

Doktori (PhD) értekezés

**Kakócz Krisztián
2025**

**NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
RENDESZETTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

Kakócz Krisztián r. alezredes

**A KÜLFÖLDIVEL SZEMBEN ELRENDELHETŐ ŐRIZET
RENDELTTETÉSÉNEK ÉS ALKALMAZÁSÁNAK SAJÁTOSSÁGAI**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

**Dr. Hautzinger Zoltán r. ezredes
tanszékvezető egyetemi docens**

.....

Témavezető aláírása

BUDAPEST, 2025.

Tartalomjegyzék

1.	BEVEZETÉS.....	9
1.1.	A téma tudománytani behatárolása	11
1.2.	A témaválasztás és a kutatás indoklása, aktualitása	11
1.3.	A tudományos probléma megfogalmazása.....	16
1.4.	Kutatási célkitűzések	18
1.5.	A megfogalmazott hipotézisek és a kutatási kérdések	19
1.6.	Fogalom meghatározások	21
1.6.1.	Migráció	21
1.6.2.	A külföldi fogalma és típusai	22
1.6.3.	Idegenjog.....	23
1.6.4.	Idegenrendészet.....	24
1.6.5.	Idegenrendészeti hatóság	24
1.6.6.	Idegenrendészeti eljárás	24
1.6.7.	Menekültügy	25
1.6.8.	Menekültügyi hatóság	25
1.6.9.	Menekültügyi eljárás	26
1.6.10.	Menedékjog.....	26
1.6.11.	Kiutasítás.....	26
1.6.12.	Kitoloncolás	27
1.6.13.	Személyi szabadság korlátozása (fogva tartás-örizet).....	27
1.6.14.	Bűnügyi őrizet.....	28
1.6.15.	Idegenrendészeti őrizet.....	28
1.6.16.	Menekültügyi őrizet	29
1.6.17.	Szabálysértési őrizet.....	29
1.6.18.	Közbiztonsági őrizet.....	30
1.6.19.	Őrzött szállás	30
1.6.20.	Rendőrségi fogda	30
1.6.21.	Büntetés-végrehajtási intézet	31
1.6.22.	Menekültügyi őrzött befogadó központ	31
1.6.23.	Tranzitzóna.....	32
1.6.24.	Átlagos fogva tartási idő	32
1.6.25.	Átlagos fogva tartási létszám	32
1.6.26.	Rendkívüli esemény	32
1.6.27.	Őrészbiztonságra fokozottan veszélyes rendkívüli esemény	33
1.7.	A kutatás várható eredményei.....	34

1.8.	A kutatás módszertana.....	35
1.9.	A kutatási módszerek	36
1.9.1.	A statisztikai adatelemzés	37
1.9.2.	Szakirodalom elemzése	38
1.9.3.	Jogszabályok és szabályzók kritikai vizsgálata.....	39
1.9.4.	Kérdőíves kutatás	39
1.9.5.	Interjúk készítése.....	41
1.9.6.	A rendkívüli események elemzése	43
2.	SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE	45
2.1.	Hazai szakirodalom	45
2.2.	Nemzetközi szakirodalom	59
3.	A KÜLFÖLDIEK SZEMÉLYI SZABADSÁGÁT, TARTÓZKODÁSI HELYÉNEK SZABAD MEGVÁLASZTÁSÁT KORLÁTOZÓ RENDELKEZÉSEK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON	66
3.1.	A keresztény magyar állam megalapításától az az 1848/49-es szabadságharcig (1000-1849)	66
3.2.	1848-49-es szabadságharctól a II. világháború végéig (1849-1945)	71
3.3.	A II. világháború végétől a rendszerváltásig (1945-1990).....	81
3.4.	A rendszerváltást követően a schengeni csatlakozásig (1990-2007).....	84
3.5.	A schengeni csatlakozást követő időszak (2007-2024).....	93
3.6.	Összegzés	100
4.	A KÜLFÖLDIVEL SZEMBEN ELRENDELHETŐ ŐRIZET	102
4.1.	Idegenjogi szakigazgatáson kívül elrendelhető őrizet	102
4.1.1.	Büntetőeljárás során elrendelhető őrizet	102
4.1.2.	A szabálysértési eljárás során elrendelhető őrizet.....	107
4.1.3.	A közbiztonsági őrizet.....	110
4.2.	Az idegenjogi szakigazgatás keretében elrendelhető őrizet.....	111
4.2.3.	Az idegenrendészeti őrizet	113
4.2.4.	A kiutasítást előkészítő őrizet	117
4.2.5.	A kitoloncolási őrizet	117
4.3.	A menekültügyi eljárás során elrendelhető őrizet	119
4.4.	Az őrizetet helyettesítő intézkedések.....	121
4.4.3.	Távoltartás, bűnügyi felügyelet, óvadék	122
4.4.4.	Kijelölt helyen való tartózkodás elrendelése.....	123
4.4.5.	Idegenrendészeti óvadék	125
4.4.6.	Rendelkezésre állást biztosító intézkedés	126
4.5.	Összegzés	127
5.	A KÜLFÖLDIEK ŐRIZETÉNEK EGYES NEMZETKÖZI PÉLDÁI.....	132

5.1.	Ausztrália	132
5.1.1.	Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok.....	133
5.1.2.	Az őrizet hossza	133
5.1.3.	A jogorvoslat lehetősége	134
5.1.4.	Az őrizet végrehajtása	135
5.1.5.	Az őrizet alternatívái	136
5.1.6.	A rendszerrel szembeni kritikai észrevételek.....	136
5.2.	Amerikai Egyesült Államok.....	137
5.2.1.	Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok.....	137
5.2.2.	Az őrizet hossza	138
5.2.3.	A jogorvoslat lehetősége	139
5.2.4.	Az őrizet végrehajtása	140
5.2.5.	Az őrizet alternatívái	141
5.2.6.	A rendszerrel szembeni kritikai észrevételek.....	141
5.3.	Egyesült Királyság.....	142
5.3.1.	Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok.....	142
5.3.2.	Az őrizet hossza	143
5.3.3.	A jogorvoslat lehetősége	143
5.3.4.	Az őrizet végrehajtása	143
5.3.5.	Az őrizet alternatívái	144
5.3.6.	A rendszerrel szembeni kritikai észrevételek.....	144
5.4.	Ausztria.....	145
5.4.1.	Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok.....	146
5.4.2.	Az őrizet hossza	146
5.4.3.	A jogorvoslat lehetősége	147
5.4.4.	Az őrizet végrehajtása	147
5.4.5.	Az őrizet alternatívái	148
5.4.6.	A rendszerrel szembeni általános kritika	148
5.5.	Németország	149
5.5.1.	Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok.....	151
5.5.2.	Az őrizet hossza	153
5.5.3.	A jogorvoslat lehetősége	153
5.5.4.	Az őrizet végrehajtása	153
5.5.5.	Az őrizet alternatívái	154
5.5.6.	A rendszerrel szembeni kritikai észrevételek.....	154
5.6.	Összegzés	155

6. AZ IDEGENRENDESZETI ELJÁRÁSBAN ELRENDELTT ŐRIZET VÉGREHAJTÁSA ÉS HATÁSA AZ ELJÁRÁSOK SIKERESSÉGÉRE	160
6.1. Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának intézményi követelményei	160
6.2. Az őrzött szállások objektumai, a befogadó kapacitás és a fogva tartási gyakorlat változásai	162
6.3. Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet és az alternatív intézkedések hatása az eljárások eredményességére	172
6.4. Összegzés	183
7. A MENEKÜLTÜGYI ŐRIZET GYAKORLATA, VÉGREHAJTÁSA ÉS HATÁSA AZ ELJÁRÁSOK SIKERESSÉGÉRE	187
7.1. A menekültügyi őrizet gyakorlati alkalmazásának intézményi követelményei	187
7.2. A menekültügyi őrizet alkalmazása és hatásai.....	189
7.3. A pandémiás időszakban bekövetkezett változások	195
7.4. A menekültügyi őrizet alkalmazásával kapcsolatos kritikák	196
7.5. Tranzitória eljárás a menekültügyi hatóság és a rendőrség feladatrendszerében.....	197
7.6. A tranzitória létrehozásának okai.....	197
7.7. A tranzitória kialakítása, a hatóságok feladatai	200
7.8. Elhelyezés, ellátás, jogok-köteleességek, házirend	202
7.9. Statisztikai adatok	203
7.10. A tranzitória bezárásának okai.....	204
7.11. A tranzitória eljárás megítélése.....	207
7.12. Összegzés	208
8. KÜLFÖLDIVEL SZEMBEN ELRENDELHETŐ ŐRIZET VÉGREHAJTÁSÁNAK SPECIÁLIS SZABÁLYAI ÉS BIZTONSÁGI KOCKÁZATA	212
8.1. Az idegenrendészeti fogva tartás speciális biztonsági kockázatai.....	213
8.1.1. A külföldiek ismeretlen előélete	213
8.1.2. A külföldi részéről jelentkező fokozott információ igény	214
8.1.3. Az idegennyelv ismeret hiánya	217
8.1.4. Vallási és nemzetiségi különbségek.....	221
8.1.5. Eltérő szokások, különböző jelentésű gesztusok szerepe	224
8.1.6. Az őrizet hosszának hatása az őrzésbiztonságra	231
8.1.7. Azonos rezsimszabályok, fogva tartási biztonsági fokozatok hiányának következményei	237
8.1.8. Büntetés-végrehajtási intézetből érkezett személyek fogva tartásának hatásai	244
8.1.9. Egészségügyi kockázatok.....	246

8.2.	Családok, egyedülálló nők fogva tartása és az életkor meghatározás kérdései	253
8.3.	A végrehajtó állománnyal szemben támasztott speciális követelmények	257
8.4.	Nők a végrehajtó állományban.....	260
8.5.	A külföldiekkel szemben tanúsított bánásmód	264
8.6.	Összegzés	269
9.	A FOGVA TARTÁSRA VESZÉLYT JELENTŐ RENDKÍVÜLI ESEMÉNYEK.....	272
9.1.	Az őrzésbiztonságra fokozottan veszélyes rendkívüli események.....	275
9.1.1.	Engedély nélküli eltávozás (szökés) és ennek kísérlete	276
9.1.2.	Öngyilkosság, öngyilkossági kísérlet, szándékos egészségkárosítás	284
9.1.3.	Rendzavarás, csoportos rendzavarás	285
9.1.4.	Intézkedéssel szembeni ellenszegülés.....	287
9.1.5.	Hivatalos személy elleni erőszak	289
9.1.6.	Étkezés csoportos, illetve egyéni megtagadása.....	290
9.1.7.	Őrizetesei közötti konfliktusok	290
9.1.8.	Bántalmazás hivatalos eljárásban.....	296
9.1.9.	Jogosulatlan fogva tartás	296
9.2.	Egyéb rendkívüli események	297
9.2.1.	Szállító járművek meghibásodása	297
9.2.2.	Baleset	298
9.2.3.	Fertőzés	298
9.3.	Rendkívüli események a menekültügyi őrizet végrehajtása során	298
9.4.	A rendkívüli események kivizsgálása.....	301
9.5.	A rendkívüli események előjelzésének lehetőségei a technika jelenlegi szintjén	303
9.5.1.	Az előrejelző rendszer működési elve.....	305
9.5.2.	A rendszerrel szemben támasztott követelmények	306
9.5.3.	A rendszer által adott jelzés módja, a kivételes esetek kezelése.....	311
9.5.4.	A rendszer felhasználásának egyéb lehetőségei.....	312
9.5.5.	Az Európai Unió mesterséges intelligencia stratégiájának hatása a rendszer megvalósíthatóságára.....	313
9.6.	Összegzés	315
10.	A DOLGOZAT ÖSSZEGZÉSE	319
11.	KONKLÚZIÓ, TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....	327
12.	FELHASZNÁLT IRODALOM.....	335
13.	ÁBRAJEGYZÉK.....	375
14.	TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	377

15.	A KUTATÁSSAL KAPCSOLATBAN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK ..	378
16.	MELLÉKLETEK	380
16.1.	1. számú melléklet: A kérdőív kérdései	380
16.2.	2. számú melléklet: Az interjúk vázlata.....	386

„A migránsok és menekültek nem sakkfigurák az emberiség sakkjáráján. Ők gyermekek, nők és férfiak, akik elhagyják vagy kénytelenek elhagyni otthonaikat különböző okokból.”

Ferenc pápa

2013. szeptember 24.

1. BEVEZETÉS

A külföldiekkel szemben alkalmazható idegenrendészeti, illetve a menekültügyi őrizet a modern állam illegális migrációt kezelő rendszerének egyik legérzékenyebb és legvitatottabb eleme. A globalizáció, a nemzetközi mobilitás fokozódása, valamint az európai migrációs folyamatok erősödése következtében a nemzeti hatóságok egyre gyakrabban kényszerülnek olyan eljárások lefolytatására, amelyek a külföldiek jogszerű tartózkodásának ellenőrzésére, illetve az ország területéről való eltávolításuk biztosítására irányulnak. Ezen eljárások sikeres végrehajtása a legtöbb esetben megköveteli az érintett személy jelenlétének garantálását, amelyet – végső eszközként – a személyi szabadság tartós elvonásával, őrizet elrendelésével érhetnek el a hatóságok. A külföldiekkel szemben elrendelhető őrizet ugyan nem minősül büntetőjogi szabadságelvonásnak, mégis alapjogaikat érintő, súlyos beavatkozást jelent, ezért különös figyelmet igényel a jogállami garanciák érvényesülése szempontjából.

A magyar idegenrendészeti őrizet fejlődését alapvetően meghatározta a rendszerváltás politikai és jogi fordulata, amely során az ország a demokratikus jogállamiság irányába mozdult el. Ez az átalakulás új alapokra helyezte az emberi jogi garanciákat, és szükségessé tette az őrizeti intézményrendszer újragondolását is. Magyarország az 1990-es évektől a régió egyik tranzitországává vált, ami fokozott migrációs nyomással járt, melynek következményeként fokozatosan emelkedett az idegenrendészeti, valamint később a menekültügyi eljárások száma. A schengeni csatlakozás, valamint az Európai Unió jogharmonizációs követelményei új dimenziókat nyitottak a külföldiek őrizetének szabályozásában, különösen az arányosság, a bírói felülvizsgálat és az emberi jogoknak megfelelés területén.

Az őrizet kérdésköre különösen az európai országok migrációs politikai és biztonsági prioritásait alapvetően átrendező 2015-ös menekültügyi válság időszakában került a figyelem középpontjába. A válság különösen erőteljes hatást gyakorolt Magyarországra, mint az Európai Unió külső határán fekvő országra. Nem csupán humanitárius kihívást jelentett, hanem politikai, társadalmi és biztonsági szempontból is

komoly következményekkel járt. Az illegális migráció megfékezése és a határellenőrzés megerősítése nemcsak a nemzeti szuverenitás és a közbiztonság megőrzése szempontjából került előtérbe, hanem az európai integráció működőképességének egyik kulcskérdésévé is vált. Magyarország az események hatására az uniós migrációs politika alakításában is aktívabb szereplővé vált, egyúttal belső jogrendjében és intézményi struktúrájában is jelentős változtatásokat hajtott végre az illegális migráció kezelése érdekében. A válság tapasztalatai rámutattak arra is, hogy az illegális migráció kezelése nem csupán rendészeti és humanitárius feladat, hanem az szervesen kapcsolódik a közbiztonság és a közrend védelméhez. A hatóságok lehetőséget kaptak arra, hogy a menekültügyi eljárás idejére őrizettel korlátozzák a kérelmezők mozgásszabadságát, amennyiben ők az államhatárt jogszerűtlenül lépték át, vagy nem működtek együtt a hatóságokkal, vagy fennállt a szökésük veszélye. Az idegenrendészeti őrizet – mint a kitoloncolási eljárás biztosítására szolgáló eszköz – egy ideig központi szerepet kapott a jogellenesen tartózkodó külföldiek visszaküldési rendszerében. Ennek során számottevően felértékelődött a jogszerűtlenül tartózkodó külföldekkel szemben tömegesen alkalmazott idegenrendészeti és menekültügyi őrizet, melyek nem öncélú intézkedések, hanem nélkülözhetetlen elemei az egyes eljárások eredményes lefolytatásának.

A migrációs válság társadalmi hatásai sem voltak elhanyagolhatók. A közvéleményben az illegális migráció valós, és a kihangsúlyozott vélt hatások miatt megnőtt az illegális bevándorlástól való félelem, a politikai diskurzus középpontjába került a határőrizet kérdése, és éles ellentét alakult ki a migrációt támogató és ellenző narratívák között. Magyarország a nemzeti határőrizet hangsúlyozásával jelenleg egy sajátos álláspontot képvisel Európában, amely a tagállami szuverenitás és az uniós szolidaritás feszültségét is felszínre hozta.

Összességében elmondható, hogy az illegális migráció kezelése Magyarország számára a 2015-ös válság óta stratégiai szükségszerűség. Az ország földrajzi elhelyezkedése, uniós kötelezettségvállalásai és nemzeti biztonsági érdekei egyaránt megkövetelnék az átgondolt, hosszú távú és többdimenziós migrációs politikát, melynek egyik központi eleme várhatóan továbbra is a tartózkodási szabályokat megsértő külföldiek személyi szabadságának korlátozásán alapul. A jövőben a migrációs nyomás várhatóan nem csökken számottevően, ezért az illegális migráció jogszerű, hatékony

kezelése továbbra is központi eleme marad a magyar bel- és külpolitika, valamint a rendészeti szervek feladatának.

1.1. A téma tudománytani behatárolása

A személyi szabadság őrizettel való korlátozása, a fogva tartás jogi alapjait megteremtő jogszabályok értelmezésén és alkalmazásán keresztül a jogtudományokkal áll kapcsolatban. Kapcsolódó tudományág a szociológia és a pszichológia is, mivel a fogva tartás gyakorlati megvalósítása során a végrehajtó szervezeten belül, valamint a fogvatartottak közötti egyének, a különböző csoportok életének, működésének törvényszerűségeinek, szabályainak és folyamatainak vizsgálata mindenképpen szükségszerű. Kiemelt szerepe van a hatékony, de ugyanakkor humánus módszerek kidolgozása és alkalmazása miatt, kifejezetten a tevékenység jogszerű és szakszerű végrehajtása érdekében.

A kutatás egyik fő célja a külföldiek idegenrendészeti, valamint menekültügyi őrizetre vonatkozó szabályozása, a végrehajtás módszertana illetőleg az anyagi-technikai biztosítás és a humán erőforrás helyzetének kritikai elemzésre, kifejezetten a tevékenység szakszerűsége és hatékonysága növelése érdekében.

1.2. A témaválasztás és a kutatás indoklása, aktualitása

1.2.1. A témaválasztás indoklása

A kutatási téma kiválasztását két, egymással szorosan összefüggő szempont motiválta. Egyfelől az elmúlt években a migráció, valamint az ehhez kapcsolódó idegenrendészeti és menekültügyi kérdések a társadalmi és politikai diskurzus középpontjába kerültek, s hatásuk a jelenünket és jövőnket egyaránt formáló meghatározó tényezővé vált. Másfelől több mint huszonöt éves, hivatásos határőri, majd később rendőri szolgálatom során szerzett szakmai tapasztalatom számos, a kutatás témáját közvetlenül érintő felismerést és kérdést hívott életre. A kutatás egyaránt épít a mindennapi gyakorlatból fakadó, empirikusan megalapozott észrevételekre, valamint a gyakorlati működés során feltárt szakmai kihívások tudományos igényű értelmezésére.

Szakmai pályafutásom során a határrendészet, az idegenrendészet és az idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartás különböző területein szolgáltam, helyi és területi végrehajtói, szakirányítói és vezetői pozíciókban. Feladataim közé tartozott a hazánk területén jogszerűtlenül tartózkodó külföldiekkel kapcsolatos hatósági eljárások lefolytatása, később pedig országos szakirányítási szinten annak módszertani felügyelete. Ennek köszönhetően átfogó ismeretekre tettem szert a rendőrségi idegenrendészeti őrizeti, illetve a menekültügyi fogva tartási szakfeladatok teljes szervezeti rendszeréről, az adminisztratív végrehajtás és a szakirányítás sajátosságairól, valamint a felmerülő jogalkalmazási problémákról. A 2015-ös migrációs válság kezelése során az Országos Rendőr-főkapitányság szakirányító főosztályán ¹ kifejezetten a külföldiek idegenrendészeti, valamint a menekültügyi fogva tartásának fejlesztésével, módszertani háttérével és eljárásrendjének kialakításával foglalkoztam. Ez az időszak különösen jelentős szakmai és szervezeti kihívásokat jelentett, amelyek mélyen befolyásolták kutatói látásmódomat. A gyakorlati tapasztalatok és az országos szintű szakmai irányításban szerzett ismeretek szintézise lehetőséget teremtett arra, hogy a téma tudományos feldolgozását a valóságos végrehajtási problémák, a jogi szabályozási környezet, valamint az emberi jogi szempontok összehangolt elemzésére építsem.

A hivatásomból fakadó személyes érintettség egyúttal belső motivációt is ad a kutatáshoz: a cél nem csupán a már megélt szakmai tapasztalatok rendszerezése és elméleti megalapozása, hanem azok olyan tudományos feldolgozása, amely hozzájárulhat az idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartás hazai gyakorlatának továbbfejlesztéséhez. Az évtizedeken át felhalmozott tudás és tereptapasztalat olyan kutatási alapot biztosít, amely a jogalkalmazás és a tudományos elemzés közötti hidat képes megteremteni.

A külföldiekkel szemben elrendelhető őrizet kapcsán elsősorban két területre, az idegenrendészeti és a menekültügyi eljárásban elrendelhető őrizet sajátosságaira koncentrálok, az egyéb okból elrendelhető őrizeti típusokat (bűnügyi, szabálysértési, közbiztonsági) csupán érintem. Ennek elsődleges oka az, hogy az elmúlt másfél évtized migrációs kihívásainak kezelésére adott jogalkotói és hatósági válaszok kizárólag pontos jogszabályi elméleti ismeretek, és a gyakorlati tapasztalatok összességének birtokában

¹ Az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály Idegenrendészeti Osztály

érthető meg mélységükben. Ezek együttese lehetővé teszi, hogy a jogszabályi újításokat és azok valódi hatásait részletesen, empirikusan és kritikusan értékeljem.

A PhD-dolgozat tervezet kéziratát 2025. június 1-jén zártam le az akkor hatályos jogszabályokat figyelembe véve, míg az azóta eltelt időszakban bekövetkezett jogszabályi változásokat 2025. október 01-ig vizsgáltam.

1.2.2. A témaválasztás aktualitása

A céltudatos migráció mindennapi életünk megszokott részévé vált. A Földön már szinte nincs olyan ember által (életvitelszerűen) lakott hely, amely a globalizációtól és a migrációtól ne lenne valamilyen vonatkozásban érintve, vagy potenciálisan a hatásuknak kitéve.² A migráció a 20. század utolsó harmadában vált valóban tömeges és természetes világjelenséggé. A 21. században a migrációban résztvevők pénzügyi lehetőségei folyamatosan javulnak, a közlekedés gyorsan fejlődik, javul a térbeli elérhetőség, a világ különböző részei ily módon könnyebben elérhetőkké válnak.³ Ennek eredménye, hogy az éves nettó bevándorlás az Európai Unióba megnövekedett az 1980-as évek óta, ami az utóbbi pár évben már felülmúlja az USA hasonló értékeit.⁴ Nem lehet letagadni, hogy húzóerőként jelentkezik a menekülők számára, hogy Európa a világ egyik legfejlettebb térsége.⁵ A menekültek globális száma 2010 és 2023 között drámai növekedést mutatott, főként fegyveres konfliktusok, politikai instabilitás, emberi jogi jogszértések és a klímaváltozás miatt bekövetkezett kényszerű migráció eredményeként. 2010-ben közel 44 millió ember volt kénytelen erőszakos cselekmények miatt menekülésre kényszerítve, míg 2023 végére ez a szám elérte a 117–123 millió főt – ebből 36,8–37,6 millió fő hivatalos menekültként szerepel az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (UNHCR) és a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) adataiban.⁶ Az évtized közepén, különösen 2012 – 2016 között tapasztalható meredek emelkedésben döntő szerepet játszottak a szíriai polgárháború, majd a venezuelai, afganisztáni, dél-szudáni és mianmari válságok. 2021 után újabb jelentős kényszmigrációs folyamatot generált az

²Teke András (2019): Migrációkezelés vagy valami más? Rendőrségi Tanulmányok 2(3), p. 8.

³ Kincses Áron (2023): Nemzetközi vándorlás. Egyetemi Tankönyv Központi Statisztikai Hivatal Budapest 2023. p. 7.

⁴ Kincses (2019): i.m.32.

⁵ Ritecz György (2018): Az Európába irányuló tömeges irreguláris migráció felfutásának és megszűnésének okai. Hadtudomány 28(3-4), p. 68.

⁶ UNHCR (2024): Refugee Statistics

<https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/> (Letöltés dátuma: 2024.12.15.)

orosz-ukrán háború, melynek következtében közel 6 millióan menekültek el Ukrajnából, főként Nyugat-Európa irányába,⁷ ezért a nemzetközi migráció kontinensünkön talán még soha nem volt ennyire fókuszban, mint manapság.⁸

Az Európai Unió esetén főként a közel-keleti és az észak-afrikai térségből emelkedett jelentősen a bevándorlók száma, a kiváltó okok esetében mindkét térségre jellemző, hogy a gazdasági és a demográfiai folyamatok nincsenek összhangban, a népesség növekedése megoldhatatlannak tűnő problémákkal szembesíti az országok vezetését, melyek egyben komoly társadalmi és politikai feszültséget okoznak. A 2011-es „Arab Tavasz”⁹ forradalmi több országban alapjaiban rengették meg a társadalmi rendet és a kormányzati struktúrát,¹⁰ Irak és Afganisztán destabilizációja, illetve az Iszlám Állam¹¹ felemelkedése jelentős biztonsági vákumot okoztak. A működésképtelenné vált kormányzati és ellátási rendszerek, a kialakult polgárháborús helyzet, valamint az ebből nagyon hamar előnyt kovácsoló terrorszervezetek térnyerése miatt emberek milliói voltak kénytelenek elhagyni hazájukat, akik tömegesen, jelentősen növekvő számban indultak Nyugat-Európa irányába. Míg 2009-től 2010-ig tartó időszakban csaknem 100 000 volt a tetten ért irreguláris migránsok száma,¹² ez 2014-re, több mint a két és félszeresére, 280000 -re emelkedett.¹³ 2015-ben kezdődő európai migrációs válság során, a világ több mint 100 országából érkeztek illegálisan, hogy bejussanak az Európai Unióba.¹⁴ Főként a közel-keleti és az észak-afrikai térségből emelkedett jelentősen a bevándorlók száma, mivel mindkét térségre jellemző, hogy a gazdasági és a demográfiai folyamatok nincsenek összhangban, a népesség növekedése megoldhatatlannak tűnő

⁷ Migration Policy Institute (2024) Top Statistics on Global Migration and Migrants

<https://www.migrationpolicy.org/article/top-statistics-global-migration-migrants>

(Letöltés

dátuma:2024.12.30.)

⁸ Hautzinger Zoltán (2018): A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. AndAnn. Pécs. 2018. p. 9.

⁹ Arab Tavasz: <https://ludovikacollegium.hu/2023/07/20/az-arab-tavaszrol-roviden-i/>

¹⁰ Lippai Zsolt – Fekete Tamás (2020): 1995–2015 Egyiptom - Többszempontú Erők és Megfigyelők, Magyarország 20 éves szerepvállalása. Szakmai Szemle, 18(4), p. 93.

¹¹ Az Iszlám Állam (ISIS/ISIL). Forrás: Mohammad-Mahmoud Ould Mohamedou (2022): Islamic State (ISIS)<https://www.graduateinstitute.ch/sites/internet/files/2024-01/The%20Wiley-Blackwell%20Encyclopedia%20of%20Social%20and%20Political%20Movements%20-%202022%20-%20Mohamedou%20-%20ISIS.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.11.14.)

¹² Christal Morehouse and Michael Blomfield (2011): Irregular Migration in Europe, Washington DC, Migration Policy Institute (2011) 8.

<https://www.migrationpolicy.org/pubs/TCMirregularmigration.pdf> (Letöltés dátuma: 2023.10.19.)

¹³ STATISTA: Number of illegal crossings between border crossing points into the European Union from 2009 to 2021,

<https://www.statista.com/statistics/454775/number-of-illegal-entries-between-bcps-to-the-eu/>

(Letöltés

dátuma: 2024.11.07.)

¹⁴ Vájlók László (2016): Az illegális migrációs folyamatok változása 2012 és 2016 között Magyarországon, Belügyi Szemle 64(12), p. 25.

problémákkal szembesíti az országok vezetését, melyek egyben komoly társadalmi és politikai feszültséget okoznak. A 2011-es „Arab Tavasz”¹⁵ Az Európába irányuló illegális migráció intenzitását elsősorban a migrációt kibocsátó országok társadalmi, gazdasági, politikai, belső és külső hatalmi, biztonsági, közegészségügyi helyzete, valamint az ott élők létfenntartási lehetőségei határozzák meg. A migrációs útvonalak alakulását elsősorban az adott útvonalon egy-egy ország területére az illegális beutazás és továbbjutás megakadályozása érdekében kifejtett hatósági (idegenrendészeti) tevékenység befolyásolja.¹⁶ Az említett időszakban a nyugat-balkáni útvonalon¹⁷ rendkívüli mértékben emelkedett a migráció mértéke és intenzitása, ezért Magyarország déli határát korábban rég nem tapasztalt nagyságú migrációs hullám érte el. Magyarország földrajzi elhelyezkedéséből adódóan az Európai Unió külső határainak egyik legérzékenyebb szakaszán helyezkedik el, így az illegális migráció elleni fellépés kiemelt jelentőségű feladatot jelent. E tevékenység központi eleme a jogszerűtlenül tartózkodó külföldiek eltávolítása, amely az idegenrendészeti szervek jogszerű, átlátható és hatékony működésének alapvető követelménye.

A hazánkba a szerb-magyar viszonylatban tömegesen érkezőkkel kapcsolatos feladatok mennyisége olyan rendkívüli mértékben terhelték meg a kezelésükre hivatott rendészeti szerveket, hogy ezek összessége túlterheléses migrációs helyzetet idézett elő.¹⁸ Ugyanezen kihívás vonatkozott az embercsempészekkel szembeni fellépésre, amely komoly feladatként jelentkezett párhuzamosan a migráció kezelésével.¹⁹

A külföldiek idegenrendészeti, illetve menekültügyi célból történő fogva tartása, mint az állami migrációkezelés eszköze, a 2010 utáni időszakban több funkcionális szinten is megerősödött. Egyrészt előtérbe került a rendészeti kontroll funkció, az őrizet célja már nem pusztán az elérhetőség biztosítása, hanem a jogalkotó indoklása szerint főként közrend és nemzetbiztonság védelme. Másrészt a különböző őrizeti formák – idegenrendészeti őrizet, menekültügyi őrizet, vagy pl. a végül őrizetnek minősített tranzitónás elhelyezés – közötti határok elmosódása a hatósági gyakorlatban egy

¹⁵ Arab Tavasz: <https://ludovikacollegium.hu/2023/07/20/az-arab-tavaszrol-roviden-i/>

¹⁶ Balázs László (2017): Az idegenrendészeti hatóság tevékenysége rendkívüli migrációs helyzetben. Belügyi Szemle 65(2), p. 5.

¹⁷ Nyugat-balkáni útvonal <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-migration-policy/western-balkans-route/> (Letöltés dátuma: 2024.07.03.)

¹⁸ Éberhardt Gábor (2019) A túlterheléses migráció kifejezésének helye a migrációelméletben Belügyi Szemle 67(10), p. 53.

¹⁹ Bartus Gábor (2023): Az embercsempészés bűncselekmény statisztikai alakulása 2015–2022 között. Határrendészeti Tanulmányok 11(1), p. 8.

egységes, rendészeti logika felé mozdította el a rendszert. Az elmúlt 15 év migrációs változásai Magyarországon azt eredményezték, hogy a migrációkezelés hangsúlya a humanitárius szemlélet helyett a biztonsági és jogi kontroll irányába tolódott. A menekültügyi és idegenrendészeti fogva tartás ebben az új paradigmában központi szerepet nyert, mivel egyszerre kívánta biztosítani az eljárások eredményes végrehajtását, a jogellenes tartózkodás megszüntetését és így – közvetett módon – az állami szuverenitás megerősítését.

1.3. A tudományos probléma megfogalmazása

A dolgozat témája két alapvető kérdést vet fel a személyi szabadság korlátozásának kapcsán. Egyik kérdés maga az „örizet” fogalmának jogáganként igen eltérő értelmezése. A magyar rendészeti szakirodalomban az „örizet” fogalma körüli terminológiai és dogmatikai bizonytalanság a személyi szabadságot korlátozó intézkedések elhatárolásának egyik fontos kérdése. A fogalom többértelműsége a történeti jogfejlődés és a rendészeti nyelv sajátos kettősségére vezethető vissza, amelyben a korábbi militarizált, normatív szemlélet párhuzamosan él a demokratikus jogállami felfogással. A terminológiai folyamatosság hiánya miatt a „rendőri őrizet” kifejezés hol büntetőeljárás típusú, bírói kontrollt igénylő szabadságelvonást, hol pedig közigazgatási – például idegenrendészeti vagy szabálysértési – jellegű intézkedést takar. E kettősség következménye, hogy az őrizet formális jogalapja nem mindig jár együtt a személyi szabadság érdemi jogvédelmével.

Másik kérdés a külföldivel szemben őrizet címen elrendelhető, az egyén személyi szabadságának korlátozására lehetőséget biztosító, egymástól lényegesen eltérő okok esetén alkalmazható lehetőségek rendszerbe foglalásának hiánya. Korábbi szakmai tapasztalatom és jelenlegi oktatói tevékenységem alapján úgy vélem, hogy a külföldivel szemben elrendelhető őrizet alkalmazásának szabályait indokolt rendszerbe foglalni.

A jelenlegi magyar szakirodalom elsősorban normatív és gyakorlati irányultságú, miközben alig található olyan munka, amely rendszerszinten elemzi a rendészeti célú őrizet szerepét, jogi természetét és hatékonyságát. A tudományos feldolgozások többsége az egyes őrizeti formákra széttagoltan, esettanulmányszerűen koncentrálnak, miközben a különböző őrizettípusok (pl. közbiztonsági, szabálysértési, idegenrendészeti, menekültügyi) közös szerkezeti és alapjogi problémáit nem vizsgálja rendszerszerűen. E

hiány következtében nem alakul ki összehasonlító keretrendszer arra, hogy miként érvényesülnek az arányosság, szükségesség vagy jogorvoslati garanciák különböző rendészeti szférákban. Ennek hiánya nemcsak elméleti, hanem gyakorlati deficit is, hiszen a jogalkalmazásban a rendészeti cél és a szabadságelvonás közötti határterületek gyakran homályosak. A rendőri őrizet kifejezés alatt több, egymástól igen eltérő okkal elrendelt, jelentősen eltérő időtartamú, ideiglenes, a személyi szabadság tartós elvonásával járó korlátozást ért a rendészet. A különböző jogágak közti átfedések, az alapjogi megfontolások hiányos integrációja és a garanciák eltérő szintje miatt az őrizet intézménye mind elméleti, mind gyakorlati szinten ellentmondásosan jelenik meg. E problémák fokozottan érvényesülnek a migrációs és menekültügyi jogalkalmazás terén, ahol a személyi szabadság korlátozása az eljárások eredményességének biztosítását szolgálja, ugyanakkor sértheti a jogállamiság és az arányosság elveit. Az elmúlt tizenöt év migrációs környezet változásai, a külföldiek státuszához kapcsolódó jogi problémák és a nemzetközi alapjogvédelmi előírások azonban indokoltá teszik, hogy a hazai rendészeti kutatások az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet specialitásait tekintsék kiemelt kutatási területnek, különös tekintettel a személyi szabadság fokozott védelmét biztosító jogállami garanciákra. Az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet – mint a legintenzívebb és legnépesebb szabadságelvonási formák – különösen alkalmasak volnának empirikus és összehasonlító kutatásra, amely feltárná a hazai gyakorlat és az európai emberi jogi standardok közötti eltéréseket.

A kutatás kiemelten fontos, mert az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet az állam külföldiek feletti ellenőrzésének egyik legintenzívebb formája, amely az emberi jogokkal, különösen a személyi szabadság védelmével érintkezik. Az ilyen kutatás hozzájárulhat annak feltárásához, hogy az idegenrendészeti őrizet mennyiben szolgál tényleges közbiztonsági célokat, illetve mennyiben válik a migrációs kontroll eszközévé, amely aránytalanul érinti a kiszolgáltatott csoportokat.

A menekültügyi őrizet vizsgálata azért is fontos, mert e forma a rendészet és a humanitárius védelem határmezsgyéjén helyezkedik el, ezért jogi meghatározása, célrendszere és garanciarendszere különösen érzékeny mutatója a jogállami rendészeti működés szintjének.

A dolgozat témájául szolgáló, rendészeti célú őrizetet egyértelműen el kell különíteni a büntetőeljárás keretében, annak eredményeként, a bűncselekmény elkövetése miatt szankcióként kiszabott jogerős szabadságvesztés büntetéstől. Tény, hogy a

rendészeti célú fogva tartás időtartama több esetben (idegenrendészt, menekültügy) esetén akár a jogerős szabadságvesztés büntetés időtartamához hasonló lehet, – mindenképpen túlmutat a kimondottan rövid idejű bűnügyi, szabálysértési vagy közbiztonsági őrizet maximális időtartamán – ugyanakkor célja merőben eltér attól. A jogerős szabadságvesztés célja egyrészt a társadalom védelme, másrészt a speciális megelőzés, azaz az elítélt visszaesésének megakadályozása, valamint a társadalomba történő visszaillesztés elősegítése. A jogalkotás elvei alapján a szabadságvesztés büntetési formájában egyesülnek a megtorlás, a helyreállítás, az elrettentés és a reintegráció céljai.²⁰ A rendészeti célból elrendelt őrizet célja ettől eltérően rendszerint a személyazonosság megállapítása, az újabb jogsértő cselekmény elkövetésének megakadályozása, illetve a személy jelenlétének biztosítása az eljárás eredményes lefolytatása érdekében.

1.4. Kutatási célkitűzések

Általános célként tűztem magam elé az európai uniós és a magyar jogi szabályozáson alapuló külföldiekkel szemben elrendelhető őrizet fejlődéstörténetének áttekintését, az kényszerintézkedés hazai és külföldi modelljeinek rendszerbe állítását, az alkalmazás – külföldi alanyok miatti – sajátosságainak, biztonsági kockázatainak feltárását.

Célként fogalmaztam meg annak elemzését, hogy a korábbi történelmi korszakokban a külföldiekkel szemben folytatott hatósági tevékenységek milyen változásokat eredményeztek az alkalmazott jogszabályokban és eljárásokban, valamint az őrizeti rendszer működésében, körülményeiben.

Céлом továbbá annak bizonyítása, hogy a modern idegenrendészeti és menekültügyi feladatok ellátása során az e tevékenységre speciálisan jellemző biztonsági kockázatok jelentkeznek, amelyek figyelmen kívül hagyásának negatív következményei határozottan megmutatkoznak.

Sajátos céлом annak bemutatása, hogy az őrizet európai uniós és hazai szabályozása, az őrizet jogszerű és szakszerű, egyben következetes, a migráció

²⁰ Pallo József (2019): A büntetőpolitika és a börtönügy kodifikációs tanulságai (1945-2013) Rendészettörténeti tanulmányok Budapest 2019. pp. 300-354.

mértékéhez igazodó nagyságrendben történő alkalmazása jelentős hatással bír az illegális migrációs hajlandóságra, az ellenőrizetlen migráció irányára, összetételére.

Célom annak bizonyítása, hogy normál állapotban az őrizet gyakorlata és intézményrendszere alacsony vagy közepes intenzitású migráció esetén képes kezelni a rá nehezedő nyomást, viszont a migráció mértékének növekedését megelőzően az elvárt visszatartó hatás érdekében elengedhetetlenül szükséges az ezirányú kapacitás és képességfejlesztés.

Személyes célom a témával kapcsolatos elméleti ismereteim és gyakorlati tapasztalataim, valamint jelen kutatás eredményeinek rendszerezése, összefoglalása és a továbbiakban hasznosítható formában történő összefoglalása.

1.5. A megfogalmazott hipotézisek és a kutatási kérdések

Első hipotézis: A külföldiekkel szemben elrendelhető őrizetnek sajátos végrehajtási szabályai, feltételei és biztonsági kockázatai vannak, amelyek elkülönülő jogi szabályozást és személyi, tárgyi fejlesztést igényelnek a büntető eljárásjogban, az idegenrendészetben, illetve a menedékjogban.

Kutatási kérdések:

- Miben különböznek az idegenrendészeti, a menekültügyi és büntetőeljárású őrizet végrehajtási szabályai?
- Milyen speciális biztonsági kockázatok jellemzik a külföldiek őrizetét a bűnügyi őrizethez képest?
- Szükség van-e, és ha igen, milyen irányú fejlesztésre a személyi és tárgyi feltételek terén a külföldiek őrizetének végrehajtásához?

Második hipotézis: Az őrizet a személyi szabadságot korlátozó, represszív természetű kényszerintézkedés, amely sajátos példája az idegenrendészet és a büntető eljárásjog egymásra hatásának.

Kutatási kérdések:

- Milyen jogági elemek keverednek az idegenrendészeti őrizetben, és milyen jellemzők utalnak a represszív (büntetőjogi) természetre?

- Hogyan értelmezhető az idegenrendészet és a büntető eljárásjog keveredése a gyakorlatban és a normatív térben?

Harmadik hipotézis: A külföldiekkel szembeni jelenlegi hatósági jogalkalmazási gyakorlat és feltételrendszer mellett elrendelt őrizet számottevő hatása elsősorban az idegenrendészetben és a menedékjogban mutatkoznak meg. E hatások változhatnak, ha az őrizet alternatív lehetőségeit széles körben alkalmazzák.

Kutatási kérdések:

- Milyen hatásai vannak az idegenrendészeti őrizet gyakorlatának a menedékjog és idegenrendészet intézményrendszerére?
- Hogyan befolyásolná az alternatív intézkedések (pl. kijelölt tartózkodási hely, jelentkezési kötelezettség) szélesebb körű alkalmazása a külföldiekkel szembeni eljárások hatékonyságát és jogszerűségét?
- Milyen nemzetközi példák mutatják az alternatív intézkedések sikeres alkalmazását, és ezek milyen tanulságokat hordoznak Magyarország számára?

Negyedik hipotézis: A külföldivel szemben elrendelhető idegenrendészeti vagy menekültügyi őrizet következetes alkalmazása normál viszonyok között alacsony és közepes intenzitású migrációs nyomás esetén a rendelkezésre álló erőforrásokkal és feltételrendszerrel működtethető. A migráció jelentős növekedése – különösen válsághelyzet vagy rendkívüli viszonyok – esetén arányosan nagyobb őrizeti kapacitás válik szükségessé.

Kutatási kérdések:

- Milyen tényezők befolyásolják az őrizeti rendszer működőképességét különböző migrációs nyomásszintek mellett?
- Hogyan reagált a magyar idegenrendészeti őrizeti gyakorlat a korábbi migrációs válsághelyzetekben?
- A migráció növekedésével arányosan növekszik-e az őrizet elrendelések száma?
- Milyen típusú kapacitásfejlesztések – szervezeti, infrastrukturális, személyi – szükségesek magas migrációs nyomás esetén?

Kutatásom során – témaválasztási indokaimra is figyelemmel – egyrészt azt vizsgálom, hogy mind a magyar történelem korábbi szakaszaiban, mind napjainkban milyen céllal, esetekben, eljárási rend szerint, milyen garanciális szabályok betartása mellett van lehetősége a hatóságoknak a személyi szabadság őrizettel történő ideiglenes korlátozására, másrészt a kiemelt figyelemmel bíró idegenrendészeti és menekültügyi okokból elrendelt őrizet milyen hatással vannak az illegális migráció alakulásának tendenciáira, a végrehajtó szervezetekre, azok állományára illetve a külföldi fogvatartottak személyére vonatkozóan.

1.6. Fogalom meghatározások

A kutatási téma elsődlegesen a rendészettudományokhoz sorolható, ezért a téma fogalmi hátterének behatárolása megkívánja ennek fogalmi meghatározását. A továbbiakban a kutatási témához a következő alapfogalmak tisztázását szükséges.

1.6.1. Migráció

A migráció korunk egyik megkerülhetetlen és egyre nagyobb horderejű jelensége, olyan gazdasági, társadalmi, szociális és kulturális élet részét képező emberi magatartás, amely a tartózkodási hely ideiglenes vagy végleges megváltoztatására irányul, célja az egyéni életminőség javítása.²¹ A kiváltó okok egyaránt lehetnek társadalmi, gazdasági, politikai és demográfiai tényezők, ugyanakkor jellemző, hogy ezek gyakran keverednek, szoros ok-okozati összefüggések láncolatát alkotják. A migráció jelensége számos szempont szerint csoportosítható. Területi dimenzió szerint megkülönböztetünk országon belüli belső és nemzetközi külső, mozgatóerő szerint szabad akaraton alapuló önkéntes, míg ettől eltérően kényszer szülte, időtartam szerint ideiglenes és tartós, résztvevők száma szerint egyéni és csoportos, jogszerűség szerint reguláris (jogszerű) és irreguláris (jogszerűtlen) migrációt.²² A dolgozat témája szempontjából legfontosabb az utóbbi, a tartózkodás jogszerűsége szempontjából történő elkülönítés. Az e szerint történő felosztás

²¹ Hautzinger Zoltán (2016): Szemelvények a migráció szabályozásáról, AndAnn., Pécs, 2016 p. 7.

²² Hautzinger Zoltán – Hegedűs Judit – Klenner Zoltán (2014): A migráció elmélete. NKE RTK, Budapest 2014 p.8-10.

alapja az, hogy a helyváltoztatás mögött meglevő emberi magatartás a vonatkozó szabályok betartása függvényében lehet jogkövető, de azzal ellentétes is.²³

A migráció szó elhangzásakor a társadalom döntő többségének rendszerint az illegális migráció és az „illegális migráns”²⁴ kifejezés jut eszébe, amely kifejezés alatt a közbeszéd a Magyarországon jogszerűtlenül tartózkodó külföldit érti, aki a szükséges úti okmányok nélkül indult el hazájából.²⁵

1.6.2. A külföldi fogalma és típusai

A nem honos személyek szerepe és megítélése már a római jogban is az általánostól eltérő szabályozást igényelt: az idegenek egyfelől nem rendelkeztek a római polgár jogával, másfelől jogi helyzetük – egymáshoz képest is – különböző volt.²⁶ Az idegen vagy nem honos személy meghatározása a 18. századi angolszász jogból származó „deniezen” kifejezéssel kezdett el közelíteni a szó mai jelentéséhez. Ez olyan személyt jelölt, aki nem állampolgára annak az államnak, amelynek területén jogszerűen tartózkodik, azonban – a politikai részvételi jogok kivételével – hasonló polgári jogokat élvez, mint egy állampolgár.²⁷ A külföldi fogalma a 20. században, az államhatárok ellenőrzés alá vonásával, a beutazás és a tartózkodás feltételeinek megteremtésével, a hontalanok és a nem jogszerűen tartózkodók fogalmi körével bővült.²⁸

Az Európai Unió tagállamainak állampolgárai a szabad mozgás és tartózkodás jogát²⁹ élvezik. Személyi körüket a 2007. évi I. törvény³⁰ (a továbbiakban: Szmvtv.) a következőképpen határozza meg:

- az Európai Unió bármely tagállamának állampolgárai,

²³ Hautzinger (2016): Személyek a migráció szabályozásáról, AndAnn., p.9.

²⁴ Uo. p.10.

²⁵ Tóth Péter (2016): Az európai migrációs válság értelmezési kereteiről. Nemzet és Biztonság Biztonsági Szemle 9(6). p. 6.

²⁶ Az idegenek római jogi kategorizálásával kapcsolatban lásd bővebben: Benedek Ferenc – Pókecz Kovács Attila (2021): Római magánjog. Ludovika Egyetemi Kiadó Budapest, 2021.

²⁷ Asztalos Zsófia (2009): Az uniós polgárság és a diszkrimináció tilalma. PhD értekezés. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2009. p. 103. I.m. Hautzinger Zoltán (2016): Idegen a büntetőjogban AndAnn Pécs 2016 p.20.

²⁸ Hautzinger Zoltán (2014): A magyar idegenjog rendszere és az idegenjogi (szak)igazgatás. Pro Publico Bono Ludovika Egyetemi Kiadó Budapest 2014. p.70.

²⁹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2004/38/EK IRÁNYELVE (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról (1)

³⁰ 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról (Szmvtv.)

- az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodásban részes egyéb államok (Izland, Liechtenstein, Norvégia) állampolgárai,
- az Európai Közösség, tagállamai, valamint az EGT-megállapodásban nem részes állam között létrejött nemzetközi szerződés alapján ilyen jogállású személyek (ide tartoznak például Svájc állampolgárai),
- az előzőek családtagjai, ideértve a házastársakat, a bejegyzett élettársakat (ha a fogadó ország elismeri), eltartott egyenes ági leszármazottakat és felmenőket, egyéb, bizonyítottan tartós együttélést folytató partnereket.

A többiek – néhány speciális kivételtől eltekintve, mint a nemzetközi menedékjogon alapuló, vagy a diplomáciai mentességet élvezők³¹ és a hontalanok – kivételével az európai uniós jog alapján harmadik országbeli állampolgárnak minősülnek.

A 2023. évi XC. törvény³² (a továbbiakban: Btátv.) megfogalmazása alapján harmadik országbeli állampolgárnak minősülnek a magyar, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek és a hontalanok kivételével valamennyi más ország állampolgárai. A hontalanok esetén a Hontalan Személyek Jogállásáról szóló, 1954. évi ENSZ-egyezmény 1. cikk (1) bekezdése alapján a hontalan személy kifejezés olyan személyt jelent, akit egy állam sem tart saját joga alapján állampolgárának. Ez a meghatározás az ún. „de jure hontalan” személyeket fedi le, azaz azokat, akiket egyik állam jogrendszere sem ismer el állampolgárának. Ezzel szemben a „de facto hontalanok” olyan személyek, akik ugyan formálisan valamely állam állampolgárai lehetnének, de ténylegesen nincsen hozzáférésük az állampolgárságukhoz kötött jogokhoz vagy nem részesülnek a hazájuk védelmében.³³

A dolgozatban az őrizethez kapcsolódó jogszabályokban rendszeresen az „őrizetes”, illetve „fogvatartott” kifejezés jelöli a külföldit.

1.6.3. Idegenjog

Tágabb értelemben az idegenjog mindazon jogszabályok összessége, amelyek a külföldiekhez sajátosan kapcsolódó rendelkezéseket tartalmaznak, függetlenül attól, hogy

³¹ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről

³² 2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról (Btátv.)

³³ Ujvári Blanka (2022): A hontalanság emberi jogi aspektusai (különös tekintettel a hátrányos megkülönböztetésre) Doktori értekezés Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola p. 9.

<https://mek.oszk.hu/24700/24759/24759.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.04.17.)

polgári jogi, munkajogi, büntetőjogi vagy közigazgatási jogi normáról van szó. Szűkebb értelemben a migrációval összefüggő jogi szabályozásnak az idegenjogi igazgatásra, a menedékjogi eljárásra, a honosításra és az idegenrendészetre kiterjedő azon része, amely azokra a személyekre vonatkozó normákat foglalja magában, akik nem állampolgárai az adott országnak.³⁴

1.6.4. Idegenrendészet

A külföldiekre vonatkozó idegenjogi szabályok kikényszerítését szolgáló, a rendészet körébe tartozó sajátos hatósági jogalkalmazói tevékenység, amely a beutazás és tartózkodás jogszerűtlenségéhez kapcsolódó jogellenes állapot megszüntetésére irányul.³⁵

1.6.5. Idegenrendészeti hatóság

A magyar jogban olyan közigazgatási szerv, amely a külföldiek Magyarországra való beutazásával, tartózkodásával és ezek jogszerűségével kapcsolatos ügyintézési, ellenőrzési és jogalkalmazói feladatokat látja el, valamint hatáskörébe tartoznak az illegális tartózkodással, valamint az ország elhagyására kötelezett külföldiekkel kapcsolatos döntések, intézkedések és ezek végrehajtása. A jelenleg hatályos szabályozás szerint Magyarországon két fő szerv között oszlik meg az idegenrendészeti hatáskörök döntő része. Általános hatáskörrel és illetékességgel az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és regionális igazgatóságai, illetve jóval szűkebb hatáskörben, elsősorban az irreguláris migráció kezelésével kapcsolatos esetekben a rendőrség jár el.³⁶

1.6.6. Idegenrendészeti eljárás

Az idegenrendészeti eljárás alatt magyar jogban azokat a közigazgatási eljárásokat és jogi aktusok összességét értjük, amelyek során a hatóságok a külföldiek és a hontalanok Magyarország területére történő belépését, tartózkodását, illetve az ország elhagyását – beleértve az engedélyek (pl. tartózkodási, letelepedési, vendégmunkás, tanulmányi)

³⁴ Hautzinger Zoltán (2016): Idegen a büntetőjogban. Pécs, AndAnn Kiadó, 2016. p.22.

³⁵ Hautzinger Zoltán (2014): A magyar idegenjog rendszere és az idegenjogi (szak)igazgatás. Pro Publico Bono Magyar Közigazgatás Ludovika Egyetemi Kiadó 2014/2, p.77.

³⁶ 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény végrehajtásáról 161.§

kiadását, meghosszabbítását, visszavonását, valamint a kiutasítást – vizsgálják, engedélyezik vagy korlátozzák. Az idegenrendészeti eljárás során a hatóság vizsgálja a tartózkodási jogot, a jogcímeket (pl. tartózkodási engedély, letelepedési engedély), a kiutasítás feltételeit, valamint a jogellenes tartózkodás vagy jogcím nélküli tartózkodás esetén a kiutasítás, kitoloncolás lehetőségét.³⁷

1.6.7. Menekültügy

A menedékjogi eljárások, a menekültekkel kapcsolatos hatósági és intézményi tevékenység, valamint a menekültekkel kapcsolatos politikai és társadalmi keretek egységeként jelenik meg, ahol a menekültügyi eljárás a menedékjog iránti kérelmek elbírálását, a menekültstátusz megállapítását és a menekültekkel kapcsolatos intézményi rendszert jelenti. Szűkebb megközelítés szerint a kényszerszermigrációval érkező személyekkel foglalkozó állami intézményrendszer, amely a menekültekkel szembeni állami feladatokat (státusz elbírálása, ellátás, beilleszkedés, integráció, határ- és idegenrendészeti intézkedések) szervezi és koordinálja, és amelynek célja a nemzetközi menekültvédelmi normák hazai alkalmazása, a menekültek védelmének biztosítása és a nemzetbiztonsági szempontok egyensúlyozása.³⁸

1.6.8. Menekültügyi hatóság

Az a hatóság, amely a menedékjogi eljárást lefolytatja, azaz az elismerésre (menekült, oltalmazott, menedékes, befogadott státusz) és annak visszavonására irányuló eljárásban jár el. Magyarországon a menekültügyi hatósági feladatokat az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság látja el,³⁹ mely során végzi a menekültügyi hatósági és igazgatási tevékenységet és kezeli a központi menekültügyi nyilvántartást.⁴⁰

³⁷ Bolla Veronika – Jáger Kristóf András (2020): „Az idegenrendészeti- és a büntetőeljárások kapcsolódási pontjai, gyakorlati nehézségei”, Belügyi Szemle 68(9), p. 15.

³⁸ Klenner Zoltán (2025) A menekültekkel foglalkozó hazai intézményrendszer fejlődése az első világháborútól a 2010-es évek közepéig. Doktori értekezés Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola 2025.

³⁹ 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet a menekültügy szervezeti rendszeréről 1.§(1)

⁴⁰ 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet 1.§ (2)

1.6.9. Menekültügyi eljárás

A menekültügyi eljárás a menekültügyi hatóságnak a külföldivel szemben, annak kérelmére lefolytatott olyan eljárását jelenti, amelynek során a hatóság megállapítja, hogy a menedékkérelmet benyújtó személy jogosult-e menekült- vagy oltalmazotti státuszra, illetve a visszaküldés tilalmára.⁴¹ Az eljárás ideje alatt maga az eljárás biztosítja a kérelmező jogszerű tartózkodását.

1.6.10. Menedékjog

A menedékjog a kényszermigráció egyik legfontosabb jogintézménye, amelynek lényege, hogy egy adott állam a saját területén ideiglenes védelmet és tartózkodási jogot biztosít olyan nem saját állampolgároknak, akik hazatérésük esetén üldöztetést szenvednének el, vagy annak reális veszélye fenyegeti őket. A menedékjog jogcím a Magyarország területén való tartózkodásra, egyidejű védelmet jelent a visszaküldés, a kiutasítás és a kiadatás ellen.⁴² A menedékjog nem egyenlő menekült státusszal, hanem a menekült, oltalmazott, menedékes és befogadott személyek tartózkodási jogcíme és védelme.

1.6.11. Kiutasítás

A kiutasítás (expulsion/return decision) az a jogi aktus, amely egy tagállamban jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgár számára kötelezővé teszi a terület elhagyását. Az irányelv szerint return decision „olyan közigazgatási vagy bírói döntés vagy intézkedés, amely megállapítja, hogy a nem európai uniós állampolgár tartózkodása jogellenes, és kötelezettséget ró a visszatérésre” – azaz a személynek vissza kell térnie származási országába, tranzitországba vagy egy olyan harmadik országba, amely hajlandó befogadni.⁴³ Az idegenrendészeti kiutasítás nem foglalja magában a beléptetés megtagadását, a visszairányítást, a nemzetközi büntetőbíróságnak történő átadást és a kiadatást sem. Az európai uniós jog a fogalmat a harmadik országbeli személy

⁴¹ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról 33-45.§ (Met.)

⁴² Met. 2.§ c)

⁴³ Tamás Molnár (2025): The European Union, ‘Expulsion of aliens’ and the Return Directive: a repressive or protective framework?, Griffith Law Review, p.3.

[https://unipub.lib.uni-](https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/11277/1/TheEuropeanUnionExpulsionofaliensandtheReturnDirectivearepressiveorprotectiveframework.pdf)

[corvinus.hu/11277/1/TheEuropeanUnionExpulsionofaliensandtheReturnDirectivearepressiveorprotectiveframework.pdf](https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/11277/1/TheEuropeanUnionExpulsionofaliensandtheReturnDirectivearepressiveorprotectiveframework.pdf) (Letöltés dátuma: 2024.05.04.)

visszatérési folyamatként értelmezi. Ehhez kapcsolódóan az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról szóló visszatérési irányelve harmonizálja a tagállamok kiutasítási eljárásait, meghatározza a visszatérési döntést, az eltávolítás végrehajtását, az eljárási jogokat, valamint a fogva tartás feltételeit. Bár az irányelv több szabályt egységesít, néhány terület (például kiutasítás indokai, büntetőjogi szankciók) továbbra is tagállami hatáskörben maradnak. A kiutasításhoz kapcsolódó eljárások minden esetben garanciákat (jogorvoslati jog, emberi jogi védelem, jogsegély, eljárási szabályok) biztosítanak a visszatérő külföldi számára, ezek részben az Európai Unió jogból, részben nemzetközi egyezményekből erednek.⁴⁴

1.6.12. Kitoloncolás

Az európai uniós jogban a kitoloncolás (expulsion) kifejezést elsősorban a harmadik országbeli állampolgárokra alkalmazzák, szorosan összefügg az előző pontban tárgyalt visszatérési kötelezettséggel. Végrehajtása során egy uniós tagállamból valakit fizikai úton eltávolítanak, rendszerint a jogellenes tartózkodás megszüntetése, illetve főként a közrend, közbiztonság vagy közegészség védelme érdekében. Gyakorlatilag a visszatérési kötelezettség kikényszerítése, vagyis a tagállam területéről hatósági felügyelettel történő fizikai kiszállítást jelenti. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának⁴⁵ 19. cikke konkrétan tiltja a kollektív kiutasítást⁴⁶ és az olyan országba történő visszaküldést, ahol az illetőt kínzás vagy embertelen bánásmód veszélye fenyegeti.

1.6.13. Személyi szabadság korlátozása (fogva tartás-örizet)

A személyi szabadság elvonása (korlátozása) az egyént cselekvési és mozgásszabadságában egyidejűleg, meghatározott ideig bizonyos fokban gátolja, amikor az érintettnek a szabadságelvonás időtartama alatt a kijelölt – általában zárt – helyen kell tartózkodnia, speciális szabályokhoz alkalmazkodnia, és tűrnie kell magatartásának erre

⁴⁴ Molnár Tamás (2024): „A migráció nemzetközi jogi szabályozása” in Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia <https://ijoten.hu/szocikk/a-migracio-nemzetkozi-jogi-szabalyozasa> (Letöltés dátuma: 2024.02.11.)

⁴⁵ Az Európai Unió Alapjogi Chartája <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>

⁴⁶ Kollektív kiutasítás: <https://helsinki.hu/emberi-jogi-szotar/kollektiv-kiutasitas-tilalma/> (Letöltés dátuma: 2023.11.10.)

feljogosított személyek által történő felügyeletét.⁴⁷ A fogva tartás általánosan a személyi szabadság tartós vagy átmeneti, meghatározott helyen történő elvonását jelenti a törvényben meghatározott eljárási vagy végrehajtási cél érdekében.

Az őrizet a személyi szabadság rövidebb idejű, tipikusan eljárási célú elvonása vagy korlátozása, amelyet elsősorban büntetőeljárási,⁴⁸ rendészeti vagy idegenrendészeti, illetve menekültügyi jogcímen alkalmaznak.

1.6.14. Büntügyi őrizet

A büntügyi őrizet büntetőeljárásában alkalmazható, a letartóztatást megelőző,⁴⁹ rövid idejű, eljárásbiztosító, személyi szabadságot elvonó kényszerintézkedés, amelyet a terhelttel (vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személlyel) szemben, a büntetőeljárás lefolytatása, illetve különösen a letartóztatás elrendelése érdekében rendelhető el, legfeljebb 72 órás időtartamra. Célja különösen a terhelt elérhetőségének biztosítása (szökés, elrejtőzés megakadályozása), a bizonyítás megghiúsításának elhárítása, illetve a bíróság elé állítás.⁵⁰

1.6.15. Idegenrendészeti őrizet

Az idegenrendészeti eljárás során elrendelt őrizet olyan, a személyi szabadságot korlátozó hatósági kényszerintézkedés, amelyet a jogalkotó a Magyarország területén jogellenesen tartózkodó, a beutazásra és a tartózkodásra vonatkozó előírásokat megszegő nem magyar állampolgárokkal szemben alkalmazhat, kizárólag abban az esetben, ha az enyhébb korlátozást jelentő intézkedéssel nem lehet ugyanazt a célt elérni.⁵¹ Az őrizet elsődleges célja a kiutasítási eljárás eredményes lefolytatásának, és a kitoloncolás eredményes végrehajtásának biztosítása, különösen abban az esetben, ha fennáll a veszélye annak, hogy az érintett külföldi a hatóság eljárását akadályozná, elrejtőzne, megszökne vagy a kitoloncolás célját más módon megghiúsítaná. Az idegenrendészeti őrizet elrendelése csak

⁴⁷ Chronowski Nóra (2018): Emberi jogi enciklopédia (szerk. Lamm Vanda), HVG-ORAC Kiadó, Budapest 2018. p. 620.

⁴⁸ Herke Csongor (2021): Magyar Büntető eljárásjog Egyetemi Jegyzet Baufirma Kiadó, Pécs, 2021. p.54.

⁴⁹ Kupecki Nóra (2016): A személyi szabadság elvonásának büntetőeljárásjogi aspektusai alapjogi megközelítésben. Phd. értekezés Szegedi Tudományegyetem Állam -és Jogtudományi Kar Doktori Iskola p.83.

https://doktori.bibl.u-szeged.hu/3136/1/Kupecki_Nora_ertekezes.pdf (Letöltés dátuma: 2025.12.26.)

⁵⁰ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 274-275.§

⁵¹ Haraszi Margit Katalin (2013): A külföldiek kiutasítást előkészítő őrizete. Rendészet kontra alapjogok, a fogva tartás alternatívái. Belügy Szemle 61(3), p. 17.

törvényben meghatározott, zárt eljárási garanciák mellett történhet, és kizárólag addig tartható fenn, amíg az eljárás céljai más, kevésbé korlátozó intézkedéssel nem biztosíthatók. Az őrizet maximális időtartama jogszabályban meghatározott, és fenntartásának minden egyes időszakában vizsgálni kell annak szükségességét és arányosságát, összhangban az uniós joggal és a visszaküldés tilalmával.

1.6.16. Menekültügyi őrizet

A menekültügyi eljárás során elrendelt őrizet az európai uniós és a magyar jogban a menedékkérők szabad mozgását időlegesen korlátozó, speciális közigazgatási kényszerintézkedés, amely kizárólag az eljárás menetének biztosítása vagy egyes, jogszabályban nevesített közrendvédelmi, illetve menekültügyi eljárási céllal alkalmazható. Az őrizet elrendelésére a menekültügyi hatóság akkor jogosult, ha az elismerését kérő tartózkodási jogcíme kizárólag a menedékjogi kérelemén alapul, illetve az eset összes körülményeinek mérlegelése alapján fennáll valamely törvényben meghatározott feltétel, például a kérelmező szökésének veszélye, a szükséges adatok beszerzésének akadályozása, vagy közbiztonsági, illetve nemzetbiztonsági ok. A menekültügyi őrizet célja az eljárás akadálytalan lefolytatása, a dublini átadási eljárás biztosítása, vagy – megfelelő megalapozottság esetén – a közrend, közbiztonság és nemzetbiztonság védelme,⁵² illetve dublini eljárás lefolytatása.⁵³ Az intézkedés alkotmányosságának, arányosságának, valamint jogszerűségének feltétele, hogy az alkalmazás időtartama csak az elengedhetetlenül szükséges ideig tarthat, azt kizárólag a menedékkérelem benyújtására hivatkozva automatikusan nem lehet alkalmazni.

1.6.17. Szabálysértési őrizet

A szabálysértési őrizet a magyar jogrendszerben a személyi szabadságot legintenzívebben korlátozó szabálysértési kényszerintézkedés, amelynek elsődleges célja az eljárás gyors és hatékony lefolytatása, különösen a bírósági elé állítás biztosítása érdekében. Az őrizet sajátos, közigazgatási-büntető vegyes jelleggel bír.⁵⁴

⁵² Met. 31/A.§ (1)

⁵³ Szép Árpád (2017): A menedékkérők hozzáférése az államterülethez Phd. értekezés Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jog- és Államtudományi Doktori Iskola Budapest, 2017 p. 141. https://disszertacio.ppke.hu/id/eprint/421/1/JAK_DD_2017_szep.pdf (Letöltés dátuma: 2025.12.27.)

⁵⁴ Nánási Illés (2012): A szabálysértési törvények kapcsolata más törvényekkel egy bírósági eljáráson keresztül. Belügyi Szemle, 60(12), p. 67.

1.6.18. Közbiztonsági őrizet

A közbiztonsági őrizet a magyar jogrendszerben egy sajátos, preventív célú szabadságkorlátozó rendőri intézkedés, amelynek elsődleges funkciója nem a büntetés. A rendőrség által alkalmazható, a személyi szabadságot átmeneti jelleggel, – alapesetben 24, speciális esetekben legfeljebb 72 óra időtartamra – korlátozó intézkedés, amelynek célja alapvetően a személyazonosság megállapítása, továbbá egyes – más eljárási jogágakhoz kapcsolódó – kényszerintézkedések, elsősorban preventív felügyelet biztosítása.⁵⁵

1.6.19. Őrzött szállás

A rendőrségi őrzött szállás a magyar idegenrendészeti jog egyik speciális fogva tartási intézménye, amelyet a külföldiekkel szemben lefolytatott idegenrendészeti eljárás során elrendelt, személyes szabadságot tartósan korlátozó idegenrendészeti őrizettípusok végrehajtására hoztak létre. Az őrzött szállás székhelye szerint illetékes rendőr-főkapitányság, valamint a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság alárendeltségében működik. Az intézmény a fogva tartás céljára kialakított különleges, szigorú rezsimszabályokkal működő zárt objektum, melynek feladata az elhelyezett külföldiek őrzésének, kísérésének, szállításának, ellátásának, továbbá ezen feladatokat végrehajtó személyzet elhelyezésének biztosítása. Az őrzött szállást a külföldiek kizárólag az idegenrendészeti hatóság engedélyével hagyhatják el. A külföldiek őrzését hivatásos rendőri és munkavállalóként foglalkoztatott fegyveres biztonsági őr állomány végzi.

1.6.20. Rendőrségi fogda

Fogvatartottak elhelyezésére, biztonságos őrzésére szolgáló, huzamos emberi tartózkodásra alkalmas épület vagy épületrész. A zárka a fogdán belül elhelyezkedő, a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló olyan helyiség, amelynek nyílászárói a külön rendelkezésekben meghatározott biztonsági követelményeknek megfelelnek.⁵⁶ A rendőrségi szervek – így a Készenléti Rendőrség, a vármegyei rendőr-főkapitányságok és a rendőrkapitányságok – objektumaiban vagy különálló épületekben kialakított olyan speciális létesítmény, amelynek alapvető rendeltetése a fogva tartott személyek – ideértve

⁵⁵ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 38. – 38/A.§ (Rtv.)

⁵⁶ 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet a rendőrségi fogdák rendjéről 3.§ (1)

az előállított személyeket, a bűnügyi, közbiztonsági és a szabálysértési őrizetben, a letartóztatásban lévőket – elhelyezése és biztonságos őrzése huzamos emberi tartózkodásra alkalmas körülmények között. Az őrzést hivatásos rendőri állomány végzi.

1.6.21. Büntetés-végrehajtási intézet

A büntetés-végrehajtási intézetek a jogszabályok, országos parancsnoki intézkedések és utasítások, valamint a szervezeti és működési szabályzatokban foglaltak alapján látják el a büntetések és intézkedések végrehajtásával járó feladatokat, a fogvatartottak – köztük a kóros elmeállapotúak – gyógykezelését, elmemegfigyelését és kivizsgálását.⁵⁷ Olyan állami intézet, amely a bíróság által kiszabott szabadságelvonással járó büntetések, intézkedések, valamint egyes büntetőeljárási kényszerintézkedések és szabálysértési elzárások végrehajtását végzi, továbbá biztosítja a fogvatartottak jogszerű elhelyezését, a közrend és közbiztonság megőrzését. Az intézetek elősegítik elítéltek későbbi társadalmi beilleszkedését, valamint a jogkövető magatartás kialakítását célozzák. A büntetés-végrehajtási intézetek jogi személyek, illetve egyes telephelyeik önálló feladat- és hatáskörrel rendelkező szervezeti egységek lehetnek.

1.6.22. Menekültügyi őrzött befogadó központ

A menekültügyi őrzött befogadó központ a magyar jogrendszerben speciális, a menekültügyi jogszabályban meghatározott rendeltetésű, szigorú rezsimszabályok szerint működő zárt intézmény, amelyet kizárólag a menekültügyi őrizetbe vett külföldiek fogvatartása céljából hoznak létre.⁵⁸ Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság által fenntartott ilyen központokban végrehajtott őrizet célja az, hogy biztosítsák az elismerését kérő külföldinek a hatóságok rendelkezésére állását, illetve a visszaélések megakadályozását és az eljárás eredményességét. Az intézményt a menedékkérők kizárólag a menekültügyi hatóság engedélye alapján hagyhatják el. A külföldiek őrzését hivatásos rendőri és munkavállalóként foglalkoztatott fegyveres biztonsági őr állomány végzi.

⁵⁷ Czenczer Orsolya (2014): A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In: Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2014. p.232.

⁵⁸ 29/2013. (VI. 28.) BM rendelet a menekültügyi őrizet végrehajtásának szabályairól és a menekültügyi óvadékról 1.§ a)

1.6.23. Tranzitzóna

A külső határ szerinti határvonaltól, illetve a határjeltől számított 60 méteres sávon belül tranzitzóna alakítható ki, amely a menekültkénti vagy oltalmazottkénti elismerését kérő személyek átmeneti tartózkodására és a menekültügyi, idegenrendészeti eljárások lefolytatására, valamint az ezekhez szükséges létesítmények elhelyezésére szolgál.⁵⁹

A magyar tranzitzóna egy olyan zárt, őrzött terület, ahol a menedékkérők szabadságát a hatóságok korlátozzák, ellenben a külföldi azt saját kérésére a szomszéd ország irányában elhagyhatja, ám ezzel lemond a menedékjogi védelemről.⁶⁰

1.6.24. Átlagos fogva tartási idő

Egy meghatározott időszakban a fogva tartásból szabadult személyek által a fogva tartási intézetben ténylegesen eltöltött időtartam aritmetikai átlaga, amelyet az összes szabadult által letöltött napok számának és a szabadult fogvatartottak számának hányadosaként határoznak meg.⁶¹ A mutató empirikus visszajelzést ad a bírói és rendészeti gyakorlat következetességéről, a jogszabályi változások tényleges hatásáról.

1.6.25. Átlagos fogva tartási létszám

Egy adott időszak (naptári év, hónap) minden napján mért fogva tartotti állomány számtani átlaga, amelyet a napi létszámok összegének és az időszak napjainak hányadosaként határoznak meg. Fogalmi értelemben olyan standardizált mutató, amely a fogva tartási rendszer aktuális infrastrukturális kihasználtságát és tényleges telítettségét fejezi ki, így alapvető tervezési és túlszűfolttságot jelző indikátorként szolgál.⁶²

1.6.26. Rendkívüli esemény

Rendkívüli eseménynek minősül az őrizetet érintő természeti katasztrófa, továbbá minden olyan esemény, tevékenység vagy mulasztás, amely az őrizetes, az őrizeteselek őrzéséért,

⁵⁹ 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról 15/A.§ (1)

⁶⁰ Tóttós Ágnes (2020): A magyar tranzitzóna az Európai Emberi Jogi Bíróság és az Európai Unió Bírósága előtt. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. p. 280.

⁶¹ Lévy Miklós (2019): Az európai börtönnépességről és a szabadságelvonnással nem járó szankciók hatálya alatt álló elítéltekről az Európa Tanács SPACE projektje alapján MJSZ, 2019., 2. Különszám, 2/2. szám, pp. 105-120. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2671109> (Letöltés dátuma: 2025.12.28.)

⁶² Health care in detention (2015) International Committee of the Red Cross p.15. https://elearning.icrc.org/detention/es/story_content/external_files/healthcare%20in%20detention%20.pdf

kíséréséért, szállításáért és ellátásáért, valamint e feladatokat végrehajtó állomány irányításáért felelős személyek és az ellenőrző személyek életét, testi épségét, egészségét, az őrzött szállás rendjét, az őrzésbiztonságot sérti vagy súlyosan veszélyezteti, így különösen:

- az őrizetes által az őrzött szálláson elkövetett bűncselekmény, szökés vagy ezek kísérlete,
- az őrzött szállás állománya jogszerű eljárásával szembeni csoportos ellenszegülés,
- az őrzött szállás rendjének csoportos megzavarása,
- az őrizetes öngyilkossági kísérlete, szándékos egészségkárosítása vagy halála.⁶³

A fogalom multidiszciplináris megközelítést igényel, mivel az események hátterében gyakran kulturális, pszichológiai és csoportdinamikai tényezők is állnak, és az adott események felderítése, megelőzése a szakmaiság és a speciális intézkedési ismeretek szoros összekapcsolásával valósítható meg.

1.6.27. Őrzésbiztonságra fokozottan veszélyes rendkívüli esemény

Minden olyan, jellemzően az fogvatartottak tudatos, stratégiai célú magatartására visszavezethető incidens, amely az idegenrendészeti vagy menekültügyi őrizet rendjét és biztonságát súlyosan sérti vagy fenyegeti, az őrizetese, a személyzet vagy a létesítmény fizikai integritását veszélyezteti. E cselekmények célja rendszerint a szökés elősegítése, a figyelem elterelése, az őrzési rend megzavarása, az őrzésben részt vevő személyzet befolyásolása, vagy az őrizeti körülményekkel szembeni tiltakozás látványos kifejezése. E kategóriába sorolható az engedély nélküli eltávozás (szökés) és kísérlete, az intézkedéssel szembeni csoportos ellenszegülés, az őrzött szállás rendjének súlyos megzavarása, a szándékos önkárosító cselekmények, illetve az öngyilkosság, vagy annak kísérlete, illetve az őrszeméllyel szembeni erőszakos fellépés. Kezelésük komplex, azonnali biztonsági beavatkozást, személyzeti és logisztikai reakciókat igényel, egyúttal feltárják a tartós idegenrendészeti és menekültügyi őrizetben rejlő strukturális feszültségeket és kockázati tényezőket.

⁶³ 11/2024. (II. 29.) BM rendelet - az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól 6.§ (5)

1.7. A kutatás várható eredményei

A kutatás eredményeképpen egy olyan összefoglaló jellegű írásos munka jön létre, amely egyrészt történetileg tekinti át a külföldiek személyi szabadságának őrizet formájában történő korlátozását, másrészt tudományos igényességgel vizsgálja az egyes őrizeti típusok célját, elrendelésük okait, szabályozását, módszereit, körülményeit, specialitásait, változásait, hatásfokát, a végrehajtás tapasztalatait és nem utolsósorban jövőbeli lehetőségeit.

A dolgozat tudományos igényességgel, interdiszciplináris megközelítésben dolgozza fel az idegenrendészeti és a menekültügyi őrizet intézményének fejlődését, jelenlegi gyakorlatát és lehetséges jövőbeli irányait. A vizsgálat történeti dimenziója feltárja a külföldiek személyi szabadságát őrizet útján korlátozó jogintézmények kialakulását, fejlődési irányait és azt a társadalmi-politikai kontextust, amelyben ezek a szabályozási formák megszilárdultak. A történeti áttekintés egyben rávilágít arra is, hogy a személyi szabadság korlátozásának indokai miként változtak a különböző korszakokban, hogyan alakította az idegenrendészet és a menekültvédelem kapcsolatát a nemzetközi migráció, valamint a biztonságpolitikai és emberi jogi szempontok dinamikus egyensúlya.

A kutatás másik, elemző szakasza az őrizeti típusokat több, egymással összefüggő dimenzió mentén vizsgálja, céljuk, jogalapjuk, szabályozásuk, módszereik, végrehajtási körülményeik, hatásfokuk és specialitásaik alapján. A vizsgálat nemcsak a hatályos joganyag dogmatikai elemzésére terjed ki, hanem kiterjed a gyakorlati végrehajtás, a szervezeti működés, valamint a hazai és nemzetközi standardok összevetésére is. E komplex megközelítés révén a tanulmány hozzájárul ahhoz, hogy az idegenrendészeti őrizet rendszere a jogállami elveknek megfelelően, ugyanakkor a közbiztonsági célokkal összhangban fejlődhessen tovább. A kutatás külön figyelmet fordít azokra a változásokra, amelyek a jogszabályi környezet, az uniós irányelvek, illetve az Európai Unió Bíróságának és az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlata nyomán következtek be.

A várható eredmények közé tartozik, hogy a kutatás tudományosan megalapozott képet ad az idegenrendészeti és a menekültügyi őrizet hatékonyságáról, valamint annak társadalmi, jogi és humán hatásairól. A vizsgálat rávilágít az őrizetben lévő külföldiek jogainak érvényesülésére, a jogorvoslati mechanizmusok tényleges működésére, és arra, hogy az eljárások mennyiben felelnek meg a nemzetközi emberi jogi standardoknak.

Emellett bemutatja, hogyan hat a személyi és tárgyi feltételek állapota az őrizet végrehajtásának minőségére, milyen fejlesztési irányok szolgálnák leginkább az arányosság és a szükségesség elveinek betartását.

A kutatás eredményei a gyakorlatban is hasznosíthatók lesznek. A feltárt ismeretek és javaslatok megfelelő alapot biztosítanak a későbbi jogalkotási és jogalkalmazói tevékenységhez, különösen az idegenrendészeti őrizet rendszerének és a menekültügyi eljárásoknak a finomhangolásához. A tanulmány következtetései támpontot nyújtanak a személyi és tárgyi feltételrendszer fejlesztéséhez, hozzájárulva a feladatok hatékonyabb és emberközpontú végrehajtásához. A kutatás eredményei várhatóan elősegítik az infrastrukturális és szervezeti fejlesztések megalapozását, a szakmai képzési programok korszerűsítését, valamint a rendészeti és idegenrendészeti szervek belső szabályozóinak, irányelveinek átdolgozását.

A kutatás egyik hozzáadott értéke, hogy olyan tudományos és gyakorlati következtetéseket vonhat le, amelyek a stratégiai tervezés szintjén is hasznosíthatók. A kutatás képes lehet kijelölni azokat a fejlődési irányokat, amelyek elősegítik a személyi szabadság jogszerű korlátozásának új, arányosabb és hatékonyabb formáit.

A vizsgálat tudományos szempontból is jelentős, mert új, összehasonlító elemzésekkel bővíti a hazai szakirodalmat, és kapcsolatot teremt az idegenrendészeti és menekültügyi kutatások, valamint az emberi jogi és kriminológiai irányzatok között. A várható publikáció, mint összefoglaló jellegű tudományos munka, hozzájárulhat a rendészettudomány és a jogtudomány határterületeinek további gazdagításához, valamint alapot biztosíthat a személyi szabadság korlátozásának elméleti és gyakorlati aspektusait érintő jövőbeli kutatásokhoz is.

A kutatás eredményei összességükben nemcsak az idegenrendészeti és a menekültügyi őrizet reformjához járulhatnak hozzá, hanem tágabb értelemben a jogállamiság, az emberi méltóság védelme, valamint a közbiztonság és az emberi jogok közötti kiegyensúlyozott viszonyrendszer megteremtéséhez is.

1.8. A kutatás módszertana

A kutatási téma jellegéből adódóan szoros kapcsolat áll fent a rendészettudomány, a büntető jogtudomány és a pszichológia között. Annak érdekében, hogy a megközelítés

kellően interdiszciplináris legyen, a kutatás során a kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmaztam.

Céлом az idegenrendészeti és a menekültügyi eljárásban elrendelt őrizet végrehajtása során jelentkező speciális körülmények vizsgálata, a külföldiek fogva tartása sajátosságainak részletes feltárása volt. Ennek során megvizsgáltam az őrizet elrendelésének jogszabályi kötelezettségéből adódó feladatokat, a bánásmódból, a kommunikációból, az eltérő vallási és kulturális különbségekből, az ún. sérülékeny kategóriák (kisgyermekes családok, egyedülálló nők, fizikailag, illetve mentálisan sérült személyek) fogva tartásából, az őrizet elrendelhetősége szempontjából kardinális életkor meghatározás kérdéseiből adódó sajátosságokat, a bekövetkezett rendkívüli események okait, azok megelőzési lehetőségeit, a végrehajtó állománnyal szemben támasztott speciális követelményeket, az őrizet végrehajtásának fizikai körülményeit, az őrzésbiztonság szempontjából releváns kockázati tényezőket. Ennek során analízis és szintézis alkalmazásával a kutatási téma egészét elméleti és gyakorlati síkokra osztottam, majd az így kapott részismereteket összegzem. Az egyes adatokból és eredményekből általános törvényszerűségeket fogalmaztam meg, illetve az általános megállapításokból egyedi következtetéseket vontam le.

Kvantitatív kutatási módszereket ott alkalmaztam, ahol jelentős mennyiségű mérhető és számszerűsíthető adat gyűjtésével, elemzésével, majd összegzésükből levonható következtetésekkel érem el hipotézisem igazolását.

Kvalitatív módszereket alkalmazok akkor, ahol a kutatási téma általánosságban mérhető tényezőin túl, szűkebb szakterületen mélyebb, részletesebb ismeretekre, egyéni véleményekre feltárására fókuszáltam.

1.9. A kutatási módszerek

- statisztikai adatelemzés
- szakirodalom elemzése
- jogszabályok és szabályzók kritikai vizsgálata
- empirikus kutatás az őrizet végrehajtását biztosító személyi állomány körében (kérdőív, interjú)
- empirikus kutatás az őrizetet elszenvedő külföldiek körében (interjú)

- a fogva tartás során bekövetkezett rendkívüli események elemzése (dokumentumelemzés)

1.9.1. A statisztikai adatelemzés

A statisztikai adatelemzés módszere alatt a statisztikai adatok másodlagos elemzését értem, amely során nem saját, hanem mások által gyűjtött adatállományokat vizsgálom és értelmezem tudományos vagy gyakorlati célból. A releváns adattartalmat a területre érkező harmadik országbeliek, a menedékkérők, a kiutasítottak és a kitoloncoltak, az idegenrendészeti és menekültügyi eljárásban elrendelt őrizet típusa, száma, a fogvatartottak száma, állampolgársága, életkora, a speciális kategóriák száma és aránya, a fogva tartás időtartama és a bekövetkezett rendkívüli események összessége, okai és ezek összefüggései jelenti. Az adatok elemzésével, összehasonlításával kíséreltem meg bizonyítani a fogva tartásnak az illegális migrációra gyakorolt hatását, az őrizet speciális biztonsági kockázatainak egyes elemeit és alternatív módjainak hatásait. A statisztikai adatbázisok esetén minden esetben vizsgáltam a kategorizálás szabályait, szempontjait, ezek esetleges változásait. Ennek során a hazai (rendőrségi és az országos idegenrendészeti főigazgatósági) és az európai uniós (EUROSTAT) adatbázisait, a határrendészeti szakterület határhelyzetképeit⁶⁴, illetve az idegenrendészeti és fogva tartási szakterület nyilvántartásait vettem alapul, mely során a HIDRA⁶⁵, majd az ezt 2017. május 1-től felváltó Robotzsaru NEO Idegenrendészeti Alkalmazás⁶⁶ adatait használtam fel.⁶⁷ Ez utóbbiak tartalmazzák mind az idegenrendészeti és a menekültügyi eljárások során elrendelt őrizet esetén az elrendelés okaként alapul szolgáló előzményeket, a bevezetett intézkedések okát, következményeit, a fogva tartás során bekövetkezett eseményeket, majd az ügy lezárásához vezető okokat, valamint a rendszerek által generált statisztikai adatokat. A statisztikai adatelemzés során Excel programot alkalmaztam.

⁶⁴ A határhelyzetképek elérhetősége: <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet>

⁶⁵ A Hazai Idegenrendészeti Ügymenetet Támogató Alkalmazás (HIDRA) szakrendszer célja a Rendőrség által folytatott idegenrendészeti eljárások ügymenetének, az azzal kapcsolatos nyilvántartási előírások végrehajtásának, a szakmai feladatok elektronikus ellenőrzésének, valamint értékelő-elemzői feladatainak támogatása.

Forrás: Az Országos Rendőrfőkapitány 15/2010. (OT 8.) UTASÍTÁSA a Rendőrség idegenrendészeti tevékenységét támogató szakrendszer működtetéséről 2. pont

⁶⁶ A rendőrségnél alkalmazott, az idegenrendészeti ügyekben keletkezett és valamenyi kapcsolódó iratanyagot teljeskörűen tartalmazó zárt ügykezelési és nyilvántartási rendszer.

⁶⁷ A kutatás a Belügyminisztérium Tudománystartégiai és Koordinációs Főosztályra benyújtott, érvényes kutatási engedéllyel rendelkezik, száma: 29017/2769-15/2022. ált

A dolgozat elkészítése során felhasználtam az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály jelentéseit, kimutatásait, munkaanyagait, összesítését, napi létszámjelentését és az ebből készített statisztikát, valamint a szakirányítási feladatok során készített iránymutatásokat, feladatszabásokat, elemzéseket. Ezek a források a dolgozatban, mint az ORFK Határrendészeti Főosztály, vagy az adatot megadó területi rendőri szerv adatai, statisztikai megjelöléssel szerepelnek.

A hazai rendőrségi gyakorlat esetén figyelembe kellett venni az ideiglenes biztonsági határzár alkalmazását követően 2016-ban bevezetett új adatfelvételezési szempontrendszer sajátosságait, mivel az a korábbi adatszolgáltatási eljárásához képest jelentős számbeli eltérést és torzítást okoz. Az új szempontok szerinti statisztika ugyanis a tiltott határátlépés⁶⁸ esetén az átkísérés⁶⁹ intézkedés alkalmazásakor kizárólag az esetszámot közöl, ellenben nem kapcsolja konkrét személyhez az elkövetést, így ellehetetleníti az ismétlődő elkövetés dokumentálását, statisztikai felhasználását. Nem kapunk valós adatot arról, hogy valójában hány személy követett el tiltott határátlépést, illetve nem rendelkezünk konkrét adatokkal az egyazon személyhez köthető ismételt elkövetések számáról sem. Ennek következtében – mivel az ismételt elkövetések száma egyszerűen hozzáadódik az előző adatokhoz – a nyilvántartott elkövetések száma nagyságrenddel magasabb az elkövetők valós számánál.

1.9.2. Szakirodalom elemzése

A szakirodalom elemzése során vizsgálom tartalmukat, aktualitásukat, egyben összeállítom a témához kapcsolódó tudományelméleti keretrendszert. Jogtörténeti elemzéssel korszakonként bemutatom a külföldiek fogva tartása fejlődésének lépéseit, a végrehajtás lényegi sajátosságait, valamint az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizete és a menekültügyi őrizet aktuális szakirodalmát.

⁶⁸ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 204.§ (Szabstv.)

⁶⁹ 2007. évi LXXXIX. tv. 5. § (1a) és (1b)

1.9.3. Jogszabályok és szabályzók kritikai vizsgálata

A magyar szabályozás esetében szakterületenként értelmezem a fogva tartás célját és szerepét az eljárásban, a hatáskörrel felruházott szerveket, az elrendelés jogalapját, konkrét eseteit, a jogorvoslatot, a végrehajtás körülményeire és az eljárásrendre vonatkozó speciális szabályokat, a végrehajtás körülményeire vonatkozó szabályozást és ezek összhangját az irányadó európai uniós szabályok rendelkezéseivel, valamint ezek összhangját az őrizet végrehajtásának gyakorlati feladataival, körülményeivel.

Nemzetközi kitekintésként a vonatkozó uniós szabályozás esetén Ausztria és Németország hatályos joganyagában vizsgálom az alapelveket és a konkrét rendelkezések tartalmát, a követendő eljárási rendet, a jogorvoslati lehetőségeket. Az Európai Unió kívüli országok esetén – Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália – az uniós szabályzókhoz igazított szempontrendszer szerint elemzem a külföldiek idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartására vonatkozó jogszabályokat, illetve a végrehajtás egyéb szabályzóit.

1.9.4. Kérdőíves kutatás

A kérdőív alkalmazása mellett azért döntöttem, mivel a kutatási témához kapcsolódó alapvető kérdéseket széles körben kell megvizsgálnom, reprezentatív adatmennyiségre van szükségem. A kérdőíves kutatás célja a külföldiek idegenrendészeti és menekültügyi jogcímen történő fogva tartásának sajátosságait vizsgálni, tekintettel arra, hogy e két kategória esetében jelennek meg legmarkánsabban a külföldiek fogva tartásához, valamint az őrizet maximális időtartamához (menekültügyi őrizet esetén legfeljebb nyolc hónap, idegenrendészeti őrizet esetén akár egy év) kapcsolódó tipikus jellemzők.

A kérdőíves felmérés elsődleges célja az volt, hogy őrizetet végrehajtó állomány körében vizsgáljam fogva tartási feladatoknak a jogszabályi és a belső rendelkezések szerinti végrehajtását, ennek hatását az állományra, beazonosítsam a fogva tartás során jelentkező speciális biztonsági kockázati tényezőket, vizsgálom mértéküket, a fogvatartottak jogainak és kötelezettségeinek biztosítása során adódó feladatok körét és azok nagyságrendjét, a végrehajtás mindennapos és eseti nehézségeit, valamint a feladatvégrehajtás személyi és tárgyi feltételek meglétét, esetleges hiányosságait.

A kérdőíves kutatást kizárólag az idegenrendészeti, valamint a menekültügyi eljárásban őrizetet végrehajtó állomány 50%-a körében (beosztott vezetők, hivatásos és

fegyveres biztonsági őr állomány) végeztem el 125 fő bevonásával. A mintavétel kiválasztásánál az ún. rétegzett (stratifikált) mintavételt⁷⁰ alkalmaztam, a populációt előre meghatározott csoportokra (állománykategóriák és években meghatározott szolgálati tapasztalat alapján) bontottam, majd ezen rétegekből véletlenszerűen választottam ki a mintát, biztosítva a sokszínűséget és a reprezentativitást. A kérdőív kitöltése anonimizálva, önkéntes alapon történt, elkerülve ezzel a kötelező jellegből fakadó ellenállás okozta, figyelmetlenségből vagy szándékosságból adódó esetleges torzító hatásokat. A kérdőív 132 kérdést tartalmazott, amellyel vizsgáltam az kitöltőnek a migrációra és az idegenrendészeti fogva tartási szakterületre vonatkozó általános ismereteit, tevékenységének megítélésére vonatkozó véleményét, a befogadott külföldiek jogait és kötelességeinek megítélését, az őrizeteseek többségére jellemző eltérő nyelvi és kulturális háttéréből adódó hatásokat, a külföldiek kezelhetőségével, szabálykövetési hajlandóságukkal, együttműködési készségükkel, a bekövetkezett rendkívüli eseményekkel illetve a mindennapi szolgálatellátáshoz kapcsolódó elhelyezési, anyagi, technikai, képzési, illetve szakmai tapasztalattal kapcsolatos kérdéseket. A kiértékelés során figyelembe vettem a kitöltő személy nemét, életkorát, állománykategóriáját, a szolgálati időt, illetve a szakterületen eltöltött időből adódó szakmai tapasztalatot is.

A kérdőívet a kutatásban részt vevő személy saját maga olvasta el, értelmezte, majd válaszolt a feltett kérdésekre a kitöltési útmutatónak megfelelően. Ennek érdekében a kérdések rövidek, egyszerűen értelmezhetők, elkerülve azt, hogy értelmezésembeli problémák jelentkezzenek, amelyek tisztázása nélkül a válaszadás elmaradhat, vagy végül nem lesz releváns. A kérdések kifejezetten arra irányultak, hogy a kitöltő mennyire ért vagy nem ért egyet a feltett kérdés tartalmával, majd az erre vonatkozó válaszát 1-től 10-ig terjedő Linkert skálán⁷¹ rögzíti, melynek végpontjait egyértelműen definiáltam (1: egyáltalán nem ért egyet, 10: teljesen egyetért). A tízfokozatú skála alkalmazása lehetővé tette, hogy a válaszadók finomabb különbségeket fejezzenek ki attitűdjeikben, elégedettségükben vagy tapasztalataik terén, mint más módszereknél. A kérdőív így lehetőséget biztosított az adott tárgyra vonatkozó véleménybeli különbségek széles skálán történő megjelenítésére, egyben az adott tárgykör megítélésében jelentkező árnyalatbeli különbségek érzékeltetésére is. A torzítások csökkentése érdekében

⁷⁰ Galambosné Tiszberger Mónika (2011): A rétegzett mintavételről. Statisztikai Szemle, 89. évfolyam 9. pp. 909-928.

⁷¹ Linkert skála <https://spssabc.hu/kutatasmodszertan/likert-skala-fogalma-elemzese/> (Letöltés dátuma: 2024.11.10.)

hangsúlyoztam az anonimitás kiemelt szerepét, valamint egyszerűen fogalmazott, de részletes kitöltési útmutatót mellékeltem.

A kérdőívek kitöltésére 2024-ben került sor a nyírbátori, a győri és a budapesti őrzött szállásokon, papíralapon. A válaszokat Excel programmal összesítettem. A kitöltött kérdőíveket zárt iratszekrényben tárolom, megsemmisítésüket a doktori értekezés nyilvános védését követően tervezem.

1.9.5. Interjúk készítése

A kutatás területnek több olyan része van, ahol a kérdésekre adott érdemi választ a formális ismereteken túl a megkérdezett személy motivációja, nézetei, attitűdjei, illetve érzései jelentős mértékben befolyásolják. Ezek feltárása érdekében félig strukturált interjúk készítésével tártam fel a célcsoport tagjainak az egyéni tapasztalatokat minél részletesebben és mélyrehatóbban, kiegészítve mindezzel az előző kutatási módszerekkel szerzett információkat.

Az interjúk elkészítése során arra törekedtem, hogy a kérdezett személy egyéni jellemzőinek és a témához való viszonyulásának figyelembevételével tudatosan és dinamikusan alakítsam a preferált tartalomra vonatkozó, illetve az adott helyzetben leginkább releváns kérdéseket. Az interjú önkéntes alapon történt, a kérdések köre kifejezetten az interjúalanyok az illegális migrációhoz kapcsolódó alapismereteire, annak mint jelenségnek a megítélésére, az idegenrendészeti és a menekültügyi szakterület vélt és valós funkcióira, az idegenrendészeti kiutasítás és az ehhez kapcsolódó őrizeti típusok jellemzőire, a menekültügyi őrizet létjogosultságára, az őrizet végrehajtásának jogszabályi alapjaira, a végrehajtás fizikai körülményeire, feltételeire, hiányosságaira, a szabályzók alkalmazásának tapasztalataira, az őrizet speciális, őrzésbiztonság szempontjából releváns jellemzőire, ezek megítélésére, a külföldiekhez való hozzáállásra és a velük szemben tanúsított bánásmódra, az idegenellenességre, a sérülékeny csoportok fogva tartására, valamint az itt szolgálatot ellátó állománnyal szemben támasztott követelményekre, azok teljesülésére, valamint a fogva tartás során jelentkező nehézségek, problémák megoldására vonatkozó javaslatokra vonatkoztak.

Az interjúk készítése során elsődlegesen az őrizetet elrendelő hatóságok középvezetői és ügyintézői állományára, míg a fogva tartást végző szakterület esetén középvezetői, ügyintézői és az őrzési feladatokat ellátó állományra koncentráltam. Az interjúban a részvétel önkéntes volt, ugyanakkor az vezetői javaslatra személyre szóló

felkérés alapján történt. Az interjú kérdéseit a végrehajtás előtt megküldtem a résztvevők részére kimondottan a szakmai felkészülés érdekében. Az interjúalanyok kiválasztása során alapvető követelmény a legalább hároméves szakmai tapasztalat, a megfelelő szintű kommunikációs készség és a magas szintű elméleti felkészültség. Az interjúk megkezdése előtt tisztáztam a kutatás tárgyát, célját, az adatvédelmi és etikai szabályokat, a hangrögzítés tényét, valamint a későbbi felhasználás célját, módját, lehetőségét. A kutatás során összesen 11 interjút készítettem idegenrendészeti hatósági szakterületen, illetve idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartásban dolgozó szakemberekkel.

A téma teljeskörű és minél elfogulatlanabb vizsgálata érdekében szükségesnek ítéltam a „másik oldalnak”, a korábban idegenrendészeti őrizetben levő külföldiek megszólaltatását. Eredetileg 5 fő, a tipikus illegális migrációs fogva tartotti körbe tartozó külföldi esetén terveztem interjút, ám mindösszesen 3 főt sikerült megszólaltatni. 1 afgán, 1 szír és 1 orosz állampolgár, ma már valamennyien 35-50 év közöttiek, mindhárman jártak a nyírbátori, egy fő a kiskunhalasi, míg az egyikük a győri őrzött szálláson is. Az interjúk elkészítésének idején (2023/2024) már valamennyien jogszerűen tartózkodtak Magyarország területén. Az interjút önként vállalták, ugyanakkor valamennyien kifejezetten kérték adataik zártan történő kezelését. Esetükben az interjú két fővel magyarul (az itt eltöltött évek alatt egyikük középszinten, míg a másik majdhogynem anyanyelvi szinten sajátította el a magyar nyelvet), az egykori szír őrizetessel pedig a pontosság kedvéért anyanyelvi tolmács segítségével arab nyelven készült. Az előzetesen egyeztetett interjún két személy (egy török és egy líbiai állampolgár) többszöri ígéretük ellenére nem jelentek meg, a kapcsolatot később nem sikerül felvenni velük.

Az interjúk készítésével célom a rendőri és a fegyveres biztonsági őri állomány esetén kifejezetten a fogva tartás elrendelésének és a végrehajtás specifikumainak feltárása, több nézőpontból történő elemzése, a hatással bíró külső és belső tényezők összefüggéseinek, kapcsolatainak kimutatása, a belőlük levonható következtetések összegzése volt.

A korábbi őrizeteseik kapcsán célom kifejezetten a fogva tartás során őket érő elsődleges benyomások, későbbi hatások, a személyi szabadság korlátozásának mértéke, annak hatásai, az őrizetet végrehajtó intézményben való elhelyezés, ellátás, a hatósági ügyintézés tapasztalatai, illetve nem utolsósorban a velük szemben tanúsított bánásmód és annak következményeinek vizsgálata volt.

Az interjúk általában másfél-két órát vettek igénybe, rögzítésük diktafonnal történt, majd a szöveget szó szerint World szövegszerkesztő programmal írtam le. Az interjúk felvételekor valamennyien tájékoztatást kaptak arra vonatkozóan, hogy ez részükről nem kötelezettség, azt megtagadhatják, egyben az általuk elmondottak anonimizálva kerülnek felhasználásra. Az interjúk során olyan adat, információ nem keletkezett, mely alapján rendőri intézkedést kellett volna kezdeményeznem. A felvételeket az irodámban zárható iratszekrényben tárolom, mely az értekezésem elkészítése után kerülnek törlésre.

1.9.6. A rendkívüli események elemzése

A bekövetkezett, az őrzésbiztonságra veszélyt jelentő események elemzésének célja egyrészt a speciális alanyok fogva tartásából adódó speciális biztonsági kockázat jelenlétének kimutatása, másrészt a tevékenység ellátása során kiemelt jelentőséggel bíró körülmények hatásának vizsgálata, mely során dokumentumelemzést alkalmaztam. Ennek során elvégeztem a dokumentumok szisztematikus áttekintését és értékelését, a dokumentum tartalma és kontextusa alapján kvalitatív vagy kvantitatív módszerekkel következtetéseket vontam le.⁷² ezzel feltárva a dokumentumokból nyerhető információkat, a társadalmi folyamatokat és intézményi működéseket. Az elemzés forrásanyaga a 2011 és 2023 között az állandó és ideiglenes őrzött szállásokon bekövetkezett, összesen 355 rendkívüli esemény teljeskörű iratanyaga volt. A feldolgozott dokumentumok körét a HIDRA rendszer és a Robotzsaru NEO Idegenrendészeti Modul adatai, az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály Idegenrendészeti Osztályának összefoglaló jelentései, a fogva tartást végző intézmények szolgáltatott kivizsgálásai, megállapításai, teljeskörű kapcsolódó iratanyaga és az eseményben érintett hivatásos állományú rendőrök és fegyveres biztonsági őrök beszámolóit teszik ki. Az elemzés dimenzióit a vizsgálat során az események releváns szempontjai alkották, úgy mint az elkövetői kör jellemzői, az elkövetési módok (hely, idő, eszköz, magatartásformák), az események következményei (személyi, anyagi, működési hatások), az eseményeket előidéző tényezők és azok kapcsolatrendszere, az események ok-okozati összefüggéseinek feltárása. Az intézményi reakciók szempontjából vizsgáltam

⁷² Jakusné Harmos Éva (2023): A dokumentumelemzés módszertana a hadtudományi tanulmányok készítéséhez. Hadtudomány, 33. évfolyam, 2023. évi elektronikus lapszám pp. 157- 172.

a végrehajtói állomány és a vezetői szintek közvetlen intézkedéseit, a területi és országos szakirányítás utólagos értékeléseit és az események kezelésének dokumentált tapasztalatait. Következtetések és az adatfeldolgozás eredményeként azonosíthatók voltak a tipikus rendkívüli eseménytípusok, meghatározhatók azok előfordulás tipizált feltételei, valamint rendszerezhetők a biztonsági kockázati tényezők. Az ok-okozati összefüggések részletes bemutatása hozzájárul a jövőbeni megelőzés és reakció hatékonyabb módszereinek kialakításához.

2. SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

Az őrizetre vonatkozó szakirodalom feldolgozása során elsődlegesen a rendszerező jellegű, valamint a hibafeltáró, kritikai szemléletű műveket választottam ki, mivel ezek biztosítják a téma fogalmi és elméleti alapjainak átfogó megértését. A rendszerező művek strukturált keretet adnak az őrizet jogintézményének vizsgálatához, míg a kritikai elemzések feltárják az alkalmazási gyakorlat hiányosságait és a jogszabályok változásainak főbb irányait. Az időbeli sorrend szerinti feldolgozás biztosította a fogalmi és gyakorlati változások követését, valamint a jogirodalmi diskurzus fejlődésének rekonstruálását. Az időbeliség figyelembevétele egyrészt általánosan érvényes, másrészt az egyes szerzők esetében személyre szólóan is releváns, mivel kutatói pályájuk időrendje jól tükrözi saját nézeteik alakulását. Ez a módszertani megközelítés lehetővé tette a tématerület történeti és dogmatikai összefüggéseinek logikus és következetes feltárását.

2.1. Hazai szakirodalom

Müller Anikó 1995-ben megjelent „Idegenőrizet. (A végrehajtás kezdeti tapasztalatai)”⁷³ című műve a rendszerváltás követő változások kapcsán bír nagy jelentőséggel. A szerző szerint az idegenrendészeti őrizet hazai bevezetésekor a végrehajtó büntetés-végrehajtási szerv komoly kihívásokkal szembesült, mivel ez számára idegen jellegű tevékenységet jelentett. A szervezetnek kiemelt figyelmet kellett fordítania a törvényességi követelmények betartására, a külföldiekkel szembeni humánus bánásmódra, valamint a tevékenység társadalmi monitorozása érdekében a szervezeten kívüli ellenőrzés biztosítása.

Zádori Zsolt 1998-ban megjelent „Az idegenelvonás tünetei: az idegenrendészeti őrizet problémái a Magyar Helsinki Bizottság jogesetei alapján”⁷⁴ című tanulmánya az idegenrendészeti őrizet emberi jogi problémáit, a fogva tartás körülményeit, valamint az eljárási garanciák hiányosságait elemzi Magyarországon, a Helsinki Bizottság feltárt jogesetein keresztül. Kiemelt problémaként ír a társadalmi izoláció, a jogorvoslathoz való hozzáférés és az eljárási garanciák elégtelenségéről, egyben arra a következtetésre jut,

⁷³ Müller Anikó (1995): Idegenőrizet. (A végrehajtás kezdeti tapasztalatai) Börtönügyi Szemle 14(2), pp.52-58.

⁷⁴ Zádori Zsolt (1998): Az idegenelvonás tünetei: az idegenrendészeti őrizet problémái a Magyar Helsinki Bizottság jogesetei alapján. Fundamentum, 1998. 1-2. sz. pp. 156-166.

hogyan a magyar idegenrendészeti őrizet rendszerében súlyos jogi, pszichológiai és emberi jogi problémák mutatkoznak.

Az előző forráshoz megállapításaihoz szorosan kapcsolódik, hogy a külföldieknek idegenrendészeti okból történő fogva tartása, mint aránytalanul súlyos joghátrány jelenik meg **Gönczöl Katalin** részéről a Magyar Köztársaság Országgyűlésének J/858. számú beszámolójában.⁷⁵ A jelentés szerint” az „idegenrendészeti őrizet, illetve annak büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtása aránytalanul súlyos joghátrány. Kiszámíthatatlan és elhúzódó időtartama, illetve végrehajtásának jelenlegi módja az esetek túlnyomó többségében nem méltányos és nem arányos az elkövetett jogsértésekhez képest.”⁷⁶

Antal Szilvia „Az idegenrendészeti őrizet helye a magyar jogban”⁷⁷ című, 2007-ben megjelent tanulmánya részletesen bemutatja az idegenrendészeti őrizet szerepét, jogi háttérét, típusait, elrendelésének és végrehajtásának szabályait a magyar jogrendszerben. A tanulmány előremutató módon kritikus megjegyzésekkel él azzal kapcsolatban, hogy a túlzott, automatikus szabadságkorlátozás ellentétes lehet a nemzetközi emberi jogi elvekkel, illetve, hogy menedékkérőket szemben általánosan alkalmazott is idegenrendészeti őrizet jogilag kétséges lehet, mivel a menedékkérőket speciális, nem idegenrendészeti szabályok alapján kellene elbírálni. További problémát jelent a fiatalok és családok elhelyezésének kérdése, valamint az őrizet maximális időtartamának gyakorlati értelmezése.

2007-ben jelent meg **Borsa Csaba** az "Idegenrendészeti aktuális kérdések az integráció tükrében" című cikk, ami a határőrség rendőrségi integrációjának és Magyarország európai-uniós és a várt schengeni csatlakozásának tükrében vizsgálta az idegenrendészet aktuális kihívásait. A szerző kiemeli, hogy az integráció új kihívásokat és feladatokat támasztott a magyar idegenrendészettel szemben, különösen az idegenrendészeti és kiutasítás előkészítő őrizet témájában, amelyek bizonyos tekintetben új intézményeknek számítottak a magyar jogban, egyben elemzi ezek jogi alapjait, céljait és alkalmazásuk gyakorlati problémáit is, mind az egyéni jogok, mind pedig a közrend szemszögéből.

⁷⁵ J/858 Az országgyűlési biztosok közös hivatalának beszámolójából
<https://www.parlament.hu/irom36/0858/0858.htm> (letöltés dátuma: 2024.07.04.)

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ Antal Szilvia (2007): Az idegenrendészeti őrizet helye a magyar jogban. Börtönügyi Szemle 26(2), pp.19-32.

2008-ban jelent meg **Tájok Péter** tollából „Az idegenrendészet rendőrségi kihívásai”⁷⁸ című tanulmány, amely szintén a rendőrség és a határőrség integrációjával járó szakmai kihívásokat, illetve az idegenrendészet rendőri szervezeten belüli helyzetét és önállóságának kérdését vizsgálja. Kiemeli az idegenrendészeti tevékenység speciális jogi szabályozását, a külföldiek szabadságát korlátozó hatósági döntések jelentőségét, és a megosztott idegenrendészeti hatáskör miatt a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatallal való együttműködés szükségességét.

A **Magyar Helsinki Bizottság**⁷⁹ tevékenysége során kiemelt figyelmet fordít a rendészeti vagy menekültügyi okból fogva tartott külföldiekre. A 2011-ben megjelent „Bevarrva. Idegenrendészeti őrizet Magyarországon”⁸⁰ című kiadványuk az idegenrendészeti őrizet magyarországi gyakorlatát mutatja be, éles kritikai észrevételekkel, illetve a fogva tartási körülményeket és az idegenrendészeti hatóságok tevékenységét, főként a 2010-ben tett helyszíni látogatások tapasztalatai alapján. A mű kiemeli a magyarországi idegenrendészeti őrizet emberi jogi problémáit, különös tekintettel a sérülékeny csoportok védelmére és az alternatív intézkedések szükségességére, egyben ajánlásokat fogalmaz meg az őrizeti körülmények emberibbé tételére vonatkozóan.

Kimondottan a fogva tartásból eredő fizikai és pszichikai traumákra koncentrál a „A kínzástól az őrizetig. Kínzástúlélő és traumatizált menedékkérők fogva tartása Magyarországon és Bulgáriába”⁸¹ című, 2016-ban a Cordélia Alapítvány gondozásában, a Magyar Helsinki Bizottság közreműködésével megjelent kiadvány. A mű a jogi, intézményi és gyakorlati helyzetet komplexen, empirikus kutatások alapján dolgozza fel; célja a társadalmi és jogalkotói figyelem ráirányítása a fogvatartottak jogaira, a jogsértések megszüntetésére és a civil kontroll erősítésére.

Klenner Zoltán 2013-ban megjelent „A menekültügyi őrizet és bevezetésének szükségessége”⁸² című tanulmánya a menekültügyi őrizet magyarországi bevezetését és annak szükségességét elemzi, különös tekintettel a jogalkotás motivációira, szabályozási

⁷⁸ Tájok Péter (2008): Az idegenrendészet rendőrségi kihívásai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX. Pécs 2008. pp. 303-306.

⁷⁹ A Magyar Helsinki Bizottság <https://helsinki.hu/rolunk/>

⁸⁰ Magyar Helsinki Bizottság (2010): Bevarrva. Idegenrendészeti őrizet Magyarországon. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB-idegenrendeszeti-orizet-2010_1.pdf (Letöltés dátuma: 2024.05.10.)

⁸¹ Barna Mária – Gyulai Gábor (2016): A kínzástól az őrizetig. Kínzástúlélő és traumatizált menedékkérők fogvatartása Magyarországon és Bulgáriában. Cordélia Alapítvány 2016.

⁸² Klenner Zoltán (2013): A menekültügyi őrizet és bevezetésének szükségessége. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Pécs, 2013. pp. 295-299.

hátterére, valamint a bevezetés körüli szakmai és civil kritika fő szempontjaira. A menekültügyi eljárásban bevezetett őrizetről szóló döntés hátterében a szerző szerint állt az, hogy a kérelmezők többsége nem klasszikus válságövezetekből érkezett, hanem inkább az idegenrendészeti intézkedések elkerülése miatt nyújtott be menedékkérelmet. A szabályozás változásához hozzájárult az Európai Bizottság elvárása is, Magyarországot több ponton elmarasztalták a strasbourgi bíróság előtt a menedékkérők fogva tartásának gyakorlataért. Az új magyar rendszer jogharmonizációs célokat is szolgált, külön jogintézményként vezette be a menekültügyi őrizetet az idegenrendészeti őrizettől különválasztva. A tanulmány hangsúlyozza, hogy bár a szabályozás jogi szinten kellően kidolgozott, annak hosszú távú hatékonysága számos, előre nem látható tényezőtől függ, és ezt nagyban befolyásolja a jogalkalmazók gyakorlata, valamint a civil szervezetek részéről megfogalmazott kritikák.

Nagy Boldizsár számos cikket publikált az idegenrendészeti és menekültügyi őrizetről, melyekben részletes jogi elemzéseket és kritikát fogalmaz meg a magyarországi gyakorlatról és szabályozásról. A 2013-ban megjelent „A menekültek védelmének lehetséges indokairól”⁸³ című tanulmánya kiemeli, hogy a menekültügyi őrizet bevezetése nemzetállami szempontból a menedékjogi eljárások befejezését és a külföldiek illegális tovább utazásának megakadályozását szolgálja, ugyanakkor kiemeli az őrizettel járó jogi és emberi jogi problémákat is.

A menekültügyi őrizethez szorosan kapcsolódik **Tóth Judit – Nagy Boldizsár – Kovács András György**, által 2014-ben publikált „A Kúrián nincsenek menekültügyek” – a menekültügyi joggyakorlatot elemző csoport jelentésének margójára”⁸⁴ című műve. A cikk kifejezetten a menekültügyi eljárások egymástól jelentősen eltérő bírósági gyakorlatát elemzi. Kiemelt kritikát kap a menekültügyi őrizet (2013 óta létező jogintézmény), amelyet gyakran menekültügyi ismeretekkel nem rendelkező büntető bírák alkalmaznak, és amelynek európai jogi alapja, valamint jogszerűsége is kérdéses a szerzők szerint. A gyorsított, szűkös határidőkre épülő eljárások sérthetik a tisztességes eljáráshoz való jogot. A cikk szerint a magyar rendszer strukturális akadályokat gördít a menekültügyi jogegységesítés elé: nincs felsőbb bírósági fórum, a decentralizált rendszer

⁸³ Nagy Boldizsár (2013): A menekültek védelmének lehetséges indokairól. Fundamentum 2013/2. pp. 5-20.
<https://fundamentum.hu/sites/default/files/teljes-szamok/fundamentum-13-2-beliv.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

⁸⁴ Tóth Judit – Nagy Boldizsár – Kovács András György (2014): A Kúrián nincsenek menekültügyek” – a menekültügyi joggyakorlatot elemző csoport jelentésének margójára. Acta Humana Emberi Jogi Közlemények 2014/3 pp. 39-56.

jogbizonytalansághoz, országos szintű bírósági specializáció és országinformációs infrastruktúra hiányához vezet. A szerzők mélyreható reformokat szorgalmaznak a menekültügyi bírósági eljárások egységességének, függetlenségének, átláthatóságának és emberi jogi kontrolljának javítása érdekében.

A **Magyar Helsinki Bizottság** 2014-ben jelentette meg a „A menekültügyi őrizet: új intézmény régi gondokkal”⁸⁵ című művét. A bizottság 2014-ben minden működő menekültügyi őrzött befogadó központot (Békéscsaba, Debrecen, Nyírbátor) meglátogatta; jelentésük szerint a legkirívóbb problémák Debrecenben merültek fel. A bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a magyar menekültügyi őrizet ésszerűtlen, embertelen, költséges és ellentétes a nemzetközi standardokkal, miközben nem bűnözőket, hanem egyszerűen csak útiokmány nélküli menedékkérőket tart fogva hónapokig.

2016-ban jelent meg **Teke András** tollából "A migrációkezelés, a határbiztonság, a határrendészet rendszerelméleti és - szemléleti összefüggéseinek aktualitásai"⁸⁶ című tanulmány. A mű migrációkezelés, a határbiztonság és a modern határrendészeti rendszerek legfontosabb rendszerelméleti és -szemléleti alapjait, valamint aktuális kérdéseit vizsgálja, mely során részletesen tárgyalja az idegenrendészeti fogva tartás kérdéskörét és dilemmáit is. Kiemeli, hogy az idegenrendészeti őrizet intézménye a magyar, illetve uniós jogban nem büntetőjogi, hanem igazgatási, rendészeti természetű személyi szabadságkorlátozó intézkedésnek minősül. Célja kizárólag az eljárás alá vont külföldi személy kiléte, tartózkodási jogcíme tisztázása, az idegenrendészeti kiutasítás, a kitoloncolás vagy a visszafogadási, átadási, esetleg visszatoloncolási eljárás biztosítása. Kiemeli, hogy az őrizet csak végső esetben alkalmazható, minden más hatékony eljárás (pl. menedékjogi vagy alternatív intézkedés) hiányában, valamint, hogy az őrizet alkalmazása során – különösen a tömeges migrációs helyzetek miatt – folyamatosan jelentkeznek humánus, jogi és szervezeti kihívások, melyek leginkább a megfelelő elhelyezés, az alapvető jogok érvényesülése, az egészségügyi ellátás és a kötelező szttenderdek betartása során okoznak nehézségeket.

⁸⁵ Magyar Helsinki Bizottság (2014): Menekültügyi őrizet: új intézmény régi-gondokkal <https://helsinki.hu/menekultugyi-orizet-uj-intezmeny-regi-gondokkal/> (Letöltés dátuma: 2024.02.12.)

⁸⁶ Teke András (2016): A migrációkezelés, a határbiztonság, a határrendészet rendszerelméleti és - szemléleti összefüggéseinek aktualitásai. Határrendészeti Tanulmányok 13(4), pp. 62-82.

Tóth Judit „A hazai menekültügyi emberi jogi mérlege”⁸⁷ című cikke kritikus elemzését tartalmazza a magyar menekültügyi rendszer 2013 és 2018 közötti jogalkotási és jogalkalmazási folyamatairól, hangsúlyozva az emberi jogi garanciák jelentős gyengülését és a jogbiztonság erodálódását. A szerző rámutat arra, hogy a magyar menekültügyi jogrendszer az alapvető emberi jogok, különösen a menedékkérők és gyerekek jogainak jelentős korlátozásához, a nemzetközi kötelezettségek kiüresítéséhez, valamint az ország külföldiekkel szembeni elzárkózásához vezetett. Mindez megmutatkozott a gyakori és radikális jogszabály-módosításokban, a közvélemény kifejezetten idegenellenessé válásának ösztönzésében, a jellemzően egyre hosszabb idegenrendészeti és menekültügyi őrizetben, valamint a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet folyamatos, indokolatlan fenntartásában.

2019-ben jelent meg a szerzőtől a „Menekültügyi eljárás buktatói”⁸⁸ című tanulmány, melyben részletesen bemutatja a magyar menedékjogi eljárás legfőbb strukturális problémáit és szabályozási hiányosságait, amelyek sértik a kérelmezők jogait, továbbá szűkítik a tényleges és egyéni jogvédelem lehetőségét. A magyar menedékjogi eljárás legkritikusabb pontjai között kiemelten vizsgálja a menekültügyi őrizet hazai szabályozását, annak problémáit és az eljárási garanciák hiányosságait. Megállapításai között a legfaj súlyosabbak, hogy a 2015 utáni szabályozási környezetben a menekültügyi őrizet elrendelése – akár hat hónapra, gyermekes családok esetén harminc napra – általánossá vált, valamint, hogy a menedékkérők jogi helyzete – különösen a szabadságelvonással járó helyzetben – más ügyfelekhez képest is rosszabb, miközben különösen kiszolgáltatott csoportról van szó. Kiemeli, hogy a tranzitónás elhelyezés, valójában a fizikai szabadság jelentős korlátozását, tehát tényleges fogva tartást jelent. Álláspontja szerint a menekültügyi őrizet magyar szabályozása és gyakorlata sérti az európai és nemzetközi standardokat, és hozzájárul a menedékkérők jogainak rendszerszintű csorbulásához.

Hautzinger Zoltán több művében is foglalkozik az idegenrendészeti, illetve a menekültügyi őrizett kérdésével, főként a büntetőjog, idegenrendészet és migráció kapcsolatáról, valamint a fogva tartás és kiutasítás szabályairól, ezek összefüggéseikről és visszáságaikról. A 2014-ben megjelent „Idegenjog kontra idegenrendészet”⁸⁹ tanulmány

⁸⁷ Tóth Judit (2018): A hazai menekültügyi emberi jogi mérlege *Ars Boni* 6(3/4), pp. 85-97

⁸⁸ Tóth Judit (2019): A menekültügyi eljárás buktatói. *Állam és jogtudomány* 2019/4 pp. 105-119.

⁸⁹ Hautzinger Zoltán (2014): *Idegenjog kontra idegenrendészet Rendészettudományi Gondolatok* Budapest 2014. Magyar Rendészettudományi Társaság pp. 113-120.

fontos témája az idegenjog és az idegenrendészet elhatárolása, különös tekintettel ezek kapcsolatára az idegenrendészeti őrizet szempontjából. A szerző kifejti, hogy idegenrendészeti őrizet alkalmazása kifejezetten az idegenrendészet azon eszköze, amely a jogellenes beutazás vagy tartózkodás megszüntetését célozza úgy, hogy a bíróság vagy hatóság az adott helyzethez mérten arányos és individuális döntést hoz. A magyar jogi felfogás szerint az idegenrendészet szerepe csak onnantól jelentkezik, ahol a külföldi jogsértő állapotát kezelni kell, és intézkedései közt a szabadságelvonással járó őrizet is szerepelhet – de ez nem lehet öncélú vagy önkényes, igazodni kell a nemzetközi és európai jogi előírásokhoz.

2016-ban jelent meg a „A migrációhoz kapcsolódó, büntetőjogon kívüli szankciók lehetőségei”⁹⁰ című tanulmánya, melyben vizsgálja, hogy a migrációval összefüggésben elkövetett jogellenes magatartások (pl. engedély nélküli határátlépés, jogellenes tartózkodás) társadalomra kevésbé veszélyesek, és ezek esetében indokolt lehet a büntetőjogon kívüli – így különösen közigazgatási és idegenrendészeti – szankciók alkalmazása. Kihangsúlyozza, hogy az irreguláris migráció kezelése elsődlegesen idegenrendészeti eljárásokkal történik, amelyek igazgatási természetű intézkedéseket és szankciókat (pl. bírság, kitoloncolás, idegenrendészeti őrizet) írnak elő. Az idegenrendészeti őrizet a harmadik országbeli állampolgárok jogellenes tartózkodásának megszüntetését célozza, hatékonyabb eljárási rendet kínálva a büntetőeljáráshoz képest, melynek alkalmazása hozzájárulhat a migrációval összefüggő jogellenes magatartások hatékony, de nem kriminalizáló kezeléséhez. Ez a gondolatmenet jelenik meg a 2016-ban megjelent „Idegen a büntetőjogban”⁹¹ című műben, ahol a szerző átfogó, rendszerező feldolgozást nyújt arról, hogy a magyar és nemzetközi büntetőjog miként viszonyul a külföldiekkel kapcsolatos szabályozáshoz, kiemelten vizsgálva a büntetőjogi normák alkalmazását az idegenrendészet és az őrizet szempontjából. A mű gyakorlati és elméleti szinten is elemzi, hogy milyen esetekben indokolt büntetőjogi szankciók alkalmazása a külföldi jogsértők esetében, illetve mely helyzetekben lehet alternatív – főként idegenrendészeti – intézkedéseket alkalmazni. Kiemeli, hogy a külföldiekkel szemben lefolytatott büntetőeljárásoknál gyakran speciális, gyorsabb eljárási rend érvényesül, melynek célja, hogy a kiutasítás vagy más idegenrendészeti szankció minél hamarabb végrehajtható legyen. Ez a jogalkotási megközelítés marginalizálja a lassú és költséges

⁹⁰ Hautzinger Zoltán (2016): A migrációhoz kapcsolódó, büntetőjogon kívüli szankciók lehetőségei. Magyar Rendészet 16(3), pp. 55-64.

⁹¹ Hautzinger Zoltán (2016): Idegen a büntetőjogban Pécs 2016. AndAnn

büntetőeljárást, fókuszba helyezve az őrizetbe vétel, kiutasítás, illetve az idegenrendészeti őrizet praktikusságát a közrend védelme érdekében. A szerző ajánlásokat fogalmaz meg arra, hogy a büntetőeljárás mellett mikor és milyen formában érdemes idegenrendészeti intézkedéseket alkalmazni, például a kiutasítást rendőri őrizet vagy őrzött szállás formájában. A szerző hangsúlyozza, hogy a külföldiek jogai és az emberi jogi szempontok továbbra is kulcsfontosságúak maradnak, még az idegenrendészeti intézkedések során is. Ezzel összefüggésben elemzi az eljárás gyorsítását célzó szabályokat, az anyanyelvhez való jogot, a jogi képviselőt lehetőségeit, és a statisztikai adatokat a magyarországi jogalkalmazásról

A 2018-ban megjelent „A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése”⁹² című átfogóan elemzi a migráció jelenségét és a külföldiek büntetőjogi helyzetének kapcsolatát, különös hangsúllyal az idegenrendészeti és menekültügyi őrizettel kapcsolatos kérdésekre vonatkozóan. A szerző a hazai jogi, rendészeti és büntetőjogi gyakorlat elemzését összekapcsolja a nemzetközi, különösen az európai uniós szabályozási környezettel, így komplex képet ad e területek aktualitásairól és dilemmáiról. Részletesen értelmezi az idegenrendészet, menedékjog, állampolgársági jog és a külföldiek igazgatása fogalmait, kiemelve, hogy ezek gyakori összemosása helytelen a jogi gyakorlatban is. Kifejezetten foglalkozik az idegenrendészeti fogva tartási helyek tapasztalataival, és átfogóan bemutatja a külföldiek őrizetének magyarországi gyakorlati problémáit.

A 2020-as „A migráció szabályozásának reaktív tényezői”⁹³ című mű részletes elemzésben mutatja be, hogy a magyar migrációs szabályozás reaktív, főként biztonsági és rendészeti logikából indul ki, és ebben központi szerepet játszanak az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet intézményei. A tanulmány szerint az idegenrendészeti intézkedések – beleértve az őrizetet – olyan reaktív normatív eszközök, amelyek célja a jogellenes beutazás vagy tartózkodás megszüntetése, illetve a kitoloncolás előkészítése. Az idegenrendészeti őrizet tehát preventív és resztoratív (helyreállító) funkciót is ellát, biztosítja, hogy a jogellenesen tartózkodók ne kerülhessék el az eljárást, és elősegíti az eltávolítás sikeres végrehajtását. A szerző szerint ugyan a szigorú őrizeti mechanizmusok indokolhatók biztonsági érdekekkel, de a normaszövegek túlzott szigorítása és a represszív megközelítés önmagában nem orvosolja a migráció komplex problémáit.

⁹² Hautzinger Zoltán (2018): A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. AndAnn Pécs 2018.

⁹³ Hautzinger Zoltán (2020): A migráció szabályozásának reaktív tényezői. Belügyi Szemle. 68(9), pp. 47-62.

Szükségesnek tartja az eljárások megfelelő arányosságát, differenciáltságát és a jogállamiságot garantáló bírói kontrollt.

2023-ban jelent meg az „Idegenrendészet a büntető igazságszolgáltatás szolgálatában”⁹⁴ című műve, melyben az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet jogintézményeit a büntető igazságszolgáltatás alternatívájaként, illetve annak eszközöként elemzi, különös hangsúllyal a büntetőeljárások kiváltásának és visszaszorításának lehetőségeire a külföldi elkövetők és elítéltek esetében. A szerző szerint az idegenrendészeti és menekültügyi intézkedések révén jelentősen csökkenthető a külföldiekkel szembeni büntetőeljárások száma, amennyiben a büntetés célja – például a közrend védelme vagy a jogszerű tartózkodás biztosítása – idegenrendészeti jogi eszközökkel (pl. kiutasítás, beutazási tilalom) is hatékonyan érvényesíthető. A tanulmány hangsúlyozza, hogy a büntető-igazságszolgáltatás depönalizációjának határát az idegenrendészeti eljárás jogállami garanciái és a jogorvoslat rendszere jelentheti. A szerző óvatosságra int az idegenrendészeti eljárás automatizált alkalmazásával szemben, kiemelve a jogállamiság és a speciális jogorvoslati lehetőségek fontosságát.

Herke Csongor művei széleskörűen foglalkoznak a büntetőeljárás során elrendelhető személyi szabadság korlátozásával, mint pl. a 2002-ben megjelent „A letartóztatás,”⁹⁵ vagy a 2022-es „Büntető eljárásjog. Az új büntetőeljárási törvény főbb rendelkezései”⁹⁶ című műve, egyben részletesen vizsgálja az idegenrendészeti őrizet, letartóztatás és kiutasítás kapcsolatait, különösen a büntetőjogi eljárások és az idegenrendészet összefüggésein keresztül. 2019-ben megjelent, „Letartóztatás fogatosítása az új büntetőeljárási törvényben”⁹⁷ című műve elsősorban a letartóztatás fogatosításának nemzetközi normákkal való összevetésére koncentrált, de kitért a letartóztatottak jogállásával, a különböző fogva tartási formák jogi különbségeivel, illetve az ártatlanság vélelmének garanciáival kapcsolatos kérdésekre is. Tanulmányban több ponton is utal a szabadságelvonás különböző formái (őrizet, letartóztatás, kiutasítás) elhatárolásának és szabályozásának nehézségeire. A 2023-ban megjelent „A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli

⁹⁴ Hautzinger Zoltán (2023): Idegenrendészet a büntető igazságszolgáltatás szolgálatában. Belügyi Szemle 71(3), pp. 375-393.

⁹⁵ Herke Csongor (2002): A letartóztatás Dialog Campus Kiadó Budapest–Pécs 2002

⁹⁶ Herke Csongor (2022): Büntető eljárásjog. Az új büntetőeljárási törvény főbb rendelkezései Ludovika Egyetemi Kiadó Budapest 2022

⁹⁷ Herke Csongor (2019): A letartóztatás fogatosítása az új büntetőeljárási törvény tükrében. Börtönügyi Szemle 38(3), pp.5-18.

állampolgárságú terheltekre”⁹⁸ című tanulmánya szerint a magyar jogban súlyos összehanghiány van a büntetőeljárás és az idegenrendészeti szabályok között, különösen harmadik országbeli állampolgárok esetében, ami a jogbiztonságot és az uniós normákkal való összeegyeztethetőséget is veszélyezteti. A cikk gyakorlati eseteken keresztül mutatja be mind az idegenrendészeti és büntetőeljárás párhuzamosságának anomáliáit. A tanulmány összehasonlítja a menekültügyi őrizetet és az idegenrendészeti őrizetet, és kiemeli, hogy a magyar jogban a két szakterület eltérő célokat követ, az idegenrendészeti őrizet nem viselhet büntetési jelleget, időtartamának arányosnak és jogszerűnek kell lennie. A menekültügyi eljárás igazgatási, míg a büntetőeljárás represszív, így az őrizet alkalmazásának feltételei, arányossága és jogkövetkezményei eltérnek. A tanulmány szerint a magyar szabályozás nem biztosít megfelelő garanciát a harmadik országbeli terheltek számára, különösen az őrizet, a kiutasítás és ezek jogorvoslata terén. A mű javaslatokat tartalmaz a büntetőeljárási és idegenrendészeti szervek közötti kommunikáció javítására, az ártatlanság védelmének erősebb érvényesítésére, valamint a jogbiztonság és jogegyenlőség biztosítására mind az idegenrendészeti, mind a menekültügyi őrizet kapcsán.

Molnár Tamás több tudományos munkát publikált az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet jogi aspektusairól, különös hangsúllyal a magyar és nemzetközi szabályozásra összehasonlítására. A 2013-ban megjelent „Mily színes e táj? Az Európai Unió menekültügyi acquis-jának kialakulása és fejlődése a kezdetektől napjainkig”⁹⁹ A tanulmány részletesen bemutatja az Európai Unió menekültügyi joganyagának (acquis) fokozatos kiépülését, a szabályozási fejlődés főbb szakaszait és intézményi változásait. Külön hangsúlyt helyez a menekültügyi és idegenrendészeti őrizettel kapcsolatos szabályozások harmonizációjára, a tagállami jogalkotásra gyakorolt hatásra, és bemutatja, hogyan alakult ki az őrizet és a szabadságelvonás intézménye az uniós tagállamokban. Kiemeli, hogy az Európai Unió szabályozása célul tűzte ki a menekültek jogainak védelmét és az önkényes fogva tartás tilalmának érvényesülését. Részletesen ismerteti mind az idegenrendészeti, mind a menekültügyi őrizet szabályozási különbségeit, valamint azok tagállami implementációs nehézségeit. Az írás következtetései szerint a közös normák ellenére jelentős eltérések tapasztalhatók az őrizet

⁹⁸ Herke Csongor: A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre. *Belügyi Szemle* 71(5), pp.797-826

⁹⁹ Molnár Tamás (2013): *Mily színes e táj? Az Európai Unió menekültügyi acquis-jának kialakulása és fejlődése a kezdetektől napjainkig*. *Fundamentum*, 17(2), pp. 55–67.

magyarországi gyakorlatában. 2019-ben jelent meg „A migráció nemzetközi jogi szabályozása”¹⁰⁰ című műve, amely a nemzetközi migráció jogi komplexitását, az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet kereteit, valamint ezek emberi jogi garanciáit vizsgálja a nemzetközi jog normatív, szerződéses és szokásjogi architektúráján keresztül. A mű hangsúlyozza, hogy a migrációs jog többretegű: univerzális, regionális, valamint bilaterális szabályok alkotják, amelyeket az állami szuverenitás mellett az általános nemzetközi jogi elvek – így az önkényes fogva tartás, hátrányos megkülönböztetés, jogorvoslat lehetősége – integrálnak. A menekültügyi és idegenrendészeti őrizet szabályozásakor kiemelkedő jelentőségű az önkényes őrizet tilalma és a joghatóságon kívüli személyek védelme. A mű arra is felhívja a figyelmet, hogy az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet terén az állami szuverenitást a nemzetközi jog egyre szűkebb keretek közé szorítja, különös tekintettel az emberi jogok fokozott védelmére, ám a jogi szabályozás globális szinten továbbra is mozaikszerű és csak részben hatékony.

Töttös Ágnes menekültügyi őrizetről szóló tudományos munkái főként a külföldieknek a magyar tranzitzoneában történő elhelyezés jogi természetére, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának¹⁰¹ és az Európai Unió Bíróságának¹⁰² ítélezési gyakorlatára fókuszálnak. A 2020-ban megjelent, „A magyar tranzitzonea az Európai Emberi Jogi Bíróság és az Európai Unió Bírósága előtt”¹⁰³ című műve magyar tranzitzoneák jogi helyzetét vizsgálja az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bírósága előtt született kulcsfontosságú ítéletek fényében, hangsúlyozva a két fórum eltérő jogi értékelési szempontjait és következtetéseit. A tanulmány összefoglalja a 2015-ben induló magyar tranzitzonea-rendszer kialakulását és fejlődését. Magyarország a menedékkérők „tömeges beáramlása” kapcsán új jogi kategóriát vezetett be, mellyel a szerb-magyar határon állított fel két tranzitzoneát. Ezek fő célja az illegális határátlépés visszaszorítása és a menedékkérelmek gyorsított eljárásban történő kezelése volt. A jogszabály-módosítások szigorították a jogi feltételeket, illetve a „biztonságos harmadik ország” elv alkalmazásával jelentősen korlátozták a menedékkérelmek elfogadhatóságát.

¹⁰⁰ Molnár Tamás (2019): A migráció nemzetközi jogi szabályozása Internetes Jogtudományi Enciklopédia in Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.) Nemzetközi jog rovat <http://ijoten.hu/szocikk/a-migracio-nemzetkozi-jogi-szabalyozasa> (2019). (Letöltés dátuma: 2024.01.07.)

¹⁰¹ Az Emberi Jogok Európai Bírósága:

https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Questions_Answers_HUN (Letöltés dátuma: 2023.10.10.)

¹⁰² Európai Unió Bírósága:

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/hu/ (Letöltés dátuma: 2023.10.10.)

¹⁰³ Töttös Ágnes (2020): A magyar tranzitzonea az Európai Emberi Jogi Bíróság és az Európai Unió Bírósága előtt. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. Pécs, 2020., pp. 277-284.

Az őrizet kapcsán az Európai Unió Bírósága döntése kapcsán kiemeli, hogy a tranzitónában tartózkodó személyek mozgásszabadságát a gyakorlatban teljesen elvonták, jogszerűen sem Magyarország, sem Szerbia irányába nem távozhattak, így klasszikusan véve őrizetben voltak.

Haraszi Katalin Margit idegenrendészeti és menekültügyi őrizetre is vonatkozó művei főként a vonatkozó jogi kereteket, az alkotmányossági, emberi jogi szempontokat, valamint az ombudsmani vizsgálatok eredményeit elemzik.

A 2013-ban megjelent, „A külföldiek kiutasítást előkészítő őrizete. Rendészet kontra alapjogok, a fogva tartás alternatívái”¹⁰⁴ című tanulmány a Magyarországon alkalmazott idegenrendészeti célú fogva tartás gyakorlatát, a kiutasítást előkészítő őrizet jogalapjait és alapjogi problémáit vizsgálja, nemzetközi emberi jogi dokumentumok fényében.

A kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban és a gyermekvédelemben: árnyak a Paradicsomban”¹⁰⁵ című, 2015-ben megjelent tanulmány főként a gyermekek menekültügyi őrizetének speciális kérdéseit vizsgálja, vonatkozó joganyag és ombudsmani tapasztalatok alapján, valamint a nemzetközi és európai dokumentumok elemzésén keresztül tekinti át a jogi garanciák érvényesülését és a tényleges hazai gyakorlatot. A tanulmány kiemeli a Gyermekjogi Egyezmény¹⁰⁶ és az európai alapjogok relevanciáját, hangsúlyozva, hogy minden kiskorú számára biztosítani kell a jogokat – állampolgárságtól vagy idegenrendészeti státusztól függetlenül. A mű rámutat, hogy a törvényi és nemzetközi garanciák ellenére a gyakorlatban fennáll a veszélye annak, hogy a gyermekeket véletlenül vagy szándékosan őrizetbe veszik a hatóságok, ezzel sértve alapvető jogait és a biztonságukat. A szerző szükségesnek tartja a garanciák tényleges érvényesítését, az életkor-meghatározás szakszerűbbé tételét, valamint a magyar gyakorlat összehangolását a nemzetközi normákkal.

Ritecz György több tanulmányában is foglalkozik az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet témakörével, elsősorban a magyar migrációs hatósági intézkedések, jogalkalmazás és szabályozás változásait elemezve. A 2014-ben jelent meg „Ami a

¹⁰⁴ Haraszi (2013): A külföldiek kiutasítást előkészítő őrizete. Rendészet kontra alapjogok, a fogva tartás alternatívái. Belügyi Szemle 61(3), pp. 5-31.

¹⁰⁵ Haraszi Katalin Margit (2015): A kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban és a gyermekvédelemben: árnyak a Paradicsomban. Kapocs 2015/2. pp.12-28.

¹⁰⁶ Egyezmény a gyermek jogairól

Elfogadta az ENSZ Közgyűlése New York-ban, 1989. november 20-án. Magyarországon kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény

számok mögött van, avagy amiről nem beszélünk”¹⁰⁷ című cikke részletes elemzést ad a magyar idegenrendészeti és menekültügyi őrizet trendjeiről, a statisztikák mögött húzódó okokról, valamint a jogszabályi változások meghatározó szerepéről az őrizeti gyakorlat alakulásában. A szerző kritikus a jogalkotó szándékaival kapcsolatban, lehetőséget lát arra, hogy a jogszabályi szigorítás tényleges célja a „nem kívánatos” menedékkérők elriasztása, illetve, hogy az őrizet mennyiben szolgált egyáltalán érdemi bűnmegelőző célt – miközben a külföldiek által elkövetett bűncselekmények száma és aránya minimális maradt. A mű egyértelműen rámutat arra, hogy a jogi környezet és annak változásai sokkal jelentősebb hatást gyakoroltak az őrizeti statisztikákra és az irreguláris migránsok számának változására, mint bármilyen objektív migrációs nyomás vagy nemzetközi esemény. A tanulmány arra ösztönöz, hogy a migrációs helyzet értékelésénél mindig figyeljünk a jogalkotói beavatkozások rejtett, vagy éppenséggel nyílt szándékaira, valamint a bevezetett intézkedések rövid- és hosszú távú következményeire.

Sallai János tanulmányaiban elsősorban történeti és határrendészeti vonatkozásban jelenik meg az idegenrendészeti és részben a menekültügyi őrizet témaköre. A 2016-ban Ritecz Györggyel közös „A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei”¹⁰⁸ című írás a migráció különböző mozgatórugóit és kezelését elemzi, és aktualitását az elmúlt évtized magyar és európai migrációs helyzetéhez köti, kiemelten tárgyalva többek között az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet szerepét is. Az őrizet mellett a szerzők felhívják a figyelmet a humánusabb, jogállami megközelítések fontosságára is, megemlíti a jogszerű menekültek számára biztosított ellátásokat (szállás, élelem), illetve a menekülés okainak komplex vizsgálatát a hatósági eljárás során. A tanulmány alapján az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet Magyarországon a migráció kezelésének központi, ám sok szempontból problémás eszközei. Bár jogi kereteiket folyamatosan szigorították, a szerzők hangsúlyozzák, hogy a túlzott és elhúzódozó őrizet humánus aggályokat vet fel, valamint az európai jogi normákkal is ellentétes lehet.

Balázs László művei főként az illegális migrációkezelés elméletét és gyakorlati tapasztalatait összegzik. A 2017-ben megjelent „Az idegenrendészeti hatóság tevékenysége rendkívüli migrációs helyzetben”¹⁰⁹ című cikk részletesen elemzi az

¹⁰⁷ Ritecz György (2014): Ami a számok mögött van, avagy amiről nem beszélünk. Határrendészeti Tanulmányok 11(1), pp. 23-42.

¹⁰⁸ Ritecz György - Sallai János (2016): A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei. Magyar Rendészet 16(5), pp. 63-66.

¹⁰⁹ Balázs László (2017): Az idegenrendészeti hatóság tevékenysége rendkívüli migrációs helyzetben.

idegenrendészeti és menekültügyi őrizet magyarországi jogi és gyakorlati aspektusait 2010-2016 között. Tárgyalja mind az idegenrendészeti, mind a menekültügyi eljárásban alkalmazott őrizet jogalapját, és bemutatja, hogyan lehetett a külföldiek őrizetben tartását a menedékkjog iránti kérelem előterjesztésével kivédeni. Elemzi a menekültügyi őrizet bevezetésének hátterét, a különbséget az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet céljai között, és kitér az Európai Bizottságnak a magyar jogalkalmazással szemben felhozott kifogásaira is.

A dolgozat fő témájához szervesen kapcsolódik a fogva tartást a büntetés-végrehajtási szakterület tevékenysége szempontjából vizsgáló szerzők számos műve. **Pallo József** elsősorban büntetés-végrehajtási jogi kérdésekkel foglalkozik, különösen a reintegrációs őrizet témakörében. Publikációi főként a büntetőjog, pönológia és büntetés-végrehajtás területére koncentrálnak, ugyanakkor érintik az idegenrendészeti őrizet témakörét. 2001-ben jelent meg „Az idegenrendészeti őrizet végrehajtásának szabályai”¹¹⁰ című tanulmánya, részletesen elemzi az idegenrendészeti őrizet végrehajtási rendjét, elkülönítve azt a klasszikus büntetés-végrehajtási formáktól, és hangsúlyozza a speciális fogvatartotti státuszból eredő jogokat és kötelezettségeket. Az intézkedéssel kapcsolatban a 2003-ban megjelent „Gondolatok az atipikus büntetés-végrehajtási feladatokról”¹¹¹ és a 2007-ben megjelent „Gondolatok a fogva tartás fogalmi rendszeréről és határterületeiről”¹¹² című tanulmányában is kifejti, hogy annak végrehajtása idegen a büntetés-végrehajtás profiljától, mivel az jogi értelemben nem klasszikus büntetés-végrehajtási jogviszony, egyben több büntetés-végrehajtási alapfunkciót nélkülöz.

A külföldiek fogva tartásához kapcsolódik **Gál Andor** és **Karsai Krisztina** „Szankciós megoldások a migrációs krízis enyhítése, majd a börtönnépesség visszaszorítása érdekében Magyarországon”¹¹³ című műve, amely vizsgálja a migrációs válság miatt szigorított a büntetőjogi szankciók hatékonyságát és arányosságát, valamint hogy a migrációs szankciók valóban csökkentették-e a migrációs nyomást, vagy inkább

Belügyi Szemle 65(2), pp. 5-19.

¹¹⁰ Pallo József (2001): Az idegenrendészeti őrizet végrehajtásának szabályai. Büntetés-végrehajtási jog. Egyetemi tankönyv. Rejtjel Kiadó Budapest 2001. pp.257–262.

¹¹¹ Pallo József (2003): Gondolatok az atipikus büntetés-végrehajtási feladatokról. Börtönügyi Szemle 22(4), pp.67-72.

¹¹² Pallo József (2007): Gondolatok a fogva tartás fogalmi rendszeréről és határterületeiről. Börtönügyi Szemle 26(2), pp. 33-40.

¹¹³ Gál Andor–Karsai Krisztina (2024): Szankciós megoldások a migrációs krízis enyhítése, majd a börtönnépesség visszaszorítása érdekében Magyarországon. Európai Jog 24(6), pp.100–115.

szimbolikus, politikai funkciót töltöttek be, miközben a börtönnépesség-csökkentési célok elérésében is korlátozott szerepet játszottak

2022-ben jelent meg **Czenczer Orsolya** „A letartóztatotti létszám alakulása a pandémia időszakában a biztonság és a környezettudatosság tükrében”¹¹⁴ című műve, amely azt vizsgálja, hogyan változott a letartóztatottak száma a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben a pandémia idején, ennek milyen hatása volt ez a börtönök telítettségére, a biztonságra és a környezettudatos működésre. A szerző azon megállapításai, hogy a letartóztatottak számának növekedése komoly terhet jelent a börtönök telítettségére és biztonságára, mivel a legszigorúbb kényszerintézkedés végrehajtása összetett és erőforrásigényes feladat, valamint, hogy a letartóztatottak és elzárást töltők számának növekedése folyamatos férőhelybővítést és a büntetőeljárási gyakorlat átgondolását igényli, párhozamba állítható az idegenrendészeti, valamint a menekültügyi őrizetnek végrehajtásának tapasztalataival.

2.2. Nemzetközi szakirodalom

A **Rosa-Luxemburg-Stiftung**¹¹⁵ 2002-ben jelentett meg a "Abschiebungshaft - Forschung und Kritik"¹¹⁶ című mű, amely a kitoloncolás céljából Németországban elrendelt őrizet társadalmi és jogi aspektusait vizsgálja, különösen a külföldiek jogi kiszolgáltatottságára fókuszálva. A tanulmány rámutat arra, hogy a kitoloncolási őrizet jogi szempontból különleges szankció, egyszerre büntetés és megelőző rendészeti adminisztratív intézkedés. A tanulmány kiemeli, hogy a kitoloncolási őrizet rendszere a külföldieket extrém módon kiszolgáltatja, súlyos mentális következményeket okoz, valamint jogi, illetve a szociális ellátás terén is komoly hiányosságokkal küzd.

2004-ben jelent meg **Hubert Heynhold** "Abschiebungshaft in Deutschland. Eine Situationsanalyse"¹¹⁷ című műve, című műve a németországi idegenrendészeti őrizet jogi kereteit, gyakorlatát és emberi jogi vonatkozásait vizsgálja, különös tekintettel a 1990-es

¹¹⁴ Czenczer Orsolya (2022): A letartóztatotti létszám alakulása a pandémia időszakában a biztonság és a környezettudatosság tükrében. Magyar Rendészet 22(4), pp.203-218.

¹¹⁵ A Rosa Luxemburg Alapítvány: <https://www.rosalux.de/stiftung/mehr-ueber-uns> (Letöltés dátuma: 2024.11.10.)

¹¹⁶ Stephan Haufe – Steffi Holz – Barbara Pietzcker – Ulrike Hemmerling – Tobias Schwarz – Sandra Starke – Karolin Steinke (2002): Abschiebungshaft – Forschung und Kritik Humboldt Universität, Rosa Luxemburg Stiftung Berlin 2002 ISBN: 3879562776
https://www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/Veranstaltungen/2002/Kommen_und_Bleiben/Abschiebungshaft_kompl.pdf (Letöltés dátuma: 2024.11.10.)

¹¹⁷ Hubert Heynhold (2004): Abschiebungshaft in Deutschland PRO ASYL Loeper Verlag Karlsruhe 2004.

évek közepétől tapasztalható tendenciákra. Az őrizet kapcsán kiemeli, hogy a külföldiek számára az elzárás gyakran rendkívüli pszichés terhet jelentett, a családoktól való elszakadás és a bizonytalan jogi helyzet erős stresszforrásnak bizonyult. Felszínre kerültek olyan problémák is, mint a megfelelő jogi képviselő és nyelvi támogatás hiánya.

Jochen Oltmer főként történeti és jogi elemzést tartalmazó kötetet szerkesztett és tanulmányt publikált a menekültügyi és idegenrendészeti őrizet témájában. A 2017-ben megjelent „Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert”¹¹⁸ című mű az állami migrációs rezsimek működését, így az őrizet intézményes és jogi aspektusait is tárgyalja. A 2022-es „The Borders of the EU. European Integration, 'Schengen' and the Control of Migration”¹¹⁹ című kötet összefüggéseiben tekinti át a határellenőrzés és az idegenrendészeti intézkedések történeti és jogi fejlődését, beleértve az őrizeti mechanizmusokat is.

A németországi a németországi idegenrendészeti őrizet történeti és jogi fejlődését elemzi **Sabrina Axster** "Arresting movement: The history of German immigration detention beyond the camp"¹²⁰ című műve. A szerző a német történelem évszázados távlatában vizsgálja a német idegenrendészeti történeti gyökereit. Álláspontja szerint a „kóborlás” és a romák vándorló életmódja elleni törvények, az első világháborús hadifogolytáborok, valamint az 1920-as években a kelet európai zsidó migránsok célzott internálása képezték az idegenrendészeti őrizet intézményesítésének alapját Németországban.

Cristina Fernández-Bessa és Ana Ballesteros-Pena 2024-ben megjelent "The changing landscapes of immigration detention"¹²¹ című műve átfogó képet ad a német idegenrendészeti őrizet rendszerszintű változásairól, kitérve a legfontosabb reformokra és az emberi jogi kérdésekre. A mű kihangsúlyozza, hogy a migrációhoz idomuló idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartási rendszerek részletes elemzése elengedhetetlen ahhoz, hogy az elméleti és empirikus szinten is képesek legyünk azok objektív összehasonlítására.

¹¹⁸ Jochen Oltmer (2017): Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert er, Jochen (Ed.) Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2017.

¹¹⁹ Jochen Oltmer (2022): The Borders of the EU. European Integration, 'Schengen' and the Control of Migration Springer, Wiesbaden 2022.

¹²⁰ Sabrina Axster (2024): "Arresting movement: The history of German immigration detention beyond the camp Punishment & Society 2024/3. pp.465-485.

¹²¹ Cristina Fernández-Bessa, - Ana Ballesteros-Pena (2024): The changing landscapes of immigration detention. Punishment & Society 24/3. pp. 455-464.

Judit Welz „Die österreichische Abschiebepolitik in Zahlen. 1995 bis 2013”¹²² című műve 2014-ben jelent meg. A tanulmány részletesen bemutatja, hogy az 1990-es évektől kezdve szigorodott az osztrák idegenrendészeti őrizet alkalmazása, különös tekintettel a "Dublin-egyezmény" szerinti ügyekre és a kitoloncolás előtti őrizetre. Megállapítja, hogy az osztrák kitoloncolási politika, illetve az ehhez szervesen kapcsolódó idegenrendészeti őrizeti rendszer az elmúlt két évtizedben mennyiségi és minőségi változáson ment keresztül, egyre inkább adminisztratív, bevándorláspolitikai szempontokat követ, miközben a tényleges hatékonyságát komoly korlátok és emberi jogi dilemmák jellemzik.

Daniel Wilsher 2011-ben megjelent „Immigration Detention: Law, History, Politics”¹²³ című tanulmánya átfogóan elemzi Nagy-Britannia idegenrendészeti őrizeti rendszerének történetét és jogi alapjait, a fő hangsúlyt az 1990-es évektől bekövetkezett változásokra fektetve.

Chris Bacon „The Evolution of Immigration Detention in the UK: The Involvement of Private Prison Companies”¹²⁴ 2005-ös műve az 1990-es évek jogi reformjait, a brit idegenrendészeti őrizet rendszer kapacitásának növekedését és annak szakpolitikai okait elemzi, hangsúlyozva az 1999-es jogszabályváltozások jelentőségét.

2013-ban jelent meg az *European Journal of Criminology* 6. száma, amely egyik fejezete kifejezetten a külföldiek idegenrendészeti őrizet témakörét vizsgálja. Az elemzés központi témája a „büntető állam” és az adminisztratív kontroll összefonódása, különös tekintettel a nemzeti sajátosságokra és a jogállami keretek közötti feszültségekre. **Nicolas Fischer** „The detention of foreigners in France: Between discretionary control and the rule of law”¹²⁵ című művében megállapítja, hogy a francia rendőrség széleskörű mérlegelési jogköre ellentétes az őrizetre vonatkozó jogállami garanciákkal. **Synnøve Ugelvik** és **Thomas Ugelvik** „Immigration control in Ultima Thule: Detention and exclusion, Norwegian style”¹²⁶ című cikke azt vizsgálja, hogy a jóléti norvég államban az un. bevándorlási őrizet miért a kirekesztést szolgálja. **Leonidas K. Cheliotis** „Behind the

¹²² Judit Welz (2014): Die österreichische Abschiebepolitik in Zahlen 1995 bis 2013. INEX Working Paper Nr.1. Universität Wien

¹²³ Daniel Wilsher (2011): Immigration Detention Law, History, Politics. Cambridge 2011.

¹²⁴ Chris Bacon (2005): The Evolution of Immigration Detention in the UK The Involvement of Private Prison Companies (Working Paper No. 27). Refugee Studies Centre, University of Oxford 2005.

¹²⁵ Nicolas Fischer (2013): The detention of foreigners in France: Between discretionary control and the rule of law. *European Journal of Criminology* 2013/6. pp. 688–704.

¹²⁶ Synnøve Ugelvik és Thomas Ugelvik (2013): Immigration control in Ultima Thule: Detention and exclusion, Norwegian style. *European Journal of Criminology* 2013/6. pp. 639–656.

veil of philoxenia: The politics of immigration detention in Greece”¹²⁷ című publikációjának témája a görög állam dehumanizáló és fenntarthatatlan őrizeti körülményeket biztosító idegenrendészeti őrizeti rendszere, míg **Asher Colombo** „Foreigners and immigrants in Italy's penal and administrative detention systems”¹²⁸ című művében az olasz gyakorlat kapcsán kiemeli, hogy az őrizet adminisztratív jellegű és elsődlegesen politikai célokat szolgál.

2020-ban jelent meg **Jerome Phelps** műve, az "Immigration Detention Reform in the UK: 2009–2019"¹²⁹. A mű a brit idegenrendészeti őrizeti rendszer változásait vizsgálja a 2009 - 2019 között. A szerző szerint a vizsgált időintervallumban fokozatosan csökkent az őrizetben lévő külföldiek száma és az őrizeti idő, megjelentek a fogva tartási alternatívák, különösen a sérülékeny csoportokat érintően. A változások fő katalizátora a politikai és civil társadalmi nyomás volt, ugyanakkor a jogszabályokban bekövetkezett változások nem minden esetben követték a társadalmi és szakmai ajánlásokat.

2006-ban jelent meg **Juliet Stumpf** „The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign Power”¹³⁰ című műve, amely az idegenrendészeti és büntetőjog egyre szorosabb összefonódását vizsgálja. A cikk alapján ez egy új, sajátos jogi rendszer kialakulása, amelyben a büntetőjogi logika dominál az idegenrendészeti eljárásokban.

Stephanie J. Silverman 2010-ben megjelent „Immigration Detention in America: A History of Its Expansion and a Study of Its Significance”¹³¹ című írása részleteikbe menően vizsgálja az Amerikai Egyesült Államok idegenrendészeti fogva tartási rendszerének történeti fejlődését és jelentőségét elemzi, különös tekintettel arra, hogy miként vált ez a rendszer egyre kiterjedtebbé, ugyanakkor fragmentáltabbá és represszívebbé. A tanulmány megállapítja, hogy az Amerikai Egyesült Államok idegenrendészeti őrizeti rendszere a világ egyik legnagyobb léptékű ilyen rendszere, amelyet az átláthatóság, a koherencia és a közfelügyelet hiánya, illetve a végrehajtó

¹²⁷ Leonidas K. Cheliotis (2013): Behind the veil of philoxenia: The politics of immigration detention in Greece. *European Journal of Criminology* 2013/6. pp. 725–745.

¹²⁸ Asher Colombo (2013): Foreigners and immigrants in Italy's penal and administrative detention systems. *European Journal of Criminology* 2013/6. pp. 746–759.

¹²⁹ Jerome Phelps (2020): Immigration Detention Reform in the UK: 2009–2019. *International Detention Coalition*, 2020
<https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2020/07/UK-Reform-Paper-2020-FINAL.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

¹³⁰ Juliet Stumpf (2006): The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign Power. *American University Law Review* 2006/2. pp. 367–419.

¹³¹ Stephanie J. Silverman (2010): Immigration Detention in America: A History of Its Expansion and a Study of Its Significance *Centre on Migration, Policy and Society* University of Oxford 2010.

hatalom dominanciája és a fogvatartottak alapvető jogainak rendszerszintű mellőzése jellemez. A rendszert költségesen fenntarthatónak és kevésbé hatékornynak ítéli, mivel az egységes szabályozás hiányában a szakmai döntések helyett legtöbbször a hatásvadász politikai reakciók, rövidtávú döntések és ellentmondó indoklások dominálnak.

2018-ban jelent meg **Emily Ryo** és **Ian Peacock** „A National Study of Immigration Detention in the United States (Duke Law)”¹³² című írása, amely az Egyesült Államok idegenrendészeti és menekültügyi rendszeréről nyújt átfogó képet, főként a rendszerszintű problémákra, valamint a magánszektor bevonásának ellentmondásos tapasztalataira koncentrál.

Waleed M. Sweileh 2023-ban megjelent „Analysis and mapping of scientific literature on detention and deportation of international migrants (1990–2022)”¹³³ című publikációja áttekinti és kritikus elemzéssel feltérképezi a vizsgált időszak alatt megjelent tudományos irodalmat a külföldiek idegenrendészeti őrizete és kitoloncolása témájában. A cikk kiemeli, hogy a kutatások zöme a jogszerűség, az arányosság, az emberi jogok érvényesülése, valamint a fogva tartási idő és a fogvatartottak körülményei, illetve az őrizet alternatívái köré csoportosul.

Kritikai elemzést nyújt azzal kapcsolatban is, hogy az elérhető adatok és elemzések hiányosak, a jó gyakorlatok terjedése lassú, az igazságszolgáltatási és felülvizsgálati mechanizmusok gyakran elégtelenek. Az elemzés szerint az idegenrendészeti őrizet globális szinten továbbra is meghatározó eszköze a migrációs szabályozásnak, ugyanakkor rendkívül vitatott jogi, etikai és társadalmi szempontból is. A szerző hangsúlyozza, hogy a jövő kutatásainak nagyobb hangsúlyt kell fektetniük az őrizet alternatíváinak (pl. közösségi alapú megoldások) feltárására, a családgyejesítéssel járó problémákra, illetve a külföldiek egészségügyi ellátására és mentális jólétére

Alina Das 2025-ben publikált „The Law and Lawlessness of U.S. Immigration Detention”¹³⁴ műve az Amerikai Egyesült Államok idegenrendészeti és menekültügyi őrizeti rendszerének jogi alapjait, a szabályozás és a tényleges jogvédelem közötti

¹³²Emily Ryo és Ian Peacock (2018): Immigration Detention in America: A History of Its Expansion and a Study of Its Significance. Southern California Law Review Vol. 92:1
https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/faculty_scholarship/article/6950/&path_info=Ryo_A_National_Study_of_Immigration_Detention.pdf (Letöltés dátuma: 2024.02.10.)

¹³³Waleed M. Sweileh (2023): „Analysis and mapping of scientific literature on detention and deportation of international migrants (1990–2022) *Journal of Immigrant and Minority Health*. Springer
<https://link.springer.com/search?query=10.1007%2Fs10903-023-01500-6>. (Letöltés dátuma: 2024.02.10.)

¹³⁴Alina Das (2025): The Law and Lawlessness of U.S. Immigration Detention. Harvard Law Review 2025/3. pp. 1186-1259.

feszültségeket, valamint az e rendszerben uralkodó jogbizonytalanságot és szabályozatlanságot hangsúlyozza.

2008-ban jelent meg **Pauline McLoughlin** és **Megan Warin** közös műveként a „Corrosive places, inhuman spaces: Mental health in Australian immigration detention”,¹³⁵ című tanulmány, amely az ausztrál idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartása során jelentkező pszichés következményekre fókuszál. Az ausztrál modell kiemelten hosszú vagy határozatlan idejű őrizetet alkalmaz, ami nemzetközi szinten is extrém példának számít. A tanulmány az elhelyezés, elkülönítés, állandó bizonytalanság, családtól való elszakítás hatásait és összefüggéseit vizsgálja. A mű szerint egyértelműen kimutatható negatív hatásai vannak a fogva tartást végző központok speciális térbeli és intézményi jellemzői, valamint a mentális egészség károsodása között.

Amy Nethery 2021-ben megjelent „Incarceration, Classification and Control: Administrative detention in settler colonial Australia”¹³⁶ című műve történelmi áttekintést ad Ausztrália idegenrendészeti és menekültügyi őrizeti rendszeréről. A mű rámutat, hogy az ausztrál gyarmatosítás során az ausztrál állam automatikusan és szisztematikusan alkalmazott adminisztratív őrizet révén különböző nemkívánatos csoportokat (öslakosok, karanténállomásokon elhelyezettek és ellenséges külföldiek) zárt el, gyakran határozatlan időre és minimális jogszabályi garanciákkal. A szerző szerint a jelenlegi menekültügyi és idegenrendészeti őrizet továbbra is ezt a logikáját követi, amelyben az állam indoklás nélküli, hosszú távú elzárást gyakorol a nemkívánatosnak tartott csoportokkal szemben.

Jason Donnelly 2025-ben megjelentetett „Immigration detention in Australia: the constitutional incompatibility of the Migration Act's definition and its practical implications”¹³⁷ című tanulmánya az ausztrál idegenrendészeti és menekültügyi őrizet alkotmányossági kérdéseit elemzi. A szerző szerint az ausztrál rendszer ellentétben áll a jogszerűség és az emberi méltóság elveivel, továbbá komoly kétségek merülnek fel az őrizet bírói kontroll és időbeli korlátok nélküli alkalmazása miatt. Mindez veszélyezteti a jogállamiságot és az emberi jogok védelmét, mert formális, automatikus mechanizmusokkal lehetővé teszi a gyakorlatilag határozatlan fogva tartást. A cikk

¹³⁵ Pauline McLoughlin - Megan Warin (2008): Corrosive places, inhuman spaces: Mental health in Australian immigration detention. *Health & Place* 14(2), pp.254 - 64.

¹³⁶ Amy Nethery (2021): Incarceration, Classification and Control: Administrative detention in settler colonial Australia. *Political Geography*, Volume 89, Article 102457, Elsevier Science Ltd, Amsterdam.2021.

¹³⁷ Jason Donnelly (2025): Immigration detention in Australia: the constitutional incompatibility of the Migration Act's definition and its practical implications. *Griffith Law Review* 33(1), pp. 89 - 103.

javaslatai között szerepel a tényleges bírósági felülvizsgálat garantálása, az idegenrendészeti őrizet időbeli és jogi korlátozása, és a fogva tartás humánus, de hatékony alternatíváinak kidolgozása.

3. A KÜLFÖLDIEK SZEMÉLYI SZABADSÁGÁT, TARTÓZKODÁSI HELYÉNEK SZABAD MEGVÁLASZTÁSÁT KORLÁTOZÓ RENDELKEZÉSEK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

Az emberi történelem minden korszakában jellemző volt, hogy a közösséghez nem tartozó személyek tartózkodását feltételekhez kötötték, velük szemben meghatározott követelményeket támasztottak, jogaikat gyakran korlátozták, és a szabályokat megszegőket büntetéssel vagy egyéb szankciók alkalmazásával igyekeztek a közösségből eltávolítani, akár a kor fejlettségi szintjének megfelelő hatósági kényszerrel. A korabeli szabályzók bizonyos esetekben a letelepedés, a vagyonszerzés, az átutazás, illetve a kereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeit határozták meg, vagy kimondottan konkrét esetre vonatkozó rendészeti normáknak voltak tekinthetők.¹³⁸

A szabályokban egyértelműen megjelentek az adott kor politikai és gazdasági hatalmi elitjének érdekei, valamint tükrözték a közrend fenntartásáért felelős szervezetek által használt módszereket és eszközöket. Magyarországon a 19. században került sor annak világos elhatárolására, hogy a külföldi eltávolítása mikor számít büntetőjogi szankciónak, és mikor tekinthető rendészeti kényszerintézkedésnek, amelyet a közrend és közbiztonság megőrzése érdekében az arra feljogosított hatóságok széles körben alkalmazhattak.

3.1. A keresztény magyar állam megalapításától az az 1848/49-es szabadságharcig (1000-1849)

A külföldiek jelenléte Szent István korában egyértelműen pozitív megítélés alá esett, mivel a feudális államszervezet kiépítése, a keresztény egyházszervezet megszervezése és a nyugat-európai hadviselés átvétele külföldi szakértők, hivatalnokok, egyháziak és katonák tudására épült. Az államalapítás korától kezdődően az Árpád-házi¹³⁹ és a vegyes-házi királyok¹⁴⁰ (Anjouk, Luxemburgi Zsigmond, a Hunyadiak, majd

¹³⁸ Hautzinger (2018): i.m. p. 100.

¹³⁹ 1000 – 1301 között 23 Árpád-házi király ült a magyar trónon
Forrás: Harmati Árpád Péter: Árpád-házi királyok kora Történelem cikkek
<http://tortenelemcikkek.hu/node/20> (Letöltés dátuma: 2023.10.15.)

¹⁴⁰ Kristó Gyula (2003): <https://moly.hu/konyvek/kristo-gyula-szerk-magyarorszag-vegyes-hazi-kiralyai>
(Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

a Jagellók, Szapolyaiak) törvényei, rendelkezései egészen az ország 1541-ben bekövetkezett három részre szakadásáig egyaránt tükrözték a magyar államiság önállóságának megtartásának és a hazai gazdaság fejlődésének fontosságát. A külföldiek jelenlétének megítélése az uralkodó hatalmának megerősítése szempontjából még egyértelműen pozitív Szent István király (1000-1038) korában. A korábbi politikai-társadalmi viszonyoktól jelentősen eltérő korai feudális állam rendszerének kiépítéséhez, a királyi hatalom megszilárdításához, a keresztény vallás hirdetéséhez és hathatós terjesztéséhez, a keresztény egyház szervezetrendszerének létrehozásához és hatékony működtetéséhez elengedhetetlenül szükséges volt az ezekben jártas külföldi szakemberek, hivatalnokok, tisztviselők, egyházi személyek, illetve a kor nyugat-európai hadviselési módszereit ismerő katonák jelenléte. Az ebből a szükségszerűségből fakadó szemlélet egyértelműen megjelenik Szent István Király Dekrétumainak Első Könyvében, az Intelmek Szent Imre Hercegnek hatodik fejezetében, ahol a király a külföldiek befogadását, szakértelmük igénybevételét és a velük szembeni tisztelet fontosságát hangsúlyozta.¹⁴¹ A vendégek gyámolítása tehát egyszerre vonatkozott a bevándorló népekkel szembeni türelem követelményére, valamint arra is, hogy egyfajta – mai értelemben vett – „felülről irányított honosítási program” keretében a magyar királysághoz nyugat-európaiak csatlakozzanak.¹⁴²

A királyi udvarban fokozatosan nőtt a kereszténység és a nyugat-európai feudális rendszer viszonyait és működését jól ismerő, magasfokú szakmai tudással rendelkező külföldi tanácsadók száma és szerepe, személyük túlzott előtérbe helyezése és privilegizálása elégedetlenséget szült.¹⁴³ A királyi hatalom és legfőképpen a magyar nemesi rendek a külföldiek jelenlét – és egyre növekvő legfőképpen jelentős befolyásukat – már nem tekintették egyértelműen kívánatosnak, ezért jogaikat igyekeztek jelentősen korlátozni. Egyre több szabály született az idegennek tekintett személyek ellenőrzésükre, szokásaik, a kereszténytől eltérő vallásuk gyakorlása, mozgásuk és tartózkodási helyük,

¹⁴¹ Szent István Király Dekrétumainak Első Könyve, Intelmek Szent Imre Hercegnek. Corpus Juris Hungarici <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/77/id/03700001.TV/ts/10000101/> (Letöltés dátuma: 2024.10.10.) Szent István Király Dekrétumainak Második Könyve 22. Fejezet a vendégek befogadásáról. Corpus Juris Hungarici <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/77/id/03700001.TV/ts/10000101/> (letöltés dátuma: 2022.10.21.)

¹⁴² Hautzinger Zoltán (2012): A külföldiekre vonatkozó magyar jogi szabályozás fejlődése és története. Egyetemi Jegyzet Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest 2012. p. 8.

¹⁴³ Völgyesi Levente (2015): A magyar rendi szabadságeszme fejlődése, különös tekintettel a Hármaskönyvben fellelhető szabályozásra. A Hármaskönyv 500. évfordulóján. Budapest Pázmány Péter press Csehi Zoltán. A Hármaskönyv 500. évfordulóján. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara (2015) p. 214.

tulajdonhoz és hivatalhoz való jutásuk korlátozására. Szent László királynak (1077-195) a külföldiek egyházi személyekre vonatkozó rendelkezése már előírja, hogy az országba érkező külföldi egyházi személynek ajánlólevéllel kell igazolnia kell magát, illetve a nemkívánatos idegeneknek el kell hagyniuk az országot.¹⁴⁴ Súlyosan diszkriminálták Szent László törvényei a magyar területen tartózkodó nem keresztény vallású külföldieket, az izmaelitákat¹⁴⁵ és a zsidókat.¹⁴⁶ A vonatkozó törvény ellen vétő izmaelita kalmárookra előírja a lakhelyükről történő eltávolítást,¹⁴⁷ a zsidók esetén a vasárnapi munkavégzés tilalmát.¹⁴⁸

(Könyves) Kálmán király (1095-1116) uralkodása idején hasonló szemléletű, szigorúbb és részletesebben szabályok vonatkoztak az ország területére érkező idegenekre, az izmaelitákra és a zsidókra. Az ajánlólevél nélkül érkező egyházi személyeket nem lehetett az országba beengedni, míg a korábban érkezetteknek esetén kötelezte az egyházat a külföldiek utólagos ellenőrzésére. Ha valamely pap nem tudta, vagy nem akarta magát igazolni, annak el kellett hagynia az országot,¹⁴⁹ míg külföldi személyek bebocsájtása esetén megkövetelte egy honos személy kezességét.¹⁵⁰ A mohamedánokat eltiltotta szokásaiktól,¹⁵¹ disznóhúsevésre kötelezte,¹⁵² valamint kifejezetten asszimilációs szándékból megtiltotta a népcsoporton belüli házasságokat.¹⁵³ A zsidók esetén úgy rendelkezett, hogy ők kizárólag a püspöki székhelyeken telepedhetnek le, egyben megtiltotta, hogy háztartásukban keresztény szolgálokat tartsanak.¹⁵⁴

¹⁴⁴ Szent László Király Dekrétomainak Első Könyve 17. Fejezet a jövevény egyházi személyekről Corpus Juris Hungarici <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/77/id/03700001.TV/ts/10000101/> (Letöltés dátuma:2024.10.10.)

¹⁴⁵ Izmaelita: Magyar etimológiai szótár <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/i-i-F266A/izmaelita-F27FD/> (Letöltés dátuma: 2024.07.09.)

¹⁴⁶ Zsidó: Magyar etimológiai szótár https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/i-i-F266A/izmaelita-F27FD (Letöltés dátuma: 2024.07.09.)

¹⁴⁷ Szent László Király Dekrétomainak Első Könyve 9. Fejezet az izmaelita kalmárokról <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/77/id/07700009.TV/ts/10000101/> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)

¹⁴⁸ Uo.

¹⁴⁹ Kálmán Király Dekrétomainak Első Könyve 3. Fejezet az ajánló levél nélkül bejövő idegen papokról Corpus Juris Hungarici <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/77/id/03700001.TV/ts/10000101/> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)

¹⁵⁰ Uo. 4. Fejezet

¹⁵¹ Uo. 46. fejezet

¹⁵² Uo. 49. Fejezet

¹⁵³ Uo.48. Fejezet

¹⁵⁴ Kálmán Király Dekrétomainak Második Könyve 1. Fejezet a zsidókról

A későbbi magyar királyok is ugyanebben a szellemben ¹⁵⁵ hoztak egyre pontosabb és részletesebb, kifejezetten egy-egy szabályozandó tevékenységre vonatkozó törvényeket, sok esetben korlátozva a külföldiek tevékenységét, illetve ennek helyszínét, ¹⁵⁶ esetenként egyértelműen megfogalmazták a nemkívánatos külföldieknek az ország területéről való eltávolításának igényét. ¹⁵⁷

A társadalmi berendezkedés foka sokáig még nem igényelte a mai értelemben vett klasszikus idegenrendészeti szabályozást, ugyanakkor korán megjelent a nem honos személyek által az ország területén elkövetett jogsértései elbírálásának igénye. A külföldieknek a magyar joghatóság alá vonásának szándéka egyértelműen megjelenik Werbőczy István Hármaskönyvében. ¹⁵⁸ A mű egyik sajátossága, hogy a külföldiek számára a rájuk nézve sokszor igen hátrányos törvények megismerésére. A rendelkezés igen előremutató volt, mivel a korábbi rendelkezések nem tartalmaztak hasonló szabályt.

Az 1526-os mohácsi csatavesztést, majd Buda 1541-es török bevételét követően az ország három részre szakadása után a magyar trónt évszázadokig a Habsburg-ház ¹⁵⁹ tagjai birtokolták, melynek következtében jelentősen megváltozott a külföldiek szerepe a hatalom gyakorlásában és a javakban való részesedésben. A Habsburg birodalom eleve több nemzetiségű volt, így a magyar nemzeti érdekeket rendszerint felülírta többnyire az osztrák, vagy az összbirodalmi pragmatikus érdek. Általánossá vált a más, főleg német nemzetiségű haderő magyar területen való állomásoztatása. Több száz éves jelenlétük

¹⁵⁵ 1439. évi V. törvénycikk hogy külföldiekre tisztségek nem ruházhatók és hogy a főpapok és báró urak ne tartsanak maguknak idegen embereket

1453. évi III. törvénycikk a király méltóságokat külföldiekre ne ruházzon

1458. évi VIII. törvénycikk a külföldieknek adományozott fekvő jószágokat vissza kell követelni

1486. évi XXXII. törvénycikk a velenczeieknek és lengyeleknek, hűtlenség büntetése alatt senki se merjen fekvőjószágokat vagy várakat eladni, vagy részükre bármely czimen ideiglenesen átruházni vagy elajándékozni

1492. évi VI. törvénycikk a tanácsosok, a kancellár, kincstárnok és egyéb tisztviselők magyarok legyenek

1492. évi VIII. törvénycikk a méltóságok és tisztségek magyaroknak adományozandók

1492. évi IX. törvénycikk a birtokjogok nem idegeneknek, hanem magyaroknak adományozandók

1495. évi XXX. törvénycikk külföldiek részére nem szabad egyházi javadalmakat adományozni; az adományozottakat, ha az illetők felhivatván, nem jönnek be, hogy ott lakjanak, el kell tőlük venni

1495. évi XXXI. törvénycikk ha a külföldiek mástól, mint a királytól vagy másoktól, mint a kiknek ebben az országban kegyuri joguk van, kérnek föl egyházi javadalmakat, vízbe kell őket fulasztani

1495. évi XXXII. törvénycikk egyházi tisztségeket nem szabad idegeneknek adományozni

1498. évi XXX. törvénycikk hogy a vámszedők magyarok legyenek és ne külföldiek

1526. évi XXV. törvénycikk külföldieknek adott kötelező levelek erőtlene legyenek

¹⁵⁶ 1439. évi IX. törvénycikk idegen kereskedők csereberéjéről

1492. évi LXXXIV. törvénycikk a külföldi és idegen kereskedők vásárlásra és csereberélésre a kijelölt szokott helyekre menjenek

¹⁵⁷ 1525. évi IV. törvénycikk az idegen nemzetből való tisztek elmozdítandók s magyarokkal helyettesítendők, a lutheránusokat meg kell égetni

¹⁵⁸ A Hármaskönyv: <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/harmaskonyv/> (Letöltés ideje: 2024.10.10.).

¹⁵⁹ Habsburg-ház: Magyar Katolikus Lexikon (Szerk: Diós István-Viczián János) Szent István Társulat, Budapest 2014.

komoly problémák forrásává vált, holott tevékenységüket törvények sokaságával igyekeztek kordában tartani.¹⁶⁰

A továbbiakban is jellemző a zsidók és más nemzetiségek, eseti jelleggel meghatározott foglalkozású külföldiek kötelezettségeinek megállapítása vagy alapvető jogainak korlátozása, esetenként részükre különböző privilégiumok adása, – például teljes vagy részleges adómentesség biztosítása –, vagy ezek későbbi megvonása.¹⁶¹ Egyre nagyobb hangsúlyt kapott az ország területére elsődlegesen gazdasági érdekből betelepülő illetve betelepített olah¹⁶² nemzetiségre vonatkozó szabályozás igénye, rájuk vonatkozóan rövid időn belül sokszor teljesen eltérő rendelkezéseket tartalmazó nagyszámú jogszabály született.¹⁶³ A külföldiek felé a korábbinál jóval engedékenyebb

¹⁶⁰ A teljesség igénye nélkül:

1598. évi III. törvénycikk az országlakók panaszkodnak a katonák garázdálkodása miatt, és remélik, hogy Ő császári felsége azt meg fogja zabolázni

1599. évi IV. törvénycikk a német biztosoktól vezetendő katonák rendetlenségét mi módon kell megfékezni?

1602. évi XXIV. törvénycikk a külföldi katonák bizonyos helyre való elhelyezéséről, ezeknek ellátásáról és a szegény népnek általuk okozott kára megtérítéséről

1602. évi XX. törvénycikk az országlakók alázattal kérik, hogy a faluknak a katonák közt való káros beosztását teljesen megszüntessék és úgy a téli szállásolást, a külföldi katonáknak szabadságolását és felfogadását is eltöröljék

1647. évi LIV. törvénycikk hogy a német katonáknak Varasd várából való kivitelét a bizottság útján foganosítani kell

1647. évi LXV. törvénycikk idegen katonáknak az ország végvidékeire való bebocsátásáról, és arról, hogy bennszületett katonákat a határszélekről az országon kívül ne vigyék

1655. évi XIX. törvénycikk az idegen katonaságot három év alatt ki kell vinni és az ország beleegyezése nélkül nem szabad behozni

1681. évi VIII. törvénycikk a német katonaság kiviteléről; - addig is pediglen, míg az országban megtűrük, jó fegyelem alatt tartásuk

1681. évi XXII. törvénycikk a külföldi katonák s haditisztek kihágásairól, s a károsítottaknak adandó elégtételről

¹⁶¹ 1569. évi XLI. törvénycikk a külföldi ügyvédek, azon visszaélések miatt, a melyeket az országba hoztak, a szent székek előtt a peres ügyek viteléhez és védelmezéséhez ne bocsássák

1595. évi X. törvénycikk az anabaptisták és a zsidók adójáról

1630. évi XLIII. törvénycikk az országlakóknak bántalmat okozó kunokra és jászokra nézve, kapitányaik igazságot szolgáltatni tartozzanak

1649. évi XXXV. törvénycikk a kereskedést űző kapitányok, németek és honfiak, fizessenek harminczadot

1655. évi XXVII. törvénycikk a görög kereskedők hol adózzanak? és hogy kik ügyeljenek rájuk? és kik büntessék meg, ha kihágást követnek el?

1655. évi LXIII. törvénycikk az idegenek a ruszti szőlőhegyen levő szőlők után a tizedet természetben szolgáltatassák

1715. évi XXXIV. törvénycikk a kunokról, jászokról és filiszteusokról

1715. évi LXXII. törvénycikk az osztrák s más szomszéd tartományok lakosainak adózásáról, kik Magyarországon telkeket birtokolnak

1741. évi XXIX. törvénycikk Görögök, örmények és rácok kereskedéséről

1751. évi XXV. törvénycikk a jászokról és kunokról

1790/91. évi LXX. törvénycikk azon külföldiekről, kik az országban egyházi javadalmakat tényleg bírnak

1840. évi XXIX. törvénycikk a zsidókról

1849. évi IX. törvénycikk a zsidókról

¹⁶² Oláh: Magyar etimológiai szótár <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/o-o-F33F0/olah-F343D/> (Letöltés dátuma:2024.01.15.)

¹⁶³ 1495. évi XLV. törvénycikk a rácok, ruthének és oláhok ne fizessenek dézsmát

hozzáállás ellenére eseti jelleggel továbbra is megjelenik a királyi hatalom, vagy időnként a magyar nemesi rendek számára bizonyos okokból nemkívánatos külföldiek eltávolítására vonatkozó egyértelmű rendelkezések.¹⁶⁴

Nem az eltávolítás igénye, hanem annak kifejezetten ennek ellentéte jelenik meg II. Rákóczi György erdélyi fejedelem által 1653-ban kihirdetett Approbaták¹⁶⁵ című törvénykönyvének Harmadik Könyvében, amely a szabadon vándorló „*idegen, jövevény vagy uratlan paraszt*”-ok esetén korlátozza súlyosan a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, mivel esetükben kötelezően előírja letelepítésüket és „*jobbággyá tételüket*”.

A korszakban született szabályok sok esetben a nemkívánatos személyek eltávolítását fogalmazták meg, ugyanakkor az ennek során elengedhetetlen személyi szabadság korlátozásáról, magáról az eltávolítani kívánt személyek őrizetben tartásról és annak részszabályairól még nem rendelkeztek.

3.2. 1848-49-es szabadságharctól a II. világháború végéig (1849-1945)

Az idegenrendészeti eljárás tipikusan modern jelenség; a 19. század végén, a 20. század elején történt meg szinte minden országban a külföldiek tartózkodásának átfogó, modern szabályozása.¹⁶⁶ A korábbi időszakban a bevándorlást többnyire – főként

1608. évi (k. u.) IX. törvénycikk az oláhok lakásának a szabályozásáról

1613. évi XXXIX. törvénycikk az oláhok részéről teljesítendő adózás szabályozására nézve a korábbi végzések cikkelyeit megújítják.

1635. évi XL. törvénycikk az oláhoknak becsusztott kiváltságait megsemmisítik

1638. évi LIII. törvénycikk a bán és az országlakók tudta nélkül tiltva legyen, hogy a kapitányok az oláhokat a török határszélekről Ő felsége véghelyeire hozzák

1647. évi XLVII. törvénycikk az oláhoknak Szlavonország végvidékeire való újabb behozatalát nem kell megengedni

1649. évi XXXI. törvénycikk az oláhok és mások bekebelezése, a katonatisztségek váltakozó adományozása és a többi nehézségek kiegyenlítése céljából egybeállítandó általános bizottságról

1659. évi XC. törvénycikk az oláhoknak az ország s a szentkorona jogsérelmével megerősített kiváltságait és külön jogait eltörlik

1681. évi LXIV. törvénycikk az oláhoknak az ország hátrányára kiadott kiváltságait ismételve eltörlik

¹⁶⁴ 1563. évi XXXIV. törvénycikk az idegen kapitányoknak és más előljáróknak az országból kiküldése című törvény

1601. évi XXX. törvénycikk a vallonokra tett költségek és az általuk okozott károk a hitelezőknek és a vármegyéknek megtérítendőik 1.§

1681. évi LXV. törvénycikk az Ó-széken lakó oláhokat más helyre tegyék át 2.§

1715. évi XCIX. törvénycikk a külföldi kereskedőkről

¹⁶⁵ Approbaták: Magyar Katolikus Lexikon

<https://lexikon.katolikus.hu/A/Approb%C3%A1t%C3%A1k.html> (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

¹⁶⁶ Wetzel Tamás (2009): A bevándorlás kérdése Magyarországon. PhD értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest. 2009. p. 29. o.

gazdasági szempontból – egyértelműen hasznos jelenségnek tartották, ritka kivételtől eltekintve¹⁶⁷. A külföldi fogalma sem volt egyértelműen tisztázott, hiszen a jellemzően a 19. században kialakuló európai nemzetállamok még csak ekkor kezdték szabályozni az állampolgárságra vonatkozó kérdéseket, majd a szabályok alkalmazásának tapasztalataiból kiindulva később többnyire kényszerűségből jutnak el az idegenrendészeti kérdésekre vonatkozó normák megalkotásához. A külföldiek tartózkodásának és bevándorlásának átfogó szabályozása a 19. század elejéig nem is merült fel a döntéshozókban.¹⁶⁸ A téma magyar vonatkozásának sajátossága, hogy a török kiűzését követően a 18. századra jellemző, az akkori Magyarország területére történő gazdasági szempontokat előtérbe helyező szisztematikus betelepítések¹⁶⁹, valamint a Habsburg uralkodók sok esetben magyarellenes, munkaerőpótlásra alapozott politikája és a spontán bevándorlás teremtette meg a trianoni békediktátum alapjait, hiszen a románok és szerbek döntő többsége ebben az időszakban költözött a Kárpát-medencébe.¹⁷⁰

A későbbiekben sokáig főként a büntetőjogi szabályok tartalmazták a valamely büntetendő cselekményt elkövető külföldieknek az adott ország területéről való eltávolításának kötelezettségét, általánosságban vagy bizonyos esetekben kifejezetten meghatározott bűncselekmények elkövetését követően. Az 1848/49-es szabadságharc leverését követően a magyar területeken kötelezően alkalmazott 1852-es osztrák büntetőtörvény¹⁷¹ 344. §-a így rendelkezett:

„Külföldiek elleni büntetés: ha az elkövető külföldi, és vele szemben büntetést szabtak ki, ki kell toloncolni az összes koronaföldről.”

A külföldiek eltávolítása már hatósági kísérettel, az ún. toloncolás útján történt, ez azonban ekkor még nem volt egyértelműen a külföldi személyekhez köthető kényszerintézkedés. A toloncolás vagy a kitoloncolás kifejezéseket hallva a mai ember egyértelműen arra gondol, hogy a hatóság valamilyen okból „nemkívánatos” külföldieket távolít el az ország területéről.¹⁷² A toloncolás kifejezés napjainkban hosszú évtizedek óta valóban kizárólag ilyen tartalommal bír, de a korábbi Magyarországon, a II. világháborút

¹⁶⁷ Werner Kobarg (1930): Ausweisung und Abweisung von Ausländern. Berlin-Grünwald, pp.15–16.

¹⁶⁸ Wetzel Tamás (2009): i. m. p. 29.

¹⁶⁹ Kásler Miklós (2016): Etnikai és demográfiai változások Magyarország 1100 éves(nél is régebbi) történelmében Polgári Szemle 12(1-3). p.27.

¹⁷⁰ Wetzel (2009): i. m. p.29.

¹⁷¹ Srafgesetz 1852 (Österreich)

¹⁷² Kakócz Krisztián (2023): Toloncolás az abszolutizmus idején. Határrendészeti Tanulmányok 19(2), p. 16.

megelőző időszakban ez a tevékenység döntő részben mást takart, az intézkedések alanyai nem kizárólag külföldi személy lehettek.

Az akkori központi hatalomnak sokkal szélesebb körben volt lehetősége a saját állampolgárok mozgási szabadságának korlátozására, a bevezetésben már említett - a később alapvetően az osztrák minta alapján születő magyar szabályozásban - „községi illetőség”¹⁷³-nek nevezett rendelkezés alapján. Az 1851-es Birodalmi Alkotmány¹⁷⁴ 23.§-a. pontja alapján: „*Minden polgárnak és minden földdarabnak egy önkormányzathoz kell tartoznia.*”, amely rendelkezés alapul szolgált a más helyen valamiért nem kívánatos személynek az előírt településbe való hatósági visszakényszerítéséhez.¹⁷⁵

Külföldiek esetében a toloncolás az államhatárig, az osztrák birodalom méretéből adódóan akár sokszáz kilométeres távolságra történt, így a kor közlekedési lehetőségeiből adódóan az napokig, hetekig is eltarthatott. A toloncolást a korabeli szabályzók kizárólag nappal engedélyezték, így a toloncolás alatt álló külföldieket éjszakára olyan biztonságos, zárt helyen kellett elhelyezni és hatóságilag őrizni, ahonnan nem tudtak megszökni. A mai modern értelemben ezt a tevékenységet tekinthetjük a külföldiek kifejezetten rendészeti célú fogva tartásának, az idegenrendészeti őrizet kezdetének. A toloncolást a hatóságok állampolgárságtól függetlenül széleskörűen alkalmazták, melynek részletes szabályait a „*Hirdetés a császári királyi helytartóság ideiglenes főnökétől, 1851-ik évi martius 20-káról, mellyel Magyarországon a visszautasítási ügy fölötti ideiglenes szabály közhirrre tétetik*” című szabályzat¹⁷⁶ (továbbiakban: Ideiglenes szabályzat) tartalmazta. A toloncolást nem büntetésnek tekintették, hanem azt kizárólag a közrend fenntartása érdekében alkalmazott megelőző intézkedésként értelmezték.

„*A' visszautasítás nem büntetés, hanem a' közbátorlét fentartására célzó rendszabály, s az országnak gyanús, hivatás nélküli csavargóktól megtisztítása.*”¹⁷⁷

Az eltávolítás elrendelésére a helyi illetékes hatóság volt jogosult, amely erről ún. visszautasító levélben rendelkezett. A toloncolás gyakorlati végrehajtása a császári és

¹⁷³ A községi illetőség: Csizmadia Andor (1947) A Község. Budapest Székesfőváros Irodalmi és Művészeti Intézet p.18.

¹⁷⁴ Kaiserliches Patent vom 31. December 1851 (R.G.Bl. 2/1852) wirksam für den ganzen Umfang des Reiches

¹⁷⁵ Kaiserliches Patent vom 31. December 1851 23.§

¹⁷⁶ Hirdetés a' császári királyi helytartóság ideiglenes főnökétől, 1851-ik évi martius 20-káról, mellyel a Magyarországon a visszautasítási ügy fölötti ideiglenes szabály Közhirrre tétetik. (Ideiglenes szabályzat) Magyarországot illető országos törvény- és kormánylap, 2. évfolyam (1851) pp. 675-687.https://adt.arcanum.com/hu/view/Kormanylap_1851/?pg=688&layout=s&query=visszautas%C3%A1Dt%C3%A1s (letöltés dátuma: 2023.08.11.)

¹⁷⁷ Ideiglenes szabályzat 35. pont.

királyi csendőrség (*Gens d'armerie*)¹⁷⁸ feladata volt. A toloncolt személy az átadás helyéig hatósági őrizet alatt áll. A toloncolás során kötelező volt a személyeket megbilincselni, melyről az ideiglenes szabályzat 23. pontjában így fogalmaznak: „*Bátorlét okáért minden visszautasított vasra tétetik.*” A toloncolást előre tervezték. Toloncolni nappal, jó időben lehetett, rendszerint gyalog, indokolt esetben szekéren, napi legfeljebb 5-6 órás menettel számolva, melyet rossz időjárás esetén fel kellett függeszteni. A toloncolásnak a szabályzat szerint a lehető legrövidebb ideig kellett tartani. A toloncolás megkezdése előtt a személyek orvosi vizsgálaton esettek át, amely arra irányult, hogy az egyén képes lesz-e rendszerint többnapon keresztül, bilincsben gyalogolni.¹⁷⁹ A napokig, esetenként hetekig tartó toloncolás során éjszakára a toloncoltakat az útba eső település börtönében kellett elhelyezni és őrizni, ellátásuk a község feladata volt. Az ideiglenes szabályzat kifejezetten megtiltotta, hogy a toloncoltak és a kísérő állomány éjszakára fogadókban vagy csárdákban töltsék az éjszakát. A toloncolás alatt állók értékeit a kísérők őrizték, annak befejezésekor részükre azokat igazolható módon vissza kellett adni, ezt a tolonclevélen rögzíteni kellett. Külföldi esetén a toloncolási iraton kívül mellékelni kellett az az állampolgárságot igazoló iratot mely lehetett „*honi oklevél, útlevele, hivatalos irat*”, illetve fel kellett tüntetni, hogy a személy milyen nyelvet beszél, ugyanakkor az anyanyelv használatának jogára utaló részt a szabályzat nem tartalmazott. Az államigazgatásban akkor kötelezően használt német nyelv kapcsán figyelembe kell venni, hogy az Osztrák Birodalom soknemzetiségű volt, a toloncolás pedig sok esetben több „koronaországot” is érintett. Az emberséges bánásmódra is mindösszesen egy utalás található az olyan toloncoltakra vonatkozóan, akiknél az orvos véleménye alapján a gyaloglás nem megengedhető. A szabályzat az orvosi vélemény figyelembevételére vonatkozóan így rendelkezik: „*a szállítmányvezető, kinek okos és emberszerető megbíráására bízatik az is, hogy orvos nemlétének esetében, mit a pillanat parancsol, tegye meg.*”¹⁸⁰

Az 1867-es kiegyezést követően gyökeresen megváltozott a magyarországi rendfenntartás rendszere. A császári csendőrség tevékenysége megszűnt a Magyar Királyság területén, a magyar vezetés az önkormányzatokon alapuló rendészeti modell kialakítására törekedett. A rendőrhatósági jogkörök az önkormányzatokhoz kerültek. Gyors fejlődésnek indult a hazai idegenrendészeti szabályozás, majd a 19.–20. század

¹⁷⁸ Ideiglenes szabályzat 11.pont

¹⁷⁹ Kakócz (2023): Toloncolás az abszolutizmus idején. Határrendészeti Tanulmányok 2023/2. p. 20.

¹⁸⁰ Ideiglenes szabályzat 27. pont

fordulójára mind szabályozásban, mind a szervezeti kereteit tekintve létrejöhetett az a rendszer, amely biztosította a Magyarországra érkező külföldiek ellenőrzését és a velük kapcsolatos adminisztratív teendők elvégzését.¹⁸¹ A korban több jogszabály is felhatalmazást adott az ország területén valamely okból nemkívánatosnak ítélt külföldiek eltávolítására. A toloncolást kezdetben az 1851-ben kiadott helytartótanácsi rendszabálynak, majd az 1867-ben hozott belügyminiszteri rendeletnek megfelelően folyt az intézkedés végrehajtása.¹⁸² Az 1867-es, meglehetősen általános tartalmú és ponttalan megfogalmazású rendelet végrehajtásának pontosítására 1869-ben újabb rendeletet adtak ki.¹⁸³ Az új szabályzó már egyértelműen rendelkezett a toloncolt személyek kíséréséről és a kísérő személyekről, az őrzésről, a személyek átadás-átvételről, valamint szökés esetén a kísérők felelősségre vonásáról. A korábbi osztrák büntetőtörvénykönyv¹⁸⁴ figyelembevételével készült magyar büntető törvénykönyv, a „Csemegi Kódex”¹⁸⁵ is lehetőséget biztosított az elkövető kiutasítására, valamint az ország területére való beutazás akár végérvényes korlátozására is:

„64. § Külföldiek büntett miatt, a törvény különös részében meghatározott büntetésen fölül, az országból való kiutasításra is ítéltetők, és a visszatéréstől is örökre vagy határozott időre eltilthatók”¹⁸⁶

A visszatérés megszegőinek szankcionálása tett lehetővé a 1879. évi XL. törvénycikk¹⁸⁷ 70.§-a:

„A ki a magyar állam területéről, vagy annak egyik részéről, vagy valamely vidék, város vagy község területéről, a hatóság által jogerejűleg kitiltatott és a tilalom tartama alatt oda, a honnan kitiltatott, a hatóság engedélye nélkül visszamegy: egy hónapig terjedhető elzárással büntetendő.”

Az 1886. évi XXII. törvénycikk¹⁸⁸ is egyértelműen lehetőséget adott a külföldi hatósági úton történő eltávolítására, a meghatározott bejelentkezési kötelezettség elmulasztása

¹⁸¹ Vedó Attila (2016): A Magyar Királyi Csendőrség teendői a külföldiek ellenőrzésének szabály- és szervezetrendszerében 1881-1938. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) 26(52), p. 142.

¹⁸² Androvicz Gábor (2016): A budapesti toloncház a dualizmus korában és a két világháború között. Határrendészeti Tanulmányok 13(4), p. 95.

¹⁸³ 1072/1869. BM r. a tolonczozási rendszabályok pontos végrehajtása tárgyában

¹⁸⁴ 1803. évi és az 1852. évi Osztrák Büntetőtörvénykönyv

¹⁸⁵ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről

¹⁸⁶ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről 64.§

¹⁸⁷ 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról

¹⁸⁸ 1886. évi XXII. tc. a községekről

esetén a „*távozásra rendőri kényszerrel is szorítható*”¹⁸⁹ volt. A rendőri kényszer alatt már egyértelműen a kitoloncolás kényszerintézkedést értették.¹⁹⁰

Első önálló magyar idegenjogi törvény,¹⁹¹ a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásról szóló 1903. évi V. törvénycikk körvonalakban határozta meg, mely esetekben lehetett a külföldi kiutasítani, illetve kitoloncolni.

„10. § *Az a külföldi, a ki magát kellően nem igazolja, a maga és családja fentartására szolgáló eszközöket ki nem mutatja, vagy a kinek az államterületén való tartózkodása az állam érdekeire, vagy a közbiztonságra és a közrendre nézve aggályos; az állam területéről a rendőri hatóság által bármikor kiutasítható, esetleg kényszer útján is eltávolítható.*”¹⁹²

Az említett kényszer lehetőségét egyértelműsíti a törvény végrehajtásáról szóló 90.000/1905. BM rendelet¹⁹³ 22. §-a, amely már kifejezetten a toloncolási eljárás megindítását teszi kötelezővé a kiadott toloncsabályzat¹⁹⁴ alapján.

Az idegenrendészeti feladatok végrehajtása során adódó nehézségek és értelmezésbeli különbségek miatt a kiutasítás indokai sokkal részletesebben, egyértelműbben jelentek meg a későbbi jogszabályokban. Az 1903. évi V. tc. végrehajtására kiadott 200.000/1925. BM rendelet 15. §-a törvény 10.§-ban megjelenő „*az állam érdekeire vagy közbiztonságára és a közrendre nézve aggályos*”¹⁹⁵ kifejezés tartalmát konkretizálta. A rendőrhatóságnak az államhatár tiltott átlépése, tartózkodási szabályok megsértése, állami-társadalmi rendet, közbiztonságot sértő bűncselekmény miatti jogerős ítélet, magyar állam, államfő személye, magyar nemzet elleni lekicsinylő kijelentések, kémkedés, csempészet, gazdasági élet elleni bűncselekmények elkövetése, közteherviselés elkerülése, nem kívánatos bevándorlás, koldulás, tiltott kéjtelenség, csavargás, közveszélyes munkakerülés, erkölcstelen életmód, hamis személyi adatok illetve más nevére szóló okmányok felhasználása esetén volt lehetősége – és nem kötelezettsége – a kiutasítás elrendelése. Ezt határozott időtartamra vagy véglegesen

¹⁸⁹ 1886. évi XXII. tc. a községekéről 15.§

¹⁹⁰ Kakócz Krisztián – Vedó Attila (2021): A toloncolás szabály- és szervezetrendszere a második világháború előtt Tehetség, szorgalom, hivatás. Tanulmánykötet Magyar Rendészettudományi Társaság Budapest 2021. p. 45.

¹⁹¹ Hautzinger Zoltán (2013): Az első idegenjogi törvényünk. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modern magyar határrendészet százöt év. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2013. p. 179.

¹⁹² 1903. évi V. tc. a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásról

¹⁹³ 90.000/1905. BM r. az 1903. évi V. törvénycikk végrehajtásáról

¹⁹⁴ 9389/1885. BM.r. az új toloncz-szabályzat kibocsátása tárgyában

¹⁹⁵ 200. 000/1925.B. M. sz. Külföldieknek az ország területén lakhatásáról szóló 1903.V. t. cikk végrehajtása

lehetett elrendelni. A hatóság döntéséről az ún. kiutasító véghatározatban rendelkezett, melyet az ügyfélnek ki kellett hirdetni és részére egy hiteles példányt átadni. Az azonnali végrehajtására a súlyosabb megítélésű esetekben (pl. kémkedés, állami-társadalmi rend elleni, illetve gazdasági bűncselekmény elkövetése) és a szökés veszélyének fennállása esetén biztosított lehetőséget a jogszabály. Az intézkedés a külföldi családtagjaira is vonatkozott, az önkéntes országelhagyás elmulasztása esetén a kitoloncolást hatósági kényszerrel, az említett toloncszabályzat előírásai alapján kellett végrehajtani. A külföldiek toloncolásának jelentőségét jól érzékeltetik a Határendőrség 1907-1912 közötti adatai is, melyek összesen 24618 toloncolási határozatot, 3889 külföldre végrehajtott és 1943-onnan átvett toloncoltat tartalmaznak.¹⁹⁶

Az 1920-as évek második felében bekövetkezett gazdasági változások és ezek hatásai arra késztették a jogalkotót, hogy felülvizsgálja és a kor kihívásainak megfelelően aktualizálja a külföldiekkel kapcsolatos szabályzókat. A korábbi ellenőrzési rendszer nehézkesnek és lassúnak bizonyult¹⁹⁷, ezért az 1903. évi V. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1930. évi XXVIII. tc. 2.§-a létrehozta a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóságot (a továbbiakban: KEOKH). A hivatal létrehozásának elsődleges oka az volt, hogy tehermentesítse a rendőrséget, másrészt, hogy minden külföldi állampolgárokat érintő ügyel – lakhatási engedélyek kiadása, ideiglenes tartózkodási engedélyek kiadása, kiutasítások, internálások – egy, egységes vezetés alatt álló szerv foglalkozzon. Fontos szempont volt az is, hogy a Magyarországon tartózkodó valamennyi külföldi vagy vitatott állampolgárságú személyről egy szervnél legyen meg – a lehetőleg minden fontos adatot tartalmazó – adatbázis, ami természetesen az ellenőrzési munkát nagyban megkönnyítette.¹⁹⁸ A KEOKH-kal szemben nyíltan megfogalmazódott, hogy „*az alsófokú hatóságok számára irányító és tájékoztató szerepet tölt be az egyöntetű eljárás érdekében és érvényesíti az idegenrendészethez fűződő számtalan közbiztonsági és honvédelmi szempontot.*”¹⁹⁹

A hatóság nem tekinthető kizárólag idegenrendészeti szervnek, a KEOKH több volt egy puszta, és szűken értelmezett idegen-ellenőrző szervnél. A hivatala korabeli magyar polgári és katonai elhárításban, de utóbbi vonalon a hírszerzésben is fontos szerepet

¹⁹⁶ Sallai János (2005): A határendőrség feladatai a statisztika tükrében. Magyar Rendészet 2005/3. p. 161

¹⁹⁷ Peregnyei Géza - Jacobi Roland (1930): Magyar állampolgárság, községi illetőség és idegenrendészet. 2. köt. Phönix, Budapest, p. 9.

¹⁹⁸ Kovács Tamás (2017) Csak ellenőrzés? A Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság tevékenysége 1930-1944 Pécsi Tudományos Határőr Közlemények XIX. Pécs 2017. p. 250.

¹⁹⁹ Borbély Zoltán – Kapy Rezső (1942): *A 60 éves magyar rendőrség, 1881-1941*, Budapest p.177

kapott.²⁰⁰ Kiemelt szerepet játszott a zsidóüldözésben is, 1941 nyarán a KEOKH egyik kezdeményezője és végrehajtója volt közel 18000 menekült és magyar állampolgárságú zsidó megszállt szovjet területre (Kamenyec-Podolszkijba) történő deportálásának, ahol a németek és az ukrán közreműködők többségüket 1941. augusztus 27-28-án kivégezték.²⁰¹ Tény, hogy a hatóság a valóban hatályos jogszabályok nyújtotta keretek között tevékenykedett, ugyanakkor nevéhez szervesen kapcsolódik a zsidók üldözése és deportálása, amely során a hivatal pontos központi nyilvántartása nagymértékben növelte hatékonyságukat. A hivatal létrejöttével az idegenrendészeti rendelkezések nem módosultak, a kiutasítás korábbi alapelvei és annak gyakorlata a hatályon kívül helyezett 200.000/1925. BM rendelethez képest alig változtak.²⁰² A részletes szabályokat a külföldieknek az ország területén lakhatásáról szóló 1903. V. tc., illetőleg az ennek módosításáról szóló 1930. XXVIII. tc. végrehajtásáról szóló 100.000/1930. B.M. rendelet²⁰³ tartalmazta. A végrehajtás azonnali elrendelése esetén a kiutasított személyt továbbra is őrizetbe vették és intézkedtek a kitoloncolásra.²⁰⁴ Toloncállomások működtek a fővárosban, valamint 17 nagyvárosban.²⁰⁵ A végrehajtás egységes értelmezése miatt a jelentősen részletesebb és bővebb tartalmú rendelet később szabályzatként jelent meg a 9389/1885. BM. r. az új toloncszabályzat kibocsátása tárgyában.²⁰⁶ A rendelet már a legelején leszögezi, hogy „*a tolonczozás megelőző rendészeti rendszabály, tehát még magában nem büntetés*”²⁰⁷ Elsődleges feladata „*az illetőket illetőségi helyükre utasítani*”²⁰⁸ A szabályzat egyértelműen leszögezi, hogy a meghatározott okok esetén a kényszerintézkedés egyaránt alkalmazható magyar állampolgárokra és külföldiekre is, utóbbiak esetén így fogalmaz:

„2. § A tolonczozás csak a következő osztályokba tartozó személyekre alkalmazható:
d) külföldiekre, ha az 1878. évi V. t.-cz. 64. §-a alapján kiutasításra ítéltettek, továbbá a nélkül is, ha a fentebbi categoriába tartoznak, vagy végre, ha az országban való

²⁰⁰ Kovács Tamás (2017): i.m. p.254.

²⁰¹ Holokausz Emlékközpont: A külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság <https://hdke.hu/tudastar/enciklopedia/kulfoldieket-ellenorzo-orszag-os-kozponti-hatosag/> (Letöltés dátuma: 2024.10.05.)

²⁰² Kovács Tamás (2017): i.m. p. 254.

²⁰³ 100.000/1930. B.M. r. a külföldieknek az ország területén lakhatásáról szóló 1903 évi V. tc, illetőleg az ennek módosításáról szóló 1930 : XXVIII. tc. végrehajtásáról.

²⁰⁴ Kakócz -Vedő (2021): i.m. p. 46.

²⁰⁵ Tóth Judit (2018): Külföldiek és hontalanok. Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András) p. 9. <http://ijoten.hu/szocikk/kulfoldiek-es-hontalanok> (Letöltés dátuma: 2021.10.06.)

²⁰⁶ 9389/1885. BM r. az új toloncz-szabályzat kibocsátása tárgyában

²⁰⁷ 9389/1885. BM r.

²⁰⁸ 9389/1885. BM r.

maradásuk a közbéke vagy az állam biztonsága szempontjából alapos indokokból veszélyesnek találhatók.”²⁰⁹

A rendelet tartalmát kiadását követően mindig az aktuális jogszabályok tükrében értelmezték. A toloncolás végrehajtására az ún. eltolonczozási határozat²¹⁰ készült, végrehajtásáig a személyt őrizetbe vették. Illetőségi községbe való toloncolás esetében megkülönböztették a kényszerútlevéllel (kíséret nélkül) és a felügyelet alatti toloncolást. Az érintett értékeit feljegyezték, orvossal megvizsgáltatták. A szabályzó külön leszögezte, hogy toloncolni elsődlegesen vasúton vagy gőzhajón lehetett, egyéb módon csak ezek hiányában volt megengedett, akkor is kizárólag nappali időszakban. A bilincs alkalmazásáról már úgy rendelkezett, hogy az csak „*oly egyéneknél alkalmazható, kiknél az elővigyázat elkerülhetetlen*”, valamint a tolonclevélen egyértelműen fel kellett tüntetni ennek okait. A rendelet nevesítette a toloncállomások és a toloncházak helyét, szabályozta a toloncoltak őrzését, elhelyezését, élelmezését, előírta a szükség szerinti ruházattal történő ellátását, meghatározta a toloncolás költségeinek elszámolását, megtérítését, az esetleges akadályok elhárításának, a toloncok átadás-átvételének rendjét, valamint a bekövetkezett betegség, esetleges elhalálozás esetén követendő eljárást. Előremutató változás, hogy a rendelet a korábbi szabályzókhoz képest már egyértelműen megkövetelte a toloncoltakkal szembeni emberséges magatartást. 1915-ben a tifuszos megbetegedések miatt a 32654/1915. BM. rendelet²¹¹ megtiltotta az ilyen személyeknek a budapesti toloncházakba történő átmeneti elhelyezését.²¹² A toloncszabályzatról szóló 9389/1885. BM. rendeletet majd hatvan évig változatlan szövegezéssel, – az aktuális viszonyokhoz igazítva – alkalmazták a második világháború időszakáig, például még a 200.300/1943. B.M. rendelet²¹³ is ez alapján rendelte el a toloncolás végrehajtását.²¹⁴

A toloncügyeket a legkiforrottabb szervezetrendszerrel és eljárásrenddel egyértelműen a – dualizmus időszakában működő önkormányzati rendőrségek számára általános példát szolgáltató – fővárosi állami rendőrség kezelte. A „*Rendőri fogház- és toloncügyosztály*” az elnöki, közigazgatási, és bünygyi osztályok mellett már kezdettől

²⁰⁹ 9389/1885. BM r. 2. §

²¹⁰ 9389/1885. BM r.

²¹¹ 32654/1915. BM. r. a beteg és gyanús egészségi állapotú egyének toloncolása körül követendő óvatossági rendszabályokról

²¹² 32654/1915. BM. r.

²¹³ 200.300/1943. BM. rendelet a toloncügyek szabályozása tárgyában Pozsonyban 1942. évi november hó 12. napján aláírt magyar-szlovák Egyezmény végrehajtásáról

²¹⁴ Kakócz - Vedó (2021): i.m. p. 49.

a főkapitányság szervezetének fontos része volt.²¹⁵ Ennek igényét már az 1870-es évektől érezhető, a társadalmi rétegződés folyamataira visszavezethető problémák vetették fel. A „koldus-ügyek” miatt többször elmarasztalták a főkapitányságot (sőt a téma a rendőrségi törvény parlamenti vitáján is felmerült), és a fővárosba áramló tömegek mind nagyobb ügyszámot eredményeztek a toloncolások vonatkozásában is. 1876-ban a 15157 letartóztatott közül 3597 főt – vagyis 24 %-ukat – eltoloncoltak,²¹⁶ míg ez a szám 1900-ra több mint 33 ezerre nőtt.²¹⁷ Az első világháború alatt évi 7000 – 9000, míg azt követően 13000 – 16000 körüli toloncügy keletkezett, amit az aktuális gazdasági viszonyok nagyban befolyásoltak.²¹⁸ A háborús években a külföldiek rendészete tárgyában kiadott negyven BM rendelet közül számos foglalkozik a toloncolás kérdéseivel is, vagyis ekkor az intézkedés idegenrendészeti jellege került előtérbe.²¹⁹ A toloncügyek kezelésére felállított fogház- és toloncügyosztály a főkapitányság állandó szervezeti eleme volt, az 1880-as évektől az 1940-es évekig szinte változatlan felépítéssel működött.²²⁰ Fogházfelügyelőségből és Tolonchivatalból állt, mely utóbbi egyben a tolonchatósági teendőket is ellátta. Ezekben az ügyosztályt vezető rendőrtanácsos, a fogház és toloncügy vezetője saját hatáskörben döntött a kiutasítási és kitiltási ügyekben, kiadta a kötött út- és toloncleveleket, intézkedett a külföldiek illetőségi helyének megállapítására, és behajtotta a közigazgatási hatóságok késedelmeiből eredő tolonctartási költségeket.²²¹ A két világháború között - már az államosított rendőrség Budapesti Főkapitánysága keretei között – a Fogház- és toloncügyosztály alárendeltségében működő Toloncház osztály jogállású szervezeti elemként (XXII. sz. oszt.) tevékenykedett, és irányította a főkapitányság 86. számú őrszobáján szolgálatot teljesítő önálló toloncházi őrséget.²²² A második világháború alatt már két toloncházi osztályparancsnokság működött, az I. számú a Mosonyi utcában, a II. számú pedig a

215 Krecsányi Kálmán (1894): Kihágási eljárás jogalapját képező székesfővárosi törvényhatósági szabályrendeletek és főkapitányi rendeletek gyűjteménye, kiegészítve a székesfővárosi m. kir. állami rendőrség szervezetét, hatáskörét és működését szabályozó rendeletekkel és utasításokkal Müller Károly Nyomdája, Budapest, p. 323.

216 Czaga Viktória (1995): A fővárosi rendőrség története (1914-ig). Budapesti Rendőrfőkapitányság, Budapest, 1995. pp. 234-235.

217 Kakócz -Vedó (2021): i.m. p. 51.

218 A bűnöző Budapest (1933). Magyar Detektív VIII. évf. 10. sz. p. 9.

219 Sallai János (2018): A Nagy Háború rendészete. Katonai Jogi és Hadijogi Szemle, 6(2), p.19.

220 Henckel Lajos et. al. (szerk.): Az utca rendje. s.n., Budapest, 1940. p. 2.

221 Krecsányi (1984): i.m. p. 91.

222 A budapesti őrszemélyzet tagozódása. *Budapesti Útmutató és Címtár, Rendőrségi Zsebkönyv.* M. Kir. Állami Rendőrség. IX: évf. (1929.) 78., p. 102.

kistarcsai kisegítő toloncházban. Utóbbi külön őrszobával nem rendelkezett. A Vidéki Főkapitányság szervezetében emellett 6 kisegítő toloncház is működött.²²³

3.3. A II. világháború végétől a rendszerváltásig (1945-1990)

A második világháború után rövid időn belül gyökeres változások következtek be az ország politikai életében. Magyarország megszállt terület volt, igen korlátozott önálló államhatalmi mozgástérrel. Hazánk a Szovjetunió érdekszférájába került, rövid időn belül a kommunista párt került hatalomra. A szocialista elvek alapján kialakított új állami berendezkedés alapjaiban változtatta meg a külföldieknek az ország területére történő belépésnek, tartózkodásának feltételeit, gyakorlatilag sokáig szinte átjárhatatlanná téve az ország határait. A rendőrség újjászervezésének keretében 1946-ban újra létrehozták a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hivatal. Ugyan az első pillanatoktól kezdve kommunista irányítás alatt állt a rendőrség, de az idegenrendészet fontossága miatt rövidesen a még megbízhatóbb Államvédelmi Hatóság²²⁴ (ÁVH) keretébe került, és az ÁVH 1956-os feloszlataáig oda is tartozott.²²⁵ A háború lezárását követően az idegenrendészeti tevékenységet alapjaiban határozta meg a német ajkú lakosság részbeni kitelepítése Németországba, a Csehszlovákiával megkötött ún. lakosságcsere-megállapodás, a Szovjetunióból, Jugoszláviából, Romániából, Bulgáriából nyugat irányába történő tömeges menekülés, a zsidó származásúak Palesztinába irányuló kivándorlása.²²⁶

1949-től fogva gyakorlatilag megszűnt az idegenforgalom, a 4.176/1949. számú kormányrendelet már belügyminiszteri engedélyhez kötötte a külföldi állampolgárok, valamint az állandóan külföldön lakó magyar állampolgárok beutazását.²²⁷ A korszak jogalkalmazásának egyik érdekessége, hogy formailag továbbra is az 1903. évi V. törvénycikk és az 1930. évi XXVIII. törvények hatályban voltak, azonban a feladatok végrehajtása során szellemiségük már nem érvényesült, a részletszabályokra az

²²³ Csörgő, Garany, Nagykanizsa I., Nagykanizsa II., Ricse, Topolya – A Rendőrfőparancsnokság tagozódása. Budapesti Útmutató és Címtár, XXIV. évf. (1944) pp. 45-46.

²²⁴ Államvédelmi Hatóság: Forrás: Jeltelenül elföldelve: A politikai megtorlások során életüket vesztett személyek (1945-1967)

<https://jeltelenul.hu/taxonomy/term/316?page=1> (Letöltés dátuma: 2024.07.22.)

²²⁵ Wetzel (2009): i.m. p.40.

²²⁶ Főrizs Sándor (2014) Az idegenrendészet problémái 1947-ben. Magyar Rendészet 14(4), p. 55.

²²⁷ Wetzel (2009): i.m. p. 40.

Államvédelmi Hatóság belső, titkos utasításai vonatkoztak.²²⁸ Az említett törvények a 17/1954. (III. 10.) sz. MT rendelettel²²⁹ veszítették hatályukat. A rendelet szigorú feltételekhez kötötte a külföldieknek az ország területére történő be és kiutazását, egyben hatósági kényszerrel – kitoloncolással – biztosította a személyazonosságát igazolni nem tudó, vagy az állam, illetve a közbiztonságra veszélyes nemkívánatos személyeknek az ország területéről való eltávolítását:

„Az ország területének elhagyására kötelezett külföldivel szemben, amennyiben a határozatban feltüntetett idő alatt az ország területét önként nem hagyja el, kényszerintézkedésnek van helye.”²³⁰

A 24/1966. (IX. 25.) Korm. rendelet²³¹ már újból a külföldi kiutasítását, valamint az erre vonatkozó haladéktalan végrehajtás lehetőségét jeleníti meg:

„Azt a külföldit, aki a (3) bekezdésben foglaltaknak nem tesz eleget, vagy akinek az ország területén való tartózkodása az állam érdekeit, a közrendet, a közbiztonságot sérti vagy veszélyezteti, ki lehet utasítani. Az elrendelt kiutasítást szükség esetén kényszerintézkedéssel azonnal végre kell hajtani.”²³²

A jogerős bírói kiutasítás esetén kötelező azonnali végrehajtás eleve kizárta a külföldinek a hosszabb időszakra történő őrizetbevételét. Az intézkedés végrehajtásának azonnali módját jól szemlélteti a 10- 22/1/1967 számon kiadott, A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 01. számú utasítása²³³ idevágó rendelkezése:

„Amennyiben a kiutasított személy szökésétől tartani lehet, őrizetben kell az államhatárig kísérni.”²³⁴

A külföldiek rendészetét végző szervek és a bíróságok által elrendelt kiutasítások száma emelkedett, elérte az évi 300-at,²³⁵ ezért az 1982-ben hatályba lépett, az előző rendeleteknél a jogalkotás magasabb szintén álló, a külföldiek magyarországi tartózkodásáról szóló 1982. évi 19. törvényerejű rendelet már részletesebben foglalkozik a külföldi kiutasításával és az ehhez kapcsolódó őrizetbe vétel lehetőségével.

²²⁸ 32654/1915. BM. r

²²⁹ 17/1954. (III. 10.) sz. MT rendelet külföldiek be- és kiutazásáról, valamint az ország területén való tartózkodásról

²³⁰ 17/1954. (III. 10.) sz. MT rendelet 16.§ (1)

²³¹ 24/1966. (IX. 25.) Korm. rendelet a külföldiek be- és kiutazásáról, valamint az ország területén való tartózkodásáról

²³² 24/1966. (IX. 25.) Korm. rendelet 7.§ (4)

²³³ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 01. számú utasítása a külföldiek be- és kiutazásával, valamint az ország területén tartózkodásával kapcsolatos rendészeti feladatok szabályozására

²³⁴ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 01. számú utasítása 77. b.

²³⁵ Nyáradi László (1995): Az idegenrendészet és a migráció kialakulása a magyar politikában. Szakmai Kiskönyvtár. ORFK Oktatási és Kiképző Központ Budapest 1995. p. 12.

„Azt a külföldit, akinek a Magyar Népköztársaság területén tartózkodása az állam vagy a közbiztonság érdekeit sérti, ki lehet utasítani.”²³⁶ „A kiutasítás kényszerintézkedéssel is végrehajtható.”²³⁷

A törvényerejű rendelet lehetőséget adott a külföldi személy elrejtőzésének, vagy a kiutasítást más módon akadályozó magatartásának megelőzése érdekében 72 óráig tartó őrizetbe vételére, amely indokolt esetben további 72 órával volt meghosszabbítható. A kiutasítás végrehajtását kényszerintézkedéssel is ki lehetett kényszeríteni, egyben a kiutasításról szóló határozat ellen a külföldit nem illette meg a fellebbezés joga. A 7/1982. (VIII. 26.) BM rendelet²³⁸ előírta, hogy az őrizet elrendelésére a KEOKH vezetője, míg az őrizet meghosszabbítására a Belügyminisztérium országos rendőr-főkapitány igazgatásrendészeti helyettese volt jogosult. A rendeletben meghatározott, „állam vagy közbiztonság érdekeit sérti” kifejezés meglehetősen széleskörűen értelmezhető keretet biztosított a külföldi kiutasítására, hiszen a sértő magatartás mind a bűncselekmény, mind a szabálysértés elkövetése esetén megállapítható volt.

A külföldi kiutasításának lehetőségétől eltérően annak alkalmazását egyértelműen kötelezettségként állapítja meg a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény: *„Azt a nem magyar állampolgár elkövetőt, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos, a Magyar Népköztársaság területéről ki kell utasítani. A kiutasított köteles az ország területét elhagyni, és csak külön engedéllyel térhet vissza.”²³⁹*

A szabálysértést elkövető külföldi esetén az szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény a vizsgált korszakban nem rendelkezett a kiutasításról.²⁴⁰ A kiutasítás érdekében elrendelt őrizetet rendőrségi fogdán kellett végrehajtani.²⁴¹ A későbbi szabályzó²⁴² a fogva tartás során már egyértelműen elkülönítette a szabálysértési és – a dolgot kapcsán kiemelt figyelemmel bíró – akkor még igazgatásrendészetinek nevezett őrizettest. A fogdaszolgálati szabályzatok részletesen taglalják az elhelyezett jogait és kötelezettségeit, fogva tartásának, napirendjének, élelmezésének, egészségügyi ellátásának, fenyítésének

²³⁶ 1982. évi 19. törvényerejű rendelet a külföldiek magyarországi tartózkodásáról 9.§(1)

²³⁷ 1982. évi 19. törvényerejű rendelet 9.§ (5)

²³⁸ 7/1982. (VIII. 26.) BM rendelet a külföldiek magyarországi tartózkodásáról szóló 1982. évi 19. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról

²³⁹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 61.§

²⁴⁰ A törvény legutolsó, 1999. VII.13-2000.II.29 között hatályos változata tiltott kéjelgést elkövető külföldi elkövető esetén viszont lehetőséget biztosított a személy kiutasítására.

²⁴¹ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 19. számú parancsa Budapest, 1971. évi december hó 21-én. Tárgy: A Rendőrség Fogdaszabályzatának kiadása

²⁴² A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 16/1983. számú parancsa a Rendőrség Fogdaszolgálati Szabályzata és a Fogdaépítési, Elhelyezési és Berendezési Szabályzat kiadásáról szóló szabályzat 9. pont

és jutalmazásának szabályait, viszont a külföldiekre nézve nem tartalmazznak egyedi szabályokat.

A korszakban a vonatkozó szabályozók mai szemmel nézve igen egyszerűnek, sok esetben hiányosnak tűnnek. Az időszak szigorú idegenpolitikája miatt azonban a hatóságok akkor még nem szembesültek jelentős számban a külföldiekkel kapcsolatos eljárásjogi, valamint a gyakorlati végrehajtásban jelentkező releváns problémákkal.

3.4. A rendszerváltást követően a schengeni csatlakozásig (1990-2007)

A rendszerváltást követően gyökeresen megváltozott az ország nemzetközi helyzete, ami jelentős változást hozott hazánk migrációs érintettségében. Az 1990-es évek közepéig – közel 300.000 személy hosszabb-rövidebb ideig tartó itt-tartózkodásával – három migrációs hullám érte Magyarországot. Először magyar nemzetiségű román állampolgárok érkeztek, majd anélkül, hogy ideáramlásuk megszakadt volna, a kelet-németek (e)migrációja következett, s végül a délszláv háború menekültjei jöttek hazánkba. Ezeknek a hullámoknak a lecsillapodásával a kényszmigrációs mozgások helyett az önkéntes migrációs mozgások váltak meghatározókká, melyben továbbra is a szomszédos országokból érkező állampolgárok játszanak döntő szerepet.²⁴³

A rendszerváltást követően az idegenrendészeti kérdések szabályozása érdekében került sor a 1993. évi LXXXVI. törvény²⁴⁴ megalkotására. A jogszabály célja az volt, hogy a gyökeresen megváltozott környezetben a külföldiek magyarországi beutazásához, itteni tartózkodásához és bevándorlásához áttekinthető, egységes szerkezetű, átfogó szabályozást biztosítson. A törvény összhangban állt a jogállamiság követelményeivel és az emberi jogok védelmével. A jogalkotó szerint *„A törvény kidolgozása azért is különösen időszerű, mert ellentmondásoktól mentessé kell tenni az üzleti, turisztikai vagy más, legális céllal beutazó külföldiek jogi helyzetét, továbbá jogi alapot szükséges teremteni a közrendet veszélyeztető, jogsértő cselekményeket elkövető külföldiekkel szembeni törvényes fellépésre.”*²⁴⁵ A jogszabály széles körben beutazási és tartózkodási

²⁴³ Tóth Pál Péter (2001): Népeségmozgások Magyarországon a XIX. és XX. században. In. Lukács Éva –Király Miklós (szerk.): Migráció és Európai Unió. Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest 2001. p. 27.

²⁴⁴ 1993. évi LXXXVI. törvény a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és a bevándorlásról

²⁴⁵ 1993. évi LXXXVI. törvény

tilalom elrendelésének esetén,²⁴⁶ valamint a meghatározott országelhagyási kötelezettség nem teljesítése²⁴⁷ esetén tette lehetővé a rendőrségi megyei rendőr-főkapitányságok, valamint a határőrség igazgatóságai számára az idegenrendészeti kiutasítás elrendelését, 1-10 évig terjedő időtartamra.²⁴⁸ Nem volt viszont már lehetséges a kiutasítás elrendelése és végrehajtása azzal a külföldivel szemben, aki „*olyan országba, vagy olyan területek határára, ahol faji, vallási okból, nemzeti, társadalmi hovatartozása vagy politikai nézetei miatt üldöztetés veszélyének lenne kitéve, továbbá olyan állam területére, vagy olyan területek határára sem, ahol nyomós oknál fogva tartani lehet attól, hogy a visszairányított, illetve kiutasított külföldi kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak lenne kitéve.*”²⁴⁹

A kiutasítás költségeit, ellentétben a korábbi szabályokkal szemben, már a kiutasított külföldinek, vagy az őt meghívó személynek kellett viselni. A kiutasítással szemben a külföldi 5 napon belül a helyileg illetékes bíróságnál fellebbezéssel élhetett, a bíróság nyolc napon belül volt köteles a beadványt elbírálni. A jogszabály a bíróság által mellékbüntetésként elrendelt kiutasítás, mind az idegenrendészeti hatóság által elrendelt idegenrendészeti kiutasítás végrehajtásának biztosítása érdekében idegenrendészeti őrizet elrendelését tette lehetővé a kiutasítást végrehajtását akadályozó, annak hatálya alatt újabb szabálysértést vagy bűncselekmény elkövető külföldivel szemben.²⁵⁰

Az idegenrendészeti őrizet az idegenrendészeti hatóság maximum 5 napra rendelhette el, melyet a helyileg illetékes bíróság volt jogosult a külföldi kiutazásáig meghosszabbítani. Az őrizet fenntartásának szükségességét és indokoltságát a bíróság 30 naponként felülvizsgálta, míg a 6 hónapon túli hosszabbításra az őrizet helye szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróság volt jogosult. A törvény kezdetben nem határozta meg az őrizet időtartamát, elvileg a külföldi kiutazásáig tarthatott. A részletes szabályokat a 9/1994. (IV. 30.) BM rendelet²⁵¹ tartalmazta, mely szerint „*A kiutasítást elrendelő szerv az idegenrendészeti őrizet meghosszabbítását – az őrizet helye szerinti helyi bíróságnál – legfeljebb hat hónapi időtartamra indítványozhatja.*”²⁵²

²⁴⁶ 1993. évi LXXXVI. törvény 23.§ (1)

²⁴⁷ 1993. évi LXXXVI. törvény 31.§ (1)

²⁴⁸ 1993. évi LXXXVI. törvény 34.§ (1)

²⁴⁹ 1993. évi LXXXVI. törvény 32.§ (1)

²⁵⁰ 1993. évi LXXXVI. törvény 36.§ (1)

²⁵¹ 9/1994. (IV. 30.) BM rendelet a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény, valamint a 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet végrehajtásáról

²⁵² 9/1994. (IV. 30.) BM rendelet 49.§ (1)

Később, az 1999. évi LXXV. tv.²⁵³ ettől nagyságrenddel hosszabban, 18 hónapban határozta meg az őrizet maximális időtartamát.²⁵⁴ Amennyiben az őrizet időtartama alatt a külföldi kiutasítását nem sikerült végrehajtani, akkor részére a korábban őrizetet elrendelő idegenrendészeti hatóság számára kötelező tartózkodási helyet jelölt ki.

A 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet²⁵⁵ előírta, hogy a hatóságnak arra kell törekednie, hogy az őrizet a lehető legrövidebb ideig tartson. Ennek érdekében a kiutasítás végrehajtása feltételeinek a megteremtésére soron kívül kellett intézkedni. Az idegenrendészeti hatóság a külföldi kérelmére, illetve ha ezt kétoldalú konzuli egyezmény ezt kötelezővé tette, köteles volt az őrizet elrendeléséről illetve annak meghosszabbításáról a Külügyminisztérium útján, késedelem nélkül értesíteni a külföldi magyarországi konzuli vagy diplomáciai képviselőt ellátó szervét, valamint ideiglenes intézkedésként haladéktalanul gondoskodnia kellett a külföldi felügyelet nélkül maradó, illetőleg eltartott családtagja elhelyezéséről, és az őrizetlenül hagyott értéktárgyainak biztonságba helyezéséről.

A külföldi – az őrizet időtartama alatt – az elsőfokú határozat törvényességének felülvizsgálatát kérhette az őrizet helye szerint illetékes helyi bíróságtól. A kérelem benyújtásának nem volt az őrizet végrehajtására halasztó hatálya. Az illetékes bíróság a külföldi meghallgatásával 5 napon belül döntött az őrizet fenntartásáról vagy megszüntetéséről. A bíróság határozata ellen 3 napon belül az idegenrendészeti hatóság és a külföldi egyaránt fellebbezhetett. Az idegenrendészeti őrizetbe vételt megszüntető határozat ellen benyújtott fellebbezésnek a kiutasításra, az őrizet meghosszabbításáról hozott bírói döntés ellen benyújtott fellebbezésnek pedig az őrizet végrehajtására nem volt halasztó hatálya. A benyújtott fellebbezést az illetékes megyei bíróság 5 napon belül bírálta el.

A kormányrendelet részletesen szabályozta az őrizetben levő külföldi jogait és kötelességeit. A külföldi jogosult megfelelő elhelyezésre, ételmezésre, egészségügyi ellátásra, valamint jogi képviselőjével és konzuli tisztviselővel való ellenőrzés nélküli kapcsolattartásra. Részére biztosítani kell a vallásgyakorlás, a levelezés, csomagfogadás és látogatás lehetőségét, továbbá saját költségén étkezésének kiegészítése és a

²⁵³ 1999. évi LXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról 29.(1).

²⁵⁴ 1999. évi LXXV. törvény 29.§ (1)

²⁵⁵ 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet A külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény végrehajtásáról

közművelődési tevékenységek igénybevétele. Panaszt, kérelmet vagy közérdekű bejelentést tehet.

Kötelezettségei közé tartozott a fogda rendjének betartása és az őrszemélyzet utasítások teljesítése, köteles mások jogait és nyugalma tiszteletben tartani, az általa használt helyiségek tisztán tartásában közreműködni, a *személyét érintő vizsgálatoknak magát alávetni, a ruházat átvizsgálását és a birtokban nem tartható személyes tárgyak elvételét tűrni* és az általa szándékosan okozott kárt megtéríteni.²⁵⁶ Ez a szabályozás kisebb változásokkal azóta is alapjaiban határozza meg az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetben levő külföldiek jogait és kötelességeit.

Az idegenrendészeti őrizetet – az elrendelő rendelkezése szerint – rendőrségi fogdában, kivételesen büntetés-végrehajtási intézetben kellett végrehajtani.²⁵⁷ Az utóbbit a büntetés-végrehajtás szervezete egyre inkább atipikus feladatként értelmezte,²⁵⁸ melyet profilidegensége miatt dogmatikailag sem tartott helyénvalónak.²⁵⁹ A kivételességet a törvény végrehajtási rendelete igyekezett konkretizálni. A jogszabály szerint az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben hajtható végre, ha az őrizet időtartama a 30 napot meghaladta, a kiutasítást mellékbüntetésként bíróság szabta ki, illetve amennyiben ez a közbiztonság fokozott védelme érdekében szükséges.²⁶⁰

Az elhelyezést és ellátást a 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet²⁶¹ szabályozta. Ennek figyelemre méltó része, hogy egyértelműen leszögezte, hogy *„a fogva tartás szabályainak alkalmazásakor a fogvatartottak között nem lehet hátrányos megkülönböztetést alkalmazni faj, bőrszín, a nem, a vallás, a politikai vagy bármilyen más vélemény, nemzeti és társadalmi hovatartozás, a születés, a társadalmi vagy bármilyen más helyzet különbözősége miatt.”*²⁶², valamint, hogy *„a nem magyar állampolgár fogvatartott esetén állama konzuli képviselőjével kapcsolatot tarthat”*²⁶³

Az egy főre jutó lakótér jóval nagyobb volt a büntetés-végrehajtási intézetre vonatkozóanál, ugyanis a szabályzó szerint *„a zárkában elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden fogvatartottra legalább hat köbméter légtér és három*

²⁵⁶ 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet A külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény végrehajtásáról 50.§(1)

²⁵⁷ 1993. évi LXXXVI. törvény 37.§ (1)

²⁵⁸ Pallo (2003): i.m. p. 70.

²⁵⁹ Pallo (2007): i.m. p. 39.

²⁶⁰ Antal Szilvia (2007): Az idegenrendészeti őrizet helye a magyar jogban. Börtönügyi Szemle 26(2), p. 24.

²⁶¹ 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet a rendőrségi fogdák rendjéről

²⁶² 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet 1.§ (3)

²⁶³ 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet 1.§ (4)

négyzetméter - fiatalok és nők fogvatartottak esetén három és fél négyzetméter - mozgástér jussan."²⁶⁴ A rendelet kiterjedten szabályozza az őrizetes jogait és kötelességeit, a napirendet, a szabad levegőn való tartózkodást, a kapcsolattartás, a vallás szabad gyakorlásának lehetőségeit, az egészségügyi ellátást, valamint a panaszjogot, az őrizetes által magánál szabadon tartható tárgyakat és eszközöket, valamint a letét kezelésének szabályait.

Az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának szabályait az 1/1995. (I. 6.) IM rendelet²⁶⁵ tartalmazta. A fogva tartás helyszíne férfiak esetében a Nagyfai Börtön és Fogház, nők esetében Pálhalmai Börtön és Fogház volt, ám objektív vagy kifejezetten biztonsági okok miatt a büntetés-végrehajtás parancsnoka ettől eltérő helyet is kijelölhetett. A rendelet leszögezi, hogy a büntetés –végrehajtási intézet az őrizetet akkor hajtja végre, ha az őrizetes idegenrendészeti őrizetként 30 napot már rendőrségi fogdában töltött. A külföldit befogadásakor az anyanyelvén vagy az általa értett nyelven tájékoztatni kellett az intézmény házirendjéről, a kijelölt területen szabadon mozoghatott, szökésének megakadályozása érdekében fegyver nem volt használható. A lakóhelyiségekben személyenként legalább 6–8 légméter légteret és 2,5 négyzetméter mozgástérrel, az olvasáshoz és íráshoz alkalmas világítást, megfelelő fűtést, valamint napi háromszori étkezést kellett biztosítani.²⁶⁶

Az 1993. évi LXXXVI. törvény az őrizet mellett új elemként az idegenrendészeti hatóságnak alternatív, a személyi szabadságot kisebb mértékben korlátozó intézkedést, az ún. kötelező tartózkodási hely kijelölésének lehetőségét is lehetővé tette.

Akkor alkalmazhatták, ha a külföldi személyazonossága vagy tartózkodásának jogszerűsége nem volt igazolt, illetve a kiutasítás vagy visszairányítás végrehajtásának biztosítása érdekében szükséges, de az őrizet törvényi feltételei nem álltak fenn. Az intézkedés emellett akkor is el lehetett rendelni, ha a visszautasítás vagy kiutasítás egyébként indokolt volt, de azt a visszaküldés tilalma miatt nem lehetett végrehajtani.²⁶⁷

A kötelező tartózkodási hely elsődlegesen az ún. Közösségi szállás volt. A 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet²⁶⁸ alapján olyan épületben volt létesíthető, ahol személyenként

²⁶⁴ 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet 14.§ (1)

²⁶⁵ 1/1995. (I. 6.) IM rendelet az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának szabályairól

²⁶⁶ 1/1995. (I. 6.) IM rendelet 11. §

²⁶⁷ 1993. évi LXXXVI. törvény 43.§ (1)

²⁶⁸ 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény végrehajtásáról

legalább 15 m³ légtér és 5 m² mozgástér, a lakóhelyiségek mellett étkezés, a szabadidő eltöltése és látogatók fogadása céljából közösségi helyiség, alap- és sürgősségi ellátás céljából a háziorvosi minimumfeltételeknek megfelelő orvosi rendelő, a befogadást megelőző orvosi vizsgálat céljára elkülönítő helyiség, higiénés célra, az engedélyezett férőhelyek számának figyelembevételével kialakított számú, nemenként elkülönített, hideg-meleg folyóvízzel ellátott mosdó és zuhanyozó, valamint WC helyiségek álltak rendelkezésre és a külföldiek által tartózkodás céljára szolgáló valamennyi helyiség esetén természetes szellőzés és természetes fény volt biztosítható. A közösségi szálláson a lakóhelyiségekben történő elhelyezés során el kellett különíteni a férfiakat a nőktől, a fiatakorúakat a felnőttektől, míg a családtagokat együttesen kellett elhelyezni, ha a szállás adottságai ezt megengedték.²⁶⁹ Noha az alternatív intézkedés célja elvileg a személyi szabadságnak az őrizettől jóval kisebb mértékben történő korlátozása volt, azonban ez a szabályozás kirívó visszasága miatt nem valósult meg. A rendőrség által működtetett kistarcsai közösségi szálláson általános volt, hogy az objektumból nem engedték az ott elhelyezett külföldiek ideiglenes eltávozását. Ez a gyakorlat azonban nem a jogalkalmazó hatóság önkénye volt. A közösségi szállásról való eltávozás alapvető szabályát a 9/1994. (IV. 30.) BM rendelet²⁷⁰ határozta meg: *„az idegenrendészeti hatóság, ha a közösségi szálláshelyen tartózkodó külföldi kérelmére engedélyezi a szállásról történő ideiglenes eltávozást, részére ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolást állít ki”*²⁷¹. A miniszteri rendelet nemcsak a szabadságkorlátozás jellegét meghatározó általános törvényhellyel és a kormányrendelet fentebb idézett 54. §-val volt ellentétes, de szöges ellentétben állt a kormányrendelet 25. §-val is, amely kimondta, hogy azt a külföldit, aki beutazásra vagy tartózkodásra jogosító igazolvánnyal nem rendelkezik, de az országot „alapos okból” nem hagyhatja el, *„az idegenrendészeti hatóság hivatalból ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolással látja el”*²⁷². A jogszabályi ellentmondás, valamint az elhelyezési körülmények elégtelensége a tapasztalt hiányosságok miatt a kistarcsai intézményt bezárták, majd a közösségi szállások működtetését a határőrség vette át.²⁷³ A határőrségi idegenrendészeti szervek későbbi gyakorlata alapján a személyazonosító igazolással nem rendelkező külföldiek esetében

²⁶⁹ 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet 53-59.§

²⁷⁰ 9/1994. (IV. 30.) BM rendelet a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény, valamint a 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet végrehajtásáról

²⁷¹ 9/1994. (IV. 30.) BM rendelet 51. § (2)

²⁷² Kőszeg Ferenc (1998): Minden hatalmat a rendvédelmiekek! Fundamentum 1998/4 p.107.

²⁷³ Kőszeg (1998) i.m.107.

úgy határoztak, hogy „a külföldi a közösségi szállást a szállás egészségügyi szolgálatának igazolása alapján egészségügyi sürgősségi és alapellátás céljából, országa külképviseletének megkeresése alapján személyazonosságának megállapítása céljából, illetve különös méltánylást érdemlő körülmény esetén hagyhatta el”.

Az 1993. évi idegenrendészeti szabályozás sem volt hosszú ideig hatályban. Ennek oka főként Magyarország kormánya az Európai Tanács 1999. december 22-i, az illegális bevándorlás és illegális munkavállalás elleni harc eszközeinek harmonizálására és az ellenőrzési módszerek javítására kiadott ajánlásában foglaltaknak való megfelelés volt. A másik nyomasztó érv a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal mint egységes idegenrendészeti és menekültügyi feladatok ellátásért felelős szervezet kialakítása volt, amely a 2001. évi XXXIX. törvény²⁷⁴ elfogadásával, valamint a menedékjogi törvény módosításával nyerte el komplex, a nem magyar állampolgárok beutazása és tartózkodása valamennyi idegenjogi szakigazgatási szegmensére kiterjedő hatósági jellegét.²⁷⁵ Az új jogszabály a kiutasítás elrendelését kötelezettséggé írja elő az állami szuverenitás, a nemzetbiztonság, az alkotmányos rend elleni, valamint a közbiztonság súlyosan veszélyt jelentő bűncselekmények esetén, míg – az elsősorban idegenrendészeti eljárásokkal kapcsolatos – kisebb normasértések esetén lehetőségként biztosítja az intézkedés elrendelését. A törvény a külföldi kiutasításának konkrét okaként már nevesíti az érdekházasságot, valamint a külföldi által meg nem fizetett pénzbírságot is, az összeg meg nem fizetéséig. A tiltott határátlépést elkövetőkkel szemben az eljárás gyorsítása és egyszerűsítése érdekében bevezette visszautasítás intézkedést, melyet a Határőrség idegenrendészeti szerve volt jogosult alkalmazni az olyan külföldivel szemben, aki jogellenesen lépett be az ország területére, visszafogadási egyezmény alapján át lehetett adni más ország részére, amennyiben a tiltott határátlépés és az elfogás között maximálisan 30 nap telt el.²⁷⁶ Az intézkedéssel szemben államigazgatási úton nem volt jogorvoslat, a külföldi mindösszesen panasszal élhetett. A jogszabály módosította a személyazonosságát és a magyarországi tartózkodás jogszerűségét igazolni nem tudó külföldi előállítására vonatkozó szabályokat, meghatározza, hogy az előállítás időtartama a tizenkét órát nem haladhatta meg, valamint új fogalmat ad a visszaküldés tilalma (non-refoulement)²⁷⁷ szabályai körében, amelynek lényege az, hogy a külföldit

²⁷⁴ 2001. évi XXXIX. törvény a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról

²⁷⁵ Hautzinger Zoltán Preambulum az idegenjogi szakigazgatás rendszerében Belügyi Szemle, 72(7), p. 1170.

²⁷⁶ 2001. évi XXXIX. törvény a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról 36.§

²⁷⁷ 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján

visszairányítani, visszautasítani vagy kiutasítani csak olyan országba lehet, amelyben emberi jogainak védelme biztosított.

Jelentősen bővült az idegenrendészeti eljárásban elrendelhető őrizet köre, a törvény az idegenrendészeti őrizet mellett bevezette a visszautasítási²⁷⁸ és a kiutasítást előkészítő őrizetet.²⁷⁹ Az idegenrendészeti őrizet esetén az elrendelés okai továbbra is az elrejtőzés megakadályozása, a kiutasítás késéltetésének vagy megghiúsításának megakadályozása, a további bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésének megakadályozása volt. Az idegenrendészeti hatóság 5 napra rendelhették el, melyet bíróság hosszabbíthat meg alkalmanként 30 nappal. A korábbi szabályokhoz képest lényegi változás, hogy annak hosszát legfeljebb 12 hónapban állapította meg a jogszabály. A visszautasítási őrizetet a határőrség volt jogosult legfeljebb 5 napra elrendelni, ezt szintén bíróság hosszabbíthatta meg a külföldi kiutazásáig, de maximum 30 napig. A kiutasítást előkészítő őrizet esetén a hatóság az idegenrendészeti eljárás lefolytatása érdekében közbiztonsági okból őrizetbe vehette azt a külföldit, akinek személyazonossága vagy tartózkodásának jogszerűsége nem volt tisztázott. A jogalkotó szerint a tisztázatlan személyazonosságú külföldiek fokozott veszélyt jelentettek a közbiztonságra, a fogva tartás célja kifejezetten a személyazonosság megállapítása volt. A korábbi gyakorlathoz képest megváltozott az őrizet végrehajtásának helye. A törvény úgy rendelkezett, hogy amennyiben a külföldi jogerős szabadságvesztés büntetésből szabadult, akkor az őrizetet büntetés-végrehajtási intézményben, míg egyéb esetben a határőrség által fenntartott intézményben kellett végrehajtani. Az őrizet végrehajtása során el kellett különíteni büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtás esetében az őrizetben lévő külföldit az elzárást töltőktől, az előzetes letartóztatásban lévőktől és az elítéltektől.²⁸⁰ Az őrizet végrehajtására szolgáló intézménnyel szembeni követelményeket a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény végrehajtásáról szóló 170/2001. (IX. 26.) Korm. rendelet²⁸¹ határozta meg.

„Idegenrendészeti fogda olyan épületben vagy épületrészben létesíthető, ahol

a) az őrizetese elhelyezésére szolgáló helyiségekben őrizetesenként legalább 15 m³ légtér és 5 m² mozgástér,

elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről 33.cikk.

²⁷⁸ 2001. évi XXXIX. törvény a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról 47.§

²⁷⁹ 2001. évi XXXIX. törvény 48.§

²⁸⁰ 2001. évi XXXIX. törvény 46-55.§

²⁸¹ 170/2001. (IX. 26.) Korm. rendelet a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény végrehajtásáról

- b) az étkezés, a szabadidő eltöltésére, illetve a látogatók fogadására alkalmas közösségi helyiség,
- c) az engedélyezett férőhelyek számának megfelelő számú, nemenként elkülönített, hideg-meleg folyóvízzel ellátott mosdó és zuhanyozó, valamint WC helyiségek,
- d) háziorvosi minimum feltételeknek megfelelő orvosi rendelő,
- e) orvosi vizsgálat céljára szolgáló helyiség és egészségügyi elkülönítő helyiség,
- f) szabadlevegőn való tartózkodásra alkalmas terület,
- g) az Országos Építészeti Szabályzat és a hatósági előírások szerinti megvilágítási értékek,
- h) az intézmény szünetmentes áramellátása,
- i) az őrizetek és a személyzet elhelyezésére szolgáló helyiségekben, az orvosi szobában, a látogatók fogadására szolgáló helyiségekben, az ételmezést ellátó helyiségekben, valamint a közösségi célú helyiségekben természetes szellőzés biztosítható.”²⁸²

A szabályozás a korábbi közösségi szállásokra vonatkozó előírásokon alapult, ami főként az egy főre jutó légköbméter és mozgási tér esetén volt kedvezőbb a büntetés-végrehajtási intézményekre vonatkozó szabályoknál. A 27/2001. (XI. 29.) BM–IM együttes rendelet²⁸³ alapján a határőrségi intézmény megnevezése idegenrendészeti fogda volt, a büntetés-végrehajtási intézet esetén továbbra is a nagyfai és a pálhalmi intézet volt kijelölve. A rendelet előírta az Határőrség Országos Parancsnokának és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal Főigazgatójának, valamint a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokának együttműködési kötelezettségét az idegenrendészeti fogva tartás kapcsán, egyben részletekbe menően szabályozta a külföldi jogait-kötelezettségeit, a fogva tartást végző szerv fő feladatait. A jogszabályban megjelent a 18. életévét még nem betöltött személy fogva tartásának lehetősége is:

„A 18. életévét be nem töltött külföldit hozzátartozójával együtt, és más felnőttektől elkülönítve kell elhelyezni, kivéve, ha a hozzátartozóval történő elhelyezés az elkülönítésre vonatkozó, jogszabályban meghatározott előírást sért.”²⁸⁴

A rendeletben megjelenik, hogy *„Az őrizetes részére naponta legalább 10900 joule értékű élelmet biztosítani kell.”²⁸⁵* Ez a számszerű meghatározás a későbbiekben több

²⁸² 170/2001. (IX. 26.) Korm. rendelet 69.§

²⁸³ 27/2001. (XI. 29.) BM–IM együttes rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól

²⁸⁴ 27/2001. (XI. 29.) BM-IM együttes rendelet 4.§ (1)

²⁸⁵ 27/2001. (XI. 29.) BM-IM együttes rendelet 6.§ (4)

hasznos témájú szabályzóban is megjelent,²⁸⁶ holott a meghatározott érték messzemenően téves, a napi átlagos energiaszükséglet valós meghatározáshoz a joule mértékegység helyett az annak ezerszeresét jelentő kilojoule-nak kellett volna megjelennie, mivel a napi ajánlott energiabevitel egy átlagos 30 éves, férfi esetén 2700 kcal (11300 kilojoule), míg egy nő esetén 2150 kcal (9000 kilojoule) 1 kcal= 4186 joule²⁸⁷

Az őrizet mellett továbbra is lehetőség volt a kötelező tartózkodási hely kijelölésére az olyan esetekben, akiknek az idegenrendészeti intézkedések végrehajtására csak hosszú időn belül kerülhetett sor vagy valamely okból a végrehajtás egyáltalán nem volt lehetséges, és akiknek az esetében nem volt indokolt a közösségi szálláshelyről történő eltávozás szigorú korlátozása.

3.5. A schengeni csatlakozást követő időszak (2007-2024)

Magyarország schengeni csatlakozása miatt az idegenrendészeti tevékenységre vonatkozóan az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelvben²⁸⁸ (a továbbiakban: Visszatérési Irányelv) megfogalmazott alapelvek lettek irányadóak.

Az irányelvet „*a tagállamoknak nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés nélkül kell végrehajtaniuk.*”²⁸⁹

Az irányelvet a tagállamok területén illegálisan tartózkodó harmadik országbeli személyekkel szemben lehet alkalmazni. Az irányelv leszögezi, hogy idegenrendészeti eljárásban őrizetet a kiutasítás előkészítése és a kitoloncolás végrehajtása céljából lehet alkalmazni, amennyiben más intézkedés hatástalannak bizonyul. Az őrizetet közigazgatási vagy igazságügyi hatóság rendeli el írásban, tényállási és jogi indokolással, és kötelező a gyors bírói felülvizsgálat automatikus biztosítása vagy annak kezdeményezéséhez való jog garantálása, amelynek eredményeként a jogellenes őrizetet

²⁸⁶ Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól szóló 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet 6. § (4) bekezdése értelmében, az „őrizetes részére naponta legalább 10900 joule energiatartalmú élelmet kell biztosítani”.

²⁸⁷ Napi energiaszükséglet: orvosilexikon.hu <https://orvosilexikon.hu/cikkek/napi-energiaszukseglet> (Letöltés dátuma: 2024.09.11.)

²⁸⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK Irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról (Visszatérési Irányelv)

²⁸⁹ Visszatérési Irányelv (21)

haladéktalanul meg kell szüntetni. Előírja az őrizet időszakos, ésszerű időközönkénti felülvizsgálatát, valamint kimondja, hogy ha a kitoloncolás már nem tűnik ésszerűen megvalósíthatónak, vagy az őrizet anyagi feltételei nem állnak fenn, az őrizet indokoltsága megszűnik és az érintettet szabadon kell bocsátani. A tagállamok legfeljebb 6 hónapos alapeseti maximális őrizeti időtartamot határoznak meg, amely kivételesen, együttműködés hiánya vagy dokumentumbeszerzési késedelem esetén további legfeljebb 12 hónappal hosszabbítható meg, így az abszolút felső határ 18 hónap. A fogva tartást főszabály szerint speciális idegenrendészeti fogdáknak kell végrehajtani, a büntetés-végrehajtási intézmények igénybevétele csak kapacitáshiány esetén lehetséges, ekkor az idegenrendészeti őrizeteket el kell különíteni a büntetőjogi elítéltektől. A külföldiek számára biztosítani kell a jogi képviselővel, családdal és konzuli hatóságokkal való kapcsolatfelvétel lehetőségét és az egészségügyi ellátását. Kiemelt garanciákat élveznek a kiskorúak és családjaik, az ő fogva tartásuk kizárólag végső eszközként, a lehető legrövidebb ideig alkalmazható. Az irányelv szükséghelyzeti klauzulát is tartalmaz, ui. amennyiben a visszatérő harmadik országbeliek rendkívüli száma aránytalan terhet ró a tagállam idegenrendészeti kapacitásaira, az adott állam ideiglenesen meghosszabbíthatja a bírói felülvizsgálati határidőket, és eltérhet az előírt általános fogva tartási követelményektől.²⁹⁰

Magyarország európai uniós integrációja, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező, illetve a harmadik országbeli állampolgárok beutazásának és tartózkodására vonatkozó eltérő jogi környezetének igénye ugyanakkor a 21. század első évében megalkotott törvényi szabályozást sem hagyta sokáig életben. 2007-ben – Magyarországon első ízben, de azóta is – a külföldiekre vonatkozó idegenrendészeti jogi tartalom differenciáltan, két külön törvényben került kihirdetésre, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény,²⁹¹(a továbbiakban: Szmtv) illetve a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény²⁹² (a továbbiakban : Harmtv.) tartalmazta.²⁹³ A jogalanyok két kategóriába sorolása miatt más szabályzás vonatkozott a szabad mozgás és tartózkodás jogát élvező,²⁹⁴ és az ún. harmadik országbeli

²⁹⁰ Visszatérési Irányelv 15-18.cikk

²⁹¹ 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról (Szmtv.)

²⁹² 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról (Harmtv.)

²⁹³ Hautzinger (2024): i.m. p. 1170.

²⁹⁴ Szmtv. 1. § (1.) (EU, EGT, Svájc állampolgárai, a felsorolt állampolgársággal nem rendelkező családtagjaik és kísérőik)

állampolgárokr.²⁹⁵ A Harmtv. a korábbi szabályozással egyező módon a súlyosabb normasértést elkövető külföldiek esetén kötelezettségként, míg a társadalomra nézve kevésbé veszélyes jogsértő cselekmények esetén a hatóság mérlegelésétől függően lehetőségként biztosította kiutasítás elrendelését.²⁹⁶ Ebben érdemi változást a 2011. december 30-án kihirdetett 2011. évi CCI. törvény²⁹⁷ hozott, amely már kötelezettségként írta elő az államhatár jogellenes átlépésre, a tartózkodási szabályok megszegésére, a munkavállalásra vonatkozó jogszabályok, a közrendre és a közegészségre vonatkozó szabályok megsértőivel szemben az intézkedés alkalmazását.²⁹⁸

A kiutasítás esetén elrendelhető beutazási és tartózkodási tilalom 1-től 10 évig terjedt. A jogszabály külön figyelmet szentelt az emberkereskedelem²⁹⁹ áldozatává vált külföldieknek, mivel őket kizárólag nemzetbiztonsági, közbiztonsági okból³⁰⁰, míg a 18.-ik életévüket még be nem töltött, ún. kísérő nélküli kiskorúak³⁰¹ esetén családegyesítés vagy a célország megfelelő szintű gyermekvédelmi intézményrendszer e megléte esetén³⁰² lehetett kiutasítást elrendelni.

A kiutasítást elrendelő határozat ellen a külföldi fellebbezéssel élhetett, a határozat bírói felülvizsgálatát annak közlésétől számított 8 napon belül kérhette, melyről a bíróság a keresetlevél beérkezésétől számított 15 napon belül határozatában döntött. Az idegenrendészeti hatóság a kiutasítás végrehajtásának biztosítása érdekében idegenrendészeti őrizetbe vehette azt a harmadik országbeli állampolgárt, aki:

- „a) a hatóság elől elrejtőzött, vagy a kiutasítás végrehajtását más módon akadályozza;*
- b) a távozást megtagadja, vagy más alapos ok miatt feltehető, hogy a kiutasítás végrehajtását késlelteti vagy megghiúsítja;*
- c) a kötelező tartózkodásra kijelölt helyen az előírt magatartási szabályokat súlyosan vagy ismételten megsértette;*
- d) a számára előírt megjelenési kötelezettségét felszólításra sem teljesítette, és ezzel akadályozza az idegenrendészeti eljárás lefolytatását;*

²⁹⁵ Harmtv. 2.§ a) (akik nem élvezik a szabad mozgás és tartózkodás jogát a 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény alapján.

²⁹⁶ Harmtv. 43. § (1).

²⁹⁷ 2011. évi CCI. törvény egyes törvények Alaptörvénnyel összefüggő módosításáról

²⁹⁸ 2011. évi CCI. törvény 43. § (2)

²⁹⁹ Emberkereskedelem: Brüsszeli Nyilatkozat az Emberkereskedelem Megelőzéséről és Visszaszorításáról (2002)

³⁰⁰ Harmtv. 45. § (2e) (4)

³⁰¹ Kísérő nélküli kiskorú: Harmtv. 2. § e)

³⁰² Harmtv.45. § (2e) (5)

e) szándékos bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott szabadságvesztés-büntetésből szabadult.”³⁰³

Személyazonosság, illetve tartózkodás jogszerűségének tisztázása érdekében az idegenrendészeti hatóság továbbra is kiutasítást előkészítő őrizetbe vehette a harmadik országbeli állampolgárokat. Az őrizet a hatóság által legfeljebb hetvenkét órára volt elrendelhető, amelyet az őrizet helye szerint illetékes helyi bíróság a harmadik országbeli állampolgár személyazonosságának vagy tartózkodása jogszerűségének tisztázásáig, de legfeljebb harminc napig hosszabbíthatott meg.³⁰⁴

A fenti két őrizettípussal szembeni jogorvoslatot kezdetben a jogszabály még biztosította, mivel a külföldi az őrizet elrendelésétől számított 72 órán belül kifogással élhet,³⁰⁵ de 2010. december 24-től a 2010. évi CXXXV. törvény³⁰⁶ hatálybalépését követően erre már nem volt lehetőség. A külföldi által benyújtható kifogás itt már kifejezetten csak arra terjedt ki, hogy az idegenrendészeti hatóság az őrizet elrendelésekor eleget tett-e a jogszabályban meghatározott tájékoztatási kötelezettségének, illetve biztosította-e a külföldi felügyelet nélkül marad családtagja elhelyezését vagy értéktárgyainak védelmét.

Amennyiben a jogsértést az Szmvtv. hatálya alá tartozó személy követte el, úgy az idegenrendészeti hatóság kiutasítás és a kitoloncolás végrehajtása érdekében kitoloncolási őrizetbe vehette a személyt legfeljebb 72 órára, amelyet bíróság hosszabbíthatott meg alkalmanként 30 nappal, legfeljebb 3 hónap időtartamig.³⁰⁷

A jogszabályok egyértelműen tiltották a kiskorú, 18.-ik életévet be nem töltött személy őrizetbe vételét: „Kiskorú harmadik országbeli állampolgárral szemben idegenrendészeti vagy kiutasítást előkészítő őrizet nem rendelhető el.”³⁰⁸

A hatóságnak lehetősége volt meghatározott feltételeket teljesítő,³⁰⁹ eljárás alatt álló külföldiek személyi szabadságát az őrizetnél kevésbé korlátozó kötelező tartózkodási hely kijelölésére is. A kötelező tartózkodási helyet közösségi szálláson vagy befogadó állomáson lehetett kijelölni, ha a harmadik országbeli állampolgár magát nem tudta eltartani, vagyis megfelelő lakással, anyagi fedezettel vagy jövedelemmel, eltartásra köteles meghívóval, eltartásra kötelezhető hozzátartozóval nem rendelkezett. Ezek az

³⁰³ Harmtv. 54. §

³⁰⁴ Harmtv. 55. § (1)

³⁰⁵ Harmtv. 57.§(2).

³⁰⁶ 2010. évi CXXXV. törvény az egyes migrációs tárgyú törvények jogharmonizációs célú módosításáról

³⁰⁷ Szmvtv. 54.§(3)

³⁰⁸ Harmtv. 56. § (1)

³⁰⁹ Harmtv. 62. § (1)

intézmények szabadon elhagyhatóak voltak, az itt levő külföldiek mozgásszabadsága nem volt korlátozva.

Az őrizet végrehajtásának általános szabályait a 27/2007. (V.31.) IRM rendelet³¹⁰ tartalmazta, melyben megtalálhatóak az őrizetes befogadásával, ellátásával, jogainak biztosításával, kapcsolattartásával, panasz és jogorvoslati jogának érvényesítésével, a magánál tartható és a kötelezően letétként kezelendő tárgyakkal, valamint kötelességeivel kapcsolatos rendelkezések. Ennek egy 2010-ben bekövetkezett módosítása jelentős változást hozott az őrizet egyik legfontosabb, a végrehajtást alapjaiban meghatározó rendelkezésében. A 76/2012. (XII. 19.) BM rendelet³¹¹ alapján³¹² megszűnt az a lehetőség, hogy a fogva tartott külföldieknek állandó jelleggel a hálókörletben kellett tartózkodniuk, azt csak a napirendben szereplő egyéb tevékenység (étkezés, tisztálkodás, napi 1 óra időtartamú szabadlevegőn való tartózkodás stb.) esetén hagyhatta el, ezért ettől kezdve a külföldiek a lakótérben található helyiségeket az őrizet időtartama alatt, a napirendben foglaltak szerint szabadon használhatják és az őrzött szállás erre kijelölt részein korlátozás nélkül mozoghatnak.³¹³ A hálókörletben az éjszakai pihenőidő alatt, rendkívüli esemény bekövetkezése, valamint kötelezettségeik nem teljesítése esetén kötelező tartózkodniuk.³¹⁴

A 27/2007. (V.31.) IRM rendelet részletesen tartalmazta az intézmény napirendjének kialakítására vonatkozó szabályokat,³¹⁵ leszögezve, hogy a házirendet az őrzött szállás vezetője határozza meg, attól az engedélyével lehet eltérni.³¹⁶ Ez a megfogalmazás összhangban volt a korábbi szabályozók idevágó, általánosan elfogadott rendelkezésével. A rendelkezést 2013. január 1-től a 76/2012. (XII. 19.) BM rendelet módosította.³¹⁷ A rendelkezés kiegészült azzal, hogy a napirendet „*az országos rendőrfőkapitány és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatója jóváhagyásával*” kell megállapítani. Ennek következtében a napirendet az intézmény vezetője a korábbi gyakorlatnak megfelelően – az adott helyzethez gyorsan alkalmazkodó módon – már ideiglenesen sem módosíthatta. Ezt követően 2013-ban az intézmények

³¹⁰ 27/2007. (V.31.) IRM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetek általános szabályairól

³¹¹ 76/2012. (XII. 19.) BM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól szóló 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet módosításáról

³¹² 76/2012. (XII. 19.) BM rendelet 4.§

³¹³ 27/2007. (V.31.) IRM rendelet 5/A.§

³¹⁴ 27/2007. (V.31.) IRM rendelet 5/A.§ (2a)

³¹⁵ 27/2007. (V.31.) IRM rendelet 5.§

³¹⁶ 27/2007. (V.31.) IRM rendelet 5.(1)

³¹⁷ 76/2012. (XII. 19.) BM rendelet 3.§

napirendjének átdolgozása és a fenti szervek vezetőivel történő jóváhagyatása közel három hónapig tartott.³¹⁸ Az igen rugalmatlanná váló rendszerből szükségszerűen következett, hogy a gyakorlati alkalmazhatóság érdekében a napirend – némileg keret jelleggel – lehetőséget adjon az előrelátható, tervezhető, ugyanakkor nagyobb horderejű, a napi szokásokat jelentősen megváltoztató aktuális események, pl. a nagyszabású mohamedán vallási ünnep, a „Ramadan” kezelésére, amikor is az iszlám hívók életének időbeosztása és szokásaik jelentősen módosulnak.³¹⁹

A rendőrségi őrzött szállásokon szolgálatot ellátó állomány feladatait a rendőrségi integrációt követően a 43/2008. (OT 25.) ORFK utasítás³²⁰, majd később a menekültügyi őrizet 2013. július 1-én történt bevezetését követően³²¹ a 21/2014.(VII.4.) ORFK utasítás³²² szabályozta.

A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvényt sem maradt sokáig érvényben, mivel 2023-ban személyi hatályát érintően alkotta meg az Országgyűlés, és lépett volna hatályba a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról szóló 2023. évi L. törvény³²³, de azt végül, még hatályba lépése előtt, hatályon kívül helyezte a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény. (a továbbiakban: Btátv.)³²⁴

Merőben új elemként jelentkezett a folyamatosan emelkedő menekültkérelemmel élő és rendszerszinten visszaélő külföldiek személyi szabadságának őrizettel korlátozása, a menekültügyi őrizet bevezetése. Európának történelme során számtalanszor kellett szembenéznie menekültek áradatával, amikor például 1,4 millió ember érkezett 1991-ben az öbölháború miatt, 4 millió fő 1991 és 1995 között a dél-szláv háborúk idején vagy 2,3 millió fő a ruandai mészárlás elől menekülve,³²⁵ azonban a 2015-ös migrációs válsághoz hasonló méterével és intenzitásával a II. világháború óta nem szembesült hasonlóval.

³¹⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

³¹⁹ Ramadan: <https://infostart.hu/kulfold/2023/03/22/bolek-zoltan-a-ramadan-lenyege-hogy-az-emberek-megtapasztaljak-mit-jelent-az-ehezes#> (letöltés dátuma: 2024.06.08.)

³²⁰ 43/2008. (OT 25.) ORFK utasítás Rendőrség őrzött szállásainak szabályzatáról

³²¹ A menedékkjogról szóló 2007. évi LXXX. törvényt 2013. július 1-vel módosította az egyes rendészeti tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi XCIII. törvény, így lehetővé vált a menedékkérők őrizetbevétele.

³²² 21/2014.(VII.4.) ORFK utasítás a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról

³²³ 2023. évi L. törvény a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról.

³²⁴ Hautzinger (2024): i. m. p. 1170.

³²⁵ Szuhai Ilona – Tóth Péter: A 2015-ös európai migrációs és menekültválság okairól és hátteréről. Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság Tanulmányok Szerkesztette: Tóth Péter p. 8.

Magyarország esetében a II. világháborút követően a rendszerváltásig tömeges migrációs jelenségről, illetve menekültek tömeges érkezéséről nem beszélhetünk, kivéve a háború lezárását követő lakosságcserét, valamint később a negyvenes évek legvégén néhány ezer görög, a hetvenes években chilei menekültek érkeztek, illetve összesen néhány száz fő baloldali, kommunista elkötelezettségű személyt fogadott be hazánk a világ valamely részéről.³²⁶ A rendszerváltást követően jelentős mértékben nőtt a hazánkba érkező irreguláris migránsok száma, majd a 2000-es évek végén általánossá vált, hogy a migránsok kitoloncolásuk elkerülése érdekében menedékkérelmet nyújtottak be. 2010 áprilisától a rendőrség az illegálisan érkezett, ismeretlen személyazonosságú külföldieket következetesen őrizetbe vette és a menekültügyi eljárás alatt is fogva tartotta.³²⁷ Az Európai Bizottság 2012-ben kifogásolta azt a magyar gyakorlatot, mely szerint a menedékkérelmezőket továbbra is idegenrendészeti őrizetben tartották. A Bizottság álláspontja nyomán 2012 harmadik negyedétől megszűnt az őrizet-hosszabbítás lehetősége, a menedékkérelmezők nyílt befogadó állomásokra kerültek, melyeket tömegesen hagytak el.³²⁸ A Harmtv. 2013. január 1-jei módosítása³²⁹ és a beutazási tilalom megsértésének 2013. februári dekriminalizálása tovább súlyosbította a helyzetet, mivel megszűnt a menedékkérelmezők mozgásszabadság-korlátozásának és hatékony szankcionálásának lehetősége.

A változás következményeként rohamos növekedés következett be a menekültkérelem számában, míg 2012 első félévében 249 menedékkérelmet regisztráltak, 2013 azonos időszakában már 10 745-öt. 2013. január-június között 4 551 fő hagyta el illegálisan a nyílt befogadó állomásokat.³³⁰ A menedékjogi visszaélés híre gyorsan terjedt az embercsempész-hálózatokban, új állampolgárságú migránsok jelentek meg (mali, eritreai, burkina-fassoi, guineai, togói, gambiai), és az illegális migráció szinte teljes egészében a szerb–magyar határszakaszra összpontosult.³³¹ Míg 2012 első félévében összesen 249 menekültkérelmet adtak be a külföldiek, 2013 ugyanezen időszakában már 10745-öt.³³² A rendkívüli módon megemelkedett a

³²⁶ Klenner Zoltán (2020) Menekültek Magyarországon a második világháborút követő és a menekültek helyzetére vonatkozó genfi konvenció ratifikálását megelőző időszakban. *Belügyi Szemle* 69(9), p.70.

³²⁷ Balázs L.(2017): i.m. p. 6.

³²⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

³²⁹ Harmtv. 48. § (4)

³³⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

³³¹ Honfi Péter (2014) Az idegenrendészeti és menekültügyi jogszabályok változásának hatásai a Csongrád megyét érintő illegális migrációra. *Belügyi Szemle* 64(9), p. 79.

³³² Határhelyzetkép 2013. 05. https://www.police.hu/sites/default/files/hatarrendeszet_hk_2013_06.pdf (Letöltés dátuma: 2020.07.03.)

menedékkérelemmel élő, illegálisan hazánk területére érkezett külföldiek száma a helyzet kezelése reményében szükségessé tette a menekültügyi őrizet bevezetését, amire 2013 júliusában került sor az európai uniós normák figyelembevételével.³³³

3.6. Összegzés

A kimondottan a külföldiekre vonatkozó szabályozás Magyarországon már a középkorban megjelent, azonban ekkor a joganyag még szabálytalan és szegmentált volt, az egyes korszakokra jellemző szabályozási elveket és a szemléletet a folyamatosan változó uralkodói és nemesi érdekek határozták meg. Szent István király korában a külföldiek befogadása és a vendégnépek jelenléte a hatalom megszilárdítását szolgálta, később a hatalomból való kiszorításuk, valamint különböző tevékenységeik szabályozása érdekében fokozatosan korlátozó intézkedéseket vezettek be, különösen a vallási és etnikai kisebbségekkel szemben. A Werbőczy-féle Hármaskönyv már joghatóság alá vonta az országban tartózkodó külföldieket, és megjelent a – még nem így nevezett, de kifejezetten a - kiutasításra vonatkozó rendelkezés joga, illetve a helyi társadalmi rend védelme szempontjából szükséges szabályozás. A Habsburg-uralom idején egyre részletesebbé váltak a külföldiekre vonatkozó normák, a főként a gazdasági, illetve a bécsi udvar érdekei kerültek előtérbe, de továbbra is fennmaradt a nem kívánatos személyek eltávolításának jogi lehetősége.

Az 1850-es évektől a toloncolás intézménye már hatósági intézkedésként szolgált, melynek szabályait már részletes rendeletek rögzítették, megjelent a mai értelemben vett idegenrendészeti fogva tartásra vonatkozó szabályozás. A 19. században a dualizmus korában létrejött az első strukturált idegenrendészeti szervezet. A századfordulón a külföldiek magyarországi tartózkodásának feltételeit, kiutasítását és kitoloncolását már törvények foglalták magukba, melyeket tovább pontosítottak a későbbi miniszteri rendeletek. A két világháború között tovább erősödött az idegenrendészeti, a központi hatóság és a nyilvántartások szerepe, kiemelt feladatként jelent meg a toloncolás. A II. világháborút követően a szocializmus idején jelentősen szigorodott, de egyszerűsödött a jogi szabályozás, mivel ugyanakkor a szocialista blokk zárt rendszer jellege miatt az idegenrendészeti és menekültügyi feladatok kis számban, esetleges jelleggel voltak jelen, így szabályozás nem volt minden részletre kiterjedő.

³³³ Klenner (2013): i.m. p. 296.

A rendszerváltást követően a társadalmi és migrációs környezet alapvetően megváltozott, megszületett a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló egységes szabályozás. Ez már összhangban állt az emberi jogi normákkal, jogállami elvárásokkal. Az idegenrendészeti őrizet, illetve a kötelező tartózkodási hely kijelölésének intézménye ekkortól nyerte el a mai jogi formáját.

A schengeni csatlakozás és az Európai Unió jogharmonizációja alapvetően átalakította a magyar idegenrendészeti rendszert. Az uniós irányelvek alapján az idegenrendészeti őrizetet csak szükség esetén lehet alkalmazni, kiutasítás esetén pedig garantálni kell az egyenlő bánásmódot, a jogorvoslatot és a speciális védelmet élvező csoportok, különösen a gyermekek és családok esetében. A menedékjog biztosítása, az emberi méltóság védelme és a visszaküldés tilalma meghatározó szempontokká váltak. A 2007 utáni jogszabályok már differenciált szabályozást alkalmaznak a szabad mozgást élvező és a harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozóan. Az őrzött szállások és befogadóállomások működtetése során előírás az emberi jogok, a mozgásszabadság, a jogorvoslati lehetőség, a nemzetközi jogi képviselethez való hozzáférés biztosítása, a sérülékeny csoportok igényeinek figyelembevétele, az elhelyezési körülményeinek javítása, valamint az emberi jogi szervezetek ellenőrzési jogának fenntartása.

A menedékkérelemmel történő tömeges, rendszerszintű visszaélések és a migrációs nyomás fokozódása miatt 2013 júliusában az uniós normákkal összhangban, bevezették a menekültügyi őrizet intézményét a folyamat kontrollálása érdekében.

Összességében a magyar idegenrendészeti joganyag fejlődése a történelmi kontextusoktól a mai európai jogelvek alapján strukturált, szigorodó, majd jogvédelmi szempontokkal kiegészült szabályozássá alakult, melynek fókuszában a társadalmi rend, a szuverenitás, az emberi jogok védelme és a jogbiztonság áll.

4. A KÜLFÖLDIVEL SZEMBEN ELRENDELHETŐ ŐRIZET

A külföldiek fokozódó jelenlétének egyenes következménye, hogy normasértés, tartózkodásuk jogcímük bizonyítása érdekében, vagy illegális tartózkodásuk miatt az arra feljogosított hatóságok egyre többször kötelesek velük szemben egymástól jelentősen eltérő célú és tartalmú eljárásokat lefolytatni. Ezek eredményes lefolytatása megköveteli az eljárás alá vont személy jelenlétének biztosítását, melyet a hatóságok végső soron a személy szabadságának átmeneti elvonásával biztosíthatnak.

A hatóságok büntetőeljárás, szabálysértési, idegenrendészeti, valamint menekültügyi eljárás során, illetve közbiztonsági okból rendelhetnek el őrizetet a külföldiekkel szemben. A fejezetben az őrizeti típusokat két fő csoportra osztva, az idegenrendészeti szakigazgatáson belül és azon kívül vizsgálom. A szakigazgatáson kívüli őrizeti típusok esetén röviden tárgyalom a végrehajtásra vonatkozó részletszabályokat, míg az azon belüli őrizeti típusok esetén ezt külön fejezetben, részletesebben fejtem ki.

4.1. Idegenjogi szakigazgatáson kívül elrendelhető őrizet

Az idegenjogi szakigazgatáson kívül több, külföldivel szemben alkalmazható személyi szabadságot korlátozó őrizet létezik, amelyek más jogágakhoz vagy rendészeti funkciókhoz kapcsolódnak. Ezek célja nem a tartózkodás jogszerűségének rendezése, hanem az eljárások lefolytathatóságának biztosítása, a közrend védelme vagy szankciók végrehajtása.

4.1.1. Büntetőeljárás során elrendelhető őrizet

A külföldiek által elkövetett jogsértő cselekményekkel kapcsolatosan megállapítható, hogy az irreguláris migrációval összefüggésben az *„igazgatási, rendészeti szabályok és módszerek egyre szélesebb mértékben bővülnek büntetőjogi szankciókkal”*³³⁴.

Az őrizet a terhelt, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy személyi szabadságának átmeneti elvonása.³³⁵ Azért nevezhető átmenetinek,

³³⁴ Hautzinger Zoltán (2018): A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. AndAnn Pécs 2018. p. 97.

³³⁵ Herke (2021): i.m. p.54.

mert rövid időre, legfeljebb 72 órára alkalmazható kényszerintézkedés.³³⁶ A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság, a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén a 2017. évi XC. törvény³³⁷ (a továbbiakban: Be.) alapján őrizetet rendelhet el, amennyiben a terhelt, vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy szabadlábon hagyása mellett nem látja biztosítotttnak,

- tettenérés esetén, ha a személyazonossága nem állapítható meg;
- ha vele szemben személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése (távoltartás, bűnügyi felügyelet, letartóztatás) valószínűsíthető;
- ha a tárgyaláson rendzavarást követ el.³³⁸

Az elrendelés okaként szereplő személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés, elsődlegesen a letartóztatás³³⁹ elrendelésének célja a terhelt jelenlétének biztosítása, a szökés megelőzése, a bizonyítás megnehezítése vagy megghiúsítása, illetve a bűnismétlés lehetőségének megakadályozása.³⁴⁰ Külföldi esetén a szökés valószínűsége nagyobb lehet, mint a magyar állampolgár esetén, mivel a külföldi – alkalmazható kiadatási egyezmény hiányában – képes lehet magát akár végérvényesen is kivonni a büntetőeljárás lefolytatása alól.

Az őrizet a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés tárgyában hozott döntéséig, de legfeljebb 72 óráig tarthat.³⁴¹ Amennyiben az eset körülményei nem változtak, a terhelt őrizetét nem lehet ismételten elrendelni. Az őrizet elrendelését megelőző hatósági fogva tartás (előállítás)³⁴² is beleszámít a kényszerintézkedés maximális időtartamába.³⁴³ Az őrizet elrendeléséről hozott határozat ellen a gyanúsított, illetve meghatalmazott védője a közléstől számított 8 napon belül panasszal élhet.³⁴⁴ Az őrizet rövid időtartama miatt ugyanakkor a panasz elbírálása gyakran már csak a szabadságelvonás megszűnése után történik meg, így az nem alkalmas a folyamatban lévő jogsértés azonnali orvoslására.

³³⁶ Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád (2019) Büntető eljárásjogi ismeretek I. Dialog Campus Budapest, 2019, p.141.

³³⁷ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.)

³³⁸ Be. 274.§ (2)

³³⁹ Be. 296-300.§

³⁴⁰ Be. 276.(2)

³⁴¹ Be. 274.§ (3)

³⁴² 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 33.§ (1)-(2)

³⁴³ Be. 274.§ (4)-(5)

³⁴⁴ Be. 369.§(1)

Az őrizetet elrendelő hatóság az intézkedést követő 8 órán belül köteles a terhelt által megjelölt nagykorú személyt tájékoztatni az őrizet tényéről és helyszínéről. Indokolt esetben – különösen a büntetőeljárás eredményességének vagy más személy életének, testi épségének védelme érdekében – ezen tájékoztatás megtagadható.³⁴⁵ Amennyiben a terhelt gyermekei vagy gondozottjai felügyelet nélkül maradnak, illetve vagyona vagy lakása biztonságát kell garantálni, az őrizet elrendelésére jogosult bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság köteles az érintettek elhelyezéséről és a szükséges védelmi intézkedések megtételéről gondoskodni.

Az őrizetet rendőrségi fogdán kell végrehajtani a büntetések, a 2013. évi CCXL. törvény³⁴⁶ XXXI. fejezetében meghatározottak szerint. A törvény a külföldiekre vonatkozóan az anyanyelv használata kapcsán előírja, hogy *„A magyar nyelv nem tudása miatt az elítéltet vagy az egyéb jogcímen fogvatartottat nem érheti hátrány. A végrehajtás során az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott mind szóban, mind írásban nem magyar anyanyelvét, nemzetiségi anyanyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét, vagy – ha a magyar nyelvet nem ismeri – az általa ismert más nyelvet használhatja.*³⁴⁷ Ennek érdekében, ha szükséges, részére tolmácsot kell biztosítani.³⁴⁸

A jogszabály lehetővé teszi, hogy a fogva tartással kapcsolatos egyéb ügyben a végrehajtásért felelős szerv kellő nyelvismerettel rendelkező tagja eseti tolmácsként eljárjon. A fogva tartás végrehajtásért felelős szervnek köteles az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott részére nem magyar anyanyelvén, nemzetiségi anyanyelvén vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvén, vagy az általa ismert más nyelven a végrehajtás rendjéről, a végrehajtással összefüggő jogairól és kötelezettségeiről, valamint a fogva tartást foganatosító szerv házirendjéről tájékoztatást adni.³⁴⁹ Írásban kell rögzíteni a tájékoztatás megtörténtét és annak tudomásulvételét. Ha az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott írni, olvasni nem tud, vagy a tájékoztatás időpontjában az írásbeli tájékoztató az általa értett nyelven nem áll rendelkezésre, a tájékoztatást szóban – két tanú jelenlétében – kell elvégezni, és annak megtörténtét írásban kell rögzíteni. Ezt követően az írásbeli tájékoztató az elítélt vagy az

³⁴⁵ Be. 275.§ (1)-(2)

³⁴⁶ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

³⁴⁷ 2013. évi CCXL. törvény 12.§ (1)

³⁴⁸ Fantoly Zsolt (2018): Rendészet és büntetőeljárás, az emberi jogok, az alapjogok, és az alkotmányos jogok viszonyrendszerében. Belügyi Szemle, 66(3), p. 31.

³⁴⁹ 2013. évi CCXL. törvény 12.§ (5)

egyéb jogcímen fogvatartott által értett nyelven el kell készíteni és azt részére haladéktalanul át kell adni.³⁵⁰ A tartósan vagy véglegesen érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszicho-szociális károsodással – vagy ezek bármilyen halmozódásával – élő, az írni vagy olvasni nem tudó, valamint a fiataalkorú elítélt vagy egyéb jogcímen fogvatartott részére a tájékoztatást – állapotára, adottságaira és helyzetére figyelemmel – a számára érthető módon kell megadni.

Kiemelt jelentőséggel bír, hogy az őrizettest figyelmeztetni kell arra vonatkozóan, hogy a büntetés-végrehajtási ügyben, valamint a fogva tartással kapcsolatos ügyben a határozatot akkor kell írásban lefordítani az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott nem magyar anyanyelvére, nemzetiségi anyanyelvére vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvére, vagy az általa ismert más nyelvre, ha ezt a határozat közlésekor nyilatkozatában kifejezetten kéri.³⁵¹

A 2013. évi CCXL. törvény meghatározza, hogy az őrizetre alapvetően a letartóztatás szabályai vonatkoznak,³⁵² ezért a jogszabály hatálya alá tartozó őrizetet egységesen rendőrségi fogdán kell végrehajtani. A személyi szabadság korlátozásának mértékéről úgy határoz, hogy *„az őrizet során a gyanúsított személyi szabadsága és egyéb alapvető jogai olyan mértékben korlátozhatók, amilyen mértékben az őrizet célja és a fogda rendjének vagy biztonságának megőrzése érdekében feltétlenül szükséges.”*³⁵³ A végrehajtás részletes szabályait az 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet³⁵⁴ és a 3/2015. (II. 20.) ORFK utasítás³⁵⁵ előírásai tartalmazzák. A rendőrségi fogdán elhelyezett őrizetes munkát nem végezhet, oktatásban nem vehet részt, házasságot nem köthet, illetve bejegyzett élettársi kapcsolatot nem létesíthet. Fontos kitétel, hogy az őrizetessel szemben fegyelmi eljárás nem folytatható le. Általános szabály, hogy őrizetéseket el kell különíteni a letartóztatott személyektől és a többi egyéb jogcímen fogvatartottaktól, a férfiakat a nőktől, a dohányzókat a nem dohányzóktól, illetve a fertőző betegeket a nem fertőző betegektől.³⁵⁶ A hivatkozott belügyminiszteri rendelet tartalmazza a fogda létesítésének alapvető előírásait, az elhelyezés, ellátás szabályait. Egy fogvatartottra legalább 6

³⁵⁰ 2013. évi CCXL. törvény 12.§ (8)

³⁵¹ 2013. évi CCXL. törvény 12.§ (2)

³⁵² A letartóztatás szabályaira pedig a szabadságvesztésnél meghatározott rendelkezések az irányadóak, az adott fejezetben foglalt eltérésekkel. 2013. évi CCXL. törvény - a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési eljárás végrehajtásáról 386. § (1)

³⁵³ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési eljárás végrehajtásáról 427.§ (4)

³⁵⁴ 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet a rendőrségi fogdák rendjéről

³⁵⁵ 3/2015. (II. 20.) ORFK utasítás a Rendőrség Fogdaszolgálati Szabályzatáról

³⁵⁶ 3/2015. (II. 20.) ORFK utasítás 391.§ (1)

köbméter légtér, a férfiak esetén legalább 3 négyzetmétert, a fiatalok, valamint a nők esetén legalább 3,5 négyzetméter mozgásteret kell biztosítani, ami lényegesen kevesebb az idegenrendészeti, illetve a menekültügyi eljárásban elrendelhető őrizet meghatározott mutatóinál. A rendelet részletesen szabályozza a fogva tartott külföldiek befogadását, elbocsátását, a napirendet, a fogdán elhelyezettek jogait és kötelességeit, a birtokban tartható tárgyakat, az egészségügyi ellátás rendjét, valamint a fogvatartott magaviseletéhez igazodóan a fogda parancsnokának fegyelmi és jutalmazási jogkörét is.³⁵⁷

A fogvatartott jogosult a megfelelő elhelyezésre, a folyamatos melegvíz-ellátásra, naponta zuhanyozásra, illetve azon fogvatartott részére, akinek fogva tartása az egy hónapot eléri, havonta egy alkalommal saját költségén a fogva tartást végrehajtó szerv által biztosított fodrász igénybevételére. Ellenőrzés mellett napi 1 óra időtartamban a szabad levegőn való tartózkodhat, vallását szabadon gyakorolhatja. Előzetesen egyeztetett időpontban látogatót fogadhat, levelezhet, telefonbeszélgetést folytathat, csomagot fogadhat.³⁵⁸ A fogva tartott személy köteles a fogda rendszabályait betartani, a kapott utasításokat teljesíteni, a birtokában nem tartható tárgyak elvételét, valamint a birtokában hagyott személyes tárgyak zárkában történő ellenőrzését tűrni. A fogvatartottak élelmezésre vonatkozó szabályok alapján, amennyiben azt igénylik, vallásuk előírásainak megfelelő étkezést kell biztosítani, melynek energiaértéke naponta legalább 2595 kcal, fiatalok, valamint a nők esetén legalább 3565 kcal.³⁵⁹

Az 56/2014. (XII. 5.) BM ezen a – külföldiekre is értelmezhető, ugyanakkor nem kizárólag kifejezetten rájuk vonatkozó – rendelkezésen kívül nem tartalmaz a külföldi fogvatartottak esetén végrehajtandó speciális feladatokat, minösszesen a napirend kihirdetésénél teszi kötelezővé, hogy azt részére írott formában a külföldi anyanyelvén vagy az általa értett nyelven kell biztosítani.³⁶⁰

A 3/2015. (II. 20.) ORFK utasítás külföldiekre vonatkozóan az előzetes orvosi vizsgálat, illetve a befogadás esetén a jogokról, kötelességekről és a napirendről szóló kötelező tájékoztatási feladatok kapcsán említi, hogy a külföldiével történő kommunikáció érdekében tolmács jelenléte szükséges, ám amennyiben ez nem biztosítható, úgy a tolmácsolás a fogda által biztosított telekommunikációs eszköz

³⁵⁷ 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet 8.

³⁵⁸ 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet 9 -15.

³⁵⁹ 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet 33.§ (2)

³⁶⁰ 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet 5.§(4)

igénybevételével is biztosítható.³⁶¹ Ez utóbbi elvileg valóban hatékony lehet, ugyanakkor csökkentheti a tájékoztatás pontosságát.

Ezen kívül a fogdaszolgálati szabályzat nem tartalmaz a külföldiek sajátos igényeire vonatkozó speciális eljárási szabályokat, így a jogalkalmazó mérlegelésére bízta a külföldiek sajátos helyzetének kezelését.

4.1.2. A szabálysértési eljárás során elrendelhető őrizet

A külföldiek által elkövetett szabálysértés esetén a 2012. évi II. törvény³⁶² (a továbbiakban: Szabstv.) alapján szabálysértési őrizet elrendelésére a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés³⁶³ esetén a tetten ért eljárás alá vont személyt gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából van lehetőség.³⁶⁴ Amennyiben a szabálysértés helyszínéről elmenekült elkövetőt a rendőrség az elkövetéstől számított 48 órán belül elfogja, szintén a tettenérésre vonatkozó eljárási rendet kell alkalmazni.³⁶⁵ Az elrendelésnek több feltétele van, melyeknek egyidejűleg kell teljesülniük. Az eljárás alá vont személynek elzárással is büntethető szabálysértést kell elkövetnie, őt tetten kell érni, vagy az elkövetéstől számított 48 órán belüli el kell fogni, illetve 72 órán belül bíróság elé kell állítani.³⁶⁶

Az őrizet elrendelése elvileg nem automatikus,³⁶⁷ a hatóságnak figyelembe kell vennie az elkövetet cselekmény súlyát, az elkövetés és az elkövető személyi körülményeit, valamint az elkövetőnek a szabálysértést megelőző két éven belül felelősségre vonására vonatkozó adatokat.³⁶⁸ Szabálysértési őrizetet elrendelése olyan személlyel szemben indokolt, aki:

- megszökött, elrejtőzött vagy szökést kísérelt meg;
- az eljárás során vele szemben újabb, elzárással büntetendő szabálysértés miatt eljárás indult;

³⁶¹ 3/2015. (II. 20.) ORFK utasítás a Rendőrség Fogdaszolgálati Szabályzatáról 50. és 56. pont

³⁶² 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

³⁶³ Szabstv. XXIII. fejezet

³⁶⁴ Mándi Veronika (2013): Alkotmányossági aggályok a szabálysértési őrizetbe vétel gyakorlata kapcsán. Büntetőjogi Szemle 2013/1–2. p.44.

³⁶⁵ Szabstv. 73.§ (1)

³⁶⁶ Szabstv. 73.§

³⁶⁷ Skorka Tamás (2025): A szabálysértési őrizet evolúciója. Magyar Rendészet 25(2), p. 245

³⁶⁸ Szabstv. 73.§ (1c)

- személyével kapcsolatban – szökésének, illetve elrejtőzésének veszélyére, vagy más körülményre tekintettel – alappal feltehető, hogy az eljárási cselekményeken való jelenléte más módon nem biztosítható;
- alapos okkal vélelmezhető, hogy szabadlábon hagyása esetén, különösen tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, illetve tárgyi bizonyítási eszközök, okiratok megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével a bizonyítás eredményességét megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné;
- továbbá megalapozottan feltételezhető, hogy szabadlábon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített szabálysértést véghez vinné, illetve szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el.

Külföldiek esetén a szökés nagyobb eséllyel feltételezhető, így esetükben az őrizet elrendelése hangsúlyozottan indokolható, ugyanakkor erre vonatkozóan nem tér ki a jogszabály.

A szabálysértési őrizetnek egyrészt eljárásbiztosító szerepe van, mivel biztosítja az elkövető jelenlétét a szabálysértési elzárás kiszabására irányuló eljárás gyors lefolytatása érdekében, másrészt azonban kvázi szankcióként is értelmezhető, mivel az őrizet időtartama beleszámít a kiszabott elzárás idejébe.³⁶⁹ Ebből következik, hogy amennyiben a bíróság az előállításban és a szabálysértési őrizetben töltött időnek megfelelő tartamú szabálysértési elzárást szab ki, akkor az előzetesen fogva tartásban töltött idővel a büntetést kitöltöttnek tekinti.³⁷⁰

A szabálysértési őrizet nem alkalmazható a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személyt, illetve kórházi fekvőbeteg-ellátásban részesül, a várandósság 12.-ik hetét elérő nőt, a 14.-ik életévét be nem töltött gyermekét egyedül nevelő szülőt, gyámot, és az olyan személyt, aki fogyatékos, vagy folyamatos ápolást, felügyeletet, gondozást igénylő hozzátartozójáról egyedül gondoskodik.³⁷¹

A szabálysértési őrizet a bíróság érdemi végzésének meghozataláig, de legfeljebb 72 óráig tart, amelybe a szabálysértési őrizetet megelőző előállítás teljes ideje beleszámít.³⁷² Amennyiben a szabálysértési elzárást kiszabó végzés nem emelkedett jogerőre és alappal feltehető, hogy az eljárás alá vont személy szabadlábon újabb,

³⁶⁹ Szabstv. 9.§ (3)

³⁷⁰ Nánási (2012): i.m. p. 67.

³⁷¹ Szabstv. 10.§

³⁷² Szabstv. 73.§ (2)

szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértést követne el, a bíróság a szabálysértési őrizet tartamát a másodfokú végzés meghozataláig, vagy a nem jogerősen kiszabott szabálysértési elzárás tartamáig, de legfeljebb 10 nappal meghosszabbíthatja.³⁷³ A szabálysértési őrizettel és annak meghosszabbításával szemben az eljárás alá vont személy és az eljárás alá vont személy képviselője a kihirdetéskor fellebbezéssel élhet, melyet az illetékes járásbíróság tárgyaláson bírál el.³⁷⁴ A szabálysértési őrizet tartamának meghosszabbítása miatt bejelentett fellebbezést a törvényszék az érdemi végzés ellen bejelentett fellebbezéssel együtt bírálja el, így annak az őrizet meghosszabbítására nincsen hatása.

A rendőrség a szabálysértési őrizet elrendeléséről az eljárás alá vont személy által megjelölt hozzátartozót, ennek hiányában az eljárás alá vont személy által megjelölt más személyt haladéktalanul köteles értesíteni,³⁷⁵ ugyanakkor a törvény nem rendelkezik a konzuli értesítés rendjéről. Az eljárás alá vont személyt megillető alapvető jogokra vonatkozóan a külföldiekkel kapcsolatosan a jogszabály a személy által értett nyelvű tájékoztatási kötelezettség teljesítését határozza meg az őrizetet elrendelő szerv részére.³⁷⁶ Amennyiben az őrizet tartama alatt a bíróság a gyorsított eljárást nem folytatta le, vagy ha a bíróság a gyorsított eljárás eredményeként nem szabott ki szabálysértési elzárást, az őrizetbe vett személyt haladéktalanul szabadítani kell.³⁷⁷ A szabálysértési őrizetet rendőrségi fogdán kell végrehajtani, a büntetőeljárás keretében elrendelt őrizetre vonatkozó szabályokkal egyezően.³⁷⁸

Az őrizet végrehajtására vonatkozóan ezért a külföldiekre is ugyanazon szabályok vonatkoznak, holott a szabálysértési őrizet hossza jelentősen meghaladja a bűnügyi őrizetét, illetve a rendőrségi fogdák kifejezetten rövid fogva tartásra vannak kialakítva. A huzamosabb őrizet alatt ebből, másrészt már az idegennyelv ismeret hiánya miatt nagy eséllyel megjelenő kommunikációs zavarokból, az esetleges vallási eltérésekből és az eltérő kulturális környezetből adódó félreértésekből napi szinten alakulhatnak ki konfliktusok, melyek súlyosabb esetben rendkívüli eseményekhez vezethetnek.

³⁷³ Szabstv. 73.§(4)

³⁷⁴ Szabstv. 73.§ (5)

³⁷⁵ Szabstv .73.§(6)

³⁷⁶ Szabstv. 73.§ (10)

³⁷⁷ Szabstv . 73.§(13) b)

³⁷⁸ Szabstv . 73.§ 14)

4.1.3. A közbiztonsági őrizet

A közbiztonsági őrizet a rendőrség által alkalmazható, a személyi szabadságot átmeneti jelleggel korlátozó intézkedés, amelynek célja alapvetően a személyazonosság megállapítása, továbbá egyes – más eljárási jogágakhoz kapcsolódó – kényszerintézkedések biztosítása.

A közbiztonsági őrizet elrendelésére az 1994. évi XXXIV. törvény³⁷⁹ (a továbbiakban: Rtv.) alapján van lehetőség külföldivel szemben is, ha az őrizetbe vételt a személyazonosság megállapítása szükségessé teszi.³⁸⁰ Az őrizetet a rendőrség legfeljebb 24 órára rendelheti el, melybe beleszámít az előállítás ideje is. Maximum 72 óra időtartamra vehető őrizetbe a feltételes szabadságra bocsátott elítélt, illetve a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátott, pártfogói felügyelet alatt álló személy, akit a hatóság elől elrejtőzött, avagy alapos okkal feltételezhető, hogy elrejtőzésétől tartani kell.³⁸¹

A rendőri intézkedéssel szemben az érintett panasszal élhet,³⁸² melyet az intézkedést fogantató szerv vezetője közigazgatási hatósági eljárásban bírál el 30 napon belül.³⁸³ Az akár 30 napos elbírálási határidő a legfeljebb 24–72 órás őrizeti intézkedés esetén utólagos, többnyire reparációs jellegű, és nem biztosít azonnali, hatékony jogorvoslatot a személyes szabadságelvonással szemben, illetve teljes mértékben hiányzik a bírói kontroll.

Az őrizetet rendőrségi fogdán kell végrehajtani, a 2013. évi CCXL. törvény³⁸⁴ őrizetre vonatkozó rendelkezései alapján, azzal az eltéréssel, hogy a rendelkezési jogkör gyakorlója az őrizetet elrendelő rendőri szerv vezetője, továbbá az őrizetbe vett személy befogadásáról és szabadításáról az őrizetet elrendelő rendőri szervet, pártfogó felügyelet alatt álló személy esetében pedig a pártfogó felügyelőt vagy a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőt is értesíteni kell.³⁸⁵

A végrehajtás szabályai egyeznek az előző őrizeti típusokéval, így itt is kritikus pont a hatékony tolmácsolás kérdése, amely a külföldiek esetében kulcsfontosságú lenne

³⁷⁹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

³⁸⁰ Rtv. 38.§(1)

³⁸¹ Rtv. 38.§(2))

³⁸² Rtv. 92.§(2)

³⁸³ Rtv. 92/B.§(1)-(2)

³⁸⁴ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

³⁸⁵ Kakócz Krisztián (2019): A külföldivel szemben elrendelhető őrizet típusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI. Pécs 2019. p. 286.

a panaszjog és más jogorvoslati eszközök tényleges igénybevételéhez; így ez teret ad a gyakorlatban előforduló önkényes vagy félreértésen alapuló intézkedéseknek.

A közbiztonsági őrizet szabályai nem állapítanak meg kifejezetten a külföldiekre – különösen a harmadik országbeli állampolgárokra – szabott, speciális feltételeket, az intézkedés általános rendőri jogintézmény, amely valamennyi, Magyarország területén tartózkodó személyre egységesen alkalmazható. A személyazonosság tisztázása céljából elrendelt közbiztonsági őrizet könnyen előzménye is lehet idegenrendészeti őrizetnek, amennyiben a személyazonosság tisztázására irányuló hatósági tevékenység során derül ki, hogy az eljárás alá vont személy külföldi.

A közbiztonsági őrizet tartalma 2025. június 15-től jelentősen kibővült a 2025. évi XIX. törvény³⁸⁶ hatályba lépése után. Önálló, legfeljebb 72 órás rendőrségi őrizeti formaként kifejezetten ez az intézkedés alkalmazható a tudatmódosító szer (különösen kábítószer) hatása alatt álló, ön- vagy közveszélyes, valamint a másokat zaklató vagy a köznyugalmat más módon súlyosan sértő személyekkel³⁸⁷ szemben. Emellett a szabályozás kifejezetten összekapcsolja az intézkedést a közbiztonság megőrzésével, és lehetővé teszi a végrehajtást egészségügyi intézményben, kijózanító állomáson is, rendőrségi jelenlét mellett.³⁸⁸

4.2. Az idegenjogi szakigazgatás keretében elrendelhető őrizet

Az idegenjogi szakigazgatáson belül azok az őrizeti típusok jelennek meg, amelyek az adminisztratív idegenjoghoz (külföldiek igazgatása, menedékjog, idegenrendészet) kapcsolódnak. Ide tartozik az idegenrendészeti eljáráson belül elrendelhető őrizet (idegenrendészeti, kiutasítást előkészítő és a kitoloncolási őrizet), valamint a menekültügyi őrizet, amennyiben a menedékjogi eljárás keretében a hatóság a kérelmező tartózkodási helyét korlátozza, illetve őrizetbe vételét rendeli el a menekültügyi eljárás lefolytatásának biztosítására.

Az idegenrendészeti eljárást a külföldi részéről a beutazási és tartózkodási feltételek megszegése alapozza meg.³⁸⁹ A jogsértő állapot kétféle módon jöhet létre,

³⁸⁶ 2025. évi XIX. törvény a kábítószer előállításának, használatának, terjesztésének, népszerűsítésének tilalmával összefüggő törvénymódosításokról

³⁸⁷ Rtv. 37.§(1). b) és d), illetve (2)

³⁸⁸ Rtv. 38/A.§(1)–(2)

³⁸⁹ Az idegenjog és az idegenrendészet tudományos elhatárolására vonatkozóan lásd bővebben: Hautzinger Zoltán: Idegenjog kontra idegenrendészet. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):

elsődlegesen már az államhatár engedély nélkül vagy meg nem engedett módon történő átlépésével – vagyis az államhatárnak az előírt beutazási feltételek³⁹⁰ teljesítése nélküli átlépésével – másrészt ha a korábban a beutazási feltételeket teljesítő személy később valamilyen módon megsérti – túltartózkodás, engedély nélküli tevékenység végzése stb. – a tartózkodásra vonatkozó szabályokat. Ez lehet az engedélyezett időtartamon túli tartózkodás (túltartózkodás) engedély nélküli tevékenység végzése pl. engedély nélküli munkavégzés stb. Az idegenrendészeti hatóságok a szabályok megsértőivel szemben az általános jelleggel az idegenrendészeti kiutasítást alkalmazzák, melynek célja az, hogy a jogszerűtlenül tartózkodó külföldit az ország területéről eltávolítsa.

A kiutasításra és ennek végrehajtására irányuló idegenrendészeti eljárás alanya a közelmúltig kizárólag külföldi (nem magyar állampolgár),³⁹¹ vagy hontalan személy lehetett, de 2025.06.01-től a 2025. évi LXIV. törvény hatálybalépését követően lehetőség van a harmadik ország állampolgárságával is rendelkező magyar állampolgár állampolgárságának határozott idejű – legfeljebb 10 évig tartó – felfüggesztésére, melyet követően a személy harmadik országbeli állampolgárként kiutasítható Magyarország területéről a Btátv. 61/A szakasza alapján.³⁹²

A Btátv. az ország elhagyásának kötelezettsége kapcsán leszögezi, hogy az ország területén a külföldi egyszerre csak egy jogcímen tartózkodhat. A tartózkodási jogosultság megszűnését követően előírja az ország azonnali elhagyásának kötelezettségét, míg az idegenrendészeti hatóságok részére kötelezettségként határozza meg a tartózkodási jogosultsággal nem rendelkező külföldi kiutasításának elrendelését.

„A Magyarország területén jogcím nélkül tartózkodó, vagy a társadalmi együttélés feltételeit áthágó személyt – törvényben meghatározott esetekben és módon – egyedi döntéssel ki kell utasítani.”³⁹³

Kiutasításnak van helye abban az esetben, ha az érintett személy jogellenesen lépi át az államhatárt vagy ezt megkísérli, ha magyarországi tartózkodása jogszerűtlen, ha az előírt

Rendészettudományi gondolatok. Magyar Rendészettudományi Társaság. Budapest, 2014. pp. 113-120.

³⁹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) 5-6. cikk

³⁹¹ 2025. évi LXIV. törvény a magyar állampolgárság felfüggesztésével kapcsolatos törvények módosításáról 9/B.2025.06.01-től a magyar állampolgárság felfüggesztésével kapcsolatos törvények módosításáról

³⁹² Btátv.61/A.§

³⁹³ Btátv. 7.§ (3)

engedély nélkül végez munkát, vagy amennyiben jelenléte a nemzetbiztonságot, közbiztonságot, közrendet vagy közegészséget sérti, illetve veszélyezteti.³⁹⁴

A törvény a kiutasítás teljesítésének két lehetséges módját határozza meg, amely történhet a kiutasított önkéntes távozásával, vagy kiutasítás hatósági kísérettel történő végrehajtásával, vagyis toloncolásával. Idegenrendészeti eljárás során az idegenrendészeti hatóság a fogva tartás célja és az alanyi kör kettős felosztása alapján három őrizeti típust (idegenrendészeti, kiutasítást előkészítő és a kitoloncolási őrizet) jogosult elrendelni.

4.2.3. Az idegenrendészeti őrizet

A Btátv. az elrendelt idegenrendészeti kiutasítás kitoloncolással történő végrehajtása érdekében, meghatározott feltételek fennállása esetén teszi lehetővé a külföldivel szembe az idegenrendészeti őrizet elrendelését:

„Az idegenrendészeti hatóság a kitoloncolás végrehajtásának biztosítása érdekében idegenrendészeti őrizetbe veheti azt a harmadik országbeli állampolgárt, aki

- a) a hatóság elől elrejtőzött, vagy a kitoloncolás végrehajtását más módon akadályozza,*
- b) a távozást megtagadja, vagy más alapos ok miatt feltehető, hogy a kiutasítás végrehajtását késlelteti vagy megghiúsítja, illetve szökésének veszélye áll fenn,*
- c) a kötelező tartózkodásra kijelölt helyen előírt magatartási szabályokat súlyosan vagy ismételten megsértette,*
- d) a számára előírt hatóság előtti megjelenési kötelezettséget felszólításra sem teljesítette, és ezzel akadályozza az idegenrendészeti eljárás lefolytatását, vagy*
- e) szándékos bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott szabadságvesztés-büntetésből szabadult.³⁹⁵*

A Btátv. a Harmtv.-el szemben már kifejezetten a kitoloncolás végrehajtását nevesíti az idegenrendészeti őrizet elrendelésének okaként, szemben a korábbi szabályzóval, amely még a kiutasítás feltételeinek megteremtést kívánta lehetővé tenni. Ezek a feltételek egyaránt magukba foglalták a szükséges útiokmányok beszerzését, a szükséges visszafogadási egyezmény³⁹⁶ alkalmazását, illetve ennek alkalmazhatóságát követően a

³⁹⁴ Btátv. 98.§ (1)

³⁹⁵ Btátv. 132.§ (1)

³⁹⁶ Harmtv. 2.§ i.

kitoloncolás gyakorlati végrehajtásának megszervezését. Az eljárás szempontjából a két megfogalmazás között mindösszesen a logikai megközelítésben van különbség.

Az őrizet elrendelésének egyik leggyakoribb oka a szökés megakadályozása. A szökés veszélye fennállásának körülményeit a 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet³⁹⁷ (a továbbiakban: Btátvvhr.) tartalmazza, amely ilyen okként említi amennyiben a külföldi a hatósággal nem működik együtt, valótlan személyes adatokat ad meg illetve nyilatkozata alapján valószínűsíthető, hogy ki akarja vonni magát az eljárás alól, meg akar szökni.³⁹⁸ A szökés veszélyének körülményei túlságosan tágak, hiszen már az is elegendő lehet, hogy a külföldi valótlan személyes adatokat ad meg vagy nyilatkozata alapján valószínűsíthető hogy ki akarja vonni magát az eljárás alól. Ezek a kritériumok egyrészt nehezen, vagy egyáltalán nem ellenőrizhetők, egyben széles mérlegelési lehetőséget biztosítanak a hatóságnak, ami aránytalan személyi szabadság-korlátozáshoz vezethet. A jogszabály viszont az őrizet elrendelése előtt köteles mérlegelni, hogy az elérni kívánt hatás – a külföldi rendelkezésre állása – más, kevésbé korlátozó intézkedéssel elérhető - e.³⁹⁹

Az őrizetet az idegenrendészeti hatóság legfeljebb 72 órára rendelheti el, határozata ellen jogorvoslatnak nincs helye, az a közléssel egyidejűleg végre kell hajtani.⁴⁰⁰ Az őrizetbe vett külföldi itt is kizárólag az idegenrendészeti hatóság tájékoztatási, a külföldi felügyelet nélkül maradt családtagja elhelyezésének, illetve őrizetlenül maradt vagyontárgya biztonságba helyezésének kötelezettsége elmulasztása miatt élhet kifogással.⁴⁰¹ Ez a szabályozás jelentősen sérti a személyi szabadsághoz való jog bírói felülvizsgálatát, amely az Emberi Jogok Európai Egyezménye⁴⁰² 5. cikkének alapkövetelménye.

Az őrizetet az őrizet helye szerint illetékes járásbíróság a harmadik országbeli állampolgár kitoloncolásáig, alkalmanként legfeljebb 60 nappal, legfeljebb 6 hónapig meghosszabbíthatja. A fogva tartás ezt követően a bíróság döntése alapján – alkalmanként szintén 60 nappal – összesen 12 hónapig meghosszabbítható, akkor, ha az eljárás alá vont külföldi nem működik együtt a hatósággal, illetve, ha a kitoloncoláshoz szükséges

³⁹⁷ 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény végrehajtásáról (Btátvvhr.)

³⁹⁸ Btátvvhr.128.§ (6)

³⁹⁹ Btátv. 132.§ (2)

⁴⁰⁰ Btátv. 132.§ (3)

⁴⁰¹ Btátv. 138.§ (1)-(5)

⁴⁰² 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

okmányok beszerzése a harmadik országbeli állampolgár származási országának, vagy az őt visszafogadási egyezmény alapján visszafogadni vagy egyébként befogadni köteles állam hatóságainak eljárása miatt hosszadalmas.⁴⁰³ Az őrizet maximális időtartama rendkívül hosszú a személyi szabadság-korlátozás adminisztratív jellegű eljárásban, különösen annak fényében, hogy nem büntetőeljárásról van szó. A szöveg szerint az őrizet megszüntetésének egyik feltétele, hogy nyilvánvalóvá válik, hogy a kiutasítást nem lehet végrehajtani, azonban ennek nincs kialakult bírói gyakorlata.⁴⁰⁴ Ez azt jelenti, hogy olyan személyek is hónapokig őrizetben maradhatnak, akiknek kitoloncolása objektíve kivitelezhetetlen.

Az idegenrendészeti őrizetet azonnal meg kell szüntetni, ha a kiutasítás végrehajtásának feltételei biztosítottak, vagy ha nyilvánvalóvá válik, hogy azt nem lehet végrehajtani, az őrizet elrendelésétől számítva 12 hónap eltelt, a külföldi nemzetközi védelem iránti kérelem miatt jogosulttá vált a Magyarország területén való tartózkodásra, vagy a harmadik országbeli állampolgár menekültügyi őrizet hatálya alá kerül, illetve a harmadik országbeli állampolgár rendelkezésre állását az idegenrendészeti hatóság óvadék letételével biztosítottak látja, és az óvadékot letették.⁴⁰⁵ A hatóságnak akkor is lehetősége van az őrizetet megszüntetni, ha a külföldi személyi körülményeiben olyan jelentős változás áll be, hogy a hatóságnak már nincs oka feltételezni a külföldi részéről a kiutasítás végrehajtásának késleltetését, megghiúsítását, valamint a szökés lehetőségét.

Az idegenrendészeti őrizet időtartamába a kiutasítást előkészítő őrizet időtartama beleszámít – így az összességében sem lépheti túl a 12 hónapot – azonban az esetlegesen azt megelőző menekültügyi őrizet időtartama az idegenrendészeti őrizet és a kiutasítást előkészítő őrizet időtartamába nem számít bele.⁴⁰⁶

Az idegenrendészeti őrizet elrendelésére jogosult hatóság köteles haladéktalanul értesíteni a harmadik országbeli állampolgár konzuli vagy diplomáciai képviselőjét ellátó szervet Magyarországon, amennyiben ezt az érintett kérelmezi, illetve, ha ilyen értesítési kötelezettséget kétoldalú konzuli egyezmény ír elő. Az értesítési kötelezettség kiterjed az idegenrendészeti őrizet elrendelésére, a kijelölt helyen való tartózkodás kötelezettségére, valamint az őrizeti időtartam meghosszabbítására is.

⁴⁰³ Btátv. 132.§ (4)–(5)

⁴⁰⁴ Kovács András György (2013): A Kúria Idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye Szakcikk Adatbázis Kúriai Döntések (BH) Fórum rovata 2013/12. szám

⁴⁰⁵ Btátv. 132.§ (6)

⁴⁰⁶ Btátv. 132.§ (8)

A Btátv. jelentősen módosította az őrizetbe vehető külföldiek alsó életkorának meghatározását, mivel azt a korábban általánosan megszokott 18 évről 16 évre szállította le:

„A 16. életévét be nem töltött harmadik országbeli állampolgárral szemben – a (4) bekezdésben meghatározott eset kivételével – nem rendelhető el őrizet.”⁴⁰⁷

Ilyen esetben az őrizet legfeljebb 30 napig tarthat, kizárólag végső intézkedésként rendelhető el, a gyermek mindnek felett álló érdekének figyelembevételével.⁴⁰⁸

A Btátv. így a kísérő nélküli kiskorúak meghatározásánál a 18.-ik életév betöltését veszi alapul,⁴⁰⁹ kivéve az őrizet elrendelésének szabályainál. A Visszatérési Irányelv a 18 év alatt gyermek mindnek felett álló érdekét, sajátos igényeit figyelembe véve, végső esetben ugyan – a lehető legrövidebb időtartamra – lehetővé teszi a kísérő nélküli kiskorúak őrizetben tartását.⁴¹⁰ A Btátv. indoklása nem tartalmazza a korábban előírt minimális életkor csökkentésének indokát, egyben ellentmondást is tartalmaz a jogszabályon belül, mivel a kísérő nélküli kiskorúak meghatározásánál a 18. életév betöltését veszi alapul, de az őrizet elrendelésénél 16 évre szállítja le ezt az alsó korhatárt. A rendelkezés ellentmond a Visszatérési Irányelvnek is, amely csak végső esetben és a lehető legrövidebb időtartamra teszi lehetővé a kísérő nélküli kiskorúak őrizetben tartását. Az irányelv kísérő nélküli kiskorú alatt egyértelműen a 18 év alatti személyeket érti.⁴¹¹ A 16 évesnél fiatalabb egyedülállóval szemben őrizet elrendelésének így nincs helye, részükre a hatóság az eljárás időtartamára kötelező tartózkodási helyként gyermekvédelmi intézményben történő elhelyezést rendel el. Az eljárás eredményes befejezése szempontjából ennek jelentős hátránya, hogy személyi szabadság korlátozásával nem jár, a külföldi a gyermekvédelmi intézményt bármikor szabadon elhagyhatja.

A Btátv. az idegenrendészeti őrizetre vonatkozó részében a jogorvoslat formális jellege, és a 16 éves alsó korhatár bevezetése súlyos aggályokat vet fel mind az uniós jog, mind az alapvető emberi jogok szempontjából.

⁴⁰⁷ Btátv. 131.§ (3)

⁴⁰⁸ Btátv. 131.§ (4)

⁴⁰⁹ Btátv. 108.§ (2)

⁴¹⁰ Visszatérési Irányelv 17. cikk (1)

⁴¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról (Befogadási Irányelv) 2.cikk d)

4.2.4. A kiutasítást előkészítő őrizet

A harmadik országbeli kiutasítást előkészítő őrizetbe vehető, amennyiben személyazonossága vagy tartózkodásának jogszerűsége tisztázatlan, vagy kétoldalú visszafogadási egyezmény alapján az Európai Unió más tagállama részére visszaadása folyamatban van.⁴¹² A hatóság az őrizetet szintén legfeljebb 72 óra időtartamra rendelheti el. Az őrizet meghosszabbítására az őrizet helye szerint illetékes járásbíróság jogosult, azt az idegenrendészeti hatóság indítványára, a harmadik országbeli állampolgár személyazonosságának vagy tartózkodása jogszerűségének tisztázásáig, de legfeljebb 30 napig meghosszabbíthat.⁴¹³

A gyermekek és a kísérő nélküli kiskorúak őrizetbevételére, a jogorvoslatra és az ezekből adódó visszasságokra az idegenrendészeti őrizetnél leírtak vonatkoznak. Az őrizet alkalmazása esetén hatóságok és bíróságok gyakorlata sok esetben formalizált, a szükségesség-arányosság vizsgálata, illetve a konkrét alternatív intézkedések mérlegelése gyakran elmarad vagy sablonos.⁴¹⁴

Az őrizet szabályozására az idegenrendészeti őrizetnél jelzett hiányosságok jellemzőek, a jogorvoslati lehetőségek formálisak, a gyakorlatban gyakran nem biztosítanak hatékony jogvédelmet, különösen a rövid határidők és a gyorsított eljárások miatt. A hatóság mérlegelési jogköre gyakran túlságosan széles körben kerül alkalmazásra, és a bíróság ellenőrzése gyakran formális marad, ami ellentmond az emberi jogi elveknek.

4.2.5. A kitoloncolási őrizet

Kitoloncolási őrizet kizárólag a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező külföldivel szemben rendelhető el, célja kimondottan a kitoloncolás végrehajthatóságának biztosítása. Az Szmtv. alapján a kiutasítást kötelező kitoloncolással végrehajtani, amennyiben a külföldi szándékosan elkövetett bűncselekmény miatt kiszabott szabadságvesztés büntetésből szabadult, vagy olyan bűncselekmény elkövetése miatt került kiutasításra, amely ötévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő, az előírt határidőre nem hagyta el az ország területét, a beutazási vagy a tartózkodási joga igazolása céljából az eljáró idegenrendészeti hatóság előtt hamis adatra

⁴¹² Btátv.109.§ (4)

⁴¹³ Btátv.133.§ (1)-(3)

⁴¹⁴ Haraszi (2013): i.m. p. 6.

vagy valótlan tényre hivatkozott, illetve akinek beutazása vagy tartózkodása valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent Magyarország közrendjére, köz- vagy nemzetbiztonságára.⁴¹⁵ A felsorolás a meghatározott konkrét eseteken túl széleskörű mérlegelési lehetőséget biztosít a jogalkalmazó hatóság számára, ugyanakkor nem jelenik meg elvárásként, hogy a szökés lehetőségét részletesen kellene indokolnia.

A hatóság a külföldit legfeljebb 72 óra időtartamra kitoloncolási őrizetbe veheti,⁴¹⁶ amelyet a hatóság indítványára a kitoloncolási őrizet helye szerint illetékes bíróság a kitoloncolás végrehajtásáig – alkalmanként legfeljebb 30 nappal – legfeljebb 3 hónap időtartamig meghosszabbíthat.⁴¹⁷

Az őrizet ellen a külföldi az elrendeléstől számított 72 órán belül kifogással élhet, melyről a bíróság 15 napon belül hoz döntést. A külföldi kifogással élhet, amennyiben az idegenrendészeti hatóság az előírt tájékoztatási, a külföldi felügyelet nélkül maradt családtagja elhelyezésének, illetve őrizetlenül maradt vagyontárgya biztonságba helyezésének kötelezettségét elmulasztotta. A bíróság döntése alapján a törvénysértő kitoloncolási őrizetet azonnal meg kell szüntetni, az elmulasztott intézkedést pótolni szükséges.⁴¹⁸

A kitoloncolási őrizetet azonnal meg kell szüntetni, amennyiben elrendelésének oka megszűnt, nyilvánvalóvá válik, hogy a kiutasítást nem lehet végrehajtani, vagy az elrendeléstől számított három hónap eltelt.⁴¹⁹

A Btátv. hatálya alá tartozó külföldiek őrizetétől eltérően kiskorúval szemben ez az őrizet nem rendelhető el.⁴²⁰ A rendelkezés összhangban van az Egyezmény a gyermek jogairól szóló egyezménnyel⁴²¹, amely tiltja a gyermek szabadságától való megfosztását, ha az nem szükséges és arányos.⁴²²

A kitoloncolási őrizetbe vételt elrendelő hatóság az őrizet 72 órán túli meghosszabbítását az elrendeléstől számított 24 órán belül indítványozza a bíróságnál.⁴²³ A kitoloncolási őrizet további 30 nappal történő meghosszabbítását az eljáró idegenrendészeti hatóság az őrizet lejárta előtti indítványozhatja a bíróságnál úgy,

⁴¹⁵ Szmvtv. 50.§ (1)-(1a)

⁴¹⁶ Szmvtv. 51.§ (3)

⁴¹⁷ Szmvtv. 54.§

⁴¹⁸ Szmvtv. 52.§ (1)-(3)

⁴¹⁹ Szmvtv. 51.§ (4)

⁴²⁰ Szmvtv. 51.§ (1)

⁴²¹ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

⁴²² 1991. évi LXIV. törvény 37. cikk

⁴²³ Szmvtv. 54.§ (1)

hogy az indítvány a meghosszabbítás esedékességének napját megelőző 8 munkanapon belül a bírósághoz megérkezzen. A bíróság a kitoloncolási őrizet meghosszabbítására irányuló indítványról egyesbíróként jár el, arról haladéktalanul, végzéssel határoz. A bíróság határozata ellen további jogorvoslatnak nincs helye.⁴²⁴ Ennek következtében a külföldi nem tudja hatékonyan vitatni az őrizet meghosszabbításának szükségességét.

A bíróság a kitoloncolási őrizet 72 órán túli bírói meghosszabbításakor minden esetben, a kifogással és az őrizet további meghosszabbításával kapcsolatos eljárásban az őrizetbe vett kérelmére személyes meghallgatást tart. A meghallgatást a kitoloncolási őrizet helyén és a jogi képviselő távollétében is meg lehet tartani.⁴²⁵ Ez a külföldi jogainak érvényesítését, a védelem hatékonyságát jelentően korlátozhatja.

A külföldit a bírósági eljárás költségei nem terhelik, a bírósági eljárás tárgyi költségmentes.⁴²⁶

A kitoloncolási őrizet szabályaira a hatékony jogorvoslat lehetőségének hiánya és a jogalkalmazó hatóság széles mérlegelési jogköre jellemző.

4.3. A menekültügyi eljárás során elrendelhető őrizet

A menekültügyi eljárás célja annak megállapítása, hogy a menedékkérelmet előterjesztő személy jogosult-e a menekült- vagy oltalmazotti státuszra, esetében a visszaküldés tilalma fennáll-e, ennek hiánya esetén vele szemben lehetőség van –e kiutasítás, illetve kitoloncolás végrehajtására, valamint a dublini eljárás⁴²⁷ keretében történő átadásra. Magyarországon menekültkérelmet kizárólag a nem magyar állampolgár terjeszthet elő.

A menekültügyi hatóság a menekültügyi eljárás lefolytatása, illetve a dublini átadás biztosítása céljából a 2007. évi LXXX. törvény⁴²⁸ (a továbbiakban: Met) alapján menekültügyi őrizetbe veheti azt az elismerését kérőt, akinek tartózkodási jogcíme kizárólag az elismerés iránti kérelem benyújtásán alapul, amennyiben személyazonossága vagy állampolgársága nem tisztázott, ha ellene kiutasítási eljárás folyik, és objektív körülmények alapján valószínű, hogy a nemzetközi védelmi kérelem

⁴²⁴ Szmty. 57.§

⁴²⁵ Szmty. 56.§ (3)

⁴²⁶ Szmty. 57.§

⁴²⁷ Met 2. § m)

⁴²⁸ Met.

célja a kitoloncolás késleltetése vagy megghiúsítása, illetve ha a menedékjogi kérelem alapjául szolgáló tények másként nem állapíthatók meg, amennyiben fennáll a szökés veszélye. Ezen túlmenően őrizet rendelhető el a nemzetbiztonság vagy a közrend védelme érdekében, repülőtéri eljárások esetén, valamint a dublini átadási eljárás biztosítása érdekében, ha a szökés veszély nagymértékben valószínűsíthető.⁴²⁹ A 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet⁴³⁰ (a továbbiakban: Metvhr.) alapján a szökés veszélye akkor áll fent, amennyiben a külföldi az eljárás során nem működik együtt a hatósággal, a nyilatkozattételt, illetve az aláírást megtagadja, valótlán személyes adatokat közöl, illetve nyilatkozata alapján valószínűsíthető ismeretlen helyre távozásának szándéka. ki akarja vonni magát az eljárás alól.⁴³¹ Az elrendelés esetei összhangban vannak a 2013/33/EU irányelv⁴³² (a továbbiakban: Befogadási Irányelv) vonatkozó rendelkezéseivel,⁴³³ ellenben a szökés veszélye megfogalmazás szubjektív együttműködési elemeken alapul, előre látható objektív kritériumokat nem tartalmaz.

A menekültügyi hatóság az őrizetet legfeljebb 72 órára határozatban rendelheti el, melyet a közléssel egyidejűleg végre kell hajtani. Az őrizet hosszabbítására a területileg illetékes járásbíróság jogosult, amely a hatóság indítványára esetenként legfeljebb 60 nappal hosszabbíthatja meg az őrizet időtartamát. Az őrizet teljes időtartama legfeljebb 8 hónap lehet, míg kiskorú gyermekes család esetén nem haladhatja meg a 30 napot.⁴³⁴ Ez a bírósági felülvizsgálati rendszer nem áll összhangban a lehető legrövidebb időjű és a gyors, rendszeres bírói kontroll követelményével.⁴³⁵

Pozitívum, hogy kísérő nélküli kiskorúak esetében az őrizet kifejezetten tiltott,⁴³⁶ és gyermekes családoknál a 30 napos maximum, valamint a végső intézkedés formula megjelenik,⁴³⁷ ami összhangban áll a gyermek mindenképp felett álló érdekének követelményével és a nemzetközi gyermekjogi standardokkal.

⁴²⁹ Met. 31/a (1)

⁴³⁰ 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról 36/E. §

⁴³¹ Metvhr. 36/E. §

⁴³² Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról (Befogadási Irányelv)

⁴³³ Befogadási Irányelv 8.cikk. (3)

⁴³⁴ Met. 31/A. (7)

⁴³⁵ Asylum Information Database Judicial review of the detention order
<https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/detention-asylum-seekers/procedural-safeguards/judicial-review-detention-order/>

⁴³⁶ Met.31/B. (2)

⁴³⁷ Met.31/B. (3)

A menekültügyi őrizetet azonnal meg kell szüntetni, ha az elrendelés oka megszűnt vagy a 8 hónap – a kiskorú gyermekkel rendelkező család esetében 30 nap – eltelt, a kérelmező huzamos kórházi kezelésre szorul, vagy megállapítják, hogy kiskorú, illetve, ha a dublini eljárás szerinti átadás végrehajtható, illetve akkor is, ha egyértelművé válik, hogy ezen átadás nem foganatosítható.⁴³⁸

A menekültügyi őrizetet elrendelő határozat végrehajtásának felfüggesztését a külföldi nem kérheti,⁴³⁹ ami csökkenti a fogva tartás elleni jogorvoslat tényleges hatékonyságát, hiszen a bíróság döntéséig az intézkedés végrehajtása automatikus. A külföldi a döntés közlésétől számított 3 napon menekültügyi kifogással élhet, melyet az illetékes járásbírósig 8 napon belül bírál el. Amennyiben a kifogást a bíróság elutasítja, ugyanazon okból újabb kifogás nem nyújtható be,⁴⁴⁰ ami kizárja az azonos okból lefolytatott eljárást.

A menekültügyi őrizet szabályozása az őrizet indokoltsága, a szökés veszélyére vonatkozó konkrét meghatározások, az őrizet hossza, valamint a jogorvoslati rendszer terén tér el a vonatkozó nemzetközi előírásoktól.

4.4. Az őrizetet helyettesítő intézkedések

Az összes őrizeti típus elrendelése esetében közös elv, hogy az őrizet csak ultima ratio, vagyis végső eszközként alkalmazható, amennyiben más, kevésbé korlátozó intézkedések nem vezetnek eredményre. A jogalkotó a büntetőeljárás során a személyi szabadság teljes elvonása helyett, annak csekélyebb fokú korlátozását rendelheti el a távoltartás⁴⁴¹, illetve a bűnügyi felügyelet⁴⁴² kényszerintézkedésekkel, melyek szabályainak betartását a terhelt mozgását biztosító technikai eszköz⁴⁴³ alkalmazásával, vagy óvadék⁴⁴⁴ letételével biztosítja. Idegenrendészeti eljárásban az őrizet kevésbé korlátozó alternatívái a Btátv. hatálya alá tartozók esetén a kijelölt helyen való tartózkodás elrendelése⁴⁴⁵, illetve az idegenrendészeti óvadék alkalmazása, míg a menekültügyi

⁴³⁸ Met. 31/a. (8)

⁴³⁹ Met. 31/B. (2)

⁴⁴⁰ Met. 31/D. (2)

⁴⁴¹ Be. 280.§

⁴⁴² Be. 281.§

⁴⁴³ Be. 282.§ a)

⁴⁴⁴ Be. 282.§ b)

⁴⁴⁵ Btátv. 137.§

eljárásban az ún. rendelkezésre állást biztosító intézkedés⁴⁴⁶ keretén belül a megjelentést biztosító rendszeres megjelenési kötelezettség⁴⁴⁷, a személyi szabadság kisebb fokú, de huzamos időtartamú korlátozására a kötelező tartózkodási hely elrendelése⁴⁴⁸ és az eljárás lefolytatásának biztosítása érdekében a menekültügyi óvadék⁴⁴⁹ alkalmazására van lehetőség. A szabálysértési jog nem ismer az őrizet kiváltására hivatott, a személyes szabadságot kisebb mértékben korlátozó intézkedést.

4.4.3. Távoltartás, bűnügyi felügyelet, óvadék

A távoltartás a terhelt szabad kapcsolattartását, és ennek érdekében a terhelt szabad mozgáshoz és a lakóhely, illetve a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza,⁴⁵⁰ az őrizethez képest jóval csekélyebb mértékben. A kényszerintézkedés elrendelésére bíróság jogosult, amely elrendeli, hogy a terhelt meghatározott helytől, intézménytől vagy egyéb lakástól, épülettől távol maradjon. Az intézkedés célja a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának, illetve – ha ez a sértett vonatkozásában állapítható meg – az ismételt bűnelkövetés megakadályozása. Az elrendelő határozatot kézbesítik az indítvány előterjesztőjének, az érintettnek, illetve az ügyésznek is.⁴⁵¹

A bűnügyi felügyelet terhelt szabad mozgáshoz és a lakóhely, illetve a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza.,⁴⁵² az előző intézkedéshez képest fordított logika alapján. A rendelkezés értelmében az érintett személy számára előírható, hogy meghatározott lakóhelyet, intézményt vagy annak körül határolt területét engedély nélkül ne hagyja el; továbbá megtiltható számára bizonyos típusú nyilvános helyek, rendezvények vagy közterületek látogatása, illetve kötelezhető arra, hogy meghatározott időközönként és módon a rendőrségnél személyesen jelentkezzen.⁴⁵³ Az intézkedésben meghatározott magatartási szabályok betartására szolgál a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz, illetve az óvadék alkalmazása.

⁴⁴⁶ Met. 2.§ (1)

⁴⁴⁷ Met. 2.§ a)

⁴⁴⁸ Met. 2.§ lb)

⁴⁴⁹ Met. 2.§ lc)

⁴⁵⁰ Be. 208.§ (1)

⁴⁵¹ Be. 208.§ (5)

⁴⁵² Be. 281§ (1)

⁴⁵³ Be. 281.§ (2)

A technikai eszközzel történő ellenőrzést a bíróság rendelheti el, alkalmazásának feltétele a terhelt beleegyezése, de amennyiben nem járul hozzá, úgy az a magatartási szabályok megszegésének minősül.⁴⁵⁴

Az óvadék a bíróság által meghatározott pénzösszeg, amelynek célja a bíróság által elrendelt távollátás (bűnügyi felügyelet) magatartási szabályai megtartásának, és a terhelt eljárási cselekményeken való jelenlétének elősegítése.⁴⁵⁵ Összeg legalább 500000 forint, melyet a bíróság a jelenlét biztosításával, a bizonyítás megnehezítésével vagy megghiúsításával, illetve a bűnismétléssel kapcsolatos fenyegetettség mértékéhez igazodóan a bűncselekmény tárgyi súlya alapján, a terhelt személyi körülményeire és vagyoni helyzetére is figyelemmel állapítja meg. A külföldi a letétbe helyezett óvadékot elveszíti, amennyiben a részére meghatározott magatartási szabályokat megszegi, vagy az eljárás során elérhetetlenné vált, egyébként a kényszerintézkedés szükségességének megszűnését vagy az eljárás befejezését követően részére vissza kell adni.⁴⁵⁶

A büntetőeljárási jogban az őrizetet helyettesítő intézkedések szabályozása nem tartalmaz speciálisan a külföldiekre vonatkozó rendelkezést, arra a Be. általános eljárási szabályai vonatkoznak.

4.4.4. Kijelölt helyen való tartózkodás elrendelése

A kötelező tartózkodási hely alapvetően a személyi szabadság elvonásával járó idegenrendészeti őrizet enyhébb alternatívája. Célja, hogy a hatóság kontroll alatt tartsa az állam területén jogcím nélkül tartózkodó személyt anélkül, hogy zárt intézetben helyezné el, amennyiben az eljárási célok így is biztosíthatók. Alkalmazására két esetben lehetséges, egyik, amikor az őrizet feltételei fennállnak, de az elrendelésnek jogszabályi akadályai vannak, vagy amennyiben a külföldi tényleges együttműködési szándékot mutat a hatósággal.

A Btátv. szerint az idegenrendészeti hatóság harmadik országbeli állampolgár számára kötelező tartózkodási helyet jelölhet ki, ha visszairányítása vagy kiutasítása nem hajtható végre nemzetközi kötelezettség, humanitárius ok, illetve más jogi vagy tényleges akadály miatt. E jogintézmény alkalmazható továbbá kiskorúak, kiskorú gyermeket gondozó személyek, illetve olyan esetekben, amikor az őrizet aránytalan sérelmet okozna

⁴⁵⁴ Be. 283.(3)

⁴⁵⁵ Herke (2021): i.m. p.96.

⁴⁵⁶ Herke (2021): i.m. p.96.

az érintettnek. Emellett kijelölt tartózkodási hely rendelhető el az őrizet határidejének lejártja után is fennmaradó őrizeti ok esetén, valamint akkor, ha az érintett idegenrendészeti eljárás alatt áll, vagy kiutasítás hatálya alatt, de létfenntartási feltételek nélkül tartózkodik Magyarországon.⁴⁵⁷ Az idegenrendészeti hatóságnak alkalmazásával kapcsolatban kötelessége az őrizet elrendelése során mérlegelni, hogy a kevésbé korlátozó intézkedések elegendőek-e a kívánt hatás elérésére.⁴⁵⁸

Az intézkedés célja elsődlegesen az, hogy a személy tartózkodását, életvitelét a hatóság szemmel tarthassa, másrészt amennyiben a külföldi magát eltartani anyagi forrás, bevétel hiányában képtelen, úgy segítséget nyújtson anélkül, hogy személyi szabadságát ténylegesen elvonná. A kijelölt helyen való tartózkodás alkalmazásával a területi idegenrendészeti hatóság a külföldi személyes szabadságát csak annyiban korlátozhatja, amennyiben a külföldi számára azt a helyet – közösségi szállás, magánszállás stb. – ahol az érintett a határozatban előírt magatartási szabályok megtartása mellett lakni vagy tartózkodni köteles, meghatározza. Így nincs lehetőség arra, a közösségi szálláson való tartózkodására kötelezéssel – az onnan történő eltávozás megtiltásával, illetve megakadályozásával – az őrizethez hasonló szabadság korlátozás valósuljon meg.⁴⁵⁹ Elrendelése során viszont figyelemmel kell lenni arra, hogy a külföldi magatartása nem veszélyezteti-e az idegenrendészeti eljárás sikeres lefolytatását.

Kötelező tartózkodási helyként magánlakás, panzió, befogadó állomás, közösségi szállás, valamint tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején a tranzitzőna is kijelölhető, függetlenül attól, hogy jelenleg a tranzitzőnák nem működnek. Az elrendelő határozatban a hatóság rendelkezik a tartózkodás magatartási szabályairól, valamint a hatóság előtti megjelenésre való kötelezésről is.⁴⁶⁰ A külföldi alapesetben a kijelölt tartózkodási helyet elrendelő határozatban meghatározott vármegye közigazgatási területét nem hagyhatja el, ugyanakkor keresőtevékenységet folytathat,⁴⁶¹ viszont köteles a közösségi szálláson, a befogadó állomáson, vagy a tranzitzőnában történő tartózkodással összefüggésben felmerülő költségeket megtéríteni.⁴⁶²

⁴⁵⁷ 2024. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról 128.§ (1)

⁴⁵⁸ Nagy Boldizsár (2019): Magyarország bírái előtt. Menekültügyek az Emberi Jogok Európai Bíróságán, az Európai Unió Bíróságán és más fórumokon. Állam és jogtudomány. 2019/4. pp.120–134 p. 124.

⁴⁵⁹ Wetzel (2009): i.m. p. 69.

⁴⁶⁰ Btátv. 128.§ (2)

⁴⁶¹ Btátv 130.§ (1)

⁴⁶² Btátv 128.§ (7)

A kötelező tartózkodási hely elhagyásának szankcionálását a jogalkotó szabálysértésnek minősítette, amely kizárólag a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején követhető el.⁴⁶³

Az alternatív intézkedés alkalmazásának gyakorlatában érdemileg még nem lehet összehasonlítani a rendőrségi és az idegenrendészeti főigazgatósági gyakorlatot, mivel rendőrség egyértelműen csak a Btátv. hatályba lépést követően jogosult annak elrendelésére.

4.4.5. Idegenrendészeti óvadék

Az óvadék alkalmazása a személyi szabadság elvonását kiváltó intézkedés, amely külföldi által letétbe helyezett pénzösszeg visszatartásával hivatott biztosítani a személynek az eljárásban való részvételét, illetve együttműködését. Megjelenése összefügg a krimmigráció megjelenésével, ami idegenrendészti eljárás és a büntetőjog aszimmetrikus keveredése miatt a büntetőjogra jellemző eljárások megjelennek⁴⁶⁴ az idegenrendészet eszköztárában is.

Az intézkedés alkalmazásának lehetőségét a Btátv. tette lehetővé a korábban a menekültügyi eljárásban már létező szabályozás mintájára. A jogszabály indoklása kiemeli, hogy „a Visszatérési Irányelv szerinti őrizet alternatívájaként kerül bevezetésre az idegenrendészeti óvadék. Az idegenrendészeti óvadék kellő visszatartó erőt jelent, alkalmas arra, hogy biztosítsa a kitoloncolás sikeres végrehajtását, vagyis hatékonyan képes megakadályozni azt, hogy a külföldi a kitoloncolása előtt kikerüljön a hatóság látóköréből, és a kitoloncolását ezzel megghiúsítsa. Az idegenrendészeti óvadék egyrészt tárgítja a hatóság lehetőségét az egyes idegenrendészeti intézkedések terén, másrészt jelentős anyagi és humánerőforrás-megtakarítást is jelenthet az idegenrendészeti őrizet foganatosítása, valamint a járásbírói és tolmácsolási költségek vonatkozásában.”⁴⁶⁵

Az óvadék összege 1000–5000 euró közötti összeg lehet, amit az idegenrendészeti hatóság a harmadik országbeli állampolgár személyi és vagyoni körülményeit figyelembe véve állapít meg. Az óvadékot 72 órán belül kell befizetni, euróban, amerikai dollárban vagy forintban.⁴⁶⁶

⁴⁶³ Szabstv. 168.§

⁴⁶⁴ Hautzinger Zoltán (2021): A külföldiek és a migráció lehetséges megjelenése a kriminológiában in: Barabás Andrea Tünde. Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére: Navigare necesse est. (2021) pp.199–210. p.208.

⁴⁶⁵ Indoklások Tára 146. szám A Magyar Közlöny melléklete 2023.december 22. p.1469.

⁴⁶⁶ Btátvvhr. 133.§ (2)

A hatóság az eljárás során minden esetben vizsgálja, hogy lehetséges-e az óvadék alkalmazása, ugyanis azt a külföldi nem kérheti. Amennyiben a hatóság az eljárás eredményes lefolytatást óvadékkal biztosíthatónak látja, arról tájékoztatja a külföldit, majd nyilatkoztatja, hogy kíván-e óvadékot letenni. Amennyiben a külföldi élni kíván a lehetőséggel, úgy az idegenrendészeti hatóság az óvadék letételéről, annak összegéről határozatban dönt. Az eljárás végén a hatóság a visszaadható óvadékot a kitoloncolását követő 10 munkanapon belül, banki átutalással küldi meg a külföldi számlájára.⁴⁶⁷ Az óvadék összegéből a hatóság levonja a külföldi tartására és ellátására fordított összeget.

4.4.6. Rendelkezésre állást biztosító intézkedés

A menekültügyi eljárásban a külföldi mozgásszabadságának huzamos korlátozásra szolgál a kijelölt tartózkodási hely elrendelése, míg az eljárás lefolytatásának biztosítása érdekében a menekültügyi óvadék alkalmazása. A menekültügyi hatóság előtt rendszeres megjelenési kötelezettség a személyi szabadság minimális korlátozásával jár, ellenben elmulasztása 2015. július 31-ig a menekültügyi őrizet elrendelésére irányuló kifejezett ok volt. Az eljárás alá vont külföldi a Met. értelmében jogosult Magyarország területén való tartózkodásra, valamint a menekültügyi hatóság által számára kijelölt szálláshelyen életvitelszerűen tartózkodni. A jogszabály szerint az elismerést kérő köteles „a menekültügyi hatóság által számára kijelölt szálláshelyen – az e törvényben meghatározottak szerint – életvitelszerűen tartózkodni és a kijelölt szálláshelyen a tartózkodásra irányadó magatartási szabályokat megtartani”⁴⁶⁸

A 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet szerint a menekültügyi hatóság az elismerést kérő számára szálláshelyet jelölhet ki befogadó állomáson, közösségi szálláson vagy más, a menekültügyi hatóság által meghatározott helyen.⁴⁶⁹ Ha az elismerést kérő a kijelölt szálláshelyet engedély nélkül hosszabb (48 órát meghaladó) időre elhagyja, a menekültügyi hatóság ezt az együttműködési kötelezettség megszegésének tekintheti, ami a menekültügyi eljárásban negatív következményekkel járhat ha az együttműködés hiánya a menekültügyi eljárás lefolytatását akadályozza.⁴⁷⁰ A menedékeskénti elismerésre irányuló eljárásban a külföldi részére kérelmére magánszállás is

⁴⁶⁷ Btátvvhr. 133.§ (5)

⁴⁶⁸ Met. 6.§ (1)

⁴⁶⁹ Metvhr.

⁴⁷⁰ Tóth Judit (2019): A menekültügyi eljárás buktatói. Állam és jogtudomány 2019/4 p. 11.

kijelölhető,⁴⁷¹ melyen az eljárás ideje alatt életvitelszerűen köteles tartózkodni. Az intézkedés alkalmazásának kötelező esete, amennyiben a külföldi menekültügyi őrizetből szabadul,⁴⁷²vagy a dublini eljárásban történő átadás feltételei biztosítottak.⁴⁷³

Az intézkedés esetén számolni kell azzal, hogy a menekültügyi őrizetből szabaduló külföldiek hazánkban nagy eséllyel elhagyják a számukra kijelölt tartózkodási helyet⁴⁷⁴ azzal a szándékkal, hogy kivonják magukat az eljárás alól.⁴⁷⁵

Az idegenrendészeti óvadék alkalmazásának célja egyezik az idegenrendészeti óvadéknál kifejtettekkel a menekültügyi eljárásra vonatkozóan, összege 500–5000 euró.⁴⁷⁶ A menekültügyi hatóság köteles vizsgálni, hogy az óvadék alkalmazásának feltételei fennállnak-e, mérlegelnie szükséges, hogy azzal a kívánt hatás elérhető. Az óvadék a menekültügyi eljárás bármelyik szakaszában alkalmazható.⁴⁷⁷ A határozatba foglalt döntést követően amennyiben a külföldi az óvadékot letette, számára tartózkodási helyet jelöl ki. A külföldit tájékoztatni kell arról, hogy amennyiben az eljárás lefolytatása során nem jelenik meg a hatóság előtt, úgy az óvadékot elveszíti.⁴⁷⁸

Alkalmazásával kapcsolatban felmerült, hogy mivel a menedékkérők jelentős része nem rendelkezik a megkövetelt anyagi forrásokkal, így ez az alternatíva sokszor csak elméleti lehetőség marad,⁴⁷⁹ ugyanakkor számolni kell annak a lehetőségével, hogy a tulajdonképpen az őrizet elkerülése érdekében letett óvadék összege egyszerűen rendszerszinten beépül a célszörzörökba irányuló illegális továbbjutas költségébe, lényegi távöltartó hatás nélkül.

4.5. Összegzés

A külföldiekkel szembeni őrizet közös nevezője a személyi szabadság átmeneti elvonása, amely a különböző eljárások eltérő célokra – eljárásbiztosítás, közrendvédelem,

⁴⁷¹ Metvhr. 101.§ (2)

⁴⁷² Met. 31/A. (9)

⁴⁷³ Met. 31/A. (9)

⁴⁷⁴ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁴⁷⁵ Jan-Paul Brekke (20129: Missing Asylum Seekers Who Leave Reception Centers Norway 2012.2. Institute for Social Research Oslo 2012. p.10.

⁴⁷⁶ 29/2013. (VI. 28.) BM rendelet a menekültügyi őrizet végrehajtásának szabályairól és a menekültügyi óvadékról 30.§

⁴⁷⁷ Met. 31/H.§ (2)

⁴⁷⁸ Met. 31/H.§ (3)

⁴⁷⁹ Globaldetentionprojekt Hungary Immigration Detention Profile

<https://www.globaldetentionproject.org/countries/europe/hungary> (Letöltés dátuma: 2025.12.28.)

kiutasítás végrehajtása, menekültügyi eljárás lefolytatása – érdekében alkalmazható. Általános jelenség, hogy az illegális migráció mértékének növekedése miatt a krimmigráció következtében a klasszikus adminisztratív idegenrendészet büntetőjogi jellegű eszközökkel telítődik (örizet, óvadék, kényszerintézkedések), miközben az eljárások formálisan továbbra is közigazgatási természetűek. Ez a keveredés a jogkövetkezmények súlyához képest gyengébb garanciarendszert eredményez, amit a szöveg főként az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet jogorvoslati hiányosságainál fedezhető fel.

A büntetőeljárási keretében elrendelhető őrizet szigorú, bírói engedélyhez kötött kényszerintézkedésekhez kapcsolódik, célja a terhelt elérhetőségének biztosítása, a szökés, a bizonyítási akadályozás és a bűnismétlés megelőzése. A külföldi terheltek esetében a szökés veszélye strukturálisan felülértékelhető, ami a gyakorlatban könnyen vezethet egyfajta rejtett diszkriminációhoz, ugyanakkor Be. erre vonatkozóan nem tartalmaz külön szabályokat. A panaszjog időbeli korlátai – a 72 órás időtartamhoz képest gyakran csak utólagos elbírálás – a tényleges jogvédelem hiányára utalnak, ami különösen problematikus, ha a külföldi nyelvi hátrányokkal küzd és tolmácsolás minősége nem garantált.

A szabálysértési őrizet sajátossága, hogy egyszerre eljárásbiztosító és kváziszankciós jellegű, mivel időtartama beszámít a kiszabott szankció, a szabálysértési elzárás tartamába. A szöveg érzékenyen mutat rá, hogy a külföldiekkel szemben a szökés veszélye könnyebben feltételezhető, mégis hiányzik bármilyen normatív differenciálás, amely a külföldi státusz sajátosságaihoz igazítaná a mérlegelési szempontokat. A végrehajtás rendőrségi fogdában, rövid távú fogva tartásra tervezett infrastruktúrában történik, miközben a szabálysértési őrizet – különösen hosszabbítás esetén – már középtávú szabadságelvonássá válhat, amelyhez nem társul sajátos garanciarendszer.

A közbiztonsági őrizet a személyazonosság tisztázásához, illetve bizonyos, más eljárásokhoz kapcsolódó kényszerintézkedések biztosításához kötődik, legfeljebb 24–72 órás időtartammal. A bírói kontroll teljes hiánya, valamint a panasz 30 napos elbírálási határideje az azonnali jogorvoslatot gyakorlatilag kizárja, ami a személyi szabadság korlátozására vonatkozóan az Egyezmény 5. cikkével nem egyeztethető össze. A 2025. évi módosításokkal a közbiztonsági őrizet tartalma a tudatmódosító szerek hatása alatt állók rendészeti őrizetével bővült, amely tovább erősíti az intézkedés rendészeti-biztonsági jellegét anélkül, hogy ezzel arányos bírói kontroll épült volna ki.

Az idegenrendészeti eljárásban elrendelhető őrizetek (idegenrendészeti, kiutasítást előkészítő, kitoloncolási) közös vonása, hogy a tartózkodás jogszerűségének hiánya vagy megszűnése köré szerveződnek, és elsődleges céljuk a kiutasítás, kitoloncolás előkészítése, illetve végrehajtása. Az új Btátv. a kiutasítás feltételeinek megteremtéséről a kitoloncolás végrehajtására helyezi a hangsúlyt, ami nyelvileg technikai, dogmatikailag azonban erősebb represszív fókuszra utal. A szökés veszélye meghatározásánál a végrehajtási rendelet rendkívül tág, nehezen ellenőrizhető, szubjektív elemekre (pl. nyilatkozat alapján valószínűsíthető szándék) támaszkodik, ami a hatóság mérlegelését szélesíti, a bírói kontrollt pedig gyengíti.

Az idegenrendészeti őrizet akár 12 hónapig is fenntartható, a bíróság 60 napos ciklusokban hosszabbíthat, amennyiben a külföldi nem működik együtt a hatósággal, illetve a fogadó állam eljárásának elhúzódása esetén. A 12 hónap az adminisztratív jellegű eljárásban ez kirívóan hosszú időtartam, amely az uniós visszatérési szabályok „lehető legrövidebb időtartam” követelményével és az EJEB gyakorlatban kimunkált szükségesség–arányosság tesztel is nehezen fér össze, ugyanakkor nem ellentétes a Visszatérési Irányelvvel. Súlyos probléma, hogy a jogorvoslat csak formális, a határozat ellen nincs érdemi, azonnali, végrehajtást felfüggesztő jogorvoslat, a kifogás rendszerint csak marginális eljárási mulasztásokra terjed ki.

A 16 éves alsó korhatár bevezetése, valamint a kísérő nélküli kiskorú fogalmának és az őrizet szabályainak egymásnak ellentmondó használata egyértelmű ellentmondásba került teremt a Visszatérési Irányelvvel és a gyermek mindenképp felett álló érdekével. Nem fogadható el, hogy e rendelkezések mögött hiányzik bármilyen normatív indoklás, és a szabályozás nem rendezhető el olyan koherens elméleti keretben, amely a gyermekjogi standardok érvényesülését képes lenne igazolni.

A kiutasítást előkészítő és kitoloncolási őrizet esetén a bírósági kontroll szintén formalizált, a hosszabbítások gyakorlatában a szükségesség és az alternatívák vizsgálata többnyire sablonos vagy hiányzik. A kitoloncolási őrizetnél ugyan kifejezetten tilos kiskorúakkal szembeni alkalmazás, ami összhangban áll a gyermekjogi egyezményvel, de a felnőttek esetén a hatóság széles mérlegelési jogköre és a jogorvoslat korlátai a hatékony jogvédelem hiányára utalnak.

A menekültügyi őrizet elvileg az eljárás lefolytatását, a dublini átadást, illetve a közrend- és nemzetbiztonsági érdekeket szolgálja, de alapját itt is a szökés veszélyére és az együttműködés hiányára épülő, jelentős mértékben szubjektív mérlegelés képezi. A

szökés veszélye definíciója nagyrészt az idegenrendészeti eljárásban tanúsított együttműködés értékelésére épül, objektív, előre látható kritériumok nélkül, ami ellentmond a Befogadási Irányelv szigorúbb, jogbiztonságot erősítő céljának. A legfeljebb 8 hónapos időtartam és a 60 napos bírósági felülvizsgálati ciklus szintén túl tág, és nem felel meg a rendszeres, gyors kontroll elvének, különösen, ha figyelembe vesszük a menedékkérők kiszolgáltatottságát és a tolmácsolási, jogi képviselési nehézségeket. Pozitívum, hogy kísérő nélküli kiskorúakkal szemben a menekültügyi őrizet kifejezetten tiltott, míg a kiskorú gyermekes családoknál 30 napos maximum időtartammal és mint végső eszközt nevesíti a Met. Ugyanakkor az őrizet elleni kifogás nem bír felfüggesztő hatállyal, a hatósági döntés automatikusan végrehajtható, ami gyengíti a jogorvoslat tényleges hatékonyságát, és ellentétben áll azzal az elvárással, hogy szabadságelvonással járó intézkedésnél a bírósági kontrollnak preventív jellegűnek kell lennie.

Az őrizetet helyettesítő intézkedések – kijelölt tartózkodási hely, rendszeres megjelenési kötelezettség, az idegenrendészeti vagy a menekültügyi óvadék – elvileg a személyi szabadság enyhébb korlátozásával biztosítanak az eljárás sikerét. A gyakorlatban azonban az óvadék intézménye sok külföldi számára pusztán elméleti lehetőség, tekintettel az anyagi források hiányára, és fennáll annak a veszélye, hogy a visszatérési irányelv által inspirált garanciális intézmény az illegális migrációs útvonalak költségstruktúrájába épül be, valódi távoltartó hatás nélkül. A kijelölt tartózkodási hely elhagyásának tilalma – bár formálisan nem minősül őrizetnek – ténylegesen a mozgásszabadság korlátozását jelenti, miközben a bírósági kontroll e tekintetben is korlátozott.

Összességében a magyar szabályozás az őrizetet az eljárások széles körében nem kivételes, hanem tipikus eszközként használja, miközben az ultima ratio-elv, az alternatív intézkedések elsődlegessége, és a hatékony bírói kontroll gyakran csak eseti jelleggel érvényesül.

A személyes szabadság tartós elvonásával járó őrizeti típusukat az 1. számú táblázat foglalja össze:

1. számú táblázat: Az külföldivel szemben elrendelhető őrizeti típusok összefoglalása
 Forrás: a szerző szerkesztése

Őrizet típusa	Jogalap	Elrendelő hatóság	Őrizet célja	Elrendelés időtartama	Hosszabbító szerv	Őrizet hosszabbítás lehetősége	Végrehajtás helye	Jogorvoslat	Alternatív intézkedés
Bűnügyi őrizet	2017. évi XC. törvény	Bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság	személyazonosság megállapítása, bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésének biztosítása (távoltartás, letartóztatás, bűnügyi felügyelet)	72 óra	nincs	nincs	Rendőrségi fogda	Panasz	Távoltartás, bűnügyi felügyelet, óvadék
Szabálysértési őrizet	2012. évi II. törvény	Rendőrség	a személy jelenlétének biztosítása, illetve kvázi szankció	72 óra	Bíróság	maximum 10 napig	Rendőrségi fogda	Fellebbezés	-
Idegenrendészeti őrizet	2023. évi XC. törvény	Idegenrendészeti hatóság	a személy jelenlétének biztosítása	72 óra	Bíróság	esetenként 60 nappal, maximum 12 hónapig	Őrzött szállás	Kifogás*	kijelölt helyen való tartózkodás elrendelése, idegenrendészeti óvadék
Kiutasítást előkészítő őrizet	2023. évi XC. törvény	Idegenrendészeti hatóság	személyazonosság megállapítása, átadás intézkedés végrehajtása	72 óra	Bíróság	maximum 30 napig	Őrzött szállás	Kifogás*	
Kitoloncolási őrizet	2007. évi I. törvény	Idegenrendészeti hatóság (kizárólag az OIF)	kitoloncolás végrehajtása	72 óra	Bíróság	esetenként 30 nappal, maximum 3 hónapig	Őrzött szállás	Kifogás	-
Menekültügyi őrizet	2007. évi LXXX. törvény	Menekültügyi hatóság	a személy jelenlétének biztosítása	72 óra	Bíróság	esetenként 60 nappal, maximum 8 hónapig	Menekültügyi őrzött befogadó központ	Kifogás	rendszeres megjelenési kötelezettség, kötelező tartózkodási hely elrendelése, menekültügyi óvadék
Közbiztonsági őrizet	1994. évi XXXIV. törvény	Rendőrség	személyazonosság megállapítása, preventív felügyelet	24 óra 72 óra	nincs	nincs	Rendőrségi fogda	Panasz	

* A megjelölt őrizeti típusoknál magával az őrizet elrendelésével szemben nincsen jogorvoslat, a kifogást kizárólag az elrendelő hatóság tájékoztatósi, illetve a felügyelet nélkül maradt hozzátartozó, illetve vagyontárgy elhelyezésének elmulasztása esetén lehet benyújtani.

5. A KÜLFÖLDIEK ŐRIZETÉNEK EGYES NEMZETKÖZI PÉLDÁI

Az illegálisan tartózkodó külföldiek rendészeti célú fogva tartása általánosan elterjedt jelenség a magas életszínvonalat biztosító, fejlett, a nyugati kultúrkörhöz tartozó célországok idegenrendészeti, valamint menekültügyi gyakorlatában. A nemzetközi összehasonlítás során kimondottan az illegális bevándorlásban erősen érintett 5 olyan célországot választottam, melyek lehetővé tették a jogi garanciák és a hatékonyság közötti egyensúly elemzését különböző jogcsaládok mentén. A kutatás során Ausztrália, az Egyesült-Államok, Nagy-Britannia, Ausztria és Németország az idegenrendészeti és a menekültügyi fogva tartási rendszerének a fogva tartással kapcsolatos lényegi elemeit – a fogva tartásra jogalapot biztosító rendelkezések, az érintett hatóságok, a fogva tartás maximális időtartama, a jogorvoslat lehetőségei és a végrehajtás intézményeit – vizsgáltam.

5.1. Ausztrália

Ausztrália földrajzi sajátosságai miatt nehezen megközelíthető az oda illegálisan beutazni kívánók számára, ugyanakkor az általánosan magas életszínvonal miatt jelentős célország.

Az ausztrál rendszer hosszú évek óta a legszigorúbban lép fel az illegális bevándorlással szemben, kategorikusan elutasítva azt, valamint jogi és adminisztratív akadályok sokaságát állítva az illegálisan érkező külföldiekkel szemben. Ennek szemléletes példája, hogy már az ausztrál területre hajóval való történő bejutást is jelentősen megnehezítették azzal az intézkedéssel, hogy a Karácsony-szigetet, az Ashmore- és Cartier-szigeteket, valamint a Kókusz-(Keeling-) szigeteket Ausztrália saját migrációs zónáján kívüli területeknek minősítette, így azok a külföldiek, akik e területek valamelyikére érkeztek, nem voltak jogosultak nemzetközi védelemért folyamodni az ausztrál hatóságokhoz.⁴⁸⁰ Az ausztráliai rendszer másik sajátossága, hogy sokszor már nem is engedi be az ország területére a tengeren az illegálisan érkezőket, hanem rendszerint Nauru vagy a Pápua Új-Guinea Manus szigetére szállítják és tartják őrizetben

⁴⁸⁰ Migrációkutató Intézet (2016): Az „ausztrál-modell”- avagy a szigetország válasza az elmúlt évtizedek menekültügyi és migrációs kihívásaira.
<https://migraciokutato.hu/2016/10/03/az-ausztral-modell/>(Letöltés dátuma: 2024.11.05.)

őket.⁴⁸¹ A csendes-óceáni szigetek és a kontinens között több mint 2500 kilométer a távolság, így onnan Ausztráliába illegálisan eljutni rendkívüli kihívás.

5.1.1. Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok

Az ausztrál idegenrendészeti törvény⁴⁸² 1992 óta kötelezően előírja a külföldiek őrizetbe vételét,⁴⁸³ amit sok helyen a „kötelező őrizetbe vétel politikájának” neveznek.

„(1) Ha a tisztviselő tudja vagy megalapozottan gyanítja, hogy a migrációs övezetben (a kivont offshore hely kivételével⁴⁸⁴) jogellenesen tartózkodó személy nem ausztrál állampolgár, a tisztviselő köteles a személyt őrizetbe venni.”⁴⁸⁵

Az őrizet alkalmazásának gyakorlatára a menekültügyi eljárásnak nincsen hatása, a személyek jogszabály ugyanazon rendelkezése alapján őrizetbe kerülnek, illetve maradnak amennyiben nemzetközi védelem iránt folyamodnak az országban, illetve a menekültügyi eljárás teljes időszaka alatt hatósági felügyelet alatt állnak.⁴⁸⁶

Az elrendelésre általános hatáskörrel az Ausztrál Határ- és Bevándorlási Hivatal (Australian Border Force)⁴⁸⁷ jogosult. A vízi úton érkezőkkel szemben azonban az ausztrál haditengerészet is jogosult arra, hogy a hajón érkező menedékkérőket feltartóztathassa és határozatlan ideig őrizetben tarthassa valamely területen kívüli menekülttáborban, amíg az illetékes szervek nem döntenek az adott személyek bebocsátásának kérdésében.⁴⁸⁸

5.1.2. Az őrizet hossza

Az ország szigorú bevándorlási politikájának része és a rendszer egyik fontos ismérve, hogy egészen példátlan módon a fogva tartásnak nincsen maximális időtartama,

⁴⁸¹ Migrációkutató Intézet (2016): Az „ausztrál-modell” - avagy a szigetország válasza az elmúlt évtizedek menekültügyi és migrációs kihívásaira
<https://migraciokutato.hu/2016/10/03/az-ausztral-modell/> (Letöltés dátuma: 2024.11.05.)

⁴⁸² MIGRATION ACT 1958

⁴⁸³ MIGRATION ACT 1958 189 Detention of unlawful non - citizens
http://www6.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/legis/cth/consol_act/ma1958118/s189.html

⁴⁸⁴ MIGRATION ACT 1958 9A Migration zone etc.—offshore resources activities.

⁴⁸⁵ MIGRATION ACT 1958 SECT 189 Detention of unlawful non - citizens

⁴⁸⁶ Australian Human Rights Commission: Asylum seekers and refugees
<https://humanrights.gov.au/our-work/rights-and-freedoms/publications/asylum-seekers-and-refugees>

⁴⁸⁷ <https://www.abf.gov.au/> (Letöltés dátuma: 2024.11.30.)

⁴⁸⁸ Peter D Fox. (2010): „International Asylum and Boat People: The Tampa Affair and Australia’s Pacific Solution.” Md. J. Int’l L. 25. p. 365.

<http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1529&context=mjil> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)

az hosszú évekig is eltarthat. Az őrizet átlagos hossza megdöbbentő az európai gyakorlatot meghatározó Visszatérési Irányelv szabályaihoz képest. 2020-ban az átlagos fogva tartási idő 553 nap volt, 2021 augusztusában ez már 696 nap, míg 2023 januárjában már 806 nap volt! Egyes személyeknél az őrizet 10 évnél is tovább tartott.⁴⁸⁹ Az őrizet alapesetben akkor ér véget, amennyiben a személy beutazásra jogosító vízumot kap és szabadon engedik, illetve önkéntes úton vagy kitoloncolás által elhagyja az országot, vagy 2024-től amennyiben a bíróság a hatóság által rendelkezésre bocsájtott bizonyítékok alapján úgy értékeli, hogy reális esély van a külföldi kitoloncolására. A rendszer speciális eleme, hogy a belügyminiszternek széleskörű és kizárólagos lehetősége van saját belátása szerint közérdekből szabadon bocsájtani az illegálisan érkezett külföldit.⁴⁹⁰

5.1.3. A jogorvoslat lehetősége

Roppant sajátos az őrizet jogszerűségének kontrollja. Az ausztrál jog szerint, ha az érvényes vízummal nem rendelkező személyt kötelező őrizetbe kell venni, akkor a bíróság csak úgy annyiban vizsgálhatja az őrizetbe vétel jogszerűségét, hogy tisztázza, rendelkezik-e az illető érvényes vízummal. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a bíróságok nem tudják önállóan érdemben felülvizsgálni, hogy a fogva tartás indokolt-e.⁴⁹¹ A rendszert kritikák sokaság érte, mivel a külföldiek őrizetben tartása határozatlan idejű és gyakorlatilag felülvizsgálhatatlan, ugyanúgy fogva tartják a kiskorúakat is, illetve az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága is messzemenően elítélte a fogva tartási központok alkalmazásának általános gyakorlatát. Álláspontja szerint a fogva tartási központokat és az őrizet általános alkalmazását „egy olyan politika elmarasztaló vádjaként említette, amelynek célja Ausztrália nemzetközi kötelezettségeinek megkerülése”.⁴⁹²

A fogva tartási gyakorlat a közelmúltban jelentősen megváltozott, mivel 2023. november 8-án az Ausztrál Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a bevándorlók határozatlan idejű fogva tartása jogellenes. A döntés egyben hatálytalanította azt a 2004-es ítéletet, amely alapján a vízum nélkül érkező külföldieket határozatlan ideig őrizetben

⁴⁸⁹ Refugee Council of Australia: Where are people in detention in Australia?
<https://www.refugeecouncil.org.au/detention-australia-statistics/2/> (Letöltés dátuma: 2024.12.01.)

⁴⁹⁰ MIGRATION ACT 1958 195A

⁴⁹¹ Refugee Council of Australia: Australia's detention policies
<https://www.refugeecouncil.org.au/detention-policies/>

⁴⁹² Davidson, Helen (21 November 2017). "Manus humanitarian crisis a 'damning indictment' of Australia's refugee policy: UNHCR". The Guardian. Retrieved 24 April 2022.
<https://www.theguardian.com/australia-news/2017/nov/22/manus-humanitarian-crisis-a-damning-indictment-of-australias-refugee-policy-unhcr> (Letöltés dátuma: 2024.10.07.)

lehet tartani, amennyiben a kormány szándéka szerint az eltávolítás ésszerű időn belül megvalósítható volt.⁴⁹³ A 2023-as változások miatt az őrizet megszüntetése kötelezővé vált olyan esetben, amennyiben a külföldit nem lehet más államba kitoloncolni.⁴⁹⁴ Az ilyen okból szabaduló külföldiek esetén speciális vízumot kapnak, valamint alapesetben számukra a hatóság előtti rendszeres jelentkezési kötelezettséget, elektronikus nyomkövető rendszer alkalmazását rendelik el,⁴⁹⁵ míg a közrendre fokozott biztonsági kockázatot jelentő, a korábban szexuális vagy erőszakos bűncselekményt elkövető személyek esetén lehetővé tették már közrendvédelmi okkal a további fogva tartásukat.⁴⁹⁶ A rendszer további sajátossága, hogy ez a döntés azonban nem vezetett olyan szabályhoz, amely meghatározott időközönként kötelező bírósági felülvizsgálatot írna elő, mivel a bírósági kontroll továbbra is egyedileg indított eljárások esetén valósul meg.⁴⁹⁷

5.1.4. Az őrizet végrehajtása

Az őrizet válogatás nélkül egyaránt érinti nagykorú személyeket és a családokat, gyermekeket is. Az őrizetet kifejezetten erre a célra kialakított ún. Bevándorlási Fogva Tartási Központokban (Immigration Detention Centres) és Bevándorlási Transzit Szállásokon hajtják végre. Az Ausztrál Kormány hivatalos tájékoztatása szerint az országban jelenleg 7 fogva tartási intézményt üzemeltetnek (Adelaide, Brisbane, Melbourne, North West Point, Perth, Villawood, Yongah Hill).⁴⁹⁸

Az őrizetben levők száma az ország méreteihez képest nem tűnik magasnak, 2024. május 31-én 883 főt tartottak fogva, ami jelentős csökkenést mutat a korábbiakhoz képest, amikor pl. 2013 július 10-én 10201 fő jelentette a legmagasabb létszámot.⁴⁹⁹ A fogvatartottak számának változásait jól érzékelteti a 1. számú ábra:

⁴⁹³ Human Rights Law Centre: High Court rules indefinite immigration detention unlawful <https://www.hrlc.org.au/updates/indefinite-detention-ends/> (Letöltés dátuma:2025.01.10.)

⁴⁹⁴ Immigration detention in Australia <https://www.abf.gov.au/about-us/what-we-do/border-protection/immigration-detention> (Letöltés dátuma: 2025.06.12.)

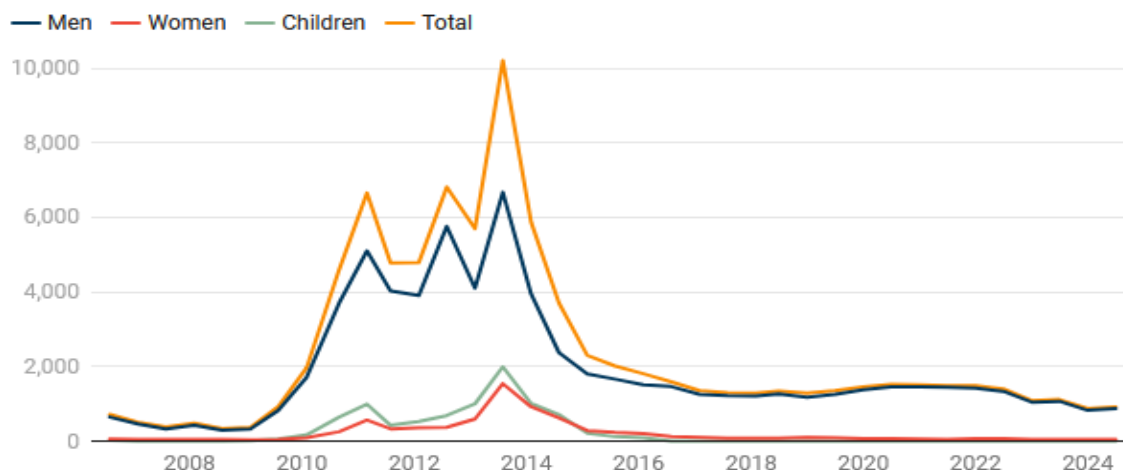
⁴⁹⁵ NSW Government: The Australian Government and New South Wales Government have signed an agreement to support the Commonwealth's implementation of its Community Safety Order (CSO) Scheme. <https://www.nsw.gov.au/media-releases/nsw-support-for-commonwealth-community-safety-order-scheme> (Letöltés dátuma:2025.02.10.)

⁴⁹⁶ Uo.

⁴⁹⁷ Jason Donnelly (2025): Notice, Nullity and No Natural Justice: Constitutional Precariousness of Section 76AAA Thomson Reuters (2025) 32 AJ Admin L 6 p.15. <https://www.jdbarrister.com.au/wp-content/uploads/2025/07/Donnelly-Article.pdf>

⁴⁹⁸ Australian Border Force: Immigration Detention in Australia <https://www.abf.gov.au/about-us/what-we-do/border-protection/immigration-detention/detention-facilities> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)

⁴⁹⁹ Refugee Council of Australia: Where are people in detention in Australia? <https://www.refugeecouncil.org.au/detention-australia-statistics/2/> (Letöltés dátuma: 2024.12.01.)

1. számú ábra: Kimutatás a 2008 és 2024 között az ausztrál idegenrendészeti hatóság által fogva tartott külföldiek számáról

Forrás: www.refugeecouncil.org.au/detention-australia-statistics (Letöltés dátuma: 2024.12.27.)

5.1.5. Az őrizet alternatívái

A rendszerben jelen vannak az alternatív fogva tartási helyek (Alternative Places of Detention) mint például egészségügyi intézmények, szállodák, valamint jelen van a rendszerben az ún. közösségi fogva tartás⁵⁰⁰ amit leginkább a hazánkban is alkalmazott kötelező tartózkodási hely kijelöléseként ismerhetünk.

5.1.6. A rendszerrel szembeni kritikai észrevételek

Az ausztrál idegenrendészeti őrizeti rendszerrel szembeni kritika középpontjában a kötelező, sokszor határozatlan idejű, illetve területen kívüli (Nauru, Manus) fogva tartás áll, amelyet ENSZ-szervek, civil szervezetek és tudományos elemzések egyaránt önkényesnek, embertelennek és a nemzetközi emberi jogi kötelezettségekkel összeegyeztethetetlennek minősítenek. A kritika hangsúlyozza, hogy a fogva tartás nem kivételes, szükségességi-arányossági alapon alkalmazott adminisztratív eszköz, hanem általános és büntető jellegű elrettentési politika eszköze.⁵⁰¹ Az ausztrál rendszer esetében jól érzékelhető kettősséget mutat az ún. „liberális paradoxon”, amely egyik oldalról szemlélteti a kortárs társadalmak közötti transznacionális nyitottságot a

⁵⁰⁰ Uo.

⁵⁰¹ OHCHR: Australia: Offshore and prolonged detention exposed Iranian asylum seeker to torture, UN committee finds
<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2026/01/australia-offshore-and-prolonged-detention-exposed-iranian-asylum-seeker>

világgazdaságban, másrészt a társadalom irányából érzékelhető nyomást az illegális migrációval szembeni politikai zárásra.⁵⁰²

5.2. Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült-Államok hosszú évtizedek óta az illegális bevándorlás egyik fő célpontja, ennek következtében lakosságának mintegy 7%-a, azaz 22,8 millió ember nem az Amerikai Egyesült-Államok állampolgára.⁵⁰³ 2017-ben közel 260 000 ember kért menedékjogot az üldöztetés ellen az Egyesült Államokban.⁵⁰⁴ Az ország a világ legnagyobb idegenrendészeti, illetve menekültügyi őrizeti rendszerével rendelkezik.⁵⁰⁵

5.2.1. *Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok*

A külföldiek bevándorlását a Bevándorlási és Állampolgársági Törvény (Immigration and Nationality Act: INA)⁵⁰⁶ szabályozza. Ez alapján az Amerikai Egyesült Államok területére belépni kívánó külföldit ún. befogadásért folyamodó külföldinek kell tekinteni, illetve amennyiben a vizsgálatot végző bevándorlási tisztviselő a befogadást kérelmező külföldi esetében megállapítja, hogy a befogadást kérelmező külföldi nem egyértelműen és kétséget kizáróan jogosult a befogadásra, beutazása nem engedélyezhető, úgy őt minden esetben őrizetbe kell venni, akkor is, ha menedéket kér.⁵⁰⁷ A jogszabály már alapesetben is ún. befogadhatatlan külföldinek⁵⁰⁸ minősíti a veszélyes fertőző betegségben szenvedő, a többszörösen jogerősen elítél személyeket, a kábítószer kereskedelemmel, prostitúcióval, emberkereskedelemmel, pénzmosással, terrorista tevékenységgel, népirtásban, kínzásban, gyermekkatónák toborzásában, csempészetben,

⁵⁰² Anne McNevin (2007): The Liberal Paradox and the Politics of Asylum in Australia Australian Journal of Political Science, 42(4), p. 613.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10361140701595791> (Letöltés dátuma: 2024.10.14.)

⁵⁰³ Kaiser Family Foundation. Population distribution by citizenship status. 2018

<https://www.kff.org/other/state-indicator/distribution-by-citizenship-status/> (Letöltés dátuma: 2024.12.02.)

⁵⁰⁴ Annual Flow Report Refugees and Asylees: 2017. 2019. Department of Homeland Security Office of Immigration Statistics.3.o.

https://ohss.dhs.gov/sites/default/files/2023-12/Refugees_Asylees_2017.pdf (Letöltés dátuma: 2024.10.14.)

⁵⁰⁵ Uo.

⁵⁰⁶ Immigration and Nationality Act, INA

<https://www.uscis.gov/laws-and-policy/legislation/immigration-and-nationality-act> (Letöltés dátuma: 2024.11.04.)

⁵⁰⁷ INA. 235. 1125.§ (2) A.

⁵⁰⁸ INA 212.

tartózkodási, vízumügyi vagy a menekültügyi szabályok megsértésében érintett személyeket. Ők általános szabályként nem léphetnek be az Egyesült Államok területére.⁵⁰⁹

A bevándorlási törvény széles körben biztosítja a valamely okból nemkívánatos külföldiek kötelező eltávolításának lehetőségét. „Az Egyesült Államokban tartózkodó és oda beutazott minden külföldit a főügyész utasítására ki kell toloncolni, ha a külföldi kiutasítható”⁵¹⁰

A bevándorlási törvény különböző kategóriákra osztja a kiutasítható külföldieket. Ilyenek például a terrorizmussal, kábítószer-kereskedelemmel, prostitúcióval és ehhez kapcsolódó bűncselekményekkel, emberkereskedelemmel, pénzmosással, csempészetrel, házassági vagy okmány csalással kapcsolatba hozható személyek, a korábban kitoloncolt külföldiek, a bevándorló jogállás megsértése, valamint mindazok, akiknek jelenléte jogszabálysértő, mert megsértette a beutazás feltételét.⁵¹¹

A terrorizmussal gyanúsítható külföldiek esetén kötelező őrizet alkalmazását rendeli el,⁵¹² valamint menekültkérelem esetében is kötelező a külföldi őrizetbe vétele, amennyiben a hatóság megállapítja, hogy a külföldinek az üldöztetéstől való félelme valós okon alapul.⁵¹³ A legfőbb ügyész által kiadott parancs alapján a külföldit letartóztathatják és őrizetbe vehetik, amíg nem születik döntés arról, hogy a ki kell-e toloncolni az Egyesült Államokból, valamint a már elrendelt kitoloncolás⁵¹⁴ végrehajtása érdekében kötelezően rendeli el az őrizetet.⁵¹⁵

5.2.2. Az őrizet hossza

Az idegenrendészeti őrizet időtartama az Egyesült Államokban igen összetett kérdés, amely egyaránt függ a jogszabályi keretektől, az egyéni körülményektől és a bírósági jogértelmezéstől. A törvény a külföldi eltávolításának céljából több esetre vonatkozóan rendelkezik a lehetséges őrizeti okról és az elrendelhető őrizet hosszáról, bizonyos esetekben viszont konkrétan meghatározott felső korlát nincs.

⁵⁰⁹ INA. 212.

⁵¹⁰ INA. 237. 1127.§ (a)

⁵¹¹ INA. 237. 1127.§ A-F.

⁵¹² INA. 236/A.

⁵¹³ INA. 235. 1125.§ B. (ii).

⁵¹⁴ INA. 241/A

⁵¹⁵ INA. 236/A 1226.§ 6.

A terrorizmus gyanúja alapján elrendelt őrizet esetben a fogva tartásnak nincsen maximalizált időtartama, az őrizet addig tart, amíg a külföldit el nem távolítják az Egyesült Államok területéről. A főügyész ebben az esetben 7 napon belül köteles rendelkezni a személy kitoloncolásáról, vagy vád alá kell helyeznie a személyt.⁵¹⁶ A kitoloncolás előkészítésére, illetve annak végrehajtására a legfőbb ügyész alapesetben 90 napot meg nem haladó időtartamra jogosult őrizetet elrendelni,⁵¹⁷ ez azonban 6 hónapig meghosszabbítható⁵¹⁸, amennyiben a külföldi az eljárást hátráltatja.⁵¹⁹ Ebben az esetben a 6 hónap csupán irányadó időtartam, ugyanakkor hatóságnak igazolnia kell, hogy reális esély van a külföldi kitoloncolására, majd a bíróság egyéni mérlegelésére van bízva, hogy ennek letelte után az őrizetet megszüntesse.⁵²⁰ Általános gyakorlat, hogy akár évekig is fogva tartják a külföldit.⁵²¹

A határozatlan idejű fogva tartás lehetőségét szűkíti az őrizeti idő konkrét esetekre vonatkozó korlátozása. Az olyan külföldit, akit kizárólag azért vettek őrizetbe mert a törvény elfogadhatatlan külföldinek minősít, illetve nem rendelték el a kitoloncolását, és akinek eltávolítása az ésszerűen előrelátható jövőben nem valószínű, további, legfeljebb hat hónapos időtartamra csak akkor tartható őrizetben, ha a külföldi szabadon bocsátása veszélyezteti az Egyesült Államok nemzetbiztonságát vagy a közösség vagy bármely személy biztonságát.⁵²²

5.2.3. A jogorvoslat lehetősége

Az idegenrendészeti őrizettel szembeni jogorvoslatként lehetőséget az Amerikai Egyesült Államok törvénykönyvének (United States Code) a fogva tartás elrendelésére vonatkozó rendelkezései tartalmazzák,⁵²³ az őrizettel szembeni kérelmeket a fogva tartás szerinti szövetségi kerületi bírósághoz kell benyújtani.⁵²⁴

⁵¹⁶ INA 236/A.

⁵¹⁷ INA 241. § (8 U.S.C. 1231(a)(1)(A))

⁵¹⁸ INA 241. (a)(6)

⁵¹⁹ INA 241/A. 1231.§ (C)

⁵²⁰ *Zadvydas v. Davis*, 533 U.S. 678 (2001)

<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/533/678/> (Letöltés ideje:2025.02.10.)

⁵²¹ Congressional Research Service: The Law of Immigration Detention: A Brief Introduction 1/09/2022 <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11343>

⁵²² INA 236/A. 1226.§ 6.

⁵²³ Az Amerikai Egyesült Államok törvénykönyve (United States Code, 28 U.S.C.) § 2241

⁵²⁴ 745. Protocol for the Effective Handling of Collateral Attacks on Convictions Brought Pursuant to 28 U.S.C. 2241

<https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-745-introduction-federal-habeas-corpus> (Letöltés dátuma:202501-10.)

A bíróság nem helyezheti hatályon kívül a legfőbb ügyész által a kitoloncolás végrehajtása érdekében elrendelt őrizetet, valamint az óvadék vagy feltételes szabadlábra helyezés megadására, visszavonására vagy megtagadására vonatkozó intézkedését vagy határozatát.⁵²⁵

5.2.4. Az őrizet végrehajtása

Az ellenőrzés és az őrizet végrehajtása három hivatal között oszlik meg, a Vám és Határvédelmi Hivatal (Customs and Border Protection)⁵²⁶, a Bevándorlási és Vámmegőrzési Hivatal (Immigration and Customs Enforcement)⁵²⁷ és a Menekültügyi és Bevándorlási Hivatal (Office of Refugee Resettlement)⁵²⁸ egyaránt részt vesz benne.

A határon végzett ellenőrzés során elfogott személyeket a Vám- és Határvédelmi Hivatal tartja fogva közvetlenül a határon és a belépési kikötőkben. Ezeket a létesítményeket rövid idejű fogva tartásra tervezték, a bevándorlókat általában átadják a Bevándorlási és Vámmegőrzési Hivatalnak, illetve szülő-gyermek párok és más gyermekek esetében a Menekültügyi Letelepítési Hivatalnak. A szokásos eljárások szerint ez a fogva tartás nem haladhatja meg a 72 órát, de 2019 közepén a fogva tartás átlagos hossza meghaladta az egy hetet.⁵²⁹

A 2003-ban létrehozott Bevándorlási és Vámmegőrzési Hivatal több mint 200 őrizeti központot működtet országszerte,⁵³⁰ melyből többet is magánvállalatok üzemeltetnek.⁵³¹ A 2023-ban 273220 embert vettek őrizetbe az Bevándorlási és Vámmegőrzési Hivatalnál, a fogva tartott külföldiek napi átlagos létszáma 28289 fő volt.⁵³² Ki kell emelni a gyermekek magas számát, melyről a Menekültügyi és Bevándorlási Hivatal 2023-as adatai alapján 118938 fő minősült kísérő nélküli kiskorúnak.⁵³³ A széleskörűen alkalmazható és

⁵²⁵ INA 236. 1226.§ e)

⁵²⁶ U.S. Customs and Border Protection <https://www.cbp.gov/>

⁵²⁷ U.S. Immigration and Custom Enforcement

⁵²⁸ U.S. Office of Refugee Resettlement <https://www.usa.gov/agencies/office-of-refugee-resettlement>

⁵²⁹ The Washington Post (2019) Hundreds of minors held at us border facilities are there beyond legal time limits 2019.05.30.

https://www.washingtonpost.com/immigration/hundreds-of-minors-held-at-us-border-facilities-are-there-beyond-legal-time-limits/2019/05/30/381cf6da-8235-11e9-bce7-40b4105f7ca0_story.html (Letöltés dátuma: 2024.10.10.)

⁵³⁰ Uo.

⁵³¹ The Guardian (2019) How the US built the world's largest immigrant detention system <https://www.theguardian.com/us-news/2019/sep/24/detained-us-largest-immigrant-detention-trump> (Letöltés dátuma: 2022.10.10.)

⁵³² U.S. Immigration and Customs Enforcement, ICE Fiscal Year 2023 Annual Report p.12. <https://www.ice.gov/doclib/eoy/iceasylumReportFY2023.pdf> (letöltés dátuma: 2024.03.21.)

⁵³³ US Department of Health and Human Services (April 1, 2024). "Unaccompanied Children (UC) Program Fact Sheet" <https://www.prisonpolicy.org/scans/uac-program-fact-sheet-Jan%202024.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.10.06.)

meglehetősen szigorú szabályok ellenére az elmúlt évtizedben jelentősen emelkedett az őrizetbe vett illegális bevándorlók száma, míg az 1990-es évek közepén napi átlagban 7000 fő volt őrizetben, 2019-re ez a szám 50000 fölé emelkedett.⁵³⁴

5.2.5. Az őrizet alternatívái

A Bevándorlási és Állampolgársági Törvény több lehetőséget biztosít a fogvatartás kiváltására. A kitoloncolás érdekében elrendelt őrizet esetén a főügyész dönt saját hatáskörben, akinek egyben egyéni elbírálása alapján lehetősége van a személyt 1500 USA dollár óvadék ellenében szabadlábra helyezni.⁵³⁵ Létezik az ún. felügyelet melletti szabadlábra helyezés intézménye,⁵³⁶ amely rendszeres jelentkezési és lakcímváltozás bejelentési kötelezettséget, utazási korlátozást, illetve elektronikus eszközzel végzett felügyeletet foglal magában.⁵³⁷

5.2.6. A rendszerrel szembeni kritikai észrevételek

Az Amerikai Egyesült Államok idegenrendészeti és menekültügyi őrizeti rendszerét kritikák sokasága éri. Az emberi jogi szervezetek főként a rossz körülményeket és az alapvető jogok megsértését bírálják az őrizeti központokban.⁵³⁸ Aggályosnak tartják, hogy a bevándorlók határozatlan ideig őrizetben tarthatók, nincs szövetségi szinten biztosított jogi képviseletük, az őrizeti helyek kialakítása nagymértékben hasonlít a büntetés-végrehajtási intézményekre⁵³⁹, valamint az elnyúló őrizet negatív egészségügyi (fizikális és mentális) hatásokkal bír.⁵⁴⁰

⁵³⁴ Detention Watch Network: Immigrant Detention 101 The United States government maintains the world's largest immigration detention system
<https://www.detentionwatchnetwork.org/issues/detention-101> (Letöltés dátuma: 2024.10.05.)

⁵³⁵ INA 236. 1226.§ a)

⁵³⁶ INA § 236.(a)(2)(B), 8 U.S.C. § 1226(a)(2)(B)

⁵³⁷ Detention Watch Network: Government Alternatives to Detention
<https://www.detentionwatchnetwork.org/issues/alternatives> (Letöltés dátuma: 2025.06.10.)

⁵³⁸ American Immigration Lawyers Association Featured Issue: Immigration Detention and Alternatives to Detention
<https://www.aila.org/library/featured-issue-immigration-detention> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)

⁵³⁹ Jamie Longazel, Jake Berman, Benjamin Fleury-Steiner (2016) "The pains of immigrant imprisonment: Pains of immigrant imprisonment,". Sociology Compass. 2016;10(11) p. 998.

⁵⁴⁰ Altaf Saadi, Maria-Elena De Trinidad Young, Caitlin Patler, Jeremias Leonel Estrada, Homer Venters (2020): Understanding US Immigration Detention
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7348446/> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)

5.3. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság évtizedek óta az illegális bevándorlás egyik fő célpontja Európában, az országban tartózkodó illegális bevándorlók száma egyes becslések alapján megközelítheti az 1,2 millió főt, az illegálisan érkezők 90%-a menekültkérelemmel él.⁵⁴¹ Annak ellenére, hogy az Egyesült Királyság szigetország, esetében ez messze nem biztosít olyan védelmet, mint pl. Ausztrália esetében, ugyanis az illegálisan érkezők 85-88%-át a La Manche csatornán átkelve érkeznek.⁵⁴²

5.3.1. Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok

Az 1971-es Bevándorlási Törvény (Immigration Act 1971)⁵⁴³ több esetben is – személyazonosság megállapítása, szökés megelőzése, közrendvédelmi okból, kitoloncolásról szóló döntés meghozatala, illetve annak végrehajtása – teszi lehetővé teszik a külföldiek rendészeti, illetve menekültügyi okból történő fogva tartását.⁵⁴⁴ A menedékkérelemmel élő külföldieket szintén a fenti indok alapján lehet fogva tartani.⁵⁴⁵ Az Egyesült Királyságban a Belügyminisztérium (Home Office)⁵⁴⁶ tisztviselői határozata lapján van lehetőség jogosultak idegenrendészeti, valamint menekültügyi fogva tartás elrendelésére.

Amennyiben a tartózkodás jogszerűségének megállapítása érdekében folytatott eljárásban elrendelték a személy jogerős és végrehajtható kitoloncolást, kifejezetten ennek végrehajtása céljából korlátozható a külföldi személyi szabadsága őrizettel a szökés megelőzése érdekében.⁵⁴⁷

⁵⁴¹ Migration Watch UK: Government Admits Illegal Immigration Of At Least 135,000 Since 2017 But Number Likely Much Higher
<https://www.migrationwatchuk.org/news/2023/02/09/detected-illegal-immigration-of-at-least-135000-since-january-2018> (Letöltés dátuma: 2024.11.28.)

⁵⁴² OECD: International Migration Outlook 2025
https://www.oecd.org/en/publications/international-migration-outlook-2025_ae26c893-en/full-report/united-kingdom_2af18539.html

⁵⁴³ Immigration Act 1971
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/19/contents>

⁵⁴⁴ Immigration Act 1971 Schedule 3 2(3).

⁵⁴⁵ Asylum Information Database
<https://asylumineurope.org/reports/country/united-kingdom/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/grounds-detention/> (Letöltés dátuma 2024.09.11.)

⁵⁴⁶ Home Office: <https://www.gov.uk/government/organisations/home-office>

⁵⁴⁷ Immigration Act 1971 16.§(1B)

5.3.2. Az őrizet hossza

Az őrizet időtartamának Egyesült Királyságban Európában egyedülálló módon nincs jogszabályi felső határa, ugyanakkor, hogy egy felnőtt meddig tartható idegenrendészeti őrizetben (kivéve a várandós nőket), a kormányzati irányelvek szerint az őrizetet csak a szükséges legrövidebb ideig szabad alkalmazni. Amennyiben ettől eltérően a külföldit a szükségesnél hosszabb ideig tartanak fogva, az őrizetbe vétel jogellenesnek minősül, mivel összeegyeztethetetlen a kormány politikájával.⁵⁴⁸

2014-től a terhes nőket kizárólag 7 napig lehetett őrizetben tartani. Az őrizetbe vétel alól bizonyos csoportok mentesülnek, őket általában nem lehet őrizetbe venni, kivéve rendkívüli körülmények esetén. Ilyenek például a 18 év alatti kísérő nélküli személyek, valamint 2016-tól a Belügyminisztérium 2016-os állásfoglalásában foglaltak szerint különösen veszélyeztetettek lehetnek az őrizetbe vétel során, mint a 70 évesek vagy annál idősebbek, a terhes nők, a súlyos testi fogyatékkal élők, az olyan súlyos egészségügyi problémákkal küzdők, amelyeket csak a fogva tartási központokon kívül lehet kezelni, a súlyos mentális betegségben szenvedők, beleértve a poszttraumás sokk, a kínzás és emberkereskedelem áldozatait, a nemi vagy szexuális alapú erőszak áldozatát illetve a transzszexuális vagy interszexuális személyeket.⁵⁴⁹

5.3.3. A jogorvoslat lehetősége

A hatóságnak az őrizet kezdetétől számított 4 hónap után automatikusan bíróság elé kell terjesztenie az ügyet, amely dönt az őrizet további fenntartásáról vagy megszüntetéséről.⁵⁵⁰ A személy fogva tartására vonatkozó határozat a külföldi kérésre bírósági felülvizsgálati eljárás keretében megtámadható, a bíró a fogva tartás fenntartásáról dönt.⁵⁵¹ Ha bebizonyosodik, hogy egy személyt jogellenesen tartottak fogva, kártérítésre lehet jogosult.

5.3.4. Az őrizet végrehajtása

Az őrizetet speciális fogva tartási intézményben, ún. Bevándorlási Kitoloncolási Központban (Immigration Removal Centre) hajtják végre, melyből 2019-ben 10 (Brook

⁵⁴⁸ NA Law (2024) Immigration detention
<https://www.nalawsolicitors.co.uk/human-rights-application/detention/> (Letöltés dátuma: 2024.11.07.)

⁵⁴⁹ Uo.

⁵⁵⁰ Immigration Act 1971 Schedule 10. (11).

⁵⁵¹ Tribunals, Courts and Enforcement Act 2007, Section 15

House, Gatwick, Campsfield House, Oxfordshire, Colnbrook, Middlesex, Dungavel House, South Lanarkshire, Harmondsworth, Middlesex, Larne House, Antrim, Morton Hall, Lincolnshire, Pennine House, Manchester, Tinsley House, Gatwick, Yarl's Wood, Bedfordshire), 2022-ben már csak 7 működött az országban,⁵⁵² ezen kívül egy közvetlenül a kitoloncolást megelőző tartózkodás céljára kijelölt fogva tartási intézményt (Pre-Departure Accommodation) is fenntartottak.⁵⁵³

5.3.5. Az őrizet alternatívái

Az őrizet elvileg az elrendelésre okot adó körülményhez kapcsolódó hatósági döntésig vagy a kitoloncolásig tarthat, ugyanakkor óvadék ellenében lehetőség van a személy ideiglenes szabadlábra helyezésére is. Az óvadék megállapítását 2016 óta kérhető a bevándorlási tisztviselőtől, valamint amennyiben a külföldi már legalább 8 napot töltött az Egyesült Királyságban, bíróság is jogosult rá.⁵⁵⁴ A bírónak mérlegelnie kell annak valószínűségét, hogy a személy megszegi-e az óvadéki feltételt, a személy jelenléte veszélyt jelent-e a közvéleményre vagy veszélyezteti-e a közrend fenntartását, a személy fogva tartása szükséges-e az adott személy érdekében vagy más személy védelme érdekében.

A brit jog ezen túl ismeri a rendszeres jelentkezés kötelezettségét,⁵⁵⁵ a kötelező tartózkodási hely kijelölését⁵⁵⁶ és az elektronikus eszközzel történő nyomkövetést,⁵⁵⁷ ugyanakkor ezek használatát nem teszi kötelezővé, az a hatóság mérlegelésén múlik.

5.3.6. A rendszerrel szembeni kritikai észrevételek

Az őrizet gyakorlatát folyamatosan számos, az előző országokéhoz hasonló jellegű kritika éri. A fogvatartottak gyakran olyan körülmények között élnek, amelyek hasonlóak a börtönökhöz, annak ellenére, hogy nem követtek el bűncselekményt, a határozatlan idejű őrizet súlyosan károsítja a mentális egészséget, az őrizet költséges,

⁵⁵² NA Law (2024) Immigration detention <https://www.nalawsolicitors.co.uk/human-rights-application/detention/> (Letöltés dátuma: 2024.11.07.)

⁵⁵³ The Migration Observatory (2022) Immigration Detention in the UK <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/immigration-detention-in-the-uk/> (Letöltés dátuma: 2024.10.15.)

⁵⁵⁴ NA Law (2024) Immigration detention <https://www.nalawsolicitors.co.uk/human-rights-application/detention/> (Letöltés dátuma: 2024.12.10)

⁵⁵⁵ Immigration Act 1971 Schedule 10 2(1)(a).

⁵⁵⁶ Immigration Act 1971 Schedule 10 2(1)(c).

⁵⁵⁷ Immigration Act 1971 Schedule 10 2(1)(e).

évente több mint 100 millió fontba kerül az adófizetőknek,⁵⁵⁸ valamint az őrizet a legtöbb esetben szükségtelennek bizonyult. 2022-ben a fogvatartottak 73%-t óvadék ellenében, összességében pedig később 95%-át engedték szabadon.⁵⁵⁹

Az idegenrendészeti őrizet gyakorlata az Egyesült Királyságban továbbra is heves viták tárgya, és sokan sürgetik a rendszer átfogó reformját az emberi jogok védelme és a hatékonyabb bevándorlási politika érdekében. Számos szervezet és szakértő sürgeti az idegenrendészeti őrizet reformját, 28 napos maximális őrizeti időt és alternatív megoldások alkalmazását javasolva.⁵⁶⁰

5.4. Ausztria

Ausztria az elsők között áll az Európai Unió tagállamok életminőségét mérő világranglistán, ami igen vonzóvá teszi az irreguláris bevándorlók számára. Az országba 2015-ben ugrásszerűen megnőtt az illegálisan érkezők száma, jelentős kihívás elé állítva ezzel az osztrák hatóságokat. A 2015-ös menekültügyi válság idején körülbelül 88300 ember érkezett Ausztriába, hogy menedéket kérjen, ami a legmagasabb szám volt az 1956-os magyar forradalom óta, megegyezett az előző 5 évben illegálisan érkezettek összegével.⁵⁶¹ Ez rendkívül magasnak számított, mivel 2006-2015 között összesen 230680 menedékjog iránti kérelmet nyújtottak be Ausztriában.⁵⁶²

Az osztrák idegenrendészeti és a menekültügyi fogva tartás rendszere összetett jogi kereteket ölel fel, amelyek célja a migrációs folyamatok hatékony kezelése egyben a menedékkérők jogainak védelme. Az eljárás jogi alapjai az Európai Unió tagállamaiban kötelezően alkalmazott Visszatérési Irányelvben meghatározott elvekhez igazodnak, egyes szabályai azonban szigorúbbak az európai átlagnál. A fogva tartás célja a migrációs

⁵⁵⁸ Liberty: Immigration Detention

<https://www.libertyhumanrights.org.uk/fundamental/immigration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.11.03.)

⁵⁵⁹ Detention Action: What is immigration detention?

<https://detentionaction.org.uk/about-detention/what-is-immigration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.10.05.)

⁵⁶⁰ Lordok Háza Emberi Jogi Vegyes Bizottság: Bevándorlási őrizet Tizenhatodik jelentés a 2017-2019-es ülészakról 70. pont

<https://publications.parliament.uk/pa/jt201719/jtselect/jtrights/1484/1484.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.11.05.)

⁵⁶¹ Report by the Migration Council (2016) : Migration Council for Austria p.17.

https://www.bmi.gv.at/Downloads/files/Bericht_des_Migrationsrats_PDF_komplett_ENG_23_3_17.pdf (Letöltés dátuma: 2024.12.02.)

⁵⁶² Uo.)

folyamatok ellenőrzése és a biztonsági kockázatok minimalizálása. Az eljárás során a hatóságoknak figyelembe kell venniük az emberi jogokat és biztosítaniuk kell a megfelelő jogorvoslati lehetőségeket, ugyanakkor nem hagyhatják figyelmen kívül azt a tényt, hogy az illegálisan Ausztriába érkezők kitoloncolása egyre több nehézségbe ütközik, ugyanis döntő jelentőségű, hogy 2018 óta a magyar hatóságok csak akkor hajlandóak a magyar-osztrák visszafogadási egyezmény rendszerint az Ausztriába az osztrák-magyar határt illegálisan átlépő személyek átvételére, ha a felajánlott személyek bizonyíthatóan először Magyarország területén léptek jogszerűtlenül a schengeni övezetbe.⁵⁶³

5.4.1. Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok

Ausztriában az idegenrendészeti okból elrendelt fogva tartás akkor lehetséges, ha a külföldi illegálisan lépi át az államhatárt, vagy ha a hatóságok kétségbe vonják a személyazonosságát. A Szövetségi Idegenrendészeti és Menekültügyi Hivatal (Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl)⁵⁶⁴ kimondottan az a beutazási szabályok megsértése, illetve a menekültkérel elutasítása miatt⁵⁶⁵ elrendelt kiutasítás kitoloncolása érdekében jogosult az ún. kitoloncolási őrizet (Schubhaft)⁵⁶⁶ elrendelésére.

5.4.2. Az őrizet hossza

A Szövetségi Idegenrendészeti és Menekültügyi Hivatal a kitoloncolási őrizetet felnőttek esetében az őrizet maximális időtartama 6 hónapra, 14-18 év közötti személy esetében az őrizet legfeljebb 3 hónapra rendelheti el.⁵⁶⁷ Bizonyos esetekben az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet ettől jóval tovább, akár 18 hónapig is tarthat, amennyiben a külföldi személyazonossága vagy állampolgársága nem állapítható meg, mert a személy nem rendelkezik érvényes úti okmányokkal, vagy az általa megadott információk nem valósak, illetve, ha a személy olyan mértékű ellenállást tanúsított a kitoloncolás során, hogy az megghiúsult.⁵⁶⁸

⁵⁶³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁵⁶⁴ Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl <https://www.bfa.gv.at/>

⁵⁶⁵ Fremdenpolizeigesetz 2005. 46.§ (1)-(4)

⁵⁶⁶ Fremdenpolizeigesetz 2005. 79–81.§

⁵⁶⁷ Asylum Information Database Duration of Detention Austria <https://asylumineurope.org/reports/country/austria/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/duration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.09.19.)

⁵⁶⁸ Fremdenpolizeigesetz 2005. 80.§ (3)-(4)

A menedékkérők esetében a kérelmükről hozott végleges döntést követően az őrizetnek a törvény szerint alapesetben nem szabad 4 hétnél tovább tartania, maximális időtartama legfeljebb 6 hónap lehet.⁵⁶⁹

5.4.3. A jogorvoslat lehetősége

Az osztrák rendszer a fogva tartás törvényességi felülvizsgálatára többféleképpen biztosít lehetőséget. Az őrizet jogszerűségét és további indokoltságát hivatalból négyhetente köteles felülvizsgálni a hivatal.⁵⁷⁰ További jogorvoslati lehetőséget biztosít a bírósági felülvizsgálat lehetősége.⁵⁷¹ A rendszer kettős, egyrészt mennyiben az őrizet időtartama eléri vagy meghaladja a 4 hónapot, a Szövetségi Közigazgatási Bíróságnak (Bundesverwaltungsgericht) hivatalból felül kell vizsgálni az őrizet jogszerűségét, illetve a külföldi bármikor fellebbezhet a fogva tartási határozat ellen. A bíróság 7 napon belül köteles döntést hozni, Ha az őrizetet vagy annak időtartamát jogellenesnek ítélik, a kérelmező napi 100 euró pénzügyi kártérítésre jogosult a jogellenes fogva tartás minden napjáért. Amennyiben a fellebbezést elutasítják, továbbiakban a külföldi kérelmére a Közigazgatási Legfelsőbb Bíróság (Verwaltungsgerichtshof), legvégül az Alkotmánybíróság (Verfassungsgerichtshof) jogosult eljárni.⁵⁷²

5.4.4. Az őrizet végrehajtása

Az idegenrendészeti őrizetet általában a rendőrség által működtetett őrzött szállásokon (Polizeianhaltezentren) hajtják végre. Ezek olyan speciális létesítmények, amelyeket kifejezetten a kitoloncolásra váró külföldi állampolgárok fogva tartására alakítottak ki. A menedékkérők fogva tartása az ún. speciális menekültügyi őrzött szállásokon történik (Sonderanhaltezentren). Idegenrendészeti őrzött szállások Vordenbergben, Bécsben (Roßauer Lände, Hernalser Gürtel, Zinnergasse) Villachban és Bécs-Schwechat

⁵⁶⁹ Fremdenpolizeigesetz 2005. 80.§ (2)

⁵⁷⁰ Fremdenpolizeigesetz 2005. 80.§ (6)

⁵⁷¹ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 13. cikke és az EU Alapjogi Chartájának 47. cikke értelmében a fogva tartás elleni jogorvoslati kérelmet legalább egyszer bíróságnak kell felülvizsgálnia.

⁵⁷² Asylum Information Database: Judicial review of the detention order
<https://asylumineurope.org/reports/country/austria/detention-asylum-seekers/procedural-safeguards/judicial-review-detention-order/> (Letöltés dátuma: 2024.09.19.)

Repülőtérén működnek, utóbbi egy 28 fő ideiglenes, rövid idejű fogva tartására kialakított helyszín.⁵⁷³

Az osztrák hatóságok által idegenrendészeti őrizetben tartott személyek száma jelentősen megnövekedett 2015 után, annak ellenére, hogy 2016-ot követően a beadott menekültkérelmek száma jelentősen csökkent. A rendelkezésre álló adatok szerint 2015-ben 1436 főt tartottak idegenrendészeti őrizetben Ausztriában, míg ez a szám 2018-ra már 5252 főre emelkedett.⁵⁷⁴ A kiugró növekedést a kormánynak a kitoloncolások hatékonyságára irányuló erőfeszítéseivel magyarázzák, ugyanakkor a forrás rámutat, hogy míg az őrizetbe vételek száma 115%-kal nőtt 2016 és 2018 között, a kitoloncolások éves aránya csak 15%-kal emelkedett ugyanebben az időszakban.⁵⁷⁵

Az őrizet időtartama rendszerint jóval rövidebb a maximálisan határidőnél, 2023 szeptemberéig az átlagos őrizeti idő 29 nap, 2022-ben 32,8 nap volt.⁵⁷⁶

5.4.5. Az őrizet alternatívái

Az osztrák szabályozás több lehetőséget biztosít az őrizet helyettesítésére. Az idegenrendészeti törvény⁵⁷⁷ alapján a hatóságnak vizsgálnia kell, hogy a kívánt cél enyhébb eszközzel is elérhető-e.⁵⁷⁸ A rendszer nagyon hasonló a magyarhoz, a törvény három fő alternatívát sorol fel, jelentkezési kötelezettséget, a kötelező tartózkodási hely kijelölését és a pénzügyi biztosítékot, vagyis az óvadékot.⁵⁷⁹

5.4.6. A rendszerrel szembeni általános kritika

Az osztrák idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartási rendszer kritikusai elsődlegesen az európai viszonyok között hosszúnak tartott maximálisan 18 hónapig terjedő fogva tartást emelik ki, mivel álláspontjuk szerint az ilyen hosszú idejű őrizet nemcsak, hogy kérdéseket vet fel annak jogszerűségéről, hanem súlyosan érinti a

⁵⁷³ European Council on Refugees and Exiles Austria: Increasing Use of Detention According to Latest Statistics

<https://ecre.org/austria-increasing-use-of-detention-according-to-latest-statistics/> (Letöltés dátuma: 2024.10.05.)

⁵⁷⁴ Uo.)

⁵⁷⁵ Uo.

⁵⁷⁶ Asylum Information Database Duration of Detention Austria

<https://asylumineurope.org/reports/country/austria/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/duration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.09.19)

⁵⁷⁷ Fremdenpolizeigesetz 2005.

⁵⁷⁸ Fremdenpolizeigesetz 2005. 76.§ (1)

⁵⁷⁹ Fremdenpolizeigesetz 2005. 77.§ (3)

külföldiek életminőségét is. Ezen túl kiemelik, hogy az osztrák rendszerben nincs általános jog az ingyenes jogi segítséghez a menekültügyi és idegenrendészeti ügyekben, ami megnehezíti az érintettek számára a jogaik védelmét és a megfelelő védelem biztosítását, másrészt az őrizetet elrendelő hatóságok döntéseit csak négy hónap elteltével vizsgálják felül automatikusan, ami azt jelenti, hogy sokáig lehetnek emberek őrizetben anélkül, hogy független bírósági felülvizsgálat történne.⁵⁸⁰

5.5. Németország

Németország az Európai Unió egyik legfejlettebb, legerősebb gazdaságával rendelkező tagországa. A kiemelkedően magas életszínvonal, az igen fejlett szociális ellátórendszer, valamint a jobb munkalehetőség reménye miatt kiemelt vonzerőt jelent az Európába érkező irreguláris migránsok számára. Ennek hatását tovább növelte a német migrációs politika is, amely hosszú idő óta jelentős mértékben a külföldi vendégmunkásokra alapozta gazdaságát, illetve esetenként kifejezetten ösztönözte is a menekültek befogadását.⁵⁸¹

A német újraegyesítés előtt az egykori Német Szövetségi Köztársaság a munkaerő legális áramlása érdekében bilaterális megállapodásokat írt alá Olaszországgal (1955), Spanyolországgal (1960), Görögországgal (1960), Törökországgal (1961), Marokkóval (1963), Portugáliával (1964), Tunéziával (1965) és Jugoszláviával (1968).⁵⁸² Az 1973-as olajválság miatt átmenetileg kevesebb vendégmunkásra volt szüksége az országnak, amely addig 14 millió vendégmunkás megélhetését biztosította. Közülük 11 millióan tértek vissza hazájukba, 3 millió azonban így is maradt, amely az NSZK akkori lakosságához viszonyítva kitett egy önálló társadalmi csoportot.⁵⁸³ Ennek hosszú távú következményeképpen a 2015-ös menekültválság idején rekordot döntött az országba érkező külföldiek száma, a Német Szövetségi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2015-ben

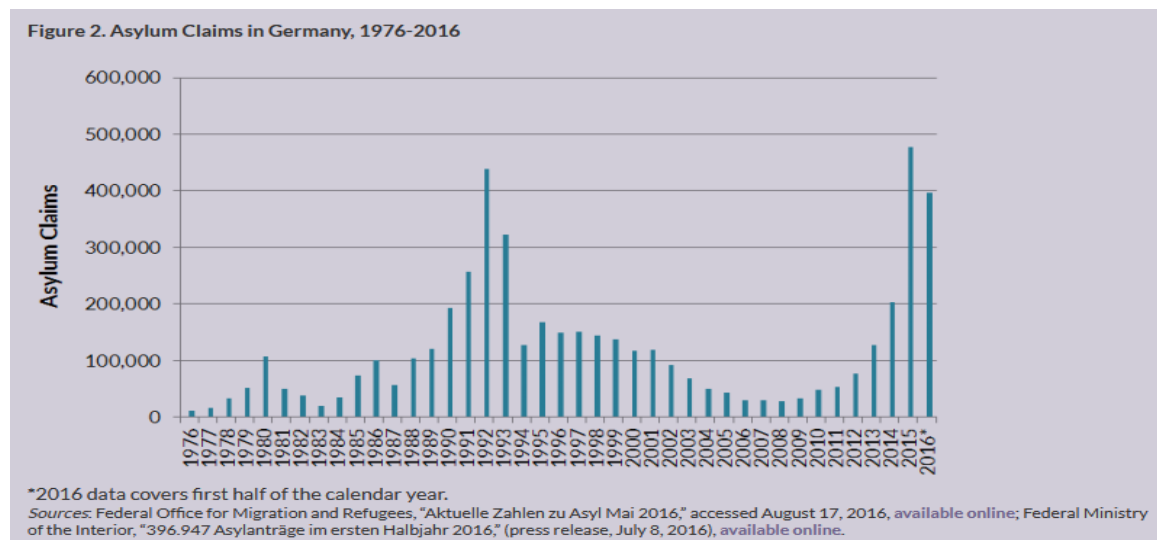
⁵⁸⁰Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2018) Report of mission to Austria focusing on the human rights of migrants, particularly in the context of return 15-18 October 2018 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/AustriaMigrationMissionReport.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.10.22.)

⁵⁸¹ 2015 augusztusának végén Angela Merkel német kancellár nyilatkozatot tett közzé, mely szerint a Szíriából érkezettek esetében nem küldi vissza a menekülteket abba az EU-s országba, ahol beléptek. Forrás: Ludger Pries (2020): We will Manage It” – Did Chancellor Merkel's Dictum Increase or Even Cause the Refugee Movement in 2015? *International Migration* 58(5), 2020, p.23.

⁵⁸² Glied Viktor (2020): Az európai migráció két arca. Ad Librum Budapest 2020. p. 17.

⁵⁸³ Suhajda Attila (2020): Németország és a migráció. in: Máltai Tanulmányok 2(2), p. 256 https://maltaitanulmanyok.maltai.hu/wp-content/uploads/2020/08/MT_2020_02-ebook.pdf#page=7

több mint 2 millió bevándorló érkezett az országba, ami a legmagasabb nettó bevándorlási szám a Német Szövetségi Köztársaság történetében.⁵⁸⁴ Ebből körülbelül 1,14 millió volt a külföldi állampolgárok nettó bevándorlása, ami 49%-os növekedést jelent a 2014-es évhez képest.⁵⁸⁵ 2015-ben közel félmillió ember kért menedékjogot Németországban, ami tízszeres növekedés 2010-hez képest.⁵⁸⁶ A menekültkérelemmel élők számának alakulását szemléletesen érzékelteti a 2. számú ábra:

2. számú ábra: Kimutatás a Németországba 1976-2016 között menekültkérelemmel élő külföldiek számáról.

Forrás: <https://www.migrationpolicy.org/article/new-reality-germany-adapts-its-role-major-migrant-magnet> (Letöltés dátuma: 2024.10.08.)

A német statisztikai források kiemelik, hogy bár a 2015-ös év rekordszámú bevándorló érkezett Németországba, az illegálisan tartózkodók pontos számát nehéz meghatározni. A statisztikák inkább az összes bevándorló számát, illetve a menedékkérők számát rögzítik, amelyek nem feltétlenül egyeznek meg az irreguláris migránsok számával. Az országban jogellenesen tartózkodó külföldiek magas száma komoly nehézségek elé állította a német rendvédelmi szerveket, ugyanakkor a jogi szabályozást vizsgálva látható, hogy a jelenlegi német jogszabályok széles körben lehetőséget biztosítanak a nemkívánatos külföldiek kiutasítására, illetve kitoloncolására, valamint a hatósággal nem együttműködő személyek őrizetbe vételére.

⁵⁸⁴ Deutsche Welle: Germany: Record number of immigrants 03/21/2016 <https://www.dw.com/en/two-million-germany-records-largest-influx-of-immigrants-in-2015/a-19131436> (Letöltés dátuma: 2024.10.08.)

⁵⁸⁵ Uo.

⁵⁸⁶ Victoria Reitig – Andreas Müllet (2016): The New Reality: Germany Adapts to Its Role as a Major Migrant Magnet Migration Policy Institute 09/31/2016 <https://www.migrationpolicy.org/article/new-reality-germany-adapts-its-role-major-migrant-magnet> (Letöltés dátuma: 2024.10.08.)

5.5.1. Az őrizet oka és típusai, az elrendelő hatóságok

A kiutasítás és kitoloncolás jogszabályi alapja Németországban elsősorban a német tartózkodási törvény (Aufenthaltsgesetz)⁵⁸⁷ rendelkezésein alapul. A törvény részletesen szabályozza a külföldi állampolgárok kiutasításának és kitoloncolásának feltételeit és eljárásrendjét. A kiutasításról a következőképpen rendelkezik:

„Ki kell utasítani azt a külföldit, akinek tartózkodása veszélyezteti a közbiztonságot és a közrendet, a szabad demokratikus alaprendet vagy a Németországi Szövetségi Köztársaság egyéb jelentős érdekeit, ha az egyedi eset összes körülményeit figyelembe véve az ország elhagyásához fűződő érdekek meghaladják a külföldinek a szövetségi területen maradásához fűződő érdekeket.”⁵⁸⁸

A törvény kiemeli, hogy menedékkérő csak kizárólag abban az esetben utasítható ki, ha a menekültügyi eljárás *„vitathatatlanul, menedékjogra jogosultként való elismerés vagy nemzetközi védelem megadása nélkül zárul le.”⁵⁸⁹*

A jogszabály az önkéntes országelhagyás elmulasztása, illetve közrendvédelmi okból kötelezettségként állapítja meg a kitoloncolás elrendelését és végrehajtását.⁵⁹⁰

A kitoloncolás végrehajtása érdekében a tartózkodási törvény lehetővé teszi a külföldi kitoloncolásig tartó őrizetbe vételét (Abschiebungshaft)⁵⁹¹ a következő fő szabályok szerint:

- *„a kitoloncolás előtti fogva tartás megengedhetetlen, ha a fogva tartás célja enyhébb eszközzel is megvalósítható,*
- *az őrizetet a lehető legrövidebb időtartamra kell korlátozni,*
- *kiskorúak és kiskorúakkal rendelkező családok nem vehetők kiutasítási őrizetbe.”⁵⁹²*

Az őrizetbe vétel esetén jelentős eltérés az előző országok joggyakorlatához képest, hogy az őrizetet nem az idegenrendészeti vagy menekültügyi hatóság, hanem annak kérésére kizárólag bíróság jogosult elrendelni.⁵⁹³ Az őrizetbe vétel ezért kizárólag bírósági határozat alapján történhet a kitoloncolás végrehajtásának előkészítése, vagy már

⁵⁸⁷ Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (Aufenthaltsgesetz)

⁵⁸⁸ Aufenthaltsgesetz 53.§ (1)

⁵⁸⁹ Aufenthaltsgesetz 53.§ (4)

⁵⁹⁰ Aufenthaltsgesetz 58.§ (1)-(3)

⁵⁹¹ Aufenthaltsgesetz 62.§

⁵⁹² Aufenthaltsgesetz 62.§ (1)

⁵⁹³ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit FamFG 417.§

elrendelése előtt is, amennyiben a személy fogva tartás nélkül jelentősen akadályozna vagy megghiúsítaná azt. Az őrizetet kiutasítást előkészítő őrizet (Vorbereitungshaft)⁵⁹⁴ néven kötelező elrendelni, amennyiben az elrendelt kiutasítás nem hajtható végre azonnal, és a személy fogva tartás nélkül a bíróság megítélése alapján a kitoloncolást akadályozná vagy megghiúsítaná.⁵⁹⁵ Ezt követően, a bíróság kitoloncolási őrizetbe (Sicherungshaft)⁵⁹⁶ veheti a külföldit kifejezetten szökésének megakadályozása érdekében. A jogszabály részletesen kifejti a szökés veszélyének fennállását is, egyrészt a vélelmezhető, másrészt a kétséget kizáró, megdönthetetlen esetekre vonatkozóan. A jogszabály szerint a szökés valószínűsíthető, amennyiben a külföldi személyazonosságával kapcsolatban megtévesztette vagy a kitoloncolás akadályá szempontjából releváns módon, a kitoloncolással összefüggésben időlegesen megtévesztette a hatóságot, útiokmányát elrejtette vagy megsemmisítette, a értesítése ellenére hatóság előtt nem jelent meg, tartózkodási helyének változásáról a hatóságot nem értesítette vagy korábban már megghiúsította a kitoloncolást, vagy egyértelműen kijelenti hogy el akarja kerülni azt.⁵⁹⁷ Súlyosabb és a szökésre egyértelműen utaló okok közzé sorolja a törvény a személyazonosság szándékos eltitkolását, a más személy életére vagy testi épségére veszélyes viselkedést, a közrend veszélyeztetését, valamint amennyiben a külföldit korábban már szándékos bűncselekmény elkövetése miatt elítélték.⁵⁹⁸

A törvény ezen kívül kifejezetten az előírt együttműködési kötelezettséget⁵⁹⁹ megszegő külföldiek esetén teszi lehetővé a bíróság számára az ún. együttműködési őrizet (Mitwirkungshaft) elrendelését teszi lehetővé.⁶⁰⁰ Az őrizet célja, hogy a külföldi biztosan megjelenjen annak az államnak a képviselője vagy meghatalmazott tisztviselője előtt, amelynek vélelmezett állampolgára, és személyazonossága tisztázásához szükséges adatokat szolgáltatasson, a kitoloncolás végrehajtása érdekében kötelező orvosi vizsgálaton vegyen részt, illetve pótolja a személyazonossága tisztázásához szükséges információkat.⁶⁰¹

⁵⁹⁴ Aufenthaltsgesetz 62.§ (2)

⁵⁹⁵ Aufenthaltsgesetz 62.§ (2)

⁵⁹⁶ Aufenthaltsgesetz 62.§ (3)

⁵⁹⁷ Aufenthaltsgesetz 62.§ (3a)

⁵⁹⁸ Aufenthaltsgesetz 62.§ (3b)

⁵⁹⁹ Aufenthaltsgesetz 82.§ (1)

⁶⁰⁰ Aufenthaltsgesetz 82.§ (6)

⁶⁰¹ Aufenthaltsgesetz 82.§ (6)

5.5.2. Az őrizet hossza

A kiutasítást előkészítő őrizet időtartama nem haladhatja meg a 6 hetet. Kitoloncolás esetén az elrendelt fogva tartás időtartamának lejártáig nem szükséges új bírósági határozat az őrizet folytatásához.⁶⁰²

A kitoloncolás őrizet alapesetben legfeljebb hat hónapra rendelhető el, ugyanakkor ezen túl legfeljebb tizenkét hónappal meghosszabbítható, ha a kiutasítás a külföldinek felróható okból nem hajtható végre. Szintén lehetséges a tizenkét hónappal történő őrizet hosszabbítás, amennyiben a külföldit befogadni köteles vagy hajlandó harmadik ország a kitoloncoláshoz szükséges iratokat késve küldi meg. Az eljárás során elrendelt őrizet teljes időtartama nem haladhatja meg a 18 hónapot. Az előkészítő őrizetet az előzetes letartóztatás teljes időtartamába bele kell számítani.⁶⁰³

Az együttműködési őrizet 14 napra rendelhető el, hosszabbítására nincsen lehetőség.⁶⁰⁴

5.5.3. A jogorvoslat lehetősége

Az őrizetbe vett külföldi jogi képviselője útján nyújthat be jogorvoslati kérelmet az őrizet elrendelése és meghosszabbítása ellen.⁶⁰⁵ Az őrizet hosszabbítása nem automatikus, az a hatóság kérésére történhet, a bíróság minden esetben kiemelt figyelmet fordít az őrizet szükségességét illetően az arányosság elvére.

5.5.4. Az őrizet végrehajtása

Az idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartás céljából Németország is rendelkezik erre a célra kialakított speciális intézményekkel (Abschiebungshaftvollzugseinrichtung). 2023 januárjától Németország több szövetségi államában működnek ilyen létesítmények, mint például Bajorországban Eichstätt (90 fő), a müncheni repülőtéren (20 fő), Hof-ban (150 fő) Baden-Württembergben Pforzheimban (51 fő), Észak-Rajna-Vesztfáliában Bürenben (175 fő) míg Hessen tartományban Darmstadt-Eberstadtban (80 fő).⁶⁰⁶ Az adatokból látszik hogy ezek az ország méretéhez

⁶⁰² Aufenthaltsgesetz 62.§ (2)

⁶⁰³ Aufenthaltsgesetz 62.§ (4)

⁶⁰⁴ Aufenthaltsgesetz 62.§ (6)2.

⁶⁰⁵ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit FamFG 427.§

⁶⁰⁶ Asylum Information Database: Place of Detention Germany

<https://asylumineurope.org/reports/country/germany/detention-asylum-seekers/detention->

és az ott illegálisan tartózkodók számához képest meglehetősen alacsony befogadóképességű intézmények, ugyanakkor tervben van egy Passauban kialakítandó nagy befogadó kapacitású objektum felépítése.⁶⁰⁷

5.5.5. *Az őrizet alternatívái*

A német joggyakorlat az őrizettel szemben kifejezetten az alternatív intézkedéseket helyezi előtérbe, az idegenrendészeti törvény számos alternatív intézkedésre ad lehetőséget, a külföldi mozgásszabadságát eltérő mértékben és módon korlátozva.⁶⁰⁸ Az hatóság előírhatja a külföldi rendszeres jelentkezési kötelezettségét,⁶⁰⁹ kötelező lakóhely kijelölést⁶¹⁰ illetve a külföldi mozgásának időszakos, legfeljebb 3 hónapig érvényes területi korlátozását,⁶¹¹ meghatározott helyen történő éjszakai tartózkodási kötelezettségét,⁶¹² útiokmányának lefoglalását⁶¹³ illetve pénzbeli garancia letétbe helyezését (óvadék).⁶¹⁴

A német gyakorlatban leggyakrabban a lakóhely-meghatározást és a jelentési kötelezettséget alkalmazzák, gyakran kombinálva, míg az óvadék alkalmazása kevésbé jellemző.⁶¹⁵

5.5.6. *A rendszerrel szembeni kritikai észrevételek*

A rendszert érő kritikai észrevételek pedig az őrizet esetleges és nagyon kis számban való alkalmazása miatt elsődlegesen nem is erre, hanem a korábbi befogadásra és integrálásra irányuló szemlélet megváltozásából adódóan egyre aktuálisabbá váló jelentős szigorítás ellen irányulnak. A német migrációs politika jelentős változásokat tervez az őrizet alkalmazásának kiterjesztésében, a kitoloncolások hatékonyságának jelentős növelése, a kitoloncolandó külföldiek szociális ellátásának megvonása, illetve

conditions/place-detention/ (Letöltés dátuma: 2024.09.19.)

⁶⁰⁷ Asylum Information Database: Place of Detention Germany
<https://asylumineurope.org/reports/country/germany/detention-asylum-seekers/detention-conditions/place-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.09.19.)

⁶⁰⁸ Aufenthaltsgesetz 61.§

⁶⁰⁹ Aufenthaltsgesetz 61.§ (1e)

⁶¹⁰ Aufenthaltsgesetz 61.§ (1d)

⁶¹¹ Aufenthaltsgesetz 61.§ (1c)

⁶¹² Aufenthaltsgesetz 61.§ (1e)

⁶¹³ Aufenthaltsgesetz 50.§ (5)

⁶¹⁴ Aufenthaltsgesetz 66.§ (5)

⁶¹⁵ Asylum Information Database: Alternatives to detention Germany
<https://asylumineurope.org/reports/country/germany/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/alternatives-detention/> (Letöltés dátuma: 2025.02.30.)

legfőképpen Németországnak az irreguláris migránsok számára vonzó hatása csökkentése érdekében.⁶¹⁶

5.6. Összegzés

A vizsgált országok az idegenrendészeti, valamint a menekültügyi őrizet különböző, világszinten meghatározó modelljeit képviselik. Ausztrália az 1992-ben bevezetett kötelező és gyakran határozatlan idejű őrizetével a legszigorúbb, elrettentésen alapuló rendszert testesíti meg, amely referenciaként szolgál más államok számára is. Az Egyesült Államok rendszere a világ legnagyobb bevándorlási célú fogva tartási infrastruktúrájával rendelkezik, ahol a büntetőjogi jellegű elemek és a magánkézben lévő őrizeti központok kínálnak lényegi kutatási szempontokat. Nagy-Britannia vizsgálata azért kulcsfontosságú, mert az európai országok közül egyedülként nem alkalmaz törvényi felső korlátot az őrizet időtartamára vonatkozóan.

Ausztria és Németország bevonása elengedhetetlen az uniós jogi keretek (pl. a visszatérési irányelv és a Dublin III. rendelet) eltérő tagállami implementációjának elemzéséhez

Az 5 országot vizsgálva látható, hogy az illegális migráció kezelése súlyos problémákkal szembesíti még az igen fejlett gazdasággal bíró, világviszonylatban is kiemelkedő életszínvonalat biztosító országokat is. Az irreguláris migránsokkal szembeni idegenrendészeti és menekültügyi szabályozás rendszerint szigorú, ugyanakkor nem mindig igazodik az adott ország által védelmezni kívánt társadalom értékrendjéhez. Az intézményrendszer valamennyi vizsgált ország esetén tükrözi a nemkívánatos jelenséghez történő jogalkalmazási szemléletet és gyakorlatot.

Ausztrália idegenrendészeti jogszabályai a legszigorúbbak közzé tartoznak a világon, kiemelten az illegális bevándorlás ellen lép fel, egyben külön jogi és adminisztratív akadályokkal nehezíti meg a jogszerű tartózkodást. Az ország saját migrációs zónán kívülre eső szigetein érkező menekültek nem jogosultak nemzetközi védelemre, határozatlan ideig őrizetbe veheti őket, akár az országtól több ezer kilométerre levő szigetekre szállítva. A hatályos jog 1992 óta kötelezővé teszi a jogellenesen

⁶¹⁶ Lomnici Zoltán (2024): A német helyhatóságok javaslata a német migrációs politika radikális megváltoztatására szólít fel. Alaptorvenyblog 2024.09.09.
https://alaptorvenyblog.hu/a_nemet_helyhatosagok_javaslat_a_nemet_migracios_politika_radikalis_me_gvaltoztatasara_szolit_fel.html (Letöltés dátuma: 2024.11.12.)

tartózkodó külföldiek őrizetét, amely válogatás nélkül érinti a felnőtteket, a családokat és a gyermekeket is. Mivel a fogva tartásnak nincs maximális időtartama, az akár évekig is elhúzódhat. 2023-ban az átlagos fogva tartási idő 806 nap volt, extrém esetben pedig a tíz évig tartó fogva tartás is előfordult. Az őrizet jogszerűségét a bíróságok csak szűk körben vizsgálhatják, gyakorlatilag csak a vízum meglétének ellenőrzését végzik, így érdemi bírósági kontroll nincs. A gyakorlatot jelentős nemzetközi kritika érte, különösen a határozatlan idejű, érdemi jogorvoslat nélküli fogva tartás, valamint a kiskorúak őrizete miatt. Fordulópontot jelent, hogy 2023-ban az Ausztrál Legfelsőbb Bíróság ugyan jogellenesnek találta a határozatlan idejű fogva tartást, melynek következményeképpen az őrizetet meg kell szüntetni, ha egyértelmű, hogy a külföldi kitoloncolása nem lehetséges, viszont ez a gyakorlat nem általános, kifejezetten egyedi esetekre vonatkozik.

Az Egyesült Államok a világ legnagyobb idegenrendészeti és menekültügyi fogva tartási rendszerével rendelkezik. A vonatkozó jogszabály széles körben teszi lehetővé a nemkívánatos külföldiek kötelező őrizetbe vételét és eltávolítását. A fogva tartás időtartama összetett kérdés, a jogszabályok bizonyos esetekben maximált, máskor határozatlan időt is lehetővé tesznek, főügyészi mérlegelés alapján. Egyes esetekben óvadék ellenében szabadlábra helyezés is lehetséges, de erre vonatkozó általános bírósági kontroll nincs. A fogvatartottak száma az elmúlt években jelentősen nőtt, az ICE országos szinten több mint 200 őrizeti központban tartja fogva a külföldieket, melyek egy részét üzleti alapon működő magáncégek működtetik. Különösen magas a kísérő nélküli kiskorúak aránya. Emberi jogi szervezetek hevesen kritizálják a határozatlan idejű fogva tartást, a rossz körülményeket, a jogi képviselő hiányát és a fogva tartás egészségügyi következményeit.

Az Egyesült Királyság szintén az egyik legfőbb európai célország az illegális bevándorlók számára. A fogva tartást a Belügyminisztérium tisztviselői közigazgatási határozattal rendelik el, bírósági döntés nem szükséges. Az őrizet oka tipikusan a kitoloncolás, a személyazonosság megállapítása, valamint a hatóságokkal való együttműködés hiánya. A jogszabályok alapján a beutazási feltételek teljesítéséig, kitoloncolási határozat végrehajtásáig tartható őrizetben a külföldi. A brit idegenrendészeti törvény nem ír elő maximális fogva tartási időtartamot, csak irányelvi elvárás, hogy a lehető legrövidebb ideig tarthasson. Bizonyos sérülékeny csoportokat (pl. kísérő nélküli kiskorúakat, várandós nőket) speciális védettség illet meg. Az óvadék alkalmazása széles körben elérhető, bírósági felülvizsgálat, illetve jogellenes őrizet esetén

kártérítésre is van mód. Kritika elsősorban az őrizet hosszúsága, a börtönszerű viszonyok, a mentális egészségre gyakorolt hatás, valamint a szükségtelensége miatt éri a rendszert – sokan a jogszabályi maximális időtartam és alternatív intézkedések bevezetését sürgetik.

Ausztria idegenrendészeti és menekültügyi jogszabályai az EU Visszatérési Irányelvére épülnek, ám szigorúbb elemeket is tartalmaznak. A fogva tartást elsősorban illegális belépés, igazolatlan tartózkodás, illetve személyazonossággal kapcsolatos kétségek indokolhatják. Az idegenrendészeti törvény 24 órás őrizetet ír elő, amely szükség esetén 48 órára, vagy akár 14 napra is meghosszabbítható. A kitoloncolásig tartó őrizet felnőttek esetén maximum 6 hónap, fiataloknál 3 hónap lehet, de egyes eljárásokban elérheti a 18 hónapot, ha a személyazonosság vagy útlevél tisztázása elhúzódik. Menedékkérők fogva tartása külön szabályok szerint, rövid ideig lehetséges, általában 4–6 hónapig. Az őrizetet speciális rendőrségi létesítményekben hajtják végre, a menedékkérőket külön táborokban tartják. A számok a menekültválságot követően megugrottak. Az őrizet jogszerűségét négyhetente hivatalból, illetve bíróság előtt lehet felülvizsgálni – elhúzódó jogellenes fogva tartás esetén pénzügyi kártérítés jár. Kritika elsősorban a hosszú maximális időtartam és az ingyenes jogi segítség hiánya miatt éri az osztrák rendszert.

Németország nagy gazdasági vonzereje miatt kiemelt célpont, különlegessége, hogy a fogva tartást kizárólag bíróság rendelheti el. A jogszabály részletesen szabályozza a kiutasítás és kitoloncolás feltételeit, kitoloncolás esetén a személyi szabadságot őrizettel korlátozhatja. A fogva tartás időtartama alapesetben 6 hónap, különleges esetben akár 18 hónapig is tart, de mindig mérlegelni kell az arányosság elvét. Az intézkedések alternatíváját is prioritásként kezeli (pl. óvadék, jelentkezési kötelezettség, okmányok elvétele). Kiskorúak és családjaik nem vehetők őrizetbe. Speciális intézmények működnek, de viszonylag alacsony a kapacitásuk az ország méretéhez képest. A rendszer legfőbb kritikája a szabályozás szigorítása, a kitoloncolások hatékonyságának növelése, ellátások megvonása és a befogadási politika változása.

Összességében a kifejezetten büntető és elrettentő szándékkal fogva tartó ausztráliai rendszer mellett a brit és az amerikai modell a biztonságra összpontosít, ugyanakkor az őrizet hosszára vonatkozó rugalmas vagy hiányzó korlát, a bonyolult és esetleges hatékonyságú jogorvoslati rendszer jelentős távoltartó erővel bír. Az osztrák és

a német modell a szigorú európai uniós normák betartásával adminisztratív jellegű, kifejezetten a kitoloncolás végrehajtására összpontosít.

Az illegális migráció növekedésével ellentétben viszont a korlátlan idejű őrizet esetén szabályozási gyakorlat az emberi jogok figyelembevételének köszönhetően már kevésbé szigorú, ugyanakkor az intézményrendszer valamennyi vizsgált ország esetén tükrözi a jogalkalmazási szemléletből és gyakorlatból adódó nemkívánatos jelenségeket. A fogva tartási rendszerekkel kapcsolatos kritikai észrevételek gyakorlatilag – a német rendszer kivételével – azonos szempontok alapján marasztalják el az illegálisan érkező külföldiek fogva tartását, különösen ott, ahol az őrizetnek valóban nincsen felső határa. A maximális időtartam hiánya viszont valamennyi állam esetén hasonló folyamatokat generált az igazságszolgáltatás felső szintjén. Azok az országok gyakorlatai, ahol a bírósági felülvizsgálat szélesebb körben biztosított, a jogállami elvek érvényesülését tekintik fő irányknak, míg az adminisztratív őrizet jellemzően a gyors és tömeges eljárásokat preferáló államokban szokásos. A fogva tartási rendszerekkel kapcsolatos kritikai észrevételek gyakorlatilag – a német rendszer kivételével – azonos szempontok alapján marasztalják el az illegálisan érkező külföldiek fogva tartását, különösen ott, ahol az őrizetnek valóban nincsen felső határa.

A személyes szabadság tartós elvonásával járó őrizeti típusukat a vizsgált országok esetén a 2. számú táblázat foglalja össze:

2. számú táblázat: Az külföldivel szemben elrendelhető őrizeti típusok összefoglalása a vizsgált államokban Forrás: a szerző szerkesztése

*

Ország	Őrizet típusa	Jogalap	Elrendelő hatóság	Őrizet célja	Elrendelés időtartama	Hosszabbító szerv	Őrizet maximális időtartama	Végrehajtás helye	Jogorvoslat	Alternatív intézkedés
Ausztrália	Kitoloncolás érdekében elrendelt őrizet (menekültügy eljárásban is alkalmazható)	Migration Act 1958 (Cth) 189. §-a	Ausztrál Határ- és Bevándorlási Hivatal (Australian Border Force)	Rendelkezésre állás biztosítása, elrettentés	Nincs megszabott felső határ, bírói mérlegelés alapján	Bíróság	Nincs, de 6 hónapon túl a hatóságnak kell bizonyítani a fenntartás szükségességét	Bevándorlási Fogva Tartási központ, Bevándorlási tranzit szállás	Bírói felülvizsgálat	Közösségi fogva tartás
Amerikai Egyesült Államok	Terrorizmussal kapcsolatban elrendelt őrizet	Immigration and Nationality Act 236/A	Legfőbb Ügyész (Attorney General)	Közbiztonsági ok	7 nap	Legfőbb Ügyész	Kitoloncolásig	Állami és szövetségi büntetés-végrehajtási intézetek, magánvállalatok által üzemeltetett fogva tartási helyek	Bírói felülvizsgálat	-
	Kitoloncolás érdekében elrendelt őrizet (menekültügy eljárásban is kötelező alkalmazni)	Immigration and Nationality Act 235 -236	Ua.	Rendelkezésre állás biztosítása, közrend védelme	Kitoloncolási őrizet esetén 90 nap	Legfőbb Ügyész (delegálható jogkör)	6 hónap az irányadó, de nincsen felső korlát	Ua.	Bírói felülvizsgálat	Óvadék, rendszeres jelentkezési és lakcímváltozás bejelentési kötelezettség, utazási korlátozás, elektronikus eszközzel végzett felügyelet
Egyesült Királyság	Kitoloncolás érdekében elrendelt őrizet	Immigration Act 1971	Belügyminisztérium (Home Office)	Kitoloncolás elrendelés	Kitoloncolás végrehajtásáig	-	Alapesetben nincs felső korlát, Terhes nő: 7 nap)	Bevándorlási Kitoloncolási Központban	4 havonta automatikus bírói felülvizsgálat (a külföldi is kérheti)	rendszeres jelentkezési kötelezettség, kötelező tartózkodási hely kijelölése elektronikus eszközzel végzett nyomkövetés
Ausztria	Kitoloncolási őrizet (menekültkérelmezőkkel szemben is alkalmazható)	Fremdenpolizeigesetz 2005. 79–81.§	Szövetségi Idegenrendészeti és Menekültügyi Hivatal (Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl)	Kitoloncolás végrehajtása	Kitoloncolás végrehajtásáig		Alapesetben: 6 -18 hónap, 14-18 év közötti személy: 3 hónap Menedékkérő: 4 héttől 6 hónapig	Őrzött szállás	Bírói felülvizsgálat 4 hónap után	Jelentkezési kötelezettség, kötelező tartózkodási hely kijelölése, óvadék
Németország	Kiutasítást előkészítő őrizet	Aufenthaltsgesetz 62.§ (2)	Bíróság	A kiutasítás végrehajtásának biztosítása	6 hét	-	-	Kiutasítási őrizeti intézményként	Bírói felülvizsgálat	Óvadék, Jelentkezési kötelezettség, kötelező lakóhely kijelölés, időszakos területi korlátozás, meghatározott helyen történő éjszakai tartózkodási kötelezettség, útiokmány lefoglalása
	Kitoloncolási őrizet	Aufenthaltsgesetz 62.§ (3)	Ua.	Rendelkezésre állás biztosítása	6 hónap	Bíróság	18 hónap	Ua	Ua.	Ua.
	Együttműködési őrizet	Aufenthaltsgesetz 82.§ (6)	Ua.	Rendelkezésre állás biztosítása	14 nap	Ua.	-	Ua.	Ua.	Ua.

6. AZ IDEGENRENDESZETI ELJÁRÁSBAN ELRENDELTE ŐRIZET VÉGREHAJTÁSA ÉS HATÁSA AZ ELJÁRÁSOK SIKERESSÉGÉRE

Az idegenrendészeti őrizet végrehajtásának módja meghatározó tényezője annak, hogy a hatóság mennyiben képes biztosítani a kiutasítási és visszaküldési eljárások tényleges végrehajthatóságát. A fogva tartási környezet fizikai körülményei közvetlenül befolyásolják az együttműködési hajlandóságot és a visszatérési eljárások végkimenetelét. Az őrizet végrehajtásának gyakorlata akkor járul hozzá leginkább az eljárások eredményességéhez, ha egyszerre garantálja a személyi szabadság korlátozásának arányosságát és a hatósági döntések végrehajtásához szükséges kontrollt. A fejezet ezért a fogva tartás végrehajtásának intézményi és garanciális kereteit vizsgálja abból a szempontból, hogy azok miként hatnak az idegenrendészeti eljárások eredményességére.

6.1. Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának intézményi követelményei

Az idegenrendészeti eljárás során elrendelhető valamennyi őrizettípust fő szabályként a Visszatérési Irányelvben megfogalmazottak alapján speciális intézményben, különleges idegenrendészeti fogdákb⁶¹⁷ kell végrehajtani. Magyarországon erre a célra az ún. őrzött szállás szolgál. Létesítésének feltételeit a 113/2007. (V. 24.) Korm. rendelet⁶¹⁸ (a továbbiakban: Szmtvvhr.) tartalmazza. A létesítményben biztosítani kell a fogvatartott személyek számára megfelelő étletteret, személyenként legalább 15 m³ légtérrel és 5 m² mozgástérrel. Külön közösségi helyiségeknek kell kialakítani az étkezéshez, a szabadidős tevékenységekhez és a látogatók fogadásához, biztosítani kell az elhelyezettek számához igazodó, nemeként elkülönített, hideg-meleg folyóvízzel ellátott mosdókat, zuhanyzókat és zuhanyzókat és WC-eket. Ki kell alakítani a háziorvosi minimumfeltételeknek megfelelő orvosi rendelőt,

⁶¹⁷ Visszatérési Irányelv 16. cikk (1)

⁶¹⁸ 113/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény végrehajtásáról (Szmtvvhr.)

a vizsgálatra és elkülönítésre szolgáló helyiségeket, a szabadtéri tartózkodásra alkalmas területet, a megfelelő megvilágítást, szünetmentes áramellátást, a természetes szellőzést és telefonhasználati lehetőség.⁶¹⁹

Az őrizet végrehajtására vonatkozó alapszabályokat a Btátv, a részletes szabályokat a 11/2024. (II. 29.) BM rendelet⁶²⁰ és a 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás⁶²¹ rendelkezései tartalmazzák.

Az őrzött szállásra történő befogadás során az őrizettest az általa értett nyelven kell tájékoztatni jogairól és kötelezettségeiről, a befogadó intézmény napirendjéről, rezsimszabályairól. Az őrizet végrehajtása során a házastársak kivételével a férfiakat a nőktől, valamint a kiskorú gyermekkel rendelkező családokat – a magánélet megfelelő védelmének biztosításával – a többi őrizettestől külön helyezik el. Az őrizetes fogva tartása során jogosult elhelyezésre, ételmezésre, saját ruházat viselésére – szükség esetén az évszaknak megfelelő ruházatra –, valamint jogszabályban meghatározott egészségügyi ellátásra, képviselőjével, illetve a konzuli képviselte tagjával ellenőrzés nélküli, valamint hozzátartozójával ellenőrzés melletti kapcsolattartásra, csomag átvételére és küldésére, levelezés folytatására és látogató fogadására, az ételmezésének saját költségén történő kiegészítésére, vallásának szabad gyakorlására – ideértve a vallási előírásoknak megfelelő étkezést is – az intézmény által biztosított közművelődési lehetőségek igénybe vételére, kifogás, kérés, panasz, közérdekű bejelentés, visszaélés-bejelentés megtételére valamint napi legalább egy óra időtartamú szabad levegőn tartózkodásra.⁶²² A kiskorú őrizetesnek a korának megfelelő szabadidő játék- és rekreációs tevékenységeket, a 16. életévét be nem töltött kiskorú őrizetes részére pedig az őrizet időtartamának függvényében biztosítani kell a korának megfelelő oktatást.⁶²³

A külföldi köteles az őrizet végrehajtására szolgáló létesítmény rendjét megtartani, az ezzel összefüggő utasításoknak eleget tenni, magatartásával a többi őrizetben lévő személy jogait nem sértheti, nyugalma nem zavarhatja. Az általa használt helyiségek tisztán tartásában köteles díjazás nélkül közreműködni, köteles a személyét érintő vizsgálatoknak magát alávetni, a ruházat átvizsgálását és a birtokban nem tartható

⁶¹⁹ Szmtvvhr. 60.§ (1)

⁶²⁰ 11/2024. (II. 29.) BM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól

⁶²¹ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás

⁶²² Btátv. 135.§ (3)

⁶²³ Btátv. 135.§ (4)

személyes tárgyak elvételét tűrni, a tartására és ellátására fordított költséget és az általa szándékosan okozott kárt megtéríteni.⁶²⁴

Az őrizetben lévő személyt érintő vizsgálatba beletartozik az őrizetben lévő jogszabályban meghatározott kitoloncolás feltételei körébe tartozó, a kiutasítás célszágába történő beutazásához, illetve a tranzitországokon történő átutazásához szükséges egészségügyi vizsgálata is. Ezek az orvosi vizsgálatok kikényszeríthetők, illetve lényeges, hogy a harmadik országbeli állampolgár a szükséges egészségügyi ellátást nem utasíthatja el.⁶²⁵

Amennyiben a kiutasítandó harmadik országbeli állampolgárok kivételesen nagy száma előre nem látott súlyos terhet ró az őrzött szállások kapacitására, illetve az idegenrendészeti hatóságra, akkor a 11/2024. (II. 29.) BM rendelet⁶²⁶ lehetővé teszi, hogy az őrzött szállások őrizeti kapacitásának elégtelensége esetén a fogva tartás más őrizeti helyen (büntetés-végrehajtási intézmény) is megvalósítható legyen.⁶²⁷

Az őrzött szálláson történő fogva tartás során az atrocitások elkerülése érdekében célszerű kiemelt figyelmet fordít arra, hogy egymástól fizikailag elkülönítetten kerüljenek elhelyezésre azon külföldiek, akik vallási, politikai, etnikai hovatartozásuk miatt várhatóan konfliktusba keveredhetnek más fogvatartottakkal.

6.2. Az őrzött szállások objektumai, a befogadó kapacitás és a fogva tartási gyakorlat változásai

A 2000-es évek végétől – az illegális migráció fokozatos emelkedése miatt – folyamatosan mutatkozott igény a rendelkezésre álló őrizeti helyek számának növelésére, ugyanakkor a határőrség által fenntartott őrzött szállások kapacitása már a rendőrségi integrációt megelőzően drasztikusan csökkent, a 670 fős befogadókapacitás az integrációt követően 282 főre redukálódott.⁶²⁸ Az időközben növekvő mértékű illegális migráció miatt azonban 2009-ben 2166 fő, 2010-ben már 4006 fő fogva tartására került sor.⁶²⁹ 2010 év január-február hónapban átlagosan az őrizeti kapacitás kihasználtsága 37-45%-

⁶²⁴ Btátv. 135.§ (5) és (7)

⁶²⁵ Btátv. 135.§ (6)

⁶²⁶ 11/2024. (II. 29.) BM rendelet

⁶²⁷ 11/2024. (II. 29.) BM rendelet 1.§ (3)

⁶²⁸ Balázs László (2011): Az illegális migráció kezelésének aktuális kérdései Magyarországon. Határrendészeti Tanulmányok 8(1), Különszám p.18.

⁶²⁹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

os volt, azonban március közepétől az akkor rendelkezésre álló nyírbátori, győri, budapesti és a kiskunhalasi objektumok is teljesen megteltek, ezért áprilistól ideiglenesen rendőrségi fogdák (Baja, Salgótarján, Csongrád, Székesfehérvár, Debrecen, Zalaegerszeg) működtek ideiglenes őrzött szállásként. A maximális befogadó kapacitás júliusra 93,2%-os feltöltöttség mellett rövid időre elérte a 692 főt⁶³⁰. 2010 december közepétől a fogva tartotti létszám csökkenése miatt a rendőrségi fogdákra már nem volt szükség.⁶³¹

A rendőrség szembesült azzal, hogy az illegális migráció fokozódó intenzitása miatt amennyiben követelményszerűen kívánja végrehajtani idegenrendészeti feladatokat, úgy több okból is jelentősen fejleszteni szükséges a fogva tartási infrastruktúrát. A szükséges férőhely biztosítása, a befogadókapacitás növelése, az őrzésbiztonság hatékonyságának technikai eszközökkel való növelése, a szükséges élőerő-igény csökkentése, speciális bánásmódot igénylő személyek (sérülékeny csoportok) előírászerű elhelyezése, az általános elhelyezési körülmények szükségszerű javítása, valamint a már elvárt humánus fogva tartás körülményeinek biztosítása összességében átfogó és rendszerszintű fejlesztést követelt meg.

Nem elhanyagolható szempont, hogy a szakterület sem akkor, illetve ma sem rendelkezik kimondottan az őrzött szállások objektumai kialakítására vonatkozó részletes, az építészeti kialakítás követelményeit és a biztonságtechnika kialakítására vonatkozó érdemi szabályozással. 2008-ban már történt kísérlet arra, hogy a rendőrségi új fogdaépítési szabályzat kidolgozásakor annak hatályát – az őrzött szállásokra vonatkozó specialitás előírások és jogszabályi rendelkezések figyelembevételével – kiterjesszék az idegenrendészeti fogva tartási intézményekre is, ám ez nem történt meg, míg 2011-ben a már kifejezetten az őrzött szállások létesítésére vonatkozó építési szabályzat kiadása maradt el.⁶³² Az őrzött szállások esetén figyelembe kellett venni, hogy a rendőrségi fogda elsődlegesen rövid idejű fogva tartás céljából kialakított, igen szigorú biztonsági rezsimszabályok alapján működő intézmény, melynek a fogvatartottak elhelyezésére, illetve az objektumon belüli mozgásra vonatkozó szabályozása nagyságrenddel jobban korlátozta az ott elhelyezetteket, mint az őrzött szállásokra vonatkozó szabályzók. Ugyanakkor a fogdaépítési szabályzatban megfogalmazott

⁶³⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

⁶³¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁶³² Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

előírások alapján a fogva tartás fizikai biztonsági színvonala összhangban legyen a személyi őrzés lehetőségeivel, ezért – főként a későbbi – szabályzó⁶³³ építészeti és technológiai standardjai egyértelműen biztonságosabbá tették volna az idegenrendészeti fogva tartásra szolgáló objektumokat. Az abban megfogalmazott építészeti és biztonságtechnikai előírások betartásával a korábban már részletesen taglalt rendkívüli események döntő többsége – pl. a nyílászárók elégtelen védelme, illetve az egyéb, eleve alkalmatlan építészeti kialakítás miatt bekövetkezett engedély nélküli eltávozások 80%-át – megelőzhetőek lettek volna, egyben a szabályzónak megfelelő kialakítás közelebb vihetné volna a fogva tartási rendszer biztonsági szintjét a büntetés-végrehajtási intézmények standardjaihoz.

A fogdaépítési szabályzó átvételét, illetve később az ezen alapuló őrzött szállás építési szabályzat hatályba léptetését követően, 2012 után már a szakirányító főosztály azért nem támogatta, mivel az rendkívüli módon megdrágította, így ellehetetlenítette volna a tervezés alatt álló objektumoknak a rendelkezésre álló finanszírozási keretből történő megvalósítását.⁶³⁴

Az őrizet végrehajtására jelentős hatást gyakorolt a 2010 év végén bekövetkezett jogszabályváltozás,⁶³⁵ ekkor került sor az ún. nyitott zárkás fogva tartási rendszer bevezetésére. Ezt megelőzően az őrizetben tartott külföldieknek az étkezés, tisztálkodás, a napi szabad levegőn való legalább egy óra időtartamú tartózkodást, hatósági ügyintézészt leszámítva állandóan a hálókörletben kellett tartózkodni, mindennemű értelmes, hasznos elfoglaltságot nélkülözve, melynek következtében a kényszerű tétlenségből adódóan problémák sokasága következett. A változást követően a külföldiek alapesetben a lakótérben található helyiségeket az őrizet időtartama alatt, a napirendben foglaltak szerint szabadon használhatják, az illemhelyiségekhez való korlátozásmentes hozzáférést az őrizetes részére napszaktól függetlenül biztosítani kell, ahol viszont a hálókörletekben nincs WC helyiség, ott az ajtókat az éjszakai pihenő alatt sem lehet kívülről bezárni. A változás miatt az őrizetet végrehajtó intézmények szemben találták magukat azzal a problémával, hogy egyrészt meg kellett oldani az eltérő vallású, nemzetiségű, illetve egymással nagy valószínűséggel konfliktusba keveredő csoportoknak a nyitott rendszerű fogva tartás melletti elkülönítést, valamint a korábban az őrizeteseik által csak időszakos

⁶³³ 14/2015. (VII. 21.) ORFK utasítása Rendőrség Fogdaépítési Szabályzatáról

⁶³⁴ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁶³⁵ 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól 5/A.§

jelleggel használt helyiségek passzív biztonságtechnikai eszközeinek korszerűsítését. A nyírbátori objektumban ekkor készült el a korábbi első emeleti hosszú folyosót két szektorra osztó zsiliprendszer, valamint megtörtént a folyosók és a vizesblokkok nyílászárói rácsainak megerősítése.⁶³⁶ A folyosók rácsainak megerősítésére a javaslatot tevő tiszt az ún. kilátást gátló drótháló alkalmazását javasolta,⁶³⁷ mely büntetés-végrehajtási intézetekben bevált eszköz. Ez egy 2 mm-es nagy szilárdságú acéldrótból szőtt, 2-3 mm-es rostasűrűségű fémháló, melyet kialakításánál fogva nem lehetett az engedély nélküli eltávozásoknál gyakran használt fűrészlappal vágni, egyéb szerszámmal átvágni pedig igen időigényes és feltűnő. A javaslatot nem vették figyelembe a kivitelezés során, beszerzése és felszerelése nem történt meg, holott a későbbi események tükrében igen hatékonnak bizonyult volna.

A Harmtv. 2010. december 24-én hatályba lépett módosítása új elemként lehetőséget adott legvégső eszközként kiskorú gyermekkel rendelkező családok, illetve házaspárok őrizetbe vételére, amellyel az idegenrendészeti hatóságok következetesen éltek, ezért az őrzött szállásokon a családokhoz tartozó kiskorú gyermeket is el kell helyezni, figyelembe véve az ő életkorából és fejlettségi szintjéből adódó szükségletét is. A rendőrség nem rendelkezett ilyen objektummal, ezért európai uniós forrásból (Európai Visszatérési Alap⁶³⁸ 2012 évi allokáció) teljesen felújította a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai levő objektumát, amely 2014 július 1-től a családok, egyedülálló nők és egyéb sérülékeny, speciális bánásmódot igénylő (fizikálisan vagy mentálisan sérült egyének), csoportok fogva tartására lett megnyitva 46 fős befogadó kapacitással.

2011 év elejétől a rendőrség Nyírbátorban 259 fő, Kiskunhalason többszöri bővítést követően 224 fő, Budapesten 24 fő és Győrben 36 fő, Békéscsabán 98 fő befogadására szolgáló objektumokkal rendelkezett. A budapesti objektum rendeltetése elsődlegesen a légi úton kitoloncolt személyeknek közvetlenül a toloncolást megelőző elhelyezése volt, ezen kívül szükség szerint egyedülálló férfiak őrizetét is ellátta.

A kiskunhalasi őrzött szállás működése a migrációs helyzet kezelésében bekövetkezett változások miatt 2017 júliusától fel lett függesztve, állománya a

⁶³⁶ A Szabolcs-Szatmár -Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

⁶³⁷ A Szabolcs-Szatmár -Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

⁶³⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/575/EK határozata (2007. május 23.) a „Szolidaritás és a migrációs áramlások igazgatása” általános program keretében a 2008–2013-as időszakra az Európai Visszatérési Alap létrehozásáról.

tranzitónákba lett átcsoportosítva.⁶³⁹ Ezt követően a sérülékeny csoportok fogva tartását a nyírbátori őrzött szállás földszinti 27 fő befogadó kapacitású szektorába helyezték át, amelyet a speciális fogva tartási és elhelyezési körülményeknek megfelelően alakítottak át.

Ezzel párhuzamosan folyt a humánus fogva tartásra irányuló koncepció kidolgozása. Az idegenrendészeti fogva tartás gyakorlatát, a rendelkezésre álló objektumokat és a fogva tartás körülményeit gyakran érte kritika. Ezek hatására a rendőrség folyamatosan arra törekedett, hogy a külföldieknek a bezártságból adódó pszichés megterhelését csökkentse, ezért egy új fogva tartási, őrzésbiztonsági szemlélet, illetve ehhez igazodó fogva tartási körülményeket alakítson ki. A már meglévő őrzött szállások a korábbi határőr igazgatóság területén működtek, az ingatlanok beépítettsége és a folyamatos rendőrségi igénybevétel miatt nem voltak alkalmasak az új követelményeknek megfelelő bővítésre. A helyzet megoldása érdekében 2013-ban arról született döntés, hogy az új szemlélet szerinti fogva tartás megvalósítására új objektumra van szükség. Az új őrzött szállás megtervezésére az Országos Rendőr-főkapitányság 2014-ben az Európai Visszatérési Alap⁶⁴⁰ 2013. évi allokációjának felhasználására pályázatot nyújtott be. A 100 fő befogadására alkalmas, a modern fogva tartás építészeti és biztonságtechnikai elveinek teljes mértékben megfelelő, korszerű objektum az illegális migráció fő irányához közel levő Kiskunhalason, egy akkor nem használt volt határőrségi objektum területén épült volna fel. Az alapkoncepció az volt, hogy az objektum tervezésekor a rendőrség kifejezetten szigorú külső őrzés megvalósítására koncentrált, míg a külföldiek számára a napirend figyelembevétele mellett a lehető legnagyobb belső mozgásszabadság elérését, valamint kulturált elhelyezési körülmények megvalósítását célozta. A külföldi a fogva tartás időtartamát olyan körülmények között töltötte volna el, amely alkalmas a személyes szabadság elvonásnak a személyiségére, az egészségére káros lehetséges hatásainak, következményeinek minimalizálására. Emberi jogai kevésbé csorbultak volna a személyes szabadság elvonása során, továbbá lehetőség nyílt volna sport-, oktatási- és kulturális tevékenység gyakorlására is. Az épület tervezésekor kiemelt figyelmet fordítottak arra, hogy az a legkorszerűbb biztonságtechnikai berendezésekkel legyen felszerelve, alapesetben is képes legyen a külföldiek kategóriáinak különböző okból szükséges biztonságos elkülönítésére, rendkívüli esemény bekövetkezésekor

⁶³⁹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁶⁴⁰ 2007/575/EK Határozat

maradéktalanul biztosítsa a szigorúbb fogva tartási rendszabályok bevezetésének lehetőségét, illetve berendezése fokozottan ellenálljon a szándékos rongálásnak. Az idegenrendészeti fogva tartási rendszer szempontjából rendkívül hátrányos volt az, hogy 2016-ban az új objektum megépítését – a rendelkezésre álló forrás ellenére – a Belügyminisztérium korábbi szándékától eltérően a migrációs helyzet kezelésében bekövetkezett jelentős változás⁶⁴¹ miatt nem tartotta időszerűnek, így azt a továbbiakban nem támogatta, ⁶⁴² a beruházás nem valósult meg.

2015-ben a nyugat-balkáni útvonalon illegálisan érkezők számának korábban nem tapasztalt, hihetetlen mértékű emelkedése miatt az őrizeti kapacitás nagyon rövid időn belül elégtelennek bizonyult, így először ideiglenes jelleggel 2015 május 1-től augusztus 10-ig rendőrségi fogdák (Salgótarján, Szeged, Tatabánya, Cegléd)⁶⁴³, majd 2015. szeptember 25-től 2016. január 11-ig terjedő időszakban különböző büntetés-végrehajtási intézetek (Nagyfa, Szombathely, Vác, Martonvásár, Pálhalma, Állampuszta) is végeztek hosszabb-rövidebb ideig idegenrendészeti fogva tartást. ⁶⁴⁴ A belügyminiszteri feladatszabásnak megfelelően a büntetés-végrehajtási szerv 440 férőhelyet biztosított a rendőrség részére, ahol összesen 514 fő őrizetét hajtották végre.⁶⁴⁵ A Szegedi Fegyház és Börtönben (nagyfai objektum) 126 főt, az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben 80 főt, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben 82 főt, a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben (Martonvásár) 77 főt, a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben 88 főt, míg a Váci Fegyház és Börtönben 61 főt tartottak őrizetben.⁶⁴⁶

2015 szeptember 15. után a 2015. évi CXXVII. törvény⁶⁴⁷ hatálybalépését, illetőleg az ideiglenes biztonsági határzár megépítésével a szerb határszakasz fizikai lezárását követően drasztikusan csökkent az elfogások száma, ugyanakkor az

⁶⁴¹ 2015. évi CXXVII. törvény az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról. Hatályos: 2015. VIII. 1-től.

⁶⁴² Kakóczi Krisztián (2022): Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői. *Határrendészeti Tanulmányok* 19(2), p. 28.o.

⁶⁴³ A 29000/21619/2015. ált. számú ORFK feladatszabás alapján.

⁶⁴⁴ Kovács Mihály (2016): Beszámoló a migrációs veszélyhelyzet kezelése során az idegenrendészeti őrizetbe kerülő személyek elhelyezésével és ellátásával kapcsolatos célfeladatok végrehajtásával összefüggő tapasztalatokról. *Börtönügyi Szemle* 35(2), p. 70.

⁶⁴⁵ Kovács (2016): i.m. p.74.

⁶⁴⁶ Kovács (2016) i. m. p. 73.

⁶⁴⁷ 2015. évi CXXVII. törvény az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról

idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet száma növekedni kezdett. A növekedés okai a következők voltak:

- A szerb fél a területéről illegálisan Magyarországra érkező személyek visszafogadási egyezmény szerinti átvételét folyamatosan elutasította, vagy későbbi, előre nem meghatározott időpontra halasztotta.
- A határzár tiltott átlépése⁶⁴⁸ és a határzár megrongálása⁶⁴⁹ bűncselekmények elkövetőivel szembeni büntetőeljárások a kötelezően elrendelt bírói kiutasítással végződtek, amely végrehajtásáig a külföldiek idegenrendészeti őrizetbe kerültek.
- 2015. szeptember 15. óta a fent hivatkozott jogszabály lehetőséget biztosított az illegális bevándorlókkal szembe elrendelt előzetes letartóztatásoknak őrzött szállásokon való végrehajtására.
- Változás állt be a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnak a menekültügyi őrizet elrendelésének gyakorlatában. Korábban az elrendelt menekültügyi őrizet száma igen alacsony volt, azonban a hivatal szeptember 15-ét követően néhány nap alatt feltöltötte a rendelkezésére álló menekültügyi őrzött befogadó központokat, melyek közül az egyedülálló férfiak elhelyezésére szolgáló intézmények 97%-os, a családok fogvatartására kijelölt intézmény 67%-os kihasználtsággal működtek, nagyságrendileg átlagosan 300-350 fő őrizetét végrehajtva. A menekültügyi őrizetben levő külföldiek ennek következtében sorozatosan vonták vissza menekültkérelmüket, melyet követően a menekültügyi őrizeti helyről való szabadításuk után az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetüket az őrzött szállások hajtották végre. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal a kiskunhalasi Gábor Áron laktanya területén terv szerint 2015. december 1-ig egy 500 fő befogadó képességű menekültügyi őrizeti helyet alakított ki, így a tendenciák változatlansága esetén az előbb említett gyakorlattal továbbra is számolnia kellett a rendőrségnek.

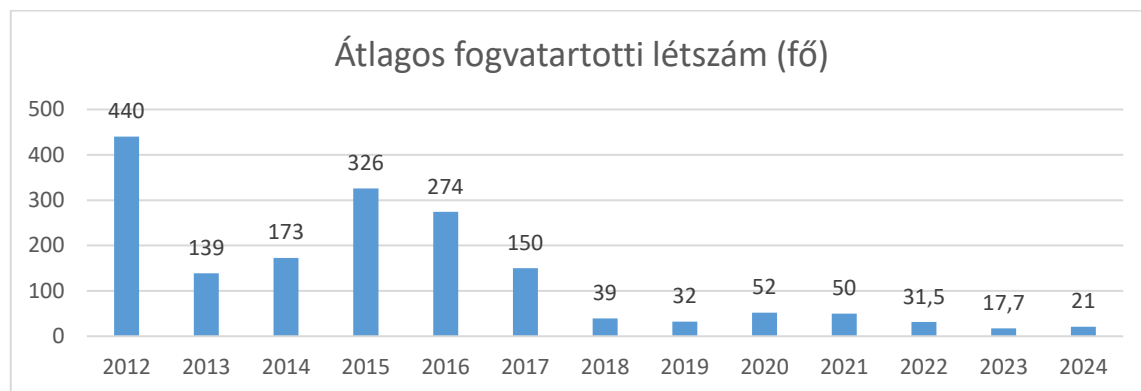
A szükséges férőhelyek biztosítása érdekében az ideiglenes biztonsági határzár megvalósítását megelőzően, majd azt követően is tervben volt egy Kiskunhalashoz közeli, ideiglenes jelleggel konténerekből kialakított 2000 fő befogadóképességű

⁶⁴⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) 352/A. §

⁶⁴⁹ Btk. 352/B. §

idegenrendészeti őrzött szállás megvalósítása, amivel a migrációs válság idején szükséges idegenrendészeti őrizeti helyeket kívánták biztosítani.⁶⁵⁰

2016 júliustól a Magyarországon illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok számának csökkenésével, valamint az illegális migráció kezelésének eltérő gyakorlata miatt – az átkísérés tömeges alkalmazása – jelentősen visszaesett az átlagos fogva tartási létszám (351-ről 211-re), a csökkenés 2017-ben és 2018-ban is látványos volt. 2020-tól kezdődően enyhe emelkedés tapasztalható, azonban a rendelkezésre álló befogadó kapacitás 2021-ben és 2022 év április 30-ig terjedő időszakában bőven elegendőnek bizonyult, az objektumok maximálisan 25-39%-os feltöltöttséggel működtek.⁶⁵¹ Az átlagos fogva tartotti létszám alakulását szemléletesen jeleníti meg a 3. számú ábra:

3. számú ábra: Kimutatás a rendőrségi őrzött szállásokon fogva tartott külföldiek átlagos fogva tartotti létszámáról 2011-2023 között

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Az őrizeti kapacitás ezt követően is elegendőnek bizonyult, az őrizetbe vétel továbbra is eseti jelleggel alkalmazott intézkedés volt, az őrzött szállások minimális kihasználtsággal működtek 2023-ban és 2024-ben is.

Az idegenrendészeti őrizet mellőzéséből adódó nyugalmi időszakot kihasználva, a kor szelleméhez igazodó, valóban az idegenrendészeti őrizet végrehajtásához igazodó befogadó kapacitás biztosítása érdekében 2019. július 1-jétől kezdődően folyt a nyírbátori őrzött szállás 160 fő befogadó képességű objektumának teljeskörű felújítása, amely szintén európai uniós forrás felhasználásával valósult meg.⁶⁵² A projekt kifejezetten az Európa Tanács Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések

⁶⁵⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁶⁵¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

⁶⁵² Európai Parlament és a Tanács 516/2014/EU rendelete (2014. április 16.) a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap létrehozásáról (MMIA), MMIA-3.1.6/8 számú projekt

Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottsága (CPT)⁶⁵³ idegenrendészeti fogva tartásra vonatkozó ajánlásainak⁶⁵⁴ való megfelelést célozza, legfőképp a korábban rendszeresen kifogásolt börtönszerű körülmények megszüntetésére, az ott elhelyezett őrizeteselek elhelyezési, valamint az őrszemélyzet munkakörülményeinek javítására irányult.⁶⁵⁵ A fejlesztés fő célja a befogadó intézmény fizikai és funkcionális modernizálása, valamint az elhelyezett külföldiek és az őrszemélyzet élet- és munkakörülményeinek javítása volt. A program keretében a rácsok, szögesdrót kiváltásával megszüntették a börtönszerű környezet jellemzőit. Új, vandálbiztos bútorzat a törésbiztos nyílászárókat építettek be, valamint teljeskörűen, a kor színvonalán újult meg az aktív biztonságtechnikai rendszer. A sérülékeny személyek elhelyezését rugalmasan alakítható hálókörletek teszik lehetővé, míg a személyzet munkakörülményei a pihenőhelyiségek korszerűsítésével és új munkaállomások kialakításával nagyságrenddel jobbak lettek. A felújítási munkálatok 2023. július 11-én fejeződtek be. A teljeskörű felújítás és átalakítás eredményeképpen egy valóban minden hatályos jogszabálynak, illetve a humánus fogva tartásra vonatkozó irányelvnek megfelelő őrzött szállás jött létre, ami jelentősen hozzájárul a külföldiek elhelyezési, valamint az őrség munkakörülményeinek javításához.⁶⁵⁶

A kérdőíves felmérés során jól érzékelhető a fejlesztés és a felújítás eredménye. A végrehajtott állomány összességében 86%-a jónak, míg ezen belül 38%-a kifejezetten jónak ítélte a nyírбátori munkakörülményeket. Ez az érték 22%-kal magasabb, mint a többi fogva tartási helyen mért átlag.

A nyírбátori intézményben 2024. október 30-án egy cseh és szlovák migrációs szakemberekből álló delegáció tett látogatást, akik elismerően szóltak a felújítás eredményéről, a külföldiek és az őrség részére biztosított elhelyezési körülményekről.⁶⁵⁷

Szorosan kapcsolódik az őrizeti infrastruktúra biztosításának témájához a kiskunhalasi intézmény objektumainak helyzete. Az objektumok 2017-es ideiglenes bezárását követően a helyi önkormányzat többször is megkísérelte azokat átvenni, és azt turisztikai célból igénybe venni.⁶⁵⁸ Az önkormányzat törekvéseit az országos

⁶⁵³ A Strasbourgban 1987. november 26-án megkötött kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló egyezmény alapján létrehozott, az Európa Tanács Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottsága (CPT)

⁶⁵⁴ CPT Standards <https://rm.coe.int/0900000168097c735>

⁶⁵⁵ Kakócz Krisztián (2023): A rendőrség idegenrendészeti fogvatartási helyeinek fejlesztése Magyar Rendészet 23(2), p. 32.

⁶⁵⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁶⁵⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁶⁵⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

szakirányító ezidáig nem támogatta, mivel igaz, hogy a nevezett objektumok a jelenleg hatályos jogszabályi környezetben a migrációs helyzet kezelésének specifikumai miatt nincs kihasználva, ugyanakkor a szakterület továbbra is számol velük. Az objektumok az illegális migrációs útvonal melletti elhelyezkedésük, speciális kialakításuk és befogadókapacitásuk miatt továbbra is stratégiai jelentőséggel bírnak, szükség esetén kiváltásukra nem állnak rendelkezésre elfogadható alternatívát kínáló lehetőségek. A két kiskunhalasi objektum átadásával az őrizeti befogadókapacitás országos viszonylatban 188 fővel csökkenne, amely összességében 42%-os férőhelycsökkenést eredményezne. A szerb határszakaszra vetítve ez az arány 86%-os csökkenést eredményezne, illetve a teljes szerb határszakaszra a 224 fő befogadására alkalmas objektumok közül csak egy, 36 fő befogadására alkalmas épület maradna meg a rendőrség kezelésében.⁶⁵⁹ Az országos szakirányító joggal hivatkozik arra, hogy az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség⁶⁶⁰ figyelemmel az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1896 sz. (2019. november 13.) rendelet⁶⁶¹ 43 – 45. pontjai szerint, objektív kritériumok alapján minden évben végrehajtja a tagállamok határőrizeti sebezhetőségének értékelését. Az értékelési kritériumok egyik fontos szempontja az illegális határátlépők alapvető jogainak biztosítása a velük szemben folytatott eljárások során. Magyarország esetében az értékelők visszatérő jelleggel többször is megállapították, hogy az őrzött szállások befogadókapacitása nem felel meg a migráció volumenének, ezért annak mértékét növelni szükséges.⁶⁶² Ezen túl a szakirányító következetesen érvel azzal, hogy az Európai Unió Bírósága 2020. december 17-én a C-808/18. számú ítéletében elmarasztalta Magyarországot az ország mélységében (8 km-en túl) elfogott irreguláris migránsok átkísérésével kapcsolatos magyar szabályozás és gyakorlat vonatkozásában. Amennyiben az ítélet alapján várhatóan belátható időn belül változik a magyarországi migrációkezelés, úgy elengedhetetlen a kiskunhalasi őrizeti hely objektumainak ismételt használatba vétele.

Mindezek ellenére a városi önkormányzat továbbra is kitarthat az épületek átvétele mellett, ugyanakkor a rendőrségnek a finansziális szempontok alapján figyelembe kell venni a nagyobb befogadókapacitású épület 2026. január 6-ig fennálló fenntartási

⁶⁵⁹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁶⁶⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1896 rendelete (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről

⁶⁶¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1896 rendelete

⁶⁶² Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

kötelezettségét is.⁶⁶³

6.3. Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet és az alternatív intézkedések hatása az eljárások eredményességére

Az idegenrendészeti eljárás során elrendelt őrizet célja végső soron az, hogy az eljárás során végig biztosítsa a külföldi jelenlétét. Hazánk esetében ennek kiemelt jelentősége van, mivel Magyarország jelenleg továbbra is elsődlegesen a tranzitország szerepét tölti be az illegális migráció folyamatában.

Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet kényszerintézkedés formális, tömeges alkalmazása a magyar hatóságok részéről egyértelműen a terelő hatás kiváltása volt a 2012-ben bekövetkezett változásokig. A 2010-től a rendőrség a schengeni külső határon elfogott, az országhatárt jogellenesen belépő és ismeretlen személyazonosságú külföldieket következetesen őrizetbe vette, így az őrizet kvázi büntől jelleggel távoltartó hatású intézkedésként működött. Ennek eredményeként az azonosítatlan személyazonosságú, fogva tartott menedékkérők már nem tudtak ismeretlen helyre távozni, ezzel álláspontja szerint jelentősen csökkent a migráció által okozott biztonsági kockázat. A fogva tartás hatására kevesebb mint felére csökkent a menedékkérelmet előterjesztők száma, így a gyakorlat ténylegesen visszatartó és büntetés jellegű hatást fejtett ki minden harmadik országbeli állampolgárral szemben.⁶⁶⁴

Az irreguláris migránsok ezért igyekeznek elkerülni elfogásukat, valamint amíg a menekültkérelem benyújtását követően őket rendszerint magyarországi nyílt befogadó állomáson helyezték el, a menedékkérők kizárólag formai okok miatt nyújtottak be Magyarországon menedékkérelmet, és később szinte kivétel nélkül valamennyien tovább indultak Nyugatra-Európa felé.⁶⁶⁵ Egy hatékony, jól működő idegenrendészeti rendszer képes biztosítani azt, hogy az ország területére jogszerűtlenül érkező külföldiek elfogásuk, kiutasításuk, szükséges őrizetben tartásukat követően ki legyenek toloncolva az ország területéről. Ennek érdekében a hatékony jogi szabályozásnak, a hatóságok

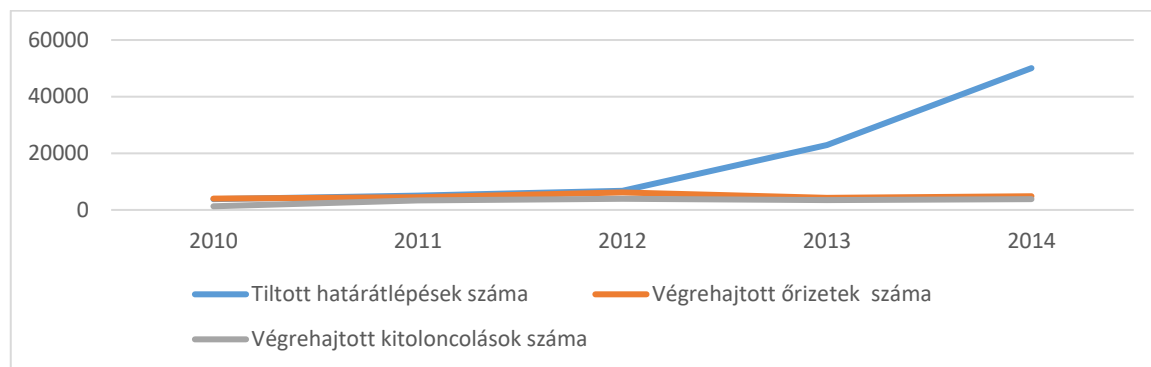
⁶⁶³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁶⁶⁴ Balázs L.(2017): i.m. p.7.

⁶⁶⁵ Juhász Attila – Molnár Csaba – Zgut Edit (2017): Menekültügy és migráció Magyarországon. Political Capital Budapest p. 9.
https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/HUNGARY_BOOK_HU_BOOK_ONLINE.pdf
(Letöltés dátuma 2024.10.22.)

következetes jogalkalmazásnak és a szükséges kapacitású intézményrendszernek egyidejűleg kell rendelkezésre állni.

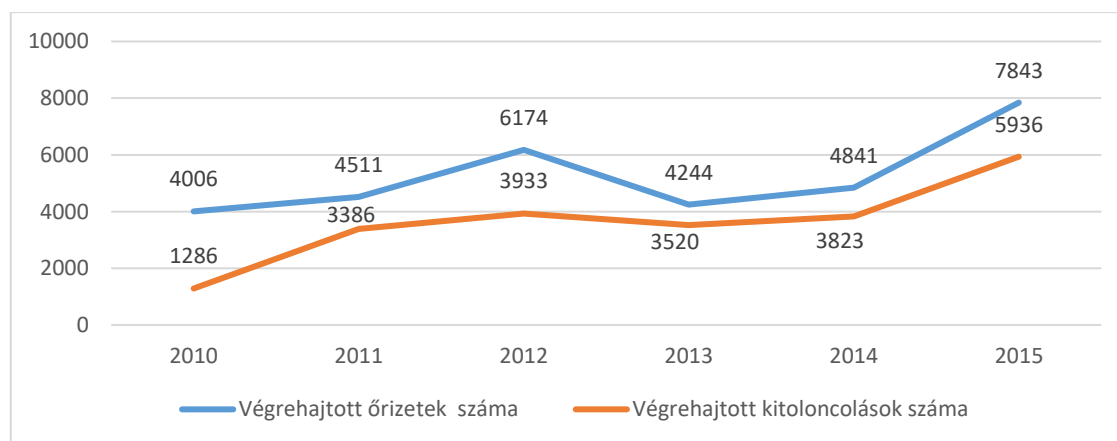
Amennyiben megvizsgáljuk 2010-től 2014-ig a tiltott határátlépések, a végrehajtott őrizet és kitoloncolások számát, a 4. számú ábrán látható, hogy a tiltott határátlépések száma meredeken emelkedett, ugyanakkor 2013-tól kezdődően a korábban már említett okok miatt az akkori intézményrendszer már nem volt képes ez ellen hatékonyan fellépni.

4. számú ábra: Kimutatás a tiltott határátlépések, a végrehajtott őrizet és a kitoloncolások számáról és egymáshoz való viszonyáról 2010-2014 között

Forrás: A szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A végrehajtott őrizet és az eredményes kitoloncolások arányát vizsgálva, a 5. számú ábrán látható, hogy az adott évben őrizetben levők döntő hányada esetén lehetőség volt a személy visszafogadási egyezmény szerinti átadására.

5. számú ábra: Kimutatás a végrehajtott őrizet és a kitoloncolások egymáshoz való viszonyáról 2010-2015 között

Forrás: A szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A szerb-magyar és később a horvát-magyar határszakasz fizikai határárával történő lezárása után jelentősen csökkent az idegenrendészeti fogva tartás tevékenység jelentősége, ebből adódóan hatása az illegális migrációra. A mesterséges akadály

önmagában nem jelentette a jogsértő cselekmények megszűnését, hanem csökkentett azok elkövetőinek számát, és lassította mozgásukat.⁶⁶⁶ Az ideiglenes biztonsági határzárhoz kapcsolódó őrzés-védelmi feladatok végrehajtása jelentős terhet rótt a rendőrségi állományára. Tevékenységükkel szemben a fő elvárás az volt, hogy a határzár vonalában az illegális határátlépést megkísérlő személyek átjutását megakadályozzák, ami jelentős számú élőerős őrzést igényelt. Az elfogottakkal kapcsolatos nagyszámú idegenrendészeti eljárás jelentős erőforrásokat kötött le, ugyanakkor a rendkívüli helyzet kezelése érdekében létszámbővítésre vagy új szervezeti elem létrehozására nem került sor. A szükséges feladatok végrehajtása érdekében folyamatosan, ciklikus jelleggel az ország más területéről vezényeltek szakképzett állományt a szerb határszakaszra. A kiutasítási és kitoloncolási tevékenységben később jelentős problémát okozott, hogy határzár alkalmazást követően a szerb hatóságok a visszafogadási egyezmény alapján rendszerint nem vették át a területükről Magyarországra illegálisan átlépő harmadik országbeli állampolgárokat. Amíg a szerb hatóságok 2014-ben 2767 főt, 2015-ben 4506 főt, addig 2016-ban már csak összesen 191 főt vettek át a magyar hatóságtól.⁶⁶⁷ Szintén problémaként jelentkezett a klasszikus idegenrendészeti eljárásban elrendelt kiutasításhoz kapcsolódó beutazási és tartózkodási tilalomból adódó hatékony távoltartó hatás hiánya, mivel a 2010-es évek elején a beutazási és tartózkodási tilalom megsértését (korábban jogellenes belföldi tartózkodás) is kivették a magyar Btk.-ból.⁶⁶⁸ A problémák hatásainak csökkentése érdekében elgondolás született a jogellenesen tartózkodó külföldiek eltávolítására irányuló tevékenység átalakítására, egyszerűsítésére. Magyarország jelezte az Európai Bizottság felé, hogy élni kíván a Visszatérési Irányelv biztosított lehetőséggel, és nem kívánja alkalmazni a Magyarország területén illegálisan tartózkodó azon harmadik országbeli állampolgárok tekintetében, akikről a Schengeni határ-ellenőrzési kódex 13. cikkével összhangban megtagadták a beutazást, vagy akiket az illetékes hatóságok valamely tagállam külső határának szárazföldi, tengeri vagy légi

⁶⁶⁶ Balla József (2017): Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére in. Magyarország és a 2015-ös migrációs válság. Szerkesztette: Tóth Péter Dialog Campus Budapest 2017. p. 97.

⁶⁶⁷ ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikai alapján ez a tendencia azóta érdemben nem változott. A szerb hatóságok 2017-ben 279, 2018-ban 333, 2019-ben 236, 2020-ban 280, 2021-ben 506, 2022-ben 33, 2023-ban 47 főt vettek át.

⁶⁶⁸ Hautzinger (2020): i.m. p. 59.

úton történő illegális átlépése kapcsán fogtak el vagy tartóztattak fel, és akik ezt követően nem kaptak engedélyt vagy jogot az adott tagállamban való tartózkodásra⁶⁶⁹.

A határzárát átlépő irreguláris migránsokkal kapcsolatos feladatok egyszerűsítése érdekében 2016. július 5-től a 2007. évi LXXXIX. törvény⁶⁷⁰ módosítása lehetővé tette az ún. átkísérés intézkedés széles körű alkalmazása. Ez utóbbi lehetővé tette, hogy az ország területén jogszerűtlenül tartózkodó külföldit a rendőr az Ideiglenes Biztonsági Határzárhoz kísérje, majd annak kapuján keresztül egyszerűen a szomszédos ország irányába kényszerítse, mellőzve így az idegenrendészeti kiutasítás elrendelésére irányuló hatósági eljárást.⁶⁷¹ Meg kell jegyezni, hogy a jogszabály nem tesz különbséget a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező, illetve a harmadik országbeli személyek között. Ez alapján az átkísérés bármilyen nemzetiségű vagy hontalan személlyel szemben alkalmazható a magyar állampolgáron és a menedékjogon vagy nemzetközi jog alapján egyéb mentességet élvező személyen kívül.

Az átkísérés így mint a rendőrségi törvényben megjelenő előállítási kötelezettséggel⁶⁷² párhuzamos, alternatíván alkalmazható lehetőségként jelenik meg a jogszabályban. A külső határtól számított 8 kilométeres sávban elfogott jogszerűtlenül tartózkodót feltartóztatták, tájékoztatták a jogsértő magatartásról, nyilatkoztatták állampolgárságáról, majd a határzárhoz kísérték vagy szállították, ahol a kinyitott kapun keresztül a határzár túloldalára kényszerítették. A normál idegenrendészeti eljáráshoz képest nincs érdemi meghallgatás, nem készült idegenrendészeti kiutasító⁶⁷³ illetve a kitoloncolást⁶⁷⁴ elrendelő formális határozat, valamint az intézkedéshez nem kapcsolódott a beutazási és tartózkodási tilalom⁶⁷⁵ elrendelése sem. A személyeket tájékoztatták arról, hogy esetleges menekültkérelmüket a tranzitónában terjeszthetik elő. Az intézkedés során a rendőrség kizárólag az állampolgárságot és a létszámot rögzítette, a személyes adatok rögzítése, adattári ellenőrzése, illetve tárolása nem került sor. Az eljárás során rögzített statisztikai adatok alapján az intézkedéshez konkrét személy nem

⁶⁶⁹ Visszatérési Irányelv 2. cikk (2) a)

⁶⁷⁰ 2007. évi LXXXIX. tv az államhatárról

⁶⁷¹ 2007. évi LXXXIX. tv. 5. § (1a)

⁶⁷² Rtv. 33. § (1) f) „A rendőr a további intézkedés megtétele céljából elfogja és az illetékes hatóság elé állítja azt aki az ország területén jogellenesen tartózkodik”

⁶⁷³ Visszatérési Irányelv 2. cikk 3.

⁶⁷⁴ Visszatérési Irányelv 2. cikk 5.

⁶⁷⁵ Visszatérési Irányelv 2. cikk 6.

társítható, az adatokból az ismételt elkövetésre sem lehet így következtetni,⁶⁷⁶ míg a túloldali ország területéről átjutni kívánó személyek megakadályozásának száma tulajdonképpen becslésen alapul, a rendőrség végrehajtó állománya szerint célszerű a feltartóztatott külföldiek számát négygel vagy öttel elosztani, mivel egy fő általában négy-öt alkalommal próbálkozik.⁶⁷⁷

A 2007. évi LXXXIX. törvény 2017. március 28-tól érvénybe lépő változása tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet⁶⁷⁸ esetén lehetőséget biztosított a 8 kilométeres sávon kívül, bárhol az ország területén jogszerűtlenül tartózkodó külföldivel szemben ezen eljárás lefolytatására. Az intézkedés ellen halasztó hatályú jogorvoslatot nem biztosított a jogszabály, ellene elektronikus úton a rendőrségi törvényben biztosított panaszt lehetett beadni.

Az idegenrendészeti eljárásban elrendelhető idegenrendészeti kiutasítás alkalmazásának jogszabályban biztosított lehetőségei ellenben nem változtak, azok szükség esetén az ügy összes körülményének vizsgálatát követően a hatósági eljárások eredményes lefolytatása érdekében továbbra is alkalmazhatók maradtak, ezzel azonban jóval kisebb számban élt a rendőrség.

Az átkísérés alkalmazása megjelent a menekültügyi szabályokban is. 2017. március 28-tól kezdődően a menedékjogról szóló törvény már előírta, hogy a menedékjog iránti kérelmet a menekültügyi hatóság előtt személyesen, kizárólag a tranzitzónában lehet benyújtani, valamint a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben a menedékkérelmezők kötelező tartózkodási helyet a tranzitzónában is ki lehetett jelölni. Ezzel összhangban módosult az átkísérésre vonatkozó szabályozás, a Met. előírta, hogy *„a rendőr a Magyarország területén jogellenesen tartózkodó, menedékjog iránti kérelem előterjesztése iránti szándéknyilatkozatot tevő külföldit az államhatárról szóló törvényben meghatározott államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény kapuján átvezeti. A külföldi a menedékjog iránti kérelmét az (1) bekezdésben meghatározottak szerint – a tranzitzónában - nyújthatja be.”*⁶⁷⁹

⁶⁷⁶ Kakócz Krisztián (2024): The impact of the temporary security border barrier on police activities in the field of aliens policing and detention. Internal Security 16(1), p.51.o.

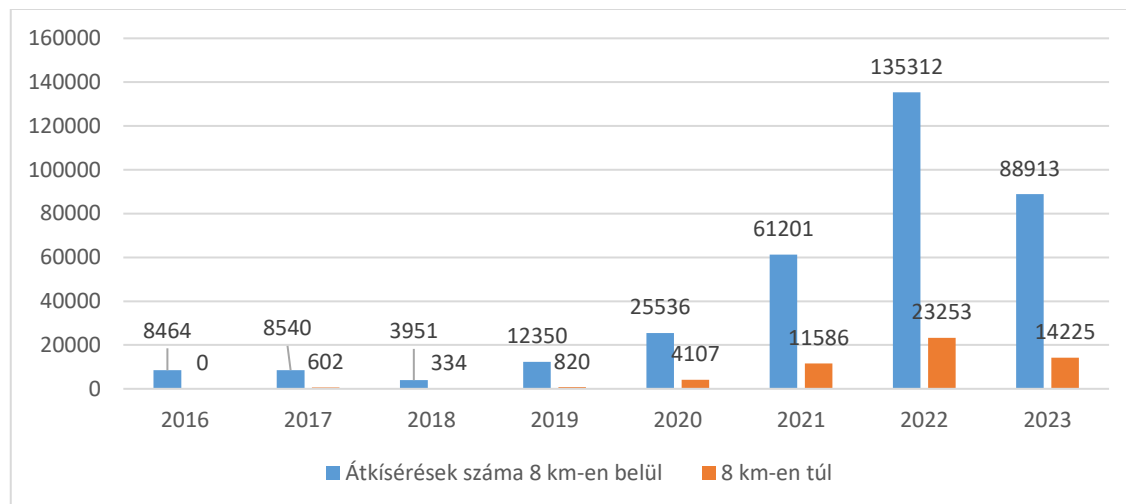
⁶⁷⁷ Szép Ferenc (2024): A Magyarországra irányuló illegális migráció trendjei 2008-2023 között. Magyar Rendészet 24(2), p. 19.

⁶⁷⁸ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról 80/A. § (1)

⁶⁷⁹ Met. 80/J. § (3)

Lényegi különbség, hogy ebben az esetben az átkísérés már nem csak mint lehetőség, hanem mint kötelező intézkedés jelenik meg.

Az átkísérés alkalmazása általánossá vált a Magyarországon jogszerűtlenül tartózkodó külföldiekkel szemben, az intézkedések számát szemléletesen mutatja a 6. számú ábra:

6. számú ábra: Kimutatás az átkísérés intézkedés alkalmazásának számáról az államhatártól számított 8 kilométeres sávon belül és az azon túli területről 2016-2023 között

Forrás: A szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Az átkísérés alkalmazásának jogszabályi akadály a törvény szövegének megfogalmazásában az, hogy amennyiben bűncselekmény gyanúja merül fel az elkövetővel szemben, úgy a büntetőeljárás lefolytatása az elsődleges fontosságú. Az magyar-szerb államhatárt a zöldhatáron illegálisan átlépő külföldiek tovább jutásuk érdekében óhatatlanul kénytelenek átlépni, sok esetben pedig ennek érdekében megrongálni az ideiglenes biztonsági határzárat. 2015 évre szeptember-december közötti időszakra vonatkozóan 1194, 2016 évben már összesen 3180 eljárás indult.⁶⁸⁰ 2017-től kezdődően jelentősen módosult a gyakorlat, a bűnügyi szervek már csak minimális számú eljárást folytathattak le, a hangsúly kifejezetten a külföldiek minél gyorsabb eltávolítására irányult. 2017-ben 0, 2018-ban 8, 2019-ben 2, 2020-ban 34, 2021-ben 6, 2022-ben 6, 2023-ban 2 esetben indult büntetőeljárás.⁶⁸¹ Ennek a gyakorlatnak a következtében a fizikai határzárral védett államhatár illegális átlépése gyakorlatilag „következmény nélkülivé” vált, hiszen az önállóan alkalmazott átkíséréshez semmilyen negatív jogi

⁶⁸⁰ ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikai alapján

⁶⁸¹ ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikai alapján

szankció nem kapcsolódik.⁶⁸² Egyre gyakoribbá vált az ismételt elkövetés, az elfogott majd a határzáron átkísért külföldiek újból próbálkoztak, addig amíg nem sikerült tovább jutniuk. A magyar rendőrök találkoztak például olyan személlyel, akinek az illegális átlépését 53 alkalommal akadályozták meg.⁶⁸³ A továbbjutás érdekében a külföldiek viselkedése a korábitól teljesen eltérővé, igen agresszívva vált.⁶⁸⁴

Az átkísérés alkalmazásának lehetőségét követően rendőrségi idegenrendészeti eljárásban őrizet elrendelésére és végrehajtására az országos szakirányító engedélye alapján csak akkor került sor, ha a külföldi kitoloncolását előreláthatólag egyszerűen végrehajthatónak ítélték, a személy más állam részére visszafogadási egyezmény alapján egyértelműen átadható volt. Amennyiben a személy idegenrendészeti eljárásban történő eltávolítása hosszadalmasnak vagy eleve eredménytelennek tűnt – például alkalmazható visszafogadási egyezmény hiányában – a hatóság következetesen az átkísérést alkalmazta.⁶⁸⁵

Az őrizet és a kitoloncolások eredményessége közötti kapcsolat vizsgálata során elemeztem a 2018-2023 között őrizetbe vett személyek esetén a végrehajtott kitoloncolások, illetve az eredmény nélküli, az őrizet maximális hosszát elérő vagy az egyértelműen nem végrehajtható kitoloncolások esetén a hatóság saját döntése miatt megszüntetett fogva tartások arányát. 2021-ben a fogvatartottak 74,5%-át eredményesen kitoloncolták, 12%-uk esetében megszüntették az őrizetet, 6%-át áthelyezték, 1,1% esetében az őrizet lejárt, míg 6,4%-ot adtak át az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak. 2022-ben a toloncoltak aránya 72,6%, viszont emelkedett a megszüntetés aránya, 17,75% volt, míg 3,3% esetében történt őrizeti helyváltoztatás, 2,35%-át adták át az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak. 2023-ben a fogva tartott külföldiek őrizete megszüntetésének oka 69,9%-ban kitoloncolás, 13,75%-ban hatóság általi megszüntetés, 2,25%-ban áthelyezés, 14,1%-ban más hatóságnak történő átadás volt.⁶⁸⁶

2023-ban a legnagyobb százalékban kitoloncolt külföldiek 17%-át moldáv, 15,6%-át grúz, 8,1%-át albán, 4,51%-t török, 2,7%-t szíriai állampolgárok tették ki, ezen

⁶⁸² Kakócz Krisztián (2024): The impact of the temporary security border barrier on police activities in the field of aliens policing and detention. Internal Security 16(1), p. 51.

⁶⁸³ Pénzváltó Nikolett: A nyugat-balkáni útvonal-migrációs trendek magyar szemszögből. Nemzet és Biztonság 22/1., p.6.

⁶⁸⁴ Uo.)

⁶⁸⁵ ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁶⁸⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

kívül sor került még, algériai, egyiptomi, pakisztáni, mongol, tunéziai, vietnámi, macedón, szerb, kínai, ukrán, bolgár, indiai, türkmén, iraki, azerbajdzsáni, kanadai, jemeni, egyesült-államoki, kazah, koszovói, szenegáli, brazil, kameruni, szudáni, orosz, örmény illetve jordán állampolgárságú személyek kitoloncolására. A nem végrehajtható kiutasítások miatti őrizet megszüntetésében döntő többségében moldáv, nigériai, török, szíriai, grúz, afgán, azerbajdzsáni és marokkói személyek voltak érintettek.⁶⁸⁷ Esetükben az őrizet lejártá után az idegenrendészeti hatóságok kötelező tartózkodási helyet jelöltek ki, ahonnan a külföldiek a legrövidebb időn belül távoznak Nyugat-Európa felé.⁶⁸⁸

A felvett interjúknak az őrizet szükségességére, valamint a személyi szabadságot kevésbé korlátozó alternatív intézkedésekre vonatkozó kérdései során egybehangzók voltak arról a vélemények, hogy amennyiben a klasszikus, hazánkba érkező, jellemzően Nyugat-Európa felé tartó külföldiek esetén az idegenrendészeti fogva tartás helyett tömegesen alternatív módszert, pl. kijelölt helyen való tartózkodás elrendelést választaná az idegenrendészeti hatóság, a külföldiek döntő többsége magas valószínűséggel megszökne, így kivonná magát az eljárás – végső soron a visszaküldés – alól.

Ezzel kapcsolatos véleményét a nyírbátori intézményben szolgálatot ellátó főtiszt így foglalta össze: *„Persze, hogy megszöknének, meg sem állnának Bécsig. Tranzitország vagyunk, ezek a külföldiek semmit sem akarnak itt tőlünk. Dehogyan akarnak ők itt élni meg a munkánkat elvenni, a céljuk Németország, Ausztria, a britek vagy a skandináv térség. Valóban jó ötlet volt az óvadék bevezetése, ám nem hiszem, hogy ez sokukat visszatartana attól, hogy elmenjenek. Az itt esetleg elvesztett néhány ezer euro a németeknél gyorsan visszajön, nem gondolom, hogy ennyit ne érne meg a szabadság ára”* Kollégája hozzáfűzte, hogy *„Teljesen biztos vagyok benne, hogy ha szabadítanák őket és pl. a Vámosszabadiban levő nyílt befogadó állomásra kerülnének, nagyon rövid időn belül tovább mennének Ausztria felé. Persze találkozunk – olykor egészen magas vezetői szinten – olyan véleményekkel, hogy például Németországban meg Angliában sem veszik őrizetbe őket, mégsem szöknek el. Számomra furcsa, hogy az ilyet állító kollégák szakemberek vagy a politikusok valamiért nem veszik figyelembe azt, hogy ott a külföldiek már a célország területén vannak, onnan nem akarnak tovább menni, leginkább azon vannak, hogy meggyőzzék az adott ország menekültügyi hatóságait arról, hogy ők*

⁶⁸⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁶⁸⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

jogosultak a nemzetközi védelemre. Ott már csak azok fognak bujkálni vagy továbbmenni, akiknek ez nem sikerült és ki akarják őket toloncolni onnan.”

Az örök véleménye sem tért el ettől, elmondásuk szerint „hogyne szöknének meg, ők is látják, hogy itt nem jó nekik, miért is maradnának itt? Nem akarják, hogy kitoloncolják őket a szerbekhez vagy valahova máshová, mert akkor kezdhetik az egészet újra.”

Az idegenrendészeti szakterületen dolgozó hivatásos főtiszt az alternatív intézkedés kapcsán erősen pesszimista volt: „Annak semmi értelme nem volna, hogy őrizet helyett kötelező tartózkodási helyet jelöljünk ki, hiszen azonnal tovább utazna mindegyik. Németország a céljuk, ott bőkezű a menekültügyi rendszer, sokáig jól meg tudnak belőle élni és ezt ők is tudják. Nekünk meg maradna az értelmetlen papírozás, az ügyek eredménytelen lezárása meg a magyarázkodás meg a jelentések írása...”

A külföldiek véleménye némileg meglepő volt, főként az egykori orosz őrizetes vélemény volt az előzetesen feltételezettel szemben meglepő: „Dehogyan engedném ki őket, ezt a sok mindenfélét egyik európai ország sem akarhatja! Meg vannak örülve a németek meg a britek, amikor azt hiszik, hogy ezek itt majd dolgoznak náluk az autó gyárakban meg a bányákban! Dehogyan fognak dolgozni, üzletelni, harcolni meg bulizni szeretnek, a többi meg asszonymunka. Egyébként azt megértem, hogy dühösek, hiszen a magyar milícia nemrég még saját maga vitte le busszal meg vonattal az arabokat az osztrák határhoz, rengeteg embernek segítettek ezzel. Ezt szinte minden arab tudja, a már Németországban élő rokonaik mondták el nekik, hogy ez így történt.. Akkor őket most miért tartják itt ebben a börtönben? Vagy itt más a parancsnok?”

Az őrizetben levő külföldiek között általánosan ismert volt, hogy 2015-ben a rendőrség a magyar-szerb államhatárt átlépő külföldiek jelentős részét buszokkal és vasúton szállította az osztrák határ melletti befogadó állomásokra. Az Ausztriába történő szervezett átszállítás biztosítása érdekében a Baranya Vármegyei Rendőr-főkapitányság és a Somogy Vármegyei Rendőr-főkapitányság rendőrei, kiegészülve a Határvadász Bevetési Osztály állományával a vármegyék területén lévő közúti és vasúti határátkelőhelyekre szállították, őrizték az irreguláris migránsokat, majd indították útnak az osztrák határ felé.⁶⁸⁹

⁶⁸⁹ Szabó Ferenc (2016): A szolgálatirányító feladatokat ellátó beosztott vezetők igénybe vett vezetői és rendőr szakmai kompetenciái a tömeges migráció okozta válsághelyzet kezelése során. In Kónya József (szerk.): Szemelvények „A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése során szerzett tapasztalatok hasznosítása a rendőri állomány képzésében és a szervezetek felkészítésében”. ROKK. Budapest 2016. p. 84.

Az egykori afgán őrizetes véleménye jóval visszafogottabb volt a szökést illetően: „Az itt levő arabok meg a feketék biztosan megszöknének és tovább mennének. Mind tisztában vannak azzal, hogy itt azért tartják őket bezárva, hogy utána visszavigyék őket Szerbiába vagy ahonnan jöttek. Nem azért tették fel a pénzüket és az eddigi életüket, hogy visszavigyék őket és ott elveszítsenek mindent. Nagyon jól tudják, hogy kint várják őket a rokonok meg a többiek. A cellatársam sokat beszél a skype-n a berlini ismerőseivel, ő is oda akar menni. Ők mind fiatalok, egyszerűen csak jobb jövőt akarnak maguknak meg a családjuknak. Itt Magyarországon mindenki rossznak, terroristának meg gonosztevőnek tartja őket, ezt ők is tudják, a hatóságok meg a rendőrök is ellenségesek. Hogy kik maradnának itt? Nagyon kevesen például az egyik afgán fiúnak itt élnek a magyar fővárosban rokonai, ő biztosan hozzájuk menne először. A menekültügyi börtönből meg csak azok nem mennének el, akiknek itt vannak rokonaik. Én sok nyelvet beszélek, én is itt maradtam, tolmácsoltam sokáig, ahogy a börtönben is sokszor tettem. Egyébként, akikkel akkor ott voltam, róluk semmit sem tudok, nem is bánom, itt nemigen maradtak.”

A rendőrség idegenrendészeti szakterülete megerősíti állításait, másrészt alátámasztják az alternatív intézkedések alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatokat. 2024-ben a rendőrség 33 esetben élt kötelező tartózkodási hely kijelölésével, míg őrizetet 198 esetben rendelt el. Az alternatív intézkedés alkalmazásának lehetőségeinek és korlátainak tapasztalatait szemléletesen példázza a Csongrád – Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányság Idegenrendészeti Osztályának idevágó jelentése. 2024-ben összesen 16 esetben rendeltek el az intézkedést, összesen 33 fővel – jellemzően albán, moldáv, macedón, szerb, grúz és afgán állampolgárokkal – szemben, kizárólag abban az esetben, amikor a harmadik országbeli személyek érvényes útiokmány nélkül kísérelték meg közúti határátkelőhelyen keresztül elhagyni hazánkat Szerbia irányában. 3 fő (az illegális migrációban tipikusan érintett szír, illetve marokkói állampolgárok) esetében a kiutasítást előkészítő őrizet lejártát követően került sor az intézkedés alkalmazására, akik ezt követően megszöktek, velük szemben az eljárást lefolytatni nem lehet. A fennmaradó 30 főből 23 személy kereskedelmi szálláshelyen, míg 7 fő a balassagyarmati közösségi szálláson volt elhelyezve. Esetükben személyes érdekük – hazatérésük – és az idegenrendészeti hatóság érdeke egybeesett, így a szükséges útiokmányok beszerzését követően őket sikeresen kitoloncolták.⁶⁹⁰

⁶⁹⁰ A Csongrád-Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság korábban lényegesen nagyobb arányban alkalmazza az alternatív intézkedést, ugyanakkor ez csökkenő tendenciát mutat. 2021-ben a személyi szabadságot tartósan korlátozó intézkedéseknél a kötelező tartózkodási hely kijelölése az összeintézkedések 41,2%-a, 2022-ben 49%-a, 2023-ban 29,1%-a, míg 2024-ben már csak 23%-a volt az alternatív intézkedés részaránya.⁶⁹¹

Az őrizet mellőzésének, illetve alternatív eszközökkel való kiváltása jóval túlmutat hazánk határain, külföldi publikációk sokasága számol be gyakorlatilag egybevágó tapasztalatokról mind a tranzit, mind a célországok esetében. A finn gyakorlatot idevágó vizsgálata alapján az idegenrendészeti őrizet csökkentése vagy mellőzése esetén az irreguláris migránsok jelentős része sikeresen elkerüli a kiutasítás végrehajtását, visszaél a joghézagokkal, miközben az adminisztratív intézkedések elmaradása az abscondálás arányát növeli.⁶⁹² Ugyanilyen megállapításokat tartalmaz a Spanyolországban 2020-ban, az European Migration Network gondozásában megjelent tanulmány,⁶⁹³ amely 25 uniós tagállam⁶⁹⁴ jelentése szerint a rendelkezésre álló adatok alapján a következetesen alkalmazott őrizet jelentősen csökkenti a szökés arányát, míg az alternatív intézkedések kevésbé hatékonyak a kitoloncolási eljárások végrehajthatóságára vonatkozóan. Az adatok arra utalnak, hogy az alternatívák alkalmazása mellett a szökés veszélye, és a külföldi engedély nélküli távozását követően jelentősen növekszik az ilyen okból eredménytelenül záródó idegenrendészeti eljárások aránya.

Európa határan jóval túl tekintve, a kelet-afrikai régióból kiinduló migráció erre vonatkozó tapasztalatait vizsgáló tanulmány⁶⁹⁵ megállapítása is ugyanerre a következtetésre utalnak. Több országban, ahol nem alkalmazzák következetesen az idegenrendészeti célból elrendelhető őrizetet, jelentős mértékben nő a szökés esélye, jóval kisebb az eredményes kitoloncolási eljárások száma és aránya.⁶⁹⁶

⁶⁹¹ Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság adatai alapján

⁶⁹² Jukka Kónönen (2024): Multiple functions of immigration detention: Police measures in the governance of mobile populations Sage Journal, Punishment & Society 2024/2.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14624745231219709> (Letöltés dátuma: 2024.11.01.)

⁶⁹³ European Migration Network (2020): Detention and alternatives to detention in international protection and return procedures Spain 2020, p.5.

⁶⁹⁴ Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Csehország, Németország, Észtország, Görögország, Spanyolország, Finnország, Franciaország, Horvátország, Magyarország, Írország, Olaszország, Litvánia, Luxemburg, Lettország, Málta, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Svédország, Szlovénia, Szlovákia

⁶⁹⁵ „Behind Bars (2015): The Detention of Migrants in and from the East & Horn of Africa” Mixed Migration Centre
https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2018/05/011_behind-bars.pdf (Letöltés dátuma: 2024.12.02.)

⁶⁹⁶ Uo. p. 11-16.

A nemzetközi tapasztalatok, a hazai adatok és az interjúk során elhangzott nagymértékben egybecsengő vélemények alapján megállapítható, hogy az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet és az eredményes kitoloncolások között szoros kapcsolat áll fenn, az őrizet a kitoloncolás végrehajtását megelőző és elősegítő intézkedés. Megakadályozza, hogy a kiutasított személy elrejtőzzön vagy elhagyja az országot más úton, lehetővé teszi a hatóságok számára, hogy beszerezzék a szükséges dokumentumokat és megszervezzék a kitoloncolást, egyben biztosítja, hogy a kiutasított személy azonnal rendelkezésre álljon, amikor a kitoloncolás feltételei teljesülnek.

6.4. Összegzés

Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának intézményi rendszere Magyarországon fokozatosan alakult át az elmúlt másfél évtizedben, miközben egyszerre kellett megfelelnie az uniós visszatérési standardoknak, a hazai jogszabályi környezetnek, a humánus bánásmód követelményeinek és az egyre változó migrációs nyomásnak. Az őrzött szállások befogadókapacitása, működési rezsimje és technikai-biztonsági kialakítása ezért folyamatosan próbálta követni az illegális migráció tendenciát, valamint a nemzetközi és hazai kritikákra adott szakpolitikai válaszokat. A kialakult rendszerben az őrizet továbbra is a kiutasítási eljárások eredményes végrehajtását segítő, kifejezetten instrumentális jellegű kényszerintézkedés, amelyhez szorosan kapcsolódnak – de a gyakorlatban sokszor háttérbe szorulnak – a személyi szabadságot kevésbé korlátozó alternatívák.

A legmarkánsabb normatív hiányosság, hogy az őrzött szállásokra máig nem született olyan, kifejezetten e speciális intézménytípusra szabott, átfogó építési és biztonságtechnikai szabályozás, amely a hosszabb idejű, idegenrendészeti célú fogva tartás sajátosságaira reagálna

A 2000-es évek végétől az illegális migráció növekedése folyamatosan feszegette rendelkezésre álló őrizeti kapacitást, átmeneti megoldásaként rendőrségi fogdákat, később büntetés-végrehajtási intézeteket vontak be idegenrendészeti fogva tartásra, ami a szabadságelvonnás tényleges szintjét a büntetés-végrehajtási standardokhoz közelítette, miközben az idegenrendészeti őrizet célja – a kiutasítás biztosítása, nem pedig büntető jellege – háttérbe szorult.

A fogva tartási rezsim átalakítása egyben új konfliktusforrásokat is teremtett, a nyitott rendszerben különösen problematikussá vált a vallási, etnikai és politikai alapon várhatóan egymással konfliktusba kerülő csoportok elkülönítése, a fizikai elkülönítés és a mozgásszabadság közötti egyensúly megteremtéséhez pedig sem a szabályozási, sem az építészeti és technológiai feltételek nem voltak teljeskörűen adottak. A humánus fogva tartás koncepciója ezért kettős paradoxonnal szembesül, egyrészt a fokozott belső mozgásszabadság a biztonsági kockázatokat növeli, másrészt a biztonságtechnikai fejlesztések finanszírozási akadályokba ütköznek.

A rendszer ellenben jól reagált a sérülékeny csoportok fogva tartási feltételeinek megteremtésére, valamint a humánus fogva tartásra irányuló koncepció így egyszerre vált válaszkísérletté a nemzetközi kritikákra és eszközzé a migrációs kockázatok kezelésében, miközben a rendszer strukturális bizonytalanságai fennmaradnak.

A magyar–szerb, majd a horvát határszakaszon kialakított fizikai határzár és az ahhoz kapcsolódó átkísérési eljárás bevezetése gyökeresen átalakította az idegenrendészeti fogva tartás szerepét a migrációkezelésben. A határzár önmagában nem szüntette meg az illegális határátlépéseket, de csökkentette az elkövetők számát és lassította mozgásukat, miközben a rendőrség tevékenysége a határzár védelmére, előerős őrzésre és nagyszámú, de leegyszerűsített és kétséges hatású eljárásokra koncentrálódott, az őrizet szerepe esetlegessé vált. A fizikai határzárhoz kapcsolódó büntetőeljárások megindításának mellőzése drasztikus határzár jogsértő átlépését gyakorlatilag következmény nélkülivé tette, ami közvetlenül hozzájárult az ismételt elkövetés elterjedéséhez és az érintettek egyre agresszívabb magatartásához. A rendszer így egy sajátos csapdahelyzetbe került, az átkísérés gyors, adminisztratív értelemben hatékony megoldás, ugyanakkor a visszatartó erő hiánya, a személyazonosítás és érdemi döntéshozatal mellőzése a migrációs nyomást nem csökkenti, hanem időben tartósan fenntartja.

Az idegenrendészeti őrizet célja formailag az eljárás eredményes lefolytatásának biztosítása, vagyis a külföldi elérhetősége és kitoloncolhatósága, a magyar gyakorlatban ugyanakkor a tartósan elhúzódó, hosszú őrizet kvázi büntető jellegű, távoltartó eszközként működött, különösen a 2012 előtti időszakban. A rendszeres és következetes őrizetalkalmazás hatására a menedékkérelmek száma a korábbihoz képest kevesebb mint felére csökkent, ami jól jelzi a fogva tartás visszatartó erejét, ugyanakkor felveti a menedékjog gyakorlásának szabadságával, illetve az egyedi szükségességi-arányossági

mérlegelés érvényesülésével kapcsolatos kérdéseket. Az idegenrendészeti őrizet és a kitoloncolás végrehajthatósága között továbbra is szoros empirikus kapcsolat áll fenn, 2021-ben a fogvatartottak 74,5%-át, 2022-ben 72,6%-át, 2023-ban pedig közel 70%-át sikerült kitoloncolni, miközben az őrizet megszüntetésével, áthelyezéssel vagy más hatóságnak történt átadással záruló ügyek aránya alacsonyabb szinten maradt.

Az alternatív intézkedések – különösen a kötelező tartózkodási hely – hatékonyságával kapcsolatban a rendőrségi interjúk, az őrszemélyzet tapasztalatai és a külföldiek saját narratívái meglepően egybehangzóak. A végrehajtók túlnyomó része szerint a „klasszikus” irreguláris migránsok – akik számára Magyarország csupán tranzitország – esetében a szabadabb tartózkodás szinte automatikusan megszökéshez és tovább induláshoz vezetne, mivel a célországok (Németország, Ausztria, Egyesült Királyság, skandináv államok) menekültügyi rendszerei vonzóbb perspektívát kínálnak. A statisztikák is mutatják, hogy a nem végrehajtható kiutasítások miatti őrizet megszüntetésével érintett személyek – köztük moldáv, nigériai, török, szíriai és más állampolgárok – esetében a kötelező tartózkodási hely kijelölése hatástalan, mivel jellemzően a legrövidebb időn belül Nyugat-Európa felé távoznak. A Csongrád - Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányság jelentése rávilágít: az alternatív intézkedés csak olyan esetekben működik, ahol a külföldi saját érdeke – hazatérés – egybeesik a hatóság kitoloncolási érdekével, míg az illegális migráció „tipikus” csoportja esetében az intézkedés kudarccal jár, a személy egyszerűen eltűnik a hatóság látóköréből.

A magyar tapasztalatok nem egyedülállóak, 26 ország tapasztalatainak összegzése, valamint a kelet-afrikai régióra vonatkozó elemzések ugyancsak arra a következtetésre jutnak, hogy az idegenrendészeti őrizet következetes alkalmazása csökkenti a szökések arányát, míg az alternatív intézkedések a kitoloncolási eljárások végrehajthatóságát tekintve kevésbé hatékonyak. A joghézagokkal való visszaélés, az abscondálás arányának növekedése és az eredménytelenül záruló eljárások számának emelkedése eszerint nem magyar sajátosság, hanem egy általános, a visszatérési politika strukturális ellentmondásaiból fakadó jelenség.

Az idegenrendészeti őrizet és az alternatív intézkedések magyarországi rendszere háromszoros problémával néz szembe. Egyrészt feszültség húzódik az intézményi és jogi keretek, a humánus fogva tartás követelményei és a magas szintű biztonsági elvárások között, másrészt a migrációs helyzethez igazodó, gyors politikai reakciók (határzár, átkísérés) gyakran gyengítik a visszatartó erőt és a jogkövetkezmények

kiszámíthatóságát, harmadrészt a tranzitország-szerep azt eredményezi, hogy az alternatív intézkedések a gyakorlatban sokszor a kitoloncolási eljárás végrehajthatóságának rovására érvényesülnek. Mindez egy olyan rendszert eredményez, amelyben az őrizet – nemzetközi tapasztalatokkal összhangban – továbbra is kulcsfontosságú eszköz a kitoloncolás sikerességének biztosításában, ugyanakkor alkalmazását folyamatosan alapjogi, szakpolitikai és hazánk esetében a kapacitásbeli hiányosságok ellentéte jellemzi.

7. A MENEKÜLTÜGYI ŐRIZET GYAKORLATA, VÉGREHAJTÁSA ÉS HATÁSA AZ ELJÁRÁSOK SIKERESSÉGÉRE

A menekültügyi őrizet bevezetésekor a jogalkotó az idegenrendészeti őrizetre vonatkozó szabályozást vette alapul, melyet a menekültkérelmezők és a menekültügy eljárás sajátos igényeihez igazodóan kismértékben módosított.

7.1. A menekültügyi őrizet gyakorlati alkalmazásának intézményi követelményei

A Met. a menekültügyi őrizet végrehajtására vonatkozóan konkrétan nem nevesíti az arra szolgáló intézményt, ugyanakkor lehetőséget biztosít arra, hogy az őrizetet indokolt esetben más arra kijelölt, szüksége esetén akár egészségügyi intézményben is végre lehessen hajtani,⁶⁹⁷ viszont Metvhr. meghatározza, hogy az őrizetet az. un. menekültügyi őrzött befogadó központban kell végrehajtani., ami „*az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság által fenntartott, a menekültügyi őrizet (a továbbiakban: őrizet) végrehajtására szolgáló intézmény.*”⁶⁹⁸

A létesítményre vonatkozó előírásokat a Metvhr. rendelet tartalmazza. Az intézménynek rendelkeznie kell étkezésre, szabadidős és rekreációs tevékenységre, valamint látogatók fogadására alkalmas közösségi helyiséggel. Az lakóhelyiségekben személyenként legalább 15 m³ légtér és 5 m² mozgástér biztosítandó, míg a házastársak, illetve kiskorú gyermekkel rendelkező családok számára elkülönített, minimum 8 m² mozgásteret nyújtó lakóteret kell kialakítani. A férőhelyek számának arányában nemenként elkülönített, hideg- és meleg folyóvízzel ellátott mosdókat, zuhanyzókat és WC-t kell biztosítani, illetve a háziorvosi minimumfeltételeknek megfelelő orvosi rendelőt, orvosi vizsgálati helyiséget és egészségügyi elkülönítőt kell kialakítani. A létesítménynek rendelkeznie kell szabadlevegős tartózkodásra alkalmas területtel, megfelelő természetes megvilágítással és szellőzéssel, szünetmentes áramszolgáltatással, továbbá látogatók fogadására kijelölt külön helyiséggel, valamint telefon- és internethasználati lehetőséggel.⁶⁹⁹

⁶⁹⁷ Met. 31/A. § (1b)(10)

⁶⁹⁸ Metvhr. 1. § (a)

⁶⁹⁹ Metvhr.36/D. § (1)

A jogalkotó a követelmények meghatározása során – az internethasználat biztosításának előírásával kiegészítve – átemelte az akkor hatályos Harmtvvhr. idegenrendészeti őrzött szállások létesítésre vonatkozó előírásait.⁷⁰⁰ A kormányrendelet előírta, hogy amennyiben az őrizet időtartama indokolja, a kiskorú elismerését kérő számára korának és fejlettségi szintjének megfelelő oktatást, szabadidős és sportolási lehetőségeket, valamint – igen előremutató módon – szociális munkás jelenlétét kellett biztosítani a menekültügyi őrzött befogadó központban vagy más arra alkalmas intézményben.

A menekültügyi őrizet végrehajtásának általános szabályait a 29/2013. (VI.28.) BM rendelet⁷⁰¹ tartalmazza. A jogszabály a menekültügyi eljárás lefolytatása szempontjából kiemelt fontosságúnak számító speciális kategóriára vonatkozó rendelkezései rögzítik, hogy a származási országában vagy azon kívül kínzást, nemi erőszakot vagy egyéb erőszakos cselekményeket elszenvedett személy részére egyrészt indokolt esetben elkülönített elhelyezést, másrészt a szükséges speciális orvosi kezelést, illetve egészségügyi ellátást kellett biztosítani. Kiemelt figyelmet fordított a rendelet a családok egységének megőrzésére, valamint a gyermekek érdekeire is. Előírta, hogy a család egységének fenntartását a különleges bánásmódot igénylő személy elkülönített elhelyezése során is biztosítani kell. A menekültügyi őrzött befogadó központba történő befogadás során elsődlegesen a kiskorú mindenek felett álló érdekeinek szem előtt tartásával kellett eljárni. A családok, illetve házastársak számára a családi együttélés alapvető feltételeinek megfelelő elkülönített lakóteret kellett biztosítani.⁷⁰²

A rendelet meghatározta az intézményben kötelezően alkalmazandó napirend fő szempontjait (az éjszakai pihenőidő idejét, az étkezések idejét, az orvosi rendelés idejét, a távbeszélő és az internet-szolgáltatás használatának időtartamát, a látogatás idejét, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság ügyfélfogadási rendjét, a kifogás, kérdés, panasz, közérdekű bejelentés előterjesztésének rendjét, a dohányzással kapcsolatos rendelkezéseket, a balesetvédelmi és tűzvédelmi előírásokat), egyben kiemeli, hogy az őrizetes a lakóterben szabadon mozoghatott.⁷⁰³

A szabályozás gyakorlatilag az idegenrendészeti eljárásban elrendelhető őrizet végrehajtására vonatkozó szabályozáson alapul, minimális eltéréssel. A menekültügyi

⁷⁰⁰ Harmtvvhr. 129.§

⁷⁰¹ 29/2013. (VI. 28.) BM rendelet a menekültügyi őrizet végrehajtásának szabályairól és a menekültügyi óvadékról

⁷⁰² 29/2013. (VI. 28.) BM rendelet 3.§ (3)-(8)

⁷⁰³ 29/2013. (VI. 28.) BM rendelet 6.-7.§

őrzött befogadó központba történő befogadás szabályai gyakorlatilag egyeznek az őrzött szálláson alkalmazottakkal. Ennek megfelelően, mivel a menekültügyi őrzött befogadó központok őrzését a rendőrség végzi, a konkrét feladatok végrehajtási rendjét a 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás⁷⁰⁴ rendelkezései tartalmazzák.

7.2. A menekültügyi őrizet alkalmazása és hatásai

A menekültügyi őrizet alkalmazásának lehetőségét a menekültügyi hatóság azonnal tömegesen élt, 2013 július 01. és december 31. között összesen 1762 őrizetet rendeltek el, jellemzően pakisztáni (537 fő), koszovói (351 fő), bangladesi (134 fő) és algériai (102 fő) állampolgárokkal szemben.⁷⁰⁵

Mivel a menekültügyi őrizet végrehajtása gyakorlatilag megegyezett az idegenrendészeti eljárás során elrendelt őrizet végrehajtásával, a rendelkezésre álló rövid idő miatt nem építettek új objektumokat, hanem e célból a korábbi rendőrségi idegenrendészeti helyeket minősítették át és adták a menekültügyi hatóság kezelésébe. A Békés Megyei Rendőr-főkapitányság Őrzött Szállás épületének ideiglenes jelleggel őrzött szállásként történő alkalmazására kiadott, 2011. április 4-től érvényes használati engedélyét 2013. július 1-től visszavonták, majd az objektum 2013. július 1-től az objektum a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal alárendeltségében Menekültügyi Őrzött Befogadó Központként üzemelt. Ugyanígy jártak el a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság Őrzött Szállása esetében is, azonban itt nem a teljes objektumot, hanem a „B” épületként emlegetett, kétszintes, eredetileg 105 fő befogadóképességű épületet adták át a menekültügyi hatóságnak.⁷⁰⁶ Az őrséget továbbra is a korábbi őrzött szállások állománya adta. A szükséges férőhelyek biztosítása érdekében megkezdődött a Debreceni Befogadó Állomás területén egy korábban is a külföldiek elhelyezését biztosító épület elkerítése és zárt fogva tartási intézménnyé történő átalakítása. A munkálatokat 2013 szeptember közepén fejezték be, ezt követően az objektumban 200 főt lehetett egyidejűleg elhelyezni. A rendelkezésre álló objektumok rövid időn belül maximálshoz közelítő kihasználtsággal működtek. 2013 július első hetének végére a békéscsabai intézmény már 83%-os feltöltöttséggel működött, valamint

⁷⁰⁴ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás

⁷⁰⁵ Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság adatai alapján

⁷⁰⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

elkezdtek a külföldieket a nyírbátori objektumban elhelyezni. Ez a tendencia töretlenül folytatódott, 2013 június 8-án Békéscsabán 167, Nyírbátorban 2 fő, addig július 30-án Békéscsabán 195, Nyírbátorban 129 fő őrizetes tartózkodott, ami a 329 fős összebefogadó-képesség 98,5%-os kihasználtságát jelentette. A férőhelyek tartós hiánya miatt ideiglenes jelleggel a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság őrzött szállás Fazekas János utcai objektumában is menekültügyi őrizetesei elhelyezésére került sor. Az objektum igénybevételével az összebefogadó képesség 434 főre nőtt, ugyanakkor ez sem volt elegendő. Szeptember 19-től megkezdődött a debreceni objektum feltöltése, ugyanakkor megszűnt a kiskunhalasi őrzött szállás igénybevétele. A változással az összebefogadó képesség 532 főre emelkedett, Békéscsabán továbbra is 200 fő, Nyírbátorban 132 fő, míg Debrecenben 200 fő elhelyezése volt biztosított, ami nagyságrenddel magasabb volt az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtására szolgáló őrzött szállások együttes befogadó kapacitásánál (286 férőhely).⁷⁰⁷ A férőhelyek növelése azonban később már nem vezetett azok teljes kihasználtságához. Míg 2013 júliusában a fogva tartotti átlaglétszám 268, augusztusban 377, szeptemberben 427, októberben 476, novemberben 536, addig decemberben már csak 297 fő volt.⁷⁰⁸

A menekültkérelmezők száma ellenben továbbra is rendkívüli mértékben emelkedett. 2013-ban összesen 18900, 2014-ben 42777, 2015-ben 177135 kérelmet regisztrált a menekültügyi hatóság, ugyanakkor ezzel párhuzamosan nagyságrendileg csökkent menekültkérelemmel élők közül őrizetbe vett az személyek százalékos aránya. 2013-ban időarányosan számítva ez az érték 18,6%, 2014-es teljes évre vonatkozóan már csak 11,2%, 2015-ben pedig mindösszesen 1,35% volt. 2014-ben 4829 főt vett őrizetbe (2904 koszovói, 1109 afgán, 98 pakisztáni, 44 iraki, 45 szír és 719 egyéb állampolgár), míg 2015-ben ez a szám 2393-re csökkent (622 koszovói, 548 afgán, 261 pakisztáni, 132 iraki, 257 szír és 573 egyéb állampolgár).⁷⁰⁹ A három őrizeti hely folyamatos kihasználtsággal működött, 2013 júliusában a fogva tartotti átlaglétszám 239, 374, októberben 476, novemberben 411, decemberben 296 fő volt. 2014-ben a jellemző létszámadatokban jelentős változás nem következett be, pl. 2014 júniusban 347 fő, augusztusban 241 fő, szeptemberben 292 fő, decemberben 228 fő volt a havi fogva tartotti

⁷⁰⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷⁰⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷⁰⁹ Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság adatai alapján

átlaglétsszám. 2015 év első felében a koszovói állampolgárok számának jelentős csökkenése miatt az átlaglétsszám jelentősen mérséklődött, (2015. januárban 132 fő, áprilisban 132, júliusban 114 fő), majd az illegális migráció mértékének emelkedése itt is gyorsan emelkedő adatokat produkált (2015 október 407 fő, november 419 fő, december 417 fő).⁷¹⁰

A tömegesen Szerbia felől érkezők által beadott menekültkérelmek miatt szükségszerűvé vált az ún. biztonságos harmadik ország kérdésének értelmezése. Ennek kapcsán korábban a Kúria is azon az állásponton volt, hogy *„valamely harmadik ország menekültügyi rendszere túlterheltségének lehet az a következménye, hogy ebben az országban lehetetlenné válik a menedékkérőket megillető jogok biztosítása. Az ilyen a harmadik országot menekültügyi szempontból nem lehet biztonságosnak tekinteni. Önmagában az a tény, hogy a kérelmező nem kísérelte meg az adott harmadik országban a menedékkérelm előterjesztését, nem alapozza meg annak megállapítását, hogy ezt a harmadik országot a kérelmező vonatkozásában biztonságos harmadik országnak kell tekinteni.”*⁷¹¹

Az Országgyűlés 2015. július 9-i hatállyal módosította a Met-et, amelyben felhatalmazta a kormányt a biztonságos harmadik országok listájának megállapítására,⁷¹² továbbá július 22-i hatállyal megalkotta a 191/2015. (VII. 21.) Korm. rendeletet⁷¹³. E rendelet biztonságos harmadik országnak nyilvánította – Törökország kivételével – az Európai Unió tagjelölt országait, így Szerbiát is, ezért 2015. július 22-étől elvileg lehetősége volt a magyar menekültügyi hatóságnak arra, hogy tömegesen utasítsa el elfogadhatatlanként a Szerbia felől érkezők kérelmeit és visszaküldje déli szomszédunkhoz a menedékkérelmezőket.⁷¹⁴

Az illegális migrációra nézve a korábbi idegenrendészeti intézkedéseknek, sem a menekültügyi őrizet alkalmazásának, illetve a menekültügyi szabályok módosításának már nem volt számottevő hatása, azonban magyar-szerb államhatár 2015 szeptember közepén történő fizikai lezárása, valamint a jogi határzár együttese rövid távon a jogsértő

⁷¹⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷¹¹ 2/2012 (XII.10) KMK. vélemény a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről

⁷¹² Met. 93.§ (2)

⁷¹³ 191/2015. (VII. 21.) Korm. rendelet a nemzeti szinten biztonságosnak nyilvánított származási országok és biztonságos harmadik országok meghatározásáról

⁷¹⁴ Szép Árpád (2017): A 2015-ös migrációs válságra adott menedékjogi válaszok. Jogszabály-módosítással a tömeges beáramlás ellen? in. Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság Tanulmányok Szerkesztette: Tólas Péter Dialog Campus Kiadó Budapest 2017, p. 51.

cselekmények számának drasztikus csökkenéséhez vezettek. A határzár hatása azonnal megmutatkozott. A szerb viszonylatban 2015 augusztusában 52750 volt a tiltott határátlépések száma, szeptemberben 50739, míg októberben már csak 819, novemberben pedig 169 esetet regisztráltak. A szerb határ lezárását követően az illegális migráció iránya azonnal áttevődött a horvát-magyar határszakaszra. A magyar–horvát zöldhatár október 16-án végrehajtott lezárását követően a déli határainkat elkerülő migrációs útvonal Szlovénia felé fordult, és azon keresztül vezetett tovább Nyugat-Európa irányába, míg hazánk felé megszűnt az illegális belépés Horvátország felől. A horvát szakaszon 2015 augusztusában 22, szeptemberében 88239, októberben 97660, novemberben pedig már csak 0 esetet regisztráltak.⁷¹⁵

2015, illetve 2016 év első kilenc hónapjának adatait összehasonlítva az eredmény valóban látványos. A tiltott határátlépések száma szerb viszonylatban 203714-ről 14476-ra, horvát viszonylatban 88720-ról 64-re csökkent. Szintén nagyságrenddel alacsonyabb a határterületen kívül elfogott tiltott határátlépők száma, ez a 2015-ös vizsgált időszakban 20440, 2016 első kilenc hónapjában viszont már csak 2998 volt. Ugyancsak meredeken zuhant a beadott menekültkérelmek száma is. 2015 vizsgált időszakában a rendőrség 118850, 2016-ban már csak 14215 esetet regisztrált. Nem változott viszont jelentősen a menekültkérelemmel élők állampolgársági összetétele, a legtöbben továbbra is magukat szírnek (2015-ben 36412 fő, 2016-ban 1140 fő), afgánnak (2015-ben 32817 fő, 2016-ban 5405 fő), pakisztáninak (2015-ben 12469 fő, 2016-ban 2847 fő), irakinak (2015-ben 6569 fő, 2016-ban 1184 fő) vallották, ugyanakkor gyakorlatilag 2016-ban már csak minimális számban érkeztek koszovói állampolgárok. (2015-ben 18043 fő, 2016-ban 167 fő).⁷¹⁶ A tiltott határátlépések és a menekültkérelmek számának változását, tendenciáit jól szemlélteti a 7. számú ábra:

⁷¹⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikai alapján

⁷¹⁶ Kakócz Krisztián (2024): The impact of the temporary security border barrier on police activities in the field of aliens policing and detention. Internal Security 16(1), p. 51

7. számú ábra: A tiltott határátlépések száma és a regisztrált menekültkérelmek száma 2010-2023 között
 Forrás: Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Az államhatáron előterjesztett menekültkérelmek száma hasonló csökkenést mutatott. 2015 szeptemberben szerb viszonylatban 20204, horvát viszonylatban 49 kérelmet adtak be, addig októberben ez szerb viszonylatban 649, horvát viszonylatban 1 volt, novemberben pedig szerb viszonylatban 84, horvát viszonylatban 0 kérelmet regisztráltak.

Az őrizeti végrehajtásának intézményi rendszerében is jelentős változás állt be, amikor 2015 november végén a debreceni objektum működését a Befogadó Állomás Debreceni Telephely, és Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ Debreceni Telephely bezárása érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló 1724/2015. (X. 7.) Korm. határozat alapján megszüntették,⁷¹⁷ helyette a kiskunhalasi korábbi Gábor Áron honvéd laktanya területén alakítottak ki egy 177 fő befogadására alkalmas menekültügyi őrzött befogadó központot. A kiskunhalasi intézmény kialakítása nem volt előzmény nélküli, egyben főként elhelyezkedése miatt volt logikus lépés. Az illegális migráció mértékének robbanásszerű növekedése miatt már 2015 nyarán döntés született a kiskunhalasi volt Gábor Áron honvéd laktanya területén egy Menekültügyi és Migrációs Központ létrehozásáról, ami egy terv szerint 500 fő befogadó kapacitású menekültügyi őrzött befogadó központot, egy 500, majd később 2000 fő befogadó kapacitású rendőrségi regisztrációs pontot, illetve egy 2000 fős rendőrségi idegenrendészeti fogva tartási helyet foglalt magába.

⁷¹⁷ 1724/2015. (X. 7.) Korm. határozat a Befogadó Állomás Debreceni Telephely, és Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ Debreceni Telephely bezárása érdekében szükséges egyes intézkedésekről

A bevezetett intézkedések hatására összességében is jelentősen csökkent a beadott menekültkérelmek száma, 2016-ban összesen 29432 főt, döntő többségében afgán (11052 fő), szír (4979 fő) pakisztáni (3873 fő), iraki (3452 fő) iráni (1286 fő) illetve algériai (710 fő) állampolgárokat regisztrált a menekültügyi hatóság, melyből 2621 főt vettek őrizetbe. 2016 április 11-től Kiskunhalason az ideiglenes konténerekből készült objektum helyett már az újonnan átadott 500 fő befogadóképességű épületben helyezték el a külföldieket, ekkor a három menekültügyi őrzött befogadó központban összesen 817 férőhely állt a menekültügyi hivatal rendelkezésére.⁷¹⁸ 2016 év április és július közötti időszakában volt a legmagasabb az egyidőben menekültügyi őrizetben tartott külföldiek száma, a fogva tartotti átlaglétszám áprilisban 464, májusban 622, júniusban 737, júliusban 701 fő volt, majd lassú csökkenésnek indult. 2017-ben jelentős változás következett be a kérelmek beadását illetően, 2017. március 28-tól kezdődően a menedékjogról szóló törvény már előírta, hogy a menedékjog iránti kérelmet a menekültügyi hatóság előtt személyesen, kizárólag a tranzitzónában lehetett benyújtani. Ezt követően drasztikusan esett a beadott kérelmek száma, 2017-ben összesen 3397 kérelmet regisztráltak, 391 fő őrizetét rendelték el (afgán 113, pakisztáni 68, iraki 65, algériai: 41 szír 26 egyéb 78).⁷¹⁹ A fogva tartott külföldiek számának csökkenése a korábban elrendelt őrizet rövid időn belüli tömeges megszüntetését követően mutatkozott meg. Márciusban a fogva tartotti átlaglétszám 249 fő, májusban már csak 112 fő, júniusban 61 fő, júliusban 32 fő, augusztusban 19 fő, októberben 12 fő, decemberben 6 fő volt. 2017. március 23-án a kiskunhalasi 500 fős intézményt kiürítették, az objektumot a büntetés-végrehajtási szervnek adták át, felújítását és átalakítását követően 2019. februártól büntetés-végrehajtási intézményként nők fogva tartására szolgál. A békéscsabai menekültügyi őrzött befogadó központban 2017. augusztus 8-tól már nem helyeztek el külföldit, majd a 2017. évi LXXXIX. törvény alapján azt tartalék tranzitzónává minősítették.⁷²⁰

2018-ban tovább csökkent a beadott menekültkérelmek száma, mindösszesen 671 kérelmezőt regisztráltak, ezzel párhuzamosan összesen 7 főt vettek őrizetbe. A tendencia tovább folytatódott, 2019-ben 500 kérelmező mellett alig 45 főt került menekültügyi őrizetbe. Az intézmények kihasználtsága minimális volt, a fogva tartotti átlaglétszám tartósan 10 alá csökkent, 2018 decemberében 1 fő volt. 2019 januártól már csak a

⁷¹⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷¹⁹ Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság adatai

⁷²⁰ 2017. évi LXXXIX. törvény 15/A§ (4)

nyírbátori intézmény üzemelt őrzött befogadó központként, továbbra is minimális kihasználtsággal.

Az interjút adó egykori szír így számolt be erről: *„Kis (unoka)testvérem⁷²¹ itt volt sokáig a másik épületben, a menekültek börtönében. Sokszor beszéltem vele telefonon, mondta, hogy alig vannak ott páran, egész nap semmit sem csinál, az őnök se foglalkoznak velük, nem bántotta senki. Azt nem érti, miért büntetik börtönnel, nagyon várja, hogy szabad legyen, de fél, hogy visszaküldik ebből az országból. Mondtam neki, hogy tisztelettel viselkedjen, ne csináljon bajt, mert akkor biztosan visszaküldik.”*

7.3. A pandémiás időszakban bekövetkezett változások

2020-ban a pandémiás időszak során jelentősen módosul a menedékkérelmek beadásának lehetősége. 2020-június 17-től kezdődően *„menedékjogi kérelem benyújtására irányuló szándéknyilatkozatot Magyarországgal határos, nem európai uniós tagállam területén működő, a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról szóló 2016. évi LXXIII. törvény 3. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott magyar diplomáciai képviselet területén lehet benyújtani.”⁷²²*

2020-ban ez a kijevei és a belgrádi magyar diplomáciai külképviseleteket jelentette, ám a 2022-es orosz-ukrán háború kitörése miatt az 56/2022. (II. 24.) Korm. rendelete⁷²³ – kizárólag az ukrán viszonylatban – ismét lehetővé teszi az ideiglenes védelemre vonatkozó kérelemnek az államhatáron való betérjesztését.⁷²⁴

A menekültkérelmek beadását a 2020-tól érvényes szabályozás erőteljesen korlátozza, így a kérelmek, mind az elrendelt őrizet száma a korábbi időszakhoz képest minimálisra csökkent. 2020-ban 117, 2021-ben 40, 2022-ben 46, 2023-ban 31 kérelmet adtak be, míg 2020-ban 22 főt, 2021-ben 2 főt, 2022-ben 7 főt, 2023-ban 3 főt vettek

⁷²¹ A személy az anyanyelvi arab tolmács szerint mindkét kifejezést („Akh”: testvér és az „Inb il-am”: apai ágon férfi unokatestvér) egyaránt használta rokonára az interjú erre vonatkozó részében.

⁷²² 292/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a menedékjogi kérelem benyújtására irányuló szándéknyilatkozattal kapcsolatban nagykövetségek kijelöléséről (1)

⁷²³ 56/2022. (II. 24.) Korm. rendelete a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készségről szóló 2020. évi LVIII. törvény menekültügyi eljárás átmeneti szabályainak eltérő alkalmazásáról

⁷²⁴ 56/2022. (II. 24.) Korm. rendelete 1. §

menekültügyi őrizetbe. A nyírbátori objektumban az éves átlagos fogva tartotti létszám 2020-ban 6,5 fő, 2021-ben 3,5 fő, 2022-ben, 4,8 fő, míg 2023-ban 6,2 fő volt.⁷²⁵

7.4. A menekültügyi őrizet alkalmazásával kapcsolatos kritikák

A menekültügyi fogva tartást bevezetésétől kezdődően számtalan támadás érte az emberi jogi szervek részéről, egyaránt megkérdőjelezve az őrizet elrendelésére alapul szolgáló jogszabályi rendelkezések általános, szerintük túlságosan tág értelmezhetőségét, az őrizetet végrehajtó intézmények biztosította körülményeket, az őrzést végző személyzetnek a külföldiekkel kapcsolatos eltérő, esetenként durva bánásmódját.⁷²⁶ A Magyar Helsinki Bizottság az elrendelésre szolgáló jogalap kapcsán kifejezetten a menekültekre vonatkozó genfi konvenció idevágó, a fogva tartást „végső eszköz”-ként történő elrendelésre vonatkozó belső iránymutatást hiányolta, többször a szökés valószínűségének megállapítására vonatkozó spekulatív érveket, tényállásbeli ellentmondásokat, sok esetben a fogva tartás meghosszabbításáról szóló bírósági döntéseket tartalmazó dokumentáció hiányát kifogásolta.⁷²⁷ A debreceni objektum esetén kritizálta annak elhelyezkedését (mivel az egy nyílt befogadó állomáson belül létrehozott „szigetszerű” zárt infrastruktúra),⁷²⁸ „nyomasztó és megfélemlítő” kialakítását,⁷²⁹ illetve a jelentős számú vélhetően 18 év alatti személy fogva tartását is. Utóbbiak kapcsán érdemi információ, hogy a menekültügyi hivatal álláspontja alapján a külföldi – az idegenrendészeti eljárástól eltérően – csakis saját költségére kérhette a szükségesnek ítélt orvosszakértői vizsgálatot.⁷³⁰ A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja szerint mivel a menekültügyi törvény alapján a menekültügyi eljárás költségmentes, így az alkalmazott gyakorlat elfogadhatatlan volt. Többször is kifogásolták a fogva tartási helyszíneken uralkodó általános feszült és nyomott hangulatot, ami azonban a fogva tartási intézményekben – függetlenül a személyi szabadság tartós korlátozásának okától,

⁷²⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷²⁶ Magyar Helsinki Bizottság: Jelentés a menekültügyi őrizet gyakorlatáról a Békéscsabai, Debreceni és Nyírbátori Menekültügyi Őrzött Befogadó Központokban tett 2014. februári emberi jogi megfigyelő látogatások tapasztalatai 2014. március 28.

<https://helsinki.hu/wp-content/uploads/anonim-MHB-jelentes-menekeltugyi-orizet-gyakorlatarol.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)

⁷²⁷ Uo. p. 3.

⁷²⁸ Uo. p. 6.

⁷²⁹ Uo.

⁷³⁰ Uo. p. 5.

helyszínétől, országától – meglehetősen általánosnak tekinthető. A kritikára okot adó gyakorlat egy része az intézményekben később pozitív irányban változott, javultak a fogva tartás körülményei, ugyanakkor 2015-től elindult a menekültügyi rendszer gyökeres átalakítása, a korábbi struktúra szisztematikus leépítése.⁷³¹

A menekültkérelmezők rohamosan emelkedő száma, valamint az elrendelt menekültügyi őrizet összességének aránya mutatja, hogy a menekültügyi őrizet az előzetes várakozásokkal szemben nem hozta meg a várt eredményt, mivel a tömeges méretűvé duzzadt menekültáradattal szemben a menekültügyi hatóság lehetőségei, illetve a rendelkezésre álló az őrizeti kapacitás teljes kihasználtság mellett sem bírt már valós mérséklő hatást generálni. Később a tömeges eljárásokkal szemben 2015-ben a helyzet kezelése érdekében az akkori vezetés a megoldást a magyar-szerb határszak fizikai határárral történő lezárásától, a jogi határárról és a menekültügyi eljárásoknak az államhatáron való lefolytatásától, a tranzitória eljárástól, valamint kifejezetten a menekültek távoltartására vonatkozó szabályozás – a menekültkérelmek tömeges elutasításán alapuló gyakorlat – alkalmazásától várta.

7.5. Tranzitória eljárás a menekültügyi hatóság és a rendőrség feladatrendszerében

2015-ben az illegális migráció robbanásszerű növekedésének hatására a jogalkotó migráció kezelésében résztvevő szervek korábbi gyakorlattól jelentősen eltérő koncepciót alakítottak ki a szerb-magyar, illetve a magyar-horvát határszakaszon. Az államhatár fizikai lezárása mellett a hatósági ügyintézés az ideiglenes biztonsági határzár vonalában kialakított ún. tranzitóriában végezte a menekültügyi hatóság.

7.6. A tranzitória létrehozásának okai

A menekültügyi őrizet bevezetésére 2013 júliusában került sor az európai uniós normák figyelembevételével.⁷³² Ennek ellenére a beadott menekültkérelmek száma fokozatosan emelkedett. 2010-ben 582, 2011-ben 600, 2012-ben 767, addig 2013-ban

⁷³¹ Helena Segarra (2023): Dismantling the reception of asylum seekers: Hungary's illiberal asylum policies and EU responses East European Politics 2023. p. 44.

⁷³² Klenner (2013): i.m. p. 295.

már 17571, 2014-ben 31342 menekültkérelmezőt regisztrált a rendőrség.⁷³³ 2015 első félévében ismét robbanásszerűen emelkedett a hazánkba illegálisan belépők száma, ezért a magyar kormány a 1401/2015. (VI. 17.) számú kormányhatározatban döntött arról, hogy – a különböző nemzetközi (és európai!) példákhoz hasonlóan – fizikai akadállyal zárja le a zöldhatárt a szerb viszonylatban. Első lépésként a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló kormányhatározat értelmében körülbelül 175 km hosszúságban 4 méter magas határőrizeti célú ideiglenes kerítés létesítésének előkészítése került elrendelésre, amely 2015. augusztus végére készült el. A szerb viszonylat 2015. szeptember 15-én történt teljes lezárását követően az illegális migráció iránya azonnal a horvát viszonylat felé fordult, majd 2015. október 16-án a horvát viszonylatban is befejeződött az IBH kiépítése, amellyel megvalósult a „zöldhatár” fizikai akadállyal történő lezárása a teljes déli határszakaszon.⁷³⁴ 2015. szeptember 15-től lépett hatályba a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény azon módosítása, amely a tömeges bevándorlás kezelése érdekében lehetővé tette a menekültjárásnak az államhatáron történő lefolytatását. A szerb-magyar és a horvát-magyar határon feladathoz szükséges infrastruktúrát speciálisan erre kialakított objektumok, az ún. tranzitciónak biztosították.

Az elgondolás alapján a fizikai határzár mentén kialakított tranzitciónába a külföldiek szabadon beléphettek, ahol lehetőségük volt nemzetközi védelemért folyamodni, menekültkérelmüket beadni.⁷³⁵ A tranzitcióna külső határa az ideiglenes biztonsági határzár vonalában helyezkedett el, magyar terület felé zárt volt, így akadályozták meg hogy a menedékkérők szabadon tovább menjenek az ország mélységébe, majd Nyugat-Európába. A külföldiek kérésükre szerb terület felé azonban szabadon elhagyhatták az objektumot a tranzitcióna kiléptető kapuján keresztül, viszont ez egyben a menekültügyi eljárásról való lemondást is jelentette. A tranzitciónak a szerb-magyar államhatáron Tompa és Röske településeknél épültek fel, valamint az akkor még schengeni külső határnak számító horvát határszakaszon Letenye és Beremend települések mellett alakították ki az objektumokat. Szerb viszonylatban a tranzitciónak 2015. szeptember 21-én kezdték meg a működésüket 50 fős befogadó kapacitással, míg

⁷³³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikai adatai alapján

⁷³⁴ Kui László (2017): A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár továbbfejlődése, avagy a második kerítés mindent megold? *Hadmérnök*, 12(4), p. 70.

⁷³⁵ Kui László (2016): A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének helyzete Magyarországon. *Magyar Rendészet* 16(6), p. 51.

a horvát határon 2015 novemberére készültek el az objektumok, ellenben ezek az illegális migráció irányának változása miatt sem akkor, sem később sem kellett igénybe venni, működésüket felfüggesztették.⁷³⁶ Kezdetben a tranzitónák az elsődleges szerepe a kérelmek regisztrálása volt, majd amennyiben a hatóság nemzetközi védelemre irányuló kérelmet elsődlegesen nem minősítette elfogadhatatlannak, úgy a kérelmező beléptetésre került Magyarország területére az eljárás lefolytatása érdekében.

2016. július 5-től az átkísérés alkalmazás lehetőségének bevezetése⁷³⁷ miatt az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatója nevében kiadott aktuális eljárási rend alapján az átkísért külföldit arról kellett tájékoztatni, hogy menedékkérelmét a tranzitónában adhatja be. A határon lefolytatott eljárás a különleges bánásmódot igénylő személyekkel szemben⁷³⁸ nem volt alkalmazható.⁷³⁹ Tekintettel arra, hogy a menedékkérők jelentős része a különleges bánásmódot igénylők csoportjába tartozik, így a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal statisztikái szerint a tranzitónában 2015-ben menedéket kérő személyek 80%-a nem esett a határon lefolytatott eljárás hatálya alá.⁷⁴⁰

2017-től a magyar menekültügyi szabályok nagyságrenddel szigorúbbá váltak, március 28-tól kezdődően a Met. már előírta, hogy a menedékjog iránti kérelmet a menekültügyi hatóság előtt személyesen, kizárólag a tranzitónában lehetett benyújtani.⁷⁴¹ Ezen kívül megteremtette a jogi lehetőségét annak, hogy tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben a 14 évesnél idősebb menedékkérelmezők esetén a kötelező tartózkodási helyet a tranzitónában is ki lehessen jelölni, vagyis a menedékkérőnek a jogerős döntésig ott kellett várakoznia, vagy szabadon távozhatt Szerbia irányában, ami az eljárás megszüntetést is jelentette.⁷⁴² Ezzel összhangban módosult az átkísérésre vonatkozó szabályozás is, mivel a Met. előírta, hogy *„a rendőr a Magyarország területén jogellenesen tartózkodó, menedékjog iránti kérelem előterjesztése iránti szándéknyilatkozatot tevő külföldit az államhatárról szóló törvényben meghatározott államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény kapuján*

⁷³⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷³⁷ 2007. évi LXXXIX. törvény 5. § (1a) és (1c)

⁷³⁸ Met. 2. § k)

⁷³⁹ Kakócz Krisztián (2024): A tranzitónák a menekültügyi hatóság és a rendőrség feladatrendszerében, avagy fogvatartás-e vagy sem a tranzitónában történő elhelyezés? Határrendészeti Tanulmányok 21(1), p. 33.

⁷⁴⁰ Szép (2017) i.m. p. 64.

⁷⁴¹ Met. 80/J. § (1)

⁷⁴² Met. 80/K. § (2)d.

átvezeti. A külföldi a menedékjog iránti kérelmét az (1) bekezdésben meghatározottak szerint – a tranzitónában - nyújthatja be.⁷⁴³

A kérelmezőt így nem illeti meg a belépési és a tartózkodási jog, engedély, a munkavégzés joga, köteles a tranzitban tartózkodni. A kérelem elfogadhatóságáról soron kívül, de legkésőbb a kérelem benyújtásától számított nyolc napon belül döntenek, a kérelem elfogadását követően pedig legfeljebb négy hét után beléptetik a kérelmezőt. Bár ezt megelőzően a kérelmező fizikailag az ország területén tartózkodik, jogilag úgy tekintik, hogy még nem lépett be oda. Ezáltal a „területen kívüliség fikciójára”⁷⁴⁴ hivatkozva több emberi jog megtagadására is lehetőség nyílik.⁷⁴⁵

7.7. A tranzitóna kialakítása, a hatóságok feladatai

A tranzitónák kialakítása során kiemelt jelentőséggel bírt a gyors megvalósítás, valamint –az elsődleges elgondolás alapján– annak ideiglenes jellege. A külföldiek elhelyezését, a hatóság munkaállomásait, az egészségügyi és szociális helyiségeket, a raktárakat és egyéb célokra szolgáló helyiségeket elektromos fűtéssel és hűtéssel ellátott mobil konténerek összeépítésével valósították meg. Az első, 50 fő befogadóképességre tervezett tranzitónák esetében a konténereket egysoros vonalban, közvetlenül az ideiglenes biztonsági határzár mellé telepítették. A mobil konténerek elhelyezésével egyidőben kiépítették a szükséges közműhálózatot (víz, elektromos áram, szennyvíz) valamint kialakították az objektum adatátviteli és informatikai rendszerét. Az őrzésbiztonság érdekében NATO szögesdróttal megerősített külső kerítést, valamint az előerős őrzés hatékonyságát jelentősen növelő külső és belső kamerákból álló zártláncú kamerarendszert építettek ki.⁷⁴⁶

A tranzitónák kialakítása kezdettől fogva lehetőséget biztosított az egyedülálló férfiak, a családok, egyedülálló nők majd 2017-től ezen kívül a 14. és 18. év közötti kísérő nélküli kiskorúak biztonságos elhelyezésére, elkülönítésére, a jogszabályoknak megfelelő ellátására. Az egymástól fizikailag teljesen elkülönített szektorok miatt lehetőség volt a különböző állampolgársági kategóriák elkülönítésére is. A tompai objektumban

⁷⁴³ Met. 80/J. § (3)

⁷⁴⁴ A területen kívüliség fikciója (más néven exterritorialitás jogi fikciója):

http://www.titoktan.hu/_raktar/biztonsag/Allambiztonsagi-Ert-szotar1970-.pdf (letöltve: 2024.02.04.)

⁷⁴⁵ Tóth (2019): i.m. p. 109.

⁷⁴⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

elsődlegesen a sérülékeny csoportok, a családok, egyedülálló nők és a kísérő nélküli kiskorúak kerülnek elhelyezésre, míg a röszei objektum az egyedülálló férfiak elhelyezésére szolgált.⁷⁴⁷ A röszei és a tompai tranzitória 2015. szeptember 21-én kezdte meg a működését, 50-50 fős befogadó kapacitással.

A 2017. március 28-tól hatályos menedékjogi jogszabályi változások⁷⁴⁸ szükségessé tették a befogadókapacitás jelentős növelését. A büntetés-végrehajtási szerv műszaki szakterülete a tranzitóriákat több lépcsőben jelentős mértékben bővítette. A röszei objektum befogadókapacitását 2, egyenként 200 férőhelyes, önállóan is működtethető blokk kialakításával 450 főre, a tompai objektumét egy 250 főre növelték. Ez utóbbi területén egy 80 fős családok, egy 30 fős kísérő nélküli, 14-18 év közötti kiskorúak, és egy 30 fős egyedülálló nők elhelyezésére alkalmas szektort is kialakítottak.⁷⁴⁹

A tranzitória eljárás lefolytatása a menekültügyi hatóság feladata volt, ugyanakkor az objektumban több szervezet együttesen végezte feladatait. A menekültügyi hatósági ügyintézők feladata volt a határon történő menekültügyi eljárás megkezdése, a kérelem elfogadhatatlanságának és a kérelem gyorsított eljárásban való lefolytathatóságának vizsgálata.⁷⁵⁰ A menekültügyi hatóságnak 8 napon belül kellett döntenie a kérelem elfogadhatóságáról. Speciális jellemzője volt az eljárásnak, hogy a kérelmezőnek az ország területére történő belépését az idegenrendészeti hatóság jogszabály alapján engedélyezhette, ha nem volt elfogadhatatlan a kérelem vagy a 4 hét eltelt a kérelem benyújtásától, az eljárásban nem vett részt szakhatóság.

A menekültügyi hatóság szorosan együttműködött a nemzetbiztonsági szolgálatokkal és a terrorelhárító szervvel, akik szakhatósági állásfoglalást adtak azokban a kérdésekben, hogy a kérelmező veszélyt jelenthet –e Magyarország nemzetbiztonságára. A rendőrség az objektumokban hivatásos rendőri állománnyal és fegyveres biztonsági őrséggel biztosította a külföldieknek a tranzitóriába történő beléptetését, ruházatuk és csomagjainak biztonsági átvizsgálását. Rögzítette a belépők személyes adatait, ujjnyomatát és arcképét, és a rendelkezésre álló adatok alapján

⁷⁴⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷⁴⁸ 2017. évi XX. törvény a határőrizeti területen lefolytatott eljárás szigorításával kapcsolatos egyes törvények módosításáról

⁷⁴⁹ Kakócz Krisztián (2024): A tranzitória a menekültügyi hatóság és a rendőrség feladatrendszerében, avagy fogvatartás-e vagy sem a tranzitóriában történő elhelyezés? Határrendészeti Tanulmányok 21(1), p. 33.

⁷⁵⁰ Met. 71/A.§

végrehajtotta az adattárakban történő ellenőrzéseket. Végezte a belső és a külső őrzést, valamint a tranzitónában tartózkodók szállításával, a takarítással, a karbantartási munkálatokkal és a veszélyes hulladék elszállításával kapcsolatos feladatokat is ellátta. Az őrzés-védelmi, valamint az egészségügyi feladatok ellátásában 2022. december 29-ei kivonásukig részt vettek a Magyar Honvédség erői is.⁷⁵¹

7.8. Elhelyezés, ellátás, jogok-kötelességek, házirend

A menekültügyi hatóság a tranzitónában történő elhelyezés során a menedékjog iránti kérelmet első alkalommal benyújtó személyek számára a napi háromszori étkezést, míg a várandós és kisgyermekes nők, valamint a 18. életévüket be nem töltött kiskorúak számára napi ötszori étkezést biztosított. Az ellátás körébe tartozott továbbá az egészségügyi és szociális szolgáltatások igénybevételének lehetősége – különös tekintettel a speciális bánásmódot igénylő személyekre –, a fekvőhely, a folyamatos melegvíz-szolgáltatás, a higiéniai csomag, a szaniter- és mosodai létesítmények használata, a személyes tárgyak biztonságos elhelyezését szolgáló zárható tároló, valamint szükség esetén az évszagnak megfelelő ruházat. A menekültkérelemmel élő külföldiek részére vallásuk gyakorlásához külön helyiség állt rendelkezésre. Hozzáférést kaptak a tömegtájékoztatási és a távközlési eszközökhöz, továbbá a közösségi terekben sport-, rekreációs és könyvtárhasználati lehetőségek biztosították a szabadidő hasznos eltöltését.⁷⁵² A kisgyermekek számára játszótér és gyermekfoglalkoztató helyiség létesült.⁷⁵³

A jelentős számú menekültkérelmező folyamatos egészségügyi ellátása nehézségek sokasága elé állította a hatóságokat. A fertőző betegségek kiszűrése érdekében a kérelmező köteles volt magát egészségügyi szűrésnek (tüdő-, vér-, vizelet-, széklet-, illetve bőrgyógyászati vizsgálatnak), és szükség esetén gyógykezelésnek alávetni, valamint a kötelezően előírt és az illetékes egészségügyi hatóság által elrendelt hiányzó védőoltásokat felvenni. A tranzitónában az orvosi rendelés naponta időszakosan folyt, de az egészségügyi asszisztensek folyamatosan jelen voltak. Az orvosi vizsgálatokat kezdetben a rendőrség orvosai végezték a magyar honvédség orvosai

⁷⁵¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷⁵² 52/2007. (XII.) IRM rendelet a menekültügy szervezeti rendszeréről 4.§ (4C)-(4D)

⁷⁵³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

kiegészülve napi 4 óra jelenléttel, majd később pedig a rendőrség helyi háziorvosokkal kötött szerződést ezen feladatok ellátására. A katonáorvos feladatainak fő részét a magukat fiataloknak valló menedékkérők életkormeghatározási vizsgálatai tették ki, míg a gyermekorvosi feladatokat a menekültügyi hivatallal szerződésben álló orvos végezte.⁷⁵⁴

A tranzitzőna működésének részletes szabályait a 52/2007. (XII.) IRM rendelet⁷⁵⁵ határozta meg. A kérelmezőnek be kellett tartania a tranzitzőna házirendjét, és annak területét csak különösen indokolt esetben, a menekültügyi hatóság előzetes engedélyével volt jogosult elhagyni. A házirend értelmében a külföldi köteles volt annak előírásait betartani, valamint az illetékes hatóságok utasításainak eleget tenni. A rendelkezések tiltották, hogy a tranzitzőnában tartózkodó személy olyan eszközt birtokoljon – például fegyvert, ütő-, vágó- vagy szúróeszközt, illetve gázsprayt –, amely saját vagy mások életét, testi épségét veszélyeztetheti. Hasonlóan tilos volt szeszital vagy bódító hatású szer fogyasztása és birtoklása is. A külföldiek kizárólag a kijelölt területeken tartózkodhattak és dohányozhattak, továbbá kötelesek voltak betartani a közösségi helyiségek használatára vonatkozó szabályokat, valamint részt venni a saját használatukban lévő helyiségek tisztántartásában. Elhelyezésük során a szobájukban csak ruházatukat és személyes tárgyaikat tarthatták maguknál, pénzüket és értéktárgyaikat azonban értékmegőrzőben kellett elhelyezniük. Más személy szobájába kizárólag annak engedélyével léphettek be. A tiltott tárgyak felkutatása a tranzitzőnában szolgálatot teljesítő rendőrség feladatkörébe tartozott.⁷⁵⁶ Az objektum házirendje kevésbé volt korlátozó jellegű, mint az idegenrendészeti vagy menekültügyi eljárásban elrendelt őrizet végrehajtására szolgáló intézményeké.

7.9. Statisztikai adatok

A tranzitzőnák kialakításában és az eljárás kidolgozásában részt vevő hivatásos rendőrök és a menekültügyi hivatal munkatársai már a tranzitzőna eljárás bevezetése előtt is tisztában voltak azzal, hogy a rendelkezésre álló 50-50 fős befogadó-kapacitás szűkös lesz, hiszen a fizikai határzár hatására megszűnt nagyszámú külföldi torlódott fel szerb

⁷⁵⁴ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷⁵⁵ 52/2007. (XII.) IRM rendelet

⁷⁵⁶ 52/2007. (XII.) IRM rendelet 2. melléklet

területen. A tranzitónában 2015-ben bevezetett eljárási rend kezdetben objektumonként napi 10-15 fő beléptetését és ügyintézését tervezte, majd a 2017-es jogszabály-módosítást követően napi 5-5 főre csökkentették⁷⁵⁷, ami még további várakozásra kényszerítette a szerb területen, a tranzitónák közvetlen közelében embertelen körülmények között tartózkodókat. A 2018-as és 2019-es adatokat vizsgálva – amikor menekültkérelmet kizárólag a tranzitónában lehetett benyújtani – megállapítható, hogy drasztikusan csökkent a beadott kérelmek és a lefolytatott eljárások száma az előző évekhez képest. 2018-ban a menekültügyi hatóság már csak 671 kérelmet regisztrált, illetve az adott évben összesen 68 főt menekültként, 281 főt oltalmazottként, 18 főt befogadottként ismert el, 595 kérelmet utasított el és 160 eljárást szüntetett meg. 2019-ben 500 kérelmet regisztráltak, 22 főt menekültként, 31 főt oltalmazottként, 7 főt befogadottként ismertek el, egyben 650 kérelmet utasítottak el és 50-et szüntettek meg.⁷⁵⁸

7.10. A tranzitóna bezárásának okai

A tranzitóna eljárás során a tranzitónában elhelyezett külföldiek kapcsán gyökeresen eltért a menekültügyi hatóság és a jogvédő szervezetek álláspontja arról, hogy milyen mértékben van korlátozva külföldiek személyes szabadsága, őrizetnek minősül-e a tranzitóna eljárás során az intézményben való elhelyezés vagy sem. A menekültügyi hatóság értelmezése szerint a tranzitónában tartózkodó menedékkérők személyi szabadsága nem minősült őrizetnek, mivel Szerbia felé bármikor elhagyhatták a tranzitónát. A Helsinki Bizottság az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság és az Európa Tanács égisze alatt működő Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT)⁷⁵⁹ álláspontja szerint ugyanakkor ez ettől függetlenül őrizetnek, egyben jogellenes fogva tartásnak számított. A CPT már 2015 őszén fogva tartási helynek minősítette a tranzitónákat, és több körülménnyel kapcsolatban tett észrevételt: a határ menti menekültügyi eljárás gyorsasága; a menedékkérelmek megengedhetetlenségére vonatkozó adminisztratív döntés esetén a

⁷⁵⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷⁵⁸ Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság statisztikái alapján. Az adatok mindkét esetben tartalmazzák az előző évben indult, ám a következő naptári évre átnyúló eljárások számát.

⁷⁵⁹ Strasbourgban 1987. november 26-án megkötött kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló egyezmény alapján létrehozott, az Európa Tanács Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottsága (CPT)

fellebbezés automatikus felfüggesztő hatályának hiánya; az érintettek kötelező bírósági meghallgatásának hiánya a fellebbezési eljárás során; a jogerős bírósági határozat lehetséges meghozatala bírósági titkár által; az új tények és bizonyítékok lehetséges bírósági előterjesztésének hiánya; a jogi segítségnyújtás elégtelensége vagy rendelkezésre nem állása.⁷⁶⁰ E körülmények miatt a CPT arra ösztönözte a magyar hatóságokat, hogy megjegyzéseinek figyelembevételével tegyék meg a szükséges lépéseket (a jogszabályi intézkedéseket is beleértve) a határra érkező külföldi állampolgároknak a visszaküldés (vagy láncszerű visszaküldés) kockázatával szembeni hatékony védelmének biztosítása érdekében, és hangsúlyozta, hogy különösen az említett kockázatok egyedi elbírálását szükséges biztosítani.⁷⁶¹

A tranzitzona eljárás újdonsága és összetettsége miatt jelentős eltérések voltak a legfelsőbb szintű bírósági szervek jogértelmezésében is. Az Emberi Jogok Európai Bírósága Nagytanácsa az Ilias és Ahmed kontra Magyarország ügyben 2019. november 21-én meghozott ítéletében a strasbourgi testület megállapította, hogy a tranzitzonában kijelölt helyen tartózkodás nem minősül fogva tartásnak.⁷⁶² Az ítélet szerint a tranzitzonából a menedékkérők az eljárás eredményes lezárulásáig Magyarország irányába nem léphettek ki, ez azonban önmagában nem jelentett jogellenes fogva tartást, ez kizárólag az eljárás eredményes lefolytatását szavatolta. Mindennek teljes mértékben ellentmondott az Európai Unió Bíróságának a C-924/19. és 925/19. PPU. számú „tranzitzona-ügyben”⁷⁶³ 2020. december 17-én hozott ítélete, amely kimondta, hogy „*a nemzetközi védelmet kérelmezők azon kötelezettsége, hogy a kérelmük vizsgálatára irányuló teljes eljárás során valamelyik tranzitzonában kell tartózkodniuk, a „befogadási” irányelv*⁷⁶⁴ értelmében vett „őrizetnek” minősül.”⁷⁶⁵

⁷⁶⁰ Tóth (2019): i.m. p. 113.

⁷⁶¹ Európa Tanács: „Jelentés a Magyar Kormány számára a kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság (CPT) magyarországi látogatásáról (2015.október 21-27.)” CPT/Inf (2016) 27 2016, bit.ly/2w6JAzx

⁷⁶² Ilias and Ahmed v. Hungary, (Application no. 47287/15), judgement of the ECtHR [Grand Chamber] 21 November 2019, 249. pont.

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198760> (Letöltés dátuma: 2024.01.14.)

⁷⁶³ 2020. május 14-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ítélet (C-924/19 PPU és C-925/19 PPU).

⁷⁶⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról

⁷⁶⁵ A C-808/18. sz. ügyben hozott ítélet Bizottság kontra Magyarország (<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-12/cp200161hu.pdf>) (Letöltés dátuma: 2024.07.14.)

Az ítéletben bíróság úgy döntött, hogy az államhatárhoz közel eső, szögesdróttal körülvett területen való (a magyar hatóságok által csak eufemisztikusan emlegetett) „elhelyezés” olyan mozgásszabadság-korlátozás, ami fogva tartásnak minősül. A bíróság nyomatékossította, hogy a jogellenesen fogva tartott személyeket – összesen több száz embert, köztük több mint száz gyermeket – azonnal szabadon kell bocsátani.⁷⁶⁶

A tranzitciónak működtetésével összefüggő jogalkalmazási gyakorlat következtében a bíróságokhoz forduló külföldi állampolgárok száma jelentősen növekedett, amely sorozatosan a hatósági eljárás jogszerűségét kifogásoló, azokat elmarasztaló ítéletekhez vezetett. 2020 év elejétől a Covid-19 vírus megjelenése és gyors terjedése folytán kialakult pandémiás helyzet korábban ritkán tapasztalt, összetett kihívások elé állította az állami szerveket.

A tranzitciónak – mint nagyszámú személy egyidejű, zárt térben történő elhelyezését biztosító intézmények – a fertőzés terjedésének kockázata szempontjából kiemelten veszélyeztetett helyszíneknek minősültek. E körülményekre tekintettel a magyar kormány 2020. március 1-jén bejelentette, hogy felfüggeszti a tranzitciónakba történő beléptetést. Az addigi bírósági gyakorlat, valamint a pandémiás környezet következtében kialakuló, alapvetően átalakított menekültügyi szabályozás együtt eredményezte, hogy 2020. május 21-én a tompai és a röszei tranzitciónak működését megszüntették. Az ott tartózkodó 280 főt a hatóságok nyílt befogadó állomásokra szállították.

A tranzitciónakat jelenleg a rendőrség más célra használja, például itt voltak ideiglenesen elhelyezve az Afganisztánból a tálib hatalomátvételt követően a magyar hatóságok által kimenekített afgán állampolgárok. Jelenleg a tranzitciónak biztosítják az Ideiglenes Biztonsági Határzárnál szolgálatot teljesítő határvadász erők ideiglenes elhelyezését.⁷⁶⁷

⁷⁶⁶ Iván Júlia (2020): A tranzitcióna tündöklése és bukása. Fundamentum 2020. 2-3. szám p. 98.
https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/HUNGARY_BOOK_HU_BOOK_ONLINE.pdf
(Letöltés dátuma: 2024.10.22.)

⁷⁶⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

7.11. A tranzitzona eljárás megítélése

Az államhatáron lefolytatott tranzitzona az államhatár fizikai akadállyal való lezárásával együttesen eljárás elviekben kimondottan a menedékkérelemmel való tömeges visszaélést volt hivatott megszüntetni, egyben a fizikai határárral a tömeges migrációt kezelhető mértékűre redukálni. Az utóbbira vonatkozóan több részlet is felfedezhetünk mind a jogi szabályozásban, illetve az eljárásrendben. Onnantól kezdve, hogy a menekültkérelmet kizárólag a tranzitzonában lehetett benyújtani, de a Szerbiából érkezők esetén, mint biztonságos harmadik országból érkezőknél a Met. lehetővé tette a kérelmek automatikus elutasítását, a tranzitzona eljárás teljesen eltért Genfi Konvencióban lefektetett alapelvektől. Nemzetközi felháborodást keltett, amikor 2019-ben híre ment, hogy a magyar hatóságok nem adnak enni a tranzitzonában levő külföldieknek.⁷⁶⁸ A menekültügyi hatóság álláspontja szerint az elutasított menedékjogi kérelem esetén bírósági felülvizsgálatot kérő külföldiek részére az akkori szabályok szerint nem volt köteles ellátást biztosítani. Az emberi jogi szervezetek ezt egyértelműen úgy értelmezték, hogy így próbálták a külföldieket távozásra bírni a tranzitzonából. A kérelmek tömeges elutasítása, a tranzitzonákba való napi, igen alacsony számban meghatározott beléptetési limit is arra utal, hogy az eljárás összességében elsődlegesen – a szükséges infrastruktúra látványos megjelenése ellenére is – távortartó jelleggel bírt. Ennek kapcsán az eljárás számtalan kritikát kapott, illetve korábbi hosszú ideig, – esetenként 6 hónapot is meghaladó időtartamig – fogva tartott külföldiek rendszeresen nyernek pereket a magyar állammal szemben a strasbourgi nemzetközi bíróságon.⁷⁶⁹

⁷⁶⁸ Magyar Helsinki Bizottság: Interim measures issued by the European Court of Human Rights concerning cases of food deprivation in the transit zones in Hungary
https://docs.google.com/spreadsheets/d/10V84xAVREKSScFwz4ME_2kfpBRV_CPqCr7SUKitE2o8/edit?gid=0#gid=0 (Letöltés dátuma: 2024.12.01.)

⁷⁶⁹ Magyar Helsinki Bizottság: Újabb strasbourgi ítélet a jogellenes tranzitzonás fogvatartásokról
<https://helsinki.hu/ujabb-strasbourgi-itelet-a-jogellenes-tranzitzonas-fogvatartasokrol/> (letöltés dátuma: 2024.12.01.)

Másfél évig tartották fogva az apát és kisfiát, most strasbourgi jóvátételt kaptak
<https://helsinki.hu/masfel-evig-tartottak-fogva-az-apat-es-kisfiat-most-strasbourgi-jovattetelt-kaptak/> (Letöltés dátuma: 2024. 12.01.)

Éhezttették és jogellenesen tartották fogva a menedékkérő fiataalt
<https://helsinki.hu/ehezettettek-es-jogellenesen-tartottak-fogva-a-menedekkerro-fiataalt/> (Letöltés dátuma: 2024. 12.01.)

Strasbourg sem talált mentséget egy család jogellenes fogvatartására és éheztetésére
<https://helsinki.hu/strasbourg-sem-talalt-mentseget-egy-csalad-jogellenes-fogvatartasara-es-ehezettetesere/> (Letöltés dátuma: 2024. 12.01.)

7.12. Összegzés

Magyarországon a 2000-es évek végén ugrásszerűen nőtt az illegális migráció, a külföldiek tömegesen nyújtottak be menedékkérelmet a kitoloncolás elkerülése érdekében. Az menekültkérelemmel való tömeges visszaélés visszaszorítása érdekében 2013-ban bevezették a menekültügyi őrizet intézményét, amely a genfi egyezmény alapján jogilag megalapozott, de a gyakorlatban késve érkező beavatkozásnak bizonyult. A magyar menekültügyi őrizet és a tranzit-zóna-rendszer fokozatosan a klasszikus menekültügyi befogadásról egy kifejezetten távoltartó logikájú, elrettentésre épülő struktúrává alakult át, amely hosszú távon sem a migráció hatékony kezelését, sem a menedékkérők jogainak érdemi védelmét nem biztosította.

A menekültügyi őrizet bevezetésekor a jogalkotó lényegében az idegenrendészeti őrizet mintáit emelte át, csak korlátozott mértékben igazítva azokat a menekültügyi eljárás sajátosságaihoz. Az intézményi követelmények formálisan megfeleltek a korabeli minimumoknak (élettér, egészségügyi ellátás, családi elhelyezés, internethasználat stb.), de a végrehajtási logika a rendészeti fogva tartási modellhez igazodott.

Statisztikailag jól kirajzolódik, hogy a fogva tartási kapacitás gyors bővítése sem bizonyult hatékonynak a menekültkérelmek számának radikális növekedésével szemben. A kérelmek száma 2013–2015 között ugrásszerűen nőtt, miközben az őrizetbe vett kérelmezők aránya meredeken csökkent, ami arra utal, hogy az őrizet nem bírt érdemi visszatartó hatással.

Az emberi jogi szervezetek – különösen a Magyar Helsinki Bizottság – már a kezdetektől vitatták az őrizet jogalapjának túl tág, spekulatív értelmezhetőségét, a szökésveszély rutinszerű hivatkozását, illetve a bírósági döntések indokoltságát és dokumentáltságát. Kiemelték a genfi egyezmény azon elvének hiányát, hogy a fogva tartás csak végső eszköz lehetne.

A beszámolók szerint a fogva tartási körülmények általános „feszült és nyomasztó” hangulattal jártak, ami ugyan részben a fogva tartás általános sajátossága, de a rendszeres jogvédő kritikák jelzik, hogy a gyakorlat több ponton túllépett a minimális jogállami standardokon. Később ugyan bizonyos intézményi gyakorlatok később javultak, de 2015-től egy átfogó, restriktív irányú rendszer-átalakítás indult meg, amely a korábbi befogadási struktúra leépítéséhez vezetett.

A tranzitónák eredeti deklarált célja a menekültkérelmek tömeges visszaélészerű használatának fékezése, valamint a fizikai határárral együtt a migráció kezelhető szintre szorítása volt. Az eljárás olyan elemei, mint pl. a kérelmeknek Szerbiára, mint biztonságos harmadik országra alapozott tömeges elfogadhatatlansága, a beléptetési kvóták drasztikus csökkentése érdemben eltért a genfi konvenció szellemiségétől.

Nemzetközi és uniós fórumok között is jelentős értelmezési különbség alakult ki a tranzitónai tartózkodás jogi minősítéséről. Az EJEB Nagytanácsa az Ilias és Ahmed ügyben nem tekintette fogva tartásnak a tranzitónai elhelyezést, míg az Európai Unió Bírósága a C-924/19. és C-925/19. PPU ügyekben egyértelműen őrizetnek minősítette azt.

Az adatok azt mutatják, hogy fizikai határárr és a tranzitónák bevezetése után a tiltott határátlépések és a menekültkérelmek száma drasztikusan csökkent, miközben a migrációs útvonal gyorsan áttevődött más országok felé. A 2017 utáni szabályozás – a kérelmek kizárólagos tranzitónai beadásával és a napi beléptetési limitekkel – a menedékhez való hozzáférést extrém módon beszűkítette, 2018 és 2019 évben már csak néhány száz kérelemről és elenyésző számú elismerésről, illetve őrizetről beszélhetünk.

A tranzitónákban alkalmazott eljárás egyszerre váltotta ki a CPT, az UNHCR és civil szervezetek kritikáit, kifogásolták a jogorvoslati rendszer tényleges hatékonyságát, a bírósági meghallgatások hiányát, a jogi segítségnyújtás elégtelenségét, illetve a tömeges kitoloncolás gyakorlatát. A 2019-ben bekövetkezett esetek, amikor a kérelem elutasítás után nem biztosítottak élelmet a jogorvoslattal élő kérelmezőknek, különösen erős nemzetközi felháborodást váltottak ki, és tovább erősítették az elrettentő jellegű rendszerképzetet.

A Covid-19 járvány és az uniós bírósági ítéletek együttes nyomása alatt 2020-ban a tranzitónák működését megszüntették, az ott tartózkodókat nyílt állomásokra szállították, és ezzel párhuzamosan egy olyan külképviseleti szándéknyilatkozatra épülő rendszer lépett életbe, amely a menekültkérelmek számát néhány tucat éves esetszámra csökkentette. Az egykori tranzitónák és őrzött központok ma már más rendvédelmi célokat szolgálnak, miközben a tényleges menekültügyi infrastruktúra és eljárási kapacitás minimálisra zsugorodott.

A menekültügyi őrizet gyakorlatának egyik alapvető hiányossága, hogy a menekültügyi őrizet és a tranzitóna-rendszer preventív-elrettentő alkalmazása mellett

alig jelenik meg a fogva tartás ultima ratio-jellege, az alternatív intézkedések következetes, individualizált vizsgálata. A különleges bánásmódot igénylő személyek csoportjához tartozó menedékkérők magas aránya ellenére a szabályozás és a végrehajtás több ponton elégtelenül biztosította a sérülékeny csoportok fokozott garanciáit, különösen a kísérő nélküli 14–18 évesek tranzitzonei elhelyezése terén

Nyitott kérdés marad, hogy a gyakorlatilag lezárt menekültügyi rendszer milyen módon lenne összeegyeztethető a nemzetközi védelemhez való hozzáférés tényleges biztosításával, illetve milyen alternatív modellek léteznének a tömeges migráció kezelésére a személyes szabadság szükségtelen korlátozása nélkül.

A tranzitzone intézménye a kormányzati narratíva szerint hatékony eszköznek bizonyult az illegális migráció, valamint a menedékjogi rendszerrel való visszaélések visszaszorításában. Mindazonáltal számos nemzetközi szervezet és hazai jogvédő intézmény élesen kritizálta a gyakorlatot, amely szerint a kérelmek tömeges elutasítása, a jogsegélyhez való korlátozott hozzáférés, valamint az elhelyezés tényleges fogva tartási jellege alapvetően sértette a nemzetközi emberi jogi standardokat. Számos strasbourgi ítéletben állapították meg a jogellenes szabadságelvonás, valamint az embertelen bánásmód fennállását, amelyek rendszerint kártérítési kötelezettséget róttak Magyarországra.

Mindezek nyomán a tranzitzone-modell fenntartása hosszú távon jogilag és politikailag is tarthatatlannak bizonyult, amelynek felszámolása egyaránt az uniós és a nemzetközi normák kényszerítő erejének, valamint a belső gyakorlati problémáknak volt betudható. A tranzitzone eljárás szabályai, illetve a végrehajtásra vonatkozó eljárási rendek egyelőre nem állták ki az idők próbáját, ellenben rámutattak az illegális migrációval szemben az európai uniós és a nemzeti jogszabályok alkalmazásából adódó hiányosságokra, az egységes következetes fellépés hiányára és a hazánk által folytatott gyakorlat visszáságaira. A téma kapcsán figyelmet érdemel az Európai Unió 2024-ben elfogadott menekültügyi és migrációs paktumát⁷⁷⁰, amely már kötelező jelleggel írja elő a schengeni külső határokon lefolytatott gyorsított menekültügyi eljárás alkalmazását:

„Határon folytatott eljárás és visszaküldések: A határon folytatott kötelező eljárás azokra a menedékkérőkre vonatkozik, akik valószínűleg nem szorulnak védelemre, félrevezetik a

⁷⁷⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1351 rendelete (2024. május 14.) a menekültügy és a migráció kezeléséről, az (EU) 2021/1147 és az (EU) 2021/1060 rendelet módosításáról, valamint a 604/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

*hatóságokat, vagy biztonsági kockázatot jelentenek. A nemzetközi védelemre nem jogosult személyek esetében a visszailleszkedési támogatással megvalósuló hatékony visszaküldést kell alkalmazni.*⁷⁷¹

Ennek kapcsán megállapítható, hogy a tranzitzona eljárásra vonatkozó elképzelés az adott helyzetben szakszerű és logikus lépés volt, azonban jogszabályi környezetet, az eljárásrendet és a vonatkozó részletszabályokat az európai-uniós irányelvek alapján kell volna kidolgozni és következetesen alkalmazni.

⁷⁷¹ Európai Bizottság: Új menekültügyi és migrációs paktum https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_hu

8. KÜLFÖLDIVEL SZEMBEN ELRENDELHETŐ ŐZIZET VÉGREHAJTÁSÁNAK SPECIÁLIS SZABÁLYAI ÉS BIZTONSÁGI KOCKÁZATA

Az külföldieket fogva tartó intézményeknek az őrzést végző állománya sajátos problémákkal találja szembe magát. A nehézségek egyik fő okát magukban a fogva tartást megvalósító intézmények építészeti kialakításában és biztonsági infrastruktúrájában kell keresni, míg a másik fajsúlyos probléma kimondottan a külföldi fogvatartottak személyes tulajdonságaiból ered.

Az őrzést biztosító objektumok eredetileg teljesen más céllal épültek, ezért fizikai és építészeti struktúrájuk sok esetben nem felel meg a modern rendészeti célú fogva tartási és idegenrendészeti elvárásoknak. A fogva tartási intézményre vonatkozóan értelmezett átláthatóság, a térszabályozás, a zónásítás, a területi kontroll vizuális kifejezése, a strukturált megközelítési útvonalak elve⁷⁷² jelentősen sérül a nyírbátori, a győri illetve a korábbi kiskunhalasi objektumok esetében, míg a megfelelő anyagválasztás és a karbantartottság elve valamennyi helyszínen esetlegesen érvényesül.⁷⁷³ A rendelkezésre álló férőhelyek szűkössége, a kényszerűségből fakadó ad-hoc jellegű férőhelybővítések, az elavult funkcionalitású kialakítás, a tartósan túlzsúfoltság, valamint a biztonsági rendszerek rigid jellege akadályozza a humán erő hatékony alkalmazását, valamint a humánus bánásmód, illetve a nem büntető jellegű rendészeti fogva tartás követelményeinek érvényesülését. Ezek az infrastrukturális hiányosságok egyrészt jelentősen növelik a személyzet munkaterheit, másrészt a fogvatartottak pszichés állapotára és a konfliktuskezelés lehetőségeire is negatívan hatnak. A kérdőíves kutatás adatai alapján a végrehajtó állomány 67%-a értett teljes mértékben egyet azzal, hogy az objektumok kialakítása hátráltatja a gyors reagálóképességet, valamint a hatékony rendfenntartást.

A nehézségek másik, szintén lényeges dimenziója a fogva tartott személyek kulturális, nyelvi és szociális diverzitásából fakad. Az eltérő kulturális háttérrel érkező külföldiek gyakran más normarendszerekben szocializálódtak, ami kommunikációs

⁷⁷² Molnár István Jenő (2020): Az építészeti bűnmegelőzés magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálata. Doktori értekezés NKE Rendészettudományi Doktori Iskola Budapest 2020. p.185.

⁷⁷³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

nehézségeket, félreértéseket és feszültségeket idézhet elő. E különbségek kezelése különösen nagy kihívást jelent a személyzet számára. Ennek következtében a fogva tartási intézményekben a biztonsági és kulturális tényezők egymást erősítő hatásként jelennek meg. A problémák komplex megközelítést igényelnek, amely ötvözi az építészeti, szervezeti és humán tényezők reformját. Csak ilyen integrált szemlélet biztosíthatja, hogy a fogva tartás gyakorlata megfeleljen mind a jogállamiság, mind pedig az emberi méltóság elvének.

8.1. Az idegenrendészeti fogva tartás speciális biztonsági kockázatai

A külföldiek fogva tartása során számos olyan körülmény jelentkezik, amely a legnagyobb részben magyar állampolgárokat fogva tartó büntetés-végrehajtási intézményekben vagy a rendőrségi fogdákon sokkal ritkábban, eseti jelleggel fordul elő. A külföldiek személyazonosságára, előéletére jellemző általános információhiány, a nyelvi, vallási, kulturális, értékrendbeli különbségek hatékony, de humánus kezelése, empátiát, multikulturális ismereteket,⁷⁷⁴ valamint speciális intézkedéstaktikai felkészítést igényelnek. A külföldiek ismeretlen előélete, illetve a számos, kimondottan az eltérő nyelvi, kulturális, vallási és egyéb, a fogva tartás jellegéből adódó nehézséget kell az őrizetet végrehajtó hatóságnak egyidőben, komplexen kezelni. A sokrétű és hosszadalmas, kimondottan a fogva tartás végrehajtására vonatkozó speciális ismeretanyag oktatását előíró⁷⁷⁵ képzésen alapuló bánásmód ellenére is gyakran előfordul, hogy a külföldiek igen eltérő fokú és kimenetelű konfliktusokba keverednek egymással, illetve az őket őrző rendőri és fegyveres biztonsági őr állománnyal.

8.1.1. A külföldiek ismeretlen előélete

Az idegenrendészeti fogva tartás egyik legjelentősebb biztonsági kockázati tényezője az, hogy a rendőrség – pl. a büntetés-végrehajtási intézményekben fogvatartott döntő többségében magyar állampolgároktól eltérően – többnyire semmiféle hiteles információval nem rendelkezik a külföldiek előéletével kapcsolatban. A külföldiek esetén

⁷⁷⁴Torgyik Judit – Karlovitz János Tibor(2006): Multikulturális nevelés. Budapest, Bölcsész Konzorcium, 2006 p. 31. <https://mek.oszk.hu/04800/04802/04802.pdf> (Letöltés ideje:2024.12.20.)

⁷⁷⁵ 27/2011. (XII. 30.) ORFK utasítás a multikulturális környezetben végrehajtott rendőri intézkedésekről.

legtöbbször nem vezet eredményre a hazai adattárakban való ellenőrzés, hiszen többségük korábban nem került kapcsolatba a hazai hatóságokkal. A legtöbbszor a korábbi hatósági meghallgatásokon elhangzottakra kell támaszkodni, melyek valóságtartalma sokszor megkérdőjelezhető vagy ellentmondásos. Az idegenrendészeti eljárás eredményes befejezését sokszor az hiúsította meg, hogy a külföldiek szándékosan titkolták valós személyazonosságukat. A személyazonosság hitelt érdemlő megállapítása nélkül – amennyiben annak a Magyarországgal szomszédos országba nem volt visszaküldhető, amely területéről jogszerűtlenül érkezett hazánkba – nem lehetséges a származási országba való kitoloncolás, mivel a visszafogadási egyezmények szerint a megkeresett félnek akkor kötelessége átvenni a személyt, ha az valóban a saját állampolgára. Téves vagy hiányos adatok esetén a beazonosítási eljárás elhúzódik, vagy nem vezet eredményre. Az őrizet maximális időtartamának lejárta után ezek a személyek 2017-ig rendszerint nyílt befogadó állomásra kerültek, amelyet rendszerint önkényesen elhagytak és tovább indultak a nyugat-európai célországok felé. A fogva tartást végrehajtó állomány sok esetben nem volt tisztában azzal, hogy törvénytisztelő, avagy akár a legsúlyosabb bűncselekményeket elkövető személyeket őriztek. Többször előfordult, hogy egyes külföldiek szökése után derült ki, hogy ők korábban már egyéb fogva tartási helyekről (börtön) is megszöktek, vagy pl. speciális katonai egység tagja volt (pl. orosz deszantos).⁷⁷⁶ Előfordult, hogy a terrorelhárító szolgálat jelent meg teljesen váratlanul az éjszaka közepén valamelyik külföldiért.⁷⁷⁷ Az őrzött szállás végrehajtói állományának biztonsági érzetére és moráljára az ilyen esetek rendszerint negatívan hatottak, időszakosan ugyan átmenetileg fokozva éberségüket, amelyet tartósan fenntartani a későbbiekben vagy az általánosan jellemző túlterheltség, vagy később a szakirányú feladatok jelentős csökkenéséből adódó más feladatok előtérbe kerülése miatt nem volt lehetséges.⁷⁷⁸

8.1.2. A külföldi részéről jelentkező fokozott információ igény

A külföldiek számára az európai államok többségében alkalmazott idegenrendészeti fogva tartás olyan jogintézmény, amely számukra többnyire ismeretlen. Ennek következtében a fogva tartás célját, valamint annak jogi és közigazgatási

⁷⁷⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁷⁷⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁷⁷⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

természetét általában nem értik, és sok esetben nem is tudják helyesen értelmezni. A személyi szabadságtól való megfosztásuk, valamint az ezzel járó, börtönszerű körülményeket biztosító zárt intézményben való elhelyezésük gyakran azt az érzetet kelti bennük, hogy velük szembe ezt büntetőjogi következményként, szabadságvesztést, mint büntetést alkalmazzák, noha ellenük nem büntetőeljárás, hanem idegenrendészeti eljárást folytat a hatóság. E félreértés következtében általános a düh, az értetlenség, és az ezekből adódó tartós frusztráció, amely a fogva tartás előrehaladtával nyílt konfliktusokhoz vagy erőszakos cselekményekhez is vezethet. Az érintettek meggyőzése arról, hogy fogva tartásuk nem büntetőjogi szankció, hanem kizárólag idegenrendészeti intézkedés eredménye, rendszerint rendkívül nehéz, esetenként lehetetlen feladatnak bizonyul.

A Visszatérési Irányelv alapján: *”Az őrizetben tartott harmadik országbeli állampolgárokat rendszeresen el kell látni információval, amely ismerteti az intézményben alkalmazott szabályokat, és meghatározza az érintettek jogait és kötelezettségeit. Ebbe beletartozik az őrizetben lévők nemzeti jog szerinti feljogosítása a (4)⁷⁷⁹ bekezdésben említett szervezetekkel és testületekkel való kapcsolattartásra.”⁷⁸⁰*

Az őrzött szálláson a befogadás során minden őrizetes az általa értett nyelven írásos tájékoztatást, vagy tolmács által kihirdetett tájékoztatást kap jogairól, kötelezettségeiről, valamint az intézményben betartandó szabályokról és a napirendről. Ezen felül a befogadott a régebben őrizetben levő külföldiektől is sok hasznos tanácsot kap. Az interjút adó egykori orosz őrizetes így nyilatkozott erről:

„Láttam, hogy börtönben vagyok, rácsok, szögesdrót, egyenruhás őrök gumibottal, bilincssel, szerencsére viszont kutyákat nem láttam. Egy alacsony rendőr adott egy orosz nyelven írt sokoldalas papírt, amin az volt, hogy mit szabad csinálnom. Alá kellett írnom, hogy kaptam ilyet. Később elolvastam. Nem bántottak, mindenki nyugodt volt. Később a zárkában volt egy ukrán fiú, ő jól elmondta, hogy mikor eszünk, mehetünk ki focizni, lehet tv-t nézni meg van internet, mire kell figyelni, melyik őr normális és melyiket jobb kerülni és melyik rabbal kell vigyázni. Azt ő sem tudta, meddig leszek itt. Látszott, hogy ismeri a rendszert.”

Amennyiben a külföldiek ideiglenesen mégis elfogadják helyzetüket, érthető módon azonnal fokozott információ igénytel jelentkeznek a hatósággal szemben saját ügyük alakulásáról, várható további sorsukról. Míg a jogerős szabadságvesztést töltő

⁷⁷⁹ Visszatérési Irányelv 16. cikk (5)

⁷⁸⁰ Visszatérési Irányelv 16. cikk (5)

elítelt rendszerint tisztában van azzal, meddig marad a büntetés-végrehajtási intézményben, addig a rendészeti célú őrizetnél ez igen bizonytalan kimenetelű. A külföldiek kérdéseikkel először az őrzött szálláson szolgálatot teljesítő rendőröket, fegyveres biztonsági őreket találják meg, azonban ők azonban a szolgálati szabályzat aszerint nem adhatnak tájékoztatást a külföldiek részére hatósági ügyük állapotáról, várható alakulásáról.⁷⁸¹ A külföldi tájékoztatásra vonatkozó kérelmet az őrzött szállásnak meg kell küldenie az őrizetet elrendelő idegenrendészeti hatóságnak. Az ügyintézés hosszadalmas, az őrizetet elrendelő hatóság kapacitása véges, amelyet gyakran tetézt az, hogy az őrizet helye máshol van, mint az illetékes hatóság székhelye. Ilyen esetekben az elrendelő hatóság a fogva tartás székhelyén levő rendőrségi idegenrendészeti osztályt kéri fel a tájékoztatására. Az ügyfelek folyamatos és hiteles tájékoztatása munkaigényes és felelősségteljes feladat, annak elmaradása vagy halogatása, avagy téves információ adása komoly következménnyel járhat, mivel a korábban együttműködő őrizetes türelmetlenné, ellenségessé válhat, ami súlyos rendkívüli eseményekhez vezethet.⁷⁸²

A rendkívüli események elemzése során főleg a szándékos önsértések, öngyilkossági kísérletek okaként volt egyértelműen kimutatható az információhiány, illetve az ebből adódó szélsőséges hangulatváltozás. A szándékos egészségkárosítások 37%-ánál jelentkezett kiváltó okként a jövőtől való félelem, a bizonytalanság.⁷⁸³

A korábbi őrizeteseikkel készült interjúk során a külföldiek a fogva tartásuk során megélt egyik legnagyobb traumaként értékelték az eljárásuk befejezésével és annak várható eredményével kapcsolatos információk hiányát, valamint az ebből adódó általános létbizonytalanságot. Az egykori afgán őrizetes így nyilatkozott erről: „legrosszabb volt azt sem tudni, hogy másnap még rab vagyok, vagy szabad leszek”. Valamennyi interjút adó külföldi egyértelműen úgy nyilatkozott, hogy „ha tudtuk volna, hogy ennyit leszünk itt börtönben, biztosan nem Magyarország felé indultunk volna. Igazságtalanul büntettek bennünket börtönrel, nem követtünk el nagy bűnt, mégis sok bűnöző közzé zártak bennünket”. Kifejezetten elgondolkodtató az, hogy valamennyi külföldi interjúalany részéről egymástól teljesen függetlenül elhangzó „sok bűnöző” kifejezés, mivel erősíti azt a feltevést, hogy az őrizetet elrendelő és végrehajtó hatóságok valóban rendkívül kevés, az őrzésbiztonság szempontjából releváns információval

⁷⁸¹ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás.65.

⁷⁸² Kakócz Krisztián (2022): Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői. Határrendészeti Tanulmányok 19(2), p. 35.

⁷⁸³ Az ORFK hHatárrendészeti Főosztály adatai alapján

rendelkeznek a külföldiekről. Az interjút adó személy őrizetének időszakában csupán a nyírbátori intézményben tartózkodott 2 fő, korábban a jogerős szabadságvesztés büntetésük letöltését követően magyar büntetés-végrehajtási intézményből érkezett őrizetes. A 2 fő az intézmény akkori teljes fogva tartott külföldiek létszámának 1,36%-át tette ki. Ez az arány aligha jelenti az elhangzott „sok bűnöző”-t. Az akkori őrizetesi kör esetén az intézmény az említett 2 főn túl nem rendelkezett arra vonatkozóan információval, hogy korábban köztörvényes bűncselekményt elkövetőket tartottak fogva

784

8.1.3. Az idegennyelv ismeret hiánya

A rendőri intézkedés komplex kommunikációs rendszer. A kommunikáció a rendőr legerősebb és leggyakrabban használt eszköze.⁷⁸⁵ Az idegennyelv ismeret hiánya drasztikus mértékben csökkenti a hatékony kommunikáció lehetőségét. Abból a tényből, hogy idegenrendészeti őrizetről beszélünk, következik az, hogy az idegen nyelvek ismeretének hiánya jelentősen megnehezíti a külföldiek őrizetének végrehajtását. Az idegenrendészeti eljárás során jogszabályi követelmény a tolmács alkalmazása, azonban az őrzött szállások mindennapjaiban ők nincsenek jelen állandó jelleggel. A kommunikáció ezért nehézkes, sokszor elsőre lehetetlennek tűnik. Az őr-kísérő állomány kisebb hányada beszél idegen nyelvet, amely rendszerint angol, német, orosz, esetleg a román vagy francia, míg a külföldiek többsége arab nyelvterületről, a közép-ázsiai térség vagy a Távol-Kelet pastu, farszi, hindi, urdu nyelvet beszélő területeiről, illetve a fekete-afrikai országokból érkezik.⁷⁸⁶ Általános érvényű, hogy a fogvatartottak nagyobb százaléka beszéli az angol nyelvet legalább alapfokon, mint az őr-kísérő állomány.⁷⁸⁷ A rendőrségi idegennyelvi képzésekre az általános végrehajtói létszámhiány miatt nehéz bekerülni, a fegyveres biztonsági őr állomány részére ez a lehetőség eleve nem adott. Például a győri őrzött szállás esetén a 2020-2022-es adatok alapján a végrehajtó állomány 31-35%-a képes a külföldiekkel idegen nyelven megbízhatóan kommunikálni, ettől nagyságrendileg a többi őrizeti hely állománya sem mutatott jelentős eltérést.⁷⁸⁸

⁷⁸⁴ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁷⁸⁵ Mátés Gábor (2021) Gondolatok az intézkedéstaktika-oktatás fejlesztési lehetőségeiről... Magyar Rendészet 21(4), p. 249.

⁷⁸⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁷⁸⁷ Idegenrendészeti fogvatartási területen eltöltött 10 éves saját tapasztalatok alapján.

⁷⁸⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

Azonnal és súlyos problémákat okozott a nyelvismeret hiánya az ideiglenes jelleggel őrzött szállásként igénybe vett objektumok, a rendőrségi fogdák és a büntetés-végrehajtási intézmények esetében. A rendőrségi fogdák esetében a fogdaszolgálati állomány nyelvismerete olykor csak a legelemibb kommunikációra biztosít lehetőséget. Ilyen körülmények között kölcsönös feszültség forrása lehet, hogy a személyi állomány elvárásainak és utasításainak, illetve a fogvatartottak kérelmeinek, panaszainak közvetítése és megértése akadályokba ütközik. E körben több helyen is tapasztalható volt, hogy a tolmács megérkezéséig csak a metakommunikáció volt az állomány és a fogvatartottak közötti információ áramlás egyetlen eszköze.⁷⁸⁹

Ettől némileg jobbak voltak a tapasztalatok a büntetés-végrehajtási intézetekben. A rendőrségi tapasztalatokkal szinte teljesen egybevágó vélemény fogalmazott meg Kovács Mihály a Börtönügyi Szemle 2016/2. kötetében megjelent írásában. A végrehajtás során a legjelentősebb kihívást náluk is a nyelvi kommunikáció hiánya jelentette. Az őrizetesek többsége kizárólag anyanyelvén kommunikált, amelyen belül további dialektális különbségek (például pastu és urdu) is fennálltak. Míg a formális hatósági eljárásokban – döntések közlése, végzések kihirdetése – a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal és a rendőrség rendszeresen biztosított tolmácsokat, addig a mindennapi működés során tartós kommunikációs deficitek mutatkoztak. A büntetés-végrehajtási intézetek saját költségvetésükből finanszírozták a tolmácsolást specifikus tevékenységekhez (befogadási tájékoztatás, általános információátadás, kapcsolattartás), anyanyelvi házirendeket és információs anyagokat készítettek, valamint piktogramos segédanyagot szereztek be a gyakori helyzetekre. Bár a közvetlen tolmácsolás volt a leghatékonyabb megoldás, ez sem volt problémamentes – példaként az indiai származású tolmáccsal pakisztáni őrizeteseink közötti konfliktus említhető. A gyakorlatban jelentős segítséget nyújtottak az angolul beszélő őrizeteseink, valamint azon személyi állományi tagok, akik megfelelő nyelvtudással rendelkeztek; utóbbiak jellemzően fiatalabb, kevesebb szakmai tapasztalattal, de jó nyelvismerettel rendelkező munkatársak voltak. Hatékony kommunikációs stratégiának bizonyult a korábban már Magyarországon fogva tartott őrizeteseink tapasztalatainak hasznosítása, valamint olyan helyszíneken, ahol

⁷⁸⁹ Pacsek József (2016): A menekültügyi és az idegenrendészeti őrizet, valamint a kitoloncolás végrehajtása az ügyészi törvényességi felügyeleti tapasztalatok tükrében. A Migráció bűnügyi hatásai Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat Budapest 2016. p. 289.

magyar vagy angol nyelvű elítéltek is jelen voltak, ezek informális tolmácsként való bevonása, amely módszer különösen eredményesnek mutatkozott.”⁷⁹⁰

A nyelvismereti problémák orvoslására az őrzött szállásoknak többnyelvű képes segédanyag készült, amelyen a jellemző életszituációkhoz köthető ábrák mellett többnyelvű felirat tartalmazza jelentésüket. Az eszköz bevált, később tartalmát kiegészítették az orvosi vizsgálatoknál alkalmazott kifejezésekre is. A fogvatartottakkal történő napi kommunikációt az őrzött szállásokon is jelentősen képesek megkönnyíteni a büntetés-végrehajtási intézményekben korábban rendszerint éveket eltöltött őrizeteseik, akik általában elfogadható szinten megtanultak magyarul. Segítségük rendszerint nem önzetlen, ellenben amíg kompenzálásuk nem lépi át a jog és az etika határait, kényszerűségéből tevékenységüket – sok esetben a nagyobb probléma megelőzése és elkerülése érdekében – igénybe lehet venni.

Az intézményekben szükség esetén a mindennapi élet számos területén alkalmazták a kereszttolmácsolást, amikor is valamelyik több nyelvet beszélő őrizetes segítette valamely társa és az őrállomány közötti kommunikációt. Ennek pontosságát utólag ellenőrizni nem lehet, ám a gyakorlati tapasztalatok alapján jó hatásfokkal működött, jelentősen csökkentve az ilyen helyzetben általánosan alkalmazott jelbeszédből adódó félreértések lehetőségét.

A kérdőíves kutatás eredményei megerősítették a tapasztalatokat. A külföldiekkel kapcsolatos kommunikációról a hivatásos állomány 74%-a, a fegyveres biztonsági őrök 70 %-a nyilatkozott úgy, hogy véleménye szerint kellően jártas benne. A fogva tartási helyen eltöltött évek számával egyértelműen emelkedett a kérdésre magasabb százalékpontot adók aránya. Jellemzően az 5 évnél nagyobb tapasztalattal rendelkező hivatásos állományúak és a 7 évnél nagyobb szolgálati tapasztalattal bíró fegyveres biztonsági őrök állították magukról legmagasabb arányban, hogy esetükben a külföldiével folytatott kommunikáció rendszerint problémamentes.

Saját nyelvismeretükkel kapcsolatban a hivatásos állomány 42%-a, a fegyveres biztonsági őrök 34%-a nyilatkozott úgy, hogy legalább alapfokon beszél angolul, vagy más európai-uniós nyelvet. (német, francia, román) vagy egyéb nyelvet pl. orosz. Mindkét állománykategória 90%-os arányban egyetértett azzal, hogy általánosságban igaz, hogy az őrizetben levő külföldiek többsége – valamilyen fokon – több nyelvet is

⁷⁹⁰ Kovács (2016): i.m. p.77.

beszél, rendszerint jobban, mint ők maguk bármely idegen nyelvet. A hivatásos állomány 92%-a, a fegyveres biztonsági őrök 88%-a vallotta magáról, hogy többségében jó szinten képes kommunikálni a külföldiekkel, csupán 4, illetve 7 %-uk érezte úgy, hogy ez számára komoly nehézséget okoz a munkahelyén. A hivatásos állomány 44%-a, a fegyveres biztonsági őrök 42%-a nyilatkozott úgy, hogy előfordult már hogy félreértette azt, hogy mit szeretne a külföldi, míg 64%-uk és 48%-uk ismerte el, hogy ebből volt már probléma a szolgálatellátás során.

A külföldiekkel készített interjúk során viszont arra derült fény, hogy számukra meglepő volt a magyar őr-kísérő állomány idegennyelv ismeretének általánosan alacsony szintje. Mivel sokan közülük eleve többnyelvű környezetből érkeztek, nehezen értették, hogy a fogva tartás helyszínén nem általánosan elterjedt több nyelven beszélni. A szír és az afgán állampolgár egymástól függetlenül is elismerte, nem várták el, hogy itt egy európai országban az ő anyanyelvüket beszéljék, ám azt nehezen élték meg hogy csak *“néhány fiatalabb őr beszélt egy kicsit angolul, a többi meg a saját nyelvén kiabál velünk, de attól én még nem érteném.”* A főnökök beszéltek jól angolul, ők megértették, hogy mit szerettünk volna tőlük kérni” emelte ki az egyik külföldi. Az egykori orosz őrizetes megjegyezte, *“ő úgy tudta, hogy Magyarországon a kommunizmus idején mindenkinek beszélni kellett az orosz nyelvet, ám ő ebből eddig semmit sem tapasztalt, csupán néhány idősebb őr tudott csak egy-két alapszót oroszul”*. Elmondásuk alapján ők viszont sok nagyon sok magyar szót tanultak meg, ami a későbbiekben kifejezetten hasznosnak bizonyult számukra.

A nyelvi problémák okozta nehézségek csökkentése érdekében jelentős erőfeszítéseket tett az ORFK Határrendészeti Főosztályának Idegenrendészeti Osztálya is. Egyrészt – elsődlegesen az idegenrendészeti tevékenység támogatása érdekében – létrehozta és karbantartja, folyamatosan frissíti az országos tolmácslistát, amelyet valamennyi rendőrségi területi szerv részére elérhető. A lista jelentős segítséget nyújtott főként a ritka nyelveket beszélő tolmácsol elérésében és kirendelésében. A listát az őrzött szállások is megkapták, alkalmazták.

A másik jelentős eredmény a távtolmácsolási rendszer kialakítása és későbbi általános alkalmazása volt. Az Országos Rendőr-főkapitányság 2012-ben pályázatot nyújtott be az az Európai Parlament és a Tanács 2007/575/EK határozata (2007. május 23.) a „Szolidaritás és a migrációs áramlások igazgatása” általános program keretében a 2008–2013-as időszakra az Európai Visszatérési Alap létrehozásáról szóló rendelet

(EVA) által biztosított európai uniós alap terhére.⁷⁹¹ A project célja kimondottan a rendőrség idegenrendészeti hatóságai és őrzött szállásai számára az idegenrendészeti eljárás során igénybe vett tolmácsolás színvonalának növelése és a hatóságra nehezedő tolmácsolással kapcsolatosan felmerülő nehézségek egy zárt használatú rendszerrel történő enyhítése volt. A rendszer 2014-ben készült el, 28 végpont között biztosította az összeköttetést a későbbiekben jelentősen csökkentette az amúgy is kevés és leterhelt tolmácsoknak az alkalmazási helyre utazás okozta idővesztéséget. A kiépített végpontok bármelyike képes az alkalmazás helyén levő végponttal kapcsolatba lépni, a tolmácsok a hozzájuk legközelebb eső végponton tudnak bejelentkezni a rendszerbe. A bizalmi viszony kialakítása, valamint a hitelesség érdekében az akusztikus kapcsolat mellett a vizuális kapcsolatot a központi és vidéki hozzáférési pontokon bekötött webkamerák biztosították. Biztonsági okokból és utólagos ellenőrzési igény szempontjából is komoly jelentőségű, hogy elhangzottak rögzíti és dokumentálja a rendszer.⁷⁹²

8.1.4. Vallási és nemzetiségi különbségek

Az Európába illegálisan érkező külföldiek legnagyobb arányban az iszlám követői. Az iszlám a világ egyik meghatározó vallása, becslések szerint a követők száma 1-1,2 milliárdra tehető. A világ államainak több mint felében (104 állam) él váltakozó számban muszlim közösség.⁷⁹³ Noha sokan egyenlőséget tesznek az iszlám és az arab kultúrkör között, a világ tíz legnagyobb muzulmán népességgel rendelkező államából csak kettő arab identitású (Egyiptom, Algéria),⁷⁹⁴ míg az arabság sem alkot egy teljesen homogén közeget, számos területen találhatók törésvonalak. Nyelvi és vallási területen, de etnikailag sem teljesen azonosak. Európai gondolkodásmóddal nem lehet hitelesen elemezni az adatokat, ugyanis az iszlám világban a nemzet és etnikum nem azonos a nyugati értelmezéssel.⁷⁹⁵

⁷⁹¹ EVA 2012. évi allokáció, EVA/2012.1.2.2. számú projekt.

⁷⁹² Az ORFK Határendészeti Főosztály adatai alapján

⁷⁹³ Iszlám: Magyar Katolikus Lexikon (Szerk: Diós István-Viczián János) Szent István Társulat, Budapest 2014.

⁷⁹⁴ Kimutató a világ 10 legnagyobb muszlim közösséggel rendelkező országáról <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/muslim-population-by-country> (Letöltés dátuma: 2024.10.02.)

⁷⁹⁵ Nagyné Rózsa Erzsébet (2020) : Az államiság modelljei a Közel-Keleten. Dialóg Campus Budapest 2020. p. 32.

Az hazánkban fogva tartott külföldiek jelentős része az iszlám vallás követője. A nyírbátori objektumban 2020 évben a fogvatartottak 56%-a muszlimnak, 34 %-a kereszténynek, 2,9 %-a hindunak, 7 %-a egyéb vagy felekezet nélkülinek vallotta magát. 2021-ben ez az arány a következő volt: 50,7% muszlim, 42% keresztény, 2,5% hindu, 4,6% egyéb vagy felekezet nélküli.⁷⁹⁶ A fogva tartási területen dolgozók sokszor örök és feloldhatatlan ellentétként élik meg az iszlám és a kereszténység szembenállását. Jogszabályi előírás, hogy a fogva tartás során biztosítani kell az őrizeteseik részére a szabad vallásgyakorlást, illetve ezek feltételeit.⁷⁹⁷ Az őrzött szállásokon ezért imaszobákat alakítottak ki, és biztosítják számukra szent könyvüket, a Koránt. A vallási előírások, szokások ismerete elengedhetetlen az őrállomány részére, mivel a tiltott viselkedési formák, vagy egyéb – többnyire véletlenszerűen, tudatlanságból spontán elkövetett – normaszegés váratlanul heves konfliktusokhoz vezethet. Előfordult, hogy korábban teljesen együttműködő őrizetes meglepetésszerűen, előjelek nélküli erőszakosan lépett fel a számára elfogadhatatlanul viselkedővel szemben.⁷⁹⁸ Ilyen eset történt, amikor az egyik őr a külföldi szerint tiszteletlenül rakta arrébb a Koránt,⁷⁹⁹ illetve a nyírbátori intézményben a külföldiek jelezték, hogy valamelyik őr „állati hangokkal” zavarta a közös imát. Erről az esetről az egyik külföldi interjúalany így nyilatkozott: *“Volt egy őr, aki gyűlölte a hitet, a közös ima alatt állati módon bögött és ordított, gyalázta Allahot. Jelentettük a bigchefnek⁸⁰⁰, aki tett is ezért, megszidta a rendőrt. Később nem zavarták az imánkat”⁸⁰¹*

A fogva tartással szembeni csoportos fellépés esetén a csoportkohéziót jelentősen erősíti az azonos valláshoz tartozás, míg a vallásbeli különbségek gyakran vezetnek konfliktushoz a fogvatartottak között. Elkülönítésük a kisebb őrzött szállásokon objektív körülmények – a közös lakótér – miatt nem valósítható meg. Az intézmények közül – a kiskunhalasi őrzött szállás 2017-ben bekövetkezett bezárását követően – egyedül a három fizikailag elkülönített önálló szektorból álló nyírbátori őrzött szállás esetében lehet hatékonyan megvalósítani az etnikai-vallási különbségek szerinti elkülönített elhelyezést. A győri és a budapesti objektum viszont kis befogadókapacitása és egy szektoros

⁷⁹⁶ ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁷⁹⁷ Btátv. 135.§ (3) e)

⁷⁹⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁷⁹⁹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸⁰⁰ A nyírbátori intézmény vezetőjét nevezték így a külföldiek. Saját tapasztalat.

⁸⁰¹ A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

kialakítása miatt nem teszi lehetővé a lakóterén belül a csoportok tartós elkülönítését. A probléma megoldása érdekében egyedüli megoldásként a 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás az őrizetes áthelyezésének kötelezettségét határozza meg.⁸⁰²

Ilyenkor a külföldiet az idegenrendészeti hatóság határozata alapján másik őrzött szállásra helyezik át, bízva abban, hogy az előző helyen jelentkező probléma ott majd nem ismétlődik meg.⁸⁰³

Jelentősen hatással bír az őrzött szállások tevékenységére az iszlám vallás 1 hónapos ünnepi időszaka, a Ramadan,⁸⁰⁴ mivel ez eltérő módon határozza meg az étkezések idejét.⁸⁰⁵ Ezen időszak idején a muzulmánok csak éjjel ehetnek és ihatnak, ami a gyakorlatban ez azt jelenti, hogy esetükbe – a többi fogvatartottétól függetlenül – gyakorlatilag felcserélődik a nappali és éjszakai tevékenység, ami jelentős változtatást okoz a napirendben szabályozott rendhez képest. Az eset nem korlátozódik az idegenrendészeti fogva tartásra, a rendőrségi fogdák,⁸⁰⁶ és a büntetés-végrehajtási intézettel idevágó tapasztalatai egyezőek.⁸⁰⁷ Előremutató, hogy az intézmények 2023 őszén elfogadott napirendjeiben már szerepel az a lehetőség, hogy a vallási ünnepek esetén az őrzött szállás vezetője jogosult a részletes szabályokat megállapítani, így lehetősége van mindenkor a helyzethez igazodó szükséges és indokolt változtatásokat eszközölni egyéb előzetes hosszadalmas engedélyezési procedura nélkül.⁸⁰⁸

Az őrzésbiztonság szempontjából kiemelt fontosságú, hogy előre legyenek beazonosíthatóak azok a külföldiek, akik ilyen okból magas valószínűséggel keveredhetnek konfliktusba egymással. Az iszlám valláson belül is jelentkezik egy ilyen szempontból lényeges elhatárolási szempont, az iszlám hit eltérő értelmezésén alapuló síta-szunnita irányzatokból adódó ellentét.⁸⁰⁹ Az őrzött szálláson ezen vallási okból

⁸⁰² 21/2014. (VII. 4.) ORFK a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról 7.

⁸⁰³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸⁰⁴ Ramadan: Islamic Networks Group

https://ing-org.translate.google.com/translate/for-all-groups/calendar-of-important-islamic-dates/ramadan-information-sheet/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hu&_x_tr_hl=hu&_x_tr_pto=sc (Letöltés dátuma: 2024.11.22.)

⁸⁰⁵ Tihanyi Miklós (2016): A vallásgyakorlás különös alanyai. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolája, 2016.p.295.

⁸⁰⁶ Tihanyi (2016): i.m. .295.

⁸⁰⁷ Tóth Miklós (2017): A muszlim vallású elítéltek társadalmi reintegrálása a magyar büntetés-végrehajtásban. Magyar Rendészet, 17(1), pp.195-196.

⁸⁰⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸⁰⁹ Vali Nasr (2006): The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future. W. W. Norton & Company, New York, 2006.

bekövetkezett konfliktusokat a kivizsgálások rendszerint a nemzetiségi ellentétek (pl. iraki-iráni, afgán-iráni ellentét) közzé sorolták.⁸¹⁰

A külföldi – vélelmezett vagy már bizonyított – állampolgársága még nem feltétlenül nyújt elegendő támpontot arra vonatkozóan, hogy biztonsággal elhelyezhető – e az adott összetételű fogva tartotti közösségben. A külföldi megjelenése, kinézete, neve vagy a beszélt nyelv alapján pedig az európai átlagember – vagy akár az idegenrendészeti hatóság ügyintézője – nagy valószínűséggel nem fogja tudni megállapítani a személy nemzetiségét erre az adott helyzetben legnagyobb eséllyel az anyanyelvi tolmácsnak van esélye. Amennyiben az idegenrendészeti eljárás során folytatott meghallgatás alatt az eljárás alá vont nemzetiségére nem derül fény, úgy az később a fogva tartás során az előző példa esetében a kurd-török nemzetiségi ellentét miatt okozhat – sőt okozott is – konfliktust⁸¹¹. Ugyanez több más állampolgárságú őrizetes esetén jelentkezhethet, elegendő például a korábbi orosz-csecsen, a ruandai⁸¹² hutu⁸¹³ és tuszi⁸¹⁴ törzsek, vagy a nigériai ibó⁸¹⁵-fulbe(fulani),⁸¹⁶ vagy a közelmúltban bekövetkezett orosz-ukrán háborúból adódó ellentétekre gondolni.

8.1.5. Eltérő szokások, különböző jelentésű gesztusok szerepe

Az emberi kommunikációs folyamatokban a beszélt nyelv elsődlegessége mellett ugyanolyan súllyal esik latba a “szavak nélküli nyelv”, a gesztusok és a testbeszéd által közvetített jelentéstartalom összessége. A szavak nélküli kommunikációnak szintén megvan a maga különleges “hangereje” és a közvetlen hatása az életre. A mindennapi kommunikációban általánosan használunk különféle gesztusokat, ugyanakkor a metakommunikációs formák jelentésében a kultúrák között jelentős eltérések tapasztalhatók. A vizuálisan érzékelhető megnyilvánulások minden esetben

⁸¹⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸¹¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁸¹² Ruanda, kelet- afrikai ország. Forrás: <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/ruanda.html> Letöltés dátuma: 2022.04.30

⁸¹³ Kelet- afrikai törzs, Ruanda lakosságának 85%-át teszi ki. Forrás: <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/ruanda.html> (Letöltés dátuma: 2022.04.30)

⁸¹⁴ Kelet- afrikai törzs, Ruanda lakosságának 15%-át teszi ki. Forrás: <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/ruanda.html> Letöltés dátuma: 2022.04.30

⁸¹⁵ Kelet- afrikai törzs, Nigéria lakosságának 18%-át teszi ki. Forrás: <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/nigeria.html> Letöltés dátuma: 2022.04.30

⁸¹⁶ Kelet- afrikai törzs, Nigéria lakosságának 85%-át teszi ki. Forrás: <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/nigeria.html> Letöltés dátuma: 2022.04.30
Kelet- afrikai törzs, Nigéria lakosságának 29%-át teszi ki. Forrás: <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/nigeria.html> Letöltés dátuma: 2022.04.30

jelentéstartalommal bírnak, ugyanakkor ez a jelentés egészen eltérő üzenetet közvetíthet. Esetükben a kommunikációs folyamat mindig megvalósul, szemben a beszéddel, hiszen amennyiben nem értem a másáik fél által beszélt nyelvet, nem tudom dekódolni a jelentését, a gesztusokat viszont mindig érzékelem, függetlenül a másik fél szándéka által közölni kívánt jelentéstartalomtól. A kultúrák közötti félreértések gyakori oka, hogy az egyén általában mások viselkedését, értékeit és meggyőződését a saját kultúrája szemüvegén keresztül értelmezi. Előfordul, hogy pejoratív sztereotípiák vannak azokkal szemben, akik a saját kulturális értékeivel ellentétes módon kommunikálnak, ami téves elvárásokhoz vezet az adott személy viselkedésével kapcsolatban, valamint a rendőri munka során potenciálisan nagyon veszélyes félreértelmezésekhez vezethet.

A kérdőíves felmérés adatai alapján az örök döntő többsége tisztában van ennek jelentőségével, ugyanakkorra a kérdésre, hogy nekik miért is kellene ezeket betartani, erőteljesen megoszlottak a vélemények, 53%-uk egyértelműen úgy nyilatkozott, hogy ismerni és a konfliktusok elkerülése érdekében igazodni kell a külföldiek szokásaihoz, míg 47%-uk ezt nem tartotta túl fontosnak. Pedig egyértelmű, hogy a külföldiek fogva tartása során az ilyen okra visszavezethető eltérő jelentéstartalom könnyen vezethet félreértéshez, súlyosabb esetben személyközi konfliktushoz, nemegyszer erőszakos cselekményeket okozva. Az egyik interjút adó ör így nyilatkozott erről: *“Igen fontos ismerni, hogy mitől sértődnek be, olyasmire gondolok, ami nálunk teljesen hétköznapi, nem bántó, de náluk egészen mást jelent, sértő vagy becsmérő kifejezés. Igyekszem ezeket elkerülni, mivel nem akarok később ilyen dolgok miatt a külföldiével bajlódni, jelentéseket írni meg a fegyel mire járni”*.

A győri őrzött szállás vezetője véleményét így foglalta össze: *“Ezek ismerete elengedhetetlen a munkánkhoz, ezt nem győzőm hangsúlyozni. A képzések során erre nagy hangsúlyt fektetünk, ugyanakkor sajnálatosan látni kell azt is, hogy nem mindenki vélekedik így erről. Tapasztalataink alapján a külföldiek fogva tartása során a sokféle kultúrából származók egyidejű jelenléte miatt az azonos vizuális jellemzőkkel bíró gesztusok, kézjelek sokszor drasztikusan eltérő jelentéstartalmából, különbségéből adódóan számtalan konfliktus született.”*

A téma mélyebb ismeretéhez indokoltnak tartom a legtipikusabb, általunk széleskörűen használt, ám máshol sértő tartalommal bíró jelzések, viselkedési formák ismertetését.

8.1.5.1. Nyitott tenyér előretolása

A rendőri intézkedés során igen gyakran használt kézjel, amikor valaki felé tenyerünkkel jelezzük a megállításra vonatkozó felhívásunkat, azonban ez pl. Görögországban és a nyugat – afrikai térség országaiban igen súlyos sértésnek számít. A jelzés neve moutza, jelentésének mély történelmi gyökerei vannak. A moutza eredete az ókori Görögország történetébe nyúlik vissza, amikor a hadifoglyok arcába sarat és fekáliát nyomtak. Nyugat-Afrikában ez a mozdulat annyit jelent, hogy “neked öt apád is lehet”, ami egy másik kifejezőmódja annak, hogy valakit “senkiházinak” titulálnak.⁸¹⁷

8.1.5.2. Egyazon kéz begömbített és összeérintett hüvelyk és mutatóujja (“OKÉ” jelzés)

Egyazon kéz begömbített és összeérintett hüvelyk és mutatóujja a mi kultúránkban egy dolog, esemény pozitív értékelést jelent, addig pl. Törökországban ez szexuális tartalmú durva sértésnek számít, Japánban a pénz jele, Franciaországban pedig “értéktelen” vagy “nulla” a jelentése.⁸¹⁸

8.1.5.3. A felfelé tartott hüvelykujj gesztus

A felfelé tartott hüvelykujj az európai kultúrában egyértelműen pozitív jelentéssel bír számunkra, hiszen sokan így jelzik, hogy minden rendben van. Eredete sokak szerint az ókori Rómába nyúlik vissza, amikor is a gladiátorjátékokon ezzel a gesztussal jelezte a császár, hogy megkegyelmez a küzdelemben alulmaradt félnek.⁸¹⁹ Manapság Európában és Észak-Amerikában a stopposok általánosan használt jeleként is ismerjük, viszont az arab világban, Nigériában és a dél-európai országokban rendkívül sértő, esetenként szexuális tartalmú vulgáris sértésnek számít, amit nagyjából úgy értelmezik, hogy „Menj a francba!”⁸²⁰

8.1.5.4. Mutatóujjal történő rámutatás

Európában és Észak-Amerikában mutatóujjal rámutatni valakire – még ha nem túl udvarias is – elfogadott dolog, míg Kínában, Japánban illetve az arab világban

⁸¹⁷ Roger E. Axtell (1998): *Geszusok Ajánlott és tiltott testbeszéd megnyilvánulások a világ minden tájáról* Alexandra Kiadó Pécs p. 51.

⁸¹⁸ Roger E. Axtell (1998): i.m. p. 59.

⁸¹⁹ Roger E. Axtell (1998): i.m. p. 60.

⁸²⁰ Roger E. Axtell (1998): i.m. p. 169.

kifejezetten durva sértésnek számít, estükben az összezárt ujjakkal való rámutatás használatos.

8.1.5.5. Bal kéz használata

Európában a balkezesség, illetve a bal kéz mindennapi használata általánosan elfogadott jelenség, ugyanakkor az arab világban és Ázsia jelentős részén bal kézzel hozzáérni valakihez, ajándékot átvenni stb. komoly sértés. A bal kezet tisztátalannak tekintik, mivel elsősorban a test higiénés szükségleteihez használják.⁸²¹ A felnőtt lakosságon belül a balkezesek aránya 8-15% között mozog,⁸²² ami jelentős részarány. Magyarországon ma már nem jellemző az a korábban általánosan elterjedt gyakorlat, hogy a balkezes gyermekeket erőszakkal próbálták átszoktatni a jobb kéz használatára, ám az iszlám világban ez a mai napig általános.⁸²³ „Az egyiptomi balkezesek gyakran úgy nőttek fel, hogy azt mondták nekik, hogy erőszakkal használják a jobb kezüket, különösen evéskor. Az egyiptomi gyermek nevelésének része az is, hogy olyan történeteket halljon, amelyek lebeszélnek a bal kéz használatáról, mint például: aki a szent könyveket bal kézzel tartja, a pokolban végzi, vagy a bal kéz használata az ördögöt arra ösztönzi, hogy társa legyen.”⁸²⁴

Az egykori afgán őrizetes így nyilatkozott erről: „Láttam, hogy a folyosón, hogy egy magyar rendőr bal kézzel evett. Számomra ez nagyon visszataszító látvány volt, de mondta az egyik pakisztáni rab, aki már élt korábban Európában, hogy ez itt egyáltalán nem bűn, itt egészen mások a szokások, a bal kéz itt „nem csak arra való”, itt nem tilos azt használni vagy hozzáérni valakihez és ezért nem is kell ezzel a jelenséggel törődni.” A bal kéz – hazánkban semmiféle negatív tartalmat nem hordozó – használatából eredő következmények ismerete elengedhetetlen az őrzést végzők részére, ugyanakkor ennek fontosságát a kérdőíves felmérés szerint csupán az állomány 34 %-a tartotta egyértelműen lényeges kérdésnek.

⁸²¹ Roger E. Axtell (1998): i.m. p. 166.

⁸²² Hardyck, C., & Petrinovich, L. F. (1977). Left-handedness. Psychological Bulletin, 84, p. 388.

⁸²³ Egypt's Left Handed Struggle with Superstition

<https://egyptianstreets.com/2018/08/13/egypts-left-handed-struggle-with-superstition/> (Letöltés dátuma: 2024.12.05.)

⁸²⁴ Uo.

8.1.5.6. Testtávolság betartása

A személyes kommunikációs folyamat kapcsán a távolságtartás kiemelt jelentőséggel bír. Az antropológusok szerint mindegyikünk “személyes terünk buborékában” sétál az utcán. A “buborék” mérete a személyes területünket jelképezi, területi követelésünket, illetve “személyes ütközőzónánkat.”⁸²⁵ Nem szeretjük és nem is tűrjük el, ha valaki betolakszik személyes terünkbe, határozottan kellemetlenül érezhetjük magunkat ettől.

A közel-keleti térségben az azonos neműek közötti személyes tér általános módon sokkal kisebb a Nyugat-Európában általánosan elfogadott távolságtól. Ami számunkra már rendszerint kényelmetlen közelséget jelenthet, addig a Közel-Keletről származó férfiaknak ez az egymáshoz való közelség természetes, a mindennapi kommunikáció általános része.

A személyes tér esetén igen hasonló a latin-amerikai szokás. Beszélgetés közben a latin-amerikai térségből származó fél sokkal közelebb áll a másikhoz a nyugatinál, gyakran szinte összeér a lábuk. Ez gyakran azt eredményezi, hogy a nyugati hátrébb mozdul, míg a másik fél akaratlanul követi őt. A szakértők a jelenséget “*társalgási tangó*”-nak nevezik,⁸²⁶ ami általánosan elterjed a mindennapokban, azonban ez Európában vagy Észak-Amerikában nagyon szokatlan, egyben félreértésekre adhat okot. A közel-keleti térségből érkezők esetén ez a sokkal kisebb személyes távolság gyakran kiegészül intenzív karmozdulatokkal, heves mutogatással és a beszéd hangerejének megelemlésével. Számukra ez a mindennapi kommunikáció általános része, ugyanakkor ezt a viselkedést a magyar őr sokszor „*zaklatott viselkedésnek*”, sőt nemegyszer támadásnak vélte.⁸²⁷ Hasonló esetek egyre gyakrabban fordulnak elő ilyen okok miatt szerte a nyugati világban.⁸²⁸

Az egykori szír őrizetes szerint: “*A magyar rendőrök sokszor indokolatlanul támadtak ránk arabokra, ha odamentünk hozzájuk kérni vagy mondani valamit. Volt, akit meg is bilincseltek, pedig csak annyit mondott, hogy elviselhetetlenül meleg van a cellában mert*

⁸²⁵ Roger E. Axtell (1998):i.m. p. 57.

⁸²⁶ Roger E. Axtell (1998):i.m. p. 57.

⁸²⁷ ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸²⁸ How Police Can Better Navigate Cultural? Differences Route Fifty Connecting state and local government leaders
<https://www.route-fifty.com/management/2020/12/how-police-can-better-navigate-cultural-differences/171099/>

nem lehet kinyitni az ablakot. Később azt mondta neki az egyik főnök, hogy túl közel ment a rendőrhöz, ezért bilincselte meg. Csak ezért?”

8.1.5.7. Keresztbe tett láb, talp mutatása

Az európai kultúrában a keresztbe tett láb, vagy a széken ülő személynek a másik felé irányuló és látható (cipő) talpa semmilyen jelentéssel nem bír, míg az arab világban, Törökországban és Ázsia muzulmánok lakta részein sértő tartalmú viselkedés. „Az arab világ nagy része elítéli, ha a talpát egy másik ember elé tárja, vagy ha megkocogtat valakit a lábával. Ez arra a meglehetősen gyakorlatias nézetre vezethető vissza, hogy a lábfej az egyik legpiszkosabb testrész, és ezért a másinak való gondatlan mutogatás a tisztelet hiányát mutatja. Ez a nézet részben az iszlám tanításhoz kapcsolódik, amelyben a Korán arra utasítja a muszlimokat, hogy az ima előtti mosakodás részeként (az arc, a kéz, a könyök és a fej mellett) mossák meg a lábukat is. A muszlimok a mecsetbe való belépéskor a cipőjüket is leveszik. A cipő ebben a tekintetben a lábfej meghosszabbítása, és valakit a cipőjével megütni nagyon sértő. Erre 2008-ban drámai módon rávilágított, amikor Muntadhar Al Zaidi iraki újságíró egy sajtókonferencián a cipőjével megdobta George Busht, az akkori amerikai elnököt. Ez volt a végső sértés.”⁸²⁹

8.1.5.8. Egyes kifejezések jelentéstartalma között eltérés

Előfordul, hogy bizonyos máshonnan átvett kifejezéseket a származási helyen tulajdonított negatív jelenéstartalom nélkül használunk a mindennapi kommunikációban. Ebből következik, hogy ha az adott származási területről érkezett személy szembesül a kifejezéssel, önkéntelenül sértő szándékot feltételez. Ilyen eset fordult elő pl. a nyírbátori intézményben, amikor az egyik ór egyszerűen négernek nevezett egy nigériai állampolgárt. A külföldi írásban tett panaszt a szerinte megalázó kijelentés miatt. A kivizsgálás során fény derült arra, hogy az ór a szó magyar alakját, a “négert” használta, nem pedig az angolszász nyelvterületen sértő szándékkal alkalmazott “nigger” kifejezést, bár a külföldi nem tett köztük különbséget, az ór pedig egyáltalán nem értette, miért háborog a külföldi. Az esetet nagyon komolyan vevő, egyébként a magyarázatot először abszolút módon elutasító nigériai állampolgárt kezdetben nem sikerült meggyőzni arról,

⁸²⁹ Saeed Saeed (2020): Why showing the soles of your feet can be offensive in the arab world The National 10.9.2020.
<https://www.thenationalnews.com/arts/why-showing-the-soles-of-your-feet-can-be-offensive-in-the-arab-world-1.1061826> (Letöltés dátuma: 2024.10.17.)

hogy a magyar nyelvben a „néger” a fekete bőrű emberekre általánosan használt semleges kifejezés. Végző próbálkozásként az interneten megkerestek neki egy régi édességről, a „Négercsók”-ról szóló magyar reklámot. A külföldi – amint megértette a kifejezés általa ismert becsmérlő volta, illetve a reklámnak a kifejezéshez kapcsolt egyértelműen pozitív jelentéstartalma közötti teljes ellentétet – elképedt, majd a később már nevetett az eseten.⁸³⁰

A fentiekén kívül számtalan más jelentésű gesztus is létezik, pl. Malajziában durva sértésnek számít, ha valaki ököllel a másik kezébe csap, Pakisztánban az összeszorított ököl obszcén gesztusnak számít, vagy előfordul, hogy két férfi egymás kezét fogva sétál, ami az európai és az észak-amerikai gondolkodásmódban általánosan elfogadott jelentéstől teljesen eltérően valóban minőszen a szoros barátság jele.

A félreértett gesztus következményét személyesen is tapasztaltam, amikor 2010-ben egy szabadítás előtt álló fiatal iraki férfi tört angolsággal érdeklődött, hogy megvannak-e, illetve visszakapja-e a letétben levő értékeit. A rácsnál álló fiatal tiszthelyettes angolul válaszolt neki, hogy *“minden rendben, mindjárt visszakapod a dolgaidat”* és mondanivalóját felfelé tartott hüvelykujjával kívánta egyértelműsíteni, nyomatékosítani. A fiatal irakinak ez láthatóan nagyon rosszul esett, hangosan kiabált, hevesen gesztikulált. *“Nem értem mi baja van, minden visszadunk neki”* felelte az esetet firtató kérdésemre a személy szabadítását végző fiatal őrmester, majd őszinte csodálkozással vette tudomásul, hogy az általa használt kézzel tudtán és akaratán kívül súlyosan megsértette a külföldit. A történet teljességéhez tartozik, hogy az iraki fiatal is meglepődött, amikor megtudta a félreértés okát.

A gesztusok eltérő jelentése miatti félreértések a külföldiek között is előfordulnak, melyről az egykori orosz őrizetes így nyilatkozott: *“volt olyan, hogy az egyik egyiptomi fiú mosolyogva mutatott valamit barátjának, egy fiatal afgánnak, mire a dühösen ráütött a kezére és nagyon megszidta. Kiderült, hogy az a jel náluk Afganisztánban tilos, míg az araboknál egészen más, vicces jelentése van.”*

A külföldiek esetében az ilyen okra visszavezethető konfliktusok megelőzésére az esély minimális, mivel rendszerint ők sincsenek tisztában az övéktől eltérő kultúrkörre jellemző viselkedési szokásokkal, ezért az eltérő jelentéstartalomból adódó félreértések miatt konfliktusok rendszeresek.⁸³¹

⁸³⁰ A Szabolcs-Szatmár-Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

⁸³¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

8.1.6. Az őrizet hosszának hatása az őrzésbiztonságra

Valamennyi őrizeti típus esetén általános szabály, hogy annak a kizárólag a feltétlenül szükséges időig, vagyis a legrövidebb ideig szabad tartania. A hatóságnak az őrizet elrendelésén túl haladéktalanul intézkednie kell a személyazonosság megállapítására, illetve a kitoloncolás feltételeinek biztosítására, ugyanakkor ennek eredményes végrehajtása nagyon eltérő időtartamú lehet. Az ismeretlen személy által kitöltött adatlapoknak a megadott diplomáciai képviseltre megküldése, az adott ország adattárainak ellenőrzése és sok esetben a szükséges visszafogadási egyezmény alkalmazása sem zökkenőmentes, így az eljárás előre nem látható módon elhúzódhat. Jól példázza az ilyen típusú eseteket, hogy a Európai-Unió és Pakisztán között megkötött visszafogadási egyezmény⁸³² alkalmazása működik ugyan Pakisztán budapesti nagykövetségének bevonásával, azonban a válaszokat a pakisztáni fél az egyezményben rendelkezésre álló 30 napos határidőn túl, átlagosan 60-70 nap eltelte után küldte meg. A határidő lejártát követően a visszafogadási egyezményben foglaltak alapján lenne lehetőség EU-s formaokmánnyal (EU Laissez-Passer) Pakisztánba toloncolni, azonban a gyakorlatban ez nem működött, azt a pakisztáni hatóságok nem fogadják el.⁸³³

Erre a lehetőségre a gyakorlati tapasztalatok alapján a jogalkotó is reagált, a Harmtv lehetővé tette az idegenrendészeti őrizet hat hónapon túli hosszabbítási lehetőségét lehetővé teszi akkor is, ha az őrizetes beazonosításával, illetve visszafogadásával kapcsolatban megkeresett állam lassan, késve reagál.⁸³⁴ Az előre kiszámíthatatlan őrizeti idő viszont kiemelt kockázati tényező, mivel az őrzésbiztonságra közvetlenül súlyos veszélyt jelentő rendkívüli események kiváltó okaként gyakran játszik főszerepet az őrizet sokszor előre nem látható záró időpontja. Az őrizet első bírósági hosszabbításán kötelező a külföldi jelenléte, ám a későbbi őrizet hosszabbításokon már csak külön kérésére kell jelenlétét biztosítani. A tárgyalás nélkül tartott bírósági hosszabbítások esetén a fogvatartott így csak utólag értesül arról, hogy pl. még két hónapig az őrzött szálláson kell maradnia. Ennek hírért rendszerint kifejezetten rosszul fogadják. A folyamatos információhiánnyal párosulva ennek következtében gyakoriak az önsértések, a fogvatartottak közti tettelegességgel járó konfliktusok.⁸³⁵ A statisztikai

⁸³² Megállapodás az Európai Unió és a Pakisztáni Iszlám Köztársaság között és a 2010/649/EU határozat

⁸³³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁸³⁴ Harmtv. 54.(5)

⁸³⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

adatelemzés alapján rendszerint a fogva tartás harmadik és a hetedik-nyolcadik havi időszakában ezek bekövetkezési esélye 43 %-kal megnőtt.⁸³⁶ Nagyságrenddel kisebb az ezen időszakon belül az ilyen okból elkövetett cselekmények aránya, ha a fogvatartottak tisztában vannak őrizetük végével, ugyanakkor közvetlenül a kitoloncolás időpontja előtt jelentősen emelkedik az önsértések, önkényes eltávozások, illetve ezek kísérleteinek száma.⁸³⁷ Az elnyúló őrizeti idő jelentőségét jól szemlélteti a nyírbátori intézmény 2016 évi tevékenységét összefoglaló jelentésnek a szökésekre vonatkozó idézete:

„A szökéseket és az önkárosítást elsődlegesen azon őrizeteseek követik el, akik a személyazonosságuk megállapítása során valótlan adatokat közölnek, ezáltal a hat hónapon túli őrizet feltételei fennállnak. Az őrizeteseek tisztában vannak azzal, hogy cselekményük még abban az esetben sem jár büntetéssel vagy retorzióval, amennyiben elfogásra kerülnek. Ezen személyek egyértelmű célja az, hogy a magyar hatóságok eljárása alól magukat kivonva valamely nyugat-európai országba jussanak illegálisan, majd ott a valós adatokkal, menekültügyi kérelemmel éljenek. A döntésükben nagyon elszántak, nem riadnak vissza attól sem, hogy a szökési kísérletek során akár súlyos sérülést is szenvedhetnek (8 méter magasról történő lemászás, háromsoros NATO dróttal megerősített sima falú betonkerítésen történő átmászás).”⁸³⁸

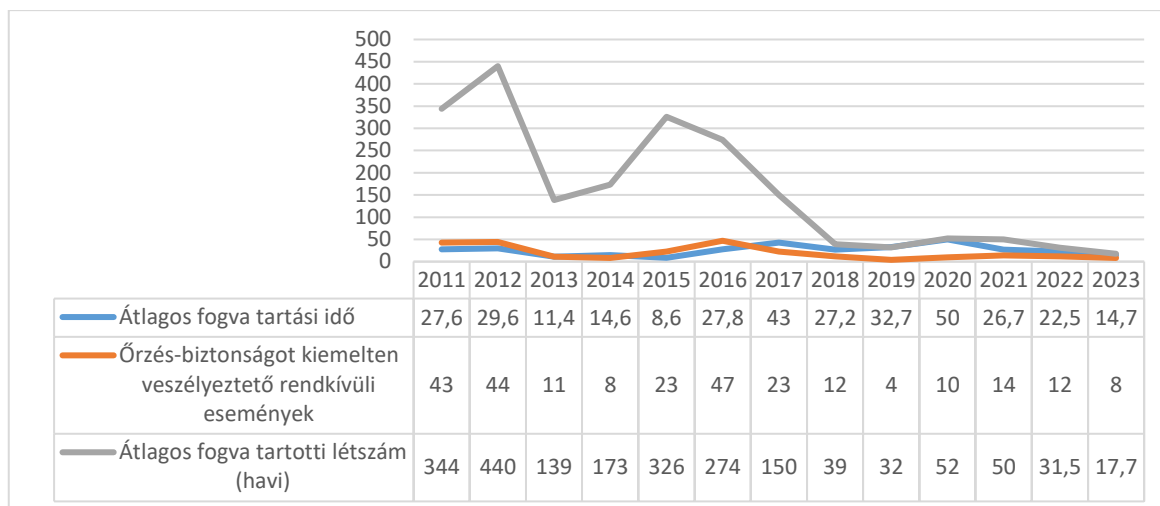
Az átlagos fogva tartási idő 2013-tól az őrizeteseek számának drasztikus emelkedésével csökkent, majd 2016-tól 2020-ig jelentősen megemelkedett az őrizeteseek számának jelentős csökkenése mellett. Ennek következtében általánosan jellemzővé vált, hogy a külföldiek jellemzően jóval tovább tartózkodtak az őrzött szálláson, mint a korábbi években. Tény, hogy a megszokott környezetből való kiragadás érzelmileg és fizikailag is behatároltabb közegbe helyezése súlyos hatással van a személyiségre,⁸³⁹ ami saját és mások személyére, illetve az őrzésbiztonságra negatívan hatást generál. Az átlagos fogva tartási idő, az őrzésbiztonságot kiemelten veszélyeztető rendkívüli események számát és az átlagos fogva tartotti létszám kapcsolatát szemlélteti a 8. számú ábra:

⁸³⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁸³⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸³⁸ A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság Nyírbátri Őrzött Szállás 2016. évi évértékelő jelentése alapján

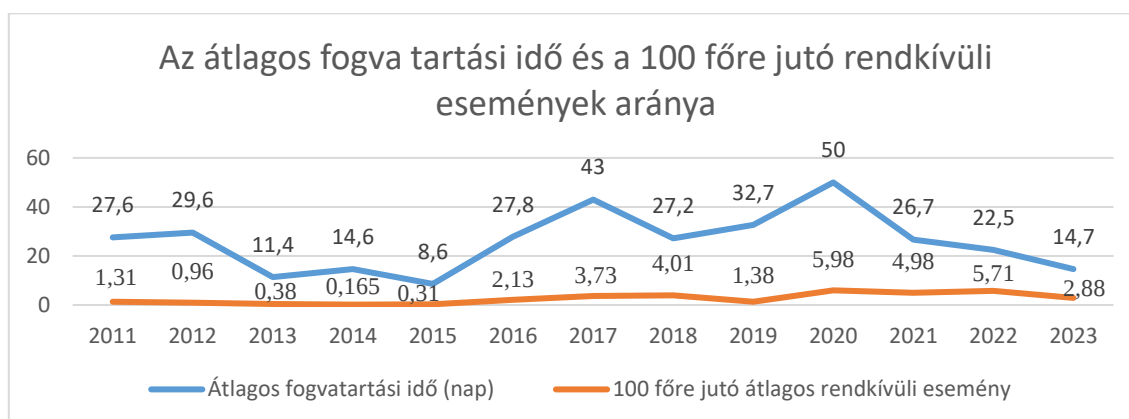
⁸³⁹ Pallo József (2017): Karakteres elvek és értékek napjaink büntetés-végrehajtásában. Belügyi Szemle 65 (10), p. 133.

8. számú ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, az őrzésbiztonságot kiemelten veszélyeztető rendkívüli események és az átlagos fogva tartotti létszám kapcsolatáról

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A tartósan őrizetben levő külföldiek számának emelkedésével egyenes arányban nőtt rendkívüli események száma, amit jól mutat az átlagos fogva-tartási időt és a 100 főre jutó rendkívüli események számának változását szemléltető 9. számú ábra:

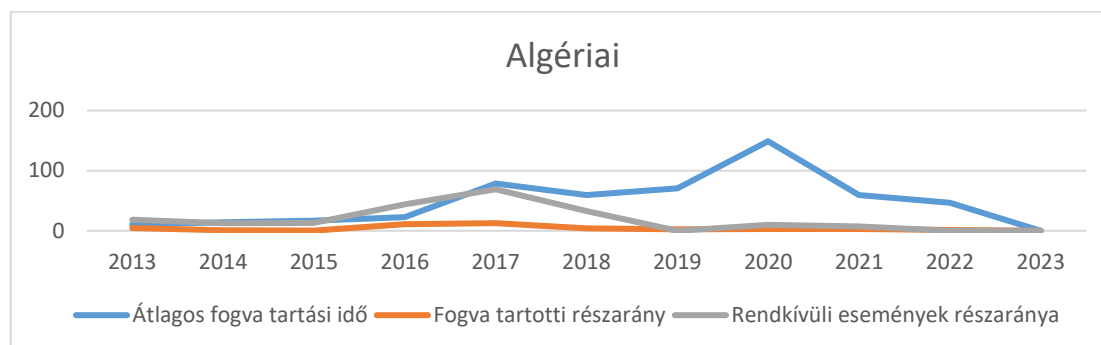

9. számú ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő és a 100 főre jutó rendkívüli események arányáról

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Hatványozottan jelentkezik a fogva tartási idő nagymértékű emelkedése a rendkívüli események elkövetése során. 2016-tól kezdődően 2020-ig különösen az afgán, nigériai, algériai és a szír állampolgárok átlagos fogva tartási ideje emelkedett meg kiugró mértékben. A négy kategória esetében megvizsgáltam az átlagos fogva tartási idő hosszának, az állampolgársági kategóriák fogva tartotti részarányának és az őrzésbiztonságra fokozottan veszélyt jelentő rendkívüli eseményekben érintettségük arányát 2013-2023 között.

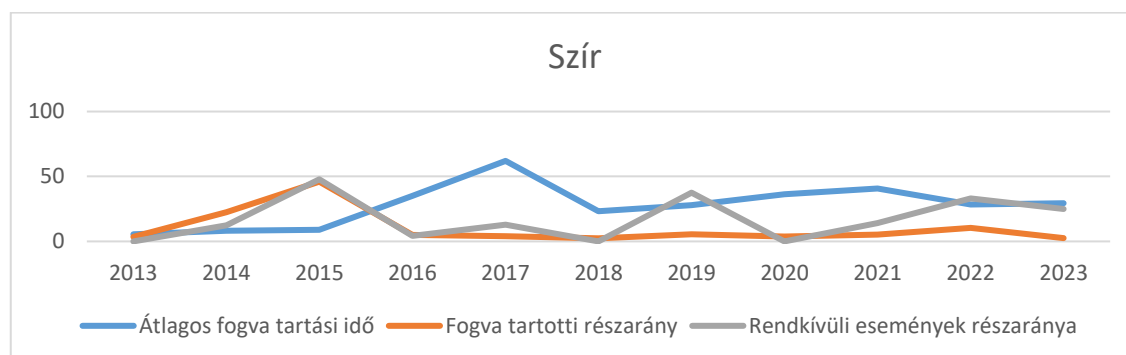
Az algériai állampolgárok esetén a 10. számú ábra szemlélteti az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események összefüggéseit:

10. számú ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események számáról az algériai állampolgárok esetében

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

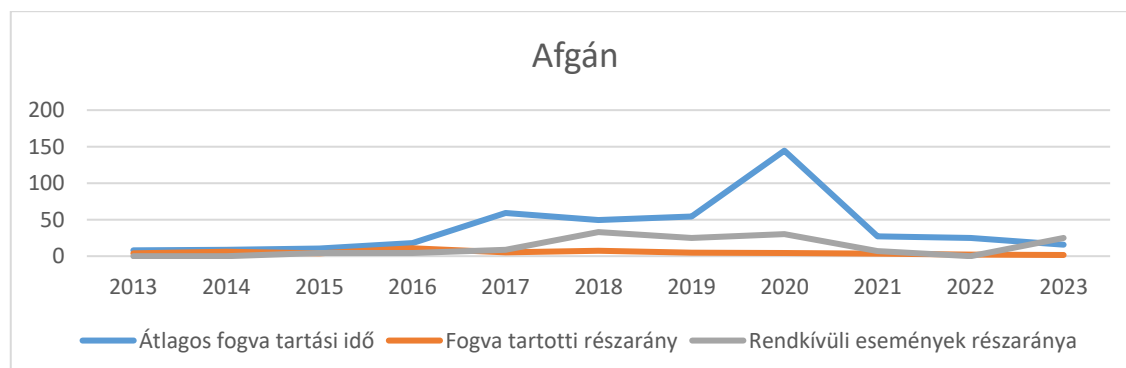
A szíriai állampolgárok esetén a 11. számú ábra szemlélteti az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események összefüggéseit:

11. sz. ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események számáról a szíriai állampolgárok esetében

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

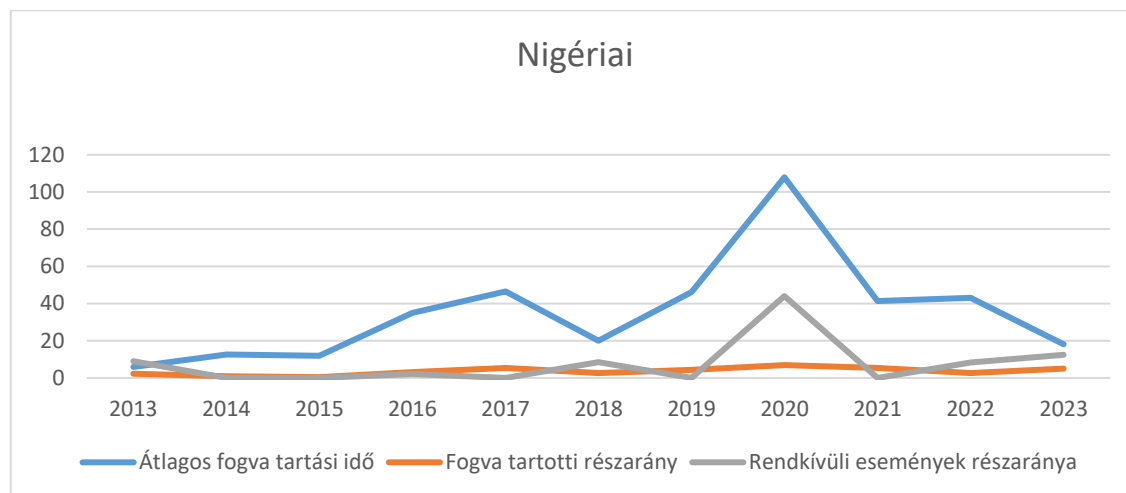
Az afgán állampolgárok esetén a 12. számú ábra szemlélteti az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események összefüggéseit:

12. számú ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események számáról az afgán állampolgárok esetében

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A nigériai állampolgárok esetén a 13. számú ábra szemlélteti az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események összefüggéseit:

13. számú ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események számáról a nigériai állampolgárok esetében

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Az átlagos fogva tartási idő növekedésével a rendkívüli eseményekben való érintettség rendszerint azonnal vagy jól érzékelhető fáziskéséssel egyenes arányban nőtt, esetenként a fogva tartotti részarány csökkenése mellett is, míg a növekvő részarány esetén fokozatosan és egyértelműen emelkedett a rendkívüli eseményekben való érintettség. Amennyiben az átlagos fogva tartási idő és a fogva tartotti részarány növekedése egybeesett, a rendkívüli események száma drasztikusa emelkedést mutatott.

Az idegenrendészeti eljárásban elrendelhető őrizet maximális időtartama legfeljebb 12 hónap lehet, esetenként ettől eltérően előfordulhat, hogy mégis tovább tartózkodik egy-egy őrizetes a fogva tartási intézményben. Volt rá példa, hogy az idegenrendészeti hatóság az őrizet maximális időtartamának lejáratkor a személy szabadításáról rendelkezett, ugyanakkor – mivel az eljárásra vonatkozóan új lényegi tény, információ jutott tudomására – új eljárás keretében még az előző őrizetből történő szabadítás napján vagy közvetlenül azt követően – ismételten őrizetbe vette a külföldit. Így fordulhatott elő, hogy egy jamaicai állampolgár a 12-ik hónapot követően „kvázi” egy nap megszakítással összesen 449, egy togói állampolgár pedig összesen 662 napot töltött őrizetben.⁸⁴⁰

A hosszú őrizet egyik általános, a rendkívüli események katalizátoraként értelmezhető jelensége a kényszerű tétlenség. A szakirányító főosztály 2017-ben

⁸⁴⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

vizsgálta a büntetés-végrehajtási intézetben általános, a gazdasági célon túlmutatóan főként reintegrációs és reszocializációs célból alkalmazott munkáltatás⁸⁴¹ lehetőségét, mivel így – annak mintájára – az őrizetben töltött időszakra tartalmas elfoglaltságot biztosíthatna. A munkáltatás lehetősége kapcsán a munkaanyag ugyanazokat a problémákat állapította meg, mint amelyek a büntetés-végrehajtás esetén is mindennaposak, pl. a szakképzettek alacsony aránya, a folyamatosan változó munkaerő létszáma és összetétele, az alacsony motivációs szint.⁸⁴² A külföldiek esetében ezen túl fokozottan számolni kellett a kommunikációs nehézségekkel. Mindezek alapján a munkáltatás lehetőségét elvetették.⁸⁴³

A külföldiek szabadidejének kihasználása érdekében európai uniós forrásból megvalósított projekt⁸⁴⁴ keretében 2016. január 1 és 2018. június 30. között foglalkoztatott segítő szakemberek (szociális munkások) folyamatos tanácsadást és közösségi programokat biztosítottak az egyéni és speciális szükségletekre figyelemmel. A képzési-tájékoztatási és képzőművészeti foglalkozások nagyon népszerűek voltak a külföldiek körében. *„Rendkívül hasznos, hogy lekötik őket, értelmes dolgokkal foglalkoznak és nem egymást végzálják”* mondta az interjút adó főtiszt, míg egy őr így nyilatkozott: *„Nagyon jó, hogy itt vannak, több nyelvet is beszélnek, könnyen kommunikálnak a külföldiekkel, így azokkal sokkal kevesebb a probléma.”* A projekt lezárását követően a szociális munkások további foglalkoztatását a rendőrség, vagy szerepüket a Nemzetközi Vöröskereszt vette át.⁸⁴⁵ A kérdőíves felmérés eredménye alapján a szociális munkások foglalkoztatást az állomány 83%-a teljes mértékben hasznosnak tartotta.

A külföldiek véleménye egybevág az örökével, az egykori orosz őrizetes szavait idézve: *„Nagyon jó volt, hogy valakit tényleg érdekelt, hogy mi van velünk, hogy érezzük magunkat. A kommunikáció velük problémamentes volt.”*

⁸⁴¹ Pallo József (2010): Az elítéltek foglalkoztatása az európai büntetés-végrehajtási gyakorlatban Börtönügyi Szemle 29(4), p.57.

⁸⁴² Pallo (2010): i.m. p.57.

⁸⁴³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály alapján

⁸⁴⁴ MMIA-3.1.2-2015-00002 Támogató szolgáltatások idegenrendészeti eljárás alatt állóknak

⁸⁴⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály alapján

8.1.7. Azonos rezsimszabályok, fogva tartási biztonsági fokozatok hiányának következményei

A személyi szabadság valamilyen okból történő tartós elvonása során (szabadságvesztés büntetés, idegenrendészeti vagy menekültügyi okból elrendelt őrizet) az elrendelés okától függetlenül azonos fontossággal bír a belső rend és fegyelem fenntartása valamennyi fogva tartást megvalósító intézményben. Ennek érdekében a büntetés-végrehajtási intézetek és a rendőrségi fogdák vezetői részére a vonatkozó jogszabályok kifejezetten büntetési, illetve elrettentési célzattal fenyegetési lehetőségeket biztosítanak a belső rendszabályokat vétkesen megszegő fogvatartottakkal szemben. A 2013. évi CCXL. törvény⁸⁴⁶ a feddést, az őrizetesnek a magánál tartható tárgyak körének korlátozását, a büntetés-végrehajtási intézet által szervezett programokon, rendezvényeken, művelődési, szabadidős, illetve sportprogramokon való részvétel korlátozását, attól való eltiltást, a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentését és a magánelzárást nevesíti.⁸⁴⁷ A rendőrségi fogdák esetében gyakorlatilag ugyanezen lehetőségek alkalmazására ad felhatalmazást a 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet⁸⁴⁸, amely jól értelmezhetően definiálja a fenyegetés kiszabására alapul szolgáló fegyelmi vétség elkövetését:

*„Fegyelmi vétséget követ el és fenyegetéssel sújtható az a letartóztatott elítélt, vagy szabálysértési elzárás büntetését töltő személy, aki jogszabályban meghatározott kötelezettségét vétkesen megszegi, más fogvatartottat kötelességszegésre hív fel, vagy jogaik gyakorlását, kötelezettségeik teljesítését akadályozza.”*⁸⁴⁹

A felsorolt fenyegetési lehetőségeket vizsgálva látható, hogy a fenyegetés kiszabására jogosult vezetőnek a vétkes magatartáshoz igazodó szankció kiszabására van lehetősége. Például a legsúlyosabb fenyegetés, a magánelzárás a 2013. évi CCXL. törvény alapján 1-től 25 napig terjedhet.⁸⁵⁰

Ezzel szemben az idegenrendészeti, illetve a menekültügyi okból elrendelt fogva tartás során az intézmény vezetőjének a jelenlegi szabályzók szerint gyakorlatilag nincsen semmilyen hathatós eszköze, szankcionálási lehetősége a fogva tartásra közvetlenül

⁸⁴⁶ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 168.§

⁸⁴⁷ 2013. évi CCXL. törvény 168.§

⁸⁴⁸ 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet a rendőrségi fogdák rendjéről

⁸⁴⁹ 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet 38.§

⁸⁵⁰ 2013. évi CCXL. törvény 169.§

veszélyt jelentő magatartást tanúsító külföldivel szemben. Az ön vagy közveszélyes magatartást tanúsító őrizetessel szemben alkalmazható ún. biztonsági elkülönítés lehetőségét a 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet 2013.január 1-től hatályos módosítása vezette be.⁸⁵¹ Az intézkedés az ön vagy közveszélyes magatartású külföldit legfeljebb 24 óra időtartamú, az intézkedés okáról tájékoztatási kötelezettség és orvosi vizsgálat mellett alkalmazható elkülönítését teszi lehetővé.⁸⁵² A rendkívüli események elemzése során a biztonsági elkülönítés egyike a leggyakrabban alkalmazott intézkedéseknek, az őrzésbiztonságra fokozott veszélyt jelentő rendkívüli esetek 88 %-ban került rá sor, ugyanakkor az esetek túlnyomó részében még jóval a 24 órás maximális időtartam lejáratát megelőzően megszüntetésre került. Hatása semmiképpen nem tekinthető szankciónak, a gyakorlati tapasztalatok alapján kifejezetten arra alkalmas, hogy a különböző okból felfokozott idegállapotba került külföldi lecsillapodjon, megnyugodjon, ugyanakkor rövid időtartama miatt – a büntetés-végrehajtás vagy a rendőrségi fogdákon alkalmazható magánelzárással szemben – szankcióként értelmezve és alkalmazva gyakorlatilag semmilyen visszatartó hatása nincsen. Ezzel a kérdőíves felmérés során a válaszadók 82%-a teljesen mértékben egyetértett, míg azt csak 7%-uk tartotta hatékony szankciónak. Esetükben viszont ez jelentős többletfeladatot jelent, mivel az elkülönített személyt állandó felügyelet alatt kell tartani, ami jelenleg – kizárólag technikai felügyelettel történő megfigyelés lehetőségének hiányában – kizárólag élőerős őrzéssel oldható meg. Az afgán interjúalany elmondása alapján: *“A magánzárka jó volt, nem kellett az őrült cellatársamtól tartanom, csend volt, végre képes voltam a saját gondolataimat hallani. Enni kaptam és végre nem zavartak.”*

A rendkívüli események kivizsgálása rámutatott arra, hogy az intézményekben a rövid idejű biztonsági elkülönítést józan megfontolásból – más lehetőség hiányában – kifejezetten az érintettek megnyugtatósa, a konfliktusban érintett személyek egymástól történő ideiglenes izolációja érdekében már a rendeletben történő megjelenése előtt is alkalmazták, mely gyakorlattal a szakirányítás is egyetértett. Az elkülönítést ekkor még nem biztonsági elkülönítésnek, hanem külön helyen történő elhelyezésnek nevezték. Belátható, hogy a legtöbbször az ilyen helyzetek kezelésének más elfogadható és

⁸⁵¹ 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól 5/A. § (3a).

⁸⁵² 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet 5/A. § (3a).

biztonságos módja – a jogszabályi rendelkezés hiányossága és az őrizeti hely kialakításának hiányossága miatt – nem volt lehetséges.⁸⁵³

Az őrzött szállás vezetőjének a külföldiek jutalmazására vagy fenyítésére mindösszesen a 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás alapján van lehetősége. Az őrizetes részére példamutató magatartásért, a többi őrizetes magatartásának helyes irányba történő módosításában való eredményes közreműködésért, élet vagy anyagi érték megmentéséért, súlyos veszély elhárításáért a személyi állomány javaslata alapján az őrzött szállás vezetője kedvezményt biztosíthat (pl. soron kívüli vásárlás, kulturális tevékenység biztosítása). A fenyítő jogkör abban merül ki, hogy a külföldi részéről az őrzött szállás rendjének vétkes megszegése, más őrizetes rendkívüli esemény elkövetésére szándékos rábírása, vagy a rendkívüli esemény elkövetéséhez segítség nyújtása esetén ezeket a kedvezményeket megvonhatja.⁸⁵⁴ A szankciók mértéke, hatása rendkívül csekély, gyakorlatilag elenyésző.

A helyzetet tovább nehezíti az, hogy az őrizetre vonatkozó szabályozó jogszabályok általánosan érvényes, azonos tiltó-korlátozó szabályokat állapítanak meg az őrizet végrehajtására. Valamennyi őrizetesre azonos rezsimszabályokat kell alkalmazni, függetlenül attól, hogy egyénileg milyen magatartást tanúsítanak, együttműködők -e, vagy mindent elkövetve igyekeznek megnehezíteni fogva tartásukat, illetve milyen mértékben jelentenek veszélyt a fogva tartás rendjére és biztonságára.

A rendkívüli események 2015-ös és a 2016-os kivizsgáló jelentéseinek az őrzésbiztonsági kockázatokra vonatkozó célirányos elemzése során megállapítást nyert, hogy a jelentős biztonsági kockázatot magukban hordozó rendkívüli események (csoportos rendzavarás, őr-kísérői állománnyal szembeni tetteges ellenszegülés, hivatalos személy elleni erőszak, őrizeteseink közötti konfliktus, verekedés, szökés, szökési kísérletek), valamint a kifejezetten a figyelem felkeltésére irányuló események (szándékos egészségkárosítás, öngyilkossági kísérletek, csoportos étkezésmegtagadás kezdeményezése) többségében visszatérő jelleggel ugyanazok a fogvatartottak szűk létszámú csoportja volt érintett.⁸⁵⁵ 2016-ban volt olyan külföldi, aki visszatérő jelleggel, két őrizeti helyen összesen 7 esetben követett el az őrzésbiztonságra fokozottan veszélyt

⁸⁵³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁸⁵⁴ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás a rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról 89-90.

⁸⁵⁵ Kakócz Krisztián (2022): Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői. Határrendészeti Tanulmányok 19(2), p. 42.

jelentő rendkívüli eseményt (ellenszegülés, hivatalos személy elleni erőszak, szándékos önkárosítás, öngyilkossági kísérlet), melyek kezelése nagyon komoly erőfeszítéseket igényeltek az őrzést végrehajtó állomány részéről.⁸⁵⁶

A kivizsgáló jelentések elemzése megállapította, hogy az esetek jelentős része megelőzhető lett volna, amennyiben az őrzést végző állomány ellenőrzési tevékenységét fokozottabb mértékben, hatékonyabban lett volna képes gyakorolni a fogvatartottak felett, valamint a korábban már csoportos ellenszegülésre, illetve szervezett ellenállásra buzdító hangadók nem érintkezhetek volna széleskörűen a több őrizetessel, nem buzdíthatták volna őket a rendkívüli esemény elkövetésére. Az átlagos fogva tartási idő emelkedése azt eredményezte, hogy a rendőrségi őrzött szállásokon elhelyezett őrizetek együttműködési hajlandósága nagymértékben csökkent, jelentősen nőtt a fogva tartotti közösség informális vezetői hatására bekövetkezett csoportos ellenszegülések, rendzavarások, étkezésmegtagadások bekövetkezésének esélye, állandósul az intézményeken belüli magas fokú feszültség. Az impulzív személyiségű fogvatartottak sokkal könnyebben és gyakrabban okoztak – egyre emelkedő mértékben szándékosan – rendkívüli eseményeket, vagy váltak különböző csoportosan elkövetett rendzavarások, ellenszegülések vagy étkezésmegtagadások értelmi szerzőjévé.⁸⁵⁷

Az országos szakirányító a problémák kezelése érdekében 2017-ben kidolgozott egy – a büntetés-végrehajtási intézményekben általánosan alkalmazott és biztonsági szempontból vitathatatlanul indokolt – több fogva tartási biztonsági fokozatot (alacsony, közepes, magas) tartalmazó rendszert. A munkaanyag indoklása egyértelműen hangsúlyozta, hogy a biztonsági fokozatok bevezetése nem tekinthető a külföldiekkel szembeni szankciónak, hanem a fennálló körülményekre reagálva, a biztonsági szempontok alapján a hatóságokkal való együttműködés előmozdítása, a destruktív magatartási formák megelőzése irányult.

Az elgondolás kifejezetten a hatósági intézkedésnek ellenszegülő, erőszakos, tettelegességgel járó rendkívüli cselekményt elkövető, valamint ezekre felbujtó személyeknek a problémamentes többségtől való elkülönítésére, biztonságosabb objektumokban vagy objektumrészben történő őrzésére, valamint a szigorúbb rezsimszabályok alkalmazására helyezte a hangsúlyt, mivel az őrzésbiztonságra, az őrzött

⁸⁵⁶ ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁸⁵⁷ ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

szállás rendjére fokozottan káros hatással bíró őrizetes viselkedésének szankcionálására az őrzött szállás vezetőjének semmilyen hathatós eszköze nem állt rendelkezésre.

A javaslat az őrzésbiztonságra, valamint az őrzött szálláson őrizetben levő külföldiek hangulatára kifejezetten káros hatással bíró események megelőzése érdekében indokoltnak tartotta:

- a fogvatartottak biztonsági kockázatának elemzésére szolgáló rendszer kialakítását,
- az őrizeteseik ennek megfelelő biztonsági fokozatba való besorolását,
- az őrzésbiztonsági rendszabályok progresszívvá tételét,
- a rendkívüli eseményeket rendszeresen elkövető fogvatartottak fokozott biztonsági körülmények között végrehajtott tartós elkülönítését más őrizetestől,
- az őrzött szállás vezető részére a büntetés-végrehajtásnál az elzárás esetében alkalmazott széleskörű lehetőségeket biztosító rendszert⁸⁵⁸ alapul véve, – az idegenrendészeti fogva tartás céljához igazított módon – kiszélesített dicsérő-fenyítő jogkör biztosítását.

A javaslat a fogva tartás biztonsági kockázatának szempontjából az akkori befogadó kapacitás 60%-os feltöltöttségi szintjénél alacsonyabb őrizetesi létszám esetén és a rendelkezésre álló őr-kísérő állomány számát figyelembe véve az alap és a fokozott (magas) biztonsági fokozat bevezetését tartotta indokoltnak. A javaslat kihangsúlyozta, hogy az őrizeteseik döntő többsége általában hajlandó az akkori fogva tartási rezsimszabályokat betartani, így a szigorúbb szabályok alkalmazása egy viszonylag alacsony létszámú, visszatérő jelleggel problémát okozó fogva tartotti kör esetén lett volna indokolt.

Alap biztonsági fokozatba azok a külföldiek kerültek volna, akik az őrzésbiztonságra vonatkozó előírásokat betartják, eleget tesznek az őrök utasításainak, saját vagy mások életére, testi épségére nem jelentenek veszélyt.

Amennyiben a külföldiek létszáma jelentősen megemelkedik, illetve a külföldiek széles körének együttműködési hajlandósága jelentős mértékben csökken, úgy indokoltá vált volna a közepes biztonsági fokozat bevezetése.

Közepes biztonsági fokozatba sorolták volna a fogvatartottat, aki:

- kisebb mértékben veszélyezteti az őrzésbiztonság rendjét,

⁸⁵⁸ 2013. évi CCXL. törvény 276. §

- a fogva tartásra vonatkozó utasításoknak vonakodva tesz eleget.

A biztonsági fokozatba való besorolást az őrzött szállás vezetőjének döntési hatáskörébe utalták volna, míg az egyéb vonatkozó döntések jog és szakszerűségét a büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyészek hatásköre lett volna ellenőrizni.

Fokozott (magas) biztonsági fokozatba sorolása szükséges annak a fogvatartottnak, aki:

- az őrzött szállás, az őrzésbiztonság rendjét súlyosan megsértette,
- saját vagy mások életére, testi épségére veszélyt jelentett,
- a fogva tartotti szubkultúrában betöltött szerepéből adódó befolyását az őrzésbiztonsági rendszer ellenében alkalmazta,
- a hatóság információja alapján korábban más fogva tartási helyen az előző pontokban foglaltak bármelyike vonatkozott rá.

A magas biztonsági fokozat végrehajtásának körletét teljesen el kellett volna különíteni az alap fogva tartási körülmények között levő fogvatartottakétól, annak érdekében, hogy az eltérő rezsimszabályok szerint őrizetben levő külföldiek közvetlenül ne legyenek képesek egymással kapcsolatot tartani.

A magas biztonsági fokozat hatékonyságának biztosítása érdekében a következőket tervezték bevezetni:

- az alapszintű kategóriába sorolt fogva tartásra vonatkozó rezsimszabályok egyes elemei (hálókörleten kívüli tartózkodás, televízió, illetve rádió, internet használat, korlátozás nélküli vásárlás, látogató fogadása) kizárólag jutalomként legyenek adhatóak annak a fogvatartottnak, aki a korábbi destruktív megatartásával felhagy,
- biztosítani a fogva tartási fokozatok közötti átjárhatóságot, ösztönözve ezzel a hatósággal való együttműködést, valamint az erre vonatkozó hatékony tájékoztatást,
- az őrzésbiztonságra rendkívül súlyos cselekményt elkövető őrizeteseikkel szemben lehetőséget kívántak biztosítani a biztonsági elkülönítés jelenleg irányadó szabályainak betartása mellett annak idejének növelésére (legfeljebb 5 nap) ami szükség esetén további legfeljebb 5 nappal hosszabbítható,
- lehetőséget szerettek volna biztosítani az őrzött szállás napirendjének rugalmasabbá, minden esetben az aktuális fogvatartottak jelentette biztonsági helyzethez igazíthatóvá tételére.

A közepes biztonsági fokozat bevezetése esetén az ebbe a kategóriába sorolt fogvatartottak biztonságos elhelyezése a jelenlegi működő őrzött szállások közül leginkább a nyírbátori és a kiskunhalasi objektumokban tervezték végrehajtani, amihez szükséges lett volna a rezsimszabályok eseti jellegű, de a magas biztonsági kockázat fokozatánál mérsékeltebb szigorítására is.

A javaslat kifejezetten hangsúlyozta, hogy a fogva tartási fokozatok létezéséről már a befogadáskor tájékoztatni szükséges az őrizeteseket, egyben nyomatékosan tudomásukra kell hozni, hogy a biztonsági fokozatok között megvan az átjárhatóság, így aki vétkesen megszegi a tartózkodás szabályait az szigorúbb fokozatba kerül, míg az intézmények szabályainak betartása esetén a szigorúbb fokozatban levő külföldieknek is lehetősége van alacsonyabb, lényegesen kevésbé korlátozó körülmények közötti elhelyezésbe vissza kerülni. A javaslat szerint mindez jelentős motivációs tényezővé válhatott volna a külföldiek körében, ugyanakkor számítani kellett volna az emberi jogi szervezetek tiltakozására.

Az őrizet hatékony végrehajtása érdekében mindenképpen szükség lett volna az aktív és passzív őrzésbiztonsági rendszerek felülvizsgálata, fejlesztése, valamint az őrkísérői létszám emelése a folyamatos kontroll biztosítása érdekében. Ennek hiányában, illetve nem megfelelő hatékonyságú megvalósítása esetén számítani kellett lehetett az elérni kíván céllal szemben teljesen ellenkező hatású jelenségekre, vagyis az egy helyre koncentrált, nagyszámú, nehezen kezelhető külföldi által elkövetett súlyos rendkívüli események számának drasztikus emelkedésére, valamint az őrkísérő állománnyal szembeni tetteges ellenszegülésre. Adott esetben a nem kívánatos következmények felszámolására jelentős számú rendőri erő válhatott volna szükségessé, ami a közterületi jelenlét mértékét csökkenthette volna.

Az interjúk során a különböző biztonsági fokozatok bevezetésének szükségességéről némileg megoszlottak a vélemények. Az őrzött szállások vezetői körében végzett interjúk során még a jelenlegi, kifejezetten konszolidált helyzetben is teljesen egyetértettek abban, hogy létjogosultsága van az eltérő biztonsági fokozatok bevezetésének, a megvalósítás valószínűségéről megoszlottak a vélemények. A kérdőíves felmérés adatai alapján a hivatásos rendőri állomány 77%-a, a fegyveres biztonsági őrök 69%-a egyértelműen támogatta az eltérő biztonsági fokozatok bevezetésének létjogosultságát. Érezhetően ott támogatták inkább a változást, ahol a magasabb őrizetesi létszám, illetve a hosszabb fogva tartási idők jellemzőek.

Határozottan érdekes volt a kérdésekről az interjút adó külföldiek véleményét hallgatni, akik közül két fő kimondottan támogatta a „*bajkeverők, gyilkosok, gonosz emberek és a bűnözők*” elkülönítését. „*Féltem ezektől az emberektől, nem akartam velük egy folyosón élni, sokszor erőszakosak voltak, mindig meg akarták félemlíteni a többi rabot. Ebből az örök sokszor semmit sem értettek, mert csak nekünk mondták csendesen, hogy mit tesznek velünk, ha nem csináljuk azt, amit akarnak*” mondta a korábbi őrizetes. A fogva tartási rendszer módosításáról készült javaslat csupán terv maradt, a migráció kezelésére az átkísérés alkalmazási lehetőségének bővítése vált preferálttá.⁸⁵⁹

A munkaanyag foglalkozott az elnyúló őrizet hatásainak egyre szembetűnőbbé váló problémáival is. Vizsgálta az egyre hosszabb ideig fogva tartott külföldiek, illetve a már az őrizet megkezdése után rövid időn belül pszichikai okokra visszavezethető erőszakos cselekményeket elkövető külföldiek esetén a büntetőeljárásban alkalmazott ún. börtöntűrő képesség⁸⁶⁰ vizsgálatának lehetőségét, amely itt értelemszerűen nem a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának elhalasztására, hanem rendkívül indokolt esetben az őrizet megszüntetésre irányult.

8.1.8. Büntetés-végrehajtási intézetből érkezett személyek fogva tartásának hatásai

Speciális kategóriát képeznek a büntetés-végrehajtási intézetből jogerős szabadságvesztésüket letöltő, majd ezt követően az idegenrendészeti hatóság által kiutasított külföldiek. Őket jellemzően embercsempészás, kábítószerrel kapcsolatos és egyéb erőszakos bűncselekmények (rablás, hivatalos személy elleni erőszak, testi sértés) elkövetése miatt ítélték letöltendő szabadságvesztésre a bíróságok.⁸⁶¹ A szabadságvesztés letöltését követően az idegenrendészeti hatóság velük szemben idegenrendészeti őrizetet rendel el kitoloncolásuk megszervezése, végrehajtása miatt. Arányuk 2018-tól, a fogvatartottak számának jelentős visszaesésével vált jelentőssé. A nyírbátori őrzött szállás esetében 2019-ben 27 ilyen személyt tartottak fogva, ami a teljes fogva tartotti létszám 11,2%-a, jellemzően pakisztáni, iraki, afgán, tunéziai, szíriai, illetve nigériai állampolgárok voltak. A győri intézményben ez az arány jóval magasabb, 23,8%-os

⁸⁵⁹ 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról 5.§ (1b) (8 km-es sávon túli elfogás esetén alkalmazható átkísérés)

⁸⁶⁰ Herke Csongor (2022): A börtöntűrő képesség szakértői vizsgálata. Jog-Állam-Politika 14(3), p. 68.

⁸⁶¹ ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

volt.⁸⁶² A jogerős szabadságvesztést letöltő külföldiekre jellemző, hogy a büntetés-végrehajtási intézményekben eltöltött évek alatt társalgási szinten elsajátították a magyar nyelvet, megismerték a fogva tartotti szubkultúrát, illetve sok esetben jelentős kapcsolati tőkére tettek szert. Ismereteik miatt jelentős előnnyel rendelkeznek az őrzött szálláson fogvatartottak többségével szemben, így informális vezetőkként gyakran kezdeményeznek a fogva tartás biztonságára fokozottan veszélyes rendkívüli eseményt (csoportos rendzavarás, csoportos étkezésmegtagadás, hivatalos személy elleni erőszak, őrizeteseink közötti verekedés, konfliktusok).

A helyzetről a következő jelent meg a győri őrzött szállás 2018-as tevékenységéről készült éwertékelő jelentésben:

„Az őrizetbe vett személyek között erősödött a büntetés-végrehajtási intézetből szabadultak, sajátos magatartási jegyekkel, „börtön-szubkultúrával”, fokozott odafigyelést igénylő magatartási formákkal rendelkező személyek aránya.”⁸⁶³

A speciális kategória egyedül a budapesti őrizeti helyen nem okozott eddig problémát, velük kapcsolatosan az őrzött szállás vezetői állománya – a kitoloncolás érdekében elrendelt, rendszerint 24 órát nem meghaladó rövid tartózkodás miatt – semmiféle különbséget nem érzékelt.

A büntetés-végrehajtási intézményből szabaduló és idegenrendészeti eljárás alá vont külföldiekről alapesetben az őrizeti hely semmiféle információval nem rendelkezik. A rendőrség kérésére a büntetés-végrehajtási intézet konkrét személyre szóló tájékoztatást adhat az érintett büntetésének végrehajtása közben a külföldi korábbi magatartásáról, az esetlegesen várható viselkedéséről.

A kérdőíves felmérés eredménye azt tükrözi, hogy elsősorban ott merül fel az ilyen személyekkel kapcsolatban probléma, ahol tartósan őrizetben vannak. A nyírbátori intézmény állományának 71%-a teljes mértékben egyetértett abban, hogy az ilyen külföldiek őrizete során jobban oda kell figyelni tevékenységükre, míg a budapesti objektum esetén ez az arány 19%-kal volt alacsonyabb.

⁸⁶² A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság Nyírbátori Őrzött Szállás és a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság Győri Őrzött Szállás adatai alapján.

⁸⁶³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

8.1.9. Egészségügyi kockázatok

Általánosan elmondható, hogy az őrizetbe kerülő külföldiek zöme hazánknál nagyságrenddel rosszabb egészségügyi körülményeket és ellátást nyújtó területről érkezik, vagy az utazás során fertőződik meg, egyben jelentős kockázatot jelentenek, mivel a betegségekre fogékonyabbak, ráadásul új betegségeket is hordozhatnak.⁸⁶⁴ Azokban a kibocsájtó országokban, ahonnan hazánkba érkeznek irreguláris migránsok, a magyartól és az európaiától érdemben eltér, vagy teljesen hiányzik az aktív immunvédelem.⁸⁶⁵ A migránsok egészségi állapota hazájuk kondícióit tükrözi. A morbiditási spektrum alapvetően más, mint a fejlett országokban. Míg Európában döntően a szív- és érrendszeri, illetve tumoros betegségek dominálnak, addig a fejlődő országokban elsősorban a fertőző betegségek szedik áldozataikat. A migránsok tehát döntően fertőzőes megbetegedéseket importálhatnak az unióba, és azok közül is elsősorban olyanokat, amelyek Európában jórészt már ismeretlenek, hála a módszeres megelőzési és hatásos kezelési protokollok bevezetésének. Ezen túlmenően a migránsok egyes itteni fertőzések ellen védtelenek, mert immunrendszerük számára ismeretlen kórokozókcal találkoznak a megtett úton és a menekülttáborokban való hosszas tartózkodáskor.⁸⁶⁶ Gyakran a származási ország éghajlata, a kultúra is közrejátszik az Európai Unió tagállamaitól eltérő epidemiológiai profil kialakulásában. A főbb indikátorbetegségeken - HIV/AIDS, tuberkulózis (TBC), hepatitis B, hepatitis C – kívül az egyes, illetve védőoltással megelőzhető betegségek esetében is számolni kell az importált esetek megjelenésével.⁸⁶⁷

A különböző betegségek behurcolása, terjedése elkerülése miatt az őrzött szállásra történő befogadás végrehajtása során az őrizetes kötelező orvosi vizsgálaton esik át.⁸⁶⁸ Az orvosi vizsgálatot megelőzően a külföldit kizárólag külön, az őrzött szállás

⁸⁶⁴ Révai Róbert – Görbe Attiláné Zán Krisztina (2009): Egészség és migráció az Európai Unióban és Magyarországon. Hadmérnök 4(2), p.168.

⁸⁶⁵ Éberhardt Gábor (2018): A migrációval összefüggő járványügyi kockázatok és veszélyek. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XX. Pécs, 2018. p. 277.

⁸⁶⁶ Deák József – Gáspár Szabolcs – Hancs Tivadar – Révai Róbert (2016): A migráció rendészeti és egészségügyi aspektusai napjainkban. Belügyi Szemle, 64(9), p. 10.

⁸⁶⁷ Katz Zoltán (2015): Menedékkérők egészségi állapota az előírt szűrési vizsgálatok tükrében – Tények, következtetések, javaslatok. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. Pécs, 2015. p. 255.

⁸⁶⁸ 39/2019. (XI. 15.) BM rendelet az idegenrendészeti szerv által fenntartott, a menekültügyi őrizet végrehajtására szolgáló intézményre, a befogadó állomásra és a közösségi szállásra, valamint a rendőrség által fenntartott, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtására szolgáló őrzött szállásra vonatkozó közegészségügyi követelményekről, a közegészségügyi ellenőrzésekről, valamint az egészségügyi államigazgatási szervvel való együttműködés rendjéről 2. § (1).

egészségügyi elkülönítőjében lehet elhelyezni, majd a befogadáshoz szükséges egészségügyi vizsgálatot az őrzött szállás orvosa végzi, mely során általános belgyógyászati vizsgálatot végez, és vizsgálati leletben írásban rögzíti az őrizetes aktuális egészségi állapotát. A vizsgálati leletnek ki kell terjednie az őrizetes életfontosságú szervei működésének mérhető és fizikális módszerrel megítélt szakmai adataira, az őrizetes testsúlyának megállapítására, az őrizetesen lévő külsérelmi nyomok megállapítására, keletkezésének okára. Rögzíteni kell azt is, ha az őrizetesen külsérelmi nyomok találhatók. Az orvosi vizsgálat eredményétől függően az őrizetes közösségben elhelyezhető, feltárt krónikus, nem fertőző megbetegedés miatt egészségügyi ellenőrzés mellett helyezhető el, fertőző betegség, vagy egyéb súlyos egészségügyi probléma miatt nem helyezhető el.

Sok esetben a külföldi eleve nincs tisztában betegségével, így – amennyiben az általános orvosi vizsgálat során nincs betegségre utaló tünet (laborvizsgálatot nem végeznek) – arról a fogva tartási hely állományának sem lesz tudomása. Jogszabályi rendelkezés, hogy nem helyezhető el közösségben a fertőző betegségben szenvedő vagy kórokozó-hordozó őrizetes. A külföldiek esetében a befogadást végző orvos dönt – a betegség jellemzőitől és a szükséges kezelés jellegétől függően – az őrzött szállás elkülönítő helyiségében történő elhelyezésről, vagy a betegség természetének megfelelő egészségügyi intézménybe történő beutalásról. A befogadáson túl az őrizetes térítésmentesen orvosi alapellátásra jogosult, ezért az intézményekben a háziorvosi minimum feltételeknek megfelelő orvosi rendelőt kell működtetni.⁸⁶⁹ A feladat nagyságrendjét jól érzékeltetik a nyírbátori intézmény idevágó 2019-es adatai. Az év során 238 fő befogadására került sor, akik összesen 359 esetben jelentek meg az őrzött szállás orvosi rendelőjében vizsgálatra. A tipikus panaszok és diagnózisok összesítve a következők voltak: 64 fő krónikus alvászavar, 1 fő HIV fertőzött, 1 fő Hepatitis A és 1 fő Hepatitis C, 1 fő Chron betegség, 1 fő TBC, 1 fő cukorbetegség, 1 fő asztma, 1 fő rühesség, 7 fő magas vérnyomás, 3 fő súlyos depresszió, PTSD tünetek, 1 fő vakbélgyulladás, 1 fő vesekő, valamint korábbi droghasználatból adódó elvonási tünetek. Egy személy pszichés zavarok miatt több mint két hónapig állt pszichiátriai kezelés alatt.⁸⁷⁰

⁸⁶⁹ Szmtvvhr. 60.§ (1) d)

⁸⁷⁰ A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

A fogvatartottak tipikus fertőző betegségei a rühesség, a tuberkulózis, a különböző nemibetegségek és a HIV, gyakori a drogfüggő személy.⁸⁷¹ A váratlanul, eseti jelleggel jelentkező fertőző betegségek megjelenése komoly veszélyeztethet az egyidőben sok őrizettest koncentráló intézmények esetében. 2014-ben a nyugat-afrikai ebola járvány miatt a fogva tartási helyek speciális védőeszközöket (maszk, gumikesztyű, fertőtlenítőszer) kaptak, valamint kiadásra kerül a fertőzés esetén követendő eljárásrend. A betegség nem érte el hazánkat, az idegenrendészeti fogva tartás esetében nem merült fel gyanús eset.⁸⁷² 2020-ban azonban gyökeres változást hozott az idegenrendészeti fogva tartás gyakorlatában a Covid-19 vírus megjelenése és tömeges terjedése. A vírusról 2020 nyarán a Konzuli Szolgálat a honlapján az alábbi tájékoztatást tette közzé: „Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) kínai irodájához 2019. december 31-én érkezett jelzések alapján a közép-kínai Hubei tartományának székhelyén, Wuhanban ismeretlen eredetű tüdőgyulladásos megbetegedéseket regisztráltak, amelyek okozójaként a kínai hatóságok 2020. január 7-én új típusú koronavírus (SARS-CoV-2) azonosítottak.”⁸⁷³ A megfertőződést kezdetben – a WHO ajánlása – szerint a higiéniai szabályok fokozott betartásával, gyakori és alapos kézmosással, fertőzött személyekkel való érintkezés elkerülésével, társadalmi távolságtartással stb. lehetett elkerülni.⁸⁷⁴ Az oltóanyagok gyors kifejlesztését követően Magyarországon 2020. december 26-a után kezdődött az oltási kampány.⁸⁷⁵

A vírus terjedését nagymértékben segítette a fogva tartási intézményekre jellemző zártság, az őrizeteseink magas száma esetén jelentkező általános zsúfoltság, valamint az őrzés-kísérés és a szállítási feladatok sajátosságaiból adódó körülmények. A fogva tartási intézményben jelentős kockázati tényezőként volt értékelhető a végrehajtó állomány egyidejűleg bekövetkező tömeges méretű fertőzése, amely jelentősen megnehezíthette, illetve bizonyos esetekben ellehetetleníthette a szolgálati feladatok végrehajtását.⁸⁷⁶

⁸⁷¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸⁷² Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸⁷³ Skorka Tamás (2020): Rendőrség a koronavírus ellen. Magyar Rendészet 20(4), p. 173.

⁸⁷⁴ A 2020. évben azonosított új koronavírus (Sars-CoV-2) okozta fertőzések (Covid-19) megelőzésének és terápiajának kézikönyve. Emberi Erőforrások Minisztériuma, 2020. 4.

⁸⁷⁵ Müller Cecília (2021): A Covid-19 pandémiával kapcsolatos hazai tapasztalatok és az országos tisztifőorvos szerepe a járvány elleni védekezésben. Börtönügyi Szemle 2021/3-4. p. 81.

<https://bv.gov.hu/sites/default/files/BSZ%202021-3-4%20Online.pdf> (Letöltés dátuma:2025.12.30.)

⁸⁷⁶ Kakóczi Krisztián (2021): Az egészségügyi válsághelyzet hatása az idegenrendészeti fogvatartási rendszerre. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIII. Pécs 2021. p. 269.

A fogvatartottak jelentős számú megbetegedése főként annak súlyosságától függően jelentett plusz megterhelést az intézményeknek, mivel a kórházi ellátást igénylő külföldiek folyamatos őrzéséről alapvetően neki kellett gondoskodnia. A kialakult pandémiás⁸⁷⁷ helyzet miatt a biztonsági szempontok figyelembevételével az országos szakirányító reaktív jogi eszközökkel kívánta lassítani a vírus terjedését,⁸⁷⁸ próbálta megóvni az őrizeteseik és a saját állomány egészségét. Ezen belül sor került az idegenrendészeti őrizeti rendszer működésének átalakítására és az elengedhetetlenül szükséges represszív⁸⁷⁹ jellegű intézkedések bevezetésére. A korábban kialakított intézményi struktúra és az alacsony fogva tartotti létszám összességében jelentős mozgásteret biztosított az országos szakirányításnak a szükséges módosításokra, így az Országos Rendőr-Főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály vezetője 2020. április 23-ai hatállyal 29000/11493/2020. számon új eljárásrend alkalmazását rendelte el az őrzött szállásokon.⁸⁸⁰

A biztonsági és elkülönítési szempontok figyelembevételével módosult a befogadási rendszer, az állomány védőeszközöket kapott, szigorúbb szabályok vonatkoztak a fertőtlenítésre, valamint drasztikusan korlátozták a közösségi kontaktusok lehetőségét. A befogadási rendszer átalakításának tervezése során szükségszerű volt figyelembe venni a rendelkezésre álló létesítmények fizikai adottságait. A győri és a budapesti objektum esetében a létesítmények mérete és belső kialakítása nem tette lehetővé a nagyobb létszámú külföldi elkülönített elhelyezését, mivel mindkettő egyszektoros szerkezetű, és a hálókörletek, valamint a közösségi helyiségek egyazon folyosóról nyílnak. Ezzel szemben a nyírbátori objektum kétszintes épület, három, egymástól jól szeparálható szektorból áll, amelyekhez önálló közösségi helyiségek – hálókörletek, étkező, közösségi tér, mosdók, dohányzók, internetszoba, imaszoba és kondicionáló helyiség – tartoznak. E sajátosságok lehetővé tették, hogy a járványügyi szempontoknak megfelelő kategóriák szerint valósuljon meg a fogvatartottak elkülönítése.

Az új eljárásrend alapján a nyírbátori létesítményben jelölték ki 14 napos karantén végrehajtására szolgáló, 61 fő befogadására alkalmas, valamint az igazolt

⁸⁷⁷ Pandémia: nagy embertömegeket érintő, több országra vagy földrészre, sőt akár az egész világra kiterjedő, fertőző betegség okozta járvány. Forrás: lexiq.hu

⁸⁷⁸ Hautzinger (2020): i.m. p. 48.

⁸⁷⁹ Hautzinger (2020): i.m. p. 55.

⁸⁸⁰ Kakócz Krisztián (2021): i. m. p. 269.

koronavírus-fertőzöttek elhelyezésére a 27 fős befogadókapacitású szektort. Az alacsonyabb fogva tartotti létszám és a hálókörletek száma együttesen lehetővé tették a szükség szerinti izolációt. A harmadik, 72 fő elhelyezésére alkalmas szektor továbbra is az egészséges, egyedülálló férfiak őrzését szolgálta. A sérülékeny csoportok fogva tartását a budapesti objektumba helyezték át, ahol a meglévő struktúrához képest egy további elkülönítő körletet alakítottak ki. A győri létesítmény feladatköre változatlan maradt, ugyanakkor az intézkedés rögzítette, hogy annak bevonására a fogva tartásba kizárólag a járványhelyzet alakulásának függvényében kerülhetett sor. Az intézkedés alapján családok befogadására kizárólag akkor van lehetőség, ha a szükséges őrizeti kapacitás rendelkezésre áll, ugyanakkor az őrizet elrendelését a C(2020) 2516 számú Bizottsági Közleményben⁸⁸¹ foglaltaknak megfelelően lehetőség szerint mellőzni kellett. A veszélyhelyzeti eljárásrendet 2022 július 21-ig kellett alkalmazni, ezt követően az intézmények a normál befogadási és elhelyezési szabályok szerint tevékenykednek.⁸⁸²

A vírus terjedésének megakadályozása érdekében kötelezővé tették az orrot és szájat fedő maszk, gumikesztyű és védőfelszerelések (FFP2/3 maszk, védőszemüveg, védőruha) viselését, a rendszeres kézfertőtlenítést, valamint a belépéskori lázmérést. A szükséges eszközöket a megyei rendőr-főkapitányságok biztosították. Az igazoltan fertőzöttek körletén az őrök speciális védőfelszerelést viseltek. A fertőzöttek étkeztetése során egyszer használatos eszközöket kellett alkalmazni. A fertőzött külföldi távozását követően a helyiséget és textíliákat fertőtleníteni kellett. Az orvosi vizsgálatok esetén ki kellett jelölni azt a rendelőt, ahol kizárólag a légúti tünetekkel rendelkező, a gyanús és az igazolt koronavírus fertőzött őrizetes egészségügyi ellátására került sor. Ahol csak egy vizsgáló helyiség volt, ott időben el kellett különíteni az egészséges és beteg személyek egészségügyi ellátását. Az eljárásrend kitért az ORFK Humánigazgatási Szolgálat Egészségügyi Szakirányító és Hatósági Főosztálya által készített részletes módszertani útmutatóra, amelyek a kézfertőtlenítés, a védőeszközök szakszerű használata, a helyiségek és eszközök fertőtlenítése, valamint az idegenrendészeti őrzött szállások és szolgálati járművek higiéniai rendjének szabályozására vonatkoztak.⁸⁸³

⁸⁸¹ A bizottság közleménye Covid-19: Iránymutatás a menekültügyi és a visszatérési eljárásokra vonatkozó uniós rendelkezések végrehajtásáról, valamint az áttelepítésről. 2020/C 126/02 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020XC0417\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020XC0417(07)) Letöltés dátuma: 2021.06.03.

⁸⁸² Az ORFK Határendészeti Főosztály adatai alapján

⁸⁸³ Az ORFK Határendészeti Főosztály adatai alapján

Kiemelt fontossággal bírt a közösségi kontaktusok korlátozása. Az igazolt koronavírus fertőzöttek és a megfigyelés alatt állók elkülönítésén túl az eljárásrend kitért arra, hogy a fertőzés terjedésének őrzött szálláson belüli megakadályozása érdekében a különböző szektorok egymástól történő izolálásra az őrzött szállás vezetője az egészségügyi szolgálat bevonásával kellett intézkedni. Az országos szakirányító törekedett arra, hogy a fogvatartottak jogait csupán a legszükségesebb mértékben korlátozza. Az eljárásrend leszögezte, hogy az őrzött szállás vezetője az őrizetesk részére a lehetőségekhez képest maximális mértékben biztosítsa a jogszabályokban meghatározott alapvető jogok gyakorlását, úgymint a panasztételhez, kapcsolattartáshoz, szabad vallásgyakorláshoz, szabad levegőn tartózkodáshoz stb. való jogot.⁸⁸⁴ Az alacsony fogva tartotti létszám miatt az intézményekben elegendő hely állt rendelkezésre a járványügyi szabályok betartásához, így ezen felül nem volt szükség drasztikus korlátozások bevezetésére. A külföldiek kapcsolattartási jogának gyakorlásában az egyedüli jelentős változást a látogatási tilalom bevezetése okozta, amely intézményenként eltérő módon zajlott. A nyírbátori őrzött szállás esetén a látogatási tilalmat a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság orvosa rendelte el 2020. március 17-től június 7-ig, majd 2020. szeptember 09-től 2021. június 7-ig. A repülőtéri objektumban 2020. március 18-tól kezdődően a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság rendészeti igazgatója rendelte el a korlátozást., míg a győri intézmény az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Igazgatóság Határrendészeti Főosztálya által 2020. március 26-tól elrendelt korlátozást vette alapul. A rendelkezés nem vonatkozott a telekommunikációs eszközökön történő kapcsolattartásra. Az őrzött szállásokon levő külföldiek részére továbbra is folyamatosan biztosított volt egyrészt az intézmény biztosította személyi számítógépeken a korlátlan internethasználat, illetve a telefonkártyával működő – visszahívható – nyilvános telefonkészülékkel a jogi képviselőkkel, külképviseletekkel és a hozzátartozókkal történő kapcsolattartás. A személyes kontaktusok csökkentése érdekében felfüggesztetek a végrehajtói állomány csoportos képzési foglalkozásait is.⁸⁸⁵

A vírus terjedését ezek ellenére sem lehetett megállítani. 2020. március 1-től 2021. május 31-ig terjedő időszakban a külföldiek körében összesen 16 fő esetében igazolódott be a vírusfertőzés, ez a vizsgált időszakban fogva tartott 566 fő őrizetesknek mindösszesen

⁸⁸⁴ Az Országos Rendőr-Főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály vezetőjének 29000/11493/2020. számon kiadott eljárásrendje az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetek végrehajtásáról a járványügyi veszélyhelyzet idején 8. pont

⁸⁸⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

2,82%-a. Az őrzött szállások végrehajtói állományában ettől lényegesen nagyobb volt az igazolt fertőzöttek aránya, az állomány 25,15%-át érintette, a nyírbátori intézmény állományának 23%-a, a győri intézmény állományának 37,5%-a, míg a repülőtéri őrzött szállás állományának 15,4%-a esett át a fertőzésen.⁸⁸⁶ Ezek az adatok magasabbak, mint a Központi Statisztikai Hivatal lakónépesség szerinti nyilvántartás,⁸⁸⁷ valamint a koronavírus fertőzötteket területi alapú kimutatása⁸⁸⁸ alapján kalkulált arányok, mivel a vizsgált időszakra vonatkozóan Budapest esetében 8,25%, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyében 7,514%, Győr-Moson-Sopron Megyében 9,89%-os volt az igazolt fertőzöttek aránya.⁸⁸⁹

A pandémiás időszak kezdetén az a tudat, hogy a vírus ellen sem gyógyszer, sem védőoltás nem volt, jelentős pszichikai terhelést jelentett a végrehajtó állomány számára. A védőeszközökkel szembeni általános bizalmatlanság, illetve használatuk kezdeti nehézségei mindezt csak fokozták. A végrehajtók joggal féltették egyrészt saját egészségüket, másrészt főként attól tartottak, hogy saját megfertőződésük esetén a vírust továbbadhatják szeretteiknek, főként a különösen veszélyeztetett korosztályba tartozó idős szüleiknek. Ez negatívan befolyásolta a követelményszintű szolgálat ellátást, az állomány aktivitása csökkent, a biztosított védőeszközök ellenére főként az igazolt fertőzöttek elhelyezési körletén. Hatványozottan érezhető volt még a betegség miatt kialakult jelentős létszámhiány, valamint a képzési foglalkozások elmaradása. A nehézségek ellenére fegyelemsértés, mulasztás nem következett be.⁸⁹⁰ Az feladatvégrehajtásra pozitív hatással volt, hogy az állomány döntő része úgy értékelte, hogy saját biztonságuk és szeretteik védelme érdekében, valamint feladataik ellátása miatt szükséges a koronavírus elleni védőoltás beadása. A nyírbátori állomány 52%-a, a győri állomány 47%-a míg a repülőtéri őrzött szállás állományának 69 %-a kapta meg a védőoltást 2021 május 31-ig.⁸⁹¹ A végrehajtó állomány átoltottsága jelenleg az országos átoltottsági statisztika adatait alapul véve az országos átlag közelében volt (2021. május

⁸⁸⁶ Kakócz (2021): i.m. p. 274.

⁸⁸⁷ Központi Statisztikai Hivatal: A lakónépesség nem, vármegye és régió szerint, január 1. https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0034.html (Letöltés dátuma: 2024.03.22.)

⁸⁸⁸ Magyarország Kormánya: Koronavírus <https://koronavirus.gov.hu/terkepek/fertozottek> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)

⁸⁸⁹ Kakócz (2021): i. m. p. 274.

⁸⁹⁰ AZ ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁸⁹¹ Kakócz (2021): i. m. p. 275.

31-én az országos átoltottság 52,68% volt),⁸⁹² egyben a már védett állomány arányát emelte a fertőzésen átesettek száma is.

A betegségekkel kapcsolatosan a kérdőíves felmérés eredménye megosztó, az állomány 57%-a egyértelműen tart attól, hogy megfertőződhet a külföldiek által behurcolt betegségektől, 28%-uk nem gondolja, hogy ennek valós alapja volna, míg 15%-uk szerint erre alig van az esély.

Szintén rendszeres, visszatérő jelenség az őrizet során, hogy a külföldiek máraz őrizet elrendelésekor is pszichés és mentális betegségben szenvednek, az ebből adódó szorongás, depresszió és poszttraumás stressz zavar, amelyek gyakran súlyosbodnak az őrizet időtartamának növekedésével. A fogvatartás környezete súlyosbíthatja a mentális zavarokat, amely fokozott fizikai és pszichológiai egészségi problémákhoz, valamint önkárosításhoz vezet. Az esetek megelőzése, illetve kezelése érdekében pszichoszociális ellátást és tanácsadást biztosító európai uniós forrásból finanszírozott projekt⁸⁹³ az őrzött szállásokon 2012. március 1. és 2013. február 28. között, melynek keretében pszichológusok segítették enyhíteni, feldolgozni a pszichés feszültségeket, csökkenteni az ön- vagy mások elleni agresszió eszkalálódásának valószínűségét. A projektet követően már kimondottan a segítő szakemberek szakirányú képzése folyt 2018. június 30-ig, szintén európai uniós forrásból,⁸⁹⁴ melynek később már nem volt folytatása.

8.2. Családok, egyedülálló nők fogva tartása és az életkor meghatározás kérdései

A családi kötelékben – akár 18 év alatti gyermekkel együtt – történő fogva tartás lehetőségére kizárólag az idegenrendészeti, valamint a menekültügyi eljárás ad lehetőséget, a személyi szabadság ilyen speciális körrel szembeni korlátozására a bűnügyi, szabálysértési vagy közbiztonsági érdekből elrendelt őrizet keretében nincs lehetőség.

A kisgyermekes családok és az egyéb sérülékeny csoportokat 2014. július 1-től 2017 júliusáig a kiskunhalasi intézmény egyik kifejezetten erre a célra kialakított 46 fő befogadására alkalmas speciális objektumában, majd ez követően a nyírbátori intézmény

⁸⁹² Magyarország Kormánya: Koronavírus <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/5-millio-147-ezer-beoltott-156-az-uj-fertozott-elhunyt-5-beteg> (Letöltés dátuma:2024.10.01)

⁸⁹³ EVA/2011/3.3.2

⁸⁹⁴ MMIA-3.1.4-2015-00003 „Szakszerűség és kompetencia” című projekt

földszinti 27 fő szektorában helyezték. A Covid-19 idején elrendelt változásokat követően 2020. áprilistól a sérülékeny csoportok őrizetét a budapesti objektumba helyezték át. A sérülékeny kategóriák őrizetbe vétele 2014-2015-ben még általános gyakorlat volt az idegenrendészeti hatóságok részéről, hogy a rendelkezésre álló speciális épület férőhelyeit maximálisan kihasználták. Az átlagos fogva tartotti létszám 2015-ben 30,5 fő volt, úgy ez 2016-tól kezdődően fokozatos csökkenést mutatott. 2016-ban 91,4 fő, 2017-ben 4,5 fő, majd a második félévtől kezdődően a nyírbátori intézményben 7,8 fő volt. 2018-ban ez gyakorlatilag nem változott, 7,9 fő volt, míg 2019-ben már csak 2,25 fő volt. A 2020 áprilisától a budapesti intézményben 4,4 fő, 2021-ben 2,5 fő, 2022-ben 2 fő, míg 2023-ban már csak eseti jelleggel helyezettek el rövid időre őrizeteseit, akik döntő többsége egyedülálló nő volt.⁸⁹⁵ A szabályok szerint az egyedülálló nők és a családok külön kerülnek elhelyezésre, ám ugyanabban az épületben, lakóteret több elemét közösen használva. Tipikus probléma és konfliktusforrás a családok esetében a hozzátartozóként jelenlevő fiatal – aki ugyan 18 (2024-től kezdődően 16!) év alatti, ám már nem feltétlenül gyermek – és az egyedülálló nők jelenléte, valamint az esetlegesen konfliktusba kerülő gyermekek esetén a szülők szélsőséges magatartása.⁸⁹⁶ Felügyeletük női őr- és kísérő állományt, valamint nagyfokú figyelmet és empátiát igényel, egyben kiemelt figyelmet kell fordítani a muszlim kulturális közegből érkezők esetén a nők helyzetéből adódó szabályok teljeskörű betartására.

Jogszabályi előírás, hogy kísérő nélküli 18 év alatti személyt nem lehet őrizetbe venni és őrizetben tartani⁸⁹⁷, ez alól a családi kötelékben fogvatartottak képeznek kivételt. Ennek ismeretében gyakori jelenség volt, hogy a szabályokat előzetesen, vagy a fogva tartás során később megismerve fiatal külföldiek – személyazonosító okmányok hiányában – magukat következetesen 18 év alattinak vallották, így próbálva elkerülni vagy megszüntetni az őrizetet. Ennek célja az volt, hogy a 18. életévet még be nem töltött külföldiek részére az idegenrendészeti hatóság kötelező tartózkodási helyet jelölt ki, ami rendszerint nyílt befogadó állomás, ahonnan – tekintet nélkül a folyamatban levő eljárásra – szabadon távozhattak. Számuk továbbra sem elhanyagolható. A rendőrség 2011-ben 359 fő, 2011-ben 875 fő, 2013-ban 465 fő, 2014-ben 1174fő, 2015-ben 1528 fő, 2016-

⁸⁹⁵ Az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

⁸⁹⁶ Az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁸⁹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról.

ban 255 fő, 2017-ben 182 fő, 2018-ban 3 fő, 2019-ben 12 fő, 2020-ban 23 fő, 2022-ben 22 fő kísérő nélküli kiskorúval szemben intézkedett. Őrizet elrendelése helyett esetükben a hatóság gyermekvédelmi intézetet jelölhet ki kötelező tartózkodási helyként. Gyakori, hogy innen rövid időn belül önkényesen, – személyi szabadságuk korlátozásának hiányában – távoznak a fiatalok, pl. 2011-ben 25, 2012-ben 166, 2013-ban 165 fiatal hagyta el ilyen módon a fóti intézményt.⁸⁹⁸

A rendőrségi protokoll alapján a magukat fiatakorúnak valló külföldit orvosi vizsgálatnak vetik alá, ahol különböző élettani jegyeket vizsgálva próbálják megbecsülni az életkorukat. Az életkor meghatározás a legtöbb esetben a külföldi fizikumának pusztán megfigyelésére korlátozódik, a másodlagos nemi jelleg fejlettsége, az arcszörzet és a fogazat vizsgálatára. Ritkábban kerül sor a csontozat vizsgálatára, ekkor a kéztőcsont, a kulcscsont vagy a csípőlapát röntgen felvételeit vizsgálja egy igazságügyi orvosszakértő.⁸⁹⁹ Egyik eljárás sem tekinthető teljesen megbízhatónak, a hibahatár jelentős, olyannyira, hogy az EASO⁹⁰⁰ életkor meghatározásról szóló gyakorlati útmutatója „életkor meghatározás” kifejezés helyett az „életkor becslés” kifejezés használatát javasolja. A természettudományok mai állása szerint nem rendelkezünk egyetlen olyan módszerrel melynek segítségével, biztonsággal megállapítható lenne egy ember biológiai életkora, a legmegbízhatóbbnak tartott módszerek is legalább 1 éves hibahatárral működnek.⁹⁰¹

A magyarországi gyakorlatban ennek megfelelően 2024. március 01-ig 18 év alatti vagy feletti az általánosan elfogadott pontosságú meghatározás. A 18 évesnél fiatalabbnak ítélt személyek már eleve nem kerültek őrizetbe, a már elrendelt őrizetet pedig azonnal megszünteti az elrendelő hatóság, amennyiben az életkor meghatározást végző orvos véleménye szerint a külföldi nem töltötte be a 18. életévét. Az ilyen ok miatt fogva tartott egyedülálló fiatal sok esetben – életkorából vagy testi fejletlenségéből adódóan – az őrizetesi hierarchia aljára kerül, így könnyen válhat támadások, zaklatások célpontjává. Testi és lelki épségük megóvása nemegyszer jelentős pluszfeladat elé állítja az őrzött szállást. A 2024. március 01-től hatályos Btátv. az őrizet alsó korhatárát a kísérő

⁸⁹⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁸⁹⁹ Kakócz Krisztián (2022): Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői. Határrendészeti Tanulmányok 19(2), p. 47.

⁹⁰⁰ EASO European Asylum Support Office (Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal). <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/bz0213822huc3.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.02.15.)

⁹⁰¹ Kricskovics Antal (2013): Kiskorú migránsok életkorbecslése – orvosi lehetőségek és idegenrendészeti elvárások. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Pécs 2013. p. 276.

nélküli kiskorúak esetén 18 évről 16 évre szállította le.⁹⁰² Az országos szakirányító álláspontja szerint a csökkentett korhatár kapcsán az életkormeghatározásra vonatkozó gyakorlati tapasztalatok még nem állnak rendelkezésre, egyben jelen körülmények között nem tervezik a korhatár közelébe eső kísérő nélküli kiskorúak őrizetbe vételét.⁹⁰³

A kísérő nélküli kiskorúak életkor meghatározásra vonatkozó külföldi tapasztalatok elég kedvezőtlen képet mutatnak. Svédországban 2017-ben az Országos Igazságügyi Orvosi Tanács 7858 kísérő nélküli kiskorút vizsgált meg, közülük 6628-at egyértelműen túlkorosnak minősítettek.⁹⁰⁴ A menekültügyi hatóság 5700 esetben használta fel a vizsgálat eredményeit, melynek 79%-ban úgy döntött, hogy az állítólagos kiskorút felnőttként kezeli.⁹⁰⁵

A korhatárhoz közel eső fiatalok kapcsán az interjúk rávilágítottak arra, hogy a kérdés közismert a végrehajtó állomány körében. *„Igen, tisztában vannak vele hogyha fiatakorúnak vallják magukat akkor a hatóság megszünteti az őrizetüket és nyílt befogadó állomásra kerülnek. Az ehhez szükséges életkor meghatározást a rendőrségi orvos végzi, amit ő megállapít, nekünk azt kötelezően el kell fogadnunk. Van olyan, hogy ránézésre is látszik, hogy igen fiatal a külföldi, ugyanakkor gyakori, hogy szemmel láthatóan jóval már jóval idősebb, 30-as vagy már meglelt korú, ősz hajú őrizetese próbálkoztak ezzel a módszerrel. Ellenben az ázsiaiak esetén sokszor tényleg nagyon nehéz még megbecsülni is a valós életkort. Amennyiben jelzik, hogy fiatakorúak, nem tehetünk mást, mindenképpen el kell vinnünk az orvoshoz.”* mondta el az interjút adó főtiszt.

Az egykori orosz őrizetes szerint:” volt, hogy tényleg fiatalnak tűnő arab vagy afgán került be ide, azt viszont nem tudom, hogy ők fiatalabbak lettek volna 18 évesnél. Egyik sem viselkedett úgy, mint egy gyerek. Úgy tudom, hogy náluk sok helyen már a 15-16 éves fiúk is férfinak számítanak, akik férfiként viselkednek, társaik úgy is kezelik őket. Nekem az egyik nagybátyám részt vett 1985-ben az afganisztáni harcokban, ő mesélte, hogy sokszor szinte gyerekek ellen harcoltak.”

⁹⁰² Btátv. 131.§ (3).

⁹⁰³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁹⁰⁴ Daniele Scalea (2019) Migráció. Alapjogokért Központ Budapest 2019. p. 120.

⁹⁰⁵ The Local Impact of Sweden's asylum age assessment tests revealed 2017.12.04.

<https://www.thelocal.se/20171204/impact-of-swedens-asylum-age-assessment-tests-revealed> (Letöltés dátuma: 2023.08.10.)

8.3. A végrehajtó állománnyal szemben támasztott speciális követelmények

Az őrzött szállások sajátossága, hogy a fogvatartottak őrzését, kísérését, szállítását a hivatásos rendőrökből álló őr-kísérői állomány mellett a munkavállalóként foglalkoztatott fegyveres biztonsági őrök hajtják végre. A nyírbátori intézményben 60 fő hivatásos rendőr és 160 fő fegyveres biztonsági őr, a győri intézményben 34 hivatásos rendőr és 21 fegyveres biztonsági őr, a repülőtéri őrzött szálláson 21 hivatásos rendőr és 56 fegyveres biztonsági őr lát el szolgálatot.⁹⁰⁶ A győri és a repülőtéri objektum állománya a fogva tartási feladatok mellett objektumbiztonsági tevékenységet is végez, míg a nyírbátori állomány az őrzött szálláson kívül a 105 fő befogadóképességű menekültügyi őrzött befogadó központban fogva tartott külföldiek őrzését is végrehajtja. Az őrizeti helyeken rendszeresített létszám az eredeti befogadó kapacitást figyelembe véve szakmai szempontok alapján lett meghatározva. A későbbi befogadó kapacitás növelést nem mindig követte az állomány számának emelése. Különösen szembetűnő volt ez a nyírbátori intézménynél, ahol az őrzött szállás feladatul kapta a 105 fő befogadóképességű menekültügyi őrzött befogadó központ⁹⁰⁷ őrzését, változatlan számú végrehajtói állomány mellett. Mindezek mellett az őr-kísérő állomány is szembesül az elhelyezési körülményekből adódó bezártság érzetével, a gyakori monotonitással, valamint a 24 órás munkarend okozta megterheléssel. Ezek hatása fokozottan jelentkezik a 2010-től az őrzési és kíséresi feladatok többségére alkalmazott fegyveres biztonsági őr állománynál. A rendszerbe való bevonásuk célja kettős volt. Egyrészt a már akkor is jelentkező létszámhiány miatt született arról döntés, hogy a rendőrségi objektumok őrizetét ne hivatásos rendőrök, hanem a rendőrséggel munkaviszonyban álló fegyveres biztonsági őrök végezzék.⁹⁰⁸ Az őrzött szállásokon és a menekültügyi őrzött befogadó központokban az objektumőrizeti feladatokon túl személyőrzési és kíséresi feladatokat is el kell látniuk⁹⁰⁹. A másik ok egyértelműen pénzügyi jellegű volt, hiszen a munkavállalóként foglalkoztatott fegyveres biztonsági őrök fizetése jóval alatta marad a hivatásos állományú tiszthelyettesének. Az alacsony juttatás eleve nem segíti elő a

⁹⁰⁶ Az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

⁹⁰⁷ 29/2013. (VI. 28.) BM rendelet a menekültügyi őrizet végrehajtásának szabályairól és a menekültügyi óvadékról 1. § a).

⁹⁰⁸ Lippai Zsolt (2021): Az elmosódó határvonalak margójára. Szakmai Szemle. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat tudományos-szakmai folyóirata, 19(1), p. 157.

⁹⁰⁹ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról. 37. pont.

feladatokra leginkább alkalmas, az elvárható szinten kvalifikált, pszichikai és fizikai alkalmassággal bíró személyek jelentkezését, így a felvételi követelmények is ezek figyelembevételével lettek meghatározva. A jelentkezők többségét a garantált bér, és a kiszámítható szabadidőt biztosító váltásos⁹¹⁰ szolgálati rendszerhez igazított, 24/72-es munkarend vonzza, ami azt jelenti, hogy a 24 órás szolgálatot követően az állomány tagját 72 óra szabadidő illeti meg. Az elmúlt 11 év tapasztalatai alapján látható, hogy a munkavállalók rendszerint csak addig maradnak alkalmazásban, amíg máshonnan kedvezőbb ajánlatot nem kapnak. Különösen igaz ez az ország fejlettebb, több és jobban fizető munkalehetőséget biztosító nyugati régiójára. A győri őrzött szállásra felvett fegyveres biztonsági őrök állomány 2011 és 2016 között gyakorlatilag kicserélődött, a fluktuáció 86%-os volt.⁹¹¹

A munkarend kedvezőtlenebbé válásának hatásai igen szemléletesen mutatkoztak meg a nyírbátori intézményben, ahol 2023. június 1-től szűnt meg a 24/72-es munkarend. A változás következtében az adott évben gyakorlatilag megduplázódott a szervezete elhagyó fegyveres biztonsági őrök száma, a 2021 évi 22 fő, illetve a 2022 évi 23 fő helyett 2023-ban 43-an távoztak, ugyanakkor a hivatásos állományból mindösszesen 5 fő távozott kifejezetten ebből az okból.⁹¹²

A fegyveres biztonsági őrök munkavégzése során számos, a szolgálat ellátását nehezítő körülménnyel szembesültek. Előfordult, hogy a szervezeti hierarchiában magasabb pozíciót betöltő, hivatásos rendőr állomány gyakran túlzott terhelést rótt az alattuk álló fegyveres biztonsági őrökre, melynek következménye a túlterhelés és a kialakuló frusztráció volt jellemző. A fegyveres biztonsági őrök azt tapasztalták, hogy a velük szemben támasztott elvárások mértéke nagyobb, miközben a jelentősen magasabb jövedelemmel rendelkező hivatásos rendőrök terhelése mérsékeltebb. A kérdőíves felmérés során a kitöltő fegyveres biztonsági őrök 65%-a nyilatkozott úgy, hogy megterhelésük jóval magasabb a hivatásos állományú rendőrökénél, míg a kitöltő rendőrök 52%-a ezzel nem értett egyet.

A rendszeresen cserélődő, rövid szolgálati idővel rendelkező, kevés szakmai tapasztalattal bíró állomány jelenléte nem segítette elő az elvárt magas szakmai színvonalú végrehajtást, és ezzel együtt folyamatosan tartós többletterhelést okoz az őket

⁹¹⁰ 10/2015. (VII. 6.) ORFK utasítás a hivatásos állomány tagjainak szolgálatteljesítési idejéről és a szolgálati időrendszerekről. 16. pont.

⁹¹¹ ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁹¹² A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

betanító, nagyobb tapasztalattal rendelkező hivatásos vagy munkavállalói állománynak. A felsorolt tényezők összességében rendszerszinten akadályozták a jogszabályban, illetve szakmai standardokban megfogalmazott, szakszerű, hatékony, következetes és egyben humánus fogva tartás megvalósítását.

A szükséges szolgálati létszám biztosításának kérdésében viszont egbevágott a két kategória véleménye, a hivatásos rendőrök 74%-a, a fegyveres biztonsági őrök 69%-a értet teljesen egyet azzal az állítással, hogy az őrzött szállások végrehajtói állománya teljes fogvtartotti létszám esetén nem képes az elvárt szinten feladatát teljesíteni. Főként a nyírbátori intézmény esetében jelent gondot, hogy a 160 férőhelyes őrzött szállás mellett a 102 fős menekültügyi őrzött befogadó központot is őrizniük kell. Tény, hogy a menekültügyi fogvatartás jelenleg gyakorlatilag minimálisan kihasznált, ugyanakkor az őrizet alkalmazásának változása esetén a probléma rövididőn belül jelentkezne, ahogy korábban már többször is.⁹¹³

A külföldiek idegenrendészeti célú őrzete számos olyan speciális követelményt támaszt a végrehajtói állománnyal szemben, amely más szakterületen kevésbé, vagy egyáltalán nem jelentkezik. A fogva tartásra vonatkozó szakismeret, a multikulturális ismeretek, a kommunikációs nehézségek, a speciális intézkedéstechnikai, taktikai és lélektani ismeretek összessége együttesen olyan méretű, hogy az kizárólag tartós és célirányos felkészítés eredményeként sajátítható el, készség szintű alkalmazásuk többéves tapasztalatot kíván. A külföldiek fogva tartására vonatkozó specifikus ismeretek oktatásnak kötelezettségét a 27/2011. (XII. 30.) ORFK utasítás⁹¹⁴ tartalmazza, ellenben annak tartalmát nem nevesíti. A szakterületre vonatkozó 2012-es helyzetértékelés a őrzött szálláson szolgálatot teljesítő fegyveres biztonsági őrök és a hivatásos állomány konfliktuskezelő, kommunikációs és interkulturális felkészültsége elmarad az elvárhatótól, így az intézkedések szakszerűsége és hatékonysága elmarad az elvárható szinttől. Ezen túlmenően hiányoznak a szakmai ismereteik a külföldiekkel kapcsolatos bánásmódot illetően. A fegyveres biztonsági őrök az alkalmazásuk rövid időtartama alatt mély tapasztalatot, rutint nem szerezhettek – nem alakult ki a fogvatartottakkal kapcsolatos konfliktusok és játszmahelyzetek kezelésének megfelelő gyakorlata. Az őrök

⁹¹³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁹¹⁴ 27/2011. (XII. 30.) ORFK utasítás a harmadik országbeli állampolgárokat fogva tartó intézmények esetén a multikulturális környezetben végrehajtott rendőri intézkedésekről 6. pont

és a hivatásos állomány helytállását tovább nehezíti az a körülmény, hogy jellemzően rossz pszichés és fizikai állapotban lévő emberekkel dolgoznak.⁹¹⁵

Annak érdekében, hogy a többségitől eltérő kulturális jegyek, sajátos vallási és egyéb szokások, magatartási sajátosságok megfelelő összegzése hatékony legyen, a szakterület külső szakemberek segítségét vette igénybe. Az Országos-Rendőrfőkapitányság és a Menedék - Migránsokat Segítő Egyesület közös pályázatot nyújtott be az Európai Parlament és a Tanács 2007/575/EK határozata⁹¹⁶ által biztosított európai uniós alap felhasználásra a visszatérés területén tevékenykedő szakemberek képzésére.⁹¹⁷ A projekt célja az volt, hogy az őrzött szállásokon dolgozók szakmai kompetenciáját kiscsoportos tematikus képzésekkel növelje, a segítő szakemberek és a rendőrségi alkalmazottak közötti együttműködést erősítse, valamint a konfliktuskezelő képességet támogassa. További cél volt az állomány belső képzésének fenntarthatóságát elősegíteni, valamint a korábban zajlott képzések során megszerzett tudást elmélyíteni. A képzés keretében multikulturális ismeretek oktatására, Nemzetközi Oktatási Központjának taktikai házában lélektaktikai és interkulturális kompetenciafejlesztő tréningre, az egészségügyi asszisztensek kompetenciafejlesztésére került sor. A program osztatlan sikert aratott, igen hatékornak bizonyult, később – hasonlóan európai uniós forrásból – 2018-ig folytatódott.⁹¹⁸ Az egyik őrzött szállás vezető szavaival élve *“Igazi szaktudás ekkor érkezett utoljára a rendszerbe”*. Az azóta eltelt idő alatt a fegyveres biztonsági őrség állománya gyakorlatilag lecserélődött, így a szaktudás – kiegészülve a gyakorlati tapasztalattal jelentős része elveszett.

8.4. Nők a végrehajtó állományban

Az őrzött szállások őr-kísérői állományában mind a hivatásos, mind a fegyveres biztonsági őrök között jelentős számban teljesítenek szolgálatot hölgyek. A 2016-os adatokat nézve a hivatásos állomány esetében a hölgyek aránya 18,3%, a fegyveres biztonsági őrök esetén 16,45%-volt. A sérülékeny csoportok fogva tartása miatt elvileg a

⁹¹⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/575/EK határozata (2007. május 23.) a „Szolidaritás és a migrációs áramlások igazgatása” általános program keretében a 2008–2013-as időszakra az Európai Visszatérési Alap létrehozásáról.

⁹¹⁷ EVA/2012/4.2.2, MMIA-3.1.4-2015-00003

⁹¹⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

kiskunhalasi intézményben kellett volna magasabb részarányban jelen lenniük, ám ez nem így volt. A nők aránya Nyírbátorban a hídavatásos állomány tekintetében 17,2%-a, a fegyveres biztonsági őroknél 13,8%-a volt nő, Kiskunhalason ez az arány 11% és 15,9%, Győrben 29,4% és 22,2%, míg a repülőtéri intézmény esetében 23,8% és 13,2% volt, ettől jelentős eltérés azóta sem mutatkozott.⁹¹⁹

Ahhoz, hogy a miért is merül fel potenciális problémaként jelenlétük ennél e tevékenységnél, vizsgálni kell a muszlim kultúrában a női szerepet. Míg az európai zsidó-keresztény kulturális értékeket követő társadalmakban ma a nők rendszerint minden tekintetben egyenjogúak a férfiakkal, addig a muszlim világban szerepük és mozgásterük lényegesen korlátozottabb. Igaz ez annak ellenére, hogy bár a Korán szerint a férfi és a nő különböző, „*És a férfi nem olyan, mint a nő*”⁹²⁰, ugyanakkor a férfi és a nő egyanrangú félnek számít legalábbis, hiszen Mohamed próféta szavaival élve: „*A nők a férfiak teljes értékű testvérei.*”⁹²¹ Jelentősen eltér viszont a két nem általánosan elfogadott társadalmi szerepe. Az iszlám kultúrában a férfi férfinak kötelessége ellátni a családját és megteremtetni mindent ahhoz, hogy biztosítsa hétköznapi megélhetésüket, a nő szerepe viszont kifejezetten az otthon melegének megteremtése, a gyermekek gondozása. Az iszlám tanításai kiemelik az anyaság kiemelkedő helyzetét és szentségét, ugyanakkor az iszlám társadalmak kifejezetten paternalisták. Általános a zaklatás, a korlátozás, az alávetettség, a muszlim nők életének kényszerű tartozékai az iszlám világban és az európai muszlim közösségekben egyaránt.⁹²² A nők esetében általános, hogy mozgásukat, társas kapcsolataikat, tevékenységüket korlátozzák, ami kifejezetten megnehezíti például a munkavállalást. Az International Labour Organisation⁹²³ 2016-os adatai szerint a közel-keleti arab országokban a nők 36,7 %-a dolgozik, Észak-Afrikában 18,8 %-uk, míg a szub-szaharai országokban 56 % ez az arány.⁹²⁴

⁹¹⁹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁹²⁰ Korán 3:36 Quran.com

<https://quran.com/ali-imran/36> (Letöltés dátuma: 2024.11.30.)

⁹²¹ Musnad Ahmad (1996): Al-Silsilah al-Šaḥīḥah *Riyadh*: Maktabat al-Ma‘ārif, 2862.

⁹²² Abdessamad Belhaj és Speidl Bianka (2016): A nők a muszlim társadalomban Migrációkutató Intézet <https://migraciokutato.hu/2016/09/29/a-nok-a-muszlim-tarsadalomban-publicisztika/> (Letöltés dátuma: 2024.10.17.)

⁹²³ Nemzetközi Munkaügyi Szervezet A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet az ENSZ szakosodott szervezete. 1919-ben alapították, fő célja: a munkavállalók alapvető munkaügyi és szociális jogainak védelme. Székhelye Genfben van.

Forrás: <https://www.ilo.org/>

⁹²⁴ Abdessamad Belhaj és Speidl Bianka (2016): A nők a muszlim társadalomban Migrációkutató Intézet <https://migraciokutato.hu/2016/09/29/a-nok-a-muszlim-tarsadalomban-publicisztika/> (Letöltés dátuma: 2024.10.17.)

Az iszlám etika szerint a nő méltósága szerénységében és engedelmisségében rejlik. Csöndesen, visszafogottan kell viselkednie, ugyanakkor kerülnie kell a kedves beszédet, lágy hangot a férfiakkal, testét el kell takarnia. Tekintetét és bájait meg kell őriznie a kijelölt férfi számára. A házasságkötésig feltétlen engedelmisséggel tartozik szüleinek utána pedig férjének.⁹²⁵ A muszlim asszonyoknak számos országban kettős, egymást kizáró alternatívák közül kell választaniuk. „Jó házasságra” csak akkor van esélyük, ha kifelé a mély vallási elkötelezettséget mutatnak, jó állásra viszont csak akkor, ha szekuláris felfogásúnak mutatják magukat. A döntést pedig a gazdasági kockázatok alapos mérlegelése után hozzák meg, ha egyáltalán van erre lehetőségük. A munkáltatók, azáltal, hogy a nyugatias értékrendet követelik meg alkalmazottjaiktól, hozzájárulnak a házasság és karrier közötti döntéskényszer okozta feszültséghez. Számos jele van annak, hogy az arab nők nem kérnek a nyugati modellből. A saria pontos szerepéről azonban országoként eltérnek a vélemények, a többség mindenhol elsődleges vagy részleges szerepet szánna a vallási előírásoknak a nemzeti jogrendszerben.⁹²⁶

A muszlim kultúrában ezért a rendőri hivatás tipikusan nem női szerep, az ezzel kapcsolatos aggályokat igen jól foglalta össze Zaid Alsalami⁹²⁷ arra a kérdésre, hogy egy muszlim nő lehet-e rendőr:

„A kérdést több szempontból is vizsgálni kell. A saria⁹²⁸ értelmezése szerint mérlegelni kell, hogy a nő képes-e vallási és erkölcsi kötelezettségeit – például a szerénységet és a helyes viselkedést – a hivatása során megtartani. A rendőri munka sajátosságai, mint a férfi kollégákkal való szoros együttműködés vagy az idegen férfiakkal fizikai kontaktust igénylő helyzetek, alapvető vallásjogi dilemmát vethetnek fel, különösen, ha azok nem minősülnek vészhelyzetnek. Ugyanakkor a női muszlim rendőrök jelenléte a nyugati társadalmakban hozzájárulhat a muszlim közösségek jobb megértéséhez és integrációjához. Ez azonban csak akkor tekinthető elfogadhatónak, ha nem ütközik a nő vallási és családi kötelezettségeivel, összhangot teremtve a szakmai szerepvállalás és a vallásos identitás között.”⁹²⁹ Mindezeket figyelembe véve a női szerepről vallott jelentős

⁹²⁵ Uo.

⁹²⁶ Balázs Judit (2019): Nők és helyzetük az iszlám világban. Acta Scientiarum Socialium 47. p. 97. <https://journal.uni-mate.hu/index.php/asc/article/view/2225/2836>

⁹²⁷ Shaykh Dr. Zaid Alsalami: https://www-al-islam-org.translate.goog/person/shaykh-zaid-alsalami?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hu&_x_tr_hl=hu&_x_tr_pto=sc (Letöltés dátuma: 2024.10.13.)

⁹²⁸ Saria: Forrás: <https://www-britannica-com.translate.goog/topic/sharia/Penal-law> Letöltés dátuma: 2024.02.10.)

⁹²⁹ Al-islam. org. Ask A Question: Can Muslim women be police officers or should they look for a different career path?

értelmezésbeli különbségből adódóan eleve kódolva van a rendőri hivatást választó és szolgálatot teljesítő női örök és a zömében a közel vagy távol-keleti és az észak-afrikai térségből származó muszlim vallású férfi őrizetesei közötti konfliktusok lehetősége.

Az interjúk során kiemelt figyelmet kapott a női örök szerepének és megítélésének vizsgálata valamennyi állománykategóriában. A hivatásos állományú interjúalanyok egyöntetű véleménye az volt, hogy mindenképpen indokolt a hölgyeket állományba venni és tartani, hiszen a külföldi nőkkel kapcsolatos tevékenység során jelenlétük több eljárási cselekmény során (pl. ruházat és csomagátvizsgálás, hálókörlet ellenőrzése) nélkülözhetetlen. Családok és házaspárok elhelyezése esetén nagyon komolyan kell venne azt, hogy egy iszlám vallású nőhöz a férjén kívül más férfi nem érhet,⁹³⁰ így egy intézkedés során a női örök jelenléte mindenképpen szükséges. A gyermekkel együtt fogva tartott családok esetén pedig többen is úgy nyilatkoztak, hogy: *„A kisgyermekkel sokkal jobban tudnak bánni, a gyermekek sokkal kevésbé félnek tőlük, mint bármely más egyenruhás férfitől”*. Az interjú során egyik vezető elmondta, hogy több típusú adminisztratív, illetve szervezési feladat elvégzésére sokkal jobban szereti a hölgyeket, mivel *„jobban tudnak összpontosítani a feladatra, lelkiismeretesebbek, míg a mostani fiatal férfiak többsége nagyon szétszór”*, ugyanakkor felhívta a figyelmet a jelenlétük okozta biztonsági kockázatra is: *„Mindezek mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy egy veszélyesebb intézkedés során a férfi kollégáknak rendszerint több figyelmet kell fordítani a női örök jelenléte esetén az ő biztonságukra, ami megoszthatja vagy el is vonhatja a figyelmüket.”* Az egyik interjút adó ör a véleményét így foglalta össze: *„Szeretek a lányokkal dolgozni, pontosak, figyelmesek. Amennyiben azonban komolyra fordul a helyzet és valakit a földre kell vinni, bilincselni vagy magunkat támadástól megvédeni, semmiképpen nem akarom őket magam körül tudni. Ez a része nem nőnek való. Mindig figyelek arra, hogy ha veszélyessé válik a helyzet, akkor a lányokat azonnal elküldöm.”*

A különböző kultúrkörből érkezett korábbi őrizetesei igen eltérő módon nyilatkoztak a női örökről. Az interjút adó egykori orosz őrizetes szerint *„nekem semmi gondom nem volt a hölgyekkel, sosem viselkedtek velem gorombán vagy sértően. Én*

<https://www.al-islam.org/ask/can-muslim-women-be-police-officers-or-should-they-look-for-a-different-career-path> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)

⁹³⁰ Islamqa.org: <https://islamqa.org/hanafi/qibla-hanafi/35856/what-is-the-proper-gender-interaction-in-islam/>

<https://madrasatelquran.com/can-men-and-women-be-friends-in-islam/> (Letöltés dátuma: 2024.11.22.)

mindig udvarias és kedves voltam velük, talán ezért viselkedtek ők is rendesen. Sosem volt rá okom, hogy durva vagy udvariatlan legyek velük. Nálunk is sok nő dolgozik a miliciában és a hadseregben, tisztelem érte őket. Itt is volt egy nagyon komoly, katonás hölgy, aki még a férfiaknak is keményen parancsolt, senki nem mert neki ellent mondani.” Az interjút adó szír és az afgán férfiak kultúrájuk szokásaiból adódóan gyökeresen eltérő szemszögből ítélték meg a női örök tevékenységét, egymástól független véleményük már nem volt ennyire kedvező. Az afgán férfi szerint *„a nőnek nem ez a dolga, nem szabad így bánnia a férfival,”* míg a szír interjúalany számára egyértelműen az volt nehezen elfogadható, hogy *„egy pici asszony akart nekem parancsolni.”*

Az őrzött szállásokon mindenképpen szükség van a női örök jelenlétére, mivel hiányukban a rendőrség jogszabályi kötelezettségeit, egyben a biztonságos, rendkívüli eseményektől menetes fogva tartást biztosítani nem tudná. A női örök és a férfi őrizetesk között viszony érzékeny terület, az esetenként szélsőséges megnyilvánulások kezelése empátiát, határozottságot és ugyanakkor – a komolyabb következmény elkerülése érdekében – gyakran kompromisszumkészséget igényel.

8.5. A külföldiekkel szemben tanúsított bánásmód

Az előző pontokban felsorolt és kifejtett sajátosságok szintézise kézzelfoghatóan mutatkozik meg abban, miként bánnak a külföldiekkel a fogva tartási intézményekben. Erre vonatkozóan lényeglátóan és nagyon szemléletesen foglalta össze véleményét a győri őrzött szálláson szolgálatot ellátó főtiszt:

„Az őrzött szállások biztonsága kizárólag erővel, kényszerrel nem alakítható ki, illetőleg nem tartható fenn. Az őrzött szállásra történő első befogadás, az elfogulatlan, kizárólag szakmaiságon alapuló interakciók lényegileg meghatározzák, befolyásolhatják az őrizetbe vett külföldi állampolgárok későbbi magatartását, együttműködési hajlandóságát, míg a későbbiekben nagy szerepe van ebben a szolgálati csoportok következetes és egységes magatartásának, az őrizeteseikkel szembeni bánásmódjának, kommunikációs készségének. A szolgálatban lévő állomány felkészültsége, szakmai tevékenysége, valamint az érintett személy részletes tájékoztatása, a megfelelő bánásmód révén kialakuló első benyomások, vélemények kiemelt hatással vannak az őrzött szállás biztonságára, illetve az őrzés, a felügyelet megszervezésére, végrehajtására.

A személyi elfogultság, a magánvélemények háttérbe helyezésével, az érintett személlyel szembeni emberséges bánásmód alkalmazásával, illetőleg a tájékoztatások részletes megadásával, a jogok és kötelezettségek egyértelmű közlésével lehet csak bizalmi együttműködést kialakítani. Mindezek hiányában, a kapcsolódó elvárások megszegésével jelentősen növekszik a biztonsági kockázat, csökken (megszűnhet) az együttműködési hajlandóság. Fokozottan jelentkeznek a rendkívüli események, rendzavarások, elégedetlenségek, (ellenszegülések, étkezésmegtagadás, verbális és tetteges konfliktusok, önkárosítások és egyéb szuicid megnyilvánulások). Az első befogadás megfelelő végrehajtása azonban csak az egyik előfeltétele az általános rend megtartásának. Ugyanígy fontos szerepe van a szolgálati csoportok későbbi következetes és egységes fellépésének, magatartásának, az őrizeteseikkel szembeni bánásmódjának, kommunikációs készségének.”

A külföldiekkel szembeni bánásmód miatt beadott panaszok kapcsán az őrállomány 67 %-a teljesen egyetértett abban, hogy a bánásmóddal szemben beadott panaszok többsége alaptalan, igen kis, mindösszesen 6%-uk vélekedett úgy, hogy a panaszok valóba megalapozottak. A válaszadók 79%-a szerint a beadott panaszok döntő többségében a hatósági ügyintézővel kapcsolatosak, melyre nekik nincsen ráhatásuk. Az egyik őr így fogalmazott: „Persze, hogy dühösek, ha nem halad az ügyük, főleg, ha megtudják, hogy továbbra is őrizetben maradnak, vagy ha kitoloncolják őket. Ilyenkor az egyik véglet az, hogy lázadnak, a másik meg az önsértésekhez vezet”. A tiszti állomány véleménye ezzel teljesen azonos volt.

A külföldiekkel szemben tanúsított bánásmód kapcsán vizsgáltam a fogva tartást végző rendőri és a fegyveres biztonsági őrök állomány idegenellenességének mértékét. A fogva tartási intézményekben az idegenellenesség és a migrációval kapcsolatos attitűdök különösen nagy jelentőséggel bírnak, mivel a személyzet közvetlen kapcsolatban áll olyan külföldiekkel, akiket kényszerintézkedés keretében tartanak vissza. Az őrzött szállásokon szolgálatot teljesítők attitűdjei nem csupán a fogvatartottak alapvető jogainak érvényesülésére, hanem a jogszerű és arányos intézkedések alkalmazására is hatással vannak.

A magyarországi idegenellenesség a rendszerváltást követően folyamatosan, esetenként ingadozásokkal emelkedett,⁹³¹ míg a 2015-ös migrációs válságot közvetlenül

⁹³¹ Görbe Attiláné Zán Krisztina - Éberhardt Gábor (2016): Xenofóbia vizsgálati eredmények és ajánlások Magyarországon a humán migráció kezelésének rendszeti feladatait ellátók között. Belügyi Szemle 64(6),

megelőző, majd azt követő rövid időszakban kiemelkedően magas szintű volt. 2015-ben, a menekültválság idején, a kormányzati kampányok hatására az elutasítók aránya 41%-ra nőtt,⁹³² majd 2017-ben elérte csúcspontját, 60%-ot. Ekkor a „mérlegelők” aránya 35% alá csökkent. 2020–2021-ben, a Covid-19 időszakban, a migrációs tematizálás gyengülése miatt az idegenellenesek aránya visszaesett 40–45%-ra.⁹³³ Az ukrajnai háború idején a menekültekkel szembeni empátia növekedése átmenetileg visszaszorította az idegenellenességet 30%-ra, míg a „mérlegelők” aránya emelkedett (55%), a „barátoké” pedig 15%-ra nőtt. 2023-ban a tendencia ismét romlott, részben a propagandisztikus diskurzusok visszatérésével.⁹³⁴

A kutatás keretében felvett kérdőív idegenellenességre vonatkozó kérdéseire adott válaszok összegzése alapján az őrzött szállások végrehajtói állománya esetén az idegenellenesség átlagban 11%-kal alacsonyabb a 2023-ban mért országos átlagnál, sőt, a 30 évnél fiatalabb állomány esetén ez nagyságrenddel, 19%-kal alacsonyabb. Az egyik őr így nyilatkozott erről: *„Nem örülök annak, hogy ők itt vannak, ám ha belegondolok, nekem így sokkal jobb dolgom van. Ha az utcán kellene szolgálatot teljesítenem, kínlódhatnék a sok bolond állampolgárral, a már egyáltalán nem kisebbségben levő kisebbséggel és a több problémás elemmel. Ráadásul áznék, fáznék meg ami ezzel jár.... Így dehogy haragszom ezekre a külföldiekre, hiszen nélkülük nem lenne ilyen munkám. Ha azért piszkálom őket, mert külföldiek, mert máshogy néznek ki, máshogy viselkednek és a többi, akkor biztosan más beosztásba kerülök el innen. Amúgy érdekes, hogy az ismerősök, barátok nehezen hiszik el, hogy én nem utálom őket annyira, mint ahogy ők azt hiszik. Köztük is sokan vannak jobb sorsra érdemesek, mint ahogy bárhol másutt is.”* Az alacsonyabb elutasítási arány az intézmények vezetői szerint a specifikusan erre irányuló következetes tematikus képzés eredménye, melyről az interjút adó főtiszt így nyilatkozott: *„Egyértelműen és világosan tudatosítjuk az állományban, hogy az idegenellenes megnyilvánulásoknak nincsen helye körünkben. Feladatunk a jog és szakszerű feladatvégrehajtás, a külföldinek egyáltalán nem szabad azt éreznie, hogy azért*

p. 957.

⁹³² Sik Endre -Szeitl Blanka (2015): Az idegenellenesség alakulása Magyarországon. REGIO 24(2), p.83.

⁹³³ Gerő Márton - Pokornyi Zsanett - Sik Endre - Surányi Ráchel (2024): A migrációs

narratívák keletkezése és mozgása. BRIDGES Working Papers 31 p. 9.

https://www.bridges-migration.eu/wp-content/uploads/2024/01/BRIDGES-Working-Papers-31_The-impact-of-narratives-on-policy-making-at-the-national-level-Hungary_HUN.pdf (Letöltés dátuma: 2025.02.11.)

⁹³⁴ Gerő Márton – Pokornyi Zsanett - Sik Endre - Surányi Ráchel (2024): i.m. p.10.

bánunk vele így, mert ő külföldi. Az időnként megjelenő, idegenellenes attitűd okozta nemkívánatos viselkedési formákat üldözzük, írtjuk. Az állománynak egyértelműen tudnia kell, hogy minden ilyesféle viselkedés az intézmény rossz hírét kelti, ami később kivédhetetlenül és hatványozottan megbosszulja magát. Ezt nem engedhetjük meg magunknak. Nekik nem az a feladatuk, hogy nehezteljenek rájuk, hanem hogy őrizzék őket. Akit erről valóban nem sikerül meggyőznünk, mert valami belső indíttatás okán képtelen ezzel azonosulni, az óhatatlanul rövid időn belül ehhez köthető hibát vét, ami intő jel számunkra. Az ilyen személyeknek nem adunk erre több lehetőséget.”

A bánásmód másik sarkalatos pontja az állomány részéről gyakran megjelenő, eltérő mértékű követelménytámasztás, ami azon túl, hogy zavart okoz a külföldiek között, gyakran rendkívüli eseményekhez vezet. A fogva tartott külföldi rendszerint – és joggal – kifogásolja, hogy az általa tanúsított magatartást miért kifogásolják egyes örök, amennyiben az korábban más őrnél nem okozott problémát. Mind az örök, mind a főtiszti állomány egyetértett abban, hogy ennek javítása kiemelt feladat. Az egyik őrzött szállás vezetője így fogalmazott erről: *„Sajnálatos, hogy folyamatosan foglalkozni kell ezzel a problémával, ugyanakkor egyáltalán nem szabad félvállról venni. Több olyan, később kivizsgálást igénylő rendkívüli esemény következett már be az évek során, aminek oka egyértelműen a korábbi következetlenségre vezethető volt visszavezethető.”* Az örök véleménye egybecsengett vezetőjük szavaival: *„Nekünk is csak a gondunk van ezzel, ám egyes kollégákat valamiért nem igazán lehet meggyőzni arról, hogy amit az egyik őr nem enged meg, azt ne nézze el a másik. A külföldiek folyamatosan játszmáznak velünk, mindig feszegetik a határokat. Ha valahol gyengeséget, vagy következetlenséget észlelnek, azt kíméletlenül kihasználják.”*

A külföldiekkel való bánásmódot a rendőrségi szervezetszerű ellenőrzéseken túl több szerv is monitorozza. A 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás⁹³⁵ tartalmazza, hogy *„Az ügyész köteles az őrizet, a letartóztatás, az előzetes kényszergyógykezelés, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt és a menekültügyi őrizet törvényességét valamennyi fogva tartási helyen (bv. intézet esetében annak valamennyi objektumában) havonta legalább kétszer megvizsgálni.”*⁹³⁶ Az ügyészek kétheti rendszerességgel látogatják az őrzött szállásokat, ahol ellenőrzik a törvényességi feltételek meglétét, az elhelyezési

⁹³⁵ 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás A büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészi tevékenységről

⁹³⁶ 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás 15.§ (1)

körülményeket, illetve a külföldiekkel való bánásmódot, jogsértő gyakorlat esetén felhívással vagy rendelkezéssel élnek annak megszüntetése ellen. A külföldieknek lehetőségük van az ügyész részére jelezni, amennyiben őket sérelem vagy joghátrány érné.

Az ügyészségen kívül a fogva tartási helyek monitorozásában rendszeresen részt vesz az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, illetve 2017. június 22-ig vett részt a Magyar Helsinki Bizottság. A fogva tartási intézményekben elhelyezett külföldiek látogatását a Határőrség idegenrendészeti fogdáiban elhelyezett, őrizetben levő külföldiekkel való kapcsolattartásról szóló, Budapesten 2002. szeptember 6-án aláírt, a Magyar Helsinki Bizottság Elnökének és a Határőrség Országos Parancsnokság Rendészeti Főigazgatójának Együttműködési Megállapodása, másrészt a Határőrség Országos Parancsnokság (Határőrség), az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) Magyarországi, Lengyelországi, Szlovákiai és Szlovén Regionális Képviselő, (Regionális Képviselő) és a Magyar Helsinki Bizottság (MHB), mint az UNHCR Regionális Képviselő megbízásából eljáró partnerszervezet részéről 2006. december 28-án aláírt, a Háromoldalú Megállapodás a Menedékkérőknek a Magyar Köztársaság Területéhez és a Menekültügyi Eljáráshoz Való Hozzáférést Támogató Kölcsönös Együttműködés és Koordináció Módozatairól szóló együttműködési megállapodások alapozták meg. A megállapodások alapján az UNHCR és a MHB megbízólevéllel ellátott képviselői rendszeresen monitorozták a fogva tartási intézményeket, észrevételeikről, illetve tapasztalataikról írásban értesítették 2007-ig a határőrség, majd 2008-tól a rendőrség központi szervét. Az említett szervezetek képviselői 2017-ben 61, 2018-ban 27, 2020-ban 18, 2021-ben 19, 2022-ben 10, 2023-ban 13 esetben látogatták meg az intézményeket. A monitorozó szervek legtöbbször az objektumok börtönszerű kialakítását, azok leromlott állapotát, a külföldiek ellátását és főképp a velük való bánásmódot kifogásolták. A rendészeti szervek ezt követően sokat tettek a kifogások okainak megszüntetésére, ami a végrehajtó állomány esetén a korábban említett célirányos felkészítésre, az érzékenyítésre, valamint a kimondottan fogva tartási intézmények területéhez igazított speciális intézkedés-taktikai képzésekben mutatkozott meg.⁹³⁷ A migrációkezelésben mutatkozó szemléletváltás következtében a Magyar

⁹³⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Helsinki Bizottsággal megkötött kétoldalú megállapodást az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője 2017. június 22-én egyoldalúan felmondta.⁹³⁸

A kérdőíves felmérés során több kérdés vonatkozott a külföldiekkel kapcsolatos bánásmódra, együttműködési készségükre. A válaszadók 81%-a teljes mértékben egyetértett abban, hogy kiemelkedően fontos a kooperatív együttműködés, a következetes és humánus bánásmód, míg arra a kérdésre, hogy ennek egyáltalán nincs jelentősége, 79%-uk válaszolt egyértelműen nemmel.

8.6. Összegzés

A magyarországi idegenrendészeti őrizet a rendészeti és a büntetés végrehajtási modellek határterületén működik. Egyik legfőbb sajátossága, hogy a rendszer formálisan nem büntető jellegű, de működési logikájában, infrastrukturális adottságaiban és rezsimszabályaiban a büntetés végrehajtási gyakorlat jegyeit viseli. Ez a kettősség az őrzés, az információkezelés, a viselkedés szabályozás és a jogi garanciák terén egyaránt tartós feszültségeket generál. A rendszer így sem a hatékonyság, sem az emberi jogi követelmények, sem a személyi állomány védelme szempontjából nem koherens.

Az őrizet végrehajtására szolgáló objektumok eredetileg nem idegenrendészeti fogva tartási célokra épültek, ezért a modern fogva tartási standardok – például a zónásítás, vizuális kontroll vagy funkcionális térhasználat – csak részlegesen érvényesülnek. A helyhiány, az elavult térstruktúra és a túlszűfolttság a személyzet reagálóképességét csökkenti, és akadályozza a rendészeti, nem büntető jellegű feladatellátást.

Az infrastruktúra nem passzív környezet, növeli a pszichés terhelést, a rendkívüli események valószínűségét, és korlátozza a konfliktuskezelés eszközeit. A személyzet kétharmada szerint az épületek kialakítása közvetlenül rontja a biztonság és gyors reagálás feltételeit, így maga a térstruktúra válik biztonsági kockázattá.

A külföldiek személyazonosságára és előéletére vonatkozó információk gyakran hiányosak, ami a döntéshozatalt kényszerűen bizonytalan nyilatkozatokra építi. Ez a strukturális információhiány a biztonsági kockázatok egyik fő forrása.

⁹³⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A külföldiek számára a fogva tartás célja, időtartama és kimenetele gyakran homályos számukra, ami a jövőtől való félelemmel társuló pszichés terhelést vált ki. Az önsértések és erőszakos cselekmények mintegy harmada e bizonytalansággal függ össze, különösen a hosszabb ideig tartó őrizet során.

A kommunikációs és kulturális sokszínűséget a rendszer nem erőforrásként, hanem kockázatként kezeli. A személyzet korlátozott idegennyelv tudása és a hiányos tolmácsolási infrastruktúra miatt a mindennapi kapcsolattartás gyakran metakommunikációra vagy informális tolmácsokra épül. Mindez félreértésekhez, hierarchikus viszonyok torzulásához és konfliktusokhoz vezet.

A vallási és etnikai különbségek intézményi kezelése szintén esetleges. Az imaszobák és vallási kellékek biztosítása ellenére a vallási szokások ismeretlensége rendszeresen konfliktust okoz. A testbeszéd és a gesztusok eltérő jelentésének nem ismerése többször válik a feszültség katalizátorává. A kulturális kompetencia hiánya a személyzet szintjén is kimutatható, az állomány közel fele nem tartja fontosnak a fogvatartottak kulturális hátterének ismeretét.

Az idegenrendészeti fogva tartás formálisan legfeljebb 12 hónapig tarthat, de a gyakorlatban ismételt eljárásokkal akár több mint másfél évig is elhúzódhat. Az időtartam növekedése szoros összefüggést mutat a rendkívüli események gyakoribbá válásával.

A rendszer egyik súlyosabb strukturális hiányossága a differenciált biztonsági fokozatok és fokozatos szankcionálás hiánya. Míg a büntetés végrehajtási intézetekben széles eszköztár segíti a fegyelem fenntartását, az idegenrendészeti őrizetben mindössze a legfeljebb 24 órás elkülönítés alkalmazható. Ez inkább megelőző eszköz, mint valódi fegyelmi szankció. Ennek következtében a rendszer ugyanazon rezsimszabályok alapján kezeli az együttműködő és a destruktív fogvatartottakat, elősegítve a belső informális hatalmi hierarchia kialakulását. A biztonsági fokozatok bevezetése nem valósult meg, részben pénzügyi okokból, részben jogvédelmi aggályok miatt.

Az őrizetbe kerülő külföldiek többsége súlyos egészségügyi háttérproblémákkal érkezik, köztük fertőző betegségekkel, amelyek kezelésére a magyarországi intézmények infrastrukturálisan korlátozottan alkalmasak. A járványügyi helyzetek – különösen a Covid-19 ra adott válaszok – fokozott stresszhelyzetet teremtettek, és jelentős pszichés terhelést róttak az állományra. A mentális zavarokban szenvedő fogvatartottak ellátása hiányos, a pszichológiai támogatás rendszertelen.

A humán tényezők szerepe e téren döntő, a szakmai felkészültség, az attitűdformálás és a kommunikációs készségek hiánya egyaránt növeli a feszültségi potenciált. A túlterheltség, a fluktuáció és az alacsony bérezés rontja a személyzet stabilitását és a konfliktuskezelés minőségét. A női állomány jelenléte különösen fontos szerepet tölt be a családos, muszlim vagy sérülékeny csoportok kezelése során, ami fokozza a szükség szerinti interkulturális érzékenység igényét.

A 2010-es évek elején erős civil kontroll – különösen a Magyar Helsinki Bizottság és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága részéről – formálta a gyakorlatot, amely az érzékenyítés és képzés terén pozitív változásokat hozott. Az együttműködés 2017-es megszűntetése azonban a transzparencia csökkenését és az intézményi zártság növekedését eredményezte. A rendszer így fokozatosan visszatért a rendészeti racionalitás elsődlegességéhez, miközben a jogi kontroll formális szinten maradt.

A személyzet idegenellenességi attitűdje általában alacsonyabb az országos átlagnál, ami a képzések és attitűdformáló programok eredményének tekinthető. Azonban a belső következetlenség az elvárások és a szankciók alkalmazásában továbbra is instabilitást és rendészeti kockázatot jelent.

A vizsgált empirikus adatok alapján az idegenrendészeti fogva tartás mai formájában strukturálisan önellentmondásos rendszer. A büntető logika és a rendészeti célszerűség keveredése a jogbizonytalanság és a biztonsági kockázatok újratermelését eredményezi. A fizikai infrastruktúra tartós elavultsága, az információhiány, a kulturális inkompetencia, a rezsindifferenciálás hiánya, valamint a pszichés terhelés egymást erősítő hatásai fenntarthatatlanná teszik a jelenlegi modellt. A fejlesztések folyamatosak, hatásuk érezhető.

Az emberi jogi és biztonsági szempontok csak akkor közelíthetők egymáshoz, ha a rendszer tudatosan elmozdul a koherens, fokozatos és jogilag kontrollálható rendészeti struktúra felé, amelyben az infrastruktúra, a képzés, a kommunikáció és a pszichoszociális támogatás egységes szakpolitikai keretbe illeszkedik. E nélkül az idegenrendészeti őrizet továbbra is a büntetés és adminisztratív kontroll közötti köztes térben fog működni, ahol a biztonság, a humánus és a jogi garanciák egymás rovására érvényesülnek.

9. A FOGVA TARTÁSRA VESZÉLYT JELENTŐ RENDKÍVÜLI ESEMÉNYEK

A rendkívüli esemény meglehetősen általános fogalmát pontosítja az 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás,⁹³⁹ konkrétan nevesíti, illetve szűkíti a fogalomba tartozó események körét:

„terrorcselekmény, csoportos rendzavarás, halálos kimenetelű baleset, öngyilkosság, szándékos egészségkárosítás és kísérlete, szökés és annak kísérlete, étkezés csoportos megtagadása, csoportos ellenszegülés, öngyilkossági kísérlet, törvénysértő bánásmód, fertőzés, ételmérgezés, haláleset bekövetkezése, az objektumokban bekövetkezett verekedés, elhelyezettek közti konfliktus, a fogvatartottakkal való összejátszás, jogosulatlan előnyben részesítés, engedély nélküli levél, üzenet közvetítése, jogtalan előny elfogadása, kényszerítő eszközök jogtalan használata, a fogvatartott esetében bekövetkezett súlyos sérüléssel járó baleset, karantén elrendelése, kísérés során a szállító jármű üzemképtelenné válása, balesete”⁹⁴⁰

A 2011-2023 között bekövetkezett rendkívüli események számát a 14. számú ábra szemlélteti:

14. számú ábra: Kimutatás a rendőrségi őrzött szállásokon 2011-2023 között bekövetkezett rendkívüli események számáról

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A 13 év alatt bekövetkezett 355 rendkívüli esemény típusonként és évek szerinti bontásban a következők voltak:

⁹³⁹ 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenység-irányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyelei, valamint a segélyhívásokat fogadó központok egységes működéséről

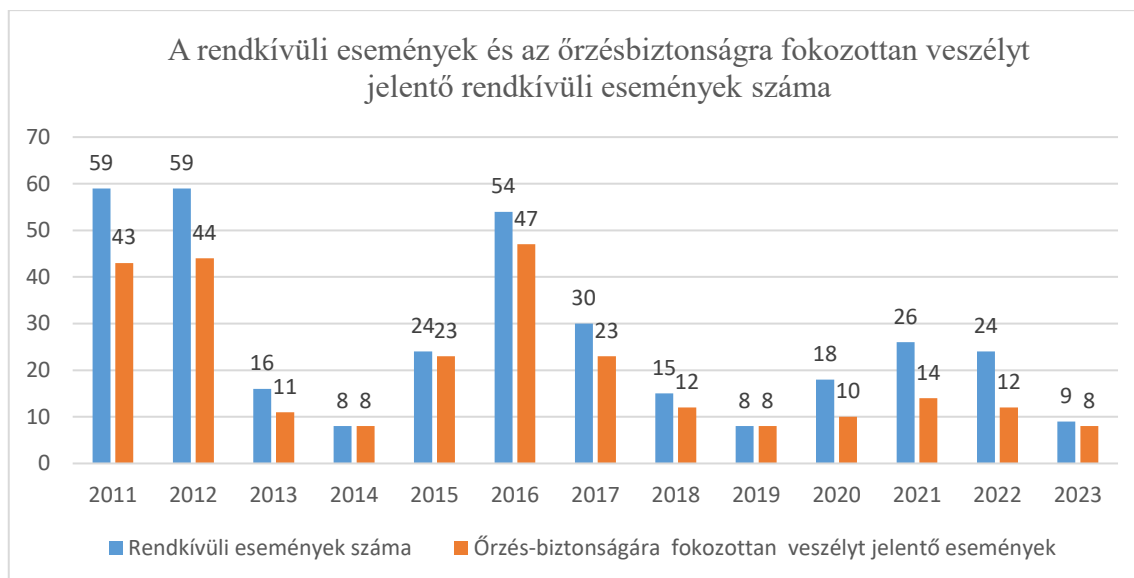
⁹⁴⁰ 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenység-irányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyelei, valamint a segélyhívásokat fogadó központok egységes működéséről 1. sz. melléklet

	Év													
Rendkívüli esemény	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Összesen
Bántalmazás hivatalos eljárásban	3	2	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	8
Csoportos rendzavarás	1	0	0	0	6	0	3	1	0	0	0	0	0	11
Érkezés csoportos megtagadása	4	2	1	0	3	1	1	0	0	3	1	2	0	18
Érkezés megtagadás	1	2	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	8
Fertőzés	6	0	0	0	0	0	0	0	0	2	10	7	0	25
Hivatalos személy elleni erőszak	4	1	0	0	2	2	1	2	1	0	1	2	1	17
Intézkedéssel szemben ellenszegülés	3	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	5
Öngyilkossági kísérlet	6	4	0	1	2	5	2	0	0	0	0	0	0	20
Őrizetesk közötti konfliktus	8	8	0	4	4	4	6	7	5	8	6	7	5	72
Rendzavarás	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	7
Szándékos egészségkárosítás	13	15	6	1	7	23	9	2	2	2	6	1	1	88
Engedély nélküli eltávozás (szökés)	4	9	2	0	1	9	4	0	0	1	0	0	0	30
Engedély nélküli eltávozás (szüksé) kísérlete	4	5	2	2	1	3	1	0	0	0	0	1	0	19
Őrizetes balesete	0	8	0	0	0	4	0	1	0	0	2	1	0	16
Szállító jármű meghibásodása	0	0	1	0	0	2	3	0	0	1	0	2	1	10
Jogosulatlan fogva tartás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Összesen:	59	59	16	8	29	54	30	15	8	18	26	24	9	355

3. számú táblázat: Kimutatás a rendőrségi őrzött szállásokon 2011–2023 között bekövetkezett rendkívüli események kategóriáiról

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A rendkívüli események esetében célszerű elkülöníteni és külön vizsgálni az őrzésbiztonságra fokozottan veszélyt jelentő eseteket, melyek bekövetkezéshez során az külföldi vétkesen megsérti az őrzésbiztonsági szabályokat, kiemelten kezelve az agresszív, illetve önkárosító magatartási formákat. Tipikusan ezek az események az engedély nélküli eltávozás és kísérlete, a hivatalos személy elleni erőszak, az őrizetesk között konfliktus, az öngyilkosság, illetve ennek kísérlete, a szándékos egészségkárosítás, a (csoportos) rendzavarás és az intézkedéssel szembeni ellenszegülés. 2011-ben 72,9%-át, 2012-ben 74,6%-t, 2013-ban 68,8%-át, 2014-ben 100%-át, 2015-ben a rendkívüli események 46%-át, 2016-ban 87%-át, 2017-ben 77%-át, 2018-ban 80%-át, 2019-ben 80%-át, 2020-ban 56%-át, 2021-ben 54%-át, 2022-ben 50%-át, míg 2023-ban 88%-át %-át tették ki az őrzésbiztonságra kiemelten magas kockázatot jelentő események, melyet szemléletesen mutat a 15. számú ábra:

15. számú ábra: Kimutatás a rendkívüli események és az őrzésbiztonságra fokozottan veszélyt jelentő rendkívüli események számáról

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A 2020-as és 2021-es adat kapcsán említést érdemel, hogy az alacsonyabb arány oka az igazolt koronavírus fertőzések esetek magas aránya (17% illetve 35%), melyek szintén rendkívüli eseménynek minősülnek (fertőzés). Amennyiben a fertőzések számától eltekintünk, akkor nincs jelentős eltérés a korábbi évek adataitól, 2020-ban 73%-os, 2021-ben 81%-os az arány. A vizsgált időszakban összesen 11 csoportos rendzavarás, 7 rendzavarás, 18 csoportos étkezésmegtagadás, 8 egyéni étkezés megtagadás, 25 fertőzés, 18 hivatalos személy elleni erőszak, 5 intézkedéssel szembeni ellenszegülés, 20 öngyilkossági kísérlet, 88 szándékos egészségkárosítás, 71 őrizetesei közötti konfliktus, 30 engedély nélküli eltávozás és 19 kísérlet, 16 baleset, 10 szállító jármű meghibásodása, 1 jogosulatlan fogva tartás és 8 bántalmazás történt.⁹⁴¹

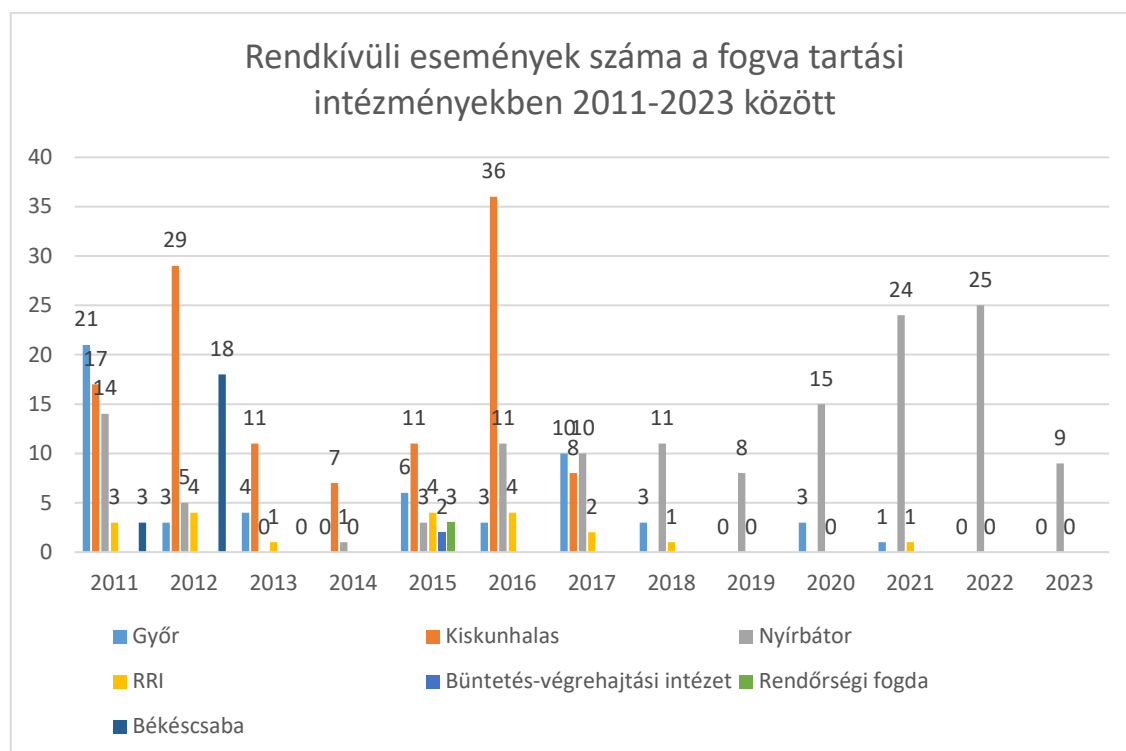
A Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányság Kiskunhalasi Őrzött Szállásán (2011-2017 között)⁹⁴² 119, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság Nyírbátori Őrzött Szállásán 136, a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság Győri Őrzött Szállásán 54, a Békés Vármegyei Rendőr-főkapitányság Békéscsabai Őrzött Szállásán (2011-2013 között)⁹⁴³ 20, míg a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság Őrzött Szállásán 20 rendkívüli esemény következett be.

⁹⁴¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁴² 2017 óta ideiglenesen nem üzemel

⁹⁴³ 2013. július 1-től a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal menekültügyi őrzött befogadó központként működött

A fentmaradó 5 esemény közül 3 ideiglenes jelleggel őrzött szállásként üzemelő rendőrségi fogdán, míg 2 büntetés-végrehajtási intézményben következett be, melyet a 16. számú ábra szemléltet:

16. számú ábra: Intézményenkénti kimutatás a rendkívüli események számáról 2011-2023 között
Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A rendkívüli események esetében célszerű elkülöníteni és külön vizsgálni az őrzésbiztonságra fokozottan veszélyt jelentő eseteket, melyek bekövetkezéshez során az külföldi vétkesen megsérti az őrzésbiztonsági szabályokat, kiemelten kezelve a másokkal szembeni agresszív, illetve a szuicid magatartási formákat.

9.1. Az őrzésbiztonságra fokozottan veszélyes rendkívüli események

A meglehetősen általánosan megfogalmazott rendkívüli esemény fogalma nagyszámú, jellegében, megvalósulásban és hatásában egymástól eltérő eseményeket foglal magába. Amennyiben a rendkívüli eseményeket hatásuk, illetve bekövetkezési okaik alapján vizsgáljuk, elkülöníthetjük azokat a tipikus eseményeket, amelyek kiemelten veszélyeztetik a fogva tartási intézmény őrzésbiztonságát.

9.1.1. Engedély nélküli eltávozás (szökés) és ennek kísérlete

Az őrizetet végrehajtó intézmény szempontjából az egyik legnagyobb fajsúlyú rendkívüli esemény kétség nélkül az engedély nélküli eltávozás, a szökés. Az őrzött szállás zárt intézmény, az őrizetes azt csak az idegenrendészeti hatóság engedélyével hagyhatja el. Amennyiben az őrizetes sikeresen hajt végre ilyen cselekményt, joggal merül fel a fogva tartási rendszer hatékonyságával szembeni kérdések sokasága, amely gyakran vezethet személyügyi következményekhez is. Az eredményes szökés esetében a rendvédelmi szerv vezetője és a szakirányítók megkérdőjelezik a vezetői állomány szakmai hozzáértését és követelménytámasztását, a személyi állomány felkészültségét, a feladathoz való hozzáállást, valamint esetenként a fogva tartó intézmény aktív és passzív biztonsági berendezéseinek hatékonyságát.

2011 és 2023 között az őrzött szállások összesen 33249 főt tartottak fogva, mely során az átlagos éves fogva tartási létszám 17,7 és 440 fő között volt. Ez idő alatt 30 esetben szöktek meg őrizeteseik, ezen túl 19 esetben sikerült ilyen cselekményt az őrőségnek megakadályozni.⁹⁴⁴ Amennyiben azt összevetjük a büntetés-végrehajtási intézmények statisztikájával, nagyságrendileg szembetűnő az arányok közötti különbség. A büntetés-végrehajtási intézményekből 2011-2023 között összesen 25 fogolyszökés történt⁹⁴⁵, ugyanakkor az intézményekben az éves átlagos fogva tartási létszám minden évben 17-18000 között volt! Az őrzött szállások esetében 2012-ben volt a legmagasabb a sikeres szökések száma, 9 eset történt, 440-es átlagos fogva tartotti létszám mellett, míg a büntetés-végrehajtás esetében 2016-ban következett be a legtöbb, 6 sikeres fogolyszökés 17944-es éves átlagos fogva tartotti létszám mellett.⁹⁴⁶ A különbség jelentős. Tény, hogy az idegenrendészeti fogva tartás célja nem egyezik a büntetés-végrehajtási intézményekben végrehajtott szabadságvesztés büntetésétől, ugyanakkor az őrzés hatékonyságával szemben ugyanaz az elvárás, vagyis a külföldi végig az eljáró hatóság rendelkezésre kell, hogy álljon.

Az őrzött szállásokról történő szökések elsődleges oka rendszerint az, hogy a külföldiek hazánkat tranzitországnak tekintik, nem kívánnak itt maradni, illetve el akarják kerülni kitoloncolásukat. A vizsgált időszakban szökést, illetve szökési kísérletet négy

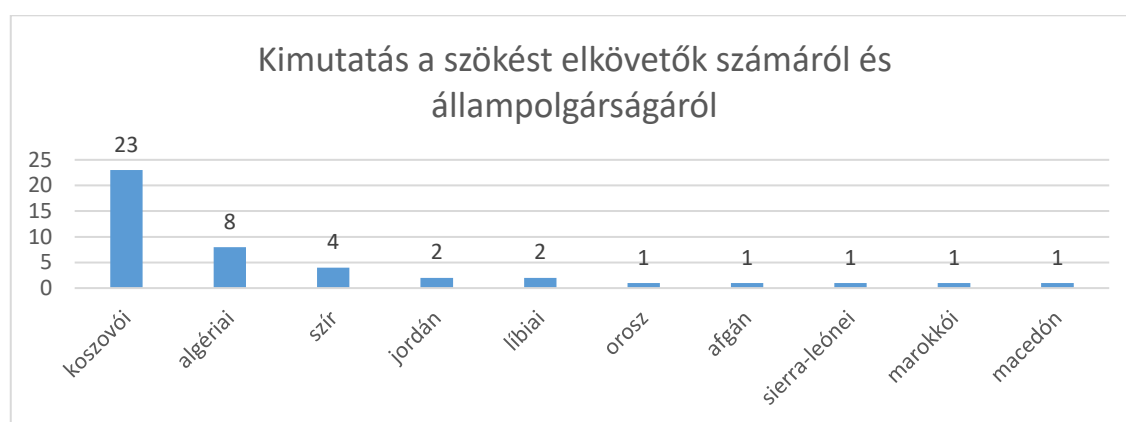
⁹⁴⁴ ORFK Határendészeti Főosztály statisztikái alapján

⁹⁴⁵ BVOP éves évkönyvek adatai alapján

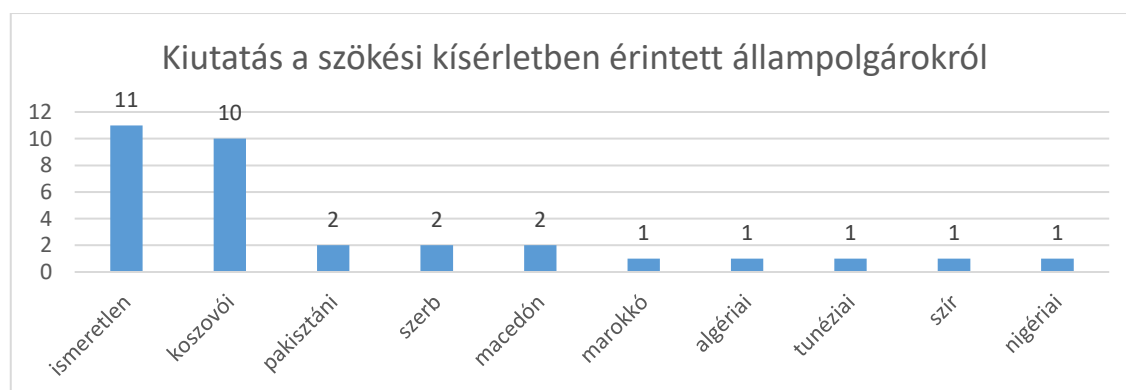
<https://bv.gov.hu/hu/evkonyv>

⁹⁴⁶ BVOP 2011-2023 között kiadott évkönyvei adatai alapján
<https://bv.gov.hu/hu/evkonyv> (Letöltés dátuma: 2024.09.14.)

őrzött szálláson, Nyírbátorban, Kiskunhalason, Győrben és budapesti intézményben követtek el. Békéscsabáról, valamint ideiglenes jelleggel igénybe vett rendőrségi fogdáról és büntetés-végrehajtási intézményben nem történt ilyen eset. 2011 és 2023 között a nyírbátori objektumban 10 szökés és 4 kísérlet, a győri intézményben 5 szökés és 4 szökési kísérlet következett be, míg a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság budapesti őrzött szállásán 2 szökési kísérlet történt.⁹⁴⁷ A kiskunhalasi intézményben 2011 és 2017 között 15 esetben következett be szökés, míg 9 esetben csak kísérleti szakaszig jutott a külföldiek cselekménye.⁹⁴⁸ Az összesen 30 szökés során 42 fő távozott az őrzött szállásokról, míg 19 esetben összesen 32 fő próbálta elhagyni a fogva tartási helyeket. Összetételük a 17. és a 18. számú ábrákon látható:

17. számú ábra: Kimutatás a szökést elkövetők számáról és állampolgárságáról 2011-2023 között
Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

18. számú ábra: Kimutatás a szökést megkísérlők számáról és állampolgárságáról 2011-2023 között
Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁴⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁴⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A sikeres szökést elkövető külföldiek többsége végleg kikerül a hatóság látóköréből, a megszökött személyek felkutatására bevezetett intézkedések eredményeképpen később mindösszesen 9 főt sikerült rövid időn belül elfogni.⁹⁴⁹

A külföldiek által elkövetett szökések és kísérletek módszerei igen változatosak voltak, ugyanakkor tény, hogy tevékenységüket jelentősen megkönnyítették az intézmények kialakításában rejlő jelentős hiányosságok, amelyeket a fogvatartottak értelemszerűen kihasználnak. A nyírbátori objektum 2005-ös felújításakor a körletek ablakaira szerelt biztonsági rács kialakítása már eleve elhibázott volt, mivel a különösen kistermetű, vékony testalkatú külföldiek képesek voltak a befelé nyíló bukóablak kiakasztását és teljes nyitását követően a 40x15 cm-es résen⁹⁵⁰ a rácsok között azok rongálása nélkül is kibújni. Meg kell jegyezni, 14/2015. (VII. 21.) ORFK utasítás erre vonatkozó része legfeljebb 12 cm-es rést engedélyez a rácsozat esetén.⁹⁵¹ 2010-ben, majd 2011-ben is az igen vékony testalkatú fiatal őrizeteseek szöktek meg ugyanilyen módon. A 2010-es eset kivizsgálásának megkezdésekor a megyei rendőr-főkapitányság vezetői először nem fogadták el az esetről szóló tényközlő jelentés megállapításait, csak az elkövetőről készült, az igen gyors szökést kimondottan rossz minőségben rögzítő külső kamerafelvétel megtekintését követően adtak hitelt a parancsnoki kivizsgálásnak.⁹⁵² Az esetek utólagos kivizsgálását követően derül fény arra, hogy évekkorábban, 2007-ben már volt egy ugyanilyen módon megkísérelt szökés, azonban akkor a külföldi besorozott a rácsok közzé, a tűzoltóknak kellett kiszabadítaniuk.⁹⁵³ Az objektumok ablakain történő kijutás hatékonyabb észlelése miatt Nyírbátorban állandó külső őrség alkalmazását rendelték el, valamint minden intézményben korszerűsítették a belső zártláncú kamerarendszereket. 2016 augusztusában újabb szökési kísérletet történt Nyírbátorban, egy rendkívül kis termetű és vékony testalkatú fiatal pakisztáni bűjt ki az első emeleti hálókörlet ablakának rácsai között, azonban menekülés közben lezuhant a csatornáról, súlyos sérüléseket szenvedett.⁹⁵⁴ Az eset és a megelőző, ugyanilyen módszerrel elkövetett szökések és kísérletek miatt már nem lehetett tovább halogatni a nyílászáró rácsozat hibájának kijavítását. Az ablakok rácsait megerősítették, illetve egy az ablakok bukását

⁹⁴⁹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁵⁰ Saját mérés

⁹⁵¹ 14/2015. (VII. 21.) ORFK utasítás 47.

⁹⁵² A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

⁹⁵³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁹⁵⁴ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

határoló füleknek egy laposvassal történő összekötésével megszüntették a bukóablakok teljes kinyitásának lehetőségét. Ezek hatékonyságával és minőségével a későbbiekben kifogás nem merült fel,⁹⁵⁵ innentől gyakorlatilag már valóban lehetetlenné vált a rácsok között egy embernek kibújni, későbbiekben ilyen módon elkövetett engedély nélküli eltávozásra már nem került sor. 2023-ban a nyírbátori objektumot teljeskörűen, kifejezetten a humánus fogva tartás szempontjait előtérbe helyezve teljeskörűen felújították, a hibás méretezésű ráccsal ellátott nyílászárókat kicserélték. Szintén egy 2010-ben bekövetkezett szökés kivizsgálásánál derül fény arra, hogy a nyílászárók rácsaiba beépített, a rácsok átvágását vagy jelentős deformálódását jelző ún. kitörésgátló rendszer nem működik megfelelően, illetve a folyamatos hibás jelzések miatt az állomány azt rendszeresen kikapcsolta.⁹⁵⁶ A belső zártláncú kamararendszer fekete-fehér képei nagyon gyenge – esetenként gyakorlatilag értékelhetetlen – minőségűek voltak, valamint egy 36 cm átmérőjű monitoron jelent meg a több mint negyven kamera igen kisméretű és rossz minőségű képe. A hálókörletek ablakaira szerelt biztonsági rács megrongálásához kiválóan alkalmasak voltak az ágyak vaskeretéhez elvileg kizárólag szerszámmal oldható csavarokkal rögzített 1 méter hosszúságú, 3-4 cm vastag keményfa deszkák, melyek a megfelelő alátámasztással (rendszerint két-három vaskosabb könyv felhasználásával) emelőként képesek voltak a fogvatartottak testi erejét megsokszorozni, az ablakrácsokat szétfeszíteni.⁹⁵⁷ A deszkák felhasználásának megakadályozása érdekében az ágydeszkákat a vaskerethez rögzítő csavarokat később a csavarvégek elkalapálásával illetve ponthegeztéssel rögzítették, így próbálták megakadályozni azok lecsavarását.⁹⁵⁸ A hasonlóan masszív ágydeszkák segítségével Győrben és a kiskunhalasi intézményben is több szökést követtek el. Kiskunhalason a Fazekas János és a Kárpát utcai objektumoknál nagyon sok problémát okoztak az ablakokra évtizedekkel korábban felszerelt rácsok gyenge minősége (vékony, lágyvasból készült rács), melyek eleve nem fogva tartási intézményben történő felhasználásra készültek, így azok könnyen átvághatók, illetve az ágydeszkákat felhasználva kihajlíthatók, letörhetőek voltak. Ugyanez a probléma jelentkezett a nyírbátori őrzött szállás „B” objektumánál is. Egy 2010-ben bekövetkezett eredményes csoportos szökés kivizsgálása során az egyik

⁹⁵⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁵⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁹⁵⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁹⁵⁸ Kakócz Krisztián (2022): Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői. Határrendészeti Tanulmányok 19(2), p. 32.

biztonsági kamera felvétele alapján az ablakon levő 10X10 milliméter átmérőjű régi vasrács elfűrészeléshez kevesebb mint egy percre volt szükség.⁹⁵⁹ A külföldi egy becsempésztet vasfűrész lapot használt, melyre egy rongyot tekert. A szökéseket elősegítette, hogy az említett rácsokon kívül a nyílászárókra semmiféle, az ablakon való kibújást jelző biztonságtechnikai berendezés (infrászorompó, mozgásérzékelő) nem volt felszerelve.

Szintén jelentős biztonsági kockázatot jelentettek a külföldiek részére minimum napi egy óra szabad levegőn való tartózkodást biztosító az ún. sétálóudvarok kialakításában rejlő hiányosságok. A nyírbátori objektum esetében ennek külső kerítése a korábbi határőr laktanya kerítése volt, azt betonelemekből építették, tetején kétsoros szögesdrótot húztak. Korábbi funkciója elsődlegesen az volt, hogy megakadályozza a kívülről történő illetéktelen behatolást. A kerítést alkotó betonelemek peremei ezért a belső oldalon voltak, ezek viszont nagymértékben megkönnyítették a kerítésre való felmászást. Egy 2010-ben megvalósított sikeres csoportos szökést követően döntés született a sétálóudvar átalakítására. Az udvart három szektorra osztották, a kerítés tetejére többsoros NATO szögesdrótot szereltek, a külső kerítésen belül kiépítettek egy második kerítést, illetve a két kerítés között egy őrfolyosót alakítottak ki. A későbbiekben a sétálóudvarokon a kerítések alacsony magassága, kapaszkodást segítő kialakítása, elégtelen mennyiségű és szakszerűtlen elhelyezésű szögesdrótot miatt rendszeresen történtek ilyen esetek, ezért a szakszerűtlen, hiányos kialakítás miatt a kiskunhalasi és a győri objektum sétálóudvarainak kerítéseit is többször is megerősítették.⁹⁶⁰

A Repülőtéri Rendőr Igazgatóság őrzött szállása az épület első emeleten van kialakítva, ezért már eleve nem is rendelkezett az objektumból nyíló zárt sétálóudvarral, az attól távolabb lett kialakítva. Az őrizeteseik részére jogszabályban meghatározott nap minimum 1 óra szabad levegőn való tartózkodást csak úgy lehetett biztosítani, hogy az őr-kísérői állomány a külföldieket a lakótérből bilincs alkalmazása mellett az objektumból kivezetve az épületet megkerülve kísérték a bekerített sétálóudvarhoz. Ez jelentős mértékű erőt vont el a lakótérben szolgálatot teljesítő állománytól, illetve 2010-ben egy fő sikeresen megszökött a fokozott biztonsági kockázattal járó kísérések során. Ezt követően később a zárt udvarhoz kísérés idejére az őrök bilincset alkalmaztak, ezért a külföldiek rendszeresen elutasították a szabad levegőn tartózkodás igénybevételét. A

⁹⁵⁹ A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

⁹⁶⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

probléma ismert volt a törvényességi felügyeletet ellátó ügyész és a fogvatartottakat képviselő ügyvédek előtt is.⁹⁶¹ A hiányosságot egy az őrizeteselek első emeleti lakóterét közvetlenül a sétáló udvarral összekötő, zsilippel kombinált zárt fémszerkezetű lépcső kiépítésével lehetett volna megszüntetni. A lépcső megépítése, a biztonsági rendszer kiegészítése és a járulékos munkálatok egy 2012-ben a Budapest Airport Zrt-vel történt egyeztetést követő költségbecslés alapján akkor 75 millió forintból lett volna megvalósítható.⁹⁶² A munkálatok finanszírozására a rendőrség a szükséges forrással nem rendelkezett, ezért a sétálóudvar közvetlen megközelítésének lehetősége itt továbbra sem biztosított. Említésre méltó, hogy a Repülőtéri Rendőr Igazgatóságra rendszeresen érkeznek nemzetközi delegációk, nem kormányzati szervek képviselői annak érdekében, hogy az idegenrendészeti eljárásban fogva tartott külföldiek részére biztosított körülményeket tanulmányozzák. A sétálóudvar kialakításából adódó hiányosság miatt a szabad levegőn való tartózkodás biztosításának jelenleg alkalmazott gyakorlata nem vet jó fényt a rendőrségre.

A vizsgált időszakban két esetben fordult elő, hogy a falbontás módszerével kívántak a külföldiek megszökni. A kiskunhalasi intézmény legnagyobb, 102-fős objektuma korábban határőrségi sorkatonák elhelyezésre épült, szilikátból építették, ami porózus, tartósan vízzel érintkezve szétmállik. Az őrizeteselek kihegyezett fém evőeszközzel rongálták meg a falat, ezt azonban az őrszemélyzet felfedte. Hasonló volt az elkövetési mód a győri intézményben, ott egy letört vas széklábbal bontották meg a falat.

Esetenként egyértelműen alkalomszerű emberi mulasztás, időnként viszont mulasztások sorozata vezetett eredményes szökéshez. A nyírbátori intézményben 2012-ben egy csoportos szabadítás során egy külföldi egyszerűen beállt a sorba és az örök figyelmetlenségét kihasználva – legalább két kötelező személyazonosítást elmulasztva – szabadon távozott az objektumból. A nyírbátori objektumban 2010 előtt nem rendelkeztek az őrizeteselekről fényképes nyilvántartással, ami egyértelműen megnehezítette – a gyakori hasonló hangzású nevek és a kezdetleges kommunikáció miatt – a külföldiek hatékony azonosítását. Kiskunhalason két összekötött seprűnyéllel emelték

⁹⁶¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁶² Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

le a külföldiek a teljesen szabálytalan helyen tárolt folyósórács kulcsait, majd azt kinyitva az udvaron keresztül távoztak az objektumból.⁹⁶³

A győri intézményben az előállító helyiségből szöktek meg külföldiek, miután a helyiség kulcsát az örök a zárban hagyták. Többször előfordult, hogy kísérés, illetve szállítás során a külföldiek kihúzták a kezüket a bilincsből, melynek oka esetenként a szakszerűtlen alkalmazás, míg esetenként külföldiek a teljesen ráfordított, legutolsó fokozatban rögzített patentbilincsből is képesek voltak erőlködés nélkül kihúzni a kezüket, így esetükben az eszköz alkalmatlannak bizonyult.⁹⁶⁴ 2016-ban a győri intézményből 1 fő koszovói, 2017-ben a kiskunhalasi intézményből 1 fő afgán állampolgár szökött meg így. A szabályokat vétkesen megszegő öröket minden esetben felelősségre vonták.⁹⁶⁵

Rendszeresen előfordult, hogy a szökést a külföldiek előre megtervezték, több esetben a korábban fogva tartott külföldiek bevonásával. Így került be a nyírbátori intézménybe 2010-és 2011-ben több alkalommal a rácsok elvágásához használt vasfűrész lap, melyet a már szabadult külföldiek kívülről a sétálóudvar vasbeton kerítésének elemei közé rejtettek, így azt a szabad levegőn való tartózkodás során a szökést tervezők magukhoz tudták venni. Az esetek felfedése érdekében később az udvarról visszatérő külföldieket fémkeresővel vizsgálta át az őrség.

A szállítások és egyéb kísérések során bekövetkezett események többsége ad-hoc jellegű volt, a később elfogott külföldiek arról számoltak be, hogy egyszerűen éltek a pillanat kínálta lehetőséggel.⁹⁶⁶

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az őrzött szállásokról engedély nélküli eltávozások, (szökések) alkalmával, vagy ezek kísérleténél az fogvatartottnak később nem kell később semmiféle szankcióval számolnia, mivel az nem minősül fogolyszökésnek. A Btk.-ban szereplő fogolyszökést⁹⁶⁷ kizárólag a büntetőeljárás alatt álló, a szabadságvesztés vagy elzárás büntetést töltő személy követheti el, ezért az idegenrendészeti vagy a menekültügyi eljárásban elrendelt őrizet hatálya alatt álló

⁹⁶³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁶⁴ Két esetben is előfordult, hogy a nagyon vékony testalkatú külföldi a teljesen ráfordított, legutolsó fokozatban rögzített patentbilincsből is képes volt erőlködés nélkül kihúzni a kezét, így esetükben az eszköz alkalmatlannak bizonyult.

Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁶⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

⁹⁶⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁶⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 283.§

személyek esetén az elkövetési magatartáshoz rendelt büntetés nem szabható ki, egyben az idegenrendészeti hatóságnak sem áll rendelkezésre bármiféle szankcionálási lehetőség. A szankció lehetőségének hiánya közismert tény az őrizeteselek között, a külföldi így a sikeres szökéssel rendszerint – legalábbis rövidebb távon – csak nyerhet, amennyiben el tudja hagyni hazánk területét. Az egykori orosz őrizetes így nyilatkozott a szökéssel kapcsolatban: *“Sokan tervezték, hogy megszöknek innen, ám Nyírbátorból ez nehéz volt. Egy arab férfi mondta, hogy őt egy másik börtönből azért hozták ide mert onnan megpróbált megszökni, de elkapták. Büntetésből ide hozták. Először nem akarta elhinni, hogy ez nem a büntetés, hogy tényleg csak azért van itt mert innen nehezebb szökni. Mondta, hogy majd próbálja, de itt erősebbek a rácsok. Később elvitték a rendőrök, visszaküldték Szerbiába.”*

Az interjút adó egyik fegyveres biztonsági őr elmondása alapján: *„Abszurd, hogy bármit is csinálnak, semmi következménye sincsen. A legutóbbi szökés után az egyik elfogott külföldi csak röhögött rajtunk és annyit mondott, hogy majd legközelebb sikerül. Ez számunkra nagyon frusztráló, hiszen így a munkámat veszik semmibe. Nem értem, hogy ennek így mi értelme, hiszen, ha egy börtönből szöki meg valaki, ott legalább kap még érte egy-két évet.”*

A folyamatos szökések és szökési kísérletek hatására, valamint az esetek kedvezőtlen felsővezetői megítélése miatt az őrzött szállásokat fenntartó területi szervek – miután ez később országos rendőr-főkapitányi vagy rendészeti főigazgatói feladatként jelent meg részükre – a szűkös források ellenére is kénytelenek voltak az időről időre felfedett őrzésbiztonsági hiányosságok kijavítására, valamint az európai uniós,⁹⁶⁸ vagy egyéb – energiahatékonysági fejlesztéseket támogató – forrásokat⁹⁶⁹ kihasználó fejlesztések esetén a biztonságtechnikai eszközöket minden esetben korszerűsítettek. Ennek következtében az őrzött szállások aktív és passzív biztonsági rendszerei egyre hatékonyabbá váltak, ami jelentősen hozzájárult a szökések és a szökési kísérletek számának csökkenéséhez. Ennek ellenére pl. a budapesti intézmény ablakait vasráccsal

⁹⁶⁸ EVA/2012/1.2.3. és az EVA/2012/1.3.4. számú projektek a kiskunhalasi őrzött szállás Fazekas Mihály utcai objektuma moduláris felújítására és az MMIA-3.1.6/8 számú projekt keretében a nyírbátori őrzött szállás teljes felújítása

⁹⁶⁹ Környezet és Energia Operatív Program Keop-2012-5.6.0 számú „Központi költségvetési szervek energiahatékonysági beruházásai” címen a győri őrzött szállás teljeskörű felújítására

kívül más biztonságtechnikai eszközzel nem erősítették meg, igaz, itt ilyen módon megkísérelt szökés vagy annak kísérlete hosszú idő óta nem fordult elő.⁹⁷⁰

9.1.2. Öngyilkosság, öngyilkossági kísérlet, szándékos egészségkárosítás

A külföldiek öngyilkossági kísérlete, valamint a kisebb sérelmet okozó szándékos egészségkárosítás igen gyakori jelenség az őrzött szállásokon. 2011-2023 között 20 öngyilkossági kísérlet, illetve 87 szándékos önsértés történt. Szerencsére öngyilkosságot egyetlen esetben sem sikerült elkövetnie a külföldieknek. Az önsértő jellegű magatartások vizsgálata során megállapítható, hogy az ilyen típusú cselekményeket döntő többségben figyelemfelhívó jelleggel követik el. Az elkövetés módja, ideje rendszerint eleve olyan, hogy azt az őrség észlelje, vagy azt a hálókörletben tartózkodó más külföldiek jelezzék – pl. kiabálással, dörömböléssel odafutva értesítve – az örök irányában. A tipikus elkövetési magatartás az összecsavart lepedővel vagy egyéb ruhadarabbal történő önakasztás, míg a szándékos önsértések esetén a borotválkozás során elrejtett borotvapenge darabbal való vagdosás, falcolás. A cselekmények elkövetési időpontja alátámasztja a mögöttes figyelemfelhívó szándékot. A rendkívüli események elemzése kimutatta, hogy az esetek 72%-át nappal, 10-22 óra között követték el, ezen belül 88%-ban a 12-16 óra közötti időintervallumban következett be az esemény. Az öngyilkossági kísérletek 45%-át hálókörletben, 15%-át elkülönítő helyiségben, míg 40 %-át a többség által rendszeresen használt helyiségekben (folyosó, mosdó, zuhanyzó) követték el. A szándékos önkároztatást a külföldiek gyakran saját maguk jelezték az örök felé, míg a hálókörletben elkövetett öngyilkossági kísérletek 87%-ra a hálókörletben tartózkodó más őrizetesekek hívták fel az örök figyelmét.

A 20 öngyilkossági kísérlet során súlyos sérülés egyszer sem keletkezett, 6 esetben kifejezetten csak annak imitálásáról beszélhetünk, azonban 2011-ben egy Győrben fogva tartott külföldi önakasztás miatt elvesztette az eszméletét, esetében újraélesztésre volt szükség. A szándékos önsértések során az esetek 14%-át olyan eszközökkel követték azt el, ami eleve kizárta a komolyabb sérülés okozását (barackmag, műanyag fogkrémes tubus, műanyag evőeszköz, sampon ivása, őrizetes saját körme).⁹⁷¹ 2013-ban egy külföldi Kiskunhalason öngyilkossággal fenyegetőzött, nyakához egy

⁹⁷⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁷¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

korábban elrejtett borotvapengét szorított. A személyt a Terrorelhárító Központ beavatkozó egysége tette ártalmatlanná, mely során a külföldi súlyos sérüléseket szenvedett.⁹⁷²

Az esetek elemzése azt mutatja, hogy az elkövetésének ideje kapcsán kiemelt jelentőségűnek számít az őrizet bírósági meghosszabbításának időszaka, főként az első hosszabbítást követően, amikor már rendszerint nincsen bírósági meghallgatás, a külföldi csupán a határozatot kapja meg az idegenrendészeti hatóság képviselőjétől. A szándékos önkárosítást elkövető külföldiek 33,7 %-a cselekményét az őrizet lejárti időpontját követő 5 napos időintervallumban követte el.

Hasonlóan releváns időpontnak bizonyult a kihirdetett toloncolás végrehajtásának ideje, másrészt 2013 előtt a menekültügyi meghallgatások időpontja, mivel az önsértő cselekmények 17%-át a toloncolás megkezdése előtt 48 órával, míg 34 %-át a menekültügyi meghallgatás vagy a menekültkérelem elutasításának kihirdetését követő 3 napon belül követték el.

A szuicid cselekmények eddig nem vezettek súlyosabb következményhez, ugyanakkor ennek lehetőségét kizárni nem lehet, így célszerű az adott időszakban a fent említett hatósági tevékenységek időpontjában több figyelmet fordítani az érintett külföldiekre.

9.1.3. Rendzavarás, csoportos rendzavarás

Rendzavarásról akkor beszélhetünk, amennyiben az őrizetesei kirívóan közösségellenes viselkedésükkel sértik meg az intézmény rendjét, garázda magatartást tanúsítanak. A tevékenység rendszerint kifejezetten a fogva tartás, valamint az intézmény rendje elleni irányul, illetve nélkülözi a személy elleni erőszakot. Amennyiben ez mégis megjelenik, és más súlyosabb következmény nincsen, úgy az eseményt annak jellegétől függően az őrizetesei közötti konfliktusként intézkedéssel szembeni ellenszegülésként vagy hivatalos személy elleni erőszakként kezeli a jelentőszolgálati rendszer.

Az elkövetési magatartásformák széles skálán mozognak, az egyszerű hangoskodástól, indulatos viselkedéstől kezdődően a csoportosan elkövetett dolog elleni erőszakig, az intézmények berendezésének szándékos, súlyos megrongálásáig, volt, amikor a gyújtogatásig terjedt.

⁹⁷² Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A vizsgált időszakban 11 csoportos és 7 egyénileg elkövetett rendzavarás történt. Az egyénileg elkövetett esetek során a külföldiek jellemzően hangoskodva, kiabálva fejezték ki elégedetlenségüket, ugyanakkor több esetben jelent meg a dolog elleni erőszak, pl. ajtót, ablakot törtek be, kukát vertek szét, illetve lepedőt gyújtottak fel. Az egyéni elkövetés, a gyors észlelés és reagálás képessége miatt ezeket az eseményeket a jelen levő örök szakszerűen tudták kezelni.

Lényegesen nagyobb biztonsági kockázatot jelentett a csoportos elkövetés, főleg amennyiben rongálással társult. Kirívó eset volt, amikor 2011-ben a győri objektumban 39 fő gyakorlatilag szétverte az intézmény teljes berendezését, akkori árfolyamon több mint kétmillió forintos kárt okozva. Az őrzött szállás ideiglenesen lakhatatlanná vált, a külföldieket a kiskunhalasi intézménybe helyezték át.⁹⁷³ Visszatérő jelleggel történt csoportos rendbontás a kiskunhalasi intézmény sérülékeny csoportok elhelyezésére szolgáló épületében. Az itt elhelyezett külföldiek kiskorú gyermekei keveredtek tettelegességig fajuló konfliktusba (összevesztek a hinta használatán), a kialakult verekedéshez később szüleik is csatlakoztak. Szintén itt esett meg, hogy a külföldiek tömegesen szabadon bocsájtásukat követelték, a rácsot rázva hangosan üvöltöttek. A győri intézményben az internethasználat rendjét kifogásoló öt fő szétverte a vizesblokkot, a közösségi helyiséget és megrongálták a beadványokat gyűjtő ládát.

Az előbbiektől jóval nagyobb nyilvánosságot kapott, amikor az idegenrendészeti őrizet ideiglenes végrehajtására kijelölt Szegedi Fegyház és Börtön III. számú, nagyfai objektumában 23 külföldi súlyosan megrongálta az elhelyezésüket biztosító körletrészt, majd 8 fő elbarikádozta magát, ún. „zárkatorlaszt” hozott létre. A rendkívüli esemény végül a rendőrség közreműködésével, erőszakmentesen felszámolásra került.⁹⁷⁴

A rongálások során okozott károkért a külföldieket anyagi felelősség terheli, a rendőrség ilyen esetekben meglehetősen hosszadalmas, ún. kártérítési eljárást folytat le az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól szóló 11/2024. (II. 29.) BM rendelet vonatkozó része szerint a vétkessel szemben. A kárigényt az őrzött szállás vezetője a kár bekövetkezésétől számított három munkanapon belül írásban köteles közölni az őrizetessel. Az külföldit az eljárásban meg kell hallgatni, aki jogosult anyanyelvét használni, így rendszerint tolmács közreműködésére van szükség, akinek kirendeléséről az őrzött szállás vezetője köteles gondoskodni. Az eljárást kijelölt

⁹⁷³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁷⁴ Kovács (2016): i.m. p. 83.

kárbiztos folytatja le, aki az ügyben határozatot hoz, melynek tartalmaznia kell az őrzött szállás üzemeltetőjének megnevezését, a káresemény helyét, a kárbiztos és az ügy azonosító adatait, az őrizetes személyes adatait, a megállapított kártérítési összeget, valamint – szükség esetén – a fizetési kedvezményre vonatkozó rendelkezést. Rögzíteni kell továbbá a harmincnapos teljesítési határidőt, a jogorvoslati tájékoztatást, valamint a határozat helyét, idejét, a kárbiztos aláírását és hivatalos bélyegzőjét. A határozatot az őrizetes jelenlétében szóban kell kihirdetni, majd három munkanapon belül írásban is közölni az érintettel és meghatalmazottjával. A döntés ellen fellebbezésnek nincs helye; az őrizetes vagy meghatalmazottja a kézhezvételtől számított harminc napon belül keresetet nyújthat be az illetékes bírósághoz. Az átvétel megtagadása esetén a kézbesítést a kihirdetés napján közölni kell tekinteni, amelyet az iraton rögzíteni szükséges.⁹⁷⁵ A kártérítési eljárást a megindításától számított harminc napon belül le kell folytatni. Bonyolult megítélésű ügyben a kárbiztos az eljárást további harminc nappal meghosszabbíthatja, kivéve, ha az őrizetes az eljárás megindításától számított harminc napon belül szabadul.

Ha a külföldi a határozat meghozatala előtt szabadul, a kártérítési eljárást meg kell szüntetni. Ebben az esetben az őrzött szállás fenntartója a kártérítési igényét közvetlenül a bíróság előtt érvényesítheti, ami a külföldi későbbi tartózkodási helye megállapításának bizonytalansága miatt kétséges kimenetelű.⁹⁷⁶

9.1.4. Intézkedéssel szembeni ellenszegülés

Az őrseg állományának alapvető feladata az őrzött szállás rendje és az őrzés biztonság ellen irányuló, a belső rendet veszélyeztető, zavaró cselekmények felfedése és elhárítása. Ennek során őket intézkedési kötelezettség terheli. Amennyiben a külföldi a vele szemben jogszerű intézkedést alkalmazni kívánó őr utasításának nem tesz eleget, ellenszegül az intézkedésnek, ennek módja passzív és aktív is lehet. Az intézkedő akaratának kikényszerítése ezt követően tipikusan lehetőséget teremt a kevésbé súlyos kényszerítő eszközök, rendszerint a testi kényszer és a bilincselés jogszerű alkalmazására. Az őrzött szállásokon a csoportos elkövetés jelent fokozott mértékben veszélyt az őrzésbiztonságra, mivel a rendszerint jelentős létszámfölényben levő külföldiekkel

⁹⁷⁵ 11/2024. (II. 29.) BM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól 29.§ (3)-(4)

⁹⁷⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

szemben a jelen levő őrállomány korlátozott hatásfokkal tud fellépni. Az utasítást kollektíven megtagadó, rendszerint már eleve ellenséges, fokozott idegállapotban levő nagyobb létszámú külföldivel szembeni kényszerítő eszköz alkalmazása kétélű fegyver, nagyon gyorsan a helyzet robbanásszerű eszkalációjához vezethet. A zárt és rendszerint szűk tér miatt a testi kényszer és rendőrbot alkalmazása lehetséges, a vegyi eszköz alkalmazása legtöbbször kontraproduktív.

2011 és 2023 között 5 esetben történt olyan intézkedéssel szembeni ellenszegülés, ahol a külföldiek ellenállása vagy józan rábeszéléssel vagy még jogszerű kényszerítő eszköz alkalmazásával úgy volt megtörhető, hogy az őrizeteseik nem követték el a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekményét.

Kiskunhalason 2011-ben egy koszovói állampolgár tagadta meg a számára előírt gyógyszer bevitelét, majd az őrt szidalmazta, aki testi kényszert alkalmazott vele szemben. Nyírbátorban 2011-ben egy nigériait biztonsági okból másik hálókörletbe kellett költöztetnie, melyet határozottan megtagadott. A kimondottan erős testalkatú külföldivel szemben ezért az őrség testi kényszert, majd – más lehetőség hiányában – vegyi eszközt volt kénytelen alkalmazni, mivel testi erővel nem voltak képesek a személy ellenállását megtörni. 2018-ban egy nagykorúakból álló iraki család az őrizet bírósági meghosszabbítása után tagadta meg az együttműködést, nem kívántak az őrzött szállásra visszatérni. Az őrség testi kényszert és bilincset alkalmazott.⁹⁷⁷

Az esetek tapasztalatai azt mutatják, hogy az egyéni elkövetővel szemben az őrállomány gyors és határozott fellépése hatékony az ellenállást tanúsító külföldiekkel szemben, azonban csoportos elkövetés esetén – az őrség azonnali, határozott fellépése hiányában – az erőviszonyok nagyon gyorsan a külföldieknek oldalára billenhetnek. Az intézkedésnek történő csoportos ellenszegülés tipikus példájának tekinthető a nyírbátori intézményben 2011-ben bekövetkezett rendkívüli esemény, amikor egy önsértést elkövető, szemmel láthatóan pszichésen zavart külföldi az őt ellátni és elkülöníteni akaró örökkel szemben fellázította a szektorban tartózkodó, többségében afgán állampolgárságú 60 főt.⁹⁷⁸ A folyosón kialakuló csoportosulás miatt az önsértést elkövetőt ellátni és elkülöníteni nem lehetett, az afgán állampolgárok az örök felszólítása ellenére sem tértek vissza a hálókörleteikbe. Az időközben odaérkező hivatásos rendőrökkel összesen nyolc főből álló őrség kénytelen volt testi kényszert, rendőrbotot és

⁹⁷⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁷⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

vegyi eszközt alkalmazni, mely hatására az ellenállás megtört, 3 fő könnyebb sérülést szenvedett. Az eset kivizsgálása rávilágított, hogy a siker kulcsa a külföldiek jelentős létszámfölénye ellenére egyértelműen a gyors és határozott fellépésben rejlett.⁹⁷⁹

9.1.5. Hivatalos személy elleni erőszak

Amennyiben a külföldi az őrt eljárása során fenyegetéssel vagy erőszakkal akadályozza vagy bántalmazza, a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekményét követi el.⁹⁸⁰ Minősített esete, ha az elkövetés csoportosan, fegyveresen vagy felfegyverkezve történik.⁹⁸¹

Az örökkel szemben elkövetett erőszakos cselekmények viszonylag ritkán, ám rendszeresen, mondhatni „menetrendszerűen” fordulnak elő az intézményekben. 2011 és 2023 között 18 eset történt, évente átlagos 1-2 eset fordult elő 2013 és 2014 kivételével. Az elkövetők kivétel nélkül más kultúrkörből érkező őrizeteseek voltak, szír, afgán, iraki, nigériai, vietnámi, algériai, ghánai, marokkói, venezuelai állampolgárok. Az elkövetési magatartás változatos, többsége az erőszakkal való akadályozás, illetve a bántalmazás kategóriába esett, rendszerint ütés, rúgás, az intézkedő kezének megfogása, lefogása, arra célzott ütés mérése, vagy a személy meglökése történt, ám olyan eseti is előfordult amikor a külföldi megharapta az őrt. Az esetek 32%-ban az elkövetők esetében igazolható volt a nyugtató hatású gyógyszer, illetve a korábbi rendszeres drogfogyasztásból adódó függőségi problémákból adódó labilis lelkiállapot. Az iratanyag teljeskörű vizsgálata eredményeképpen legalább 4 fő esetében kifejezetten metakommunikációs félreértés (félreértett mozdulat, eltérő jelentésű gesztus, teljes mértékben félreértelmezett testtávolság, illetve szándék) volt a kiváltó oka a külföldi cselekedetének. Ezek tényszerűen a kivizsgáló jelentések vagy a kapcsolódó iratanyag egy részben a jelentés és értelmezésbeli különbség feltüntetése nélkül ugyan részben vagy teljesen megjelentek, ám a kivizsgálás legtöbbször az ilyen eset bekövetkezésének okaként más körülményt – bezártságból adódó stressz, hirtelen hangulatváltozás vagy ismeretlen ok – neveztek meg.⁹⁸²

⁹⁷⁹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁸⁰ Btk. 310.§ (1)

⁹⁸¹ Btk. 310.§ (2)-(4)

⁹⁸² Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

9.1.6. Étkezés csoportos, illetve egyéni megtagadása

A vizsgált időszakban 17 esetben csoportosan 393 fő részvételével, míg 7 esetben egyénileg tagadták meg a külföldiek a biztosított étel elfogyasztását. Tettüket rendszerint írásos beadványban előre jelezték, céljuk általában hatósági ügyük előre mozdítása, illetve annak aktuális helyzetéről tájékoztatás követelése volt, ugyanakkor nemegyszer szabadon engedésüket követelték, sérelmezték a számukra biztosított internetezési lehetőség rövid időtartamát, a Covid-19 időszakában a bevezetett utazási korlátozások miatti toloncolásuk elmaradását, illetve a nyírbátori intézmény felújítása idején bevezetett korlátozásokat is. Az őrizetesek követelése közül a hatóság a tájékoztatásra vonatkozókat teljesítette.

A csoportos étkezésmegtagadások során hangsúlyosan jelent meg a sokszor egymástól nagyon távoli származási országokból érkező külföldiek azonos, iszlám vallásából adódó szoros összetartása. Az étkezésmegtagadások mindig rövid ideig tartottak, rendszerint 24 órán belül – esetenként a bejelentést követő tájékoztatást után azonnal – véget értek. Soha nem fordult elő, hogy valamely őrizetes egészségi állapotának étkezésmegtagadásból eredő romlása miatt egészségügyi beavatkozásra lett volna szükség. Ugyanakkor nemegyszer előfordult, hogy a bejelentett étkezésmegtagadás ideje alatt ugyan a biztosított ételt nem fogyasztották el, ellenben – mivel saját költségükön étkezésüket kiegészíthetik – élelmiszer vásárlási kérelemmel álltak elő, ami megkérdőjelezhetővé tette szándékuk komolyságát.⁹⁸³

9.1.7. Őrizetesek közötti konfliktusok

Az egyik legtipikusabb, a szándékos egészségkárosítás után a legnagyobb számba előforduló rendkívüli esemény, 2011-2023 között 71 esetet regisztráltak. A rendkívül eseményekben 33 ország 131 állampolgára (19 fő afgán, 16 fő koszovói, 13 fő algériai, 13 fő szír, 8 fő nigériai, 6 fő grúz, 5 fő egyiptomi, 5 fő kameruni, 5 fő tunéziai, 4 fő török, 2 fő kínai, 1 fő iraki, 1 fő iráni, 1 fő pakisztáni, 1 fő libanoni, 1 fő marokkói, 1 fő vietnámi, 1 fő kenyai, 1 fő gaboni, 1 fő palesztin, 1 fő bangladesi, 1 fő srí-lankai, 2 fő mali, 1 fő togói, 1 fő venezuelai, 1 fő szenegáli, 2 fő szudáni, 1 fő üzbég, 1 fő kanadai, 1 fő holland,

⁹⁸³ A Szabolcs-Szatmár -Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság adatai alapján

1 fő moldáv, 1 fő macedón, 1 fő albán valamint 1 fő hontalan és 4 fő ismeretlen állampolgárságú személy) volt érintett.

A kivizsgálások megállapításai alapján a konfliktusokat kiváltó okok százalékos megoszlása a következő volt:

- internethasználat: 22,5%
- kulturális és kommunikációs különbség: 17,5%
- vallási és nemzeti/nemzetiségi ellentét: 9%
- pszichés probléma, korábbi drog, vagy nyugtató hatású gyógyszer használatból adódó viselkedészavar: 10,4%
- sporteszköz, játék használata: 6,6%
- egyéb okok (bezártság érzése, kedvezőtlen hatósági döntésből adódó elkeseredés, düh vagy frusztráció, személyes ellentét, vagyontárgy vélt vagy valós eltulajdonítása stb.): 34%

A személyközi konfliktusokban érintett állampolgárok között kiugróan magas a koszovóiak, az afgánok és az algériaiak aránya. Ennek oka egyrészt magas részarányuk, másrészt az afgánok és az algériaiak esetében a csökkenő részarányukkal szemben 2016-tól jelentősen megnőtt a fogva tartás hossza.

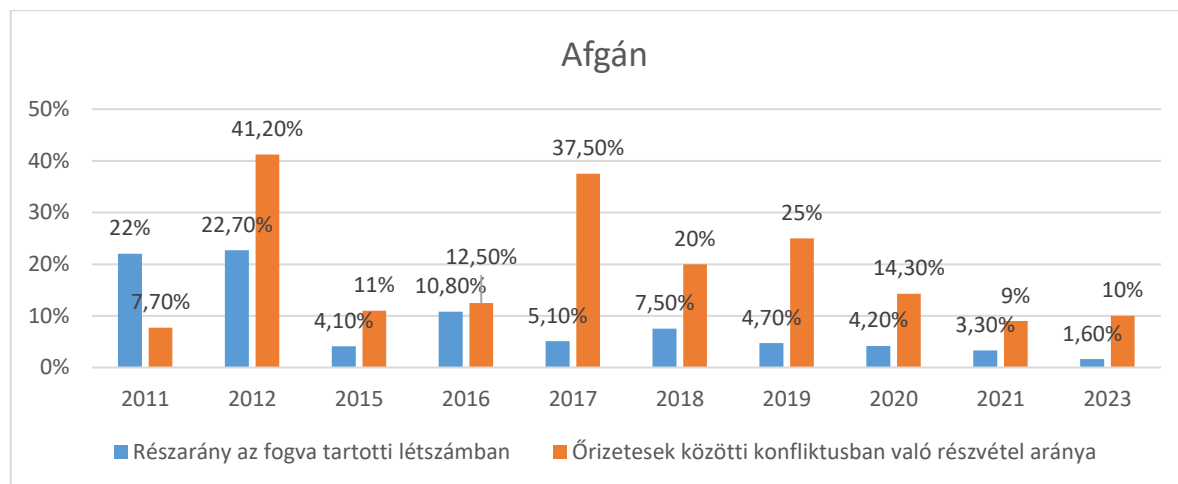
Általános jelenség a fekete-afrikaiak érintettsége, valamint az, hogy ők sokszor kifejezetten egymással szemben agresszívak, több esetben minden észlelhető előzmény nélkül, teljesen váratlanul követik el az ilyen cselekményeket, míg a jellemzően gyengébb fizikumú ázsiai fogvatartottak többnyire elszenvedői a konfliktusoknak. Az egyik őrzött szállás vezető a következőket mondta el ezzel kapcsolatban: *„Sok a gond az észak-afrikaiakkal, az afgánokkal és a fekete-afrikaiak is gyakran keverednek verekezésbe. Az ázsiaiak inkább áldozatok, gyakran bántalmazzák a kínai vagy vietnámi személyeket, velük szemben mind az észak és a fekete-afrikaiak is általánosan dominánsan lépnek fel.”*

Az elmondottakat támasztja alá a kérdőíves felmérések eredménye, ahol az felsorolt öt legtöbbször rendkívüli eseményt okozó állampolgársági kategória az esetek 71%-ban a következő volt: afgán, algériai, nigériai, grúz, szír.

A koszovói állampolgárok a válaszadók többségénél már nem kerültek be a felsorolásba, mivel 2015-től kezdődően eseti jelleggel fordultak elő az intézményekben, így a hat évnél kevesebb szolgálati tapasztalattal bíró őrök már nem is ismerik a korábban általánosan sok konfliktust okozó állampolgári kategóriát. Korábban részarányuk jelentős volt, 2011-ben 22%-ot, 2012-ben 32%-ot, 2013-ban 39,2%-ot, 2014-ben 41,8%-os, míg

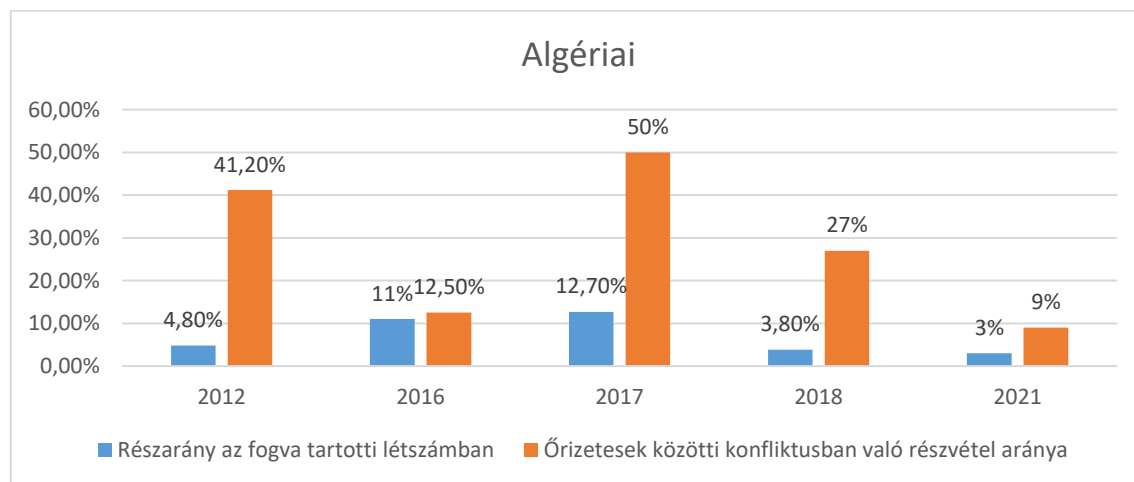
ez 2015-ben nagymértékben csökkent, 6,1%-ot, 2016-ban pedig már csak 3,8%-ot tett ki. 2016-tól koszóvói állampolgár nem volt érintett a bekövetkezett rendkívüli eseményekben.

Az afgán állampolgárok részarányukhoz képest rendszerint nagyobb arányban vettek részt a személyközi konfliktusokban, melyet a 19. számú ábra összesít:

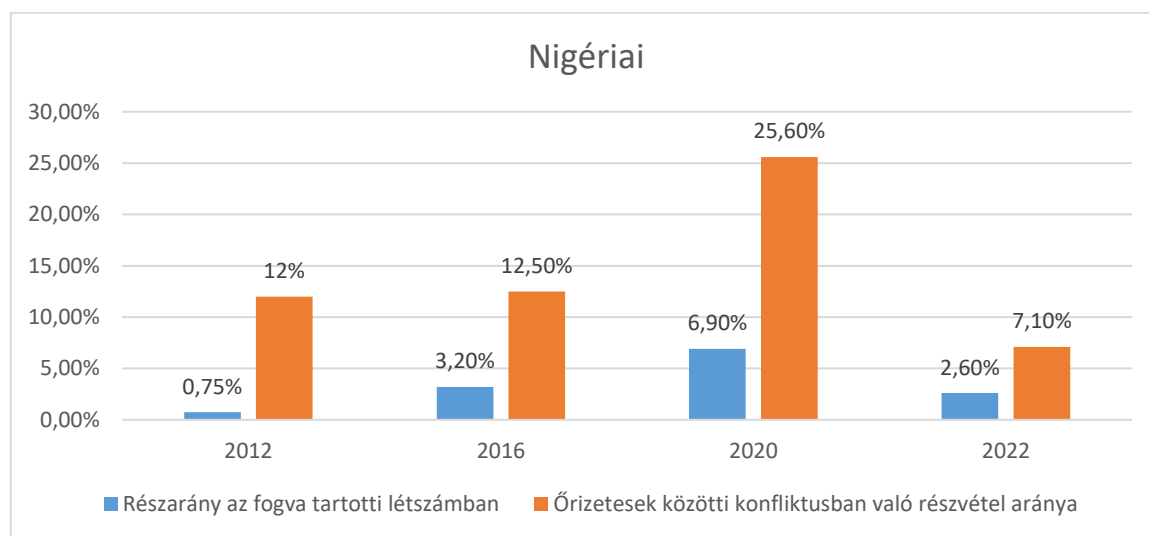
19. számú ábra: Kimutatás az afgán állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizetesk közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2011-2023 között
Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Hasonlóan sokszor kerültek összeütközésbe egymással és más külföldiekkel az algériai állampolgárok. Fogva tartotti részarányukat és érintettségüket ez a 20.számú ábra szemlélteti:

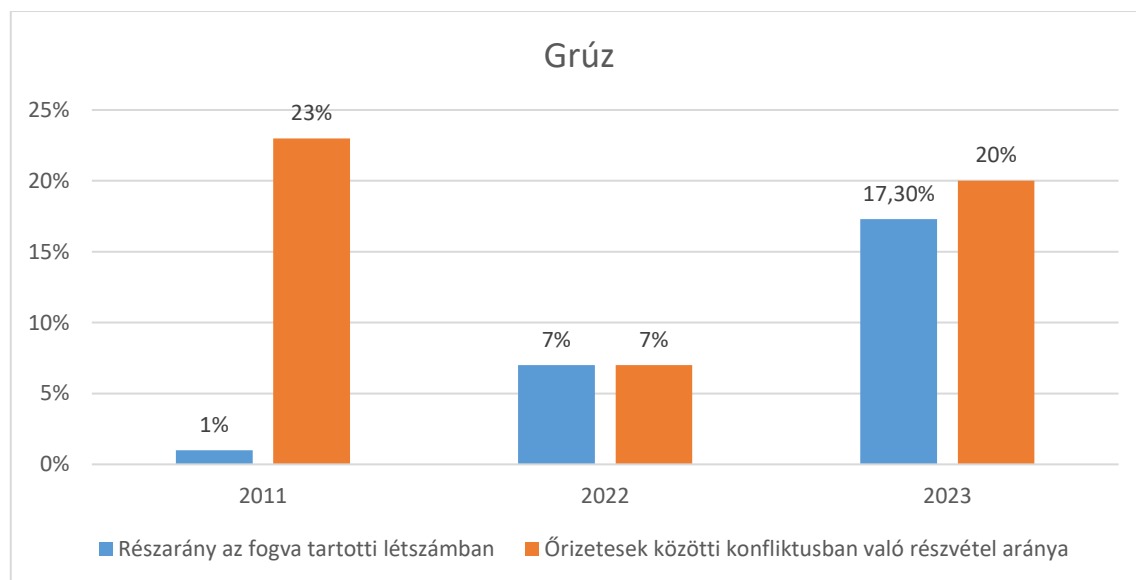
20. számú ábra: Kimutatás az algériai állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizetesk közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2012-2021 között
Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Markánsan érintett állampolgársági kategória a nigériai, akik viszonylag alacsonyabb részarányuk ellenére „állandó szereplői” voltak a konfliktusoknak. Az arányokat a 21. számú ábra tartalmazza:

21. számú ábra: Kimutatás a nigériai állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizeteseink közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2012-2022 között
Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Hasonlóan rossz hírék a grúz állampolgárok is, bár esetükben a statisztika nem igazolja ennyire látványosan a róluk kialakult képet a 22. számú ábra alapján:

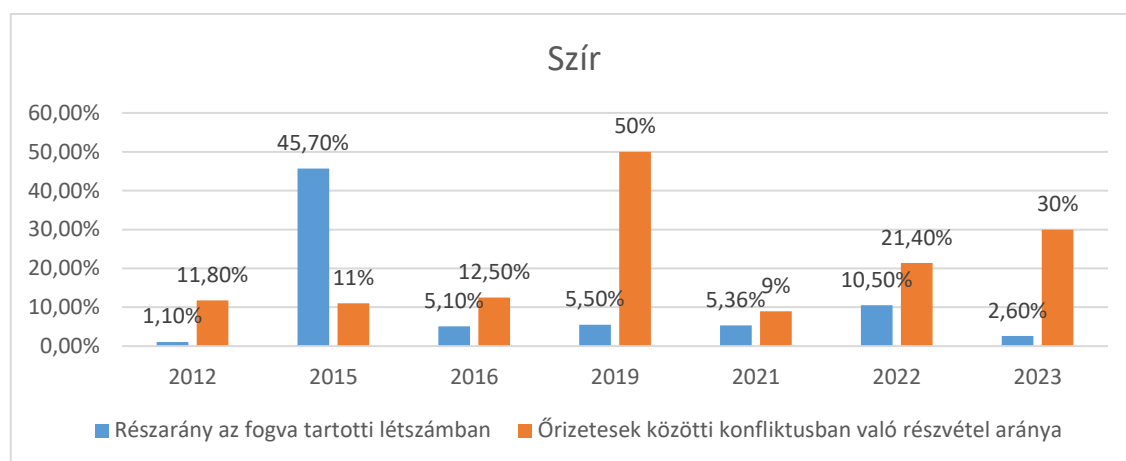
22. számú ábra: Kimutatás az grúzai állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizeteseink közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2011-2023 között
Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A grúzai őrizetésekről egyébként főként a 15 évnél nagyobb szolgálati tapasztalattal rendelkező örök voltak rossz véleménynel, nehezen kezelhetőnek,

szélsőséges viselkedésre hajlamosnak tartották őket. Az egyik interjút adó ör így fogalmazott: *”Ezekkel mindig baj van, mindig mást akarnak, látszik hogy érti mit akarok tőle de játssza a bolondot szinte mind. Sok gyógyszeres meg drogos van köztük és takarítani sem szeretnek. Nagyon oda kell rájuk figyelni.”*

Az interjút adó egykor afgán őrizetes velük kapcsolatos – egészen más nézőpontból alkotott – véleményét tömören így foglalta össze: *„hasonlítanak ránk, büszke hegyi nép, lehet, hogy törzseink rokonok voltak”*.

A szírek megítélése több szempontból sem kedvező. Egyrészt a 2015-ös menekültválság idején az illegálisan érkezők döntő többségét ők tették ki, vagy legalábbis a többség az állította magáról, hogy a háború sújtotta Szíriából érkeztek. Köztük jelentős számban más országok állampolgárai is⁹⁸⁴, ám mivel az őrizet alatt szírként voltak nyilvántartva, így valamennyi általuk elkövetett erőszakos cselekményt az örök a szír állampolgársághoz társítottak. Az adatokat a 23. számú ábra tartalmazza:

23. számú ábra: Kimutatás a szíriai állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizetek közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2012-2023 között
Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A külföldiek közötti konfliktusok összességében rendszerint intenzívek és jellemzően erőszakosak voltak, az esetek 86%-ban könnyű, nyolc napon belül gyógyuló sérülések (zúzódások, hámsérülések, kisebb felületi sebek, duzzanatok stb.) keletkeztek, míg négy esetben súlyos sérüléshez (kézcsont és koponyatörés, súlyos zúzódás, orrtörés,

⁹⁸⁴ A Frontex adatai alapján 2015-ben 173 042, a nyugat-balkáni útvonalon érkezett olyan irreguláris migránst vizsgáltak meg, akik szírnek vallották magukat. Az átvilágított személyek, 85,8%-áról az ellenőrök feltételezték, hogy szíriai állampolgárok. A fennmaradó 8,6%-ról feltételezték, hogy iraki állampolgár; 2,5% - palesztin, 1% - marokkói, 2,1%-ról egyéb állampolgárságú.

Forrás: Frontex: Western Balkans Annual Risk Analysis 2016. 20.o.

https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_ARA_2016.pdf (Letöltés dátuma: 2024.07.03.)

nyaki sérülés) vezetett az inzultus. Az összes személyközi konfliktust vizsgálva figyelemre méltó, hogy az erőszakos konfliktusok 11%-ban ismétlődő jelleggel ugyanazok a személyek vettek részt, volt olyan külföldi, aki négyszer is érintett volt sérülést okozó erőszakos cselekményben.⁹⁸⁵

A szakterületen dolgozó hivatásos és fegyveres biztonsági őrök tisztában vannak azzal, hogy a külföldiek közötti konfliktusok egy pontosan meg nem becsülhető hányada látens marad, arról nem szerez tudomást az intézmény. Az is előfordul, hogy utólag észlelik az esetleges következményeket, ekkor viszont a korábban bántalmazott külföldi rendszerint már nem kíván nyilatkozni az esetről. Az egykori orosz fogvatartott így nyilatkozott erről: *„Persze, hogy vannak összetűzések, verekedések, a fiatal arabok gyakran ütik egymást, az afgánok pedig általában nagyon erőszakosak. Nálunk is volt egy bolond arab fiú, mindenkibe belekötött, nem bírta magát. Egyik reggel látszott rajta, hogy a cellatársak „lerendezték”. Az egyik őr kérdezgette, hogy mi baja, azt mondta „no problem”. Néha van ilyen. Az afgánok is nagyon kemények, nem hagyják magukat, egyik nekem is beszólt, mikor megtudta, hogy orosz vagyok. A cellatársam mondta, hogy inkább hagyjam, mert ha verekszem, az nekem lesz rossz a milicián, így nem bántottam az afgánt. Furcsa, hogy a feketék sokszor meg egymást ütik, nem is értem miért.”*

Az őrzött szállások parancsnoki állományával folytatott interjúk során elhangzott el, hogy tisztában vannak ezzel a jelenséggel. *„Az intézkedési kötelezettségünknek mindig eleget tettünk, ha észleltük, hogy a külföldiek vitatkoznak vagy verekednek. Éjjel viszont a hálókörletek ajtóit zárva vannak, ilyenkor nem látjuk mi történik, ha pedig nem hallani gyanús hangokat, az éjszakai pihenőidő alatt indokolatlanul nem is mehetünk be a körletbe. Később – már ha történt valami ilyesmi - látható külsérelmi nyomok hiányában rendszerint nem is tudunk a történetekről. Ha utólag jut ilyen a tudomásunkra és mennyiben a külföldi ezt nem jelzi, - egyben nem kíván feljelentéssel élni – nem tudunk mit kezdeni az esettel. Olyan ez, mint a bv-ben volt. Lerendezik egymás között. Ilyenkor a külföldi sértettet nálunk legfeljebb egy másik szektorba tudjuk áthelyezni, vagy kezdeményezzük más intézménybe való áthelyezését. Ha van esze, ott már meghúzza magát, ha nincs, rendszerint ugyanez történik. Főleg a korábbi drogfogyasztókkal van baj, ők sokszor tényleg nem mérik fel realisan az erőviszonyokat. Az is előfordul, hogy a közösség így bünteti a túl sok problémát okozó „kekeckedő” őrizettest, mivel, ha sok a*

⁹⁸⁵ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

gond a külföldiekkel, az örök rendszerint követelménytámasztóbbak velük szemben” nyilatkozta a főtiszt. Az egyik interjút adó ör hasonlóan vélekedett a témáról: „*Nekem az számít, hogy ne legyen esemény, mert akkor sok lesz a munka meg az ellenőrzés. Maradjanak nyugton, ne verekedjenek, ne lázadjanak”* foglalta össze sommásan véleményét.

9.1.8. Bántalmazás hivatalos eljárásban

A bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekményt⁹⁸⁶ a Btk. a súlyosan büntetendő hivatali bűncselekmények közé tartozik. 2011 és 2016 között 8 esetben fordult elő, hogy az őrizetben levő külföldit indokolatlan bántalmazás érte vagy érhetett az örök részéről. 7 eset a kiskunhalasi, 1 esemény a győri intézményben történt. Az esetek elkövetési módja igen változatos volt. Előfordult, hogy a kényszerítő eszköz alkalmazása eleve indokolatlan volt, vagy annak következménye túlmutatott annak indokoltságán, esetenként a külföldi szabadulást követően vádolt meg bántalmazással egyes öröket. Az utólagos kivizsgálás során – mivel a beadvány a kényszerítő eszköz alkalmazásakor ismert tényeken túl más konkrét információt nem tartalmazott – a panaszt elutasították.⁹⁸⁷ Egy esetben történt egyértelműen súlyos normaszegés, a kiskunhalasi intézményben egy fegyveres biztonsági ör az előzetesen szándékos önkárosítást végző külföldit kimondottan bosszúból bántalmazott, súlyos sérülést okozva.⁹⁸⁸ Vele szemben büntetőeljárás indult, egyben munkaviszonyát megszüntették.

A parancsnoki kivizsgálások megállapításaival és az eseteket követő intézkedésekkel a büntetés-végrehajtási ügyészek minden esetben egyetértettek.⁹⁸⁹

9.1.9. Jogosulatlan fogva tartás

Amennyiben az idegenrendészeti hatóság által elrendelt őrizetet, megszüntetik, nem hosszabbítják meg vagy annak hossza a maximális időtartamát eléri, nincs helye a külföldi őrizetben tartásának, az őrzött szállás állományának szabadítania kell az őrizeteket. Amennyiben ezt nem teszi, úgy elkövetik a jogellenes fogva tartás

⁹⁸⁶ Btk. 301.§

⁹⁸⁷ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁸⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁸⁹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

bűncselekményt.⁹⁹⁰ A külföldiek rendszerint „percre pontosan” tiszttában vannak azzal, mikor szabadulnak, ennek elmaradása részükről jelentős kockázati tényezővé válhat. A vizsgált időszakban 2022-ben egy eset történt, amikor egy török állampolgárság esetén az őrizetet elrendelő idegenrendészeti hatóság elmulasztott időben döntést hozni az őrizet meghosszabbításáról, míg az őrzött szállás a szükséges szabadítási feladatokat néhány óra késéssel hajtotta végre. Az őrzött szállás csoportvezetője ellen fegyelmi eljárás indult.⁹⁹¹

9.2. Egyéb rendkívüli események

A dolgozat esetében kifejezetten az őrzésbiztonsági szempontok kerülnek előtérbe, így az „egyéb” események közé azokat sorolom, melyek ugyan veszélyeztetik vagy veszélyeztethetik a fogva tartást végrehajtó intézmény belső rendjét, az őrzésbiztonságát, ám bekövetkezésük tipikusan a külföldiek szándékán kívül esnek.

9.2.1. Szállító járművek meghibásodása

Amennyiben a szállítási feladat (kitoloncolás végrehajtása, bírósági tárgyalásra, egészségügyi intézménybe, nagykövetségre személyazonosítás céljából történő szállítás stb.) során a gépjármű műszaki hiba vagy egyéb esemény miatt útját megszakítani kénytelen, akkor a jelentőszolgálati rendszer az esetet „szállító jármű meghibásodása” néven rögzíti. A szállítási feladatok igen jelentős részét jelentik az őrzött szállások feladatrendszerének. Például egyedül a győri őrzött szállás 2017-ben 10 kényszerszállító járművével összesen több mint 154000 kilométert tett meg a külföldiek szállítása során. 2011–2023 között összesen 10 esetben fordult elő szállítás közbeni meghibásodás, ami nem tekinthető jelentős számnak a feladat nagyságrendjéhez viszonyítva. Műszaki okból való kényszerű leállás során számítani kell egyrészt a külföldiek csökkenő együttműködésére, szökési kísérletre, illetve amennyiben kitoloncolás érdekében történik a szállítás, annak elmaradására is. Az esetek ugyanakkor eddig jelentős érdeksérelmet nem okoztak, a hibás jármű minden esetben kiváltható volt.

⁹⁹⁰ Btk. 304.§

⁹⁹¹ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

9.2.2. Baleset

2011-2023 között összesen 16 esetben fordult elő, hogy a külföldiek balesetet szenvedtek valamelyik intézményben. Az esetek fele tipikus sportsérülés volt, melyet a külföldiek futballozás közben szenvedtek el, 4 esetben súlyos sérülést (kar, illetve lábtörés) okozva. Ezen túl előfordult rosszulétiéből adódó elesés, ablakpárkányról leesés, jégen elcsúszás, valamint a békéscsabai intézménybe egy gyermek leesett a hintáról. Valamennyi esetben könnyű sérülést szenvedtek. A kivizsgálások során egyértelműen bebizonyosodott, hogy az esetekben szándékosság nem merült fel.

9.2.3. Fertőzés

Fertőző megbetegedés 25 esetben fordult elő, melyből 19 a 2020-2022 közötti koronavírus fertőzés volt. Ezt megelőzően főként a rühesség és esetenként az ótvar okozott problémát 2012-ben. A szükséges egészségügyi vizsgálatok, az elkülönítés, illetve szükséges kezelések hatására a kórokozó nem terjedt tovább, az esetek elszigetelt jelenségek maradtak.

9.3. Rendkívüli események a menekültügyi őrizet végrehajtása során

Az idegenrendészeti fogva tartáshoz képest szélsőségesebben alakultak a menekültügyi őrizetben levő külföldiek által elkövetett rendkívüli események. A vizsgált időszakban a menekültügyi őrzött befogadó központokban 2014 – 2023 között⁹⁹² bekövetkezett rendkívüli események számát és összetételét a 4. számú táblázat tartalmazza:

⁹⁹² 2013-ra vonatkozóan a szakirányító főosztálynak nem állnak rendelkezésre a szükséges adatok
Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

	Év										
Rendkívüli esemény	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Összesen
Bántalmazás hivatalos eljárásban		2	1	1							4
Csoportos rendzavarás			7								7
Étkezés csoportos megtagadása	4	5	2	2							13
Étkezés megtagadás		1	1		1						3
Fertőzés		3	4	7					1		15
Hivatalos személy elleni erőszak			5						1	1	7
Intézkedéssel szemben ellenszegülés		1									1
Öngyilkossági kísérlet	1	9	6						1		17
Őrizesek közötti konfliktus	1	18	20	7			2	2	1		51
Rendzavarás									1		1
Szándékos egészségkárosítás	12	15	52	1	1		2			2	85
Engedély nélküli eltávozás (szökés)	3		10								13
Engedély nélküli eltávozás (szökés) kísérlete			2								2
Őrizes balesete	2	2	5	3							12
Szállító jármű meghibásodása		1									1
Jogosulatlan fogva tartás											
Összesen:	23	57	115	21	2	0	4	2	5	3	232

4. számú táblázat: Kimutatás a menekültügyi őrizetben levő külföldiek által elkövetett rendkívüli események kategóriáiról

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A fogva tartás során a menekültügyi intézményben az őrzést végzők ugyanazokkal a problémákkal, konfliktusokra okot adó körülményekkel találja magát szemben, mint az idegenrendészeti fogva tartási helyeken, így a rendkívüli események okai, elkövetési módszerei, tendenciái gyakorlatilag ugyanazok voltak. 2020-tól itt az őrzött szállásokon tapasztaltakhoz képest jóval hangsúlyosabban a csökkenő őrizetesi számhoz képest bekövetkezett rendkívüli esemény számának nagymértékű növekedése, illetve aggodalomra ad okot az, hogy a bekövetkezett rendkívüli események 92%-a tartozott a fogva tartás biztonságát súlyosan veszélyeztető események közé.

Az események bekövetkezésének okánál az idegenrendészeti fogva tartáshoz képest sokkal hangsúlyosabban jelent meg – főleg a csoportos étkezésmegtagadások, ellenszegülések esetén – a „*miért vagyunk itt bezárva, miért büntetnek bennünket börtönnel*” kérdése. Ez egyaránt jelentkezett a nagy létszámú őrizetesi létszám esetén a

2014-2016 közötti időszakban, később pedig a csökkenő létszám melletti fogva tartás jogosságát, indokoltságát kérdőjelezték meg rendszeresen a külföldiek.⁹⁹³

A 5. számú táblázat adataiból kitűnik, hogy fokozatosan csökkenő őrizeti létszám mellett jelentősen emelkedett a 100 főre jutó átlagos rendkívüli események száma:

Év	Végrehajtott őrizet száma	Rendkívüli események száma	100 főre jutó átlagos rendkívüli esemény
2014	4829	23	0,476
2015	2393	57	0,42
2016	2621	115	4,38
2017	391	21	5,37
2018	7	2	28,57
2019	45	0	0
2020	22	4	18,18
2021	2	2	100
2022	7	5	71,43
2023	3	3	100

5. számú táblázat: Kimutatás az elrendelt menekültügyi őrizet, a bekövetkezett rendkívüli események és a 100 főre jutó rendkívüli események számáról.

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

A menekültügyi őrizet végrehajtásában is érintett főtiszt a következőt nyilatkozta erről: „Legtöbbször persze eleinte nyugodtabbak, mint az idegenrendészeti őrizetben levők, hiszen őket még nem fenyegeti a kitoloncolás. Tudják, hogy a menekültkérelmüket még nem bírálták el, reménykednek, hogy rájuk nézve kedvező döntés születik, igyekeznek elkerülni a konfliktusokat, mert tartanak attól, hogy az negatívan hatna az eljárásban meghozott döntésre. A velük kapcsolatos problémák rendszerint akkor kezdődnek, ha a menekültkérelmet a hivatal elutasítja. Ezen kívül általában azokkal személyeknél szokott rendszeresen gond lenni, akik már eleve hamis adatokkal vagy történetekkel próbálták megtéveszteni a menekültügyi hivatalt. Legtöbbször azonban az okozza a bajt, hogy ezek az emberek igazságtalanul érzik magukat ilyen hosszú ideig bezárva. Szinte mindannyian tudják, hogy rengeteg illegálisan érkező külföldinek sikerült nagyon rövid idő alatt átjutni Magyarországon, és már nyugaton vannak, míg ők itt vannak bezárva, amit nem értenek. Miért kell nekik itt lenni, míg mások szabadon elmehetnek? Ők nem ide indultak, nem is akarnak itt maradni.”

⁹⁹³ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

Az egyik interjút adó űr a következőképpen vélekedett erről: „Nem sok különbség van az őrzött szállás és a möbek között. Ugyanúgy felügyeljük a külföldieket, semmi szokatlan. Itt ma már alig vannak, azokkal se sok a baj. Régebben sokkal többen volt, gyakoriak voltak az ellenszegülések, támadások, verekedések, falcolások meg a szökések, ez sok gondot okozott. A BÁH-osok egy ideig nem adtak fényképes nyilvántartást a külföldiekről, volt, amikor nem tudtuk rövid időn belül pontosan megmondani és beazonosítani hogy ki szökött meg.”

A nyírbátori menekültügyi őrzött befogadó központban az őrzést végző állománykezdetben nem rendelkezett a külföldiekről fényképes nyilvántartással, ami megnehezítette, sok esetben ellehetetlenítette a külföldiek gyors és hatékony azonosítását. Az ORFK Határrendészeti Főosztály ezügyben megkereste a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalt, melynek eredményeképpen a vélt adatvédelmi és kezelési hiányosság kérdését megoldva az őrizeti hely 2019-től rendelkezik a tevékenysége szakszerű és hatékony végrehajtásához szükséges nyilvántartóval.⁹⁹⁴

A fogva tartás hossza egyénenként igen változó volt, az átlagos fogva tartási idő 2021 és 2022-ben 43, 2023-ban pedig már 49 nap volt,⁹⁹⁵ ami a valós fogva tartás átlagos időtartamát nézve ellentmond a menekültügyi őrizet bevezetése előtt belügyi elgondolásnak, mely szerint „az őrizetnek lényegesen rövidebbnek kell lennie, mint az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetnek.”⁹⁹⁶

9.4. A rendkívüli események kivizsgálása

Rendkívüli esemény bekövetkezése esetén a vezető kötelessége a 58/2013. (XII.21.) ORFK utasításban⁹⁹⁷ meghatározott szempontrendszer szerint parancsnoki kivizsgálást kell lefolytatni. A kivizsgálás célja a bekövetkezett eseményhez vezető okok és körülmények, a bevezetett intézkedések jogszerűségének, szakszerűségének és

⁹⁹⁴ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

⁹⁹⁵ Asylum Information Database: Country Report: Duration of detention

Forrás: <https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/duration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.08.14.)

⁹⁹⁶ Emberi jogok: Július 1-jétől bevezethetik a menekültügyi őrizetet 2013. május 22.

<https://emberijogok.kormany.hu/akadalymentes/julius-1-jetol-bevezethetik-a-menekultugyi-orizetet> (Letöltés dátuma: 2024.11.05.)

⁹⁹⁷ 58/2013. (XII.21.) ORFK utasítás az egyes eseményekkel kapcsolatos parancsnoki kivizsgálások szempontrendszeréről és jelentési rendjéről

hatásának, valamint a személyi felelősség vizsgálata. A kivizsgáló jelentés tartalmazza az eljáró rendőri szerv megnevezését, az intézkedést végrehajtó rendőr(ök) személyes és szolgálati adatait, továbbá az esemény típusát, időpontját, helyszínét és az érintett személy(ek) adatait. Részletesen ismertetni az esemény körülményeit, az elkövetés módját, az alkalmazott eszközöket, a keletkezett sérüléseket, azok gyógytartamát, valamint az anyagi kár mértékét. Feltárja az eseményt előidéző vagy elősegítő tényezőket, értékeli a kényszerítő eszköz alkalmazásának jogszerűségét, szakszerűségét és arányosságát, valamint a megtett intézkedések megfelelőségét és a személyi felelősségre vonatkozó parancsnoki megállapításokat. Rögzíti továbbá az ügyészégi értesítését, a helyszíni szemle megállapításait, valamint az iratkezeléssel és felterjesztéssel kapcsolatos adminisztratív adatokat.⁹⁹⁸ Az utasítás speciális esetekben (előállítóban történő elhelyezés, a fogvatartott kísérése során bekövetkezett szökés, szándékos egészségkárosítás, öngyilkossági kísérlet, illetve öngyilkosság) esetén – szakmailag indokolt és teljeskörű – kiegészítő szempontokat határoz meg.

A bekövetkezett rendkívüli események kivizsgálásakor minden esetben ellenőrizni kell a fogva tartás, az elhelyezés és a kísérés szabályosságát, valamint a fogvatartott egészségének és jogainak biztosítását. Vizsgálni kell többek között, hogy az előállított ruházatát és egészségi állapotát ellenőrizték-e, folyamatos őrzése megvalósult-e, megfelelő tájékoztatást és igazolást kapott-e. A fogva tartás során ellenőrizni kell a befogadás, az orvosi vizsgálat, a jogok ismertetése, a hozzátartozók értesítése és a biztonsági intézkedések szabályosságát. Szökés esetén részletesen értékelni kell a kísérést végző rendőrök felkészítését, a kísérés módját, eszközeit, dokumentációját és a szökést követő azonnali intézkedéseket. Öngyilkossági kísérletnél ki kell vizsgálni az orvosi vizsgálatok, gyógyszerfelírások és -kiadások szabályosságát, a szükséges nyilvántartások vezetését, valamint a hozzátartozók értesítését.

A rendkívüli esemény bekövetkezése okainak alapos vizsgálata sok esetben megkívánja az érintett külföldi meghallgatását, melyhez az események és a körülmények teljeskörű feltárása érdekében a kommunikációs torzítások, tévedések elkerülése érdekében rendszerint tolmács igénybevétele szükséges.

A kivizsgálás szempontrendszerét maradéktalanul betartva annak fel kell tárnia valamennyi, az esemény szempontjából jelentős körülményt, meg kell állapítani, avagy

⁹⁹⁸ 58/2013. (XII.21.) ORFK utasítás 1. számú melléklet

ki kell zárnia az esettel kapcsolatos személyi felelősséget. A kivizsgálást az őrzött szállásokon az intézkedés rendelkezése alapján⁹⁹⁹ az osztályvezető jogállású vezető, vagy helyettese végzi. A bekövetkezett rendkívüli eseményekről 5 munkanapon belül kell az összefoglaló jelentést – a szolgálati út betartásával – az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztálya vezetőjének megküldeni.¹⁰⁰⁰ Az utasításban szereplő feladatok és határidők maradéktalan betartása rendszerint a bekövetkezett események haladéktalan kivizsgálását kívánják meg. Egy esemény alapos kivizsgálása is megterhelő, míg azok sorozatos vagy rövid időn belüli tömeges előfordulása rendkívül nagy terhelést jelent a vezetői állomány számára.

9.5. A rendkívüli események előjelzésének lehetőségei a technika jelenlegi szintjén

Az idegenrendészeti és menekültügyi őrizetek felügyeletét a rendőrség hivatásos állományából és a szervezet keretén belül működő fegyveres biztonsági őrség munkavállalóiból álló őr-kísérői állomány biztosítja, jelenleg alapvetően élőerős jelenléttel. A mesterséges intelligencia rohamos térhódítása kapcsán jogos a kérdés, miért ne volna a technika alkalmas az őrizetek felügyeletének megkönnyítésére?

Az informatika és ennek jelenleg talán legnagyobb horderejű eredménye, a mesterséges intelligencia fejlődése látványosan felgyorsult. Az IBM Deep Blue¹⁰⁰¹-ja 1997-ben legyőzte a világbajnok sakk nagymestert, Garry Kasparovot. Ez volt az első alkalom, amikor egy mesterséges intelligenciával működő számítógép legyőzte a sakk világbajnokát. Eközben a Dragon Systems¹⁰⁰² által kifejlesztett beszédfelismerő szoftvert beépítették a Windows rendszerbe és Cynthia Breazeal Kismet¹⁰⁰³ nevű robotjával még az emberi érzelmekkel is foglalkoztak. Mindezek következtében a technikai fejlődés egyik legközismertebb eredménye a mesterséges intelligencia alapú technológiák gyors térnyerése. A rendszerek képessé váltak a korábban rendkívüli mennyiségűnek tartott nagy mennyiségű adat elemzésére és értékelésére, valamint a gépi tanulás és a mélytanulás módszerei már lehetővé teszik a rendszerek számára, hogy összetett

⁹⁹⁹ 58/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás 3.

¹⁰⁰⁰ 58/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás. 4.

¹⁰⁰¹ IBM. Deep Blue, <https://www.ibm.com/ibm/history/ibm100/us/en/icons/deepblue/> (Letöltés dátuma: 2023.02.04.)

¹⁰⁰² Dragon System, <https://www.nuance.com/dragon.html> , (Letöltés dátuma: 2023.04.18.)

¹⁰⁰³ Cynthia Breazeal: Kismet, <http://www.ai.mit.edu/projects/sociable/overview.html> (Letöltés dátuma: 2023.02.04.)

adatmintákat azonosítsanak és előrejelzéseket végezzenek. A mesterséges intelligenciában rejlő lehetőségek jelenleg páratlannak tűnnek, az Európai Parlament mesterséges intelligenciával foglalkozó összefoglaló anyaga a technológia lehetséges előnyei között a bűnüldözés és a rendészet vonatkozásában így foglalta össze 2020-ban megállapította, hogy annak alkalmazásával lehetséges fogvatartottak szökési kockázatának pontosabb értékelése, valamint a bűncselekmények és terrortámadások előrejelzését és megelőzését.¹⁰⁰⁴

A 2020-as évek elején Magyarországon kifejezetten prioritást élveznek a védelmi jellegű előremutató technikai fejlesztések. A 2020-ban kiadott Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája bevezetőjében megfogalmazta, hogy a hazai védelmi ipar, azon belül is a kutatás-fejlesztés és az innováció támogatása nemzetbiztonsági érdek, ezért kiemelten kell kezelni a védelmi ipar fejlesztését¹⁰⁰⁵

A gépi látás és a hozzá kapcsolódó mesterséges intelligencia kutatások a védelmi szektorban kiemelt fontosságúak, a legfejlettebb technológiával rendelkező országok széles körben használják, ám a magyar rend- és honvédelmi környezetben ezen megoldások használata kezdetleges.¹⁰⁰⁶ A fejlesztésre vonatkozó elgondolás igazodott a 2020-ban kiadott, 2020-2030 közötti időszakra vonatkozó Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiájához, amely célul tűzte ki a nagy adatokon történő viselkedéselemzés segítségével a bűnmegelőzés hatékonyságának javítását, az adatalapú, komplex elemzéseket használó bűnüldözést, valamint a határvédelmi ellenőrző rendszerek fejlesztését, komplex azonosítási rendszer kialakítását.¹⁰⁰⁷

Az személyi szabadság korlátozására hivatott intézményeken belül alkalmazható rendszer kialakításának lehetőségeit is vizsgálta a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által finanszírozott, 2020.10.01-2022.03.31. között megvalósult „Biztonsági Technológiák Nemzeti Laboratórium” című projekt „Biztonságos Ország Biztonságos Határ” alprojektje. Ennek kiemelt célja volt a határellenőrzés és a

¹⁰⁰⁴ Európai Parlament Témák: A mesterséges intelligencia használata és veszélyei
<https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20200918STO87404/a-mesterseges-intelligencia-hasznalata-es-veszelyei> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)

¹⁰⁰⁵ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról 1. melléklet 2.

¹⁰⁰⁶ Huszár Viktor Dénes (2021): A blokklánc, a számítógépes látás és a mesterséges intelligencia alkalmazási lehetőségei a kiberhadviselésben in Hausner Gábor: Szemelvények a katonai műszaki tudományok eredményeiből II. Ludovika Egyetemi Kiadó Budapest 2021. p. 147.

¹⁰⁰⁷ Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája 2020-2030 4.2.4

<https://digitalisjoletprogram.hu/files/2f/32/2f32f239878a4559b6541e46277d6e88.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)

kapcsolódó tevékenységek esetén az intézménybiztonsági rendészeti irányítási és ellenőrzési rendszerekben belül az előerő igény csökkentése, az emberi jelenlétet feltételként nem igénylő tevékenységek automatizálása lehetőségének vizsgálata. A kutatás részletesen foglalkozott az idegenrendészeti fogva tartási rendszerben a videoanalízisen alapuló jelző és előjelző rendszer létjogosultságával és a vele szemben támasztott szakmai követelményekkel.

Az lehetőségek tükrében a fogva tartást végző intézmények rendjére és az őrzésbiztonságra fokozottan veszélyes rendkívüli események, valamint az emberi tényezőtől adódó hiányosságok, a humán erőforrás igénybevételének csökkentése érdekében indokolt és lehetséges a gépi látás (computer vision)¹⁰⁰⁸, a gépi tanulás (machine learning)¹⁰⁰⁹ és a mesterséges intelligencia (artificial intelligence)¹⁰¹⁰ képességeit maximális mértékben kihasználó technikai fejlesztés.

9.5.1. Az előrejelző rendszer működési elve

A megvalósítás lehetőségének vizsgálata kifejezetten az volt, hogy a nagyszámú, élőképet közvetítő és rögzítő kamerából álló rendszer jelen idejű kép, illetve akár hangfelvételt elemezve a rendszer képes legyen általános viselkedési mintákból azonnal beazonosítani és jelezni, később pedig akár konkrét személyhez köthetően is magas százalékban előre jelezni a rendkívüli események kialakulásának lehetőségét. Az ilyen típusú technológia alkalmazása elősegíthette volna a fogva tartás biztonságát nagymértékben veszélyeztető erőszakos vagy szuicid indíttatású rendkívüli események hatékony azonnali jelzését, valamint ezek bekövetkezésének előrejelzését is. A mesterséges intelligenciát használó, videoanalitikán alapuló jelen idejű kép és hangfelvételt elemző szoftver fejlesztéséhez elengedhetetlenül szükséges a fogva tartási környezetben megjelenő elfogadott és nemkívánatos jelenségek meghatározására, vizuális és akusztikai jellemzőiknek a gépi tanuláshoz szükséges adatokként történő megjelenítésére.

¹⁰⁰⁸IBM: What is computer vision?

<https://www.ibm.com/topics/computer-vision> (Letöltés dátuma: 2023.02.04.)

¹⁰⁰⁹ Juhász Levente Zsolt (2021): Az ember és a gépi tanulás Dunakavics. A Dunaújvárosi Egyetem online folyóirata 2021. IX. évfolyam IX. szám p. 34.

<http://dunakavics.uniduna.hu/> (letöltés dátuma : 2024.10.01.)

¹⁰¹⁰ Joost N. Kok, Egbert J. W. Boers, Walter A. Kusters, and Peter van der Putten: Artificial Intelligence: Definition, Trends, Techniques and Cases 1.o. - Leiden Institute of Advanced Computer Science, Leiden University, the Netherlands 2009.

Az őrzött szállások lakóterében – a hálókörletek és a vizesblokkok kivételével – kimondottan a külföldiek tevékenységének megfigyelése, illetve az állandó előerős őrzés létszámgényének csökkenetése érdekében már évtizedek óta működnek az intézmények méretéhez és kialakításához igazodó, a mai elvárásoknak megfelelő műszaki színvonalú,¹⁰¹¹ belső zártláncú, kizárólag képfelvételt közvetítő kamerarendszerek (CCTV),¹⁰¹² melyek kamera képeit rendszerint a szolgálatirányítói helyiségben elhelyezett monitorokon az őrszemélyzet kijelölt tagjai folyamatosan figyelik, egy-két óra váltási idővel. Feladatuk a bekövetkezett rendkívüli események jelzése, a szolgálatirányító parancsnok és a közelben levő őr-kísérői állomány riasztása.¹⁰¹³ Tevékenységük folyamatos koncentrációt és nagyfokú monotóniatűrést kíván. Ez magában hordozza a tévedés, késői észlelés, hibás elemzés és helyzetértékelésből adódó elmulasztott vagy megkésett reagálás lehetőségét, mivel a kezelő legnagyobb igyekezete ellenére sem nem tud minden kameraképet egyidőben felügyelet alatt tartani.

A kérdőíves felmérés szerint a végrehajtó állomány messzemenően bízik a belső zártláncú kamerarendszerben, gyakorlatilag teljeskörűen egyetértettek abban, hogy ez jelentősen segíti feladataik ellátását. A válaszadók 78%-a teljes mértékben támogatja ezen eszközök fejlesztését.

9.5.2. A rendszerrel szemben támasztott követelmények

A szoftverrel szemben a fogva tartási szakértők részéről támasztott követelmények a gépi látás fejlettségi szintjétől, képességeitől függően több, egymásra épülő jól elkülöníthető részre oszthatók.

- Első szint: az őrizet biztonsága szempontjából kiemelten veszélyes rendkívüli események elkövetése során tanúsított magatartási viselkedési formák képelemzés alapján történő detektálása, azonosítása, értékelése, majd szükség esetén jelzés küldése az őrszemélyzet részére. Ennek érdekében a rendszert meg kell tanítani a normákra és az ettől eltérő jelenségekre. A szoftvernek fel kellene ismernie az ezekhez a

¹⁰¹¹ A nyírbátori intézményben 57 belső és 39 külső, a budapesti objektumban 13 belső és 3 külső, a győri intézményben 29 belső és 3 külső kamerából álló zártláncú rendszer működik.

¹⁰¹² CCTV az angol *closed-circuit television* (magyarul *zárt láncú televízió*) rövidítése. Általában a különböző biztonsági kamerarendszerekre hivatkoznak vele, de általánosabb fogalomként olyan kamerarendszert jelent, aminek a képét egy korlátozottan elérhető helyre továbbítják, az nem érhető el nyilvánosan.

Forrás: <https://lexiq.hu/cctv> (Letöltés dátuma: 2023.06.14.)

¹⁰¹³ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás 8.

cselekményekhez kapcsolódó emberi viselkedésminták külső megjelenési formáit, tipikus viselkedési mintákat, cselekvési láncokat, illetve a fogva tartásra veszélyes eszközöket, támadási célzatú alkalmazásukat (mozgás mozdulatok iránya, célja, sebessége, eszközök alakja, azok alkalmazásának tipikus külső jegyei). Megbízható működés esetén az őrszemélyzet így gyorsabban reagálhatna a szökés, agresszív viselkedés, szuicid tevékenység, és a különböző veszélyes eszközök jelenléte, illetve személy vagy tárgy elleni közvetlen felhasználása esetén.¹⁰¹⁴

A fogva tartás szempontjából legalapvetőbb nemkívánatos események, és a hozzájuk kapcsolható tipikus magatartási formák a következők:

Személy ellen irányuló agresszióhoz köthető események:

- aktív támadás (más személy felé irányuló gyors, agresszív jellegű helyváltoztatás, intenzív ütések, rúgások, fojtás, birkózás, tárgyak dobása, ütő, szűrő, vágó, fojtó eszközzel történő támadásra utaló mozdulatok),
- csoportos rendzavarás (kettőnél több személy agresszív viselkedése, támadására utaló jelek, verekedése, rongálása, garázda viselkedése),
- erőszakos cselekményekhez vezető, azokat megelőző tipikus viselkedésformák (intenzív, impulzív, sértő vagy becsmérő jelentésű mozdulatok, kiemelten kezelve ezek kultúrák közötti eltérő jelentését).

Tárgyak ellen irányuló agresszióhoz köthető események:

- lakótér berendezéseinek rongálása (pl. törés, ütése, rúgása), passzív és aktív biztonsági berendezések megrongálása,
- tűz okozása (nyílt láng vagy füst vizuális érzékelése, a normálistól eltérő mértékben a dohányzó helyiség kivételével).

Az intézmény engedély nélkül történő elhagyására utaló események:

- az őrizetesnek a lakótér önálló (őr nélküli) elhagyása, illetve ennek kísérlete,
- objektum falára, külső kerítésre történő felmászás,
- őrszemélyzet elől történő menekülés.

Tiltott eszköz megjelenése a lakótérben:

- szűrő-vágó, az ütés erejét és határfokát növelő eszköz, lőfegyver, vagy lőfegyvernek látszó eszköz megjelenése a fogva tartási térben,

¹⁰¹⁴ Kakócz Krisztián (2022): A rendkívüli események korai felismerésére irányuló technikai fejlesztés célja, szakmai követelményei a külföldiek idegenrendészeti célú fogva tartása során. Magyar Rendészet 22(2), p. 149.

Egészségkárosodáshoz vezető események:

- szándékos egészségkárosítás (öngyilkossági kísérletre utaló jelek, saját testének megsebzése, vérzés),
- baleset, betegség (esés, vérzés, fájdalomra vagy természetellenes állapotra utaló testtartás, viselkedés, hangok stb.).¹⁰¹⁵

A rendszernek fel kellene ismerni, azonosítani és egyértelműen meg kell tudni különböztetni a fogva tartott külföldieket, a hivatásos és a fegyveres biztonsági őröket, és az egyéb feladatokat ellátó személyeket pl. az idegenrendészeti hatóság képviselője, tolmács, a büntetés-végrehajtási ügyész, látogatók stb.). Ismernie kell az előbb felsorolt személyek tartózkodására engedélyezett és tiltott területeket, egyben jeleznie kell amennyiben külföldi a számára tiltott zónában tartózkodik. Az azonosítás történhet vizuálisan észlelhető külsődleges jelek (arckép, ruházat-egyenruha, járás, testtartás), valamint ezek kombinációjával.

A rendszer megbízható és hatékony működésének alapvető feltétele a lakótér átfogó, holttermentes megfigyelése, olyan kamerarendszer alkalmazásával, amely éjszaka és kedvezőtlen fényviszonyok között is értékelhető képminőséget biztosít. A fix telepítésű megfigyelőegységeket célszerű kiegészíteni a rendszer által automatikusan irányított, az aktuális eseményekre fókuszáló, mozgatható és változtatható nagyítású kamerákkal. A megfigyelő eszközök mennyiségének, elhelyezésének és műszaki paramétereinek meghatározásakor alapvető követelmény, hogy azok elrendezése lehetővé tegye a lakótér helyiségeinek több irányból történő, minél teljesebb körű vizuális lefedettségét. Az egyszerre, eltérő kameraszögekből rögzített nagyszámú felvétel egyrészt elősegíti a szoftver által végzett anomália- és veszélydetektálást, másrészt jelentős mértékben támogatja a bekövetkezett események utólagos rekonstrukcióját, például parancsnoki vizsgálatok, illetve szabálysértési vagy büntetőeljárások során. A kamerák esetében követelmény, hogy legalább 3–4 éven keresztül folyamatosan biztosítsák a gépi látáshoz szükséges technikai feltételeket, amely indokoltá teszi a kiváló minőségű, elsőkategóriás, nagy felbontású kép- és hangrögzítésre alkalmas eszközök alkalmazását.

¹⁰¹⁵ Kakócz Krisztián (2022): A rendkívüli események korai felismerésére irányuló technikai fejlesztés célja, szakmai követelményei a külföldiek idegenrendészeti célú fogva tartása során. Magyar Rendészet 22(2), p. 149.

Jelentősen hatékonyabb lehetett volna a rendszer rendkívüli esemény előre jelző képessége, ha a szoftver képességei lehetővé tennék az emberi érzelmeknek az arcokon, illetve a testbeszédben érzékelhető jegyeinek felismerését. Itt főként a harag, düh, agresszivitás külső jeleinek felismerése lett volna elsődleges, mivel ezek legtöbb esetben közvetlenül kapcsolódnak a látható viselkedés egyéb jegyeihez, egyben előre vetíthetik a személy várható magatartását. A rendszernek az idegenrendészeti fogva tartás speciális alanyai miatt személyhez köthetően ismernie kell az eltérő kultúrák szokásaiból adódó tipikus viselkedési formák vizuális ismérveit, jelentését, mivel így elkerülhetők az eltérő jelentéstartalomból adódó félreértések, téves riasztások. Kiemelt figyelmet kell fordítani az erőszakos cselekmények eszkalálódásának megelőzésére, ezért szükséges, hogy a rendszer ismerje az idevágó tipikus csoportdinamikai folyamatokat, képes legyen azok ismérveinek felismerése, elemzésére, a szükséges következtetések levonására, jelzésére.

A rendszert felügyelő kezelőszemélyzet részére lehetővé kell tenni, hogy bizonyos esetekben előre megadott jogosultsággal bíró személyek – utólag visszakövethetően és egyértelműen beazonosíthatóan – felülbírálják a rendszer jelzését, vagy konkrét esetben ideiglenesen szüneteltessenek egyes konkrét riasztási paramétereket pl. beavatkozó egység jelenléte esetén ne reagáljon a löfegyverre, vagy az őrszemélyzet jogszerű kényszerítő eszköz alkalmazását ne értékelje riasztásra okot adó eseményként. A kezelői beavatkozás kizárólag a riasztás elmaradását jelentené, az az esetleges visszaélés lehetőségének elkerülése érdekében a kamerarendszer felvételeire, a rögzítés folyamatosságára semmilyen hatással nem lehetne!

- Második szint: a képelemzéssel történő elemzés kiegészítése az akusztikus érzékelés elemzési képességével.

A hatékony megfigyelés és előrejelzés érdekében a képelemzés mellett indokolt lenne személyhez köthetően az akusztikus jelek érzékelése és értékelésnek képességére. A beszéd szövegszerű értelmezése, sebességének, hangerejének, hanghordozásának, a hanglejtésének gyors változásai rendszerint megelőző és közvetlenül ráutaló jegyei a fizikai erőszaknak. A technikai fejlődés már most elért szintje is biztosíthatná a külföldiek által leggyakrabban beszélt nyelvek (pl. angol, francia, arab, albán, pastu, urdu, farszi, orosz, hindi, punjabi, török, mandarin) hatékony értelmezését. A fordítóprogramok fejlődése folyamatos, tökéletesítésükig a fizikai erőszakhoz kapcsolódó, azt közvetlenül

megelőző tipikus kifejezések (pl. indulat és szitokszavak, sértések) felismerése volna alapvető elvárás.

- Harmadik szint: az előbbi követelményeknek megfelelő rendszer képes az egyénhez köthető sajátosságok észlelésére, rögzítésére, elemzésére, attól eltérő, gyanúra okot adó tevékenység jelzésére.

A rendszer működésének lényege, hogy az egyes fogva tartottak külföldiekhez kapcsolódóan strukturált módon gyűjtse, elemezze és értékelje a személyre jellemző viselkedési mintázatokat. Amennyiben az elemzés a korábban megfigyelt viselkedési profiltól érdemi eltérést mutatna, amely potenciálisan biztonsági kockázatra utal, a rendszer automatikus jelzést küldene az őrzést ellátó személyzet számára. E figyelmeztetés célja, hogy a személy magatartásában bekövetkező jelentős változások időben felismerhetők legyenek, ezáltal megelőzhetők a rendkívüli események.

E megközelítés lehetővé tenné a fogvatartottak részéről feltételezhető, nemkívánatos események proaktív előrejelzését még azok tényleges bekövetkezése előtt. Az előrejelzés pontossága és megbízhatósága növelhető, ha a szoftver minden releváns adatot tartalmaz a fogvatartottak személyes, pszichológiai, valamint korábbi fogva tartási tapasztalataira vonatkozóan. Újonnan befogadott őrizetes esetén a kezelőszemélyzet feladata lenne a rendelkezésre álló előzetes adatok rögzítése, míg intézmények közötti áthelyezés esetén indokolt volna a korábbi fogva tartásból származó tapasztalatok, illetve a személyhez kapcsolódó korábbi rendkívüli események adatainak integrálása a rendszerbe. Mindez a fogva tartási intézmények informatikai rendszereinek összekapcsolásával és közös, egységes adatbázis kialakításával hatékonyan megvalósítható.

A rendszer optimális működésének része továbbá a fogva tartott személyekhez köthető kapcsolati hálók feltérképezése, a csoportdinamikai viszonyok és a bennük bekövetkező változások azonosítása. Külön figyelmet igényel az informális vezetők, véleményformálók, valamint a „hangadók” és a korábban rendkívüli eseményben érintett személyek fokozott monitorozása. Az ilyen irányú célzott megfigyelés a rendelkezésre álló adatok integrált értékelése révén

9.5.3. A rendszer által adott jelzés módja, a kivételes esetek kezelése

A rendszernek riasztás esetén egyedi, egyértelmű, jól észlelhető módon (pl. tipikus gépi hangú figyelmeztetés, illetve a belső kamerarendszer monitorán azonnal érzékelhető intenzív hang és fényjelzéssel kellene a szolgálati személyek tudtára adni a bekövetkezett rendkívüli esemény helyét és jellegét.

Az elképzelés szerint technikai követelmény lett volna, hogy a riasztásra okot adó eseményhez legközelebb eső kamerák képei több látószögből megfigyelési és kontrollálási céllal azonnal megjelenjenek a rendszer egy vagy több különálló, nagyméretű monitorain. A szolgálatirányító személy így az élőképes közvetítés és a rendkívüli esemény minősítése alapján az állomány tevékenységét a lehető legkisebb késedelemmel volna képes irányítani.

A rendszernek nem lett volna teljes rálátása a külföldiek életére, mivel a jelenlegi szabályozás szerint nincs lehetőség a hálókörletek, az fürdésre-tisztálkodásra szolgáló helyiségek, illetve az illemhelyek megfigyelésére. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján a fogvatartottak saját maguk ellen irányuló erőszakos cselekményeinek (öngyilkossági kísérletek, szándékos egészségkárosítások) döntő többségét (a 2011-2023 közötti időszakban 67%-át) itt követik el.¹⁰¹⁶ Ezeknek a helyiségeknek a célirányos felügyelete – jogszabályváltozást nem feltételezve – továbbiakban is az őr-kísérő állomány feladata volna. Hatékony megoldást jelenthetne, amennyiben a rendszer módosított jogszabályi felhatalmazást követően figyelhetné ugyan ezeket a helyszíneket, ellenben élőképet kizárólag a riasztásra okot adó esemény bekövetkezésekor közvetítené. Ugyanakkor a rendszernek észlelnie kellene, amennyiben a folyamatosan működő kamera észlelési képességét valaki ideiglenesen szándékosan vagy véletlenül korlátozná, esetleg pontosan a történések közvetítést szándékosan akadályozva. Így biztosítani lehetne mind a magánszféra védelmét, mind pedig az őrzés-védelmi szempontok érvényesülését.

Az előírt élőerős őrzést viszont teljes mértékben kiválthatná a biztonsági elkülönítés során.¹⁰¹⁷ Az állandó felügyeletnek oka a testi épség megóvása, az önkárosító jellegű cselekmények megelőzése. Az őrzött szállás biztonsági elkülönítő helyiségei alig térnek el a hálókörleteitől. A biztonsági elkülönítő nem bír a büntetés-végrehajtási intézményekhez hasonló önkárosítást megakadályozó speciális kialakítással, nem egyféle

¹⁰¹⁶ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

¹⁰¹⁷ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás 2. b)

„sérülésbiztos dühöngő”, mindösszesen egy külön helyiség, minimális, de rongálásbiztos berendezéssel. Az itt maximálisan 24 órára elhelyezhető fogvatartottak körében a folyamatos élőerős őrzés ellenére is gyakori az önkárosító magatartás. A biztonsági elkülönítés bevezetése előtt 2011-2012 között 6 szándékos önkárosítás és 1 öngyilkossági kísérlet következett be elkülönített elhelyezés során, míg 2013-2023 között 1 öngyilkossági kísérlet és 6 szándékos önkárosítás következett be.¹⁰¹⁸ Az elkülönítőben elkövetett szuicid események következményeit már önmagában is jelentősen csökkenthetné, amennyiben a helyiségben nem lennének sérülés okozásra alkalmas kemény felületű berendezési tárgyak, egyben a belső fal a külső emberi behatásoknak ellenálló, ugyanakkor puha, rugalmas bevonattal volna ellátva. Az elkülönítőben levő külföldi tevékenységét folyamatosan figyelő a rendszer előjelezhetné, vagy amennyiben az észlelhető előjelek nélkül következik be, azonnal jelezné a nemkívánatos eseményt, így az állandó őrzés helyett a minél gyorsabb beavatkozás lenne elvárható. Az elkülönítő élőképpel nem ellenőrizhető részét (WC, vizesblokk) esetén ugyanaz jelenthetne megoldást, mint a hálókörleteknél.

Az őrizet során rendszeresen előfordulnak olyan tevékenységek, amelyek részben magukban foglalják az előzőekben nemkívánatosnak minősített magatartási formákat (például gyors, adott esetben agresszív jellegű helyváltoztatás, intenzív kar- és lábmozgás, dobó- és rúgómozdulatok stb.), ugyanakkor teljes mértékben jogszerűek. Ilyen tevékenységek körébe tartoznak a külföldiek körében népszerű különböző labdajátékok, így különösen a labdarúgás és a kosárlabda.

A szoftvernek ezeket a magatartásformákat önmagukban nem szabad riasztásra okot adó eseményként értelmeznie, ugyanakkor alkalmasnak kell lennie arra, hogy a tevékenység keretei között szokásosan elfogadott viselkedési normákon túlmutató rendkívüli eseményeket – például egy labdarúgó-mérkőzés során bekövetkező tettelegességet vagy verekedést – felismerje és jelezze.

9.5.4. A rendszer felhasználásának egyéb lehetőségei

A rendszer felhasználási lehetőségei jóval túlmutattak az idegenrendészeti fogva tartáson, mivel az a megfelelő szempontok szerint programozva alkalmazható lehet a

¹⁰¹⁸ Az ORFK Határrendészeti Főosztály adatai alapján

rendőrségi előállítók, fogdák, a menekültügyi őrizetben levők elhelyezésére szolgáló objektumok, valamint a büntetés-végrehajtási intézményekben elhelyezett személyek felügyeletére is. A bekövetkezett események rögzített felvételei, azok tapasztalatainak elemzése és feldolgozása a képzések során nagymértékben fejleszthetné az állomány helyzetfelismerő, reagáló, illetve beavatkozó képességét, egyben más szervezeti elemek állománya körében is csökkentenék a korábbi hibák újbóli előfordulásának valószínűségét.

9.5.5. Az Európai Unió mesterséges intelligencia stratégiájának hatása a rendszer megvalósíthatóságára

A projekt zárást követően a fejlesztésre irányuló kutatási tevékenység nem folytatódott, ugyanakkor az elmúlt években felerősödtek a mesterséges intelligencia alkalmazásával kapcsolatos széleskörű társadalmi kérdések. A mesterséges intelligencia hatása az emberi munkaerőre, a magánéletre és a személyes adatok védelmére fontos megvitatandó kérdésekké váltak, illetve a személytelen eszköz algoritmikus előítéletei és diszkriminációja is aggályokat vetett fel. Ezek összességének hatására jelent meg Az Európai Parlament és a Tanács 2024. június 13-i (EU) 2024/1689 rendelete.¹⁰¹⁹ A jogszabályt 2024. július 1-től kötelező jelleggel kell alkalmazni az Európai Unióban. A jogszabály az emberi jogi, adatvédelmi és etikai szempontok figyelembevételével szigorú keretek közé szorította a mesterséges intelligencia felhasználást és jövőbeli fejlesztési lehetőségeit is. Tilos például a kognitív magatartási manipuláció, az arcképek nem célzott lekérdezése az internetről vagy CCTV-felvételekről, az érzelemfelismerés munkahelyi környezetben és oktatási intézményekben, a társadalmi pontozás, az érzékeny adatok – például a szexuális irányultság vagy a vallási meggyőződés – levezetését szolgáló biometrikus kategorizálás, valamint a prediktív rendészetnek az egyéneket érintő egyes alkalmazásai.¹⁰²⁰ A rendelet ezen túl egyértelműen tiltja közterületen a bűncselekmények

¹⁰¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=OJ%3AL_202401689

¹⁰²⁰ Infojegyzet 2024/23 Parlament.hu

https://www.parlament.hu/documents/d/guest/infojegyzet_2024_23_eu_mi_rendelet (Letöltés dátuma: 2024.11.04.)

elkövetésére vonatkozó, a természetes személyekre vonatkozó profilalkotás vagy személyiségjegyeik és tulajdonságaik értékelése alapján történő kockázatelemzést.”¹⁰²¹

A fejlesztés egyik lényegi eleme az egyéni érzelmek külső megjelenési jegyeiből levonható következtetéseken alapuló előjelzés. A 2024/1689 EU rendelet értelmezi az érzelemfelismerő rendszer fogalmát¹⁰²², valamint általánosan tiltja az arcképfelismerő rendszerek alkalmazását, mivel kétségbe vonja a jelenlegi technológiai fejlettségi szint mellett annak megbízhatóságát, valamint a magánélet tiszteletben tartásához való jog súlyos megsértését kívánja kizárni.¹⁰²³ A rendelet általánosan tiltja az ilyen elven működő előre jelző rendszerek alkalmazását a munkahelyeken és az oktatási intézményekben, ugyanakkor kivételesen orvosi, illetve biztonsági okból lehetővé teszi azt.¹⁰²⁴

A rendszerek alkalmazási helye kapcsán részletesen, ám nem teljes körűen rendelkezik a nyilvánosság számára hozzáférhető helyek meghatározásáról, ami alapjaiban határozhatja meg a tiltott gyakorlatba sorolt rendszerek kialakításának lehetőségét.¹⁰²⁵ Kiemeli, hogy a börtönök és a határellenőrzési területek nem minősülnek a nyilvánosság számára hozzáférhető helynek,¹⁰²⁶ valamint megfogalmazza, hogy a nyilvánosság számára hozzáférhető helyek meghatározásánál eseti alapon kell figyelembe venni a szóban forgó egyedi helyzeti sajátosságokat.¹⁰²⁷

Katonai, védelmi, illetve nemzetbiztonsági célból létrehozott rendszerek esetében nem kell a rendeletet alkalmazni, így a tiltásra vonatkozó meghatározások nem relevánsak, ám az ilyen céllal létrehozott rendszerek későbbi, polgári vagy humanitárius, bűnüldözési vagy közbiztonsági célból történő felhasználása esetén már a rendelet előírásait kell alkalmazni.¹⁰²⁸

A rendelet támogatja és magas kockázatúként minősíti és kiemelt fontosságúként kezeli az ilyen rendszereknek a migráció kezelése, a határigazgatási területen történő felhasználást, ugyanakkor kifejezetten tiltja a menekültügyi egyezményből és a

¹⁰²¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete II. fejezet 5.cikk d)

¹⁰²² 18) Az „érzelemfelismerő rendszer” e rendeletben szereplő fogalmát olyan MI-rendszerként kell meghatározni, amely arra szolgál, hogy biometrikus adataik alapján azonosítsa vagy kikövetkeztesse természetes személyek érzelmeit vagy szándékait.

¹⁰²³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete 43-44.

¹⁰²⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete II. fejezet 5.cikk f)

¹⁰²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (19)

¹⁰²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (19)

¹⁰²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (19)

¹⁰²⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (24)

viSSzaküldés tilalmából fakadó kötelezettségek megkerülésére, illetve az uniós területre történő biztonságos és jogszerű bejutás akadályozására irányuló igénybevételüket.¹⁰²⁹

A vonatkozó jogszabályi korlátok mellett is nagy valószínűséggel kivitelezhető az idevágó alkalmazási céllal és helyen hasznosítható rendszer fejlesztése, ami jelentős hozzáadott értéket képviselne az őrzésbiztonság rendszabályok betartatása során.

Magyarországon 2024. szeptember 30-tól hatályos ugyan az 1301/2024(IX.30) Kormányhatározat,¹⁰³⁰ azonban a kiindulási alapul szolgáló, teljeskörű hazai joggyakorlat még nem áll rendelkezésre.

Ki kell emelni, hogy az ilyen céllal fejlesztett és kizárólag az itt meghatározott képességekkel rendelkező mesterséges intelligencia alapú rendszer alkalmazása nem tenné személytelenné, automatizálttá a döntéshozatalt. Segíti, de nem helyettesíti az embert. A rendszer mindösszesen figyelemfelhívó jelzést ad az általa érzékelt körülmények összességének és összefüggéseinek elemzését és értékelését követően, nem kérdőjelezi meg az emberi döntés elsődlegességét. Emberrel szembeni gépi beavatkozás itt nem történik, a valós fizikai beavatkozás továbbra is a humánerő feladata, aki továbbra is teljes autonómiával, a jelzéshez képest mindennemű kötelezettség nélkül jár el. Tevékenységét a gép által adott jelzést követően a helyszínre érkezve az ott tapasztaltak alapján végzi, korrigálva vagy akár a rendszer helyzetértékelését teljes mértékben felülírva hozza meg döntéseit és teszi meg a szükséges intézkedéseit.

9.6. Összegzés

Az idegenrendészeti fogva tartás rendkívüli eseményei az elmúlt évtizedben a magyarországi őrzött szállások biztonsági működésének kulcsfontosságú mutatóivá váltak. A dokumentált események közel fele fokozottan veszélyesnek minősült az őrzésbiztonságra. A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy ezek az események döntő többsége tudatos, szándékos magatartás következménye, kisebb részük pedig a fogvatartottak pszichés vagy szociális sérülékenységből ered.

Az idegenrendészeti őrizet sajátos helyzete abban áll, hogy bár nem büntetőjogi jellegű szabadságelvonás, biztonsági paraméterei gyakorlatilag megegyeznek a büntetés-

¹⁰²⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (60)

¹⁰³⁰ 1301/2024(IX.30) Kormányhatározat a mesterséges intelligenciáról szóló európai parlamenti tanácsi rendelet végrehajtásához szükséges intézkedésekről

végrehajtási intézetekéivel. A jogalkotó célja az eljárás biztosítása, ugyanakkor a rend és a biztonság megőrzése érdekében az intézmények működése erősen militarizált jelleget ölt. E kettősségből fakad a jogi és intézményi feszültségek jelentős része, amelyek a rendkívüli események elemzése során rendszerszinten is értelmezhetők.

Az őrizet céljára szolgáló intézmények közös problémája, hogy a meglévő infrastruktúra gyakran nem a fogva tartás céljaira épült: korábbi civil funkciójú épületek átalakításával jöttek létre. A nem megfelelő épületszerkezeti adottságok – például a gyenge fizikai elhatárolás, a hiányos kamera-lefedettség és a rosszul elhelyezett riasztórendszerek – növelik a szökési és rendzavarási kockázatokat.

Az elavult technikai eszközök és a humánerőforrás-hiány együttesen tovább gyengítik az őrzés hatékonyságát. A személyi állomány túlterheltsége miatt az állandó megfigyelés csak korlátozottan valósul meg, miközben a biztonsági protollok standardizálása sem egységes országosan.

A legsúlyosabb biztonsági kockázatot a szökések és szökési kísérletek jelentik. Míg a büntetés-végrehajtási intézetekben a szökés bűncselekménynek minősül, az idegenrendészeti őrizet esetében e cselekményhez nem kapcsolódik külön büntetőjogi szankció. Ez a joghézag viselkedési szinten is érzékelhető, a külföldiek körében közismert, hogy az eltávozás nem jár komoly következménnyel, ami csökkenti az intézmény rendfenntartásának hatékonyságát és tekintélyét. A szökések hátterében strukturális tényezők állnak, a gyenge aktív és passzív biztonsági rendszer, az emberi figyelmetlenség, valamint a hazánk tranzitországi státusza miatt a külföldiek részéről erős a motiváció a tovább utazásra. Az adatok alapján a sikeres szökések aránya jóval magasabb, mint a büntetés-végrehajtási rendszerben. Ennek oka nem csupán az őrzési feltételek hiányossága, hanem az intézményi identitás bizonytalansága is, amely az eljárásbiztosító és kényszerintézkedéses funkciók határán helyezkedik el.

Az önkárosítás és öngyilkossági kísérletek kérdése külön dimenziót képvisel a rendkívüli események rendszerében. A vizsgált időszakban 20 öngyilkossági kísérlet és 87 önsértés történt, főként a hatósági eljárások jogi döntéseinek negatív fordulópontjaihoz – elutasított kérelmekhez, kitoloncoláshoz – kötődően. A cselekmények többsége figyelemfelhívó jellegű, ugyanakkor beavatkozás hiányában komoly veszélyt jelenthetnek. Bár halálesetre nem került sor, a tendencia stabilan fennáll, ami a mentális egészségügyi ellátás hiányosságait jelzi.

Az intézményeken belüli fizikai konfliktusok, agresszió és kulturális súrlódások – különösen algériai, afgán, nigériai, grúz és szír állampolgárok esetében – az eltérő vallási és társadalmi normákból, valamint a tartós stresszhelyzetből erednek. Gyakori, hogy ugyanazok a személyek ismételten konfliktusba keverednek. A kommunikációs akadályok és a tolmácsihiány miatt a személyzet gyakran nem képes hatékonyan közvetíteni a szabályokat, ami tovább fokozza az ellenségességet.

Minden rendkívüli eseményt kötelező kivizsgálni, amelynek célja a körülmények feltárása, a jogszerűség ellenőrzése és a személyi felelősség megállapítása. A gyakorlatban azonban a kivizsgálási eljárások adminisztratív jellegűvé váltak, a formális megfelelés sokszor előbbre való, mint a tartalmi értékelés. A többnyelvű környezet és a tolmácsolási igények növelik az eljárások időigényét, ami tovább csökkenti azok hatékonyságát.

Bár a bántalmazással kapcsolatos panaszok aránya alacsony, jogi és reputációs szempontból kiemelt jelentőségű. A sértettek gyakran a vizsgálat lezárása előtt elhagyják az országot, ami a jogorvoslati mechanizmusokat formálissá teszi. Ez a helyzet az emberi jogi kontroll tényleges érvényesülését is gyengíti, és kérdésessé teszi az elszámoltathatóság rendszerét.

Felmerül a mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetősége az őrzésbiztonság támogatásában. Az új technológiai megoldások célja a megfigyelés és kockázatelemzés hatékonyságának növelése, különösen a tipikus viselkedésminták, anomáliák, illetve veszélyes helyzetek (pl. agresszió, önkárosítás, tiltott eszközhasználat) korai felismerése révén. A mesterséges látás és gépi tanulás alapú rendszerek képesek lehetnek azonnali akusztikus és vizuális jelzések detektálására, azonban az Európai Unió 2024/1689 rendelete szigorú korlátozza az ilyen rendszerek alkalmazhatóságát. A szabályozás tiltja az arcfelismerést, az érzelmi állapot elemzését és az ún. kognitív befolyásolási technológiákat. A migráció, menekültügy és határigazgatás területén az MI használata „magas kockázatú” kategóriába tartozik, így alkalmazása csak kivételesen, szűk eljárási keretek között lehetséges, ugyanakkor a fogva tartási rendszerek nem minősülnek nyilvános térnek, ezért némileg tágabb mozgástér áll rendelkezésre, azonban az adatvédelmi és etikai elvárások itt is szigorúak. A döntéshozatal emberi kézben marad, a technológia csupán jelzőrendszerként támogathatja a személyzetet. Ez az elv – az emberi döntés elsőbbsége – a jogi és etikai legitimáció alapvető feltétele.

A mesterséges intelligencia alapú rendszerek bevezetése új típusú jogvédelmi kérdéseket vet fel, miként biztosítható az emberi méltóság, az autonómia és a személyes adatok védelme egy olyan környezetben, amely eleve korlátozza a szabadságjogokat. Az érzelemelemzés és viselkedésprofilozás különösen érzékeny terület, mivel pszichológiai megfigyelésként értelmezhető. A jogi szabályozásnak ezért nem kizárólag a technológiai alkalmazásokat kell korlátoznia, hanem garanciákat is kell teremtenie az arányosság és szükségesség elveinek érvényesülésére. A dilemma középpontjában a jogállamiság és a biztonsági érdek közötti egyensúlya áll. Az emberi döntéshozatal nem váltható ki algoritmikus modellekkel, mert az ösztönzés, empátia és szituációs ítélőképesség olyan emberi tényezők, amelyek nélkül a rendészeti gyakorlat jelentősen dehumanizálódna. A mesterséges intelligencia tehát nem helyettesítő, hanem kiegészítő elem az őrzésbiztonsági rendszerben.

A 2011 és 2023 közötti időszakban a fogva tartás biztonsági kockázatai többdimenziós és tartós problémát jelentettek. Az alacsony infrastrukturális színvonal, a humánerő hiányosságai és a szankcionálási hiátusok együtt olyan krízisrendszert alakítanak ki, amelyben a biztonsági és jogvédelmi célok gyakran ellentmondásba kerülnek. A modern technológiai fejlesztések, különösen a mesterséges intelligencia, új lehetőségeket nyitnak a megelőző biztonsági menedzsment területén, ugyanakkor alkalmazásuknak hatékony jogi és etikai korlátai vannak. A rendészeti célú technológiák legitim bevezetésének elengedhetetlen feltétele a szigorú adatvédelmi megfelelés, az átlátható döntéshozatal, valamint az emberi jogi kontroll biztosítása.

Tartós biztonsági javulás csak akkor érhető el, ha az infrastruktúra korszerűsítése, a humán szakértelem fejlesztése és a normatív szabályozás megerősítése egyszerre valósul meg. A fogva tartás biztonsága nem kizárólag technológiai kérdés, hanem az emberi méltóság, az állami felelősség és az eljárásjogi garanciák közötti kényes egyensúly tükrözi.

10. A DOLGOZAT ÖSSZEGZÉSE

A külföldiek rendészeti célú fogva tartása során kimondottan az idegenrendészeti és a menekültügyi őrizet a migrációkezelés napjaink egyik legösszetettebb és legvitatottabb jogintézménye. A kutatás célja ezek történeti fejlődésének, jogi-szervezeti kereteinek és gyakorlati működésének átfogó feltárása volt, vegyes – kvalitatív és kvantitatív – módszertan alkalmazásával. A statisztikai elemzések, a jogszabály és joggyakorlat vizsgálata, a kérdőíves felmérés, a félig strukturált interjúk, valamint a rendkívüli eseményeket rögzítő dokumentumok elemzése együttesen arra mutatnak rá, hogy az őrizet rendszere a jogállamiság, az emberi méltóság és a közbiztonsági racionalitás metszéspontjában helyezkedik el, ahol a tisztán rendészeti szemlélet önmagában nem képes legitim és fenntartható megoldást nyújtani.

A történeti fejlődésből látható, hogy a magyar államalapítás korában a vendégnépek és idegenek betelepítése a hatalom konszolidációját, a gazdasági és katonai potenciál erősítését szolgálta, ugyanakkor az évszázadok előrehaladtával, különösen bizonyos vallási és etnikai kisebbségekkel szemben, fokozatosan erősödtek a korlátozó, kifejezetten kirekesztő célú intézkedések. E hosszú távú fejlődési ív azt jelzi, hogy a külföldiekkel szembeni bizalmatlanság, a „rendfenntartás” elsőbbsége és a társadalmi kontroll igénye nem új keletű jelenség, hanem történetileg újratermelődő mintázat.

A rendszerváltást követően jelenik meg az a koherensebb, a nemzetközi emberi jogi standardokhoz igazodó szabályozás, amely a külföldiek beutazását és tartózkodását egységes keretben rendezi, és amelyben az idegenrendészeti őrizet, valamint a kötelező tartózkodási hely kijelölése már a mai konstrukcióhoz hasonló formában jelenik meg. Magyarország Európai Unió, majd a Schengeni-térséghez való csatlakozás és az uniós jogharmonizáció következtében a szabályozás differenciáltabbá vált, mivel eltérő normák vonatkoznak a szabad mozgás jogát gyakorló uniós polgárokra és a harmadik országbeli állampolgárokra, miközben hangsúlyosan megjelenik az egyenlő bánásmód, a jogorvoslat és a speciális védelmet élvező sérülékeny csoportok – különösen menedékkérők, gyermekek, hontalanok – oltalma. A 2010-es évektől azonban a szakirodalom és az emberi jogi szervezetek bírálatai egyaránt azt jelzik, hogy az idegenrendészet egyre inkább a biztonságot preferáló rendészeti szemlélet jegyében

módosul, ami a jogalkotás reaktív, kríziskezelő jellegét erősíti, ezáltal a szabadságelvonás rutinszerű alkalmazása irányában módosítja a jogalkalmazás gyakorlatát.

A magyar jogrendszerben külföldiekkel szemben több eljárástípus keretében is elrendelhető őrizet, büntetőeljárási, szabálysértési, közbiztonsági, idegenrendészeti és menekültügyi őrizet. Ezek közös célja az eljárások sikeres lefolytatásának biztosítása és az érintett jelenlétének garantálása, ugyanakkor az eljárási cél, az alkalmazható időtartam, a végrehajtás helye és a jogorvoslati rendszer felépítése érdemben eltér. A büntetőeljárási és szabálysértési őrizet rövid időtartamú, szoros bírósági vagy ügyészi kontrollhoz kötött, és a külföldiekre irányadó speciális szabályok főként a tolmácsolásra, az anyanyelv használatára és a tájékoztatási kötelezettségre koncentrálnak. Ezzel szemben az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet kizárólag külföldiekre, hontalanokra irányul, és akár több hónapos, bíróság által rendszeresen hosszabbított szabadságelvonást is magában foglalhat; az idegenrendészeti őrizet elrendelése 72 órára szólhat, majd a bíróság 60 napos periódusokban hosszabbíthatja meg legfeljebb 6, speciális esetben 12 hónapig, míg a menekültügyi őrizet maximum 8 hónapig tarthat, családoso esetében rövidebb határidők mellett. A jogorvoslati rendszer differenciáltsága tovább növeli a külföldiek jogállása körüli bizonytalanságot. Egyes őrizeti formák esetén közvetlen bírói kifogás vagy fellebbezés biztosított, míg más esetekben az elrendelő határozat ellen nincs érdemi jogorvoslat, csupán a tájékoztatási kötelezettség megsértése, illetve a hozzátartozók vagy a vagyontárgyak elhelyezése miatt emelhető kifogás. A párhuzamos büntető és idegenrendészeti eljárások metszéspontjában e szabályozási fragmentáltság a gyakorlatban komoly jogállami anomáliákhoz vezethet, amelyekre a hazai és nemzetközi szakirodalom is rendszeresen felhívja a figyelmet.

A nemzetközi szakirodalom az idegenrendészeti és menekültügyi őrizetet a bevándorlás-szabályozás egyik legvitatottabb eszközeként írja le, amely a közigazgatási és büntető igazságszolgáltatás határán helyezkedik el. Több szerző rámutat arra, hogy a kitoloncolás érdekében elrendelhető őrizet egyszerre hordoz büntetőjogi és rendészeti adminisztratív jelleget, ami fokozott kiszolgáltatottsághoz és a jogbiztonság gyengüléséhez vezet, különösen a határozatlan és felső korlátot nélkülöző fogva tartási időtartam esetén. Német, brit, amerikai és ausztrál kutatások kiemelik a fogva tartás pszichés terheit, a megfelelő jogi képviselő és tolmácsolás hiányát, valamint azt a történeti gyökerekben rejlő társadalmi kontroll-logikát, amely a társadalmi rend fenntartásának hivatkozott szükségességével támasztja alá a szabadságelvonás széles

körű alkalmazását. Ausztrália esete különösen élesen mutatja a határozatlan idejű, távoli helyszíneken végrehajtott fogva tartás mentális és jogállamisági következményeit, amelyeket a legfelső bírósági gyakorlat részben alkotmányellenesnek minősített. A brit szakirodalom hangsúlyozza a politikai és civil nyomás szerepét a reformfolyamatokban, ideértve a közösségi alapú alternatívák bevezetését, ugyanakkor rámutat arra is, hogy a privatizált őrizeti infrastruktúra a profitérdekeket erősíti az átláthatóság és a humánus bánásmód rovására. Az Egyesült Államok rendszere a világ egyik legkiterjedtebb idegenrendészeti apparátusaként jelenik meg, amelyben a végrehajtó hatalom dominanciája, a széles körű kötelező őrizet és a fragmentált, részben magánüzemeltetésű intézményi hálózat jelentős jogvédelmi deficitekkel társul.

Látható, hogy a határozatlan vagy gyakorlatilag nyitott időtartamú őrizet rendszerei (Ausztrália, Egyesült Királyság, részben az Amerikai Egyesült Államok) erős elrettentő funkcióval bírnak, ugyanakkor a jogorvoslat esetlegessége és a humanitárius kritikák intenzívek. Az uniós modellek inkább az időbeli korlátozásra és a formális garanciarendszerre építenek, de a hosszú őrizeti idő és az ingyenes jogi segítség korlátai itt is visszatérő problémák.

A nemzetközi trendek az illegális migráció fokozódó mértéke miatt összességében egyértelműen a szigorú korlátozás irányába mozdulnak el, különösen a fogva tartás időtartama és a bírói kontroll szűkítése terén, miközben a jó gyakorlatok – például az alternatív intézkedések következetes alkalmazása, az egyéni kockázatértékelés vagy a közösségi alapú megoldások – elterjedése lassú és esetleges.

A magyar szakirodalom a rendszerváltás óta következetesen azonosítja az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet legfontosabb problémáit. A korai vizsgálatok a büntetés-végrehajtási intézetekben végrehajtott idegenrendészeti őrizet „idegen test” jellegét emelték ki, rámutatva arra, hogy a büntetés-végrehajtási logika és infrastruktúra átvétele a közigazgatási fogva tartás területén súlyos jogállami és jogdogmatikai kérdéseket vet fel. Ezek a tanulmányok kritikai módon hangsúlyozták az eljárási garanciák, a jogi képviselő és a civil kontroll hiányosságait, valamint azt, hogy a fogva tartás gyakran automatikusan, egyéni mérlegelés nélkül, aránytalanul nagy számban került alkalmazásra. A 2000-es évektől erősödő kritikai irány a szabadságelvonás rutinszerűvé válását, a menedékkérők, családok és fiatalok őrzetének kiterjedt gyakorlatát, továbbá az alternatív, kevésbé korlátozó intézkedések bevezetésének alacsony számát bírálja, ami a szubszidiaritás elvének gyenge érvényesülésére utal.

A 2013-ban szükségszerűen bevezetett menekültügyi őrizet újabb vitákat gerjesztett, a szakirodalom szerint az intézmény számos esetben egyéni kockázatértékelés nélküli, automatikus és szigorú gyakorlatként működött, amelyet gyenge bírói kontroll és a tranzitónák tényleges fogva tartási jellege kísért. A 2015-ös menekültügyi válság idején a menekültügyi kérelmek száma jelentősen nőtt, miközben az őrizetbe vételi arány gyorsan csökkent, részben a fizikai határzár és Szerbiának a magyar jogalkotó részéről biztonságos harmadik országgá minősítése, részben a tranzitónák bevezetése miatt, amelyek a belépés és az eljáráshoz való hozzáférés sajátos, térben is elkülönített modelljét teremtették meg. Az uniós bíróságok későbbi ítélkezési gyakorlata ugyanakkor ezeket a tranzitónákat tényleges fogva tartási helyként értelmezte, és egyértelműen jogsértőnek minősítette a hosszú ideig tartó, érdemi jogorvoslat nélküli őrizetnek minősülő elhelyezést, ami végső soron a modell feladásához vezetett.

A kutatás statisztikai adatelemzése rávilágított arra, hogy az őrizet alkalmazásának intenzitása szorosan összefügg a migrációs nyomás alakulásával. Az illegális határátlépések számának ingadozása, az ideiglenes biztonsági határzár megépítése, valamint az átkísérés intézkedés bevezetése – amely a határzárhoz érkező, jogellenesen belépő személyek formális idegenrendészeti eljárás nélküli „visszakísérését” jelenti a határ túloldalára – együttesen olyan környezetet teremtettek, amely hatására az idegenrendészeti fogva tartás jelentősége abszolút mértékben csökkent, ezáltal hatása és a hozzá kapcsolódó statisztikai jellemzők értelmezhetősége korlátozottá vált.

A fogva tartási kapacitások időbeli alakulása szintén erősen korrelál a migrációs helyzettel és a szakpolitikai döntésekkel. A 2000-es évektől kezdve az őrzött szállások száma és befogadó kapacitása több hullámban bővült, majd a migrációs nyomás csökkenésével, illetve a határzár és az átkísérés elterjedésével párhuzamosan. A kapacitások bővítése idején rendőrségi fogdák és büntetés-végrehajtási intézetek ideiglenes bevonása is szükségessé vált, ami tovább erősítette a büntetőjogi színezetet az alapvetően közigazgatási jellegű őrizetben. Látható viszont, hogy a robbanásszerűen növekvő illegális migrációval az őrizet tömeges mértékű alkalmazása sem jelent azonnali megoldást, annak valós preventív hatása kizárólag következetes és állandósult alkalmazása során jelentkezik, ésszerű kapacitást biztosító körülmények között.

A későbbi tudatos leépítés és az átlagos őrizeti létszám csökkenése arra utal, hogy az őrizet alkalmazási köre, intézményi feltételei és gyakorlati működése – a formális

jogszabályi kereteken túl – rugalmasan követte a kormányzati migrációs stratégiát, ami viszont az előre jelezhetőség és jogbiztonság szempontjából aggályokat vet fel.

A jogszabály- és joggyakorlat-elemzés azt mutatja, hogy a magyar idegenrendészeti és menekültügyi őrizeti rendszer az uniós visszatérési és menekültügyi irányelvek nyomán jelentős átalakuláson ment keresztül. A nemzeti szabályozásban megjelennek a maximális őrizeti időtartamokat, a bírói felülvizsgálatot, a családoso- és sérülékeny csoportok speciális védelmét, valamint az alternatív intézkedéseket rögzítő rendelkezések. Ugyanakkor az alternatív, szabadságelvonással nem járó intézkedések – például jelentkezési kötelezettség, kötelező tartózkodási hely kijelölése, óvadék – elterjedtsége továbbra is korlátozott, és a bírósági kontroll gyakorlati hatékonyságában is jelentős hiányosságok azonosíthatók. Mindez abba az irányba mutat, hogy a szabadságelvonás központú megközelítés a jogszabályi harmonizáció ellenére is meghatározó maradt, miközben az uniós és nemzetközi standardok az őrizet ultima ratio jellegét követelik meg.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni az Európai Emberi Jogi Bíróság és az Európai Unió Bírósága idevágó esetjogának kettős hatását. Egyrészt e bíróságok ítéletei szűkítették a jogsértő gyakorlatok mozgásterét, ami kifejezetten a tranzitónákban alkalmazott, hosszú idejű személyi szabadság elvonását és a jogorvoslati lehetőségek hiányát több döntés is összeegyeztethetetlennek találta az uniós és emberi jogi normákkal. Másrészt e döntések arra ösztönözték a jogalkotót, hogy új jogtechnikai megoldásokat – például differenciált őrizeti kategóriákat, formális garanciális rendelkezéseket – vezessen be, ugyanakkor e garanciák tényleges érvényesülése sokszor eseti, és erősen függ az egyedi bírói és közigazgatási gyakorlat alakulásától.

Az empirikus kutatás fontos része volt a kérdőíves felmérés és a félig strukturált interjúk elemzése, amely a vezetői és az őrizetet végrehajtó állomány – hivatásos rendőrök és fegyveres biztonsági őrök – nézőpontját tárta fel. A válaszok alapján a fogva tartási rendszer egyszerre jelenik meg erősen terhelt, biztonsági kockázatokkal telített, ugyanakkor jogi szempontból formalizált működésű struktúraként. A humán és tárgyi feltételek ingadozása, a létszámhiány, a magas fluktuáció, valamint a külső – jellemzően alacsonyabb bérezésű és kevésbé képzett – biztonsági őrök növekvő aránya jelentős többlet terhét ró a személyzetre, és akadályozza a multikulturális érzékenység, illetve a szakmai rutin mélyülését. A személyi állomány tagjai többségében a személyi szabadság korlátozását szükséges eszköznek tartják a kitoloncolás végrehajtása szempontjából,

ugyanakkor a jogok tényleges érvényesülését, a kommunikációs nehézségeket, a sérülékeny csoportok kezelését és a túlterheltséget kritikus pontként azonosítják. A korábbi őrizeteseikkel folytatott interjúk ezzel szemben a szabadságelvonás szubjektív, intenzív megélését állítják előtérbe. A beszámolók szerint a fogva tartás élménye a formális jogi minősítéstől – idegenrendészeti, közbiztonsági vagy menekültügyi őrizet – függetlenül a kiszolgáltatottság, a bizonytalanság és a kontrollvesztettség erős érzésével párosul. A bánásmód minősége, az ellátás színvonala, az információhoz jutás lehetősége és a jogorvoslathoz való tényleges hozzáférés kulcsfontosságúnak bizonyul az őrizet legitimációja szempontjából. Az eljárások időtartama, a döntések átláthatóságának hiánya, a kulturális és nyelvi közvetítés elégtelensége, valamint a sérülékeny csoportokkal – különösen kísérő nélküli kiskorúakkal, családokkal, traumatizált személyekkel – való bánásmód számos esetben a személyi méltóság érvényesülését is érinti, és közvetlenül hat a magyar rendszer nemzetközi megítélésére is.

A rendkívüli események – a személyközi konfliktusok, fegyelemsértések, önkárosítási kísérletek és szökési kísérletek – dokumentumainak elemzése tipikus mintázatokat azonosított. A túlsúlyfoltosság, a tartós fogva tartás, a bizonytalan jogi státusz és a szabadulás időpontjának kiszámíthatatlansága együttesen fokozzák az önkárosítás, a szökési kísérletek és a csoportos rendzavarások kockázatát, különösen bizonyos állampolgársági csoportok esetében. A fogva tartás rendjének biztosítását nagymértékben nehezíti, hogy az őrzött szállások szabályozása jellemzően egységes rezsimit ír elő minden fogvatartottra, függetlenül az egyéni magatartástól és kockázati profiltól, így hiányzik a fokozatosság és a differenciált szankcionálási lehetőség eszköztára. A korábban kidolgozott, több biztonsági fokozatra épülő rezsimmel, amely motivációs és szankcionáló elemeket ötvözött volna, nem valósult meg, ezért továbbra is fennállnak a fogva tartási intézményekre jellemző korábbi hiányosságok, ami korlátozza a prevenció szemlélet érvényesülését.

Az őrizetben lévő külföldiek heterogén, soknyelvű, eltérő vallási és kulturális háttérrel rendelkező csoportot alkotnak, ami speciális interkulturális kompetenciákat igényel az őrzést végző végrehajtói állomány részéről. A nyelvi akadályok, a nonverbális kommunikáció eltérő jelentései, a vallási és nemi szerepekkel kapcsolatos igen eltérő elvárások gyakran konfliktusforrásként jelennek meg. Az intézmények főként ezekre az ismeretekre irányuló képzésekkel, részben piktogramos kommunikációs anyagokkal, távtolmácsolással és többnyelvű tájékoztatással próbálják kezelni ezeket a kihívásokat,

de az interjúk tanúsága szerint a rendelkezésre álló eszközök sokszor esetlegesek és kapacitáshiányosak. Az iszlám vallású fogvatartottak jelentős aránya miatt imaszobákat alakítottak ki, figyelembe veszik a vallási ünnepeket és étkezési szabályokat, ugyanakkor a kulturális gesztusok és szokások félreértése így is gyakori. A női őrk jelenléte kiemelt jelentőségű a családok, gyermekek és más sérülékeny csoportok kezelésében, továbbá a muszlim fogvatartottak vallási-kulturális igényeinek tiszteletben tartásában, ugyanakkor az őrizetben levő muszlim férfiak részéről állandó kockázati tényező.

A 2015-ös menekültügyi válságot követően Magyarországon általánossá vált az ún. átkísérés gyakorlata, amely a határzárhoz érkező, jogellenesen belépő személyek formális idegenrendészeti eljárás nélküli visszakényszerítését jelenti a határ túloldalára. E gyakorlat rövid távon tehermentesítheti az idegenrendészeti apparátust és csökkentheti az őrizeti létszámot, ugyanakkor a visszatérések ismétlődése, a jogorvoslati lehetőségek hiánya és az egyéni körülmények érdemi vizsgálatának elmaradása súlyos alapjogi aggályokat vet fel. Az átkísérés nem helyettesíti a klasszikus idegenrendészeti eljárás, az idegenrendészeti kiutasítás és a kitoloncolás jogszabályi garanciákkal történő alkalmazását, hanem egy párhuzamos, kevésbé átlátható kontroll mechanizmust hoz létre, amelynek hosszú távú hatásai az illegális migráció trendjeire, a jogbiztonságra és a nemzetközi megítélésre nehezen becsülhetők.

A technológiai fejlődés új lehetőségeket és egyben kockázatokat is hoz az őrizet biztonsági és jogi keretei szempontjából. A zárt láncú kamerarendszerek és a mesterséges intelligenciával támogatott viselkedéselemzés potenciálisan fontos szerepet tölthet be az őrzésbiztonság növelésében. Elvileg e rendszerek alkalmasak lehetnek a szökési kísérletek, agresszív cselekmények vagy önkárosítási szándék korai észlelésére, azonban alkalmazásukat az uniós jog – különösen a magas kockázatú mesterséges intelligencia alkalmazást szigorúan szabályozó rendeletek – jelentősen korlátozzák. A biometrikus azonosításhoz, érzelemelemzéshez és prediktív személyértékeléshez kapcsolódó funkciók különösen érzékenynek minősülnek, ezért idegenrendészeti és menekültügyi kontextusban csak szűk körben, szigorú garanciák mellett, kizárólag az emberi döntéshozatalt segítő, nem pedig helyettesítő eszközként jöhetnek szóba. Az őrzés biztonsága csak a jól képzett személyi állomány és a korszerű, de jogilag kontrollált technológiai eszköztár kombinációjával növelhető úgy, hogy közben az emberi méltóság és a jogállamisági követelmények ne sérüljenek.

Összességében a vizsgált hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet kettős funkciót tölt be, egyrészt az eljárások és kitoloncolások végrehajtásának technikai eszköze, másrészt a társadalmi kirekesztés és láthatatlanná tétel terepe. A magyar rendszer három fő feszültséget generáló okkal szembesül, az intézményi-jogi keretek, a humánus fogva tartás és a biztonsági elvárások konfliktusával és a gyors politikai reakciók jogbiztonságot gyengítő hatásával, valamint a tranzitország-szerep alternatív intézkedéseket aláásó következményeivel. A magyar rendszer az utóbbi évtizedekben mindinkább a biztonsági-rendészeti szemlélet felé tolódott, miközben a jogállami garanciák – a határozott időtartam, a következetes bírói kontroll, az alternatív intézkedések széles körű alkalmazása, a sérülékeny csoportok fokozott védelme – csak részben erősödtek meg. Az őrizet alkalmazása kizárólag végső esetben, szigorú jogállami, alapjogi és intézményi garanciák mellett tartható fenn. Mindez különösen igaz az ún. sérülékeny csoportokra, a kiskorú gyermekkel rendelkező családokra, egyedülálló nőkre, fizikálisan, illetve mentálisan sérült egyénekre, akik esetében a szabadságelvonás szükségessége és arányossága különösen szigorú vizsgálatot igényel. Ennek hiányában a külföldiek szabadságelvonása tartósan hozzájárulhat a jogbiztonság, az emberi méltóság és a nemzetközi normák érvényesülésének eróziójához, ami hosszabb távon az egész migrációs-idegenrendészeti rendszer legitimációját is alááshatja.

Tartós biztonsági és jogállami javulás csak akkor érhető el, ha az infrastruktúra korszerűsítése, a humán szakértelem és kulturális kompetencia fejlesztése, valamint a normatív szabályozás – különösen az eljárásjogi garanciák és a fokozatos, differenciált rezsim – megerősítése egységes szakpolitikai koncepcióba illeszkedik. A jövő kulcskérdése, hogy a jelenlegi menekültügyi rendszer miként egyeztethető össze a nemzetközi védelemhez való tényleges hozzáféréssel, és milyen alternatív, kevésbé szabadságkorlátozó modellek alkalmasak a tömeges migráció kezelésére.

11. KONKLUZÍÓ, TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Kutatásom során a következő hipotéziseket igyekeztem bizonyítani, vagy cáfolni.

Első hipotézis: Az őrizet, annak személyi szabadság korlátozásánál fogva, represszív természetű kényszerintézkedés, amely sajátos példája az idegenrendészet és a büntetőjog aszimmetrikus összekeveredésének.

A vizsgálat tárgyát képező hipotézis értelmében az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet a személyi szabadságot korlátozó jellegénél fogva represszív természetű kényszerintézkedés, amely szemléletes példája az idegenrendészeti és büntetőjogi elemek aszimmetrikus összefonódásának. E megállapítás tudományos megalapozottságát több tényező is alátámasztja.

- Az őrizet gyakorlati megvalósulása – különösen annak tartama és végrehajtási módja – olyan mértékben korlátozza az egyén alapvető szabadságjogait, amely a büntetőjogra jellemző szankcióként alkalmazott szabadságelvonással mutat szerkezeti és funkcionális párhuzamokat. A hatóság az eljárásban részt vevő külföldit zárt, szigorúan ellenőrzött intézményben tartja, a távozás lehetősége nélkül, gyakran hónapokon át. Ez a jogkorlátozás nem pusztán ideiglenes jellegű, hanem tartóssá válhat, így a szankcionáló hatás a jogalkalmazásban szükségképpen érvényesül, függetlenül a hatósági eljárás deklarált rendészeti céljától.
- A hazai végrehajtási gyakorlat, illetve az intézményi feltételek elemzése rávilágít arra, hogy az őrzött szállások rezsimszabályai és infrastruktúrája a büntetés-végrehajtási intézmények legalacsonyabb biztonsági fokozatával mutatnak azonosságot. A munkavégzés, a reintegrációs lehetőségek, valamint a kedvezmények és jutalmazás rendszere az őrzött intézményekben jellemzően hiányzik, így az idegenrendészeti őrizet inkább a fogva tartás szankcionáló logikáját követi, mintsem a rendészeti vagy humanitárius célokat szolgálja.
- A hipotézis indokoltságát erősíti továbbá az arányosság elvének sérelme is. Az idegenrendészeti eljárás alapját jellemzően olyan, a beutazás vagy tartózkodás jogszerűségét érintő cselekmények képezik, amelyek szabálysértési jellegűek. Ezekhez képest a szabadságelvonás hosszúsága – akár 12 hónap, illetve nemzetközi

példákban még ezt meghaladó időtartam – aránytalanul súlyos joghátrányt eredményez. Az eljárás alanyai a tartós őrizetet ezért óhatatlanul büntetésként élik meg, ami visszahat az intézkedés legitimitására és jogalkalmazás indokoltságára egyaránt.

A hipotézis tehát az empirikus és elméleti vizsgálatok együttes eredményeként alátámasztást nyer, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet nem pusztán a külföldi személyes jelenlétét biztosító intézkedés, hanem olyan, a büntetőjogi logikát idéző, represszív hatású kényszerintézkedés, amely az idegenrendészet és a büntetőjog határainak elmosódását, aszimmetrikus keveredését példázza.

Dolgozatom első hipotézise alátámasztásra, megerősítésre került.

Második hipotézis: A külföldiekkel szemben elrendelhető őrizetnek sajátos végrehajtási szabályai és feltételei, speciális biztonsági kockázatai vannak, amelyek elkülönülő jogi szabályozást és személyi, tárgyi fejlesztést igényelnek a büntető eljárásjogban, és feltételeznek az idegenrendészetben, illetve a menedékjogban.

Az őrizet végrehajtására vonatkozó, a büntető és a szabálysértési jogtól jól elkülönített módon jellemezzék meg a hazai szabályozásban, valamint a vizsgált országok jogrendjében egyaránt. Az idegenrendészeti és a menekültügyi fogva tartási szabályrendszer kiemelt figyelmet szentel a speciális alanyi körből adódó sajátosságoknak, figyelembe veszi az eltérő nyelvi, vallási, kulturális, nemzetiségi és a sérülékeny csoportok igényeiből adódó speciális igényeket.

A fogva tartott külföldiek jellemzőiből következik, hogy az őrizet során a végrehajtó állomány rendszeresen olyan élethelyzetekkel és konfliktusokkal találja szembe magát, ami a hazai állampolgárok rendészeti vagy büntetési célból történő fogva tartása során nem, vagy sokkal kisebb mértékben jelentkeznek. Az ilyen tipikusan az ellenőrizhetetlen előéletből adódó információhiány, az eltérő nyelvből, vallásból, idegen kulturális közeg jellemzőiből adódó viselkedésbeli különbség vagy kommunikációs zavar számtalan veszélyes helyzet forrása, melyek hatásait tetézi az eljárások elnyúló hossza, és az abból fakadóan kiszámíthatatlan időtartamú őrizeti idő.

Az elrendelt kényszerintézkedés végrehajtására szolgáló intézmények kialakításának főbb jellemzői döntő többségben nem térnek el az egyéb, klasszikusan

személyi szabadság korlátozásának végrehajtására hivatott objektumoktól, azonban az őrzésbiztonságot biztosítani hivatott építészeti kialakításuk és technológiai berendezéseik jelentősen eltérnek egymástól. Ez jelentősen csökkentheti az őrzés hatékonyságát, egyben a tevékenységet támogató biztonsági eszközök hiánya vagy egyéb kialakításbeli hiányosságok miatt aránytalanul megterhelik az őrzés végrehajtásában érintett humán erőket.

A fogva tartást végző intézményekben az őrizet végrehajtását végző állomány nem rendelkezik teljeskörű és hathatós felhatalmazással az intézmények rendjét szándékosan, veszélyes mértékben vagy akár ismételten sértő külföldiekkel szemben. Nincsen sem hatékony megelőző, sem utólagosan elmarasztaló, következetesen alkalmazható szankciórendszer, az őrszemélyzet lehetőségei rendkívül korlátozottak. Ennek ismételten a külföldiek részéről visszatérő jelleggel nagy számban fordul elő a szabályokat sértő magatartás, melyek elhárítása jelentős erőfeszítéseket követel az intézmények hivatásos és fegyveres biztonsági őr állományától. A hatékony intézkedések lehetőségének hiánya az őrállomány körében frusztrációhoz, esetenként ebből adódó erőszakos fellépéshez vagy érdektelenséghez vezet, melynek gyakori következménye az önkéntes vagy esetenként kényszerített pályaelhagyás.

A kutatás második hipotézise szerint a külföldiekkel szemben alkalmazott idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet intézménye nem tekinthető pusztán a büntetőeljárás kényszerintézkedések analógiájának, mivel annak célja, alanyi köre és végrehajtási követelményei sajátos, az általános szabadságelvonási formáktól eltérő jogi és igazgatási logikát követnek. A feltevés alapja abból a felismerésből indul ki, hogy az idegenrendészeti őrizet olyan rendészeti jellegű, de a büntető igazságszolgáltatáshoz képest autonóm státuszú intézmény, amely a közrend és közbiztonság védelme, illetve a migrációs célú eljárások eredményes végrehajtása, befejezése érdekében jött létre. Ezen sajátosságai szükségessé teszik a külön jogi szabályozás mellett a végrehajtás speciális, a fogva tartotti kör sajátosságaihoz igazodó személyi, tárgyi és szervezeti feltételeinek elkülönült fejlesztését, valamint az ehhez kapcsolódó biztonsági, technikai és technológiai megoldások adaptálását.

A külföldiekkel szemben elrendelhető őrizet végrehajtási feltételei és sajátosságainak vizsgálata során – különös tekintettel azokra a strukturális, működési és biztonsági eltérésekre, amelyek megkülönböztetik ezt az intézményt a büntető- és szabálysértési fogva tartás rendszerétől – megállapítottam, hogy az idegenrendészeti és

menekültügyi jog területén a fogva tartás végrehajtási körülményei miként tükrözik a fogva tartott személyek heterogén, nemzetközi és kulturálisan sokszínű jellegét, valamint hogy e speciális környezet milyen többletkövetelményeket támaszt a rendészeti szervek felé a napi gyakorlatban.

Dolgozatom második hipotézisét ezek alapján bizonyítottnak látom.

Harmadik hipotézis: A külföldiekkel szembeni a jelenlegi gyakorlat és feltételrendszer mellett elrendelt őrizet számottevő hatása elsősorban az idegenrendészetben és a menedékjogban mutatkoznak meg. E hatások változhatnak, ha az őrizet alternatív lehetőségei széles körben kerülnének bevezetésre.

A vizsgált időszak és joggyakorlat alapján megerősítést nyer, hogy a Magyarországon elrendelt idegenrendészeti és menekültügyi őrizet legfőbb hatásai az idegenrendészeti eljárások hatékonyságában, valamint a menedékjog gyakorlati érvényesülésében mutatkoznak meg. Az őrizet rendeltetése – a külföldi jelenlétének biztosítása az eljárás ideje alatt – a tranzitországi sajátosságokkal együtt szoros összefüggésben áll a migrációs folyamatok kezelésével és a jogszerű kiutasítási eljárások végrehajtásával.

A 2010-es évek elején kialakult formális és tömeges őrizet-alkalmazás a migrációs folyamatok befolyásolását és a visszatartó hatás elérését szolgálta, ami statisztikai és gyakorlati adatok szerint egyértelműen visszavetette a menedékkérelmek számát, illetve jelentősen csökkentette az eljárás alá vont külföldiek illegális tovább utazását. Ezzel szemben a fizikai határzár és az átkísérés intézkedésének bevezetése új, kevésbé formalizált adminisztratív gyakorlatot teremtett, amely ugyan egyszerűsítette az eljárásokat, de jogi és garanciális szempontból csökkentette az eljárások átláthatóságát. Az átkísérés elterjedésével az őrizet formális szerepe csökkent, ugyanakkor a visszatérő jogsértések és a szökések gyakoribbá váltak, ami jól érzékelteti, hogy a szankciómentes vagy korlátozottan végrehajtható intézkedések nem képesek tartósan biztosítani az idegenrendészeti célokat.

A 2021 és 2023 közötti évek statisztikai adatai alátámasztják, hogy az őrizet alá vont személyek jelentős részét sikerült kitoloncolni, ami az fogva tartáson alapuló

intézkedés eredményességét igazolja. Az ebből adódó magas százalékos végrehajtási arány összevetése az alternatív intézkedésekre (pl. kijelölt tartózkodási hely) vonatkozó pesszimista szakértői véleményekkel azt mutatja, hogy utóbbiak széles körű alkalmazása esetén a szökések, illetve a sikertelen eljárások száma és aránya növekedne. Ez a következtetés összhangban áll más európai országok tapasztalataival, ahol a kevésbé szigorú idegenrendészeti intézkedések a végrehajthatatlan kitoloncolások számának növekedését eredményezték.

A gyakorlatban tehát az idegenrendészeti eljárásban elrendelhető őrizet nem pusztán kényszerintézkedés, hanem az eljárás végrehajthatóságát biztosító, preventív és koordinatív jogintézményként működik. Hiánya, alkalmazásának korlátozása, vagy mellőzése az idegenrendészeti rendszer hatékonyságának jelentős csökkenéséhez vezet, egyben a kompetencia elvesztésével jár. Bár az alternatív eljárási formák – megfelelő nemzetközi együttműködés és technikai feltételek mellett – bizonyos esetekben kiválthatják az őrizet szerepét és szükségességét, a jelenlegi széleskörű tapasztalatok alapján az illegális migráció szempontjából tranzitországnak minősülő területeken jelenlegi formájukban igen korlátozottan képesek annak funkcionális szerepét betölteni.

Ezek alapján a harmadik hipotézis igazoltnak tekinthető, a külföldiekkel szembeni őrizet jelenlegi alkalmazása mérhető és jelentős hatást gyakorol mind az idegenrendészeti, mind a menekültügyi eljárásokra, míg alternatíváinak széles körű bevezetése az eljárások eredményességét és végrehajthatóságát gyengítené.

Negyedik hipotézis: A külföldivel szemben elrendelhető idegenrendészeti vagy menekültügyi őrizet következetes alkalmazása normál viszonyok között alacsony és közepes intenzitású migrációs nyomás esetén a rendelkezésre álló erőforrásokkal és feltételrendszerrel működtethető. A migráció jelentős növekedése – különösen válsághelyzet vagy rendkívüli viszonyok – esetén azonban nagymértékű őrizeti kapacitás és képességfejlesztés válhat szükségessé.

Az idegenrendészeti tendenciák és statisztikák vizsgálata során bebizonyosodott, hogy a magyar idegenrendészeti rendszer 2012 év közepéig hatékonyan volt képes kezelni az egyre növekvő mértékű illegális migrációt, köszönhetően a következetesen alkalmazott fogva tartás lehetőségével élve. Ennek eredményeképpen az elfogások, az elrendelt idegenrendészeti kiutasítások, kitoloncolások és az őrizetben levők aránya

egyensúlyban volt. Az elrendelt őrizetnek az elfogásokhoz viszonyított magas aránya, majd az ebből következő eredményes kitoloncolások képesek voltak távoltartó hatást generálni az illegálisan érkezők sokaságával szemben, függetlenül attól, hogy a nyugat-balkáni útvonalon érkezők számára Magyarország déli határszakasza az ideiglenes biztonsági határzár megépítését megelőzően tereptani szempontból igen könnyen leküldhető szakasz volt. A 2012-ben az őrizet alkalmazásában bekövetkezett változás, valamint, hogy 2012 harmadik negyedétől 2013 júliusáig nem volt lehetőség a menedékkérők mozgásszabadságnak korlátozására – amivel lehetőségük nyílt az idegenrendészeti eljárás tömeges megkerülésére – a fogva tartás jelentősége és távoltartó hatása rohamosan csökkent. Mindez jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy az illegálisan érkező személyek hazánkon keresztül kívántak a nyugat-európai célszabványokba eljutni, korábban sosem látott elfogási adatokat produkáltak a szerb határszakasszal rendelkező megyei rendőr-főkapitányságok. A tömegesen érkezőkkel szemben a késve bevezetett, a menekültügyi hatóság által később ugyan tömegesen alkalmazott menekültügyi őrizet sem volt képes a helyzet kezelni, már nem generált távoltartó vagy elterelő hatást, ami jelentős mértékben hozzájárult tagadhatatlanul sok egyéb objektív tényező mellett – hogy a 2015-ös menekültügyi válság során hazánkba több száz ezres tömeg érkezett, majd hagyta el azt Ausztria felé. A rendőrség és a menekültügyi hatóság kényszerűségből rohamléptekben – egyrészt ad-hoc jelleggel, másrészt előrelátó módon stratégiai alaposítással – fejlesztette az őrizeti rendszer kapacitását, ám ez rendelkezésre álló technikai és humán erőforrás kapacitás korlátai miatt már nem volt olyan mértékű, hogy az érkezők számottevő többségével szemben alkalmazni lehetett volna a fogva tartást.

A magyar jogalkotó a 2015-ös események tükrében drasztikus lépéseket tett az illegális migráció csökkentése érdekében. A fizikai és a jogi határzár kezdetben valóban látványos eredményeket hozott, figyelemre méltó terelő hatást okozott. A 2016-tól bevezetett alternatív migrációkezelési intézkedés, a átkísérés intézkedés széleskörű alkalmazásának, majd a jogi határzárhoz kapcsolódó bűncselekmények következtetés figyelmen kívül hagyásának, együttesen az államhatár jogellenes átlépést követő szankciók teljeskörű megszűnésének hatása kiemelten kontraproduktív

Ugyanakkor ki kell emelni, hogy a hipotézisben szereplő nagymértékű őrizeti kapacitás és képességfejlesztés a rendkívüli mértékben rövid idő alatt emelkedő intenzitású illegális migrációval szemben az adott időszakban rendszerint már nem képes számottevő hatást generálni, ugyanakkor – amennyiben annak fenntartását az adott állam

a szakmai és nem csupán pénzügyi szempontokat figyelembe véve vállalja – később, hatékony és következetesen alkalmazott szabályok alapján alkalmazva figyelemre méltó távoltartó hatással bírhat.

Dolgozatomban 4 hipotézisét részben látom bizonyítottnak.

PhD-dolgozatomban új tudományos eredményei az alábbiak:

1. Bizonyítottam, hogy az idegenrendészeti, illetve menekültügyi őrizet a személyi szabadság korlátozásában megnyilvánuló kényszerintézkedés, amely funkcionális sajátosságai révén represszív természetet hordoz. Bár e jogintézmény formai értelemben közigazgatási jellegű eszköz, materiális hatását tekintve a büntetőjogi szankciókhoz hasonló következményekkel jár. Ez a kettős természet – a közigazgatási eljárás és a büntetőjog logikájának egyidejű érvényesülése – az idegenrendészet és a büntetőjog határterületén egyfajta aszimmetrikus jogági összemosódást eredményez.
2. Az idegenrendészeti őrizet alkalmazása számos esetben nincs arányban azzal a jogellenes magatartással, amely annak elrendelésére okot ad. Mivel az intézkedés tényleges szabadságelvonást valósít meg, annak preventív vagy biztosító jellegű indokolása gyakran nem képes ellensúlyozni a szankciós hatást, amelyet a korlátozás az érintett személy szubjektív megélésében kivált. E sajátosság a gyakorlatban ahhoz vezet, hogy az érintett személyek az őrizetet nem pusztán adminisztratív eszközként, hanem büntetésként élik meg. Ez a jelenség különös kihívást jelent a jogállamiság és az arányosság elvének érvényesítése szempontjából, egyúttal rávilágít az idegenrendészeti jogrendszer és a büntetőjogi gondolkodás közötti strukturális feszültségekre.
3. Az őrizet végrehajtás részleteire vonatkozó szempontrendszer alapján elkészített kérdőívvel és félig strukturált interjúk segítségével beazonosítottam, rendszerbe foglaltam és részleteibe menően elemeztem a külföldiek fogva tartása során jelentkező speciális biztonsági kockázatokat, amelyek összességét később oktatási célból tartom hasznosíthatónak a rendészeti feladatot ellátók számára.
4. A kutatásomban módszereivel elemeztem az illegális migrációra vonatkozó hatásait, egyben bizonyítottam az intézkedés nélkülözhetetlenségét az illegális migráció hatékony kezelésében. Az alternatív intézkedések esetén megállapítottam, hogy

azok speciális egyedi esetekben, főként sérülékeny csoportok esetén alkalmazhatóak.

A kutatás során feltárt eredmények több, egymással összefüggő területen is innovatív alapot szolgáltatnak a jövőbeli tudományos és szakpolitikai fejlesztésekhez. A vizsgálat rávilágított arra, hogy az idegenrendészeti és menekültügyi őrizet a jogállamiság, a közbiztonság és az emberi méltóság metszéspontjában helyezkedik el, ezért az e körben nyert tapasztalatok közvetlenül hasznosíthatók a migrációs jogalkotás, a végrehajtási gyakorlat és az alapjogvédelmi mechanizmusok fejlesztésében. Az eredmények adaptálhatók egy olyan átfogó reformkoncepció kidolgozására, amelyben a személyi szabadság korlátozását valóban, mint végső esetben alkalmazó intézkedés, és amely az alternatív, nem szabadságelvonással járó megoldások következetes alkalmazásának reális lehetőségeit helyezi előtérbe.

A kutatás empirikus szegmense, különösen az őrzött intézmények állományával és az őrizeteseikkel folytatott interjúk értékelése, lehetőséget nyújt a rendészeti szakemberek képzési és továbbképzési programjainak újragondolására. Az azonosított speciális biztonsági és interkulturális kockázati tényezők beépíthetők a hivatásos és civil biztonsági személyzet oktatási tananyagába, támogatva a kulturális érzékenység és a jogállami szemlélet erősödését a napi gyakorlatban. A fogva tartási rendszerek differenciáltabb, kockázatalapú szabályozásának kidolgozása szintén az empirikus eredményekre építhet, ezáltal csökkentve a rendkívüli események és a konfliktushelyzetek előfordulását. A kutatás statisztikai és történeti összefüggései alapot képezhetnek egy olyan elemzéshez, amely a migrációs nyomás, a jogi szabályozás és az őrizet gyakorlati alkalmazásának kapcsolatát vizsgálja.

További kutatások irányulhatnak az őrizet alternatíváinak (jelentkezési kötelezettség, óvadék, közösségi alapú felügyelet) normatív és gyakorlati hatékonyságára, különös tekintettel a tranzitországok, így Magyarország migrációs sajátosságaira.

Összességében a kutatás eredményei nemcsak a jogalkotás és jogalkalmazás fejlesztésében, hanem a társadalomtudományi és technológiai megközelítések integrálásában is kulcsszerepet tölthetnek be. Az így megalapozott új kutatási irányok elősegíthetik egy olyan, tudományosan megalapozott, ugyanakkor humánus és fenntartható migrációkezelési modell kidolgozását, amely egyensúlyt teremt a közbiztonsági elvárások és az emberi jogi kötelezettségek között.

12. FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A budapesti őrszemélyzet tagozódása. Budapesti Útmutató és Címtár, Rendőrségi Zsebkönyv, M. Kir. Állami Rendőrség. X: évf. (1929.) 78.
2. A bűnöző Budapest. Magyar Detektív VIII. évf. (1933). 10. sz. 9. o
3. Abdessamad Belhaj és Speidl Bianka (2016): A nők a muszlim társadalomban Migrációkutató Intézet <https://migraciokutato.hu/2016/09/29/a-nok-a-muszlim-tarsadalomban-publicisztika/> (Letöltés dátuma: 2024.10.17.)
4. Alina Das (2025): The Law and Lawlessness of U.S. Immigration Detention. Harvard Law Review 2025/3. pp. 1186–1259.
5. Altaf Saadi, Maria-Elena De Trinidad Young , Caitlin Patler , Jeremias Leonel Estrada ,Homer Venters (2020):Understanding US Immigration Detention Health and Human Rights Journal 22(1) pp.187-197. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7348446/> (Letöltés dátuma: 2023.05.14.)
6. Amy Nethery (2021): Incarceration, Classification and Control: Administrative detention in settler colonial Australia. Political Geography, Volume 89, Article 102457, Elsevier Science Ltd, Amsterdam. 2021.
7. Androvicz Gábor (2016): A budapesti toloncház a dualizmus korában és a két világháború között. Határrendészeti Tanulmányok, 13(4) pp. 95-103.
8. Anne McNevin (2007): The Liberal Paradox and the Politics of Asylum in Australia Australian Journal of Political Science, 42(4), pp. 611-630. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10361140701595791> (Letöltés dátuma: 2024.10.14.)
9. Antal Szilvia (2007) Az idegenrendészeti őrizet helye a magyar jogban Börtönügyi Szemle 26(2) pp. 19-32.
10. Asher Colombo (2013): Foreigners and immigrants in Italy's penal and administrative detention systems. European Journal of Criminology 2013/6. pp. 746–759.

11. Asztalos Zsófia (2009): Az uniós polgárság és a diszkrimináció tilalma. PhD értekezés. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc 2009.
12. Benedek Ferenc – Pókecz Kovács Attila (2021): Római magánjog. Ludovika Egyetemi Kiadó Budapest, 2021. ISBN: 978-963-653-265-9
13. Balázs Judit (2019): Nők és helyzetük az iszlám világban. *Acta Scientiarum Socialium* 47. pp. 87-101. <https://journal.uni-mate.hu/index.php/asc/article/view/2225/2836> (Letöltés dátuma: 2024.10.29.)
14. Balázs László (2011): Az illegális migráció kezelésének aktuális kérdései Magyarországon *Határrendészeti Tanulmányok* 8(1) Különszám pp. 15-20.
15. Balázs László (2017): Az idegenrendészeti hatóság tevékenysége rendkívüli migrációs helyzetben *Belügyi Szemle* 65(2) pp. 5-19. DOI: 10.38146/BSZ.2017.2.1
16. Balla József (2017): Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére in. *Magyarország és a 2015-ös migrációs válság*. Szerkesztette: Tóth Péter Dialog Campus Budapest 2017. pp. 83-100.
17. Barna Mária – Gyulai Gábor (2016): A kínzástól az őrizetig. Kínzástúlélő és traumatizált menedékkérők fogvatartása Magyarországon és Bulgáriában. Cordélia Alapítvány Budapest 2016
18. Bartus Gábor (2023): Az embercsempészés bűncselekmény statisztikai alakulása 2015–2022 között. *Határrendészeti Tanulmányok* 11(1), pp. 5-15.
19. Behind Bars (2015): The Detention of Migrants in and from the East & Horn of Africa” Mixed Migration Centre https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2018/05/011_behind-bars.pdf (Letöltés dátuma: 2024.12.02.)
20. Bolla Veronika – Jáger Kristóf András (2020): Az idegenrendészeti- és a büntetőeljárások kapcsolódási pontjai, gyakorlati nehézségei. *Belügyi Szemle*, 68(9), pp.12-34. DOI: 10.38146/BSZ.2020.9.1
21. Borbély Zoltán – Kapy Rezső (1942): A 60 éves magyar rendőrség, 1881-1941, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat Budapest 1942.
22. Christal Morehouse and Michael Blomfield (2011): Irregular Migration in Europe, Washington DC, Migration Policy Institute (2011) 8. URL: <https://www.migrationpolicy.org/pubs/TCMirregularmigration.pdf> (Letöltés dátuma: 2023.10.19.)

23. Chris Bacon (2005): *The Evolution of Immigration Detention in the UK The Involvement of Private Prison Companies* (Working Paper No. 27). Refugee Studies Centre, University of Oxford 2005.
24. Cristina Fernández-Bessa, - Ana Ballesteros-Pena (2024): The changing landscapes of immigration detention. *Punishment & Society* 24/3. pp. 455-464.
25. Czaga Viktória (1995): *A fővárosi rendőrség története (1914-ig)*. Budapesti Rendőrfőkapitányság, Budapest, 1995. pp. 234-235.
26. Czenczer Orsolya (2014): A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2014. pp. 231-251.
27. Czenczer Orsolya (2022): A letartóztatotti létszám alakulása a pandémia időszakában a biztonság és a környezettudatosság tükrében. *Magyar Rendészet* 22(4). pp.203-218. doi: 10.32577/mr.2022.4.12
28. Csizmadia Andor (1947): *A Község*. Budapest Székesfőváros Irodalmi és Művészeti Intézet Budapest 1947.
29. Chronowski Nóra (2018): *Emberi jogi enciklopédia* (szerk. Lamm Vanda), HVG-ORAC Kiadó, Budapest 2018. pp. 616-622.
30. Csörgő, Garany, Nagykanizsa I., Nagykanizsa II., Ricse, Topolya – *A Rendőrfőparancsnokság tagozódása*. Budapesti Útmutató és Címtár, XXIV. évf. 1944. pp. 45-46.
31. Daniele Scalea (2019): *Migráció Alapjogokért Központ* Budapest 2019.
32. Daniel Wilsher (2011): *Immigration Detention Law, History, Politics*. Cambridge University Press Cambridge 2011.
33. Davidson, Helen (21 November 2017): "Manus humanitarian crisis a 'damning indictment' of Australia's refugee policy: UNHCR". *The Guardian*. Retrieved 24 April 2022. <https://www.theguardian.com/australia-news/2017/nov/22/manus-humanitarian-crisis-a-damning-indictment-of-australias-refugee-policy-unhcr> (Letöltés dátuma: 2024.10.07.)
34. Deák József – Gáspár Szabolcs – Háncs Tivadar – Révai Róbert (2016): A migráció rendészeti és egészségügyi aspektusai napjainkban. *Belügyi Szemle*, 64(9) pp. 5-15. <https://doi.org/10.38146/>

35. Éberhardt Gábor (2019): A túlterheléses migráció kifejezésének helye a migrációelméletben. *Belügyi Szemle* 67(10), pp.41-58. DOI: 10.38146/BSZ.2019.10.3
36. Éberhardt Gábor (2018): A migrációval összefüggő járványügyi kockázatok és veszélyek. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XX. Pécs, 2018. pp. 273–282.
37. Emily Ryo és Ian Peacock (2018): Immigration Detention in America: A History of Its Expansion and a Study of Its Significance. *Southern California Law Review* Vol. 92(1)
https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/faculty_scholarship/article/6950/&path_info=Ryo_A_National_Study_of_Immigration_Detention.pdf (Letöltés dátuma: 2024.02.10.)
38. European Migration Network (2020): Detention and alternatives to detention in international protection and return procedures. Spain, 2020.
39. Fantoly Zsannett (2018): Rendészet és büntetőeljárás, az emberi jogok, az alapjogok, és az alkotmányos jogok viszonyrendszerében. *Belügyi Szemle*, 66(3), p. 22-39.
<https://doi.org/10.38146/>
40. Fantoly Zsannett – Budaházi Árpád (2019) *Büntető eljárásjogi ismeretek I.* Dialog Campus Budapest, 2019 ISBN: 9786155945571
41. Fórizs Sándor (2014): Az idegenrendészet problémái 1947-ben. *Magyar Rendészet* 14(4), pp. 53-64 ISSN 1586-2895
42. Fox, Peter D. (2010): „International Asylum and Boat People: The Tampa Affair and Australia’s Pacific Solution.” *Md. J. Int’l L.* 25: 356-373.o
<http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1529&context=mjil> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)
43. Galambosné Tiszberger Mónika (2011): A rétegzett mintavételről. *Statisztikai Szemle*, 89(9), pp. 909-928.
44. Gál Andor – Karsai Krisztina (2024): Szankciós megoldások a migrációs krízis enyhítése, majd a börtönnépesség visszaszorítása érdekében Magyarországon. *Európai Jog* 24(6), pp.100–115. 9-18 ?? ISSN 1587-2769
45. Gerő Márton – Pokornyi Zsannett – Sik Endre – Surányi Ráchel (2024): A migrációs narratívák keletkezése és mozgása. *BRIDGES Working Papers* 31

.https://www.bridges-migration.eu/wp-content/uploads/2024/01/BRIDGES-Working-Papers-31_The-impact-of-narratives-on-policy-making-at-the-national-level-Hungary_HUN.pdf (letöltés dátuma: 2025.02.11.)

46. Glied Viktor (2020): Az európai migráció két arca. Ad Librum Budapest 2020 ISBN 978-615-5758-62-1
47. Görbe Attiláné Zán Krisztina - Éberhardt Gábor (2016): Xenofóbia vizsgálati eredmények és ajánlások Magyarországon a humán migráció kezelésének rendészeti feladatait ellátók között. Belügyi Szemle 64(6). pp. 945-981 Belügyi Szemle, DOI:10.38146/BSZ.2021.6.3
48. Haraszi Katalin Margit (2013): A külföldiek kiutasítást előkészítő őrizete. Rendészet kontra alapjogok, a fogva tartás alternatívái. Belügyi Szemle 61(3) pp.5-31. DOI:10.38146/bsz-ajia.2013.v61.i3.pp5-31
49. Haraszi Katalin Margit (2015): A kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban és a gyermekvédelemben: árnyak a Paradicsomban. Kapocs 2015/2. pp.12-28.
50. Hardyck, C., & Petrinovich, L. F. (1977): Left-handedness. Psychological Bulletin, 84, pp. 385–404. doi.org/10.1037/0033-2909.84.3.385
51. Harmati Árpád Péter(szerk): Történelmi cikkek. Árpád-házi királyok kora Történelem cikkek <http://tortenelemcikkek.hu/node/20> (Letöltés dátuma: 2023.10.15.)
52. Hautzinger Zoltán (2012): A külföldiekre vonatkozó magyar jogi szabályozás fejlődése és története. Egyetemi Jegyzet Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest 2012.
53. Hautzinger Zoltán (2013): Az első idegenjogi törvényünk. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modern magyar határrendészet százöt év. Magyar Rendészetudományi Társaság, Budapest, 2013. pp. 179-191. ISBN 978-963-08-6212-7
54. Hautzinger Zoltán (2014): A magyar idegenjog rendszere és az idegenjogi (szak)igazgatás. Pro Publico Bono Magyar Közigazgatás Ludovika Egyetemi Kiadó 2014. pp. 69-78. ISSN 2063-9058
55. Hautzinger Zoltán (2014): Idegenjog kontra idegenrendészet. Rendészetudományi Gondolatok Magyar Rendészetudományi Társaság Budapest 2014. pp. 113-120.

ISBN 978-615-5305-51-1

56. Hautzinger Zoltán – Hegedűs Judit – Klenner Zoltán (2014): A migráció elmélete. NKE RTK, Budapest 2014. ISBN 978-615-5305-54-2
57. Hautzinger Zoltán (2016): A migrációhoz kapcsolódó, büntetőjogon kívüli szankciók lehetőségei. Magyar Rendészet 16(3), pp. 55-64. ISSN 1586-2895
58. Hautzinger Zoltán (2016): Szemelvények a migráció szabályozásából. AndAnn Kiadó Pécs 2016. ISBN 978-963-89224-2-7
59. Hautzinger Zoltán (2016): Idegen a büntetőjogban AndAnn Kiadó Pécs 2016 ISBN 978-963-89224-1-0
60. Hautzinger Zoltán (2018): A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. AndAnn Kiadó Pécs 2018. ISBN: 9789638922434
61. Hautzinger Zoltán (2020): A migráció szabályozásának reaktív tényezői. Belügyi Szemle 68(9), pp. 47-62. DOI: 10.38146/BSZ.2020.9.3
62. Hautzinger Zoltán (2021): A külföldiek és a migráció lehetséges megjelenése a kriminológiában in: Barabás Andrea Tünde. Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére: Navigare necesse est. (2021) pp.199–210.. https://doi.org/10.36250/00978_19
63. Hautzinger Zoltán (2023): Idegenrendészet a büntető igazságszolgáltatás szolgálatában Belügyi Szemle 71(3), pp.375-393. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.3.2>
64. Hautzinger Zoltán (2024): Preambulum az idegenjogi szakigazgatás rendszerében. Belügyi Szemle, 72(7) pp. 1167-1186. DOI:10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1167-1185
65. Helena Segarra (2023): Dismantling the reception of asylum seekers: Hungary's illiberal asylum policies and EU responses East European Politics 40(1) pp.43-63. DOI: 10.1080/21599165.2023.2180732.
66. Henckel Lajos et. al. (szerk.): Az utca rendje. s.n. Budapest, 1940.
67. Herke Csongor (2002): A letartóztatás Dialog Campus Kiadó Budapest-Pécs 2002
68. Herke Csongor (2019): A letartóztatás fogatosítása az új büntetőeljárás törvény tükrében. Börtönügyi Szemle 38(3) pp.5-18.

69. Herke Csongor (2021): Magyar Büntető Eljárásjog Egyetemi Jegyzet Baufirma Kiadó, Pécs, 2021. SBN: 978-615-01-2699-9
70. Herke Csongor (2022): Büntető eljárásjog. Az új büntetőeljárási törvény főbb rendelkezései Ludovika Egyetemi Kiadó Budapest 2022 ISBN: 9789635318421
71. Herke Csongor (2022): A börtöntűró képesség szakértői vizsgálata. Jog-Állam-Politika 14(3), pp.67-89.
72. Herke Csongor (2023): A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre. Belügyi Szemle 71(5), pp.797-826. DOI: 10.38146/BSZ.2023.5.4
73. Honfi Péter (2014): Az idegenrendészeti és menekültügyi jogszabályok változásának hatásai a Csongrád megyét érintő illegális migrációra. Belügyi Szemle 64(9) pp. 75-88. DOI:10.38146/bsz-ajia.2014.v62.i9.pp75-88
74. Hubert Heynhold (2004): Abschiebungshaft in Deutschland. PRO ASYL Loeper Verlag Karlsruhe 2004.
75. Huszár Viktor Dénes (2021): A blokklánc, a számítógépes látás és a mesterséges intelligencia alkalmazási lehetőségei a kiberhadviselésben in Hausner Gábor: Szemelvények a katonai műszaki tudományok eredményeiből II.. Ludovika Egyetemi Kiadó Budapest 2021. pp. 147 -160.
76. Iván Júlia (2020): A tranzitzona tündöklése és bukása. Fundamentum 2020. 2-3. szám pp. 91-100.
77. Jakusné Harnos Éva (2023): A dokumentumelemzés módszertana a hadtudományi tanulmányok készítéséhez. Hadtudomány, 33. évf. 2023. évi elektronikus lapszám pp. 157- 172.
78. Jan-Paul Brekke (2012): Missing Asylum Seekers Who Leave Reception Centers Norway 2012.2. Institute for Social Research Oslo 2012. p.16–17.
79. Jamie Longazel, Jake Berman, Benjamin Fleury-Steiner (2016) “The pains of immigrant imprisonment: Pains of immigrant imprisonment,”. Sociology Compass. 2016;10(11) pp. 989–998.

80. Jason Donnelly (2025): Immigration detention in Australia: the constitutional incompatibility of the Migration Act's definition and its practical implications. *Griffith Law Review* 33(1), pp. 89 - 103.
81. Jason Donnelly (2025): Notice, Nullity and No Natural Justice: Constitutional Precariousness of Section 76AAA Thomson Reuters (2025) 32 *AJ Admin L* 6 pp.6-17.
82. Jerome Phelps (2020): Immigration Detention Reform in the UK: 2009–2019. International Detention Coalition, 2020. <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2020/07/UK-Reform-Paper-2020-FINAL.pdf> (Letöltve: 2024.10.12.)
83. Joost N. Kok, Egbert J. W. Boers, Walter A. Kusters, and Peter van der Putten: Artificial Intelligence: Definition, Trends, Techniques and Cases - Leiden Institute of Advanced Computer Science, Leiden University, the Netherlands 2009. p.1.
84. Jochen Oltmer (2022): The Borders of the EU. European Integration, 'Schengen' and the Control of Migration Springer, Wiesbaden 2022.
85. Jochen Oltmer (2017): Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert er, Jochen (Ed.) Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2017.
86. Judit Welz (2014): Die österreichische Abschiebepolitik in Zahlen 1995 bis 2013. INEX Working Paper Nr.1. Universität Wien 2014.
87. Juhász Attila – Molnár Csaba – Zgut Edit (2017): Menekültügy és migráció Magyarországon. Political Capital Budapest 2017. https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/HUNGARY_BOOK_HU_BOOK_ONLINE.pdf (Letöltés dátuma 2024.10.22.)
88. Juhász Levente Zsolt (2021): Az ember és a gépi tanulás. Dunakavics. A Dunaújvárosi Egyetem online folyóirata 9(9) pp. 33-54. <http://dunakavics.uniduna.hu/> (letöltés dátuma: 2024.10.01.)
89. Jukka Kónönen (2024): Multiple functions of immigration detention: Police measures in the governance of mobile populations *Sage Journal, Punishment & Society* 2024/2. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14624745231219709> (Letöltés dátuma: 2024.11.01.)
90. Juliet Stumpf (2006): The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign

Power. American University Law Review 2006/2. pp. 367-419.

91. Kakócz Krisztián (2019): A külföldivel szemben elrendelhető őrizet típusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI. Pécs 2019. pp. 277-286.
92. Kakócz Krisztián – Vedó Attila (2021): A toloncolás szabály- és szervezetrendszere a második világháború előtt. Tehetség, szorgalom, hivatás. Tanulmánykötet Magyar Rendészettudományi Társaság Budapest 2021. pp. 43-57.
93. Kakócz Krisztián (2021): Az egészségügyi válsághelyzet hatása az idegenrendészeti fogvatartási rendszerre. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIII. Pécs 2021. pp. 265-275.
94. Kakócz Krisztián (2022): A rendkívüli események korai felismerésére irányuló technikai fejlesztés célja, szakmai követelményei a külföldiek idegenrendészeti célú fogva tartása során. Magyar Rendészet 22(2), pp.141–155.
95. Kakócz Krisztián (2022): Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői. Határrendészeti Tanulmányok 19(2), pp. 22-53.
96. Kakócz Krisztián (2023): A rendőrség idegenrendészeti fogvatartási helyeinek fejlesztése Magyar Rendészet 23(2), pp. 21-36.
<https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.1>
97. Kakócz Krisztián (2023): Toloncolás az abszolutizmus idején. Határrendészeti Tanulmányok 19(2), pp. 16-24.
98. Kakócz Krisztián (2024): A tranzitciónak a menekültügyi hatóság és a rendőrség feladatrendszerében, avagy fogvatartás-e vagy sem a tranzitciónában történő elhelyezés? Határrendészeti Tanulmányok 21(1) pp. 29-39.
99. Kakócz Krisztián (2024): The impact of the temporary security border barrier on police activities in the field of aliens policing and detention. Internal Security 16(1), pp. 43-57.
100. Kásler Miklós (2016): Etnikai és demográfiai változások Magyarország 1100 éves(nél is régebbi) történelmében. Polgári Szemle Polgári Szemle Alapítvány 12(1-3) pp.13–40. ISSN 1786-6553
101. Katz Zoltán (2015): Menedékkérők egészségi állapota az előírt szűrési vizsgálatok tükrében – tények, következtetések, javaslatok. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. Pécs 2015. pp. 253-260.

102. Kincses Áron (2023): Nemzetközi vándorlás. Egyetemi Tankönyv Központi Statisztikai Hivatal Budapest, 2023. ISBN 978-963-235-556-6
103. Klenner Zoltán (2013): A menekültügyi őrizet és bevezetésének szükségessége. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Pécs, 2013. pp. 295-299.
104. Klenner Zoltán (2020): Menekültek Magyarországon a második világháborút követő és a menekültek helyzetére vonatkozó genfi konvenció ratifikálását megelőző időszakban. Belügyi Szemle 68(9) pp. 63-79. DOI: 10.38146/BSZ.2020.9.4
105. Klenner Zoltán (2025): A menekültekkel foglalkozó hazai intézményrendszer fejlődése az első világháborútól a 2010-es évek közepéig. Doktori értekezés Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola 2025.
106. Kovács Mihály (2016): Beszámoló a migrációs veszélyhelyzet kezelése során az idegenrendészeti őrizetbe kerülő személyek elhelyezésével és ellátásával kapcsolatos célfeladatok végrehajtásával összefüggő tapasztalatokról Börtönügyi Szemle 35(2) pp. 69-85.
107. Kovács Tamás (2017): Csak ellenőrzés? A Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság tevékenysége 1930-1944 Pécsi Tudományos Határőr Közlemények XIX. Pécs, 2017. pp. 249-253.
108. Kőszeg Ferenc (1998): Minden hatalmat a rendvédelmieknek! Fundamentum 1998/4. pp. 104-114.
109. Krecsányi Kálmán (1894): Kihágási eljárás jogalapját képező székesfővárosi törvényhatósági szabályrendeletek és főkapitányi rendeletek gyűjteménye, kiegészítve a székesfővárosi m. kir. állami rendőrség szervezetét, hatáskörét és működését szabályozó rendeletekkel és utasításokkal. Müller Károly Nyomdája, Budapest 1894.
110. Kricskovics Antal (2013): Kiskorú migránsok életkorbecslése – orvosi lehetőségek és idegenrendészeti elvárások. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Pécs 2013. pp. 271-277.
111. Kristó Gyula (2003): Magyarország vegyes házi királyai <https://moly.hu/konyvek/kristo-gyula-szerk-magyarorszag-vegyes-hazi-kiralyai> (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

112. Kui László (2017): A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár továbbfejlődése, avagy a második kerítés mindent megold? *Hadmérnök*, 12(4), pp. 79-102.
113. Kui László (2016): A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének helyzet Magyarországon. *Magyar Rendészet* 16(6), pp. 43-55. ISSN 1586-2895
114. Kupecki Nóra (2016): A személyi szabadság elvonásának büntetőeljárásjogi aspektusai alapjogi megközelítésben. Phd. értekezés Szegedi Tudományegyetem Állam -és Jogtudományi Kar Doktori Iskola https://doktori.bibl.u-szeged.hu/3136/1/Kupecki_Nora_ertekezes.pdf (Letöltés dátuma: 2025.12.26.)
115. Leonidas K. Cheliotis (2013): Behind the veil of philoxenia: The politics of immigration detention in Greece. *European Journal of Criminology* 2013/6. pp. 725–745.
116. Lévay Miklós (2019): Az európai börtönnépességről és a szabadságelvonással nem járó szankciók hatálya alatt álló elítéltekről az Európa Tanács SPACE projektje alapján *MJSZ*, 2019., 2. Különszám, 2/2. szám, pp. 105-120. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2671109> (Letöltés dátuma: 2025.12.28.)
117. Lippai Zsolt – Fekete Tamás (2020): 1995–2015 Egyiptom - Többnemzeti Erők és Megfigyelők, Magyarország 20 éves szerepvállalása. *Szakmai Szemle*, 18(4) pp. 85-105. ISSN 1785-1181
118. Lippai Zsolt (2021): Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat tudományos-szakmai folyóirata*, 19(1). pp.150-165. ISSN 1785-1181
119. Ludger Pries (2020): 'We will Manage It' – Did Chancellor Merkel's Dictum Increase or Even Cause the Refugee Movement in 2015? *International Migration* 58(5), 2020. pp. 18–28 DOI: 10.1111/imig.12684
120. Magyar Katolikus Lexikon (Szerk: Diós István-Viczián János) Szent István Társulat, Budapest 2014.
121. Mándi Veronika (2013): Alkotmányossági aggályok a szabálysértési őrizetbe vétel gyakorlata kapcsán. *Büntetőjogi Szemle* 2013/1–2. pp. 42–47.
122. Mátés Gábor (2021): Gondolatok az intézkedéstaktika-oktatás fejlesztési lehetőségeiről. *Magyar Rendészet* 21(4) pp. 243-253.

123. Molnár István Jenő (2020): Az építészeti bűnmegelőzés magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálata Doktori értekezés Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola Budapest 2020
124. Molnár Tamás (2013): Mily színes e táj? Az Európai Unió menekültügyi acquis-jának kialakulása és fejlődése a kezdetektől napjainkig. *Fundamentum*, 17(2), pp. 55–67.
125. Molnár Tamás (2019): A migráció nemzetközi jogi szabályozása. in Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* <https://ijoten.hu/szocikk/a-migracio-nemzetkozi-jogi-szabalyozasa> (Letöltés dátuma: 2024.02.11.)
126. *Musnad Ahmad* (1996): *Al-Silsilah al-Šahīḥah* Riyadh: Maktabat al-Ma‘ārif, 2862.
127. Müller Anikó (1995): Idegenőrizet. (A végrehajtás kezdeti tapasztalatai) *Börtönügyi Szemle* 14(2) pp.52-58.
128. Müller Cecília (2021): A Covid-19 pandémiával kapcsolatos hazai tapasztalatok és az országos tisztifőorvos szerepe a járvány elleni védekezésben. *Börtönügyi Szemle* 2021/3-4. pp. 76-83. ISSN 1417-475
129. Nagy Boldizsár (2013): A menekültek védelmének lehetséges indokairól. *Fundamentum* 2013/2. pp. 5-20.<https://fundamentum.hu/sites/default/files/teljes-szamok/fundamentum-13-2-beliv.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)
130. Nagy Boldizsár (2019): Magyarország bírái előtt. Menekültügyek az Emberi Jogok Európai Bíróságán, az Európai Unió Bíróságán és más fórumokon. *Állam és jogtudomány*. 2019/4. pp.120–134.
131. Nagyné Rózsa Erzsébet (2020): Az államiság modelljei a Közel-Keleten. *Dialóg Campus Budapest* 2020. ISBN: 9789635310258
132. Nánási Illés (2012): A szabálysértési törvények kapcsolata más törvényekkel egy bírósági eljárásan keresztül. *Belügyi Szemle* 60(12), pp.50–69. DOI:10.38146/bsz-ajia.2012.v60.i12.pp50-69
133. Nicolas Fischer (2013): The detention of foreigners in France: Between discretionary control and the rule of law. *European Journal of Criminology* 2013/6. pp. 688–704.

134. Nyárádi László (1995:) Az idegenrendészet és a migráció kialakulása a magyar politikában. Szakmai Kiskönyvtár. ORFK Oktatási és Kiképző Központ Budapest 1995.
135. Pauline McLoughlin - Megan Warin (2008): Corrosive places, inhuman spaces: Mental health in Australian immigration detention. *Health & Place* 14(2), pp.254 - 264.
136. Pacsek József (2016): A menekültügyi és az idegenrendészeti őrizet, valamint a kitoloncolás végrehajtása az ügyészi törvényességi felügyeleti tapasztalatok tükrében. A Migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat (szerk: Hautzinger Zoltán) Budapest 2016. pp. 287-299.
137. Pallo József (2001): Az idegenrendészeti őrizet végrehajtásának szabályai. Büntetés-végrehajtási jog. Egyetemi tankönyv. Rejtjel Kiadó Budapest 2001. pp.257–262.
138. Pallo József (2003): Gondolatok az atipikus büntetés-végrehajtási feladatokról. *Börtönügyi Szemle* 22(4), pp.67-72.
139. Pallo József (2007): Gondolatok a fogva tartás fogalmi rendszeréről és határterületeiről. *Börtönügyi Szemle* 26(2), pp.33-40.
140. Pallo József (2010): Az elítéltek foglalkoztatása az európai büntetés-végrehajtási gyakorlatban. *Börtönügyi Szemle* 29(4) pp.35-58.
141. Pallo József (2019): A büntetőpolitika és a börtönügy kodifikációs tanulságai (1945-2013) Rendészettörténeti tanulmányok Budapest 2019. pp. 300-354. ISBN 978-615-80567-7-9
142. Pallo József (2017): Karakteres elvek és értékek napjaink büntetés-végrehajtásában. *Belügyi Szemle* 65(10) pp. 123-137. DOI: 10.38146/BSZ.2017.10.9
143. Pénzváltó Nikolett (2022): A nyugat-balkáni útvonal-migrációs trendek magyar szemszögből. *Nemzet és Biztonság* 22/1 pp. 4-16. DOI: 10.32576/nb.2022.1.1
144. Peregnyei Géza – Jacobi Roland (1930): Magyar állampolgárság, községi illetőség és idegenrendészet. 2. köt. Phönix, Budapest 1930.
145. Révai Róbert-Görbe Attiláné Zán Krisztina (2009) Egészség és migráció az Európai Unióban és Magyarországon. *Hadmérnök* 4(2) pp. 166-171.

146. Ritecz György - Sallai János (2016): A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei. Magyar Rendészet 16(5), pp. 63-66.
147. Ritecz György (2014): Ami a számok mögött van, avagy amiről nem beszélünk. Határrendészeti Tanulmányok 11(1), pp. 23-42.
148. Ritecz György (2018): Az Európába irányuló tömeges irreguláris migráció felfutásának és megszűnésének okai. Hadtudomány 28(3-4) pp. 66-78. DOI 10.17047/HADTUD.2018.28.3-4.66
149. Roger E. Axtell (1998): Geszusok. Ajánlott és tiltott testbeszéd megnyilvánulások a világ minden tájáról. Alexandra Kiadó Pécs 2002.
150. Sabrina Axster (2024): "Arresting movement: The history of German immigration detention beyond the camp Punishment. & Society 26/3. pp.465-485. <https://doi.org/10.1177/14624745241230391>
151. Saeed Saeed (2020): Why showing the soles of your feet can be offensive in the arab world The National 10.9.2020. <https://www.thenationalnews.com/arts/why-showing-the-soles-of-your-feet-can-be-offensive-in-the-arab-world-1.1061826> (Letöltés dátuma: 2024.10.17.)
152. Sallai János (2005): A határrendőrség feladatai a statisztika tükrében. Magyar Rendészet 2005/3. pp. 157-168.
153. Sallai János (2018): A Nagy Háború rendszete. Katonai Jogi és Hadijogi Szemle, 6(2) pp. 16-19.
154. Sik Endre - Szeitl Blanka (2016): Az idegenellenesség alakulása Magyarországon REGIO 24(2)2 pp.81-108. DOI: <http://dx.doi.org/10.17355/rkkpt.v24i2.114>
155. Skorka Tamás (2020): Rendőrség a koronavírus ellen Magyar Rendészet 20(4), pp. 173-192.
156. Skorka Tamás (2025): A szabálysértési őrizet evolúciója. Magyar Rendészet 25(2), pp. 231-247.p. 245 DOI: 10.32577/MR.2025.2.16
157. Stephan Haufe – Steffi Holz – Barbara Pietzcker – Ulrike Hemmerling – Tobias Schwarz – Sandra Starke – Karolin Steinke (2002): Abschiebungshaft – Forschung und Kritik. Humbolt Universität, Rosa Luxemburg Stiftung Berlin 2002 ISBN: 3879562776 https://www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/Veranstaltungen/2002/Komme

- n_und_Bleiben/Abschiebehaft_kompl.pdf (Letöltés dátuma: 2024.11.10.)
158. Stephanie J. Silverman (2010): *Immigration Detention in America: A History of Its Expansion and a Study of Its Significance* Centre on Migration, Policy and Society University of Oxford 2010.
 159. Suhajda Attila (2020): Németország és a migráció. in: *Máltai Tanulmányok*, 2(2) 16.p.
https://maltaitanulmanyok.maltai.hu/wp-content/uploads/2020/08/MT_2020_02-ebook.pdf#page=7 (Letöltés dátuma: 2024.10.09.)
 160. Synnøve Ugelvik és Thomas Ugelvik (2013): Immigration control in Ultima Thule: Detention and exclusion, Norwegian style. *European Journal of Criminology* 2013/6. pp. 639–656.
 161. Szabó Ferenc (2016): A szolgálatirányító feladatokat ellátó beosztott vezetők igénybe vett vezetői és rendőr szakmai kompetenciái a tömeges migráció okozta válsághelyzet kezelése során. Szerkesztette: Kónya József *Szemelvények „A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése során szerzett tapasztalatok hasznosítása a rendőri állomány képzésében és a szervezetek felkészítésében”*. Budapest. ROKK, pp. 79–89.
 162. Szép Árpád (2017): A 2015-ös migrációs válságra adott menedékjogi válaszok. Jogszabály-módosítással a tömeges beáramlás ellen? in. *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság Tanulmányok* Szerkesztette: Tálás Péter Dialog Campus Kiadó Budapest 2017, pp. 49-68.
 163. Szép Árpád (2017): A menedékkérők hozzáférése az államterülethez Phd. értekezés Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jog- és Államtudományi Doktori Iskola Budapest, 2017.
https://disszertacio.ppke.hu/id/eprint/421/1/JAK_DD_2017_szep.pdf (Letöltés dátuma: 2025.12.27.)
 164. Szép Ferenc (2024): A Magyarországra irányuló illegális migráció trendjei 2008 - 2023 között. *Magyar Rendészet* 24(2), pp. 17-37. DOI: 10.32577/mr.2024.2.1
 165. Szuhai Ilona – Tálás Péter (2017): A 2015-ös európai migrációs és menekültválság okairól és hátteréről. *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság Tanulmányok* Szerkesztette: Tálás Péter Dialog Campus Kiadó Budapest pp. 9-34.
 166. Tálás Péter (2016): Az európai migrációs válság értelmezési kereteiről. *Nemzet és*

167. Tájok Péter (2008): Az idegenrendészet rendőrségi kihívásai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX. Pécs 2008. pp. 303-306.
168. Tamás Molnár (2025): The European Union, ‘Expulsion of aliens’ and the Return Directive: a repressive or protective framework?, Griffith Law Review, p.3.<https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/11277/1/TheEuropeanUnionExpulsionofaliensandtheReturnDirectivearepressiveorprotectiveframework.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.05.04.)
169. Teke András (2016): A migrációkezelés, a határbiztonság, a határrendészet rendszerelméleti és – szemléleti összefüggéseinek aktualitásai. Határrendészeti Tanulmányok 13(4) pp. 62-82.
170. Teke András (2019): Migrációkezelés vagy valami más? Rendőrségi Tanulmányok 2(3). pp. 3-74.
171. Tihanyi Miklós (2016): A vallásgyakorlás különös alanyai. PhD értekezés Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolája, 2016.
172. Torgyik Judit - Karlovitz János Tibor (2006): Multikulturális nevelés. Budapest, Bölcsész Konzorcium, Budapest 2006. ISBN 963 9704 05 9
173. Tóth Judit – Nagy Boldizsár – Kovács András György (2014): A Kúrián nincsenek menekültügyek” – a menekültügyi joggyakorlatot elemző csoport jelentésének margójára. Acta Humana Emberi Jogi Közlemények 2014/3. pp. 39-56.
174. Tóth Judit (2018): A hazai menekültügyi emberi jogi mérlege. Ars Boni 6(3/4) Stádium Intézet Budapest pp. 85-97. ISSN 2064-4655
175. Tóth Judit (2018): Külföldiek és hontalanok. Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András) p. 9. <http://ijoten.hu/szocikk/kulfoldiek-es-hontalanok> (2018). (Letöltés dátuma: 2021.10.06.)
176. Tóth Judit (2019): A menekültügyi eljárás buktatói. Állam és jogtudomány 2019/4 pp. 105-119. https://real.mtak.hu/107953/1/AJT_2019_04_08_Toht.pdf (Letöltés dátuma: 2024.12.01.)
177. Tóth Miklós (2017): A muszlim vallású elítéltek társadalmi reintegrálása a magyar büntetés-végrehajtásban. Magyar Rendészet, 17(1), pp.187–200. ISSN 1586-2895

178. Tóth Pál Péter (2001): Népeségmozgások Magyarországon a XIX. és XX. században. In. Lukács Éva –Király Miklós (szerk.): Migráció és Európai Unió. Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest 2001. pp. 19-42.
179. Töttös Ágnes (2020): A magyar tranzitzona az Európai Emberi Jogi Bíróság és az Európai Unió Bírósága előtt. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. Pécs, 2020. pp. 277-284.
180. Ujvári Blanka (2022): A hontalanság emberi jogi aspektusai (különös tekintettel a hátrányos megkülönböztetésre) Doktori értekezés Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola <https://mek.oszk.hu/24700/24759/24759.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.04.17.)
181. Vájlok László (2016): Az illegális migrációs folyamatok változása 2012 és 2016 között Magyarországon. Belügyi Szemle 64(12), pp. 25-41. doi.org/10.38146/BSZ.2016.12.3
182. Vali Nasr (2006): The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future. W. W. Norton & Company, New York, 2006.
183. Vedó Attila (2016): A Magyar Királyi Csendőrség teendői a külföldiek ellenőrzésének szabály- és szervezetrendszerében 1881-1938. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) 26(52), pp.139-181.
184. Victoria Reitig – Andreas Müllet (2016): The New Reality: Germany Adapts to Its Role as a Major Migrant Magnet Migration Policy Institute 09/31/2016 <https://www.migrationpolicy.org/article/new-reality-germany-adapts-its-role-major-migrant-magnet> (Letöltés dátuma: 2024.10.08.)
185. Völgyesi Levente (2015): A magyar rendi szabadságeszme fejlődése, különös tekintettel a Hármaskönyvben fellelhető szabályozásra. in. Csehi Zoltán. A Hármaskönyv 500. évfordulóján. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara (2015) pp. 209-225 ISSN 2061-7240
186. Waleed M. Sweileh (2023): „Analysis and mapping of scientific literature on detention and deportation of international migrants (1990–2022) Journal of Immigrant and Minority Health. Springer <https://link.springer.com/search?query=10.1007%2Fs10903-023-01500-6>. (Letöltés dátuma: 2024.02.10.) Vol.:(0123456789)1

<https://doi.org/10.1007/s10903-023-01500-6>

187. Werner Kobarg (1930): Ausweisung und Abweisung von Ausländern. Berlin-Grünwald, pp. 15–16.
188. Wetzels Tamás (2009): A bevándorlás kérdése Magyarországon. PhD értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest 2009.
189. Zádori Zsolt (1998): Az idegenelvonás tünetei: az idegenrendészeti őrizet problémái a Magyar Helsinki Bizottság jogesetei alapján. Fundamentum, 1998. 1-2. sz. pp. 156-166.

Internetes források

1. A 2020. évben azonosított új koronavírus (Sars-CoV-2) okozta fertőzések (Covid-19) megelőzésének és terápiájának kézikönyve. Emberi Erőforrások Minisztériuma, 2020.
2. A bizottság közleménye Covid-19: Iránymutatás a menekültügyi és a visszatérési eljárásokra vonatkozó uniós rendelkezések végrehajtásáról, valamint az áttelepítésről. 2020/C 126/02 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020XC0417\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020XC0417(07)) (Letöltés dátuma: 2021.06.03.)
3. Afrika tanulmányok <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/nigeria.htm> ((Letöltés dátuma: 2022.04.30)
4. Al-islam.org: <https://www.al-islam.org/ask/can-muslim-women-be-police-officers-or-should-they-look-for-a-different-career-path> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)
5. American Immigration Lawyers Association Featured Issue: Immigration Detention and Alternatives to Detention <https://www.aila.org/library/featured-issue-immigration-detention> (Letöltés dátuma: 2024.10.11.)
6. Annual Flow Report Refugees and Asylees: 2017. 2019. Department of Homeland Security Office of Immigration statistics. p.3.

https://ohss.dhs.gov/sites/default/files/2023--2/Refugees_Asylees_2017.pdf
(Letöltés dátuma: 2024.10.14.)

7. Asylum Information Database: Alternatives to detention Germany
<https://asylumineurope.org/reports/country/germany/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/alternatives-detention/> (Letöltés dátuma: 2025.02.30.)
8. Asylum Information Database Judicial review of the detention order
<https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/detention-asylum-seekers/procedural-safeguards/judicial-review-detention-order/>
9. Asylum Information Database
<https://asylumineurope.org/reports/country/united-kingdom/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/grounds-detention/> (Letöltés dátuma 2024.09-11.)
10. Asylum Information Database: Country Report: Duration of detention
<https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/duration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.08.14.)
11. Asylum Information Database: Grounds of Detention
https://asylumineurope.org/reports/country/united-kingdom/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/grounds-detention/#_ftn3 (Letöltés dátuma: 2024.09.19.)
12. Asylum Information Database: Place of Detention Germany
<https://asylumineurope.org/reports/country/germany/detention-asylum-seekers/detention-conditions/place-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.09.19.)
13. Asylum Information Database Duration of Detention Austria
<https://asylumineurope.org/reports/country/austria/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/duration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.09.19.)
14. Asylum Information Database: Judicial review of the detention order
<https://asylumineurope.org/reports/country/austria/detention-asylum-seekers/legal-framework-detention/judicial-review-detention-order/>

- seekers/procedural-safeguards/judicial-review-detention-order/ (Letöltés dátuma: 2024.09.19.)
15. Australian Border Force: Immigration Detention in Australia
<https://www.abf.gov.au/about-us/what-we-do/border-protection/immigration-detention/detention-facilities> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)
 16. Australian Human Rights Commission: Asylum seekers and refugees
<https://humanrights.gov.au/our-work/rights-and-freedoms/publications/asylum-seekers-and-refugees> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)
 17. Az Emberi Jogok Európai Bírósága:
https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Questions_Answers_HUN (Letöltés dátuma: 2023.10.10.)
 18. Az Európai Unió Bírósága: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/hu/
(Letöltés dátuma: 2023.10.10.)
 19. Brüsszeli Nyilatkozat az Emberkereskedelem Megelőzéséről és Visszaszorításáról (2002) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=legisum:l33137> (Letöltés dátuma: 2025.02.12.)
 20. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága 2011-2023 között kiadott évkönyveinek adatai alapján <https://bv.gov.hu/hu/evkonyv> (Letöltés dátuma: 2024.09.14.)
 21. CCTV az angol closed-circuit television (magyarul zárt láncú televízió) rövidítése. Forrás: <https://lexiq.hu/cctv> (Letöltés dátuma: 2023.06.14.)
 22. Congressional Research Service: The Law of Immigration Detention: A Brief Introduction 1/09/2022 <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11343>
(Letöltés dátuma: 2024.11.01.)
 23. Cynthia Breazeal: Kismet,
<http://www.ai.mit.edu/projects/sociable/overview.html> (Letöltés dátuma: 2023.02.04.)
 24. Detention Action: What is immigration detention?
<https://detentionaction.org.uk/about-detention/what-is-immigration-detention/>
(Letöltés dátuma: 2024.10.05.)

25. Detention Watch Network: Immigratin Detention 101 The United States government maintains the world's largest immigration detention system <https://www.detentionwatchnetwork.org/issues/detention-101> (Letöltés dátuma: 2024.10.05.)
26. Detention Watch Network: Government Alternatives to Detention <https://www.detentionwatchnetwork.org/issues/alternatives> (Letöltés dátuma:2025.06.10.)
27. Deutsche Welle: Germany: Record number of immigrants 03/21/2016 <https://www.dw.com/en/two-million-germany-records-largest-influx-of-immigrants-in-2015/a-19131436> (Letöltés dátuma: 2024.10.08.)
28. Dragon System, <https://www.nuance.com/dragon.html> Online (Letöltés dátuma: 2023.04.18.)
29. Egypt's Left Handed Struggle with Superstition <https://egyptianstreets.com/2018/08/13/egypts-left-handed-struggle-with-superstition> (Letöltés dátuma: 2024.12.05.)
30. Emberi jogok: Július 1-jétől bevezethetik a menekültügyi őrizetet 2013. május 22. <https://emberijogok.kormany.hu/akadalymentes/julius-1-jetol-bevezethetik-a-menekultugyi-orizetet> (Letöltés dátuma: 2024.11.05.)
31. Európa Tanács: Jelentés a Magyar Kormány számára a kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság (CPT) magyarországi látogatásáról (2015.október 21-27.)” CPT/Inf (2016) 27 2016, bit.ly/2w6JAzx
32. Európai Parlament Témák: A mesterséges intelligencia használata és veszélyei <https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20200918STO87404/a-mesterseges-intelligencia-hasznalata-es-veszelyei> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)
33. European Council on Refugees and Exiles Austria: Increasing Use of Detention According to Latest Statistics <https://ecre.org/austria-increasing-use-of-detention-according-to-latest-statistics/> (Letöltés dátuma: 2024.10.05.)

34. European Council on Refugees and Exiles: Austria: Arrivals Plummet – Detention Rockets <https://ecre.org/austria-arrivals-plummet-detention-rockets/> (Letöltés dátuma: 2024.10.05.)
35. Frontex: Western Balkans Annual Risk Analysis 2016 https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_ARA_2016.pdf (Letöltés dátuma: 2024.07.03.)
36. Globaldetentionprojekt Hungary Immigration Detention Profile <https://www.globaldetentionproject.org/countries/europe/hungary> (Letöltés dátuma: 2025.12.28.)
37. Határhelyzetképek Police.hu <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet> (Letöltés dátuma: 2024.08.19.)
38. Hármaskönyv <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/harmaskonyv/> (Letöltés ideje: 2024.10.10.)
39. Health care in detention (2015) International Committee of the Red Cross p.15. https://elearning.icrc.org/detention/es/story_content/external_files/healthcare%20in%20detention%20.pdf
40. Holokausz Emlékközpont: A külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság <https://hdke.hu/tudastar/enciklopedia/kulfoldiek-ellenorzo-orszagos-kozponti-hatosag/> (Letöltés dátuma: 2024.07.04.)
41. Home Office: <https://www.gov.uk/government/organisations/home-office>
42. Human Rights Law Centre: High Court rules indefinite immigration detention unlawful <https://www.hrlc.org.au/updates/indefinite-detention-ends/> (Letöltés dátuma: 2025.01.10.)
43. How Police Can Better Navigate Cultural? Differences Route Fifty Connecting state and local government leaders <https://www.route-fifty.com/management/2020/12/how-police-can-better-navigate-cultural-differences/171099>
44. Iszlám: <https://lexikon.katolikus.hu/I/iszl%C3%A1m.html> (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

45. Islamqa.org: <https://islamqa.org/hanafi/qibla-hanafi/35856/what-is-the-proper-gender-interaction-in-islam/> <https://madrasatelquran.com/can-men-and-women-be-friends-in-islam/> (Letöltés dátuma: 2024.11.22.)
46. IBM: Deep Blue.
<https://www.ibm.com/ibm/history/ibm100/us/en/icons/deepblue/> ,Online
(Letöltés dátuma: 2023.02.04.)
47. IBM: What is computer vision? <https://www.ibm.com/topics/computer-vision>
(Letöltés dátuma: 2023.02.04.)
48. Immigration detention in Australia <https://www.abf.gov.au/about-us/what-we-do/border-protection/immigration-detention> (Letöltés dátuma: 2025.06.12.)
49. Immigration and Nationality Act, INA <https://www.uscis.gov/laws-and-policy/legislation/immigration-and-nationality-act> (Letöltés dátuma: 2024.11.04.)
50. Infojegyzet 2024/23 Parlament.hu
https://www.parlament.hu/documents/d/guest/infojegyzet_2024_23_eu_mi_rendelet (Letöltés dátuma: 2024.11.04.)
51. IslamaQA: What is the proper gender-interaction in Islam?
<https://islamqa.org/hanafi/qibla-hanafi/35856/what-is-the-proper-gender-interaction-in-islam/> (Letöltés dátuma: 2024.11.22.)
52. Islamic Networks Group: https://ing-org.translate.goog/resources/for-all-groups/calendar-of-important-islamic-dates/ramadan-information-sheet/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hu&_x_tr_hl=hu&_x_tr_pto=sc (Letöltés dátuma: 2024.11.22.)
53. Jeltelenül elföldelve: A politikai megtorlások során életüket veszített személyek (1945-1967) <https://jeltelenul.hu/taxonomy/term/316?page=1> (Letöltés dátuma: 2024.07.22.)
54. J/858 Az országgyűlési biztosok közös hivatalának beszámolójából
<https://www.parlament.hu/irom36/0858/0858.htm> (letöltés dátuma: 2024.07.04.)
55. Kaiser Family Foundation. Population distribution by citizenship status. 2018
<https://www.kff.org/other/state-indicator/distribution-by-citizenship-status/>
(Letöltés dátuma: 2024.12.02.)

56. Kovács András György: A Kúria Idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye Szakcikk Adatbázis Kúriai Döntések (BH) Fórum rovata 2013/12. szám <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/7902535> (Letöltés dátuma: 2025.09.11.)
57. Korán 3:36 Quran.com <https://quran.com/ali-imran/36> (Letöltés dátuma: 2024.11.30.)
58. Központi Statisztikai Hivatal: A lakónépesség nem, vármegye és régió szerint, január 1. https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0034.html (Letöltés dátuma: 2024.03.22.)
59. Linkertt skála: Kutatásmódszertan <https://spssabc.hu/kutatasmodszertan/likert-skala-fogalma-elemzese/> (letöltés dátuma: 2024.11.10.)
60. Liberty: Immigration Detention <https://www.libertyhumanrights.org.uk/fundamental/immigration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.11.03.)
61. Liberty: Immigration Detention <https://www.libertyhumanrights.org.uk/fundamental/immigration-detention/> (Letöltés dátuma: 2024.11.03.)
62. Lomnici Zoltán (2024): A német helyhatóságok javaslata a német migrációs politika radikális megváltoztatására szólít fel. Alaptörvényblog 2024.09.09. https://alaptorvenyblog.hu/a_nemet_helyhatosagok_javaslat_a_nemet_migracios_politika_radikalis_megvaltoztatasa_szolit_fel.html (Letöltés dátuma: 2024.11.12.)
63. Lordok Háza Emberi Jogi Vegyes Bizottság: Bevándorlási őrizet. Tizenhatodik jelentés a 2017-2019-es ülészekről <https://publications.parliament.uk/pa/jt201719/jtselect/jtrights/1484/1484.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.11.05.)
64. Magyar etimológiai szótár <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/o-o-F33F0/olah-F343D/> (Letöltés dátuma: 2024.01.15.)

65. Magyar Helsinki Bizottság (2010): Bevarrva. Idegenrendészeti őrizet Magyarországon.
https://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB-idegenrendeszeti-orizet-2010_1.pdf (Letöltés dátuma: 2024.05.10.)
66. Magyar Helsinki Bizottság (2014): Menekültügyi őrizet: új intézmény régi gondokkal <https://helsinki.hu/menekultugyi-orizet-uj-intezmeny-regi-gondokkal/> (Letöltés dátuma: 2024.02.12.)
67. Magyar Helsinki Bizottság Emberi Jogi Szótár <https://helsinki.hu/emberi-jogi-szotar/kollektiv-kiutasitas-tilalma/>
68. Magyar Helsinki Bizottság: Éheztek és jogellenesen tartották fogva a menedékkérő fiataalt <https://helsinki.hu/eheztek-es-jogellenesen-tartottak-fogva-a-menedekkero-fiataalt/> (Letöltés dátuma: 2024. 12.01.)
69. Magyar Helsinki Bizottság: Jelentés a menekültügyi őrizet gyakorlatáról a Békéscsabai, Debreceni és Nyírbátori Menekültügyi Örzött Befogadó Központokban tett 2014. februári emberi jogi megfigyelő látogatások tapasztalatai 2014. március 28. <https://helsinki.hu/wp-content/uploads/anonim-MHB-jelentes-menekeltugyi-orizet-gyakorlatarol.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)
70. Magyar Helsinki Bizottság: Másfél évig tartották fogva az apát és kisfiát, most strasbourgi jóvátételt kaptak <https://helsinki.hu/masfel-evig-tartottak-fogva-az-apat-es-kisfiat-most-strasbourgi-jovatetelt-kaptak/> (Letöltés dátuma: 2024. 12.01.)
71. Magyar Helsinki Bizottság: Strasbourg sem talált mentséget egy család jogellenes fogvatartására és éheztetésére. <https://helsinki.hu/strasbourg-sem-talalt-mentseget-egy-csalad-jogellenes-fogvatartasara-es-eheztesere/> (Letöltés dátuma: 2024. 12.01.)
72. Magyar Helsinki Bizottság: Újabb strasbourgi ítélet a jogellenes tranzitónás fogvatartásokról <https://helsinki.hu/ujabb-strasbourgi-itelet-a-jogellenes-tranzitonas-fogvatartasokrol/> (letöltés dátuma: 2024.12.01.)

73. Magyarország Kormánya: Koronavírus <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/5-millio-147-ezer-beoltott-156-az-uj-fertozott-elhunyt-5-beteg> (Letöltés dátuma: 2024.10.01.)
74. Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája 2020-2030 <https://digitalisjoletprogram.hu/files/2f/32/2f32f239878a4559b6541e46277d6e88.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.11.19.)
75. Migrációkutató Intézetek (2016): Az „ausztrál-modell”-avagy a szigetország válasza az elmúlt évtizedek menekültügyi és migrációs kihívásaira <https://migraciokutato.hu/2016/10/03/az-ausztral-modell/>(Letöltés dátuma: 2024.11.05.)
76. Migration Policy Institute (2024) Top Statistics on Global Migration and Migrants <https://www.migrationpolicy.org/article/top-statistics-global-migration-migrants> (Letöltés dátuma: 2024.12.30.)
77. Migration Watch UK: Government Admits Illegal Immigration Of At Least 135,000 Since 2017 But Number Likely Much Higher <https://www.migrationwatchuk.org/news/2023/02/09/detected-illegal-immigration-of-at-least-135000-since-january-2018> (Letöltés dátuma: 2024.11.28.)
78. NSW Government: The Australian Government and New South Wales Government have signed an agreement to support the Commonwealth’s implementation of its Community Safety Order (CSO) Scheme. <https://www.nsw.gov.au/media-releases/nsw-support-for-commonwealth-community-safety-order-scheme> (Letöltés dátuma: 2025.02.10.)
79. Mohammad-Mahmoud Ould Mohamedou (2022): Islamic State (ISIS) <https://www.graduateinstitute.ch/sites/internet/files/2024-01/The%20Wiley-Blackwell%20Encyclopedia%20of%20Social%20and%20Political%20Movements%20-%202022%20-%20Mohamedou%20-%20ISIS.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.11.14.)
80. NA Law (2024): Immigration detention <https://www.nalawsolicitors.co.uk/human-rights-application/detention/> (Letöltés dátuma: 2024.11.07.)

81. NA Law (2024): Immigration detention
<https://www.nalawsolicitors.co.uk/human-rights-application/detention/> (Letöltés dátuma: 2024.11.07.)
82. NSW Government: The Australian Government and New South Wales Government have signed an agreement to support the Commonwealth's implementation of its Community Safety Order (CSO) Scheme.
<https://www.nsw.gov.au/media-releases/nsw-support-for-commonwealth-community-safety-order-scheme> (Letöltés dátuma:2025.02.10.)
83. OECD: International Migration Outlook 2025
https://www.oecd.org/en/publications/international-migration-outlook-2025_ae26c893-en/full-report/united-kingdom_2af18539.html
84. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2018) Report of mission to Austria focusing on the human rights of migrants, particularly in the context of return 15-18 October 2018
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/AustriaMigrationMissionReport.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.10.22.)
85. OHCHR: Australia: Offshore and prolonged detention exposed Iranian asylum seeker to torture, UN committee finds <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2026/01/australia-offshore-and-prolonged-detention-exposed-iranian-asylum-seeker>
86. orvosilexikon.hu Napi energiaszükséglet <https://orvosilexikon.hu/cikkek/napi-energiaszukseglet> (Letöltés dátuma: 2024.09.11.)
87. Quran.com <https://quran.com/ali-imran/36> (Letöltés dátuma: 2024.11.30.)
88. Reefuge Council of Australia: Australia's detention policies
<https://www.refugeecouncil.org.au/detention-policies>
89. Refugee Council of Australia: Where are people in detention in Australia?
<https://www.refugeecouncil.org.au/detention-australia-statistics/2/> (Letöltés dátuma: 2024.12.01.)

90. Report by the Migration Council (2016) : Migration Council for Austria
https://www.bmi.gv.at/Downloads/files/Bericht_des_Migrationsrats_PDF_komplett_ENG_23_3_17.pdf (Letöltés dátuma: 2024.12.02.)
91. Saria: Forrás: <https://www-britannica-com.translate.goog/topic/sharia/Penal-law>
(Letöltés dátuma: 2024.02.10.)
92. Shaykh Dr. Zaid Alsalamí https://www-al--islam-org.translate.goog/person/shaykh-zaid-alsalamí?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hu&_x_tr_hl=hu&_x_tr_pto=sc (Letöltés dátuma: 2024.10.13.)
93. STATISTA: Number of illegal crossings between border crossing points into the European Union from 2009 to 2021, URL:
<https://www.statista.com/statistics/454775/number-of-illegal-entries-between-bcpts-to-the-eu/> (Letöltés dátuma: 2024.11.07.)
94. Szövetségi Idegenrendészeti és Menekültügyi Hivatal (Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl) <https://www.bfa.gv.at/> (Letöltés dátuma: 2024.11.10.)
95. The Guardian (2019): How the US built the world's largest immigrant detention system <https://www.theguardian.com/us-news/2019/sep/24/detained-us-largest-immigrant-detention-trump> (Letöltés dátuma: 2022.10.10.)
96. The Local Sweden (2017): Impact of Sweden's asylum age assessment tests revealed <https://www.thelocal.se/20171204/impact-of-swedens-asylum-age-assessment-tests-revealed> (Letöltés dátuma: 2023.08.10.)
97. The Migration Observatory (2022): Immigration Detention in the UK <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/immigration-detention-in-the-uk/> (Letöltés dátuma: 2024.10.15.)
98. The Washington Post (2019): Hundreds of minors held at US border facilities are there beyond legal time limits 2019.05.30.
https://www.washingtonpost.com/immigration/hundreds-of-minors-held-at-us-border-facilities-are-there-beyond-legal-time-limits/2019/05/30/381cf6da-8235-11e9-bce7-40b4105f7ca0_story.html (Letöltés dátuma: 2024.10.10.)

99. U.S. Immigration and Custom Enforcement <https://www.ice.gov/detention-facilities> (Letöltés dátuma: 2024.10.06.)
100. U.S. Immigration and Customs Enforcement, ICE Fiscal Year 2023 Annual Report <https://www.ice.gov/doclib/eoy/iceAnnualReportFY2023.pdf> (letöltés dátuma: 2024.03.21.)
101. UNHCR (2024): Refugee Statistics <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/> (Letöltés dátuma: 2024.12.15.)
102. US Department of Health and Human Services (April 1, 2024). "Unaccompanied Children (UC) Program Fact Sheet" <https://www.prisonpolicy.org/scans/uac-program-fact-sheet-Jan%202024.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.10.06.)
103. 745. Protocol for the Effective Handling of Collateral Attacks on Convictions Brought Pursuant to 28 U.S.C. 2241 <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-745-introduction-federal-habeas-corpus> (Letöltés dátuma: 202501-10.)

Bírósági ítéletek

1. Zadvydas v. Davis, 533 U.S. 678 (2001) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/533/678/> (Letöltés ideje: 2025.02.10.)
2. Ilias and Ahmed v. Hungary, (Application no. 47287/15), judgement of the ECtHR [Grand Chamber] 21 November 2019, 249. pont. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198760> (Letöltés dátuma: 2024.01.14.)
3. A 2020. május 14-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ítélete (C-924/19 PPU és C-925/19 PPU).
4. A C-808/18. sz. ügyben hozott ítélet Bizottság kontra Magyarország (<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-12/cp200161hu.pdf>) (Letöltés dátuma: 2024.07.14.)

Jogszabályok

1. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2004/38/EK IRÁNYELVE (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról (1)
2. Az Európai Unió Alapjogi Chartája <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>
3. Egyezmény a gyermek jogairól. Elfogadta az ENSZ Közgyűlése New York-ban, 1989. november 20-án. Magyarországon kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény
4. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit FamFG
5. Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (Aufenthaltsgesetz 2005)
6. Az Amerikai Egyesült Államok törvénykönyve (United States Code, 28 U.S.C.)
7. Tribunals, Courts and Enforcement Act 2007
8. Az Európai Parlament és a Tanács 604/2013/EU rendelete (2013. június 26.) egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról
9. Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról
10. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2008/115/EK IRÁNYELVE (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról
11. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1351 rendelete (2024. május 14.) a menekültügy és a migráció kezeléséről, az (EU) 2021/1147 és az (EU)

2021/1060 rendelet módosításáról, valamint a 604/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

12. Szent István Király Dekrétomainak Első Könyve, Intelmek Szent Imre Hercegnek. Corpus Juris Hungarici
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/77/id/03700001.TV/ts/10000101/> (Letöltés dátuma: 2024.10.10.)
13. Szent László Király Dekrétomainak Első Könyve 17. Fejezet a jövevény egyházi személyekről
14. Kálmán Király Dekrétomainak Első Könyve 3. Fejezet az ajánló levél nélkül bejövő idegen papokról Corpus Juris Hungarici
https://uj.jogtar.hu/#doc/db/77/id/03700001.TV/ts/10000101 (Letöltés dátuma: 2023.12.05.)
15. 1231. évi XXXI. törvénycikk a zsidók és szaracénok tisztviselése ellen
16. 1231. évi XXXII. törvénycikk a birtokoknak külföldi személyek részére való adományozása ellen
17. 1291. évi III. törvénycikk arról, hogy az országos méltóságok és várak idegeneknek, pogányoknak és nem nemeseknek nem adományozhatók
18. 1439. évi IX. törvénycikk idegen kereskedők csereberéjéről
19. 1453. évi III. törvénycikk a király méltóságokat külföldiekre ne ruházzon
20. 1458. évi VIII. törvénycikk a külföldieknek adományozott fekvő jószágokat vissza kell követelni
21. 1486. évi XXXII. törvénycikk a velenceieknek és lengyeleknek, hűtlenség büntetése alatt senki se merjen fekvőjószágokat vagy várakat eladni, vagy részükre bármely czimen ideiglenesen átruházni vagy elajándékozni
22. 1492. évi IX. törvénycikk a birtokjogok nem idegeneknek, hanem magyaroknak adományozandók
23. 1492. évi LXXXIV. törvénycikk a külföldi és idegen kereskedők vásárlásra és csereberélésre a kijelölt szokott helyekre menjenek
24. 1492. évi VI. törvénycikk a tanácsosok, a kanczellár, kincstárnok és egyéb tisztviselők magyarok legyenek
25. 1492. évi VIII. törvénycikk a méltóságok és tisztségek magyaroknak adományozandók

26. 1495. évi XLV. törvénycikk a rácok, ruthének és oláhok ne fizessenek dézsmát
27. 1495. évi XXX. törvénycikk külföldiek részére nem szabad egyházi javadalmakat adományozni; az adományozottakat, ha az illetők felhivatván, nem jönnek be, hogy ott lakjanak, el kell tőlük venni
28. 1495. évi XXXI. törvénycikk ha a külföldiek mástól, mint a királytól vagy másoktól, mint a kiknek ebben az országban kegyuri joguk van, kérnek föl egyházi javadalmakat, vizbe kell őket fulasztani
29. 1495. évi XXXII. törvénycikk egyházi tisztségeket nem szabad idegeneknek adományozni
30. 1498. évi XXX. törvénycikk hogy a vámszedők magyarok legyenek és ne külföldiek
31. 1525. évi IV. törvénycikk az idegen nemzetből való tisztek elmozdítandók s magyarokkal helyettesítendők, a lutheránusokat meg kell égetni
32. 1526. évi XXV. törvénycikk külföldieknek adott kötelező levelek erőtlenekek legyenek
33. 1550. évi LXXVII. törvénycikk miképen honfiusítsa a király a külföldieket?
34. 1563. évi XXXIV. törvénycikk az idegen kapitányoknak és más előljáróknak az országból kiküldése című törvény
35. 1569. évi XLI. törvénycikk a külföldi ügyvédek, azon visszaélések miatt, a melyeket az országba behoztak, a szent székek előtt a peres ügyek viteléhez és védelmezéséhez ne bocsássák
36. 1595. évi X. törvénycikk az anabaptisták és a zsidók adójáról
37. 1598. évi III. törvénycikk az országlakók panaszolkodnak a katonák garázdálkodása miatt, és remélik, hogy Ő császári felsége azt meg fogja zabolázni
38. 1598. évi XLI. törvénycikk Kollonich Szigfrid magyarrá fogadása
39. 1599. évi IV. törvénycikk a német biztosoktól vezetendő katonák rendetlenségét mi módon kell megfékezni?
40. 1600. évi XXIX. törvénycikk Unferzagt Farkast a fiával Unferzagt János Kristóffal együtt magyarokká fogadják
41. 1601. évi XXX. törvénycikk a vallonokra tett költségek és az általuk okozott károk a hitelezőknek és a vármegyéknek megtérítendők

42. 1602. évi XX. törvénycikk az országlakók alázattal kéri, hogy a faluknak a katonák közt való káros beosztását teljesen megszüntessék és úgy a téli szállásolást, a külföldi katonáknak szabadságolását és felfogadását is eltöröljék
43. 1602. évi XXIV. törvénycikk a külföldi katonák bizonyos helyre való elhelyezéséről, ezeknek ellátásáról és a szegény népnek általuk okozott kára megtérítéséről
44. 1608. évi (k. u.) IX. törvénycikk az oláhok lakásának a szabályozásáról
45. 1613. évi XXXIX. törvénycikk az oláhok részéről teljesítendő adózás szabályozására nézve a korábbi végzések czikkelyeit megújítják
46. 1630. évi XLIII. törvénycikk az országlakóknak bántalmat okozó kunokra és jászokra nézve, kapitányaik igazságot szolgáltatni tartozzanak
47. 1635. évi XL. törvénycikk az oláhoknak becsusztott kiváltságait megsemmisítik
48. 1638. évi LIII. törvénycikk a bán és az országlakók tudta nélkül tiltva legyen, hogy a kapitányok az oláhokat a török határszélekről Ő felsége véghelyeire behozzák
49. 1638. évi LXXIII. törvénycikk Kevenhiller Kristóf Ferencz, néhai gróf Puchaimb Kristóf János fiai: János Rudolf Frigyes Ottó és Kristóf János, Questenberg Gerhard, Horetzki Gábor, és Weltz Zsigmond urakat magyarokká fogadják
50. 1647. évi CLV. törvénycikk Caretto Ferencz granai örgróf, Starmberg Henrik Vilmos gróf, Tattenbach Vilmos Lipót gróf, Traun Ernő szabad báró, Khueffstein Ádám György, Kaunitz Rudolf gróf, Kuen Mátyás gróf, Souches Lajos szabad báró, Hoditz Venczel gróf és Puchaim Adolf gróf urakat honfiusítják
51. 1647. évi LIV. törvénycikk hogy a német katonáknak Varasd várából való kivitelét a bizottság útján foganosítani kell
52. 1647. évi LXV. törvénycikk idegen katonáknak az ország végvidékeire való bebocsátásáról, és arról, hogy bennszületett katonákat a határszélekről az országon kívül ne vigyék
53. 1647. évi XLVII. törvénycikk az oláhoknak Szlavonország végvidékeire való újabb behozatalát nem kell megengedni
54. 1649. évi XXXI. törvénycikk az oláhok és mások bekebelezése, a katonatisztségek váltakozó adományozása és a többi nehézségek kiegyenlítése céljából egybeállítandó általános bizottságról

55. 1649. évi XXXV. törvénycikk a kereskedést űző kapitányok, németek és honfiak, fizessenek harminczadot
56. 1655. évi LXIII. törvénycikk az idegenek a ruszti szőlőhegyen levő szőlők után a tizedet természetben szolgáltatassák
57. 1655. évi XIX. törvénycikk az idegen katonaságot három év alatt ki kell vinni és az ország beleegyezése nélkül nem szabad behozni
58. 1655. évi XXVII. törvénycikk a görög kereskedők hol adózzanak? és hogy kik ügyeljenek rájuk? és kik büntessék meg, ha kihágást követnek el?
59. 1659. évi XC. törvénycikk az oláhoknak az ország s a szentkorona jogsérelmével megerősített kiváltságait és külön jogait eltörlik
60. 1681. évi LXIV. törvénycikk az oláhoknak az ország hátrányára kiadott kiváltságait ismételve eltörlik
61. 1681. évi LXV. törvénycikk az Ó-széken lakó oláhokat más helyre tegyék át
62. 1681. évi VIII. törvénycikk a német katonaság kiviteléről; - addig is pediglen, míg az országban megtürik, jó fegyelem alatt tartsák
63. 1681. évi XXII. törvénycikk a külföldi katonák s haditisztek kihágásairól, s a károsítottaknak adandó elégtételről
64. 1715. évi LXXII. törvénycikk az osztrák s más szomszéd tartományok lakosainak adózásáról, kik Magyarországon telkeket birtokolnak
65. 1715. évi XCIX. törvénycikk a külföldi kereskedőkről
66. 1715. évi XXIII. törvénycikk a magyarokká befogadtottakról vagy honosítottakról
67. 1715. évi XXXIV. törvénycikk a kunokról, jászokról és filiszteusokról
68. 1741. évi XLI. törvénycikk a honfiusítási díjról
69. 1741. évi XXIX. törvénycikk Görögök, örmények és rácok kereskedéséről
70. 1751. évi XXV. törvénycikk a jászokról és kunokról
71. 1790/91. évi LXX. törvénycikk azon külföldiekről, kik az országban egyházi javadalmakat tényleg birnak
72. 1803. évi Osztrák Büntetőtörvényköny (Strafgesetz 1803)
73. 1830. évi XVII. törvénycikk a honfiakká fölvetett idegenekről, kik a díj lefizetését elmulasztották és hogy jövőendőben csak a díj előleges lefizetése után czikkelyeztessenek be
74. 1840. évi XXIX. törvénycikk a zsidókról

75. 1849. évi IX. törvénycikk a zsidókról
76. 1852. évi Osztrák Büntető törvénykönyv (Strafgesetz 1852)
77. 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
78. 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
79. 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról
80. 1886. évi XXII. tc. a községekről
81. 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet a rendőrségi fogdák rendjéről
82. 1903. évi V. tc. a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásról
83. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
84. 1982. évi 19. törvényerejű rendelet a külföldiek magyarországi tartózkodásáról
85. 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről
86. 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
87. 1993. évi LXXXVI. törvény a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról
88. 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről
89. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
90. 1999. évi LXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról
91. 2001. évi XXXIX. törvény - a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról
92. 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról
93. 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról

94. 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról
95. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
96. 2011. évi CCI. törvény egyes törvények Alaptörvénnyel összefüggő módosításáról
97. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
98. 2013. évi CCXL. törvény - a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
99. 2015. évi CXXVII. törvény az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról
100. 2023. évi L. törvény a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról
101. 2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról
102. 2025. évi LXIV. törvény a magyar állampolgárság felfüggesztésével kapcsolatos törvények módosításáról
103. 2025. évi XIX. törvény a kábítószer előállításának, használatának, terjesztésének, népszerűsítésének tilalmával összefüggő törvénymódosításokról
104. Asylgesetz 2005
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20004240&FassungVom=2009-12-31>
105. Aufenthaltgesetz https://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/
106. Az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. tv.
107. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről
108. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról
109. Az Európai Parlament és a Tanács 2007/575/EK határozata (2007. május 23.) a „Szolidaritás és a migrációs áramlások igazgatása” általános program keretében a 2008–2013-as időszakra az Európai Visszatérési Alap létrehozásáról.

110. Fremdenpolizeigesetz 2005
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20004241> (Letöltés dátuma: 2024.09.10.)
111. Immigration Act 1971
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/19/contents> (Letöltés dátuma: 2024.09.10.)
112. Kaiserliches Patent vom 31. December 1851 (R.G.Bl. 2/1852) wirksam für den ganzen Umfang des Reiches
113. MIGRATION ACT 1958
<https://www.legislation.gov.au/C1958A00062/latest/versions> (Letöltés dátuma: 2024.06.11.)
114. Megállapodás az Európai Unió és a Pakisztáni Iszlám Köztársaság között és a 2010/649/EU határozat
115. 1/1995. (I. 6.) IM rendelet az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának szabályairól
116. 100.000/1930. B.M. r. a külföldieknek az ország területén lakhatásáról szóló 1903: V. tc, illetőleg az ennek módosításáról szóló 1930: XXVIII. tc. végrehajtásáról.
117. 1072/1869. BM r. a tolonczozási rendszabályok pontos végrehajtása tárgyában
118. 11/2023. (II. 29.) BM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól
119. 11/2024. (II. 29.) BM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól
120. 76/2012. (XII. 19.) BM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól szóló 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet módosításáról
121. 113/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény végrehajtásáról
122. 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
123. 17/1954. (III. 10.) MT rendelet a külföldiek be- és kiutazásáról és az ország területén való tartózkodásáról

124. 170/2001. (IX. 26.) Korm. rendelet - a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény végrehajtásáról
125. 1724/2015. (X. 7.) Korm. határozat a Befogadó Állomás Debreceni Telephely, és Menekültügyi Órzott Befogadó Központ Debreceni Telephely bezárása érdekében szükséges egyes intézkedésekről
126. 200. 000/1925.B. M. sz. Külföldieknek az ország területén lakhatásáról szóló 1903.V. t. cikk végrehajtása
127. 200.300/1943. BM. rendelet a toloncügyek szabályozása tárgyában Pozsonyban 1942. évi november hó 12. napján aláírt magyar-szlovák Egyezmény végrehajtásáról
128. 24/1966. (IX. 25.) Korm. rendelet a külföldiek be- és kiutazásáról, valamint az ország területén való tartózkodásáról
129. 27/2001. (XI. 29.) BM–IM együttes rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól
130. 29/2013. (VI. 28.) BM rendelet a menekültügyi őrizet végrehajtásának szabályairól és a menekültügyi óvadékról
131. 292/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a menedékjogi kérelem benyújtására irányuló szándéknyilatkozattal kapcsolatban nagykövetségek kijelöléséről
132. 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról
133. 32654/1915. BM. r. a beteg és gyanús egészségi állapotú egyének toloncolása körül követendő óvatossági rendszabályokról
134. 39/2019. (XI. 15.) BM rendelet az idegenrendészeti szerv által fenntartott, a menekültügyi őrizet végrehajtására szolgáló intézményre, a befogadó állomásra és a közösségi szállásra, valamint a rendőrség által fenntartott, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtására szolgáló őrzött szállásra vonatkozó közegészségügyi követelményekről, a közegészségügyi ellenőrzésekről, valamint az egészségügyi államigazgatási szervvel való együttműködés rendjéről
135. 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet a rendőrségi fogdák rendjéről
136. 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet a menekültügy szervezeti rendszeréről 1.§ (1)

137. 56/2022. (II. 24.) Korm. rendelete a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény menekültügyi eljárás átmeneti szabályainak eltérő alkalmazásáról
138. 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet A külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény végrehajtásáról
139. 170/2001. (IX. 26.) Korm. rendelet - a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény végrehajtásáról
140. 9/1994. (IV. 30.) BM rendelet a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény, valamint a 64/1994. (IV. 30.) Korm. rendelet végrehajtásáról
141. 90.000/1905. BM r. az 1903. évi V. törvénycikk végrehajtásáról
142. 9389/1885. BM r. az új toloncz-szabályzat kibocsátása tárgyában
143. 10/2015. (VII. 6.) ORFK utasítás a hivatásos állomány tagjainak szolgálatteljesítési idejéről és a szolgálati időrendszerekről
144. 2/2012 (XII.10) KMK. vélemény a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről
145. 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás - a büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészi tevékenységről
146. 43/2008. (OT 25.) ORFK utasítás Rendőrség őrzött szállásainak szabályzatáról
147. 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról
148. 27/2011. (XII. 30.) ORFK utasítás a multikulturális környezetben végrehajtott rendőri intézkedésekről.
149. 3/2015. (II. 20.) ORFK utasítás a Rendőrség Fogdaszolgálati Szabályzatáról
150. 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenység-irányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyelei, valamint a segélyhívásokat fogadó központok egységes működéséről
151. 10- 22/1/1967 számon kiadott, „A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 01. számú utasítása”

152. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 16/1983. számú parancsa a Rendőrség Fogdaszolgálati Szabályzata és a Fogdaépítési, Elhelyezési és Berendezési Szabályzat kiadásáról szóló szabályzat
153. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 19. számú parancsa Budapest, 1971. évi december hó 21-én. Tárgy: A Rendőrség Fogdaszabályzatának kiadása
154. Hirdetés a' császári királyi helytartóság ideiglenes főnökétől, 1851-ik évi martius 20-káról, mellyel a Magyarakoronaországban a visszautasítási ügy fölötti ideiglenes szabály Közhírré tétetik. (Ideiglenes szabályzat) Magyarakoronaországot illető országos törvény- és kormánylap, 2. évfolyam (1851) pp. 675-687.
https://adt.arcanum.com/hu/view/Kormanylap_1851/?pg=688&layout=s&query=visszautas%C3%ADt%C3%A1s (Letöltés dátuma: 2023.08.11.)
155. A Rendőrség Fogdaszolgálati Szabályzatáról szóló 3/2015. (II. 20.) ORFK utasítás
156. 27/2011. (XII. 30.) ORFK utasítás a multikulturális környezetben végrehajtott rendőri intézkedésekről.
157. Az Országos Rendőrfőkapitány 15/2010. (OT 8.) utasítása a Rendőrség idegenrendészeti tevékenységét támogató szakrendszer működtetéséről

13. ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Kimutatás a 2008 és 2024 között az ausztrál idegenrendészeti hatóság által fogva tartott külföldiek számáról
2. ábra: Kimutatás a Németországba 1976-2016 között menekültkérelemmel élő külföldiek számáról
3. ábra: Kimutatás a rendőrségi őrzött szállásokon fogva tartott külföldiek átlagos fogva tartotti létszámáról 2011-2023 között
4. ábra: Kimutatás a tiltott határátlépések, a végrehajtott őrizetek és a kitoloncolások számáról és egymáshoz való viszonyáról 2010-2014 között
5. Kimutatás a végrehajtott őrizetek és a kitoloncolások egymáshoz való viszonyáról 2010-2015 között
6. ábra: Kimutatás az átkísérés intézkedés alkalmazásának számáról az államhatártól számított 8 kilométeres sávon belül és az azon túli területről 2016-2023 között
7. ábra: A tiltott határátlépések száma és a regisztrált menekültkérelmek száma 2010-2023 között
8. ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, az őrzésbiztonságot kiemelten veszélyeztető rendkívüli események és az átlagos fogva tartotti létszám kapcsolatáról
9. ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő és a 100 főre jutó rendkívüli események arányáról
10. ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események számáról az algériai állampolgárok esetében
11. ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események számáról a szír állampolgárok esetében
12. ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események számáról az afgán állampolgárok esetében
13. ábra: Kimutatás az átlagos fogva tartási idő, a fogva tartotti részarány és a rendkívüli események számáról a nigériai állampolgárok esetében
14. ábra: Kimutatás a rendőrségi őrzött szállásokon 2011–2023 között bekövetkezett rendkívüli események számáról
15. ábra: Kimutatás a rendkívüli események és az őrzésbiztonságára fokozottan veszélyt jelentő rendkívüli események arányáról

16. ábra: Intézményenkénti kimutatás a rendkívüli események számáról 2011-2023 között
17. ábra: Kimutatás a szökést elkövetők számáról és állampolgárságáról 2011-2023 között
18. ábra: Kimutatás a szökést megkísérlők számáról és állampolgárságáról 2011-2023 között
19. ábra: Kimutatás az afgán állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizetesei közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2011-2023 között
20. ábra: Kimutatás az algériai állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizetesei közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2012-2021 között
21. ábra: Kimutatás a nigériai állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizetesei közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2012-2022 között
22. ábra: Kimutatás az grúziai állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizetesei közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2011-2023 között
23. ábra: Kimutatás a szíriai állampolgárok fogva tartási részaránya és az őrizetesei közötti konfliktusokban való százalékos érintettség arányának egymáshoz való viszonyáról a 2012-2023 között

14. TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Az külföldivel szemben elrendelhető őrizeti típusok összefoglalása
2. táblázat: Az külföldivel szemben elrendelhető őrizeti típusok összefoglalása a vizsgált államokban
3. táblázat: Kimutatás a rendőrségi őrzött szállásokon 2011–2023 között bekövetkezett rendkívüli események kategóriáiról
4. táblázat: Kimutatás a menekültügyi őrizetben levő külföldiek által elkövetett rendkívüli események kategóriáiról
5. táblázat: Kimutatás az elrendelt menekültügyi őrizetek, a bekövetkezett rendkívüli események és a 100 főre jutó rendkívüli események számáról

15. A KUTATÁSSAL KAPCSOLATBAN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK

Kakócz Krisztián: A külföldivel szemben elrendelhető őrizet típusai

In: Gaál, Gyula; Hautzinger, Zoltán (szerk.) A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői

Pécs, Magyarország: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport (2019) 359 p. pp. 277-286. , 10 p

Kakócz Krisztián: Az egészségügyi válsághelyzet hatása az idegenrendészeti fogvatartási rendszerre

In: Gaál, Gyula; Hautzinger, Zoltán (szerk.) Rendészet a rendkívüli helyzetekben: húsz éves a Szent László napi konferencia

Pécs, Magyarország: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport (2021) 433 p. pp. 265-277. , 13 p.

Kakócz Krisztián: A rendkívüli események korai felismerésére irányuló technikai fejlesztés célja, szakmai követelményei a külföldiek idegenrendészeti célú fogva tartása során

MAGYAR RENDÉSZET 22:2 pp. 141-155. , 15 p. (2022)

Kakócz Krisztián: Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői

HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK 19:2 pp. 22-53. , 32 p. (2022)

Kakócz Krisztián: A rendőrség idegenrendészeti fogvatartási helyeinek fejlesztése

MAGYAR RENDÉSZET 23:2 pp. 21-36. , 16 p. (2023)

Kakócz Krisztián: Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt fogva tartás aktualitásai

In: Gaál, Gyula; Hautzinger, Zoltán (szerk.) A biztonság védelme a rendészetben: Jubileumi kötet Zámbo Péter ny. rendőr ezredes 70. születésnapjára

Pécs, Magyarország: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport (2023) 406 p. pp. 249-258. , 10 p.

Kakócz Krisztián; Vedó, Attila: A toloncolás szabály- és szervezetrendszere a második világháború előtt

In: Csaba, Zágon; Zsámbokiné, Ficskovszky Ágnes (szerk.) „Tehetség, szorgalom, hivatás”

Budapest, Magyarország: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat (2021) 268 p. pp. 43-56. , 14 p.

Kakócz Krisztián: Fremdenpolizeiliche Themen in der Offiziersausbildung für die ungarische Grenzpolizei
MITTELEUROPAISCHE POLIZEIAKADEMIE FACHJOURNAL 2023: 2 pp. 7-13.
Paper: Ausgabe Nr. 2 , 7 p. (2023)

Kakócz Krisztián: Toloncolás az abszolutizmus idején
HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK 20:2 pp. 16-23. , 8 p. (2023)

Kakócz Krisztián: A tranzitónak a menekültügyi hatóság és a rendőrség feladatrendszerében, avagy fogva tartás-e a tranzitónában történő elhelyezés?
HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK 21:1 pp. 29-45. , 17 p. (2024)

Kakócz Krisztián: Impact of the Temporary Security Border Barrier on Police Activities in the Field of Policing and Detaining Aliens
INTERNAL SECURITY 16:1 pp. 43-57. , 15 p. (2024)

16. MELLÉKLETEK

16.1. 1. számú melléklet: A kérdőív kérdései

1. Az idegenrendészeti fogva tartás hasznos a magyar társadalom számára.
2. A fogva tartott külföldiek nyomós okkal hagyták el hazájukat.
3. Ezek a külföldiek többsége gazdasági okból hagyta el hazáját.
4. A külföldiek között sok olyan is van, aki valóban háború, fegyveres konfliktus vagy egyéb katasztrófa miatt hagyta el hazáját.
5. A külföldiek többsége tovább akar utazni Nyugat-Európába.
6. A külföldiek többsége Magyarországon akar maradni.
7. Az illegális migráció jelentős hatással van Magyarország társadalmára és gazdasági helyzetére.
8. Az őrzött szálláson a külföldiek elhelyezése megfelelő.
9. Az elmúlt időszakban a külföldiek elhelyezési körülményei javultak.
10. Az őrzött szállás a külföldieket csak a legszükségesebb mértékben korlátozza.
11. A külföldiek az éjszakai pihenőn kívül szabadon mozoghatnak a lakótérben.
12. A befogadás többnyire problémamentes, a külföldi együttműködő.
13. A külföldi megérti a tájékoztatást.
14. A külföldinél a ruházat- és csomagátvizsgálás során gyakran van tiltott tárgy, eszköz.
15. A napirend jól követhetően szabályozza a külföldiek tevékenységét.
16. A napirend betartatása sok esetben kompromisszumokat igényel.
17. A napirend merev, nem könnyű alkalmazni.
18. Rugalmasabb napirendre volna szükség.
19. Esetenként el kell térni a napirendtől, hogy működőképes maradjon a rendszer.
20. A külföldiek befogadása és fogva tartása minden esetben jogszerű és szakszerű.
21. Az őrzött szállás napirendje elérhető és érthető a külföldiek számára.
22. Az őrzött szállás maradéktalanul biztosítja a külföldiek jogait.
23. A külföldiek ismerik a jogaikat.
24. A külföldiek ismerik a kötelességeiket.

25. A külföldiek rendszerint egymástól tudják meg a betartandó magatartási szabályokat.
26. A külföldiek betartják az őrzött szállás szabályait.
27. A külföldiek eleget tesznek az örök utasításainak.
28. A külföldiek többsége együttműködő az őrséggel.
Kiegészítő kérdés: Írja le, melyik fontossági sorrendben, milyen állampolgárokkal van leggyakrabban probléma! Maximum 5-öt soroljon fel!
29. A büntetés-végrehajtási intézetből érkező külföldiek több figyelmet kívánnak, nehezebben kezelhetőek.
30. A külföldieknek gyakran van látogatója.
31. A külföldi a látogatót zavartalan körülmények között tudja fogadni.
32. A látogatók együttműködőek az őrzött szállás állományával.
33. A látogatók gyakran próbálnak tiltott tárgyat, eszközt átadni a fogvatartottnak.
34. A külföldiek panasza többnyire a bánásmódra vonatkozik.
35. A külföldiek panasza többnyire a hatósági ügyintézésre vonatkozik.
36. A külföldiek bánásmódra vonatkozó panasza rendszerint jogos.
37. Az őrzött szállás vezetése következetes a panaszok kivizsgálása során.
38. A panaszok kivizsgálása során gyakran adnak igazat a külföldinek.
39. A külföldinek nem tartanak attól, hogy panaszuk miatt később hátrány érheti őket.
40. A külföldiek panasza sok esetben a tájékoztatás hiányára vonatkozik.
41. Egyetértek azzal, hogy mi nem adhatunk nekik tájékoztatást az ügyükről.
42. A külföldiek egészségügyi ellátása megfelelő.
43. A külföldiek között sok a betegséggel küzdő személy.
44. A külföldiek között gyakori a kábítószerélvező személy.
45. Joggal tartok attól, hogy elkapok tőlük valami betegséget.
46. A külföldiekkel kapcsolatos kommunikáció nem okoz nehézséget.
47. Társalgási szinten beszélek angolul.
48. Társalgási szinten beszélek más EU-s nyelvet. Milyet: írja le:
49. Alapszinten beszélek angolul.
50. Alapszinten beszélek más EU-s nyelvet. Milyet? Írja le!
51. A külföldiek többsége legalább alapfokon beszél angolul.
52. A külföldiek között gyakori, hogy valaki sok nyelvet beszél.

53. A külföldiek jobban beszélnek angolul, mint az őr-kísérő állomány.
54. A külföldiek együttműködnek egymással a kommunikációs problémák megoldásában.
55. A külföldiekkel sokszor csak alapszavakkal és jelekkel kommunikálok.
56. Minden esetben megértem, hogy mit akar a külföldi.
57. Többnyire megértem, hogy mit akar a külföldi.
58. Előfordul, hogy félreértem, mit akar a külföldi.
59. Előfordul, hogy a külföldi nem érti, mit akarok tőle.
60. Volt már probléma abból, hogy félreértettük egymást a külföldivel.
61. Használtam már az őrzött szállásra kiadott kommunikációs segédanyagot.
62. Az őrzött szálláson a munkakörülmények jók.
63. Sokat lehetne javítani az őrzött szálláson dolgozók munkakörülményein.
64. Az objektum kialakítása támogatja a biztonságos őrzést.
65. Az objektum biztonsági berendezései megfelelő színvonalúak.
66. Az objektum biztonsági berendezései korszerűsítésre szorulnak.
67. Az elkülönítő helyiség kialakítása szakszerű, elősegíti az elkülönített külföldi biztonságos őrzését.
68. A belső zártláncú kamerarendszer jó színvonalú, segítségével az egész objektum biztonságosan megfigyelhető.
69. A belső zártláncú kamerarendszer alkalmazásával csökkenthető az élőerős őrzés.
70. A belső zártláncú kamerarendszer miatt rendkívüli esemény bekövetkezésekor gyorsabban tudunk reagálni.
71. Érdeemes volna a kamerarendszert olyan funkcióval ellátni, ami mesterséges intelligencia alkalmazásával már előre képes volna jelezni az agresszív, garázda vagy önveszélyes viselkedést.
72. Indokoltnak tartom a külföldiek állandó élőerős őrzését.
73. Jogosultságaink és lehetőségeink megfelelőek az őrzött szállás rendjének fenntartásához.
74. Az őrzött szálláson a szolgálatellátás jól szervezett.
75. A szolgálati csoport összetartó, a kollégák segítőkészek.
76. Számíthatunk egymás segítségére.
77. A szolgálati csoport vezetése jó szakmai színvonalú, következetes.

78. A hivatásos és fegyveres biztonsági őrök feladata között jelentős különbség van.
79. A fegyveres biztonsági őrök több feladatot látnak el, mint a hivatásos rendőrök.
80. A fegyveres biztonsági őrök felelőssége kisebb, mint a hivatásos rendőröké.
81. A tiszti állomány szakszerűen és következetesen végzi feladatait.
82. A fegyveres biztonsági őrök elkülönül a hivatásos rendőri állománytól.
83. A végrehajtó állomány száma elegendő a jelenlegi helyzetben a szolgálati feladatok maradéktalan végrehajtásához.
84. A végrehajtó állomány a maximális fogvatartotti létszám esetén is elegendő a szolgálati feladatok maradéktalan végrehajtásához.
85. A napi feladatok végrehajtása megterhelő számomra.
86. Rendkívüli esemény bekövetkezése esetén számíthatok a társaimra.
87. Rendkívüli esemény bekövetkezésekor minden esetben szakszerűen járunk el.
88. Az állomány elméleti és gyakorlati felkészültsége megfelelő.
89. Az állomány nagy szakmai tapasztalattal rendelkezik.
90. A képzési foglalkozásokon aktuális és hasznosítható ismereteket szerzek.
91. A hivatásos állomány szakmailag segíti a fegyveres biztonsági őröket.
92. Az őrölt szálláson fogva tartott külföldiek veszélyt jelentenek a magyar kultúrára és értékekre.
93. Nem kedvelem az őrölt szálláson fogva tartott külföldieket.
94. Minden esetben betartatom a külföldiekkel a szabályokat.
95. Igazságosan és következetesen látom el a feladataimat.
96. A szolgálati csoportok azonos módon bánnak a külföldiekkel.
97. Nem tartom fontosnak, hogy jól bánjak a külföldiekkel.
98. Jól ismerem a külföldiek kultúráját és a mienktől eltérő szokásait.
99. Mindig betartom a bal kéz használatának és az ujjal mutogatás tilalmát.
100. Mindig tiszteletben tartom a számukra fontos, a mienktől eltérő vallási szokásokat.
101. Nem látom annak jelentőségét, hogy miért kellene nekem az ő szokásaikat betartani.
102. A biztonsági elkülönítés hatékony szankció a szabályokat súlyosan sértő külföldivel szemben.
103. Támogatom a 24 órás elkülönítés idejének 5 napra növelését.

104. Célszerűnek tartanám a nem együttműködő, lázító vagy erőszakosan viselkedő külföldiek részére szigorúbb szabályok bevezetését és külön szektorban őrzését.
105. A kényszerítő eszközöket tényleg csak a legszükségesebb esetben alkalmazzuk.
106. A sérülékeny személyeket (családok, egyedülálló nők, kiskorúak) nagyobb figyelemmel kezeljük.
107. A sérülékeny csoportok kezeléséből részletes képzést kaptam.
108. A szociális munkások jelenléte jó hatással van a külföldiekre.
109. A szociális munkások segítik az őr-kísérő állomány feladatainak ellátását.
110. A szociális munkások érdekes programokat szerveznek, hasznos tevékenységgel kötik le a külföldieket.
111. Szociális munkások jelenléte nélkül nehezebb volna a külföldiek őrzése, felügyelete.
112. A szociális munkások inkább a külföldiek érdekeit nézik, mint az örökét.
113. Elégedett vagyok a jelenlegi munkámmal.
114. Elégedett vagyok a fizetésemmel és az egyéb juttatásokkal.
115. Az őrzött szálláson gyakori, hogy az őrzésen és a kísérésen kívül más munkája is van az állománynak.
116. A fegyveres biztonsági őrök megterhelése nagyobb, mint a rendőröké.
117. Egy éven belül tervezem a munkahelyváltást.
118. A külföldiek elfogadhatóan részt vesznek a takarítási feladatokban.
Kiegészítő kérdés: Milyen nemzetiségűek azok, akik nem hajlandóak takarítani, vagy problémájuk van ezzel? Sorolja fel:
119. Az őrzött szállás belrendje, tisztasága megfelelő.
120. A külföldiek kevésbé rendszeretőek, mint az európai emberek
121. Vannak olyan nemzetiségek, akik kifejezetten szeretnek rendet tartani maguk körül.
122. Vannak olyan külföldiek, akik nem takarítanak, hanem másokat kényszerítenek erre.
123. A külföldiek szállítása során rendszerint együttműködőek.
124. Sok külföldi mindenáron igyekszik elkerülni a kitoloncolást.
125. Toloncolás előtt jobban oda kell rájuk figyelni, hogy ne történjen rendkívüli esemény

126. Szállítás során maximálisan be kell tartani a bilincselés szabályait.
127. Szállítás során gyakori a szökési kísérlet.
128. Helyesnek tartom, hogy a külföldiek vásárolhatnak élelmiszert és egyéb dolgokat (cigaretta, dohányáru, édesség, tisztálkodási szerek stb.).
129. A menekültügyi őrizetben levők körülményei jobbak, mint az őrzött szálláson.
130. A menekültügyi őrizetre vonatkozó napirend megengedőbb, kevésbé szigorú.
131. Jól együtt tudok működni a MÖBEK munkatársaival, segítik az őrzési feladatok ellátását.
132. Sokszor van probléma MÖBEK-ből az őrzött szállásra átkerült őrizetessel.

16.2. 2. számú melléklet: Az interjúk vázlata

Interjúvázlat

Kakócz Krisztián

Tervezett interjú típusa: Kevert (strukturált- és mélyinterjú)

Tervezett interjú időtartama: 90-120 perc

Az interjú tervezett felépítése:

Technikai előkészületek

Az interjúalany nyilatkoztatása, hogy hozzájárul-e az interjú hangalapú rögzítéséhez,

melynek célja kizárólag a tudományos kutatáshoz történő felhasználás, adatvédelmi szabályok ismertetése

Bevezetés, kutatási téma, az interjú készítése okának, céljának ismertetése az interjúalannal

1. Az interjú első, bevezető jellegű kérdése:

- Röviden meséljen szakmai életútjáról és előmeneteléről!

2. Célzott, strukturált kérdések:

Hogyan vélekedik:

- a Magyarországra illegálisan érkező külföldiekről, hazájuk elhagyásának okairól, körülményeiről, következményeiről, illetve céljaikról,
- az idegenrendészeti kiutasításhoz vezető körülmények vizsgálatának módszeréről, annak valós helyzetfeltáró képességéről,
- a kitoloncolás végrehajtásáról, annak hatásfokáról,
- az ismételt elkövetés esetén alkalmazott protokollról,

- az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetről, annak jogszerűségéről, a jogorvoslati lehetőségről, a végrehajtás hatásáról, következményeiről,
- az idegenrendészeti nyilvántartások pontosságáról, az esetleges mostani és a korábbi hiányosságokról,
- az őrizet végrehajtásának szabályairól, a külföldi jogainak érvényesüléséről és kötelezettségeik betartatásának lehetőségeiről,
- a biztonsági elkülönítés alkalmazásának tapasztalatairól,
- a feladatvégrehajtás tárgyi és humán feltételeiről, különösen az aktív és passzív biztonságtechnika, az objektumok építészeti kialakítás, valamint az őrállomány kiválasztása, oktatása, alkalmasságuk helyzetéről, fluktuációjuk tendenciáiról és okairól,
- a végrehajtó állományra nehezedő megterhelésről, a hivatásos rendőri állomány és a fegyveres biztonsági őrök viszonyáról,
- a külföldiekkel való bánásmódról, az idegenellenesség mértékéről, ennek esetleges megnyilvánulásairól,
- a külföldivel kapcsolatos kommunikációs nehézségekről, a vallási és kulturális különbségekről, (különösen arról, miként viszonyulnak az őrizetben levő külföldiek a női őrokhöz, ügyintézőkhöz),
- a külföldiek panaszainak kezeléséről,
- a külföldiekkel kapcsolatos az egészségügyi kockázatokról, ellátásuk minőségéről, lehetőségeiről?
- az életkormeghatározás kérdéseiről, annak módszereiről, pontosságáról, főként 18 évről 16 évre leszállított korhatárról,
- a családok és egyedülálló nők és egyéb sérülékeny személyek fogva tartásáról, speciális szabályairól, sajátosságairól,
- a rendkívüli események okáról, számáról, hatásaikról, kezelésük lehetséges módjáról, a kivizsgálás szabályairól,

- a menekültügyi őrizet szerepéről, hatékonyságáról, végrehajtásának szabályozottságáról, körülményeiről és problémáiról,
- a külföldiek őrizeti rendszerének indokolt fejlesztési irányairól, lehetőségeiről.

3. Záró kérdés:

- Kérem, mondja el egyéb észrevételeit, javaslatait a kutatáshoz kapcsolódóan!

Összegzés, az interjú lezárása